

BR. 1

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 1. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA OD 14. DO 26. JUNA¹**

**STAB
XXXV DIVIZIJE XI KORPUSA
N. O. V. J.
Br. 392/1. VII. 1944.**

Dostavlja se operativni
izvještaj o akcijama je-
dinica ove divizije od
14. VI. do 26. VI. 1944. g.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

14. juna 1944. godine.

1. — Opis položaja: Akcija je izvedena na dosta širokom prostoru, pošumljenom, ispresijecanom vrtačama i mjestimično kamenitom i neprohodnom, preko istog prolazi komunikacija Š. Kula—Bunić i Š. Kula—Podlapac. Neprijateljski položaji bili su utvrđeni običnim pješačkim rovovima i kamenitim bunkerima.

2. — Naziv naše jedinice koja se je borila: III. brigada.

3. — Naziv, jačina i sastav neprijatelja: 31. ustaška bojna ojačana sa jednom satnijom 34. ust. bojne. Jačina 400—450 ustaša, naoružani pored pješadijskog oružja još sa tri teška bacača.²

4. — Obostrana situacija: Kao predstražarski položaji neprijateljskih garnizona Gospič, Lički Osik, Perušić, neprijatelj je držao sljedeće položaje: bezimena kota istočno od Srdara — k. 738 — k. 702 — k. 676 (Sv. Trojica) i Gradina (k. 912) —

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta (dalje V.I.I., reg. br. 11—1/6, k. 1234.

² Vidi Zbornik, tom V, knj. 28, dok. br. 131;

773 i 664. Sa ovih svojih položaja neprijatelj je svakodnevno vršio ispade prema Kuzmanovači i Ljubovu sa ciljem uznemiravanja naših snaga i ometanje normalnog života naše pozadine. III. brigada držala je položaje: Kurjak — Debeli Vrh (k. 903) — Jezeranski Vrh (k. 936) — bezimena kota jugozapadno od slova K. (Korito) — Velonj i Čardak (k. 942) sa zadatkom zatvaranja pravca Š. Kula — Bunić i S. Kula — Podlapača, da bi neprijatelja onemogućili da svakodnevno vrši ispade na svoje položaje, te da bi mogla glavnina brigade da se nesmetano sređuje. Stab brigade donio je odluku da napadne, uništi i protjera neprijatelja sa položaja Srdar — Podovi i Gradina (trig. 912).

5. — Izdata zapovijest: Zapovijest je izdata pismena 13. VI. o.g. 1. bataljon napada pravac Čardak — Gradina — k. 702 i 738, 4. bataljon pravac Korita — Tepšanovac — Srdari, 2. bataljon Debeli Vrh — Jezeranski Vrh — Gradina — k. 912, 3. bataljon kod Rukavine stana u rezervi i osiguravao pravac Čanci — Kuzmanovača — Ljubovo.

6. — Vrijeme kada je borba počela: 14. VI. o.g. u 5 časova.

7. — Tok borbe: Prije svitanja dijelovi 1. i 4. bataljona podišli su neprijateljski položaj i u svitanje uz pomoć minobacačke vatre ti dijelovi su u jednom naletu uspjeli neprijatelja uz gubitke zbaciti sa položaja, poslije čega ti dijelovi prišli su gonjenju neprijatelja koji je bježao prema Lipovoj Glavici i S. Kuli preko k. 783. Ti dijelovi bili su zaustavljeni jakim pješadijskom vatrom na položajima istočno od k. 667 i sjeverno od k. 684 na položajima oko brda. 2. bataljon koji je napadao Gradinu u to vrijeme nije uspio da je likvidira, već je samo vršio pritisak na istu i zadržao se na položajima sjeverozapadne padine Debelog Vrh i oko Nikšića stana. Oko 11 sati ti položaji na kojima su dijelovi zaustavljeni utvrdili su se i donijeta je odluka da se uz pomoć minobacača i uz pritisak dijelova sa zapadne strane ceste izvrši napad ponovo na Gradinu (k. 912). Poslije izvršenih priprema tačno u 13 sati dijelovi 2. bataljona uz pomoć minobacačke vatre uspjeli su zbaciti neprijatelja sa Gradine i istu zadržati u svojim rukama. Nakon toga je neprijatelj sa minobacačkom vatrom i pješadijom pokušao da ponovo zbaciti naše snage sa Gradine, ali u tome nije uspio. Od 15 časova pa do sutona neprijatelj je iz pravaca Otočac i Gospić preko Ličkog Osika i S. Kule počeo dovlačiti i pojačavati položaje iznad Vukave i k. 773 i Kosu koja se od te kote proteže zapadno. Neprijatelj je utvrđivao te položaje pod zaštitom artiljerijske vatre (dva topa, koja je dovukao iz L. Osika) i pješadijske vatre. Pojačanje je stiglo u jačini od 300

ustaša. Od vremena kad je neprijatelj bio zbačen u zoru sa položaja oko Podova pa do našeg napada na Gradinu nije bilo značajnijih borbi, jedino što je neprijatelj tukao bacačima i pješadijskom vatrom po našim položajima. Poslije zauzimanja Gradine i dolaska artiljerije neprijatelj je u dva navrata pokušavao da ponovno zauzme Gradinu, ali u tome nije uspio. Oko 20 časova izvršen je jači pritisak sa tri bataljona na neprijateljske položaje sjeveroistočno od Vukave i na k. 773, sa ciljem da se neprijatelj zbaci sa tih položaja i da bi se stvorili uslovi za napadanje S. Kule. U tome se nije uspjelo, jer je neprijatelj bio budan i nadao se tome napadu, te su snage koje su napadale naišle na žestoku pješadijsku vatru i potom se povukle na svoje polazne položaje. Borba je završena u 21.30 časova.

8. — Ishod borbe: Postavljeni ciljevi su djelomično izvršeni. Uspjelo se zbaciti neprijatelja sa njegovih položaja, ali mu gubitci nisu naneseni onoliki i onakvi kako je moglo da se nanese. Zarobljeno je 2 ispravna puškomitraljeza, 1 uništen, 20 pušaka, 70 ručnih bombi, 6.000 metaka raznog kalibra i još sitnije ratne spreme kao: 20 šinjela, porcija itd. Gubitci neprijatelja u ljudstvu: 25 mrtvih i oko 50 ranjenih.

9. — Naši gubitci: 2 mrtva i 6 ranjenih, od kojih tri teže ranjena. Poginuli drugovi su obadva vodnici i to: Belić Umbert i Štrbac Jovan.

10. — Utrošak municije, broj i vrsta izgubljenog oružja: 4500 pušanih metaka i puškomitraljeskih, 100 komada ručnih bombi i 40 komada mina za teški bacač. Izgubljenog i oštećenog oružja kao ni druge ratne spreme nije bilo.

11. — Imena učesnika — lica i jedinica koji su se naročito istakli: istakao se 2. bataljon kao cjelina svojom borbenošću i upornošću. Naročito su se istakli drugovi vodnik 3. čete Crvak Tode, puškomitraljezac Mirić Lazo, također iz 3. čete, i Vitas Jovan, vodnik 2. čete. Sva trojica iz 2. bataljona.

12. — Imena lica i jedinica koji su se slabo držali u borbi: Jedinice kao cjelina dobro su se držale. Komandir 3. čete 1. bataljona ... nije držao svoju jedinicu u rukama i isti je ličnom krivicom zaveo svoju četvu sa pravca napada i ista nije mogla stići na vrijeme da neprijatelja uništava, kad je isti bio dignut sa položaja.

13. — Kritički osvrt: Napad je dobro bio pripremljen i situacija dobro procijenjena. Gubitci neprijatelju nisu naneseni veći, iz razloga toga što jedna četa nije na vrijeme stigla da tuče neprijatelja u povlačenju i što su male snage izbile na Gradinu, te nisu bile u stanju da gone neprijatelja. — Istaknuti u borbi biti će od štaba brigade pohvaljeni, a komandir 3. čete 1. bataljona kažnjen.

Od 18—21. VI. 1944. godine.

4. bataljon I. brigade i izviđačka četa štaba divizije upućeni su iz Homoljca preko Turjanskog za Zalužnicu, sa zadatkom da uznemiruju neprijateljsku pozadinu, napadaju manje neprijateljske dijelove i po mogućnosti da postavljaju zasjedu na komunikaciji Vrhovine — Otočac, i da postave nagazne mine na toj komunikaciji. Za vrijeme boravka tih snaga na ovome sektoru bilo je manjih sukoba i to: 18. ov. mj. oko 18 časova jedna blindirana kola kretala su iz Otočca za Vrhovine. Na ista otvorena je vatra iz pješadijskog oružja jedne čete, ali kola su produžila i pobjegla za Vrhovine. Iz kamiona je neprijatelj otvarao vatru iz šmajsera i pušaka. Neprijatelj u jačini 10 žandara i 20—30 ustaša, koji su se nalazili oko žandarmerijske stanice, a koje su naše snage imale namjeru napasti, povukao se na vrijeme u Sinac i Prozor. 19. ov. mj. bataljon i izviđačka četa imali su namjeru da napadnu neprijatelja u Dabru, ali im je to osujećeno, jer oko 15 i 16 časova primijećene su dvije satnije ustaša, koje su krenule iz Rudopolja preko Ružić Griča — Gacinke, sa namjerom da zaobiđu Brezovac i da udare s leđa naše snage. U isto vrijeme došlo je partenkova u Škare i 50 ustaša i jedan tenk kretali su iz Škara prema Doljanima. Jedna četa bataljona prihvatila je borbu na Božičevića Vrhu i bila je odbačena sa iste, a sa ostale dvije čete nastojalo se zbaciti neprijatelju iza leđa, odakle ga napasti. Neprijatelj je odmah preko Božičevića Vrha prošao kroz Brezovac i otišao u Doljane, odakle se u mraku povukao.

Ovog dana uništena su od nagaznih mina 2 kamiona kod Zalužnice. Isti su se kretali jedan iz Otočca prema Vrhovina, a drugi iz Vrhovina prema Otočcu i u njima se nalazila vojska.

20. ov. mj. bataljon je izvršio rekviziciju stoke u Doljanima.

21. ov. mj. bataljon je pravcem Simunovac — Leskova strana — Delić livada — Pl. Leskovac — Uvalica povratio se u sastav brigade, gdje je stigao u 22 časa.

Rezultat ove akcije: kod neprijatelja uništena su dva kamiona sa ustašama (koliko ih je bilo u kamionima nije provjerenom, cijenimo oko 30 ustaša). Sa Božičevića Vrha, tj. na Brezovcu ranjene su 4 ustaše i 1 ustaški satnik, koji je podlegao ranama. Zaplijenjeno je 800 šmajaserskih metaka. Konfiskovano je 9 volova, 2 krave i 2 svinje.

Naši gubitci: 1 zarobljen (predao se sam), 1 nestao i 9 dezertiralo, koji su odnijeli sa sobom i oružje, tj. 11 pušaka. Utrošeno je 1125 metaka pušanih i puškomitraljeskih.

18. ov. mj. dva bataljona II. brigade izvršili su čišćenje sela Sinac i Lešće. U navedenim selima nisu naišli na neprijateljski otpor, nego na neorganizovani otpor milicijske straže, koja se razbježala. Po izvršenom zadatku bataljoni su se vratili u sastav brigade.

Rezultat ove akcije: zarobljen 1 milicioner i 1 ubijen. Zaplijenjeno: 4 puške sa municijom, 4 para odijela, 4 para cipela, 2 konja i 2 krave. Kod nas nije bilo gubitaka.

19. juna 1944. godine. Akcija na Sv. Rok.—

1. — Opis položaja: Akcija je izvedena na širokom prostoru ispresijecanom, djelomično pošumljenom i mjestimično neprohodnom. Preko istog prolazi cesta Sv. Rok — Obrovac i uz sjevernu stranu prolazi cesta Gračac — Gospić. Teren je povoljniji za odbranu nego za napad.

2. — Naziv naše jedinice koja se je borila: III brigada i jedan bataljon L. P. Odreda, koji je za tu akciju stavljen pod komandu štaba III. brigade.

3. — Naziv, jačina i sastav neprijateljske jedinice: oko 300 neorganizovanih ustaša — bandita, koji su uglavnom izbjegli iz ustaških garnizona i iz redova N.O.V., složili se zajedno sa ciljem da izbjegnu i drugu vojsku, da žive bez kontrole u okolici svojih sela i da uznemiravaju i ometaju rad naše pozadine. Uglavnom se zadržavaju po manjim grupicama oko zaseoka Sv. Roka i Ričice, Smokrića, Muntanje, Lovinca i Ličkog Cerja.

4. — Obostrana situacija: Prema podacima banda se nalazila po grupama oko zaseoka Lotići, Sulentić, Sv. Rok — Staro Selo i Pilar. U posljednje vrijeme ova banda je sa grupicama napadala pozadinske radnike, ometala rad Komande mjesta i vezu sa Dalmacijom. Ustaše iz Gospića ubacili su među njih nekoliko svojih ljudi sa ciljem da ovu bandu organizuju, vežu za sebe, kako bi ih mogli upotrebiti kao svoju regularnu vojsku. Brigada je dobila zadatak da blokira sektor Sv. Rok i likvidira tu bandu.

5. — 17. ov. mj. izdata je telefonskom depešom aviza štabu brigade i isti dan izdato je usmeno naređenje štabu brigade za izvršenje koncentracije u Tušicama, te za blokiranje i uništenje te bande.

6. — Borba je počela 19. ov. mj. u 6 sati.

7. — Tok borbe: Brigada je u toku noći sa dva bataljona blokirala s. Sv. Rok sa jugozapadne strane, dva bataljona sa jugoistočne strane, a jedan bataljon sa sjeverne strane. Kad je svanulo jedinice sa blokade krenule su u pretres terena, ali nisu

naišle na neprijatelja, jedino ona dva bataljona koja su se nalazila sa jugozapadne strane primijetila su već u bježanju jednu grupu jačine 30—40 vojnika, koja je bila izvan obruča i bježala prema Velebitu. Uglavnom sva banda se nalazila izvan obruča i počela je sa položaja sjevernih padina k. 567 i sa čitave Kose koja se proteže od Zapadaka (k. 706) duž ceste sve do k. 708 da pripuckava na položaje brigade, a oko 12 sati jedna jača grupa oko 100 iz šume istočno od Gubavice (k. 725) pokušala je napadati na položaje jednog bataljona i to: k. 660 i Kosu koja se proteže između te kote i k. 736, kao i uznemiravati snage koje su se nalazile na Špijalici (k. 682). Ta grupa je bila odmah odbijena. Oko 16 časova jedna druga grupa iz pravca Razbojna napala je bataljon koji se nalazio kod škole u Ličkom Cerju, ali i ta je grupa bila odmah odbijena. U isto vrijeme jedna manja grupa jačine 4—5 bandita napala je kuhinju jednog bataljona, koja se kretala iz Parčića prema Lovincu, i ubila pratioce te kuhinje. U 19 časova borba je prestala, odnosno brigada je nesmetano izvršila pokret Sv. Rok — Medak. U Sv. Roku izvršena je konfiskacija stoke.

8. — Ishod borbe: Postavljeni zadatak nije izvršen. Neprijateljski gubitci: 5 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Zaplijenjeno je: 1 puška sa 50 metaka, 1 cipele i 1 vojničko odijelo. Konfiskovano je oko 45 goveda, 6 konja, 12 svinja i oko 400 ovaca.

9. — Naši gubitci: 3 mrtva i 2 ranjena. Sva trocija mrtvih su iz radnog voda bataljona, čija je kuhinja napadnuta. Jedan drug od ovih ranjenih nesretnim slučajem ranio se sam iz protivavionskog mitraljeza.

10. — Utrošak municije: utrošeno je 4500 puščane i puško-mitraljeske municije i 20 komada ručnih bombi.

11. Kritički osvrt: Postavljeni ciljevi nisu ispunjeni: 1. Koncentracija brigade prije akcije nije izvršena na vrijeme ni na određenom mjestu, što je prouzrokovalo da jedinica nije imala dovoljno vremena da izvrši blokadu terena niti pripreme za čišćenje terena.

2. Što informativni podatci nisu prikupljeni tačno niti su bili provjereni.

3. Što štab brigade nije direktno sudjelovao i pomagao pri postavljanju blokade i što je pokušavao da odgađa akciju radi kiše koja je padala.

4. Što su snage koje su bile određene za blokadu bile malene u odnosu na topografski stvor terena i njegovu prostranost.

5. Za čitavo vrijeme pokreta brigade od Srednje Gore i mjesta koncentracije D. Ploče, pa do dolaska na blokadu padala je jaka

kiša, koja je onemogućavala normalni pokret i negativno djelovala na borce i njihove fizičke sposobnosti. — Stab Brigade je uzet na odgovornost.

20. juna 1944. godine.

III. brigada nalazila se na sektoru Medak na odmoru. Oko 9 sati nenadno je naišla jedna neprijateljska motorizovana kolona u jačini 50 vozila iz Gračaca prema Gospiću. Snage III. brigade bile su iznenađene, ali uspjele bez gubitaka da se izvuku prema Velebitu.

Oko 16 časova toga dana jedna grupa u jačini 4 vojnika — četnika, sačekala je jedno puškomitralješko odjeljenje bataljona te brigade koje je izlazilo na Mića Glavu (k. 612), sa zadatkom izviđanja i osmatranja. Ta grupa je uspjela ubiti jednog borca istog bataljona.

23. juna 1944. godine.

3. bataljon I. brigade nalazio se na položaju Uvalica i njegovi predstražarski položaji bili su na k. 812. Toga dana u 8 časova izvidnica bataljona primijetila je pokret neprijatelja u pravcu njihovih položaja i kada je neprijatelj naišao ta izvidnica je otvorila vatru na istog i odmah se povukla. Tom prilikom u povlačenju odvojio se od čete komesar, vodnik i 3 borca i povukli se u pravcu Čujića Krčevina, te su tom prilikom izgubili jedan talijanski puškomitraljez. Ostale dvije čete bataljona sačekale su neprijatelja, na istog otvorile vatru, odbacile ga u pravcu Leskovca i Čudina Klanca. Pri gonjenju neprijatelja odrobljena su dva stražara od Komande mjesta Leskovac koje je neprijatelj zarobio.

Jačina neprijatelja bila je jedna satnija oko 60 vojnika sa pješadijskim naoružanjem, bez teškog oružja.

Gubitci kod neprijatelja nisu ustanovljeni ali po krvi na koju se naišlo, vjerovatno je bilo. Zarobljeno je jedna cijev od šarca i dva redenika.

Naši gubitci: 1 lakše ranjen u nogu. Jedan talijanski puškomitraljez izgubljen. Utrošeno 525 metaka za puške i puškomitraljeze.

25. juna 1944. godine.

1. bataljon L. P. Odreda sa štabom Odreda nalazio se na V. Kamenskom, sa zadatkom aktivnog djelovanja na komunikaciju Lapac — Bihać i zatvaranje pravca Lapac — Kamensko — Frkašić. Neprijatelj je iz više pravaca iznenadio i napao ove snage.

1. Sekcija Bihać 1:100.000. Položaj Kamensko — Bjeli Potoci. Teren brdovit, pošumljen.

2. Naziv, jačina i sastav neprijateljske jedinice: Četnici sa sektora D. Lapac — Nebljusi pojačani sa oko 200 četnika iz Srba i nešto legionera i ustaša. Sve skupa 500—600 vojnika sa naoružanjem pješadijskim i jednim brdskim topom i jednom poljskom haubicom koja je djelovala iz Nebljusa, a poljski top iz Dnopoljskog Trnovca.

3. Namjere neprijatelja da razbije odredsku jedinicu i da uništi bolesnike i ranjenike za koje je pretpostavljao da se nalaze na Bjelim Potocima. Odluka štaba Odreda je bila da brani svoj položaj i zada neprijatelju udarac.

4. Izdata zapovijest: štab odreda izdao je usmenu zapovijest da se brane položaji Vitoroga, istočna padina Velikog Domana.

5. Borba je počela 25. VI. u 7.30 sati.

6. Tok borbe: Borba je otpočela na k. 1141 (Ćuma) i puškomitralješko odjeljenje koje se nalazilo kao obezbjeđenje logora odmah je zbačeno i povuklo se prema V. Kamenskom.

Neprijatelj je nadirao iz tri pravca i to: D. Lapac — Dnopolje — Dnopoljski Trnovac — M. Kamensko, drugi pravac Nebljusi — Pirovište — Gradina — Lopata — Matića Vrh i treći pravac Capaćuša — Zioke — Barjaktaruša — Debeli Vrh i Poljane (k. 1156). U momentu kad su naše snage osjetile neprijatelja, isti se je nalazio na sljedećim položajima: Poljane (k. 1156), Bjeli Vršići (k. 1272), Matićev Vrh (k. 1072), Lopata (k. 1138), Gradina (k. 1083), Ćuma (k. 1141) i Suputovac (k. 1182). U tom momentu je i donesena odluka da se brane položaji Vitoroga i V. Domani. Naše snage dale su otpor sa istočnih padina k. V. Domana prema M. Kamenskom, ali u tom momentu osjetili su ostale neprijateljske snage i uvidjeli koje položaje neprijatelj već drži i tada su nastojali da kroz šumu izbjegnu neprijateljski обруč, te da koncentrišući se izvan обруča napadnu neprijatelja. Četa koja se nalazila na bezimenoj koti istočno od Gradine pri svom povlačenju prema V. Kamenskom naišla je na vatru jedne neprijateljske patrole i ta četa se je raspršila po šumi bez otpora. Neprijatelj, čije su glavne snage bile orijentisane prema Bjelim Potocima, uvidjevši da u Potoku nema nikoga, prokrstarivši kroz šumu, povukao se i koncentrisao u V. Kamenskom, odakle se je povukao prema Dnopolju. Pri njegovom povlačenju nije bio praćen ni vatrom ni pokretom, povukao se u 12 sati.

7. Postavljeni zadatak i ciljevi nisu postignuti.

8. Gubitci kod neprijatelja: 6 mrtvih i ranjenih.

9. Naši gubitci: 2 mrtva i 2 lakše ranjena, jedan zarobljen i 1 nestao. Među ranjenicima je drug vodnik Petrović Božo. Gubitci u materijalu: 3 talijanska puškomitraljeza i 4 talijanske puške, 2 sanduka od talijanskog i 1 od engleskog puškomitraljeza i 150 tal. metaka.

Utrošeno municije: 270 metaka za engleski puškomitraljez, 850 metaka za tal. puškomitraljeze i puške.

10. Kritički osvrt: Procjena situacije i donesene odluke od strane štaba odreda nisu bile realne, kao ni taktički postupci nisu bili pravilni. Slab manevar i nebudnost karakteristični su kod Odreda. Preduzeto je potrebno.

Usljed toga što komanda čete nije držala istu u rukama, dogodilo se da je četa bila raspršena, a oružje izgubljeno.

Budnost jedinice i mjere obezbjeđenja nisu bile dovoljne. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar
S.³ Mrda

Komandant, potpukovnik
N.⁴ R. Grubor

» **Simo**
⁴ **Nikola**

BR. 2

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA
LJUDSTVA 8. KORPUSA NOVJ OD 1. JULA 1944. GODINE¹

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA

Jedinica	Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV							
		Radnika	Sejaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policijaca, zanđara i finanaca	
Štab Korpusa sa prištabskim jedinicama	342	147	121	31	11	22	10		
IX Divizija	2.675	692	1525	164	165	96	31	2	
XIX Divizija	3.279	273	2838	39	47	57	17	8	
XX Divizija	3.482	942	2222	87	93	114	21	3	
XXVI Divizija	5.582	1388	3169	489	323	172	41		
Mornarica	2.799	1560	473	193	258	179	136		
Grupa Sjevero-Dalm. Part. Odreda	1.244	128	1052 ¹	25	21	12	3	3	
Grupa Srednje-Dalm. Part. Odreda	1.210	388	671 ¹	59	47	37	7	1	
Grupa Južno-Dalm. Part. Odreda	749	80	634	15		18	2		
Grahovsko-Peuljski N.O.P. Odred	307	96	204	1	3	1		2	
Ukupno	21.669	5694	12.909	1.093*	968	708	278 ³	19	

Politički komesar — Pukovnik:

S. F. — S. N.!

¹ Kopija originala u Arhivu V.II., reg. br. 6—1/7, k. 517.¹ Pogrešno zbrojeno. Treba 1103.³ Treba 268.

VIII KORPUSA N.O.V.J. OD 1-VII 1944 G.

NACIONALNI SASTAV													
Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Mađara	⚡	Nijemaca	Poljaka	Albanaca	
35	219	69	4	3	4		6		1		1		
79	2505	12	8	11	43	3	13		1				
2.309	945	3	2	i 2	13		1		1		4		
133	3336	2	1	i 1	6		2				1		
149	5151	134	60	7	73!		8						
21	2564	172	17		20	2			1		1	1	
579	662				1		1		1				
34	1151				23		2						
206	605		1	8	105	4							
306	1												
3.671«	17.139	392	93	32	287 ⁵	9	33		5		7	1	

Komandant: Pukovnik:

(M. P.)

⁴ Treba 3.851.

⁵ Treba 288.

BR. 3

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA
LJUDSTVA 12. DIVIZIJE NOVJ OD 1. JULA 1944. GODINE¹

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA

Red. broj	Jedinica	Brojno st. po spisku	SOCIJALNI SASTAV							
			Radnika	Seljaka	Intel.	Obrt. i ,itnih trgovaca	Namješt. i sred. školaca	Vojnih lica	Policačaca, žandarica i ffinanaca	Daka
1	Štab XII. Divizije	154	52	48	12	23	14	5	-	
2	XII. Ud. Brigada	1.013	183	740	16	56	16	1	1	
3	XVIII. Brigada	1.055	189	749	6	58	20	33		
4	Osječka Brigada	939	186	628	15	73	29	2		6
5	Čehoslov. brigada	360	112	227	4	11	4	2		
6	Konjić. Divizion	48	4	35	1	4	2	2		
7										
8										
	Svega:	3.569	726	2.427	54	225	85	45	1	6

Politkomesar

STAB XII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj 462
Dana: 8. XII 1944. g.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10/2—3, k. 882.

XII. DIVIZIJE OD 1. VII. 1944. G.

NACIONALNI SASTAV														
Srba	Hrvata	Sloven.	Crnogor.	Muslim.	Talijana	Rusa	Jevreja	Mađar.	Čeha	Nijemaca	Poljaka	Slovaka	Ukrajina	Grka
83	69	1									1			
667	320	8		7	3	2	1	2	1		2			
667	362	3		2	6		1	6	5	2			—	1
417	338	5		3	6	102	3	7	9	29	11	4	5	
10	26	1				1			315		1		6	
29	17					2				i		i	•	
												1		
1873	1.132	18		12	15	107	5	15	330		15	4	11	1

Načelnik štaba major:
Kofler²

Komandant major:

^s Franjo

BR. 4

**ZAPOVIJEST ŠTABA 20. DIVIZIJE NOVJ OD 2. JULA 1944.
PODREDENIM JEDINICAMA DA ONEMOGUĆE DOLAZAK
NEPRIJATELJSKIH POJAČANJA U LIVNO I DA ZAUZMU
KARLOV HAN¹**

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
O.Br. 9
Dne 2 jula 1944
u li časova
Ruda

Z A P O V I J E S T

Sekcija Livno, Split, Makarska 1 : 100.000

U sadejstvu sa VI. Proleterskom Divizijom »Nikole Tesle«, koja napada Livno,² djelovaće i naša XX. Divizija, ojačana sa Dinarskim i Mosorskim Odredom.

Podaci o neprijatelju:

U Livnu se nalazi jedna ojačana ustaška bojna sa baterijom topova i 2 tenka. Na Borovoj Glavi i u Sujici jače neprijateljske snage. Na Karlovom Hanu jedna četa domobrana. U Duvnu — Tomislavgrad manje neprijateljske snage. U Sinju oko 1200 ustaša i domobrana sa baterijom haubice. U Aržanu 1500 Nijemaca sa 8 tenkova, 2 topa i 40 kamiona. U Studencima 1 bataljon ustaša. Na jugu jače neprijateljske snage.

Podaci o našim snagama:

VI. Proleterska Divizija »Nikole Tesle«, XX. Divizija VIII. Korpusa, ojačana sa Dinarskim i Mosorskim Odredom uz pomoć savezničke avijacije.

¹ 'Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 15—1/4, k. 517.

¹ Divizija je napala Livno 2/3. jula 1944. Jedinice su prodrle u Gornji grad ali su se pred zorom po naredjenju povukle na polazni položaj. Prema izvještaju Štaba 6. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ, napad nije uspio iz slijedećih razloga: nedostajali su podaci o situaciji u gradu i pojačanjima koja su stigla neprijatelju neposredno pred početak napada; zbog borbi u toku dana jedinice nisu stigle na vrijeme u rejon koncentracije; osiguranje na pravcu Livno — Sujica takođe nije postavljeno na vrijeme; u toku napada neprijatelju je stigla pomoć sa pravca Sujice; nije se znalo da li će napad početi u određeno vrijeme — sve to doprinijelo je da napad ne bude dovoljno odlučan i energičan (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1/2, k. 518).

Zadatak:

Zauzeti Livno i spriječiti dolazak neprijateljskih pojačanja i intervencije kod Livna iz pravaca: Sinj — Livno, Aržano — Livno, Tomislavgrad — Duvno — Karlov Han, Šujica — Livno.

Zadatak naše Divizije:

Aktivnom i upornom odbranom spriječiti intervenciju neprijatelja kod Livna, zatvarajući pravce Sinj — Han Prolog — Livno, Aržano — Karlov Han — Livno, Duvno — Tomislavgrad — Karlov Han — Livno, i zauzimanje Karlovog Hana.³

N A R E Đ U J E M O :

Sastav: Zadatak: braniti aktivno i uporno pravac Sinj
I. Brigada — Han Prolog — Livno i pravac Obrovac —
Dinarski Part. Ruda, djelujući aktivno prema garnizonu Sinj
tizanski Odred — Hrvače i prema Vrličkoj Kotlini.
Komandant
major Čelik⁴ •••
Komesar Jon-
čić Nikola

Sastav: Zadatak: napasti Ambarine (k. 730), Vrtlina
III. Brigada (k. 777), zaselke: Purić, Ledić, Brekala, Prisi-
Mosorski Part. ka, te postaviti glavnu liniju odbrane Kuroze'o
Odred — k. 962, Ambarine (k. 730), Vrtlina (k. 777),
Komandant Kozaginec (k. 833), Previjska (k. 887), Meki Do-
major Vulin⁵ lac (k. 982), ometati dolazak neprijateljskih po-
Politkomesar jačanja sa juga prema Aržanu i uporno braniti
Bilobrk Mate pravac Aržano — Karlov Han.

Sastav: Zadatak: napasti i zauzeti Karlov Han; porušiti
II. Brigada most kod Karlovog Hana, spriječiti intervenci-
Komandant ju neprijatelja iz Duvna — Tomislavgrada pre-
major Kesar ko Karlovog Hana za Livno držeći Gradac (trig.
Savo 1055) — Veliki Gradac (k. 1056), k. 1040 i Ko-
Politkomesar linovac (k. 1355). Ove kote nalaze se sjevero-
Grgin Vicko istočno od Karlovog Hana. Jedan dio snaga dr-
žati na koti Gradac (k. 919) kod Karlovog Hana.
Očistiti selo Prisoje i Golinjevo, ponavljajući
odbranu na kotama 1029, 849, Sedlo (k. 933) i na

³ Divizija je izvršila postavljene zadatke (vidi dok. br. 58).

⁴ Narodni heroj Ahmet Fetahagić. Poginuo 25. decembra 1944. u selu Izačiću kod Bihaća kao zamjenik komandanta Unske operativne grupe Četvrtog korpusa NOVJ.

⁵ Ivan

Gradini iznad Golinjeva. Također očistiti sela Stipanići zapadno od Tomislavgrada i selo Grabovicu južno od Karlovog Hana. Uporno i aktivno braniti naprijed navedeni pravac.

- Veza:** Veza između štaba Divizije sa I. i II. Brigadom preko radio stanice i telefona, a veza sa III. Brigadom preko telefona. Pored ove veze koristiti kurirsku vezu. II. Brigada uhvatit će vezu sa VI. Proleterskom Divizijom na putu Karlov Han — Livno. II i III. Brigada uhvatit će vezu kod sela Bukove Gore. II. Brigada slaće kurire za vezu sa štabom Divizije preko Buškog Blata za selo Liskovaču.
- Sanitet:** Divizijska bolnica nalaziće se na Vrdovu. Divizijska pomoćna bolnica nalaziće se u selu Rudi. Hirurška ekipa Divizije nalaziće se u selu Gornji Voštani. Potrebno obezbjeđenje daće joj III. Brigada.
- Ishrana:** Ishrana će se jedinica obavljati na sektoru na kome jedinica djeluje.
- Mjesta štabova:** Štab Divizije nalaziće se iznad sela Liskovače na koti 890.
Štab koji brani pravac Sinj — Han Prolog — Livno nalaziće se na k. 887, sjeverozapadno od Trnovih Poljana.
Štab II. Brigade na prostoru sela Prisoje.
Štab III. Brigade nalaziće se između k. 730 i Rašeljke.
- Postupak sa zarobljenicima:** Od zarobljenika uzimati potrebne podatke i sa pratnjom ih slati u štab Divizije. Prema istima korektno postupati, a ako koji pokuša bježati u tome ga spriječiti.
- Početak operacije:** Operacije i napad naših snaga otpočeće: II. Brigade u 21 časova, III. Brigade u 23 časova, a I. Brigade i Dinarskog Odreda u 23 časova. Dana 2 jula 1944.
- Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci:** Znaci raspoznavanja za noć 2/3. VII kao i 3 o.mj. biće: odziv »neprijatelj ne smije«, a lozinka »proći«.
Ugovoreni znaci: za zauzimanje neprijateljskih uporišta prema Aržanu i Karlovom Hanu označiti paljenjem vatre i bacanjem zeleno-bijele

raketle, znak da neprijatelj nadire sa jačim snagama dati dvjema bijelim raketlama jednu za drugom, za znak neprijatelj odbijen dati sa crveno-bijelom raketlom. Pored znakova za raspoznavanje, kao kontrolni znak biće: Mate — Vicko.

Napomena: Prilikom odbrane pojedinih pravaca, sve naše starješine i jedinice treba da pokažu potrebnu upornost, a način odbrane treba da bude sa čestim protunapadima, ne dajući nikada ni najmanje vremena neprijatelju za manevar i razbijajući sve njegove pokušaje prodora. Štabovi brigada treba da imaju rezerve. Ljudstvo na položajima treba da se utvrdi i maskira. Posvetiti dovoljno pažnje planu vatre. Ranjenike najhitnije slati sigurnim pravcem i sa obezbjeđenjem do hirurške ekipe. Prilikom dejstva savezničke avijacije i kontrole pravaca koje će saveznička avijacija vršiti potrebna je opreznost, jer saveznički avioni vrlo teško raspoznaju neprijateljske i naše snage. Potpomaganje jedinica treba da bude na visini. Borci neka ne ulaze u kuće bez naređenja i odobrenja svojih starješina, jer iste mogu biti minirane i u njima se nalaziti otrovana hrana. U koliko ima potrebe za pretresanja kuća, činiti to obazrivo i vojnički. Sve ceste što temeljitije porušiti praveći prekope i barikade. Iste minirati. Starješine neka drže svoje jedinice čvrsto u rukama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
p. pukovnik
Cdo Santini

Komandant
p. pukovnik
Mile J. Uzelac

(M. P.)

Dostavljeno:

Štabu VIII. Korpusa
Štabu VI. Divizije
Štabu I. II. i III. Udarne Brigade
Štabu Mosorskog Odreda
Dinarskom Odredu.

BR. 5

**ZAPOVIJEST ŠTABA 32. DIVIZIJE NOVJ OD 3. JULA 1944.
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKI
GARNIZON U NOVOM MAROFU¹**

**STAB XXXII DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
Oper, broj: 142/44
Dne 3 jula 1944.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Čakovec — Ptuj 1:100.000)

Naša Divizija dobila je zadatak od Štaba X. Korpusa »Zagrebačkog«, da izvrši likvidaciju neprijateljskog uporišta Novi Marof i rušenje pruge Varaždin — Zagreb.

Stanje neprijatelja u Varaždinu i Var. Toplicama je isto kao što su dati podaci za likvidaciju neprijateljskog uporišta Ludbreg.²

U Novom Marofu neprijatelj je ostavio samo neke manje dijelove, dok je sa glavnim snagama otišao u operacije na Kalnik. Radi izvršenja ovog zadatka³

Naređujemo:

Udarna Brigada »Braće Radića«

Sa dva bataljona zauzet će položaje Ključ — Oštrice sa zadatkom da bataljon koji će se nalaziti u Oštricama postavi osiguranje na cesti i pruži Varaždin — Seketin — Novi Marof, a ujedno da izvrši i rušenje mosta na Bednji kod Presečna. Bataljon koji će se nalaziti u Ključu vršit će kontrolu nad mostom Ključ — cesta Var. Toplice — Novi Marof, kojeg će ujedno, pošto je drveni, razrušiti.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/1, k. 1191.

² Prema podacima koje je imao Stab 10. korpusa NOVJ prilikom napada na Ludbreg (5/6. jula 1944) u Varaždinu su bile dvije bojne 1. pukovnije PTS, Oklopni sklop i Brzi sklop PTS i 700 domobrana 14. pješadijske pukovnije, a u Varaždinskim Toplicama dvije satnije 3. bojne 1. pukovnije PTS (vidi dok. br. 51 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 27—1/1, k. 551).

³ O rezultatima napada na Novi Marof vidi dok. br. 51.

Jedan bataljon zauzet će položaj Ljubeščica, s tim što će razrušiti most kod Rakovca na potoku Rakovec i postaviti dobru barikadu u pravcu Var. Toplica. Isto tako postaviti će barikadu prema Moždencu. Bataljon u Ljubeščici neka bude oprezan prema Ljubljui da neprijatelj ne bi krenuo iz Var. Toplica visovima i bataljon iznenadio.

Brigada »Matija Gubec«

Sa dva bataljona postaviti će osiguranje na liniji Moždenec — Horvati — Grana — Madžarevo. Na cestama koje vode prema Podrutama, prema Paki i Sudovcu postaviti na gazne mine i sačiniti dobre barikade.

Sa jednim bataljonom izvršiti likvidaciju i čišćenje ostataka neprijateljskih snaga u Novom Marofu. Tom bataljonu treba da se stavi u zadatak da sam Marof, tj. zgradu bolnice, koja je služila kao ustaško liječilište, zapali. Bunkere koji će biti u samom mjestu razrušiti.

Bataljon koji će se nalaziti u zasjedi u Madžarevu, a kojem treba dodati diverzantsku četvu, razrušiti će prugu na što većoj dužini, uz pomoć okolnog civilnog stanovništva, koje sakupiti.

Svoj eksploziv, koji posjeduje minerska grupa štaba Brigade dodijeliti će štabu Udarne Brigade »Braće Radića«.

I. Zagorska Brigada

Zagorska Brigada izvršiti će rokadu svojih snaga i to odmah po prijemu naredjenja na sektor iznad Leskovca, tj. položaj Medved. Za vrijeme držanja tih položaja biti oprezan i imati manje izviđačke dijelove na Kamenjaku.

Vrijeme pokreta: Udarne Brigada »Braće Radića« izvršiti će pokret na novoodređene položaje iz Drenovca u 15 časova, a Brigada »Matija Gubec« izvršiti će pokret iz Leskovca u 14 časova. Sa Brigadom »Matija Gubec« kretati će se i štab Divizije. I. Zagorska Brigada izvršiti će pokret tako da bude na novim položajima danas do 17 časova.

Mjesto štabova: Štab Divizije nalaziti će se u mjestu Ivanopolje. Štab Udarne Brigade »Braće Radića« nalaziti će se u Srednjem Ključu.

Štab Brigade »Matija Gubec« nalaziti će se u Horvatima.

Štab I. Zagorske Brigade nalaziti će se na brdu Medved (kota 346).

Vrijeme napada: Napad će započeti tačno 3. jula 1944 god. u 23 sata. Sve jedinice koje će biti na osiguranju treba da budu na svojim mjestima jedan sat ranije. Povlačenje jedinica bit će u 5 sati 4.VII. 1944 god. pismenim putem ili na znak jedne crvene rakete.

Znaci raspoznavanja: Znaci raspoznavanja za vrijeme akcije biti će: Ključ — Grana.

Evakuacija plijena i ranjenika: Ranjenike i plijen evakuirati za Kozji Hrbet. Evakuaciju ranjenika regulisati će sanitetski referent Divizije, a evakuaciju plijena načelnik intendanture XXXII. Divizije.

Sanitetsko previjalište: Divizijsko sanitetsko previjalište u toku noći nalaziti će se u Ljubešćici.

Veza: Veza sa Brigadom »Matija Gubec« održavati će se optičkim aparatima, konjanicima i biciklima, a štab Udarne Brigade »Braće Radića« sa našim štabom uspostaviti će telefonsku vezu. Štab I. Zagorske Brigade održavati će vezu sa štabom Divizije kuririma.

Napomena: Telefonsku i telegrafsku neprijateljsku vezu treba odmah čim započne napad prekinuti.

I. Zagorska Brigada izbaciti će izviđačke dijelove na Golo Brdo i Gor. Martijanec odakle će posmatrati cestu Ludbreg — Varaždin i cestu Ludbreg — Leskovec. Ujedno će vršiti kontrolu prema Var. Toplicama. Za vrijeme vršenja operacija biti brz i energičan, jer se zadatak ima izvršiti još u toku noći. Pri evakuaciji plijena, ne zadržavati se na sitnicama i nevažnim stvarima, već plijen što prije evakuisati. Povlačenje svih jedinica poslije određenog vremena biti će u pravcu Kozjeg Hrpta, odnosno na stare sadanje položaje. Na znak crvene rakete jedinice će se povlačiti bez obzira na vrijeme.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Robić Ivan

Komandant — potpukovnik,
Bulat Rade

(M. P.)

Dostavljeno:

Na znanje:

Štabu X. Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ

Na znanje i postupak:

Štabu Udarne Brigade »Braće Radića«

Štabu Brigade »Matija Gubec«

Štabu I. Zagorske Brigade.

BR. 6

IZVJEŠTAJ ŠTABA 21. BRIGADE OD 3. JULA 1944. ŠTABU
28. NOU DIVIZIJE O BORBI KOD PRKOSA I RADELJEVA¹

ŠTAB XXI UDARNE BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Br. Si.

Dana: 3/VII 1943 god.

Operativni izvještaj o borbi
kod Prkosa i Radeljeva dne
2. VII. 1944. dostavlja

ŠTABU XXVIII UDARNE DIVIZIJE NOVJ.

1. — Dana 1. VII. 1944. dobili smo zapovijest zbog dalj-
nih operativnih namjera da izvršimo pokret iz Sokolovca i Ve-
like Mučne za selo Vrhovce i Prkos. Sekcija Čakovec 1:100000.

Po dolasku jedinica na ova nova određena mjesta mi smo
počeli sa pripremom jedinica i nižih rukovodilaca za predvi-
đenu akciju.-¹ Neke naročite položaje nismo držali, već smo
imali bliska osiguranja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br.
17—2, k. 1138.

² Jedinice 10. korpusa NOVJ i 28. divizije 6. korpusa vršile su pri-
preme za napad na ustaški garnizon u Ludbregu. Napad je izvela 17. bri-
gada 28. divizije 6. jula 1944. a osiguravale su ga: od Koprivnice 21. i
Brodsko brigada 28. divizije; od Varaždina i Varaždinskih Toplica 32.
divizija (brigada »Braća Radić« i brigada »Matija Gubec«); od Križevaca
dijelovi Zapadne grupe NOP odreda 10. korpusa. O toku napada i rezul-
tatima u relaciji Štaba 17. brigade pored ostalog piše: »... Treći bata-
ljon krenuo je u napad u određeno vrijeme i uspio je u prvom naletu da
presječe žicu, da likvidira rovove i sa dvije čete upao je u grad sa sje-
verozapadne strane, i pristupio likvidaciji pojedinih utvrđenih zgrada. Za
to vrijeme su ostale jedinice 3. bataljona vršile obezbjeđenje njihovog li-
jevog krila, a jedna četa 4. bataljona njihovo desno krilo. U trenutku kad
su pomenute dvije čete 3. bataljona prodrle u grad, krenuo je Drugi bata-
ljon sa svoje dvije čete u namjeri da uđe u grad i da u sadejstvu sa
njima pristupi daljoj likvidaciji uporišta. Do dolaska 2. bataljona jedi-
nice 3. i 4. bataljona, koje su vršile bočno obezbjeđenje, bile su od daleko
nadmoćnijeg neprijatelja odbačene, te su na taj način dvije čete 3. bata-
ljona bile otsječene u gradu. Jedinice 2., 3. i 4. bataljona tri puta su vršile
napad u cilju ponovnog uspostavljanja veze sa otsječenim četama, ali
su sva tri puta bile odbijene. Pred samu zoru 6-VII (napad je počeo
u 0,1 čas — prim. red.) neprijatelj je na Ludbreškim Vinogradima naj-
zad uspio da odbije stalno ponavljanje napade 1. bataljona i da sa okol-

U isto vrijeme naišao je neprijatelj od Ludbrega.

2. — Borbu su vodile jedinice naše Brigade, a susjedna najbliža jedinica bila je XVII. Udarne Brigada, a za vrijeme borbe sa istom nismo imali vezu.

3. — Na nas je naišla neprijateljska kolona u jačini jedne bojne P.T.S. Dok su poslije naišle još dvije bojne, koje su došle od Apatovca i Poganca. Svega skupa 3 bojne sastavljene od gestapovaca, ustaša i P.T.S.-a, pod komandom potpukovnika Gredelja.

4. — Kako smo vidili iz neprijateljske zapovijesti koju smo zarobili, neprijatelj je imao namjeru da izvrši ofanzivu manjega obima na ovome sektoru, te da razbije naše jedinice, poništi područja itd.³

Mi smo imali namjeru da neprijatelja odbijemo, da bi mogli ići na određeni nam zadatak. No kad se borba razvila

nih visova otvori jaku vatru na naše jedinice. U isto vrijeme neprijatelj je krenuo iz uporišta, probivši se između lijevog krila 3. bataljona i dvije čete 4. bataljona, koje su tri puta bez uspjeha izvršile napad na željezničku stanicu, u namjeri da zaobide i opkoli jedinice 3. bataljona. Uslijed velikih gubitaka i silne nadmoćnosti neprijatelja, koji je uoči napada dobio jaka pojačanja za koja mi nismo znali (prema podacima s kojima je raspolagala obavještajna služba 10. korpusa u Ludbregu se nalazila 1. bojna 1. pukovnije P.T.S. (bez jedne satnije) a iz dnevnih izvještaja P.T.S.-a vidi se da je neprijatelj očekivao napad na Ludbreg i da je već 1. jula u 2J čas tamo stigla sem navedene 1. bojne još i 7. bojna 5. ustaškog zdruga — prim. red). Vlastiti gubici iznosili su: 14 poginulih, 71 ranjen i 73 nestalih. Od rukovodilaca poginuli su: Popović Dušan, komandant 2. bataljona; Kundačija Nikola, komandir 3. čete 1. bataljona; Lisak Stjepan, komandir na raspoloženju; Radulović Pero, vodnik 2. čete 2. bataljona i Katalinić Ferdo, vodnik 3. čete 4. bataljona. Ranjeni su bili: Macakanja Nikola, politkomesar 1. čete 3. bataljona; Nedić Ilija, politkomesar 2. čete 4. bataljona; Vukres Vlado, politkomesar 3. čete 4. bataljona; Rodić Milan, komandir 3. čete 4. bataljona i Dujanović Stevo, pomoćnik komesara 1. čete 4. bataljona. Nestali su: Birta Mojica, komandant 3. bataljona; Domajnko Dragan, kom. čete; Kristović Ilija, kom. čete; Manojlović Savo, kom. čete; Miladinović Blagoje, kom. čete i Kovačević Pavo, zamjenik komandira. Od oružja izgubljeno je: 75 pušaka i 13 puškomitraljeza...« (vidi dok. br. 107 i 126 u ovoj knjizi i dok br. 27—1/1, k. 551, 32—1/1, k. 1123, 21—1/1, k. 1134, 3—2, k. 1125, i 1—268/26, k. 112 u Arhivu V.I.I.).

* U dnevnim izvještajima PTS (Poglavnikov tjelesni zdruk) od 3. i 4. jula 1944. piše o tome slijedeće: »Dne 1. 7. 44. započeo je na području Kalnik Gorja podhvat protiv partizanskih bandi. Posljedak podhvata do sada nepoznat. U podhvat u sudjelovale I. i II./1. puk. P.T.S., njemačka bojna iz Varaždina. 1. sat III./1. puk. P.T.S., 1 vod gorskih topova i 1 vod haubica Dom. sred. škole, te 1 vod gorskih topova 1. puk. P.T.S. Vlastiti gubici u mrtvima i nestalima: 20 iz II./1. puk. P.T.S., 60 iz njem. bojne iz Varaždina te 1 častnik i 20 domobrana iz Dom. sred. škole. Izgubljeno 2 bacača iz II.T. puk. P.T.S. i 2 gorska topa...« (vidi dok. br. 40 u ovoj knjizi, dok. br. 7/1—35, k. 58 i 1—268/26, k. 112 u Arhivu V.I.I.).

vidili smo da sve drugo otpada, tada smo nastavili, da uništimo neprijatelja i otmemo oružje.

5. — Zapovijesti su bile izdavane usmenim putem, na temelju odluke Štaba ove Brigade i politkomesara XXVIII. Udarne Divizije.

6. — Borba je počela 2. VII. 1944. u 12 sati, a završena istog dana u 22 sata.

7. — Naša dva bataljona I i III zauzela su položaj iznad sela Prkosa na liniji kota 230, pa prema cesti Rasinja — Prkos i u šumi na liniji Radeljevo — Veliki Grabičani, tj. od natpisa Radeljevo, pa do natpisa Grabičani, zaključno sa slovima (ča) i jugoistočno prema cesti. Ostala dva bataljona tj. II. bataljon zauzeo je položaj kao bočno osiguranje u šumi Gradina na koti 300 i jugozapadno od iste, prema Glibokom potoku. Naš IV. bataljon zauzeo je položaj u šumi Kamenjak na liniji kota 173 i 271, također kao bočno osiguranje. Nakon kraće borbe sa neprijateljem kod Prkosa koji je na cesti Rasinja — Prkos prišao vrlo blizu i svojom vatrom nije nam dozvolio da postavimo mine na cestu kojom smo pretpostavljali da može naići tenk od Rasinje, jer je do Rasinje došlo 2 tenka, koji dalje nisu se usudili ići u borbu. Mi smo donijeli odluku da se prebacimo preko ceste u šumu iznad Vrhovaca sa bataljonima koji su bili u Prkosu, pa da se bacimo u desno u pozadinu neprijateljevu. Ovo nismo učinili samo iz tih razloga i zato što su dvije bojne sa dva topa došle nama sa leđa od Velikog Poganca i bilo je nemoguće da se održimo na prvim položajima. Mi smo otvorili na njih vatru sa položaja II. i IV. bataljona, a bacili smo dvije čete I. bataljona i jednu četvu II. bataljona neprijatelju iza leđa, neprijatelju koji je došao od Poganca. Dok se držala jaka vatra sa položaja II. i IV. bataljona, ove čete koje su išle iza leđa izvršile su napad na neprijatelja i neprijatelj je bježeći u paničnom bijegu ostavljao oružje i leševe. Za ovo sve vrijeme naš IV. bataljon vršio je pritisak u pozadinu neprijatelja koji je došao od Ludbrega, gdje je konačno i izvršio jednim dijelom napad na istoga. Neprijatelj je bježao šumom prema Belanovom Selu i jedan dio prema Rasinji. Borba je završena u šumi.

8. — Borba je završena u našu korist, rezultati borbe su slijedeći:

Ubijeno je 45 neprijateljskih vojnika, dok je veći broj ranjenika neprijatelj odvuкао.

Zarobljeno je: 2 topa 75 mm. Skoda, 90 granata za topove, 1 teški talijanski bacač 81 mm., 80 mina za teški bacač, 4 teška odnosno poluteška bacača 50 mm., 30 mina za poluteški bacač, 3 laka bacača talijanska, 2 mine za laki talijanski bacač, 2 postolja teškog bacača, 1 dvonožac teškog bacača, 2 te-

ška mitraljeza Maksim, 2 puškomitraljeza Brno, 1 mađarski puškomitraljez, 2 postolja teškog mitraljeza Švarcloze, 35 pušaka, 10.000 kom. puščane municije, 10 konja, 12 specijalnih samara, 2 brdske kuhinje, 20 potkova i alat za potkivanje konja, 20 komada tromblonskih bombi, 4 sedla, 2 bicikla i ostale ratne spremlje, i 2 šmajsera i tromblonska puška.

9. — Naši gubitci u ljudstvu jesu: 3 mrtva i 13 ranjenih. Među mrtvima nalazi se vodnik iz I. bataljona drug Verčević Svetožar. Među ranjenima nalazi se komandant III. bataljona, kapetan Valanović Petar, komesar čete II. bataljona Volner Dragan i delegati Kovačević Ruža i Franjić Mirko iz I. bataljona, te vodnik u I. bataljonu, poručnik Ivković Branko.

10. — Utrošeno 13.390 metaka puščanih, 2 ručne bombe, 8 mina za laki bacač. Djelomično nam je oštećen tenkovski mitraljez i jedna puška.

11. — U ovoj borbi istakle su se sve naše jedinice svojim hrabrim držanjem. Pošto II. četa II. bataljona istakla se napadajući na top a II. četa I. bataljona istakla se što je ostala na položaju u Prkosu kada je neprijatelj nailazio i s jedne i druge strane ceste i hladnokrvno pod vatrom prebacila se u najvećem redu preko prema Vrhovcu, a III. bataljon u tome slučaju isto se je istakao jer je također bio ugrožen sa jedne i druge strane, ali se isto u najvećem redu povukao, kada im je bilo naređeno. Stoga mislimo ako je za pohvaliti jedinice onda su se sve istakle. Kao pojedinac ličnom hrabrošću istakao se komandir II. čete II. bataljona Stanko Milošević »Čekić«, i puškomitraljezac Ajka.

12. — Lica i jedinica koji su se slabo držali u ovoj borbi nema.

13. — Neke naročite pripreme koja bi bila usmjerena za ovu borbu nije bilo. Naređenja su izdavana usmeno i bila su realna. Upravljanje i rukovođenje borbom bilo je dobro. Taktički i borbeni postupci naših starješina i trupa bili su u skladu sa razvojem situacije na bojištu.

U ovoj borbi smo vidili da je od velike važnosti i značaja rezerva, i ovoga puta bila je pravilno upotrebljena.

14. — Veza sa jedinicama bila je dobra, samo što još uvijek naređenja i izvještaji ne stižu na vrijeme, jer se sporo kuririma prenašaju.

Naše je mišljenje ako ne budemo mogli imati telefonske veze sa jedinicama, da bi nekako pomoću raketa ili trubnih znakova držali vezu sa jedinicama, što svakako treba prvo dogovoriti se i upoznati rukovodioce sa istima. Vezu smo imali sa Štabom Divizije, dok sa drugim nijednim jedinicama nismo imali.

8.- Berba je savršena u našu korist, rezultati berbe su slijedeći:
Ubijeno je 45 neprijateljskih vojnika, dok je veći broj ranjenika neprijatelj odveo.

Zarebljeno je: 2 topa 75 mm. kalibra, 90 granata za topove, 1 teški talijanski bacač 81 mm. mina za teški bacač, 4 teška odnesne pelutetska bacača 50 mm., 30 mina za pelutetski bacač, 3 laka bacača talijanskoga, 2 mine za laki talijanski bacač, 2 pestelja teškog bacača, 1 avnešač teškog bacača, 2 teška mitraljeza Maxim, 2 puškomitraljeza orme, 1 smajarski puškomitraljez, 2 pestelja teškog mitraljeza Svarolose, 35h pušaka, 10.000 kom puščane municije, 10 konja, 12 specijalnih samara, 2 brnace kuhinje, 20 petkova i alat za petkivanje konja, 20 komada tremblegkih bombi, 4 osula, 2 bicikla, i ostale ratne spreme, i 2 smajersa, i 2 tremblehka puška.

9.- Naši gubici u ljudstvu jesu: 9 mrtvih i 13 ranjenih. Među mrtvima nalazi se vodnik iz I. bataljona drugog ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ među ranjenima nalazi se komandant III. bataljona, kapetan Valenović Petar, komesar čete II. bataljona Velner Dragomir i delegati, avvačević Rada i Franjić Mirko iz I. bataljona, te vodnik u I. bataljonu, pporučnik Ivković Branke.

10.- Utrošene 13.390 metaka puščanih, 2 ručne bombe, 8 mina za laki bacač. Ujelične nam je ostao tenkevski mitraljez i jedna puška.

11.- U ovoj berbi istakle su se sve naše jedinice svojim hrabrim držanjem. Četa II. bataljona istakla se napadajući na tep a II. četa I. bataljona istakla se što je ostala na položaju u Erkesu kada je neprijatelj nailazio i s jedne i druge strane ceste i hladno-krvno pod vatrom prebacila se u najvećem redu preko prema Vrhevcu, a III. bataljon u tome slučaju iste se je istakao jer je također bio ugrožen sa jedne i druge strane, ali se isto u najvećem redu odupkao, kada im je bilo naređeno. Stoga mislimo ako je za pohvaliti jedinice naša su se sve istakle. Na pojedinačnom ličnom hrabreću istakao se komandir II. čete II. bataljona stanka Milešević "Čekić" ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

12.- Ima i jedinica koje se slabo držale u ovoj berbi nama.

13.- Neke naređene pripreme koje bi bila usmjerena za ovu berbu nije bilo. Naređenja su izvršavana usmena i bile su realne. Upravljanje i rukovođenje berbom bile je dobre. Taktički i berbeni postupci naših starijina i trupa bili su u skladu sa razvojem situacije na bojištu.

U ovoj berbi smo vidjeli da je od velike važnosti i značaja rezerva, i ova puta bila je pravilno upotrebljena.

14.- Veza sa jedinicama bila je dobra, same ste jes uvijek naređenja i izvještaji nestižu na vrijeme, jer se spore kuririma prenašaju.

Naše je mišljenje ako nebudemo mogli imati telefonske veze sa jedinicama, da bi nekako pomoću raketa ili trubnih znakova održali vezu sa jedinicama, što svakako treba prije uspostaviti se i upoznati rukovođice sa istima. Vezu smo imali sa otabem divizije, dok sa III. drugim nijednim jedinicama nismo imali.

Sve naša smo dobili izvještaj jedan borac III. bataljona ranio se u član iz svoje vlastite puške.

Mrt fašizmu - Slava herojima!

Politkomesar: *[Signature]*

Komandant, major: *[Signature]*

Evo baš sada smo dobili izvještaj: jedan borac III. bataljona ranio se u dlan iz svoje vlastite puške.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Šrempf Puba⁴

Komandant, major:
Dušan Kreća

BR. 7

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 4. KORPUSA OD 4. JULA 1944. POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O POLITIČKOM STANJU I RADU U ŽUMBERKU I POKUPLJU¹

**STAB IV KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE**
K. sl. 4.VII. 1944

POLITIČKOM KOMESARU NOV I PO HRVATSKE²

I.

Naš je štab već dosta dugo vremena imao stvoren plan za operacije i akcije koje bi se većim snagama trebale izvršiti u Pokuplju, Zumberku i na Karlovačkom sektoru. Trebalo je da prođe dosta vremena pa da mi konačno priđemo ka ostvarenju toga plana. Da se isti izvede što prije bilo je nužno zato, jer je stanje u našoj XXXIV diviziji bilo dosta slabo i jer je politička situacija na tim terenima, tj. Pokuplja, Zumberka i Karlovca nakon 26. maja bila vrlo loša.³ U vezi s tim naš put je imao glavni zadatak *da popravi vojno-političku situaciju na*

⁴ Franjo Šrempf Puba

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 44—1/1, k. 429.

¹ Politički komesar Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske bio je Vladimir Bakarić.

³ i ⁵ Vlada NDH donijela je 26. januara 1944. »zakonsku odredbu« kojom se obustavljaju »kazneni progoni protiv odmetnika i vojnih bjeGUNACA koji se prijave vojnim, upravnim ili sudskim vlastima«. Odredba je bila na snazi do 26. maja a zatim produžena do 1. jula. (»Narodne novine«, službeni list NDH, od 26. januara i 26. maja 1944.)

ovim terenima, koji su nastanjeni čisto hrvatskim stanovništvom i da ojača našu XXXIV diviziju, koja po svom brojnom stanju zaostaje za našim ostalim divizijama.⁴

Odmah po prelasku Kupe u Pokuplje uočili smo sve slabosti koje naše organizacije na tamošnjem terenu prave. Za vrijeme našeg boravka u Pokuplju od 5—6 dana nije nas posjetio nijedan član naših organizacija osim Komande područja. Održali smo zajedničku konferenciju gdje smo ujedno ukazali drugovima na te nedostatke. Situacija u Pokuplju nije dobra. Veliki broj ljudi za vrijeme Paveličeve amnestije otišao je k neprijatelju.⁵ Taj broj iznaša oko 1000 ljudi. Obzirom na tu političku situaciju, prvi naš vojnički udarac u Pokuplju uslijedio je baš na ustaško-domobransko uporište u kojem se nalazio veliki broj tih novomobilisanih ljudi. Mi smo napali Buševac i postigli dobar uspjeh.⁶ Banda je bila razbijena i kod nje je nastupila izvjesna demoralizacija, koju je naročito pojačavalo i tih dana bombardovanje Capraga.⁷ Taj naš vojnički uspjeh naše organizacije nisu iskoristile. Za vrijeme našeg boravka taj uspjeh nije bio objavljen narodu Pokuplja po tamošnjim organizacijama. Drugi naš vojnički udarac bio je uperen na južnu stranu Pokuplja gdje smo izvršili napad na Rečicu i Blatnicu.⁵ Ovdje su naše jedinice postigle djelomične uspjehe i oslobodile Blatnicu, zaplijenivši izvjesni dio oružja i materijala. Rečicu nismo zauzeli greškom štaba I brigade VIII divizije. Ni taj uspjeh naših jedinica koji je ujedno i proširio slobodni teritorij Pokuplja nije bio potpuno iskorišten.

U Pokuplju se nalazi ogroman broj ljudi kod svojih kuća. Samo jedno selo Kupčina moglo bi da daje 300—400 boraca. Tamošnje naše organizacije, NOO-i i Okružni komitet imali su nepravilan stav prema mobilizaciji, čak i danas kada je situacija za istu bolja nego ikada prije. Mi smo drugovima ukazali na potrebu mobilizacije kao i na potrebu pojačanja agitaciono-propagandnog rada.

U Zumberku situacija nam se čini mnogo bolja nego u Pokuplju. Tamošnji drugovi iako mlađi i sa manjim iskustvom mnogo su poletniji i imaju više volje za rad. Imaju više smisla

⁴ Brojno stanje 34. divizije zajedno sa odredima (Karlovačkim, Turopoljsko-posavskim i Zumberačkim) koji su bili pod njenom neposrednom komandom, iznosilo je 3.480 (Arhiv V.I.I., reg. br. 11/5, k. 1223).

⁵ Ustašku posadu u Buševcu napala je 14. juna 1944. godine 8. divizija u sadejstvu sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 48 i 79).

⁶ Saveznički avioni bombardovali su Caprag 14. juna 1944 (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 129).

⁷ Neprijateljsku posadu u Rečici napala je 1. brigada 8. divizije a u Blatnici brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 34. divizije (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 58 i 80).

i razumijevanja za probleme naše vojske, kod njih se osjeća i veća ljubav prema našoj vojsci. Oni su odmah drugi dan po našem dolasku sazvali konferenciju JNOF-e gdje su donijeli zaključke kako i na koji način pomoći našim jedinicama, prehraniti ih i kako otpočeti sa mobilizacijom. Našim dolaskom oni su pokrenuli svoje NOO-e i organizacije na rješavanje mnogih pitanja koja su tih dana bila aktualna. Održan je niz sastanaka, organizovali su posjetu omladine našoj VIII diviziji. Ta posjeta bila je dobro organizovana i u njoj je sudjelovala omladina iz općine Kalje i Radatovići. Omladina je dolazila pod zastavama, pjevajući borbene pjesme. Kroz nekoliko dana uspjelo se mobilizirati oko 30 boraca, organizacije i NOO postavili su pred sebe zadatak da formiraju Zumberačku brigadu.⁹ Zumberak u kome živi oko 120.000 stanovnika imade u neprijateljskoj vojsci oko 3000—3500 ljudi. Za vrijeme našeg boravka vratilo se oko 150—200 domobrana svojim kućama. Žestoke borbe sa neprijateljem koje smo vodili vrlo dobro su odjeknule kod tamošnjeg stanovništva. Narod je začuđen upornošću naših jedinica koje nisu dopuštale neprijatelju da prodre na oslobođeni teritorij Zumberka.

Za vrijeme svojih prodora neprijatelj je u Zumberku imao i trudio se da ima što bolji odnos prema stanovništvu. Mržnja prema neprijatelju u Zumberku kod naroda nije onakova kao u krajevima gdje je narod osjetio teror okupatora na svojoj koži, no ona je svakim danom sve jača i veća. Ogroman broj domobrana iz ovih krajeva veže taj narod u izvjesnoj mjeri uz neprijatelja.

Na Karlovačkom sektoru gdje smo boravili posljednjih nekoliko dana situacija se znatno počela popravljati, likvidacijom neprijateljskog garnizona u Bosiljevu.¹⁰ To je bio veliki uspjeh naše vojske u ovom kraju. Najnoviji prodor neprijatelja onemogućio je barem za izvjesno vrijeme potpuno iskorištavanje toga našeg uspjeha. I ovdje su naše organizacije i kadrovi vrlo mladi i slabi. Jedna od glavnih teškoća u njihovom radu na ovome terenu jeste ta što se oni stvarno nalaze u Sloveniji a ne u Hrvatskoj, čime im je i sam rad strahovito otežan. Likvidacijom Bosiljeva stvoreni su uslovi da vojno-po-

⁹ i ¹⁸ Zumberačku NO brigadu (3. brigadu 34. divizije) formirao je Štab 34. divizije 27. avgusta 1944. od 2, 3. i 4. bataljona Zumberačkog NOP odreda. Brojno stanje Brigade prilikom formiranja bilo je oko 560 boraca i rukovodilaca. Njen komandant bio je Tomo Žalac a politički komesar Tomo Dijanović (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 34. divizije Štabu 4. korpusa NOVJ od 26. avgusta 1944. i dok. br. 6—8, k. 426A, u Arhivu V.I.I.).

¹⁰ Njemačko-ustaški garnizon u Bosiljevu napale su i uništile jedinice 15. divizije 7. korpusa i 13. divizije 11. korpusa NOVJ 30. juna 1944 (vidi dok. br. 23).

zadinske ustanove kao i NOO-i pređu na svoj teritorij. I ovdje smo također razgovarali sa drugovima i pomogli im kod rješavanja njihovih problema.

II.

Možemo konstatirati činjenicu da su naša područja u Pokuplju, Zumberku i na Karlovačkom sektoru znatno napredovala. Zadatke koje pred njih postavlja Štab Korpusa oni izvršavaju dosta dobro. Za vrijeme naših prelaza po ovim krajevima naše komande područja pružile su nam veliku pomoć, a naročito po pitanju ishrane i snabdijevanja jedinica. Komande područja shvatile su da je njihov i osnovni zadatak da se brinu o operativnim jedinicama, o njihovoj ishrani kao i popuni novim ljudstvom. Interesantno je da se naše komande područja u svojim gledanjima na izvjesna pitanja razilaze od gledanja organizacija i NOO-a. To naročito važi za Pokuplje. Ta razmimoilaženja naročito dolaze do izražaja po pitanju mobilizacije. Dok komande područja vide i smatraju da je mobilizacija i te kako nužna, dotle na drugoj strani ne nalaze podršku, barem u onoj mjeri u kojoj bi trebalo kod NOO-a i organizacija.

Držanje naših jedinica u hrvatskim selima kroz koja smo prolazili bilo je na visini. Naše su jedinice činile izvjesne greške u Pokuplju, koje su bile sitne i beznačajne. U Zumberku naše jedinice naročito su se dobro držale. Borbenost u borbama koje smo vodili sa neprijateljem bila je na visini. Možemo da uočimo činjenicu da jedinice daleko od svojih kuća postaju svakim danom sve čvršće i bolje. U Zumberku mi smo u borbama koje smo vodili sa neprijateljem imali priličnih gubitaka,¹¹ no ti gubici nisu negativno djelovali na moral naših boraca. Borbenost je bila na visini, naročito kod Seljine brigade XXXIV divizije i kod I i II brigade VIII divizije.

Držanje naših štabova bilo je dosta dobro...

U borbama bio je izbačen iz stroja izvjestan broj rukovodećih drugova kao na pr. komesar Seljine brigade¹² kao i komandant Karlovačke brigade.¹³ Odlaskom druga Pekića iz Štaba te divizije, divizija je vrlo mnogo izgubila.¹⁴ Mi smo pronašli drugove koji će moći vršiti sve te dužnosti i poslali Vam predlog.

¹¹ Riječ je o gubicima koje su pretrpjele jedinice 8. i 34. divizije od 21. juna do 2. jula 1944 (vidi dok. br. 8, 31, 50, 69 i 80).

¹⁵ Narodni heroj Marijan Badel. Poginuo u selu Sveta Jana 22. juna 1944. u borbi protiv Nijemaca i ustaša.

¹⁵ Franjo Molefc. Poginuo u Zumberku 30. juna 1944. u borbi protiv Nijemaca i ustaša (vidi dok. br. 31).

¹⁴ Dušan Pekić je tada primio dužnost komandanta 1. divizije KNOJ-a (vidi dok. br. 104).

Kod VIII divizije bilo je malo pojava i volje da se vrate kući na Kordun samo kod III brigade. U I i II brigadi zahvaljujući boljem političkom radu toga nije bilo.

III.

Po našem mišljenju borbe koje smo vodili za vrijeme našeg boravka u ovim krajevima a u kojima su sudjelovale naša VIII i XXXIV divizija mnogo će pripomoći da politička situacija u tim krajevima postane bolja i da se stvori izvjestan polet kod ovoga naroda za borbu. Ogromna većina stanovništva pod utjecajem je parole čuvanja glave i neće dobrovoljno da ulazi u našu vojsku. To je ujedno jedan od razloga da ne napuštaju masovno redove neprijateljske vojske. No isti ti ljudi kada dođu u naše jedinice postanu dobri borci, vrlo prodorni i uporni, primjer Seljine brigade. Ovdašnje mase mi ćemo moći više zatalasati i pokrenuti u borbu jedino upornim političkim radom, pravilnim radom naših drugova kao i prisustvom naših većih jedinica na ovom terenu. Mi smo postigli vojničke i političke uspjehe, ali da smo prije došli bilo bi mnogo pravilnije. Naši vojni uspjesi u ovim krajevima daleko odjekuju baš zato, jer ovaj narod ovdje već dosta dugo vremena nije vidio krupnije vojničke akcije, a ni većih pobjeda.

Naše pak jedinice stiču ovim borbama veliko iskustvo i one postaju svakim danom čvršće i jače. Naš štab stiče iskustvo u direktnom komandovanju sa većim jedinicama i prilagođuje se borbi manevarskog karaktera.

Jedan od najvećih uspjeha, koje smo na našem putovanju i u borbama postigli jeste zajednička saradnja između naših i slovenskih jedinica. Ta saradnja je mnogo bolja nego što je bila prije i ona je dala plodne rezultate. Mi smo za vrijeme borbi na Karlovačkom i Zumberačkom sektoru komandovali i sa XV Slovenačkom divizijom kao i sa XIII divizijom XI Korpusa.¹⁵

Naročito je bio uspješan naš manevar kojega smo izveli na neprijatelja u Bosiljevu, gdje je garnizon potpuno uništen. Mi smo u Zumberak privukli velike snage neprijatelja sa komunikacija Ogulin — Karlovac — Zagreb i Zagreb — Sisak.

IV.

Mi mislimo da je potrebno u ovim krajevima i nadalje zadržavati naše veće snage.¹⁶ Naročito zato što moramo pomoći našoj XXXIV diviziji.

¹⁵ Vidi dok. br. 50.

¹⁶ Jedinice 8. divizije zajedno sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« napustile su Zumberak 22. jula 1944 (vidi dok. br. 89).

Ovih dana organizovati ćemo zajednički miting jedne srpske, hrvatske i slovenske brigade kojem će prisustvovati narod Slovenije i Zumberka.¹⁷ Uskoro želimo formirati III brigadu XXXIV divizije.¹⁸ U tom smislu vršimo pripreme. Bilo bi potrebno uputiti izvjestan broj političkih, i partijskih radnika u ove krajeve, kojih tamo u Kordunu i Baniji prema broju тамошњег stanovništva imade mnogo više nego ovdje ...

S obzirom na stanje u ovim krajevima potrebno je da kroz izvjesno vrijeme ostanem ovdje i pomognem kod sređivanja prilika u ovim krajevima. Naše boravljenje ovdje neće donijeti toliko štete dijelu našega štaba koji je ostao na Kordunu koliko će koristiti popravljanju i učvršćivanju naših jedinica u ovim krajevima.

Za vrijeme našeg putovanja održali smo nekoliko konferencija i to sa komandnim kadrom — štabovima brigada i divizija. Rad divizijskih komiteta kroz ovo vrijeme bio je također življi. Divizijski komitet XXXIV divizije također je otpočeo sa radom. Bilo je izvjesnih nesporazumaka u vezi sa radom članova polit-odjela, jer nekima od njih nisu još točno poznate dužnosti i kompetencije, tako da ima još slučajeva da se mijesaju u ono što ih se ne tiče i na način koji nije pravilan. Na te stvari smo im također ukazali. Molim Vas da mi javite da li se slažete sa ovim kratko izloženim pilanom kojega Vam u ovom izvještaju šaljem.

Vojnički dio našega plana, tj. konkretne stvari po pitanju operacija izložiće Vam drug Komandant¹⁹ koji će uskoro stići kod Vas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Drugarski pozdrav
Polit-komesar:
V. Holjevac

¹⁷ Miting je održan u Metliki (vidi dok. br. 90).

¹⁸ Komandant 4. korpusa NOVJ bio je tada Bogdan Oreščanin.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 5. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U ZUMBERKU OD 27.
JUNA DO 2. JULA¹**

STAB VIII. UDARNE DIVIZIJE N. O. V.

JUGOSLAVIJE

Op. Broj 41. 1944.

5. VII. 1944 god.

Operativni izvještaj za vrijeme od
27. VI. do 2. VII. 1944 god. dostav-
lja. -

ŠTABU IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE.—

Borbe su se vodile na sektoru Zumberka. Naše jedinice bile su na prostorijama Brebrovac — Okrug — Sorževo — Prekrižje — Jezerine — Hrzenik — Krašić. Zemljište mjestimično pokriveno šumom, ispresjecano sa manjim i većim komunikacijama, naseljenim mjestima sa zidanim kućama. Kroz zemljište provlače se kotline koje omogućavaju za uspješno manevrisanje. Ovo zemljište pretstavljeno je na Sekciji Samobor 1:100.000.—

**Naše i susjedne
jedinice:**

Naša Divizija sa tri brigade ojačana Belokrajinskim Odredom i baterijom poljskih topova VII. Korpusa NOVJ, uz sadejstvo XXXIV. Divizije. —

**Neprijateljske
snage:**

Pukovnija Jeger Divizije,² nepoznat broj ustaša iz V., XIII. i XXX. Ustaške bojne, veći broj gestapovaca, oko 500 konjanika »Čerkeza« i oko 400 domobrana.— Naoružani sa većim brojem brdskih i poljskih topova kao i velikim brojem teških bacača, ojačani i potpomognuti sa 4 tenka, 4 blinde i 4 — 5 aviona.

**Obostrana situ-
acija:**

Neprijatelj je imao namjeru izvesti jači upad na oslobođeni teritorij Zumberka, tj. neku vrstu ofanzive. Njegove namjere u glav-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 53—1/3, k. 426.

² Odnosi se na 1. njemački rezervni lovački puk.

nom bile su razbiti naše snage, odbaciti nas i osigurati komunikaciju Karlovac — Zagreb i onemogućiti nam svako vojno-političko djelovanje na ovom sektoru. —

Naše odluke bile su sprečiti neprijatelju upad na oslobođeni teritorij, napasti neprijatelja i djelomično uništiti.

Početak borbe: Borba je počela 27. VI. 1944 g. i trajala do 2. VII. 1944 g.³

U ovom međuvremenu neprijatelju su nanešeni osjetljivi gubitci, te se osjećala izvjesna praznina kod neprijatelja što ga je prisililo kroz izvjesno vrijeme da se povuče i ponovno popuni jedinice za napad na naš sektor. — Izdato je usmeno naređenje brigadama. —

Tok borbe: Dana 27. VI. 1944 g. neprijatelj je krenuo sa više kolona na naš oslobođeni teritorij, tj. u pravcu naših položaja. Glavnina njegovih snaga kretala se [pravcem] Draganići — Krašić i Jastrebarsko — Petrovina, te Samobor — Sv. Jana, a sporedne pravce imao je Ozalj — Novaki — Desinec — Klinča Selo. —

Oko 6 časova dijelovi naših brigada prihvatili su borbu na gore iznešenim prostorijama⁴. Tokom cijelog dana vodila se oštra borba naročito na sektoru Prekrižje — Strmac — Crkveni i Gornji Pribić. Tokom dana nekoje tačke odnosno položaji prelazili su iz ruke u ruku. U toku ove borbe neprijatelju je uspjelo da djelomično odbaci naše snage i ovlada sa pogodnim položajem. Tokom ovoga dana neprijatelj je uspio zavladati sa Grandić i Paulov bregom kod Prekrižja, kota 323, Strmcem i Gornjim Pribićem, Brebrovcem i Balabanom. Istog dana oko 20,30 časova neprijatelj se povukao sa

* Vidi dok. br. 7, 31, 50, 69, 80 i 107.

⁴ Tri bataljona 1. brigade 8. divizije prihvatila su borbu na liniji: Vivodina — Lović Prekriški — Grandić breg, dok je 4. bataljon zatvarao pravac Ozalj — Krašić. Druga brigada te divizije prihvatila je borbu na liniji: Jezerine — Strmac — Pribić Crkveni. (Arhiv V.I.I., reg. br. 14/12, k. 830 i 23/12, k. 831.)

kote 323, sa Grandić i Paulov brega u pravcu Krašića, gdje je organizovao odbranu. Tokom noći dijelovi naše I i II. Brigade uznemiravali su neprijatelja sa jugoistočne strane Krašića kao i sa zapadne strane. Kod Brebrovca i Balabana kao i Crkvenog Pribića neprijatelj je zanoćio. III. Brigada tokom noći izvršila je napad na neprijatelja u Balabanima koji nije uspio i nakon trosatne borbe snage III Brigade povukle su se na kotu 225 i s. Hrleći. —

Dana 28. VI. o. g. neprijatelj je ponovo otpočeo sa napadom u pravcu svih naših položaja. — Isti neprijatelj tokom noći dobio je nepoznati broj pojačanja. Prije samoga prelaza u napad neprijatelj je skoncentrisao jaku vatru teških oruđa na naše položaje, kojom prilikom je uspješno tukao naša utvrđenja. Nakon trosatne oštre borbe neprijatelj je uspio odbaciti naše snage i ponovno zavladatai položajima Grandić i Paulovim bregom kod Strmca, kotom 202 i Okrugom. Istog dana oko 10 sati neprijatelj je izbio kod Vrhovca, odakle se oko 12 sati pomjerio prema Grandić bregu. Na ovim položajima borba se vodila skoro čitavog dana, naročito na sektoru Prekrižje, Strmac, Sorževo. Kako je III. Brigada bila odbačena i izgubila u položaju rokirali smo je na prostorije Prvinići — Konjarić Vrh, te je stavili u divizijsku rezervu. Oko 14 časova pritisak neprijatelja popustio je kao i njegovo napredovanje. Istog dana oko 16 časova neprijatelj se sa izvjesnim dijelovima svojih snaga povukao sa Grandić i Paulov brega, a sa kote 203⁵ i Prekrižja bio je protivnapadom protjeran od snaga naše II. Brigade. U isto vrijeme neprijatelj se povukao od Okruga u pravcu Crkvenog, Donjeg i Gornjeg Pribića. Ovo njegovo povlačenje uslijedilo je zbog većih gubitaka. Na gornjim položajima neprijatelj je zanoćio.

Na temelju prikupljenih podataka i procjene situacije naša Divizija dobila je za-

⁵ Vjerovatno k. 302.

datak da sa dvije brigade napadne neprijatelja sa sjeverne i zapadne strane, tj. prema priloženoj zapovijesti. Sa napadom se otpočelo na neprijatelja 29. VI. o. g. u 3 sata i 15 minuta, tj. sa zakašnjenjem od 1.15 sati. Sam napad u početku bio je dosta slab, tako da iznenađenje nismo postigli. Oko 4 sata u jutro uslijedio je jak pritisak naših snaga potpomognut sa artiljerijom, ovaj pritisak traje 2 sata, ali se neprijatelj uporno brani i željeni rezultat nismo postigli. Oko 9 sati jača neprijateljska kolona napala je Belokrajinski Odred i bok naše I Brigade od pravca Podbrežje i Vrhovac i uspjela odbaciti naše snage. U isto vrijeme neprijatelj je tukao uspješno artiljerijom i bacačima naše položaje, potpomognut sa avijacijom, te vrši protunapad gdje mu uspijeva odbaciti neke snage koje su se rokirale Ferenci,[®] Gorinki, Lović, Prekrižje i Begovo Brdo. Oko 11 časova neprijatelj je zavladao sa Vrhovcem, Grandić i Paulovim bregom, te kotom 203 više Strmca kao i nekim položajima u Sorževu. Na ovim položajima neprijatelj je zanoćio. Tokom noći pojačano je obezbjeđenje naših snaga, s tim što smo jedan bataljon III Brigade ubacili radi kontrole prostorije Prekrižja i uznemiravanje neprijatelja. Iz I i II Brigade po dva bataljona povučena su na kratki odmor za vrijeme noći. Tokom same noći neprijatelj je stalno uznemiravan, ali je vrlo slabo reagirao.

Dana 30. VI. 1944, neprijatelj je oko 4.30 časova prešao ponovno u napad i nakon dvosatne borbe uspio zavladatai potpuno sa Sorževom i Begovim Brdom. Oko 9 časova neprijateljski pritisak i nastupanje potpuno je popustilo, a na nekim položajima uslijedilo je naglo odstupanje neprijatelja.⁷ Oko 10 časova jače snage neprijatelja odstupile su u pravcu Krašić — Draganići i u isto vrijeme dolazi im zamjena samo u manjem broju koji zaposjedaju obrambene položaje oko Krašića,

Furjanići

Vidi dok. br. 117, 119, 120, 121 i 122.

sa slabijim naoružanjem. Prema pravilnoj procjeni situacije naša I i III brigada i dijelovi II. Brigade dobivaju zadatak da pređu u protivnapad na neprijatelja i to sa sjeverne, zapadne i južne strane. —

Za ovaj napad izdata su usmena naređenja. —

Oko 11 časova otpočele su naše snage sa napadom, a jedan bataljon I Brigade zaposjeo je položaj iznad Brlenića i Bresarića sa zadatkom da zatvori cestu Draganići — Krašić. Nakon prvog i jakog našeg pritiska neprijatelj se uspio zadržati na svojim položajima. Oko 13 časova naše snage ponovno vrše jači pritisak, gdje neprijatelj također pokušava sa protunapadom da se oslobodi od našeg pritiska. Borba se nastavlja sa nešto popustljivosti zbog koncentracije vatre iz težih oruđa. Oko 17 časova naše snage vrše treći napad koji također ne uspijeva. Oko 18 časova izvršen je četvrti napad na ključ neprijateljske odbrane kod kapele Sv. Ivana i na bezimenu kotu jugozapadno od Krašića sa prethodno jakim koncentracijom vatre iz bacača i protukolskih topova. Ovaj napad uspijeva nakon žestoke borbe od 30 minuta. Likvidacijom ključa neprijateljske odbrane Krašića neprijatelj je počeo u paničnom bijegu povlačiti se sa svih položaja.

Iskorištavajući neprijateljsko povlačenje uslijedilo je naše gonjenje neprijatelja u pravcu Draganića i nakon žestoke borbe kod Bresarića neprijatelj se uspio organizovati i ponovno stupiti u odbranu sjeverno i zapadno kod sela Brlenić. Oko 21.30 časova neprijatelj dobiva od Draganića pojačanje, te je neprijatelj u isti čas iz odbrane prešao u napad, gdje mu je uspjelo odbaciti naše snage. Oko 22 časa naše snage povukle su se: I. Brigada u Lović — Prekrižje, a III Brigada Sv. Ivan — Jezerine — Donje Prekrižje, s tim, da sa dva bataljona kontroliše Krašić i uhvati kontakt sa neprijateljem. U isto vrijeme neprijatelj se sa jačim snagama povukao u pravcu Kupčine i Draganića ostav-

ljajući u Brleniću svoju predstražu i patrolu. —

Dana 1. VII. o. g. neprijatelj je ponovno krenuo u pravcu Krašića ojačan sa četiri teška tenka i oko 500 Čerkeza. Po izbijanju prednjih dijelova i motorizacije u Krašić neprijatelj je širio front svoga lijevoga krila i usmjerio glavni pravac kretanja preko Grandić i Paulov brega. Tokom ovoga dana dolazilo je samo do manjih sukoba sa patrolama. U noći 1. VII. 1944 g. naše snage zauzele su nove položaje i to I. Brigada Lović Prekriški (kotu⁸ 476), a dva bataljona kod Lovića, III. Brigada zaposjela je Radinu Goricu, Radušće i Konjarić Vrh, II. Brigada Begovo Brdo, Rajakovice i Prvinići, a Belokrajinski Odred Gorjanci, Cerje i tokom noći uznemiravali su neprijatelja. —

Dana 2. VII. 1944 god. neprijatelj je oko 5 časova otpočeo sa nadiranjem u pravcu Lović Prekriški i kote 476 koji je bio kao glavni pravac i sporedni pravci na Prekrižje, Vrhovac i Gorniki. Borba je prihvaćena na prostorijski Lović Prekriški. Oko 8 časova neprijatelj je izbijao sa prednjim dijelovima na kotu 476. Nakon kraće borbe neprijatelj je odbijen. Oko 9 časova neprijatelj je ponovno organizovao napad prema koti 476 uz jaku koncentraciju artiljerijske i bacačke vatre. Nakon jednosatne i žestoke borbe neprijatelj je ponovno odbačen u podnožje kote. Oko 11 časova naša II i III Udarna Brigada dobile su zadatak da sa dva bataljona napadnu neprijatelja sa sjeverozapadne strane u njegov lijevi bok. U isto-vrijeme neprijatelj je po treći put izvršio juriš prethodno uz jaku vatru artiljerije i bacača na položaje I. Brigade, tj. na kotu 476. Oko 12 časova uslijedio je jak pritisak bataljona sa sjeverozapadne strane, tj. na neprijateljski bok baš u momentu kad je neprijatelj vršio najjači pritisak na kotu 476. Borba je trajala oko 4 sata. Pomoć koju su pružili bataljoni sa boka neprijatelj je osjetio i naglo se povukao

⁸ Trigonometar

oko 13 časova sa padina kote 476. Oko 14 časova neprijatelj se povukao u Krašić, a naše snage na prostorije i to: I. Brigada u Vivodinu, II. Brigada u Galin — Prvinići, a III Brigada na prostoriju Begovo Brdo — Lović — Prekrižje — Radina Gorica i stavljena pod komandu 34 Divizije. —

Ishod borbe:

U ovoj borbi postignuti su željeni rezultati, odnosno izvršeni dobiveni zadatci, s tim što su neprijatelju nanešeni vrlo osjetljivi gubitci, a pored toga neprijatelju nije uspjelo da odbaci naše jedinice. —

U ovim borbama neprijatelj je imao N sljedeće gubitke: 310 vojnika i oficira⁹, 360 ranjenih vojnika i oficira i 3 zarobljena.

Zaplijenjeno: 9 karabina, 1 šmajser, 3 cijevi za mitraljez, 30 pari kompletnih odijela i 7.000 metaka. — Oštećen 1 kamion i uništen 1 motor, ubijeno 5 konja.

Naši gubitci: 50 mrtvih, među njima kapetan Kosanović Dušan, ob. oficir bataljona Trbojević Petar, pomoćnik komesara čete Pajić Stanko. —

Ranjenih 194, među njima p. pukovnik Tarabić Joco, komandir čete Bućan Dušan, Radošević Đuro, p. poručnik, Korkut Mirko, pomoćnik komesara čete, Godić Rade, poručnik, Nišević Pavao, pomoćnik politkomesara čete, Perić Petar, pomoćnik komesara čete, Skorupan Ilija, pomoćnik komesara čete, Culibrk Mićo, p. poručnik, Srdić Gnjatija, poručnik, Kosanović Jovo, zastavnik, Dereta Dragan, zastavnik, i Sarić Đuro, v. d. politkomesara čete. — Također smo imali 9 oguljelih boraca i 9 nestalih boraca. —

Od materijala izgubljeno je 2 puškomitraljeza, 6 karabina i jedno postolje za teški mitraljez. —

Utrošak municije:

U ovim borbama utrošeno je 58.300 metaka raznog kalibra, 400 metaka za protivavionsku Bredu, 100 mina za mali bacač, 200 mina za teški bacač, 180 granata za protu-

• Odnosi se na poginule.

kolski top, 77 ručnih bombi, 500 metaka za šmajsere, 1 nagazna mina i 100 kgr. eksploziva. —

Imena lica koja su se naročito istakla u borbi:

U ovim borbama naročito su se istakli i to: I. bataljon koji se dobro utvrdio, izdržao je jaku artiljerisku i bacačku vatru kao i bombardovanje avijacijom, te sa ovog položaja nanio neprijatelju teže gubitke i zadržao položaje u svojim rukama, 2. četa III. bataljona na čelu sa komandrom Komadina Vašom i pomoćnikom komesara Mraović Ljubanom, 2. vod mitraljeske čete III. bataljona, 1. vod 1. čete IV. bataljona na čelu sa vodnikom Vučković Ljubanom koji je jurišao na neprijatelja i odbacio ga sa položaja, vodnik iz IV. bataljona Vojnović Duro, zajedno sa svojim vodom, koji je braneći položaj odbio neprijatelja i bio ranjen. Svojom hrabrošću istakli su se drugovi Dmitrović Dušan, puškomitraljezac iz II bataljona, Banda Milan i Muljaić Mile, puškomitralješci iz III bataljona koji su iz neposredne blizine tukli neprijatelja i nanijeli mu gubitke, vodnik Katić Rade, desetari Mlađan Dušan, Vergaš Miloš, Mlađan Petar, Vergaš Rade, Majstorović Milan i Celjac Ljudevit iz mitraljeske čete IV. bataljona, koji su se tukli s neprijateljem prsa u prsa i uspjeli uništiti veći broj neprijateljskih vojnika. Svi gore iznešeni su iz II. Udarne Brigade. —

Iz I. Udarne Brigade: Petrović Nikola, politdelegat iz II bataljona, koji je upao u neprijateljski stroj, gdje ga je neprijatelj htio zarobiti, iz puškomitraljeza ubio 2 i ranio 2 neprijateljska vojnika i uspio pobjeći, Mežlar Vlado, desetar iz I. bataljona koji je 2 puta upao u neprijateljski stroj i nanio neprijatelju gubitke i uspio pobjeći, Mraović Vaso, vodnik iz I. bataljona koji je u sukobu sa neprijateljem uspio ubiti 2 nepr. vojnika i teško ranjen povući se u jedinicu. 1. četa I. bataljona koja je izvršila 3 žestoka juriša i nanijela neprijatelju osjetne gubitke i ovladala neprijateljskim položajima koji su štitili odstupanje neprijatelja. Uslijed sipanja žestoke

vatre istu četvu iznevjerilo je automatsko oružje koja je poslije toga pristupila klanju neprijatelja s noževima. Na ovom jurišu naročito su se isticali drugovi Nišević Pavao, pomoćnik politkomesara iste čete, Maslić Dušan, vodnik iste čete, koji je uspio oteti od Švabe nož i sa istim ga zaklati. — Prilikom osvajanja neprijateljskih položaja i gonjenja neprijatelja iz IV. bataljona istakli su se sljedeći drugovi: komandir 2 čete Tepavac Bude, nišandžija na »Šarcu« Tatalović Mile, Pjevač Vojin, vodnici Tepavac Rade i Mihajlović Rade i bolničarka Dević Ljubica. U borbi kod Bresarića istakli su se i to: Zrvnar Gojko i Kovačević Dušan, vodnici, Dragojević Dušan, politdelegat i Arh Rudolf, puškomitraljezac, koji su prilikom neprijateljskog protunapada pod najžešćom pješadiskom i minobacačkom vatrom odstupali preko vrlo nezgodnih terena i nosili sa sobom svoje ranjene drugove. Drug Arh Rudolf bio je teško ranjen i u ovim teškim momentima iznio je svoj puškomitraljez. — I Končar Milan, vodnik iz III. Udarne Brigade. —

Lica i jedinica koji su se slabo držali u ovim borbama nije bilo. —

Kritički osvrt:

Za neprijatelja je od neobične važnosti komunikacija Zagreb — Karlovac, zbog toga po prelasku naših snaga neprijatelj je skupio iz obližnjih garnizona jače snage s namjerom da nam spreči ugrožavanje te komunikacije i likvidaciju tih garnizona koji tu komunikaciju čuvaju. Suzbijajući neprijateljske upade u borbama koje su vođene kod naših jedinica primijetilo se niz nedostataka.

Naše jedinice nisu sposobne za manevr, uslijed toga neprijatelj nije pretrpio velike gubitke koliko je mogao. Glavni uzrok za slabu manevarsku sposobnost naših jedinica su starješine, koji nisu obučeni da cijene pravilno situaciju, tj. cijene je samo sa gledišta svojih jedinica, zatim sporo izvršavanje naređenja i zamišljeni manevri zbog toga nisu se mogli ostvariti. Slučaj za bataljon I. Brigade koji je dozvolio da neprijatelj izađe

na Lović Prekriški i bataljon X. Brigade koji se povukao bez naređenja sa Paulov brega. Uz ovo uspješan manevar je otežavalo i nepoznavanje terena od strane naših jedinica. Jedini uspješan manevar kod bočnog udara dijelova II i III Brigade kad je neprijatelj napadao prema crkvi [u selu] Lović Prekriški nije postigao ono što se moglo učiniti iz razloga što je bataljon III Brigade kretao sporo i neodlučno, a bataljon II Brigade dozvolio da ga neprijatelj odbaci i tako prisili i ostale naše snage na povlačenje. —

Uzajamna pomoć između jedinica je slaba, slučaj gdje su jedinice 34 Divizije vodile borbu, a naša III Brigada nije se angažovala onoliko koliko je mogla. Ovakvih slučajeva bilo je i više i zbog toga jedinice gube povjerenje jedna u drugu. Po ulasku u mjesto Krašić rasiplju se jedinice i neprijatelj lako izvrši protivnapad, to je i učinio. —

Primijetilo se da naše starješine i štabovi brigada i bataljona suviše se zadržavaju po štabovima za vrijeme borbe i nedovoljno pomažu i kontrolišu rad potčinjenih. —

Pored svih ovih nedostataka, gubitaka, a uz stalne pokrete i slabiju ishranu naši borci i jedan dio rukovodilaca držao se i drži dobro i dali su mnogo od sebe i doprinijeli da neprijatelj u ovim borbama pretrpi velike gubitke.

Pored toga kod naših štabova osjeti se zanos uspjeha i u takvim momentima izgube jedinice ispod komande. U ovim operacijama odnosno nekim slučajevima slabo je veza funkcionisala, bilo je slučajeva da se na vrijeme nema telefonske veze i u takvim momentima slabo se iskorišćavaju kurirska i opće signalna sredstva. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
D.¹⁰ Hrstić

V. d. Komandanta p. pukovnik:
Mih.¹¹ Blažević

¹⁰ Dušan
¹¹ Mihajlo

P.S. Kod naših gubitaka nismo unijeli sva imena oficira i politrukovodilaca i nadodajemo ih kod ranjenih i to: komesar čete Balčin Dragan, pomoćnik komesara čete Zjača Uroš, Brnić Milan, Vidović Slavko, v.d. komandira čete, p.poručnik Gaćeša Miloš i pomoćnik komesara bataljona Sepelj Stevo.—

BR. 9

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 5. JULA 1944. ŠTABU
6. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA LINIJI GRADAC —
TROMEĐA I KOD MANDICEVCA¹**

STAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 453
Dana: 5/VII. 1944. g.

Operativni izvještaj o borbi
na liniji Gradac — Tromeđa,
kao i kod Mandičevca.—

ŠTABU VI. KORPUSA NOV I POJ

Jedinice XVIII. Brigade držale su položaj na liniji Gradac — Tromeđa (k. 263) (sekcija Brod 1:100000), a jedinice Osječke Brigade nalazile su se na Drmovcu, s-i od Paučja, i Mandičevcu (trigon. 231).

Jedinice XVIII. Brigade bile su na položaju koji je većim dijelom pošumljen, a jedinice Osječke Brigade imale su dominirajući položaj, koji ima veliki tučeni prostor.

U borbi ovog dana od strane XVIII. Brigade učestvovala su dvije čete II. bataljona i jedna četa I. bataljona, a od strane Osječke Brigade učestvovao je njezin I. bataljon.

Neprijatelj je nastupao iz Vlatkovca i Rozmajerovca u pravcu Tromeđe, a isto tako kretao je i iz Našica također u pravcu Tromeđe.² Na jedinice Osječke Brigade naišao je neprijatelj iz V. Nabrđa. Jačina neprijatelja nije nam poznata, ali sastojao se u glavnom od »Čerkeza«, a kolona iz Našica sastojala se od 200—250 feldžandara. I jedni i drugi bili su naoružani

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2—2 II, k. 473.

* Vidi dok. br. 117, 119 i 120.

lakim i teškim pješadijskim naoružanjem. Imena komandanata nisu nam poznata.

Namjere neprijatelja nisu nam tačno poznate, ali izgleda da je imao namjeru da upadne na oslobođeni teritorij i da opljačka i popali sela.

Naša odluka bila je zaposjesti vjerovatne pravce neprijateljskog nastupanja i spriječiti nadiranje na naš oslobođeni teritorij. Bataljon Osječke Brigade dobio je zadatak da drži Mandičevac, dok se ostale jedinice Osječke Brigade sa divizijskim dijelovima i ranjenicima prebace iz Mandičevca preko Vuka šume na raskršće puteva s-i od Milinaca.

Stab XVIII. Brigade izdao je svojim jedinicama pismenu zapovijest, dok je Stab Osječke Brigade zbog kratkoće vremena izdao usmenu zapovijest.

Kod jedinica XVIII. Brigade borba je otpočela 28. VI. o.g. u 7.30. časova, a kod jedinica Osječke Brigade borba je otpočela istoga dana u 11 sati i trajala do 11.30 sati.

Sa jedinicama XVIII. Brigade najprije su se sukobile neprijateljske patrole, a zatim neprijateljska glavnina koja je izvršila proboj naših položaja, poslije 2 sata borbe, a četa koja je zatvarala put od Našica izdržala je na položaju 30 minuta. Poslije te borbe jedinice koje su bile na lijevom krilu položaja XVIII. Brigade povukle su se preko Borovika u Vuka šumu, dok su ostale snage koje su držale položaj z. od Tromede ostale i dalje na svojim položajima.

Bataljon Osječke Brigade koji se nalazio u Mandičevcu bio je dobio naređenje da se povuče, ali kako se neprijatelj kretao u pravcu Mandičevca naređeno mu je da ga ponovno posjedne, dok se glavnina izvuče. Borba s neprijateljem vođena je pola sata. Za to vrijeme neprijatelj nije bio odbijen. Kad je glavnina ušla u Vuka šumu, naređeno je i bataljonu u Mandičevcu da preduzme izvlačenje iz borbe, što je on i učinio.

Rezultat borbe kod jedinica XVIII. Brigade nije onakav kakav je mogao biti, uslijed toga što komandanti bataljona nisu obišli položaje koje su trebali zaposjesti, već se oslonili na komandire četa koji su zaposjeli položaje koji nisu bili predviđeni zapovijješću, tj. zaposjeli su pošumljeni teren i tako dozvolili neprijatelju da dođe nekažnjeno na vrlo blisko otstojanje sa koga je izvršio pripremu juriša kao i sam juriš i odbacio naše jedinice.

Po proboju naših položaja neprijatelj je produžio u pravcu Borovika i Slatinika. Ispravka položaja koju je bio naredio jedan član štaba brigade kad je obilazio položaj nije se mogla izvršiti, jer je neprijatelj već bio na položaju koga su trebale naše jedinice držati.

Zbog kratkoće vremena bataljon Osječke Brigade u Mandičevcu nije uspio protjerati neprijatelja, a niti je uspio on da napreduje u pravcu naših položaja.

Kod jedinica XVIII. Brigade neprijatelj je ostavio na bojnopolju 3 mrtva i 5 ranjenih, dok su stvarni neprijateljski gubitci prema pričanju seljaka iz Slatinika iznosili oko 150 što mrtvih, što ranjenih vojnika i oficira.

Naši gubitci kod jedinica XVIII. Brigade iznose: 1 poginuo, 6 ranjenih i 2 nestala, a kod jedinica Osječke Brigade 4 lakše ranjena, među kojima i zamj. komandira drug Bosanac Milan. Sa nestalim drugovima XVIII. Brigada izgubila je i 2 puške.

Jedinice Osječke Brigade utrošile su 150 pušč. metaka, a jedinice XVIII. Brigade utrošile su 2600 mauzer metaka, 1650 engl. metaka i 200 talijanskih metaka, 6 mina za t. bacač i 2 ručne bombe.

U ovoj borbi dobro se držala četa II. bataljona XVIII. Brigade, koja je držala položaj na Tromedi, a naročito se istakao vodnik Zegnal Ivan, posluha kod t. mitraljeza i puškomitraljezac Gajdašević Borislav, svi iz II. bataljona XVIII. Brigade...

Kod jedinica Osječke Brigade nije se nitko naročito istakao ni u dobrom, ni u slabom držanju.

Zapovijesti su izdane na vrijeme i bile su realne. Upravljanje u borbi bilo je dobro. Da su jedinice XVIII. brigade zaposjele položaj koji je bio u zapovijesti određen, moglo se neprijatelju nanijeti mnogo veće gubitke. Ovako pak on se nekažnjeno dohvatio pošumljenog terena, koga je dobro iskoristio. U borbi neprijatelj nije nadirao frontalno, već je pravio obuhvatni napad, zbog čega treba u buduće obratiti više pažnje na krila i bokove.

U ovim naletima »Čerkeza« pokazalo se da je naša informat. služba dosta slaba, jer se za ni jedan pokret neprijatelja toga dana nije znalo sve dok neprijatelj nije došao pred same položaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Otmar Kreačić

Komandant, major:
Demonja Nikola"

(M.P.)

8. VII. 1944
STAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. Broj: 952

Dana 194 u . . . sati

® Narodni heroj. Poginuo septembra 1944. u Slavonskoj Požegi kao komandant 12. divizije.

BR. 10

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 5. JULA 1944. ŠTABU
6. KORPUSA NOVJ O BORBI KOD LEVANJSKE VAROŠI¹**

**STAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 454
Dana: 5/VII 1944. g.**

Operativni izvještaj o
borbi kod Lev. Varoši.²—

ŠTABU VI. KORPUSA NOV I POJ

Jedinice XVIII. Brigade nalazile su se na kantonovanju u Lev. Varoši, Musiću i Slob. Vlasti³ (sekcija Brod 1:100000). Položaj oko naprijed navedenih mjesta je dobar za borbu i predteren mu je većim dijelom čist.

Na položaju istočno od Lev. Varoši nalazile su se jedinice m. bataljona XVIII. Brigade i one su primile borbu sa neprijateljem koji je nastupao od Majara u pravcu Lev. Varoši.

U pravcu naših položaja nailazio je vod Nijemaca, koji su pripadali 1. četi 804. bataljona, kojom je komandovao kapetan Mikeš.⁴ Naoružani su bili sa 8 šaraca i 1 teškim bacačem, a bili su potpomognuti sa 2 tenka od kojih je jedan bio od 6, a jedan od 15 tona.

Prema izjavama zarobljenika, neprijatelj je imao namjeru da upadne u Breznicu i da popali naše ustanove, koje se tamo nalaze.

Naša namjera bila je spriječiti neprijatelja u njegovom nadiranju u pravcu zapada, bilo njegovim odbijanjem, bilo njegovim uništenjem. Za vrijeme same borbe neprijatelju nije stizala pomoć, dok je s naše strane bila ubačena u borbu i jurišna četa XVIII. Brigade, napadom na desni bok neprijatelju.

Zapovijest za osiguranje kantonmana bila je pismena.

Borba je otpočela 30. VI. o.g. u 7.30. sati.

Neprijatelj je nastupao prema položajima III. bataljona XVIII. Brigade sa 2 tenka i oko 40 pješaka. U svom nastupanju

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3—2/II, k. 473.

- Levanjska Varoš

» Slobodna Vlast

* Vidi dok. br. 119, 120 i 121.

zaustavio se kod mosta na cesti Đakovo — Pleternica, koji se nalazi na i. ivici Lev. Varoši, jer je isti bio porušen, a predteren miniran. To je bilo na oko 150 met. ispred položaja našeg bataljona. Prva vatra otvorena je sa tenkova u pravcu našeg položaja. Na tu vatru odgovorila mu je naša pješadija iz automatskih i protivtenkovskih oruđa, žestokom vatrom od koje je manji tenk bio oštećen, neprijateljskoj pješadiji naneseni su veliki gubitci. Drugi tenk stalno je pokušavao da pređe potok, ali je u tome bio spriječen našom vatrom iz protutenkovskih oruđa. Vidjelo se da neprijatelj kani pobjeći i zato je poslana jurišna četa da mu otsiječe otstupnicu, a s dijelom snaga da ga napadne u bok.

Ishod borbe je zadovoljavajući. Neprijateljski vojnici u glavnom su pobijeni ili ranjeni. Ranjenike je neprijatelj uspio izvući pomoću tenka koji se 3 puta vraćao i skupljao ranjenike.

Zarobili smo:

3 šarca,
7 pušaka,
2 šmajsera,
700 metaka,
2 nepr. vojnika.

12 nepr. vojnika ubijeno je i svučeno na bojnopolju, a 14 ih je ranjeno.

Oštećen je 1 tenk od 6 tona pogodcima iz protutenk. mitraljeza.

Mi smo imali 5 mrtvih drugova i 1 ranjenog. Od pogodka mine oštećen je 1 puškomitraljez »Brno«.

U borbi je utrošeno 3500 metaka, 52 metka za protutenk. pušku, 17 metaka za protutenk. mitraljez i 5 bombi.

U borbi se naročito istakao drug Jozo Turčinović, koji je zarobio nepr. poručnika, pohrvao se s njim jer mu je puška bila prazna i zadavio ga, kao i cijeli III. bataljon.

U borbi su se držali dobro svi učesnici.

Do panike je došlo kod komore koja se nalazila na z. ivici Lev. Varoši.

Zapovijest za zaposjedanje položaja izdana je blagovremeno, i bila je realna. Upravljanje u borbi bilo je dobro.

U ovoj borbi uvjerali smo se da naše protutenkovske puške, protutenk. mitraljez 20 m/m. nisu u stanju da oštete tenk od 15 tona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Otmar Kreačić

Komandant, major:
Demonja Nikola

(M. P.)

BR. 11

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. KORPUSA OD 6. JULA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU I STANJU U JEDINICAMA¹

STAB
VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Br....

6 jula 1944 godine

Opći izvještaj za mjesec juni.

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE.—

Opća vojnička situacija kod neprijatelja, na terenu našeg djelovanja u posljednja dva mjeseca, nije se u biti mijenjala. Neprijatelj je povremeno slabio i jačao garnizone na pojedinim sektorima. Situacija kod neprijatelja na ovom sektoru proizlazi iz važnosti koji ovaj sektor ima za njega. Neprijatelj je pred mjesec dana, prema dobivenim podacima, bio obaviješten iz švicarskih izvora, o iskrcavanju savezničkih trupa na ovom sektoru, pa je poduzeo strogu pripravnost na cijelom obalskom pojasu. Pokretljivost neprijatelja na našem terenu također je značajna. Stalno manevriše sa pojedinim dijelovima radi ispada na oslobođenu teritoriju, a vjerovatno i radi toga da bi doveo u zabunu našu ob. službu radi bojazni od bombardovanja. Za vrijeme VII neprijateljske ofanzive,² neprijatelj je djelomično neke garnizone bio oslabio, vjerovatno radi učešća u ofanzivi. Obalski pojas neprijatelj utvrđuje i minira.

Sada se na našem terenu nalazi 7 njemačkih divizija³ i to: 264, 392, 513, 118, 115 i 369. Od ovih divizija neke su kompletne a neke nisu. Za 264 i 115 bili smo obaviješteni da se spre-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.IX, reg. br. 1/2, k. 518.

² Odnosi se na drvarsku operaciju (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 123, 140, 159, 164 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 93 do 106).

³ Na operativnom području 8. korpusa nalazile su se tada slijedeće njemačke divizije: 118. lovačka i 264. pješadijska, manji dijelovi 369, 373, 392. legionarske i 7. SS divizije »Princ Eugen«. Pored ovih, u Dalmaciji se nalazio puk »Brandenburg«, 92. motorizovani puk, jedinice obalske i mornaričke artiljerije, pionirske jedinice i jedinice ratne mornarice. (Vidi tom V, knj. 24, dok. br. 104, Arhiv V.I.I., reg. br. 1/3, k. 73 A. 2—4, 5—4, k. 74 A, 8/2 a, k. 74 A. 31/10, k. 9, 13—3, k. 521, »Pomorski desant na otok Brač«, Vojnoistorijski glasnik 4/53 i knjigu »Der Weg der 118 Jäger Division«.)

maju na odlazak u pravcu sjevera, ali to još nije ostvareno. Ukupne njemačke snage u Dalmaciji iznose oko 34.000, koji broj svakako nije stalan.

Snage N.D.H. iznose oko 6.000 i njihov broj prilično je konstantan i unekoliko smanjen našim akcijama.

Snage četnika također iznose oko 4.000.

Četničke snage i snage N.D.H. može se reći da su u posljednje vrijeme u opadanju, ali vrlo malo. Moral i kod jednih i kod drugih također je u opadanju, naročito kod četnika. Poslije sastanka Maršala Tita i Subašića⁴ među njima došlo je do previranja, pošto je nastala takva situacija, gdje se trebaju odlučiti za učešće u N.O.B, ili otvoreno ostati na strani Njemačke. Pop Đujić⁵ je na jednoj skupštini otvoreno izrazio svoje mišljenje, da četnici moraju ostati uz Nijemce i da im je to jedini put. Također je govorio protiv kralja, koji je, kako je on naveo, izdao četnike. Naročito se opadanje kod četnika osjeća u Sjevernoj Dalmaciji, gdje su im zadani osjetni vojnički udarci i gdje je komandant zadarske četničke brigade prešao na našu stranu.

U Sjevernoj Dalmaciji stanje se u posljednje vrijeme popravlja u našu korist, naročito poslije akcije u Ravnim Kotarima.⁶ Omogućenje jače naše aktivnosti u Sjevernoj Dalmaciji, naročito u Ravnim Kotarima, mnogo bi doprinijelo razbijanju četničko-ustaških snaga i jačanju naše vojske i našeg pokreta. U Srednjoj Dalmaciji situacija je za nas povoljna,⁷ s obzirom na mobilizaciju novih snaga, ali s obzirom na jaču aktivnost naših snaga nije naročito povoljna uslijed komunikativnosti i važnosti tih komunikacija za neprijatelja, kao i prisustva jačih snaga neprijatelja i prisustva četničkih snaga popa Đujića. U Južnoj Dalmaciji situacija je povoljna za mobilizaciju novih snaga, koja bi naročito došla do izražaja prisustvom jačih naših snaga na tome sektoru, ali operativna aktivnost naših

⁴ Sastanak je održan juna 1944. na otoku Visu. U depeši Vrhovnog štaba NOV i POJ Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 19. juna rečeno je o tome slijedeće: »Ovih dana došlo je do sastanka između nekoliko članova Nac. komiteta prezidiuma AVNOJ-a na čelu sa maršalom Titom s jedne strane i Dr Subašićem s druge po želji svih Saveznika. Učinjen sporazum za saradnju u borbi protiv okupatora i obnovi zemlje, a odluke AVNOJ-a i ostale tekovine narodno-oslobodilačke borbe nisu dirane. Tačke sporazuma biti će objavljene. Politički problemi i mnogi drugi su tim sporazumom likvidirani. Učinite sve, da se podesno protumači ovaj sporazum koji će bez sumnje ojačati međunarodni položaj i koristiti narodno-oslobodilačkoj borbi. Maršal Jugoslavije Tito«. (Arhiv V.I.L., reg. br. 1—9/1, k. 119/4.)

⁵ Momčilo

⁶ U Ravnim kotarima Divizija je dejstvovala u prvoj polovini juna 1944 (vidi dok. br. 53 i 75 u ovoj knjizi i tom V, knj. 28, dok. br. 30 i 67).

⁷ Opširnije o tome vidi dok. br. 66.

snaga nije najpovoljnija uslijed komunikativnosti i prisustva jakih snaga neprijatelja, kao i važnosti Neretvanske doline za neprijatelja, kao i orijentacije snaga I Korpusa* sjeverno od toga sektora, što isključuje dolazak naših snaga na taj sektor.

Na našem terenu naročito je došla do izražaja aktivnost udarnih grupa i minerskih odjeljenja. Miniranje puteva na naša neprijatelju vrlo osjetne gubitke, a osim toga jako ga demoralize. Nedostatak je ovog načina borbe pomanjkanje mina, koje se teško dobivaju. Spuštanje jačih snaga prema obalskom pojasu otežano je uslijed prisustva jačih neprijateljskih snaga i osjetljivosti neprijatelja na obalskom pojasu. Dobijanjem »Piat«-a naše snage moći će da ispolje jače dejstvo i na pojedina neprijateljska uporišta u utvrđenim mjestima.

Organizaciono stanje izmijenjeno je samo u toliko, što je kod XIX Divizije formirana III Brigada od Grupe Bukovičkih bataljona, pošto je ranija III Brigada ove Divizije definitivno ušla u sastav XXXV Divizije.⁹ Formacijsko stanje nove III Brigade je slijedeće: 4 bataljona od po 3 pješadijske čete i mitraljeskim vodom. Svaka četa po 2 voda, a svaki vod po 2 desetine. Pri štabu brigade prateći vod, minerski vod, sanitetski vod, četa za vezu i vozarska četa: Brojno stanje prilikom formiranja 600 boraca na licu.

Pri svim jedinicama razne pomoćne grane upotpunjene su i u svakom pogledu ojačane. Njima se posvetilo više pažnje nego do sada, pošto se za to ukazala neophodna potreba.

Obzirom da u dosadašnjim izvještajima nije bilo obuhvaćeno organizaciono stanje XXVI Divizije i Mornarice, pošto nismo imali podataka, to ćemo ovoga puta iznijeti detaljnije prema primljenim njihovim izvještajima.

XXVI Divizija formirana je od 3 brigade, divizijske artiljerije i jedinica pri štabu.¹⁰ Brigade su formirane od 4 bataljona, svaki bataljon od 3 pješadijske čete sa po 2 voda od po 2 desetine i četom pratećih oruđa. Pri štabovima brigada for-

⁸ Jedinice 1. proleterskog korpusa nalazile su se tada u pokretu iz zapadne Bosne ka Sandžaku. Vrhovni štab NOV i POJ orijentisao je tada glavninu NOVJ za prodor u Srbiju. (Vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, strana 249 do 273.)

⁹ Treća brigada (zvana i 7. dalmatinska) 19. divizije ušla je u sastav 35. divizije 16. juna 1944. Bukovička brigada (14. dalmatinska) formirana je 28. juna 1944. (Opširnije o tome vidi tom V, knj. 25, dok. br. 94 i knj. 26, dok. br. 141, primjedba br. 18.)

¹⁰ Prilikom formiranja (oktobra 1943) imala je u svom sastavu 11, 12. i 13. dalmatinsku brigadu. U januaru 1944. ušla je u njen sastav 1. dalmatinska a izišla 13. brigada. Od juna 1944. u sastavu Divizije nalazi se i 3. prekomorska brigada (vidi dok. br. 60 u ovoj knjizi, tom V, knj. 20, dok. br. 51, knj. 23, dok. br. 89 i dok. br. 56—2, k. 842 A u Arhivu V.LI.).

mirane su prateće čete, čete za vezu, intendantura, sanitet i bacačka prateća četa sa po 6 teških bacača, van sastava bataljona. Pri štabu divizije formirana je: tehnička sekcija, sa pojedinim granama za izvođenje tehničkih radova na otoku i osposobljenje mornarskih i pionirskih vodova pri štabovima brigada. Dok divizija boravi na otoku,¹¹ ova je sekcija u ovakvom sastavu neophodna, a u slučaju prelaska na kopno preformiraće se u inženjerski bataljon pri štabu divizije i tehničke čete pri štabovima brigada. Prateća četa, četa za vezu, auto-četa (95 boraca) služi za obuku novih šofera, jer se predviđa dobijanje kamiona.

U Mornarici pridolaskom novih drugova, naročito bivših pomorskih oficira, podoficira i ostalih pomoraca, kadar Mornarice se je povećao, te je zbog pravilnijeg popunjavanja ljudstvom i komandnim kadrom u toku izrada projekta formacije Mornarice. Štabovi pomorsko-obalskih sektora u glavnom su popunjeni.¹² Plovni park u sastavu pomorsko-obalskih sektora je sljedeći:

a) U II POS-u od dodijeljena 4 patrolna čamca, 2 su na popravku u Visu (PC¹³1 i PC 2). Transportnim brodovima ovaj sektor ne raspolaže, te se isti po potrebi dodjeljuju iz sastava III POS-a.

b) U III POS-u pored PC 21 i PC 22 dodijeljen i motorni jedrenjak »Sloga«, koji je djelomično naoružan sa jednim topom, dok mu je predviđeno potpuno naoružanje još 2 protuavionska mitraljeza 20 mm. Iako potrebe toga sektora iziskuju veći broj naoružanih brodova, taj broj za sada nije moguće postići, sve do preuzimanja jedinica od saveznika, odnosno do naoružanja mobilisanih brodova. Sektor raspolaže sa 13 transportnih brodova i dva manja za vezu sa obalom. Protuavionska zaštita sidrišta, odnosno relejnih stanica na otocima toga Sektora, ne postoji, te je zbog aktivnosti neprijateljske avijacije teško održati brodove u lukama i uvalama, a da ne budu izložene dejstvu iz vazduha.

c) IV POS raspolaže sa 4 naoružana broda: NB¹⁴3, NB 4, NB 7 i NB 8, sa flotilama patrolnih čamaca i to: Viška flotila 13 patrolnih čamaca i 2 barkase, Bračka flotila 4 patrolna čamca i 1 barkasa, Hvarska flotila 5 patrolnih čamaca, Korčulanska

¹¹ Ona je prebačena na otok Vis krajem decembra 1943. i ostala tamo do početka septembra 1944. kada je zajedno sa ostalim jedinicama 8. korpusa NOVJ počela borbe za konačno oslobođenje Dalmacije (vidi tom V, knj. 23, dok. br. 137 i tom VIII, knj. 3, dok. br. 9, 15, 16, 26, 27, 33 i 37).

¹² O organizaciji Mornarice NOVJ vidi tom VIII, knj. 1, dok. br. 41 i 68.

¹³ Patrolni čamac

¹⁴ Naoružani brod

flotila sa 6 patrolnih čamaca dodijeljena je mornaričkoj stanici na otoku Lastovu. Ovaj POS raspolaže sa 35 transportnih motornih jedrenjaka za opšte potrebe prevoza unutar naših voda, a koji se po potrebi dodjeljuju ostalim sektorima. Radi popravke rasporemljena su 42 broda, dok se 6 brodova nalazi na opravci u Italiji. Radionice, navozi i brodogradilišta na oslobođenim otocima i oni najmijenjeni u Italiji vrše popravke brodova prema postojećim mogućnostima. Stručna radna snaga nedostaje. Osjeća se oskudica u materijalu, napravama i alatu, zbog čega radionice nisu u stanju zadovoljiti svim potrebama, te da radove izvrše potrebnom brzinom. Nedostatci ovakove prirode ne mogu se ukloniti vlastitim sredstvima i u tom pogledu zavisimo od pomoći saveznika.

Područje V POS-a pod okupacijom je neprijatelja, osim otoka Lastova, gdje mornarička stanica za sada obrazuje jezgru ovoga sektora.

Sa područjem VI POS-a još uvijek nemamo veze, ali smo preduzeli mjere da istu uspostavimo u cilju našeg postepenog proširenja ka području Crnogorskog Primorja.¹⁵

Štabu II POS-a stavljeno je u zadatak da uspostavi vezu sa Operativnim Štabom za Istru. Proširenje mornaričke organizacije na područje Istre, na Slovensko Primorje, od prvostepenog je značaja. To područje predstavlja centar brodogradilišne industrije i parobrodarskih društava na Jadranu. Tu se nalaze velika brodogradilišta u Trstu, Tržiču, Puli i Rijeci. Da bi se sva ova dragocjena postrojenja i plovni park parobrodarskih društava obezbijedili i sačuvali našim narodima, nameće se potreba pripremanja mornaričke organizacije, organizovanja našeg elementa u brodogradilištima i lukama, radi što urednijeg preuzimanja u datom času kao i što lakšeg uspostavljanja I POS-a.

Odjeljenje ratne mornarice u Monopoli-u djeluje kao škola, razvijajući svoj djelokrug rada na uzdizanju i pripremanju starješinskog i stručnog kadra, kao i posada za ratne brodove. Formacija Baze NOVJ u Monopoli-u uslovljena je potrebom da se isporučeni materijal od saveznika transportuje u domovinu za potrebe NOVJ.¹⁶ Ova Baza nije operativna jedinica, već pomoćna ustanova Mornarice, a prema najnovijim direktivama potpala je u administrativnom pogledu pod zastupništvo Nacionalnog komiteta i V.S.-a u Bari-u. Za istu su predviđeni otsjeci: Nautički, Tehnički, Ekonomski, Sanitetski,

¹⁵ Štab 6. pomorskog sektora nije bio oformljen (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 28).

¹⁶ O organizaciji i zadacima Baze Mornarice NOVJ u Italiji vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 116.

za informacije, Auto-četa, Radna četa i Vojna policija. Ovoj Bazi su dodijeljeni svi naši parobrodi i motorni jedrenjaci **veće** nosivosti, za potrebe transportovanja. Pored toga ova Baza ima zadatak da preko posada brodova koji plove pod našom zastavom, bilo za naše potrebe ili saveznika, bilo da plove duž italijanske obale ili zalaze u luke Sredozemnog mora, uspostavlja kontakt sa posadama jugoslovenskih brodova, koji plove pod bivšom jugoslovenskom zastavom i u službi su saveznika, da utiče na te posade radi prilaženja N.O.P. Do sada kao posljedica ovakvog uticaja i rada naših pomoraca, prešli su k nama i plove pod našom zastavom parobrodi: »**Srbin**« (900 tona), »**Senga**« (8280 tona) i »**Solin**« (950 tona). Baza danas raspolaze za potrebe transporta sa 15 parobroda i 20 motornih jedrenjaka.

Stanje u našim jedinicama stalno se poboljšava. Njihova udarna snaga u odnosu na brojno stanje dobra je i konstantno se pojačava. Ovaj napredak nije jednostran, samo u smislu borbenosti, već se osjeća i u svim ostalim pravcima. Duh takmičenja, koje je stalno u toku, prozeo je sve štabove i borce. Postavljen na zdrave temelje i pravilno shvaćen, daje vrlo korisne rezultate. Novi život rada, akcija i pregnuća struji kroz život jedinica. Borbenost i moral su u porastu. U operacijama sve češće dolazi do masovnog heroizma boraca. Opšti vojnički nivo i izgled naših jedinica u mnogome je viši nego prilikom podnošenja prošlog izvještaja. Štabovi su u glavnom upotpunjeni. U rukovanju sa jedinicama pokazuju sve više snalažljivosti i umješnosti. Sve češći su primjeri korisne samoinicijativnosti i vještine manevrovanja. Niži komandni kadar još zaostaje, ali se i kod njega osjeća poboljšanje. Stariji borci u jedinicama predstavljaju čvrst kostur i solidan temelj za njihovo daljnje izgrađivanje i broječno jačanje. Sve su jedinice u stanju da prime u svoje redove veći broj novih boraca. Saživjelost boraca je dobra, što se osjeća kod prijema novomobilisanih, koji vrlo brzo prime odlike i karakter starijih drugova... Mobilizacija novog ljudstva i dalje se nastavlja. U toku mjeseca maja mobilisano je oko 3000 novih boraca, dok za mjesec juni nemamo još tačnih podataka. Ovu mobilizaciju pospješila je naročito aktivnost naših jedinica, pojačan politički rad u vojsci i na terenu, kao i opća situacija u svijetu. Naročito povoljno utiču uspjesi naših jedinica, naročito posljednjim takmičenjem, gdje je naš korpus dobio prvo mjesto, kao i proglašavanjem udarnih brigada itd.¹⁷ Ovo se politički dosta dobro iskoristilo, tako da je zatalasalo i borce.

¹⁷ Riječ je o mećukorpusnom takmičenju koje je trajalo od 1. marta do 1. maja 1944. U naredbi Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske

Svi ostsjeci pri štabu Korpusa formirani su i popunjeni sa najnužnijim osobljem. Operativni ostsjek radi normalno, ali još nije u potpunosti preuzeo sav posao koji bi trebao, s razloga što je isti više koncentriran oko članova štaba i što je operativni ostsjek bio zaposlen sa pisanjem priručnika. Ostali ostsjeci operativnog dijela štaba rade normalno, ali još uvijek manjka iskustva u radu i organizatorske sposobnosti, kao i stručnog ljudstva. Vojna Oblast popunila je sve ostsjeke, ali isti još nisu u potpunosti organizirali svoj rad. Nedostataka u organizaciji i radu Vojne oblasti ima još dosta, zbog nedostatka sposobnog ljudstva i iskustva.

Jedinice IX Divizije u borbama za vrijeme VII neprijateljske ofanzive pokazale su se vrlo dobre i uporne u odbrani.¹⁸ Naročito se je istakla I Brigada, koja je pohvaljena od Vrhovnog štaba¹⁰ i proglašena udarnom od strane G.S.H. Ova Brigada je ujedno najbolja u IX Diviziji. Uspjesi koje su postigle ove jedinice u VII ofanzivi dobro su politički iskorišteni tako da je moral znatno ojačao, a i poboljšanje se osjetilo u svakom pogledu. Slaba je strana za ovu jedinicu što se nalazi na takvom sektoru gdje su slabi operativni uslovi i stalno je na jednom položaju, što vrlo loše utiče na jedinice, pa smo zato poduzeli mjere da je aktiviramo na drugom sektoru...

Stanje u XIX Diviziji nije se mnogo izmijenilo, pošto je i prije stanje u toj diviziji bilo bolje nego u ostalim. Sudeći po posljednjim akcijama¹⁰ koje su vodile jedinice te divizije, novi štab se je snašao u rukovođenju. Izgleda da mu nedostaje još smjelosti za kombinovanje jačih operacija na utvrđena mjesta. Divizija se također pojačala mobilizacijom novih snaga, dijelom iz odreda, a dijelom sa terena, tako da je formirana III Brigada i ojačala I i II Brigada. Komandni kadar za III Brigadu nije još određen, niti predložen, a što će se riješiti na sastanku članova ovoga štaba sa štabom divizije na licu mjesta i predložiti tome štabu. Najbolja brigada u ovoj diviziji jest I Brigada, koja je stvarno prošla mnogo akcija, u kojima se je osposobila

od 16. juna 1944. piše o tome slijedeće: »Za postignute uspjehe, pokazanu hrabrost i upornost u borbama od 1. do 10. juna o.g. sa neprijateljem u Dalmaciji i na otocima, pohvaljujemo borce i starješine I Brigade IX Divizije, III Brigade XX Divizije, II Brigade XIX Divizije i II Brigade XXVI Divizije i dodjeljujemo im naziv »Udarne« ...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 7—1/2, k. 113 A i 1—1, k. 119/8.)

¹⁸ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 41 i 42.

¹⁹ Brigada je pohvaljena za hrabro držanje u borbama koje je u drvarskoj operaciji vodila na sektoru Grahovo — Tičevo (Arhiv V.I.I., reg. br. 26—10. k. 529).

⁵⁰ O akcijama 19. divizije u junu i prvoj polovini jula 1944. vidi dok. br. 53, 75 i 95 u ovoj knjizi, tom V, knj. 28, dok. br. 13, 30, 61, 73, 74, 76 i bojnu relaciju 19. divizije u Arhivu V.M., reg. br. 1—1/6, k. 1020.

i u svakom pogledu ojačala. Stab brigade pokazao se je vrlo dobar u rukovođenju. Divizija ima uslova za razvijanje u svakom pogledu . . .

Stanje u XX Diviziji može se reći da se je najizrazitije poboljšalo. Razlozi su za ovo uspješne akcije, pravilno postavljani rad, takmičenje itd. Najbolja brigada u ovoj diviziji jest III Brigada, koja je proglašena udarnom, što je vrlo pozitivno djelovalo na borce u ovim jedinicama. Takmičenje je dobro organizovano i može se reći, s obzirom na prijašnje stanje, da je pokazalo najbolje rezultate. Divizija se je u posljednje vrijeme znatno ojačala, tako da sada broji preko 3000 boraca. Stab divizije u svakom pogledu dobro rukovodi sa cjelokupnim radom jedinica. U štabovima brigada nastala je izmjena, tako da je za komandanta II brigade postavljen major Knezović,²¹ koji je do sada bio zamjenik komandanta III Brigade i pokazao se dobar rukovodilac. . . Sadašnji sastav štabova brigada i bataljona moći će da zadovolji uz pomoć koja im se pruža.

XXVI Diviziju poznamo samo po izvještajima koji su vrlo oskudni. Sudeći po operacijama koje je u posljednje vrijeme vodila,²² stanje u ovoj jedinici za one uslove u kojima se sada nalazi, može se reći da je zadovoljavajuće, ali pod drugim težim uslovima vjerovatno da bi se pokazalo mnogo praznina i nedostataka, koji za sada ne dolaze do izražaja. Politički i vojnički rad u ovoj diviziji najbolji je, što omogućuju uslovi u kojima ista živi.²³ Održavaju se stalno kursevi: pješadijski, artiljerijski, pratećih oruđa itd. Jedan divizion koji je potpuno opremljen naređenjem Vrhovnog Štaba ostavljen je u sastavu Divizije. Drugi divizion sada se obučava i biće naskoro osposobljen za upotrebu. Stab divizije kao i štabovi brigada, u koliko se može ocijeniti iz općih i operativnih izvještaja, zadovoljavaju.

Stanje u sve četiri divizije u posljednja dva mjeseca u mnogome se poboljšalo u svakom pogledu, što je rezultat donekle planskog i vojničkog i političkog rada, koga su u mnogome omogućili pojačana aktivnost svih jedinica, uspjesi u akcijama, takmičenja, popularisanje jedinica i boraca itd. Ipak se ne može reći da je ovo stanje poprimilo čvrsti oblik, nego se može uzeti kao jedno stanje iz koga se planskim i sistematskim

²¹ Luka

-- Riječ je o desantnoj operaciji na otok Brač 2. juna 1944. Pored toga Divizija je u junu i julu izvela više manjih napada na neprijateljske snage na srednjodalmatinskim otocima i poluotoku Pelješcu (vidi dok. br. 32 i 60 u ovoj knjizi, tom V, knj. 28, dok. br. 23, 24, 31 i knjige primljenih i predanih depeša Štaba 26. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—4, k. 1103—1 i 18—13, k. 1100—1).

²⁵ Vidi dok. br. 60.

radom, još više pojačanim, mogu jedinice u svakom pogledu stvarno učvrstiti i ojačati. Dakle, postignuti su svi uslovi da se stvore stvarno solidne jedinice, ali treba još mnogo napora i opreznosti, jer se iz ovakovog stanja može brzo i pogoršati, ako se popusti u radu ili pravilno ne ocijeni stanje.

Za Mornaricu prilažemo prepis posljednjeg njezinog izvještaja, koga smo dobili.²⁴...

Sjevero i Srednje-dalmatinska grupa broje do po 1000 boraca i stanje u njima također se znatno poboljšalo. Njihov uspjeh u akcijama naročito je došao do izražaja, s obzirom na način borbe koji je primjenjivan pomoću udarnih grupa i minerskih odjeljenja, iako nije iskorištena povoljna situacija u onolikoj mjeri u kojoj je mogla biti. U pogledu mobilizacije novih snaga, grupe su također uložile mnogo truda i mobilisale znatan broj novih boraca, od kojih je jedan dio otišao za divizije, a jedan dio zadržan u odredima. Poboljšanje u svakom pravcu također se osjeća i kod jedinica grupa. Južno-dalmatinska grupa odreda porasla je od 200 boraca na oko 700, a osim toga izvjestan dio poslala je po našoj direktivi u XXVI Diviziju, što znači da je situacija na njenom sektoru vrlo povoljna.²⁵ Ona je u razvijanju i stalno se popunjava sa komandnim kadrom, od koga jedan dio izvlačimo iz divizija. Cim se situacija poboljša, orijentisati ćemo naše jače snage u pravcu Južne Dalmacije, da bi što bolje iskoristili ovu povoljnu situaciju.

Vojnička naobrazba vrši se po svim jedinicama. Pri štabu korpusa održan je jedan kurs za pješadijske niže oficire. Pri svim štabovima divizija također se održavaju pješadijski kursevi za niže starješine. Ovi kursevi su se pokazali vrlo uspješni za uzdizanje starješinskog kadra, ispitujuemo mogućnost formiranja jedne škole na Visu, koja bi bila formirana po uzoru vaše oficirske škole, a u skladu naših potreba. Ova škola imala bi pješadijski kurs, artiljerijski kurs, kurs za prateća oruđa i kurs za vezu. S obzirom na mogućnosti i na uslove koji postoje na Visu, ova škola bi mogla dati dobre rezultate. Čim definitivno donesemo o ovome odluku, odnosno plan, izvijestićemo vas. Osim ovih kurseva, radi se još na vojničkom uzdizanju pomoću svakodnevnog teoretskog i praktičnog rada, konferencija itd. S obzirom na zadatke koji predstoje našoj vojsci i na njen razvitak, smatramo pitanje uzdizanja našeg starješinskog kadra vrlo važnim, pa ćemo tome pitanju posvetiti mnogo pažnje.

O našim operativnim planovima ne možemo vam pisati s obzirom na nesigurnost pošte koja se prebacuje preko nepri-

« Vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 76.

" O situaciji u jedinicama i na terenu Južnodalmatinske grupe NOP odreda vidi dok. br. 20.12, 21 '12 i 22.12, k. 1603 u Arhivu V.I.I.

jateljskih saobraćajnih linija i može vrlo lako da padne u ruke neprijatelju.

Problemi koji se pojavljuju u našim jedinicama jesu u glavnom isti kao i u prošlom izvještaju, s tom razlikom što su sada u mnogome otklonjeni, ali se još uvijek pojavljuju. Naš osnovni je zadatak iskoristiti sadašnje povoljno stanje u našim jedinicama za postignuće još jačih uspjeha i u političkom i u vojničkom radu i tako što jače organizovati, učvrstiti i u svakom smislu pojačati naše jedinice i osposobiti ih za teže i složenije borbe.

Pojedini članovi ovoga štaba običi će neke divizije i nakon toga podnijeti opširan i iscrpan izvještaj, kako bi mogli imati tačan uvid u stanje naših jedinica. Obilaženje jedinica pokazuje se kao nužno, ali s obzirom na stanje kod nas, to je vrlo otežano radi udaljenosti, prolaza preko nekontrolisanog terena itd.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-Pukovnik:

Komandant-Pukovnik:

BR. 12

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 33. DIVIZIJE OD 6. JULA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 10. KORPUSA NOVJ O POLITIČKOM STANJU I RADU U JEDINICAMA I NA TERENU¹

STAB XXXIII DIVIZIJE X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG N. O. V. i P. O. J.
Broj K 90
Dne 6 srpnja 1944

Predmet: Redoviti politički
izvještaj br. 6.

**POLITKOMESARU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV I POJ**

I ako je od prošlog izvještaja proteklo više od mjesec dana,² naša Divizija nije još uvijek potpuno sređena. Glavni razlog za to su okolnosti i prilike u kojima se je divizija za to vrijeme nalazila. I ovaj puta moramo konstatovati činjenicu da je stanje najslabije u I brigadi. Ta brigada je u stanju prilične istrošenosti i zamorenosti. Toj brigadi bio je poslije Zagorja potreban odmor za sređivanje kojega ali sticajem okolnosti ista nije mogla dobiti nego je išla iz borbe u borbu, iscrpljivala se imajući pri tom velike gubitke u rukovodećem kadru, a da se pri tome nije mogla normalno upotpunjavati.³ Poslije Narte brigada se je malo brojčano ojačala,⁴ pa da onda u borbi sa Čerkezima u Dubravi padne na staro brojčano stanje.⁵ Dolazi mobilizacija u Moslavini na račun koje se brigada penje na cifru od preko 600 ljudi sa izgledima da se još više ojača i učvrsti. Dolaze međutim nove borbe kao i ofenziva na Mosla-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2—1/14, k. 1207 A.

² Redakcija nije pronašla taj izvještaj.

³ Prva brigada 33. divizije bila je od 9. aprila 1944. pod neposrednom komandom Štaba 10. korpusa NOVJ. Od 15. aprila do 15. maja ona je zajedno sa 32. divizijom vodila borbe u Hrvatskom zagorju (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 126 i 149 i knj. 27, dok. br. 10).

⁴ Jedinice 33. divizije u sadejstvu sa 28. i 32. divizijom napale su ustaško-domobranksu posadu u Narti 25. maja 1944 (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 116, 119, 160, 161 i 165).

⁵ O borbi kod Dubrave 24. juna 1944. vidi dok. br. 18 u ovoj knjizi i dok. br. 26—1'3, k. 1207.

vinu⁶ u kojoj brigada trpi osjetne gubitke. Brigada opet pada na cifru od 500 a kod samih boraca počelo se pomalo stvarati mišljenje da je to brigada u kojoj se mnogo gine. To se je naročito odrazilo kod novaka koji su nevoljko i sa bojazni odlazili u tu brigadu. Među borcima znalo se je čuti izreku »brigada smrti«. Iako malobrojna, brigada posjeduje visoku borbenost koja se je odrazila naročito u borbi kod Dubrave gdje su nekoliko sati držali Čerkeze koji su bili daleko premoćniji brojčano. Oni su izdržali sve dotle dok nije došla XVII brigada sa čijom pomoći su konačno nanijeli poraz istima. Isto tako i juriš na Čazmu u noći poslije preko dana teško provedenih borbi i marševa smatra se rijetkim podvigom boraca te brigade unatoč izvjesnih vojničkih nedostataka. Da nisu naišli tenkovi Čazma bi bila osvojena jer je neprijatelj već bio stiješnjen oko crkve. Tu je brigada imala prilične gubitke naročito u rukovodiocima i puškomitraljescima.⁷ Neprijatelj je imao velike gubitke, skoro je ostao bez topa čiju poslugu su naši uspjeli pobiti.

Poslije te akcije brigada je brojčano jako spala tako da je bilo četa koje su imale 13—15 boraca. Same borbe koje je brigada vodila bile su teške i prebrzo su došle pred nove borce koji se još nisu očvrstili. ...

Usljed malobrojnosti četa u borbama su glavni teret uglavnom snosili stari borci i rukovodioci, najviše četni, koji su ginuli i bivali ranjavani. Danas brigada broji nešto preko 500 ljudi sa četama u jačini od prilike 20 boraca. Usljed te malobrojnosti borci se previše zamaraju sa dužnostima pa su zbog toga nezadovoljni.

U brigadi osjeća se veliki manjak političkih rukovodilaca, naročito politdelegata i politkomesara četa. Rukovodioci se stalno mijenjaju zbog čega se teško očvršćuju jedinice. U bolnicama imade veliki broj ranjenih vojnih i političkih rukovodilaca. Tako na pr. samo iz IV bataljona nalazi se 8 politkomesara četa u bolnici. Disciplina u brigadi prilično je slaba, a isto tako i vojničko držanje nije na visini.

U samom Štabu brigade izvršene su izvjesne izmjene. Pošto je komandant brigade⁸ ranjen u borbi kod Dubrave, na njegovo mjesto je došao kao vršilac dužnosti dosadašnji vršilac dužnosti načelnika Divizije drug Kobal.⁹ Isto tako na mjesto načelnika brigade. . . postavljen je drug Pero Simatović. ko-

⁶ i " Prodiranje neprijateljskih snaga na oslobođenu teritoriju Moslavine počelo je 24. juna 1944 (vidi dok. br. 18 u ovoj knjizi i dok. br. 26—1/3, k. 1207).

⁷ Gubici 1. brigade prilikom napada na Čazmu bili su 2 mrtva i 26 ranjenih (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 142).

⁸ Alojz Kovačić
• Vladimir

mandant Bjelovarskog P. Odreda. Isto tako smijenjen je obavještajac brigade drug Bobinac Ivan. Pomoćnik politkomesara drug Mičić vratio se sa kursa i vrši i dalje svoju dužnost, dok je politkomesar brigade drug Luka Juras poslan na kurs, tako da je brigada sada bez politkomesara. Na njegovo mjesto ne možemo postaviti nikoga jer nemamo takovoga rukovodioca u Diviziji koji bi mogao zadovoljiti pa makar i privremeno na toj dužnosti.

Političko stanje u toj brigadi također je dosta slabo, s obzirom na to što je i prije politkomesar dok je bio slabo radio, a sada kada ga nema svakako je još slabije.

U II brigadi stanje je mnogo bolje po svim pitanjima i možemo reći da je ta brigada prilično sređena. Doduše i njezino brojno stanje je veoma malo, nešto preko 500 boraca, ali ona ima samo 3 bataljona.

I ta brigada imala je veliku vojničku aktivnost koja je naročito bila usredotočena na rušenje pruga i mostova. Tu su se borci te brigade pokazali pravi majstori i do sada su izvršili sve zadatke koje su dobili za prugu, bez obzira na zapreke koje su im stajale na putu (zasjede i bunker). Radi toga ta brigada je pohvaljena od Štaba X Korpusa.¹⁰

Kod prodora neprijatelja u Moslavinu II brigada je vodila posljednju borbu sa neprijateljem, kojoj izgleda imademo zahvaliti što neprijatelj nije dalje prodirao kako je imao namjeru, jer je imao velike gubitke. Prema podacima iz uporišta gubitci neprijatelja u akciji na Moslavinu iznašali su 350 vojnika izbačenih iz stroja.

I ta brigada imala je u tim borbama prilične gubitke, ali je uspjela da sva mjesta izgubljenih rukovodilaca popuni što kod I brigade nije bio slučaj.

Političko stanje u toj brigadi je prilično, a isto tako i disciplina je bolja i čvršća.

I Štab ove brigade nije kompletan, pošto mu fali pomoćnik politkomesara brigade koji se nalazi na kursu.

Inače sam rad kako vojnički tako i politički u svim jedinicama razvija se po planu. Politički rad razvijao se po planu koji je spomenut u prošlom izvještaju a koji je sada završen i to sa povoljnijim rezultatom samo u II brigadi, dok je u I brigadi rezultat bio slab. I za II brigadu ne bi se moglo reći da je plan uspio u potpunosti, ali se može reći da se je 70% boraca upoznao sa osnovnim stvarima iz samoga plana.

U I brigadi pristupilo se ostvarenju samoga plana mlitavo i sa zakašnjenjem od strane samoga politkomesara tako da su izostali potrebni rezultati.

"> Vidi dok. br. 8—2, k. 113 A u Arhivu V.II.

Sadašnji politički plan rada odvija se prema novom planu kojega je raspisao politkomesar Korpusa. Plan je predviđen za trajanje od 40 dana, a sadržava tri teme:

1. Tekovine N.O.B-e.
2. Izgradnja države u toku rata.
3. Saveznici.

Sve tri teme opširno su razrađene i poslane pravovremeno politkomesarima brigada. Isto tako održani su sastanci sa politkomesarima bataljona i brigada po pitanju same provedbe plana u život. Politkomesari bataljona dobili su za zadatak da plan razrade sa politkomesarima četa kao i politdelegatima, te da učestvuju kod samoga rada u četama pomažući politkomesarima istih.

Da bi se borcima olakšalo shvatanje samog političkog rada i da bi se njihovo osnovno političko znanje proširilo uzeli smo izvjesne naučno političke teme koje treba da se sa istima pro-rađuju, nezavisno od samoga političkog plana rada i u stalnom trajanju. Uzete teme su slijedeće:

1. Nacionalno pitanje.
2. Seljačko pitanje.
3. Imperijalizam.
4. Uloga K.P. u NOB-i.
5. Razvitak društva.
6. Ustav SSSR-a.

Određen je i materijal sa kojim će se predavači služiti.

Za te teme angažirani su najviše politkomesari brigada, a mogu da ih predaju i drugi iz bataljona koji bi se pokazali kao dobri predavači. Samo predavanje mora biti izvedeno na popularan način i dovođeno primjerima u vezu sa događajima iz našeg svakodnevnog života.

Rezultati ovoga rada još nisu vidljivi pošto se je tek počelo sa istim ali vjerujemo da ćemo na taj način moći podignuti svijest boraca na viši stepen.

Povodom međukorpusnog natjecanja koje je raspisao Glavni štab Hrvatske a po svim pitanjima koja uopće dolaze u vojsci, održane su konferencije sa svim bataljonima. Kod samih boraca postignut je interes za takmičenje tako da su pojedini bataljoni i čete organizirale međusobno takmičenje putem izazova i to u kraćem vremenu od samog trajanja natjecanja.¹¹

Inače kod samih boraca vlada živ interes za političke događaje, kod jedne i druge brigade. Oni se najviše interesuju za događaje i stanja na frontovima, što im se u posljednje vrijeme

¹¹ Riječ je o međukorpusnom takmičenju u vremenu od 15. juna do 15. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106).

i nije moglo uvijek pravovremeno preko radio izvještaja prikazivati, jer nije bilo radio aparata u Diviziji.

Povodom posljednjih razgovora između Subašića i predstavnika N.O. pokreta¹² bilo je mnogo upita kao i komentara sa strane boraca. Kod mnogih osjetilo se kao neko nepovjerenje u našu snagu, jer su mislili da je tamo utanačeno da će se kralj vratiti. Po tom pitanju nastala je izvjesna zabuna čak i kod pojedinih rukovodilaca koji su te razgovore smatrali našom slabošću. Sva ta pitanja razrađena su sa rukovodiocima kako bi ih oni mogli pravilno prenašati na borce. Svakako osjeća se kod boraca da su u priličnoj mjeri zainteresirani za buduće uređenje naše države.

Inače sam politički rad vodi se u duhu nove široke linije Jedinstvene Narodno Oslobođilačke Fronte. Inače uz političke časove po četama i bataljonima održavaju se konferencije po raznim konkretnim i praktičnim pitanjima kao i po političkoj situaciji. Na konferencijama vodi se široka diskusija uz učestvovanje samih boraca. U početku su borci dosta nevoljko i nerado diskutirali, ali pravilnim rukovođenjem i isticanjem pojedinih pitanja koja lično njih tangiraju oni su se sve više interesovali tako da su na konferencijama postavljali razna pitanja i davali razne prijedloge. Na tim konferencijama uspjelo se dobiti od samih boraca ono što njih interesira kao i one stvari koje im nisu jasne, tako da se i sam rad mogao usmjeriti u tim pravcima ...

Primijetilo se kako oni vrlo oštro gledaju na sve što se oko njih događa i zbiva, tj. prate rad svih naših ustanova ili pojedinih ljudi iz njih kao i same pozadine te onda na sastancima pretresaju i kritikuju. Jasno da ih najviše interesiraju njihova pitanja, a to je obuća i odjeća i oni vode računa o svakom engleskom odijelu¹³ da li je ono došlo na pravog i zbilja najpotrebnijeg čovjeka.

Njihovi radni sastanci ukoliko su dobro vođeni daju dobre rezultate, jer se na njima kritikuje međusobno rad, držanje kao i ponašanje svakog pojedinog borca. Mnogi borac otišao je sa takovog sastanka sa zaključkom da on više neće dozvoliti da bude predmet o kojemu će se govoriti na sastanku sa loše strane. Uvedeno je da se na tim sastancima konstatuju pojedine odlike i dobre strane boraca i nižih rukovodilaca u radu.

Uz konferencije koje se održavaju sa samim borcima, održavaju se konferencije po selime sa seljacima. Na tim kon-

¹² Odnosi se na razgovore koji su vođeni između Josipa Broza Tita, predsjednika Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije, i Ivana Subašića, predsjednika kraljevske vlade, polovinom juna 1944. na otoku Visu.

¹⁵ Odnosi se na odjeću i obuću iz savezničke pomoći.

ferencijama govori se o najnovijim političkim događajima i tumače važne političke odluke kao što je na pr. u posljednje vrijeme III. Zasjedanje ZAVNOH-a i stvaranje Hrvatskog Sabora. Na tim konferencijama vodi se diskusija sa seljacima, tj. odgovara im se na postavljena pitanja. Takove konferencije su vrlo dobre, samo ih održavaju politkomesari dosta rijetko. Tako na pr. te konferencije održavala je samo II brigada i to u selima Radulcu, Kašljavcu i Zvekovcu.

Politički plan rada koji je određen za brigade proučava se i u svim dijelovima oko Štaba Divizije (bolnički vod, vod za vezu, straža i kuriri itd.).

Radi toga da politički sastanci ne bi postali predosadni za borce, a da se iste na lagan način podstrekne da misle o pojedinim političkim pitanjima i pojmovima uveden je jedan novitet a to su političke igre. U tim igrama sudjeluju svi borci čete i bataljona, a iste se najviše odvijaju putem pogađanja. Te igre neobično interesuju borce i one su odpočele najprije u II brigadi, a sada su prenesene i u I brigadu.

U istu svrhu održavaju se sa borcima povremeno časovi iz geografije, historije, fizike i drugih pitanja. Tu je na momente kod boraca veći interes nego na političkim časovima. Provedena je kampanja među borcima za pomoć ranjenim drugovima u bolnicama koja je u potpunosti uspjela tako da su svi bataljoni iz obje brigade prikupili raznih darova za ranjenike i poslali ih u bolnicu.

Isto tako pišu se pisma i šalju brigadni listovi ranjenicima u bolnicu. Ta kampanja trajno će se podržavati.

Kulturno politički život na naročitoj visini je u II brigadi. Tamo na tom polju rade preko kulturno prosvjetnih odbora gotovo svi borci. Za ilustraciju toga rada spomenuti ću neke cifre koje datiraju od reorganizacije kulturno prosvjetnog rada u toj brigadi.

Izdano zidnih novina	60
Izdano džepnih novina	16
Izdano brigadnih novina	2

Jedan šaljivi brig. list, kao i posljednje izdanje zidnih novina povodom najnovijih političkih događaja pod naslovom »širom svijeta«.

Tu se uračunavaju još pjevački zborovi po četama, recitacioni horovi, naučni kazališni komadi i si.

Ta brigada koja je po tom pitanju do sada zaostajala iza I brigade, sada je istu daleko pretekla. Listovi i džepne novine te brigade imadu čak i neku višu vrijednost, tj. oni su dobrim dijelom iznad prosjeka, a djelo su zbilja samih boraca. Drugi broj brigadnog lista pokazao je znatan napredak u prisposobi sa

prvim brojem i u njemu je ostvarena široka saradnja samih boraca. Za brigadni list prikupljeno je oko 250 do 300 dopisa.

I u I brigadi radi se na tom polju samo u mnogo manjoj mjeri. Vjerujemo da će takmičenje podignuti rad na tom polju i u toj brigadi.

Od jedinica pri Diviziji najveći uspjeh na kulturno političkom polju postigla je pontonirska četa koja je već više puta javno nastupala, a izdaje i svoj list »Pontonir«.

Svaka brigada imade još uvijek svoju glazbu koja sudjeluje na svim priredbama i zabavlja borce i narod.

Skupštine za narod održavane su u posljednje vrijeme dosta rijetko radi vrlo kratkog zadržavanja jedinica u pojedinim mjestima. Međutim bilo je niz manjih priredaba kao i dvije velike održane u Pisanici na koje se narod odazvao u punom broju, tako da ogroman dio nije mogao ući u dvoranu.

Inače u jedinicama radi se po pitanju suzbijanja nepismenosti koja je u glavnom u našoj Diviziji vrlo rijetka pojava.

II brigada imade svoju četvu Rusa¹⁴ koji izdaju svoj poseban list na ruskom jeziku.

Što se tiče situacije na terenu Moslavine ona je unatoč otvaranja II. Fronte i povoljne vojničke i političke situacije još uvijek teška i komplikovana. Bilo je nekih znakova popravljanja koji su ali neprijateljskom akcijom na Moslavinu iščezli. Ta akcija zatekla nas je upravo u času kada smo vršili mobilizaciju i svršila se je tako da je tu mobilizaciju stvarno neprijatelj izvršio za sebe ...

Sve ovo služi kao dokaz da je naš uticaj u Moslavini bio prilično slab. Neprijateljska propaganda u Moslavini još i od prije vrlo je jaka i prodorna te nailazi na plodno tlo koje smo djelomično i mi stvorili svojom pogrešnom i više puta usko-grudnom politikom, naročito prema HSS-ovcima, protiv kojih smo više puta stvarali frontu a više puta odnosili se previše pomirljivo.

Neprijateljska propaganda vješto koristi najnovije događaje i promjene u našoj politici kao i u samoj vojsci. Tako na pr. povodom mijenjanja našeg pozdrava¹⁵ ubacili su među narod da je to priprema za dolazak kralja Petra u Jugoslaviju. U posljednje vrijeme kod seljaka čuju se često uzrečice koje govore našim borcima, a to su: »Rat će svršiti kada se gospoda slože« i si.

¹⁴ Ona je formirana od bivših pripadnika 1. kozačke konjičke divizije koji su prišli NOV.

¹⁵ Raniji pozdrav stisnutom šakom zamijenjen je pozdravom koji se i danas primjenjuje u našoj armiji.

Poduzimlju se potrebne mjere da se to spriječi i tumači se borcima da je to naša pozadina, kojoj moramo mi svi pomagati da se uzdigne. To se neće moći efikasno provesti tako dugo dok god će borci imati prilike da gledaju zlo i nepravilnosti kod pozadine. Prigodom posljednje akcije borci su veoma kritikovali činjenicu što su po jarcima nailazili na pobacano oružje, municiju i ostalu spremu koju su oni kupili.

Tako u jednoj grabi nađen je i jedan teški mitraljez. Isto tako borci su krivo gledali na to što su pojedine ustanove napuštale vrijedne stvari nesakrivene premda su imale vremena da to pospreme pošto su naše jedinice bile daleko napred i neprijatelj nije mogao naglo da dođe. Sami naši borci pospremali su u grmlje neke ostavljene stvari, a nađeni veš i stvari koje su upotrebljive za njih uzeli su sebi s motivacijom da je to i onako ostavljeno neprijatelju.¹⁶

RAD ŠTABOVA:

Stab I brigade u novom sastavu prilično je dobar. Novi komandant mnogo se trudi i imade autoriteta kod boraca koji ga vole. Načelnik je isto dobar i marljiv. Politkomesara nema, isti je na kursu . . .

Kod Štaba II brigade pokazuje se znatan napredak kod svih članova Štaba, a naročito kod politkomesara. Isti postaje sve odgovorniji u radu i mnogo se više trudi. To se osjeća i u samoj jedinici...

Jedino što prilično koči u tom Štabu rad je pomanjkanje pomoćnika politkomesara koji se nalazi na kursu, pa njegovu dužnost mora da obavlja politkomesar. Komandant je dobio pomoćnika u vidu kapetana Bogdana Jovanovića iz Slavonije. Isti je stari borac i ima prilično vojničko znanje čime se upotpunjuje sam komandant kojemu to manjka. Sada je međutim taj drug ranjen i nalazi se u bolnici. Sve u svemu oba štaba uglavnom zadovoljavaju.

Štabovi bataljona kako u jednoj tako i drugoj brigadi prilično su slabi. Kod štabova II brigade ipak se osjeća neki izvjesni napredak.

Sanitetska služba u Diviziji ne zadovoljava, naročito što se tiče higijenskih mjera . . .

Oboljenja teže naravi uopće nema i ona se kreću najviše oko iscrpljenosti i naboja nogu zbog pomanjkanja obuće ili pak loše obuće. Bilo je i dva slučaja zaraznih oboljenja. Samo izvlačenje ranjenika ne može se izvršivati samo po bolničarima jer su isti malobrojni pa se ovdje moraju angažirati sami borci, što veoma ometa samu borbenu sposobnost jedinice.

U II brigadi nemamo referenta saniteta i nismo do sada uspjeli da ga dobijemo premda je isti neophodno potreban.

Po pitanju odjeće i obuće unatoč savezničke pomoći stojimo upravo mizerno. U Diviziji imademo preko 200 potpuno bosih, a više koji imaju čisto trošnu obuću.

Doduše vrše se popravci u brigadnim radionicama, ali i to sa velikim poteškoćama zbog pomanjkanja materijala. Isto tako imademo veliki broj sa slabom odjećom, prljavih i pode-ranih boraca. Po pitanju veša stojimo mnogo bolje i gotovo nema borca koji ne bi imao barem po jedan par a mnogi imadu i dva para veša.

Ishrana se konačno vrši za sve jedinice putem kazana, te uz male teškoće u glavnom zadovoljava. Poduzete su sve mjere da ista ne bude jednolična.

Vrijedno bi bilo reći nekoliko riječi o našim drugaricama koje su se u posljednje vrijeme vrlo dobro pokazale u borbama. Tako na pr. II brigada je u zadnjoj borbi izgubila 4 drugarice politička rukovodioca koje su bile primjerni borci i mnogo voljene od boraca. U I brigadi postoje dvije bolničarke koje su pohvaljene od strane Štaba brigade za hrabro držanje i požrtvovanost kod izvlačenja ranjenika. U četama imademo drugarica koje su p. mitraljesci. Još uvijek imade slučajeva da pojedini rukovodioci postupaju sa nerazumijevanjem prema drugaricama, ali i tu se stanje popravlja.

Kod Divizije nalazi se podoficirska škola koja imade komandanta i politkomesara i dva nastavnika. Škola radi dobro i njoj možemo zahvaliti što se u posljednje vrijeme ne osjeća oskudica za niže rukovodioce.

Perspektive za Diviziju za dalje su, kraj svega što je ista prošla, dobre.

Osnov kojega sada imamo u obje brigade poslužiti će nam da oko njega izgradimo dvije jake i dobre brigade.

O Štabu Divizije nisam pisao, jer je stanje uglavnom zadovoljavajuće i radi zajednički. Imademo novog načelnika u osobi Biškup Petra koji za sada zadovoljava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkomesar:
Mutak Vlado

BR. 13

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 6. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O MANJIM BORBAMA OD 26. JUNA
DO 1. JULA¹**

STAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 395/6-VII-1944

Dostavlja se operativni izvještaj o manjim akcijama jedinica ove divizije izvršenih od 26. VI. do 1. VII. o.g.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

26. juna 1944. godine

2. bataljon Ličkog Partizanskog Odreda postavio je zasjedu manjim neprijateljskim dijelovima (jačine 20 vojnika), koji su svako jutro izlazili od pravca Žabica — Jasikovac prema Div. Vedro Polje — Vriština, sa ciljem da osiguravaju stoku koju su izganjali na ispašu preko dana. Zasjeda je postavljena na liniji k. 565 — usamljene kuće na cesti Divoselo — Gospić — Žabica.

Oko 6.30 časova jedna neprijateljska patrola u jačini 8 vojnika primijećena je na livadama između postavljene zasjede i Jasikovca. 2—300 metara pozadi iste patrole primijećen je još jedan vod neprijateljskih vojnika. Prva neprijateljska patrola kad je došla na blisko odstojanje zasjede primijetila je istu i počela se povlačiti prema Žabici. U isto vrijeme zasjeda je otvorila vatru i počela goniti neprijatelja, te ga je gonila vatrom i pokretom sve do šume Jasikovac, odakle se je povukla natrag u svoj logor. Zasjeda je bila postavljena od dvije čete tog bataljona.

Borba je otpočela 26. VI. o.g. u 6.10 sati i trajala je do 6.45 sati.

Rezultati borbe: Neprijatelj je imao 6 mrtvih, 4 ranjena. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza i 2 jug. puške sa 225 metaka.

Mi nismo imali gubitaka ni u ljudstvu ni materijalu.

Kritički osvrt: Zasjeda je dobro pripremljena i uspjela.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 22—1/5, k. 569.

29. juna 1944. godine.

Minersko odjeljenje III. brigade uz osiguranje jedne čete postavilo je tri nagazne mine na komunikaciju S. Kula — Lički Osik. Mine su postavljene noću 29/30. VI. Na postavljene mine najprije je naišao jedan motorbicikl sa dvije ustaše. Motorbicikl bio je uništen, a ustaše ubijene. Nakon kratkog vremena naišla su ustaška kola na kojima su se vozile ustaše, koja su također od eksplozije mine raznesena i ustaše pobijene. Poslije kola naišla je jedna manja grupa ustaša (4), koja je počela otkopavati nagazne mine. Uz nagaznu minu bila je postavljena i engleska ručna bomba, te prilikom otkopavanja kad su ustaše počele izvlačiti nagaznu minu, ručna bomba je eksplodirala i upalila nagaznu. Od eksplozije nagazne mine ustaše su ubijene.

Rezultat: 10 ustaša ubijenih, 4 ranjena, uništen jedan motorkotač, jedna konjska kola sa konjima.

Ceta koja je bila na osiguranju postavila je zasjedu kod Plantaže između k. 563 i Urije (jedan kilometar južno od L. Osika), sa ciljem da sačeka neprijateljske patrole i stoku, koju neprijatelj tjera na pašu prema Keserovcu. Neprijateljska patrola nije naišla, već je naišla samo stoka i istu je četa zaplijenila, nakon čega se vratila u svoj logor.

Zaplijenjeno je 10 komada goveda i 41 ovca.

Kritički osvrt: Akcija je uspjela, postavljeni ciljevi postignuti su.

30. juna 1944. godine.

U 14.45 časova neprijatelj je napao 4. bataljon I. brigade na Homoljačkom Klancu sa dvije satnije ustaša iz XIX. ustaške bojne. Neprijatelj je uspio da iznenadi napadom i uz pomoć artiljerije bez jačeg otpora uspio je da ovlada Klancem. 4. bataljon uz pomoć 3. bataljona koji je dovučen sa položaja Uvalica, izvršio je napad na neprijatelja na Homoljačkom Klancu u 20 časova. Taj napad nije uspio, jer je na istom neprijatelj davao žestok otpor. Ponovo u 21 čas izvršen je napad na Homoljački Klanac i nakon kraće borbe neprijatelj je izbačen sa istoga i povukao se na Cudin Klanac. Bataljoni su gonili neprijatelja, ali bez vidnih rezultata, jer ih je u gonjenju ometao mrak i bataljoni nisu bili dovoljno energični pri gonjenju.

Po završenoj borbi bataljoni su se vratili na svoje položaje, tj. 3. bataljon na Uvalicu, a 4. bat. na Homoljački Klanac.

Rezultat borbe: Neprijateljski gubitci: 8 mrtvih i 12 ranjenih. Zaplijenjeno je: 2 puške, 20 ručnih bombi, 500 metaka, 300 met. telefonskog kabla, 5 bluza i 4 ranca.

Sopstveni gubitci: 5 mrtvih, 5 ranjenih i 2 nestala. Izgubljeno: 3 puškomitraljeza, 9 pušaka i 1 šmajser.

Utrošeno municije: 3.615 metaka, 25 mina za teški bacač, 15 mina za mali bacač i 30 ručnih bombi.

Kritički osvrt: Budnost čete koja je bila na predstražarskom položaju na Klancu bila je nikakva, jer je neprijatelj uspio da istu iznenadi i nanese gubitke u ljudstvu i materijalu. Pri prvom protunapadu jedinica nije bila dovoljno energična i uporna napadajući neprijatelja i nije ga uspjela protjerati. Na konferenciji u štabu brigade sa strane komandanta i komesara ove divizije poduzete su najenergičnije mjere i najozbiljnije je postavljeno pred štab brigade i komandni kadar, da ovakvi i slični slučajevi u buduće će povlačiti za sobom najveću odgovornost i kaznu. Odgovorni po ovome slučaju biti će kažnjeni.

1. VII. 1944. godine.

U 0.30 časova 2. bataljon I. brigade zaposjeo je položaj na Cesarovom Kamenu i Klokočevici bez borbe, jer se neprijatelj u toku noći povukao u Petrovo Selo.² Zadatak bataljona bio je da tu noć napadne neprijatelja na tim položajima i Petrovo Selo. Po zauzimanju pomenutih položaja bataljon je krenuo prema Petrovom Selu i kad je otpočeo napadati samo selo, prilazila je ka selu iz Vaganca³ jedna satnija ustaša, na koju je bataljon otvorio žestoku vatru i nanio neprijatelju gubitke, nakon čega se bataljon, ostavivši manje dijelove kao obezbjeđenje od pravca Petrova Sela, povukao u svoju bazu.

Istoga dana u li sati neprijatelj u jačini 200—250 ustaša krenuo je da napadne ovaj bataljon u Prijeboju. Neprijatelj se kretao u tri kolone i primijećen je na vrijeme. Bataljon je na položajima V. Javornik, bezimena kota kod mlinova i Gusto (k. 791) pustio neprijatelja na blisko odstojanje i na istoga otvorio žestoku vatru, nakon čega se neprijatelj odmah počeo povlačiti. Povlačio se pod zaštitom svoje prihvatnice i potpomognut sa vatrom dva topa.

Rezultat: Neprijateljski gubitci: 13 mrtvih i oko 20 ranjenih. Zaplijenjeno: 300 metaka, 2 ručne bombe, 3 šinjela i 1 par cipela.

Sopstveni gubitci: 2 ranjena.

Utrošeno municije: 3.040 metaka.

Kritički osvrt: Ovaj bataljon pri napadu na Petrovo Selo nije bio dovoljno uporan i na kolonu koja je nailazila za Petrovo Selo prerano je otvorio vatru, nije nanio neprijatelju

¹ i ⁵ Četvrtog jula napala je 1. brigada 35. divizije neprijateljske snage u Ličkom Petrovom Selu, a 4. brigada 7. divizije u Vagancu (vidi dok. br. 16 i 43).

onolike gubitke koliko je mogao. Stab bataljona nije sa dovoljno upornosti težio da izvrši zadatak.

Neprijatelja koji je nadirao sačekalo se frontalno sa težnjom da ga se udari na cijeloj širini fronta, dok je bilo boljih uslova da mu se postavi na bok i udari po jednoj koloni i tada bi mu se nanijelo više gubitaka. Gonjenju neprijatelja nije se prišlo, što je također nedostatak.

1. VII. 1944. godine.

Okolo 17 časova primijećena je jedna jača neprijateljska oficirska patrola, koja se kretala od Čudina Klanca prema Leskovcu. Ista se je sukobila u 17.30 časova sa oficirskom patrolom 3. bataljona i poslije vrlo kratke borbe i jedna i druga patrola povukle se svaka na svoju stranu.

Rezultat: Neprijatelj je imao 3 ranjena.

Sopstveni gubitci: 1 lakše ranjen.

Utrošeno je 85 metaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
S. Mrda

Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

(M.P.)

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 6. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA PROTIV USTAŠA NA
PROSTORIJI PODOVI — LJUBOVO — KUZMANOVAČA —
CRNI VRH¹

STAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 395/1 6.VII.1944

Dostavlja se operativni izvještaj o operacijama jedinica ove divizije izvedenim 30.VI. i 1.VII. o.g.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

30. juna i 1. jula 1944. godine.

Borba se vodila na prostoru Podovi — Ljubovo — Kuzmanovača — Crni Vrh. Teren mjestimično pošumljen niskom i visokom šumom, ispresijecan manjim putevima, vrtačama i mjestimično kamenit i neprohodan. Preko tog terena prolazi komunikacija Š. Kula — Bunić i Š. Kula — Kuzmanovača, te dobar i sačuvan put Rakići — Podlapac. Teren pogodan za odbranu i napad.

1.— Sekcija Gospić 1:100.000 jug. izrada.

2.— Borbu su vodila tri bataljona II. brigade i dva bataljona III. brigade.

3.— Borba je vođena sa 31. i 32. ustaškom bojnom, jačine oko 600 vojnika.-

4.— II. brigada na prostoru Srdari — Čardak — Tepšanovac — Velonj zatvarala pravac Š. Kula — Ljubovo. Dva bataljona III. brigade do neprijateljskog pokreta iz Š. Kule nalazila su se u Vrebču. Neprijatelj je imao namjeru potisnuti naše snage sa pravca Š. Kula — Ljubovo, pljačkanje naše pozadine, ugrožavanje aerodroma na Krbavskom polju. Naša odluka je spriječiti neprijatelja u njegovim namjerama, nanijeti mu što više gubitaka i odbaciti ga na polazne položaje.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 36—1/5, k. 1234.

² Tri ustaške bojne (31, 32. i 34) prodirale su navedenim pravcima da bi osigurale prolaz jednog njemačkog bataljona koji je nastupao od Korenice ka Buniću (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—83, k. 58).

•5.— Zapovijesti su izdavane usmene i preko depeša telefonskih i radio.

6.— Borba je počela u 5.30 sati 30. VI. o.g.

7.— Tok borbe: 30. VI. o.g. u 5 sati neprijatelj je počeo nadirati u tri kolone prema položajima II. brigade i to: S. Kula — Ljubovo, S. Kula — Podovi — Gradina (k. 882) — Kuzmanovača i S. Kula — Gradina (k. 912) — Čubrića stan — Čubrića Vrh — Svračkovo Selo. Dva bataljona II. brigade sa položaja Tepšanovac — Srdari — Čardak (k. 942) i jugozapadna Kosa iznad Korita, dali su otpor neprijatelju, ali uslijed neprijateljskog manevra preko Čubrića Vrh i Gradine (k. 882) na krila naših položaja, bataljoni su se povukli prema Crnom Vrh i zauzeli položaje Tromeda — Međugorje — k. 971 — ivica šume Crni Vrh — k. 1162 — Tuk i sa tih položaja branili su daljnje neprijateljsko nadiranje. Neprijatelj ostavivši manje snage na sjevernoj strani komunikacije Ljubovo — Srdari, glavnim svojim snagama nesmetano se kretao padinama Konjskog Vrh prema k. 1018 i 987, koje je zauzeo i potom sa snagama jačine 150—200 vojnika spustio se u Svračkovo Selo, gdje je palio kuće i poklao neke civile, koje je kasnije bacio u vatru. Po izvršenom tom svom zločinu sa snagama koje su bile u Svračkovom Selu preko k. 729—790—872—968 povratio se i neprimjetno kroz šumu izbio na južnu ivicu šume Kozarica. Neprijatelj je za to vrijeme utvrdio svoje položaje na liniji Goloura — Konjski Vrh — Sove (k. 1018) i Panos (k. 987). Po izbijanju na južnu ivicu šume Kozarica, snage II. brigade koje su se nalazile na liniji položaja k. 1162 — Tuk povukle su se u šumu u pravcu Golo Trio.

U 7.30 časova telefonskom depešom izdato je naređenje III. brigadi da sa dva bataljona krene iz Vrebca prema Ljubovu i da udari neprijatelja u bok i daljnji rad koordinira sa II. brigadom. Istoga dana u 15 časova bataljoni III. brigade stigli su na Gradinu (k. 912) i Tepšanovac (k. 852) i ne naišavši na tim položajima na neprijatelja, orijentisali su se prema Čubrića Vrh i Golouri, gdje su izbili (Čubrića Vrh — k. 1063 — Srnećak) u 20 časova. Na tim položajima naišli su ti dijelovi na manje neprijateljske dijelove i manje borbe vodile su se do mraka.

Oko 14 časova toga dana jedan bataljon II. brigade uspio je da izbije preko Lisine na bezimenu kotu sjeverno od Obse-nica, nakon čega neprijatelj koji se nalazio u tom momentu na južnoj ivici šume Kozarica napustio je te položaje i uz pomoć jedne kolone jačine 50 vojnika koja je napadala od k. 900, poslije kratke borbe uspjeli su zbaciti taj bataljon natrag na polazni

položaj, ali neprijatelj nije se zadržao na tim položajima, već se je povukao prema Lulića stanu.

Neprijatelj je zanoćio 30. VI. na sljedećim položajima: k. 921 — Lulića stan — Obsenica — Sove (k. 1018) — Panos, te Konjski Vrh — Velonj — Goloura — Čardak — Gradina (k. 882). Naše snage zanoćile su na položajima Čubrića stan — Baračke Drage — Srnećak — Kosa sjeverno od Kuzmanovače — južna ivica Crnog Vrh — Pisačuša (k. 1103). U toku noći izvršene su sljedeće promjene u našim i neprijateljskim položajima: Neprijatelj se povukao sa položaja Panos — Sove — Obsenica — Lulića stan — k. 921, zadržao se na položajima Gradina (k. 882) — Čardak (k. 942) — Rakići (k. 904) — Velonj — Konjski Vrh i Goloura. Mi smo zauzeli položaje Jezeranski Vrh — Čubrića Vrh — Srnećak, te južna ivica šume Kozarice — bezimena kota sjeverno od Obsenica — Lulića stana i položaji jugoistočno od Kuzmanovače, a jedan bataljon zauzeo je položaj na Tromeđi.

1. VII. u 8 časova neprijatelj u jačini 350 vojnika sa linije Čardak — Rakići u tri kolone krenuo je i to: Jednom Čardak — Lulići — Kuzmanovača, drugom Rakići — Obsenica, a trećom i najjačom (oko 150 vojnika) Rakići — Vukmirovići — sjeverna ivica šume Konjski Vrh prema Ratkovića poljani i Sove — Panos. Srednja i lijeva kolona bile su zaustavljene vatrom dijelova II. brigade, a desna kolona koja je išla ivicom šume Konjski Vrh zaustavila se, a da nije nailazila na otpor uslijed toga što se otvorila borba na položajima Čubrića Vrh — Goloura. I ta kolona počela se postepeno povlačiti i povlačila se sve do jedan sat prema Rakićima. Oko 9 časova dijelovi III. brigade energičnim napadom uspjeli su zbaciti neprijatelja sa položaja Goloura, ali ih je neprijatelj kontranapadom ponovo povratio. Do 15 sati nije bilo nikakvih promjena u položajima, pripuckavalo se samo sa položaja. U 15 časova III. brigada ponovo je izvršila napad na neprijatelja na Golouri, Konjskom Vrh i Velonju, uspjela istoga (uz pomoć bacačke vatre) zbaciti sa svih tih položaja i tada je neprijatelj počeo naglo da odstupa. U isto vrijeme II. brigada vršila je napad na neprijateljske položaje sjeverno od komunikacije i uspjela je da neprijatelja zbaciti sa tih položaja. Jedan jači vod sa dva puškomitraljeza II. brigada već u 12 sati uputila je preko komunikacije u pravcu Ratković poljane, sa zadatkom da uznemiruje i tuče neprijateljski bok, a u momentu kada je počeo napad kod III. brigade, II. brigada je uputila čitav bataljon pravac Čanci — k. 921 prema Gradini i Sv. Trojici. Zajedničkim radom II. i III. brigada uspjele su neprijatelja zbaciti sa položaja oko Ljubova i goniti ga prema S. Kuli. Neprijatelj se zaustavio na liniji po-

ložaja Glunčuša — k. 654 — k. 773 i Gradina (trig. 912), gdje su se već nalazili njegovi prihvatni dijelovi. Naši dijelovi zastavili su se na liniji Tepšanovac — Srdari — Senokos — k. 738 — Gradina (k. 882) i k. 702 jugoistočno od Sv. Trojice. U 20 časova na tim položajima završena je borba.

8. — Postavljeni ciljevi nisu u potpunosti izvršeni, jer je neprijatelj uspio da upadne u Svračkovo Selo i da tamo pokolje civilno stanovništvo, kao i da potisne naše snage prema Crnom Vrh. Neprijatelju nisu naneseni onakvi gubitci, za kakve je bilo uslova. Neprijateljski gubitci bili su: 28 mrtvih i 32 ranjena, uništen je jedan motorbicikl i oštećen od nagazne mine jedan tenk na cesti između Srdara i Rakića. Zaplijenjeno je 400 metaka, nekoliko okvira (4) za puškomitraljez i 2 šinjela.

9. — Naši gubitci: 4 mrtva, 11 ranjenih. Poginuo je pomoćnik komesara 3. bataljona III. brigade Diklić Vlado. Ranjeni su komandant 3. bataljona II. brigade poručnik Kleut Nikica i zamjenik komandanta 3. bataljona III. brigade Korolija Mile.

10. — Utrošeno municije: 9.930 metaka, 85 mina za teški bacač, 50 mina za mali bacač, 55 ručnih bombi. Oštećen je ublaživač trzaja od teškog bacača III. brigade.

11. — Imena lica i jedinica koji su se naročito istakli, kao i onih koji su se slabo držali nije bilo.

12. — Kritički osvrt: Donesene odluke i izdate zapovijesti nisu bile realne, jer su bili netačni podatci o neprijatelju i uveličani. Upravljanje i rukovođenje borbom bilo je dobro. Niže komandovanje griješilo je u tome što je komandovalo radnjama uzimajući u obzir samo svoj položaj, a ne čitavu situaciju na položaju. Komandovanje štaba II. brigade bilo je pod utiskom jačih neprijateljskih snaga, što je prouzrokovalo da je štab brigade sve svoje snage prebacio na sjevernu stranu komunikacije, omogućavajući na taj način neprijatelju nesmetano djelovanje u pravcu Svračkovog sela. Koordinacija rada nije došla do izražaja među brigadama sve do momenta kad je neprijatelj počeo da odstupa. Kada je neprijatelj počeo naglo da odstupa nije se istog dovoljno energično gonilo ni vatrom ni pokretom, što je omogućilo neprijatelju da se uz male gubitke izvuče. Pojedini štabovi, naročito bataljona, i komande četa nisu imali u svakom momentu jasan pregled situacije na položajima, naročito je to došlo do izražaja u gonjenju neprijatelja jer je došlo u dva navrata do toga da je otvorena vatra na naše snage, no gubitaka nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
S. Mrda

Komandant potpukovnik,
N. R. Grubor

BR. 15

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 6. JULA 1944. ŠTABU
XI. KORPUSA NOVJ O BORBAMA OD 2. DO 4. JULA¹**

**STAB
XXXV DIVIZIJE XI KORPUSA
NOVJ
Br. 395/2 6.VII.1944.**

Dostavlja se operativni izvještaj
za izvedene akcije od 2. do 4.VII. o.g.

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ

2. jula 1944. godine.

I. Jedan bataljon III brigade u 0.30 časova napao je neprijateljsku posadu u Ribniku. Neprijatelj odmah pri početku napada pobjegao je iz Ribnika prema Gospiću.

Rezultat: ubijeno je 5 neprijateljskih vojnika, zaplijenjeno je 10 komada goveda, 50 ovaca i 3 konja.

Oko 6 časova istoga dana bataljon se povukao u svoju polaznu bazu.

Sopstvenih gubitaka nije bilo.

II. Isti dan je jedna ustaška satnija² jačine 100 vojnika s pravca Ivčevića kose, napala položaje bataljona II. brigade na Tromeđi (sjeverno od Kuzmanovače). Ova satnija zatekla je jednu patrolu toga bataljona, koja je bila ispred položaja, nespremnju i zarobila dva naša vojnika. U isto vrijeme ostali dijelovi bataljona primijetili su pokret te satnije i izvršili napad na istu, te je rastjerali u pravcu Ivčevića Kose...

Rezultat borbe: Neprijateljski gubitci u ljudstvu nisu poznati. Zaplijenjena su 2 teška mitraljeza »Fiat« i »Breda« i 1200 metaka, te par vojničkih ranaca. Oslobođena su oba vojnika koje je neprijatelj zarobio.

Naši gubitci: 1 mrtav, 1 ranjen.

Kritički osvrt: Uslijed nebudnosti patrole došlo je do zarobljavanja. Istraga je povedena da se ustanovi da li su ovi zarobljeni borci izdali neprijatelju položaje svoga bataljona. Rezultate ćemo naknadno javiti.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 15—1/5, k. 569.

² Iz sastava doknadne bojne (bataljona) 4. stajaćeg djelatnog zdruga (brigade). Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—83, k. 58.

U napadu i tjeranju neprijatelja borci i rukovodioci držali su se dobro.

2/3. jula 1944. godine.

Dva bataljona III. brigade uz sadejstvo dijelova II. brigade u 23 časa izvršili su napad na Gradinu (k. 912).

Energičnim naletom bombaških dijelova, nakon kratke borbe neprijatelj je potisnut sa Gradine. Dijelovi III. brigade tjerali su neprijatelja do padina Karaule i Vukave. Oko 24 časa neprijatelju je iz L. Osika stiglo pojačanje u jačini 6 kamiona i 2 topa u S. Kulu i potom je neprijatelj počeo da tuče Gradinu artiljerijskom vatrom. Naši dijelovi povukli su se preko Gradine na svoje polazne položaje, tj. Debeli Vrh — Jezeranski Vrh, a ostavili su jednu četu na Gradini, koja se je također u zoru povukla u sastav bataljona, radi toga što je neprijatelj Gradinu tukao jakim artiljerijskom vatrom.

Rezultat: Borba je završena u 5 časova 3. ov.mj. Neprijateljski gubitci bili su 6 mrtvih i 10 ranjenih. Zaplijenjeno je: 3 puške, 3000 metaka, 20 ručnih bombi, 30 šaržera za p.mitraljez Brno, 10 šatorskih krila, 5 šinjela, 6 ćebadi, 20 ranaca i torbica (u njima nešto vojničke spreme), 30 ustaških kapa, 1 signalni pištolj sa 20 raketla i 20 porcija.

Sopstvenih gubitaka nije bilo.

3. jula 1944. godine.

Na prostoriji Vrebac — Pavlovac — Mogorić nalazi se jedna grupica bandita, koja svakodnevno ometa prolaz naših kurira i komore. Ova grupa jaka 5 bandita sastavljena je od dezertera N.O.V.-e. Komanda mjesta Medak toga dana je saznala da će ta grupa se prebaciti tu noć preko Pavlovca na Velebit u sastav grupe bandita Gavre Stanojevića, i tražila je od štaba bataljona koji se tu nalazio dva voda, da postave zasjedu toj grupici, sa ciljem da istu pohvata i likvidira. U 21 sat dva voda bila su postavljena u zasjedi iznad sela Pavlovca i bile su blokirane neke sumnjive kuće. Na zasjedu su naišla dva bandita, koje je zasjeda zaustavila propisno. Na pitanje »ko ide« odgovorili su »civilni«. Pretsjednik odbora koji je bio sa zasjedom potvrdio je da su to civili i isti su bili propušteni i pred njih je izišao komandir čete i jedan borac da provjere da li su to bili stvarno civili. Kad su naišli u neposrednu blizinu bandita, isti su otvorili vatru i tom prigodom poginuo je drug komandir poručnik Spaso Novaković, a teže ranjen jedan borac, koji je također umro na putu u bolnicu. Banditi su se odmah razbježali.

Sutra ujutro uhapšen je bandit koji je sudjelovao u tom ubistvu Milan Njegomir, koji se nije skrivao računajući da ga

nije nitko prepoznao, dok ga je predsjednik odbora tu noć prepoznao, te je zato i uhapšen i sada se nalazi u zatvoru kod štaba brigade pod istragom.

Kritički osvrt: Poduzete su sve mjere da se istraga detaljno sprovede i pohvata ta banda.

Greška je u tome, što je komandir lično išao pred bandite da provjeri, a nije slao borce ili podređene. Poduzete su mjere da se u buduće ovo ne događa.

4. jula 1944. godine.

1. Borba je vođena na sektoru Srdari — Gradina — Karaula. Teren obiluje vrtačama i kamenim ogradama, na istočnoj strani mjestimično pošumljen niskom šumom. Sekcija Gospić 1:100.000 jug. izrada.

2. Dva bataljona II. brigade i manji dijelovi III. brigade.

3. Dijelovi 31. i 32. ust. bojne u jačini 200—250 vojnika.

4. Obostrana situacija: Neprijatelj je imao namjeru da ovlada našim položajima i uznemiruje naše snage.³ Sopstvena odluka braniti svoje položaje, nanijeti neprijatelju što više gubitaka i odbaciti ga.

5. Zapovijest izdata usmeno i telefonskom depešom.

6. Borba je počela u 6.30 sati 4. ov.mj.

7. Oko 6 časova neprijatelj je krenuo sa položaja Vukava — k. 773 i Nikšići u dvije kolone prema našim položajima i to: lijevom kolonom pravac Trnovača — Podovi — Kriva Glavica — Gradina, a drugom kolonom 500 metara istočno od ceste

* Iz bojne relacije Zapovjedništva operativnog područja Velebit vidi se da je njemačka 392. legionarska divizija naredila da se 4. jula napadnu i unište jedinice 35. divizije, ali je kasnije izdala zapovijest za nasilno izviđanje u kojem su učestvovala slijedeće snage: »2 sati njemačke bojne Krüger (2 čete 1. bataljona 846. puka 392. divizije — prim. red.) pravcem: Babin Potok — Turjanski — Čanak (21 km i. — 23—25 km j. i. od Otočca).

XIX. bojna IV. S.D.Z. pravcem: Vrhovine — greben Medenog Dolca — selo Čanak (14 km i. — 19—25 km j. i. od Otočca).

1 sat doknadne bojne IV. S.D.Z. pravcem Janjče — Ramljane — Vršak (882) — Goli Vrh — selo Čanak (10,5 — 12—11—10—12 km s.i. od Perušića).

XXXIV. bojna IV. S.D.Z. pravcem: Široka Kula — Glunčuša — Sv. Trojica — Kuzmanovača — Tromeda (1037) (10—11, 5—14—19—21 km s.i. od Gospića).

XXXI. bojna pravcem: Široka Kula — Senokos — Mileusnici — Čardak (942) — Crni Vrh (1245) (10—14—15,5—17—22 km s. i. od Gospića) i

XXXII. bojna pravcem: Široka Kula — Vukava — Gradina (912) — Tepšanovac (825) — Konjski Vrh (1128) (10—11—13—14,5—17,5 km s. i. od Gospića)...« Prema ocjeni koja je data u bojnoj relaciji postavljeni zadaci nisu izvršeni. (Opširnije o tome vidi dok. br. 7/1—83, k. 58 u Arhivu V.I.I.)

prema bezimenoj koti — istočno od Srdara. Sa položaja Tepšanovac (k. 852) — bezimena kota istočno od Srdara — Kriva Glavica — Gradina (k. 882) sačekan je i zaustavljen u svom nadiranju na 800 metara ispred tih položaja. Neprijatelj je počeo u tom momentu da sređuje svoje snage i vjerojatno s namjerom da dalje napada naše položaje. U tom momentu naše snage su prešle u kontranapad i uspjele neprijatelja protjerati, te je isti u paničnom bijegu vukući ranjene i mrtve počeo bježati prema Karauli i Glunčuši. Ispred Glunčuše i Karaule ostavio je nekoliko svojih ranjenika, koje nije uspio odmah izvući, ali je vatrom sa Karaule i Glunčuše sprječavao naš pristup do njih. Naše snage su se zatim povukle na svoje polazne položaje. Borba je završena oko 12 časova.

8. Postavljeni ciljevi su postignuti, ali nisu neprijatelju naneseni gubitci onakvi za kakve je bilo objektivnih uslova. Neprijateljski gubitci: 8 mrtvih i 12 ranjenih. Zaplijenjeno je jedno odijelo i jedan par cipela.

9. Naši gubitci: 2 ranjena. Drugih gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

10. Utrošeno je municije 1200 metaka za Bredu, 2500 metaka za p.mitraljez, 800 metaka za puške i 50 mina za teški bacač.

11. Jedinica i pojedinaca koji su se naročito istakli nije bilo.

12. Slabo se držao u ovoj akciji zamjenik komandanta 4. bataljona poručnik Orešković Nikola, koji je bez jačeg neprijateljskog pritiska na bezimenu kotu istočno od Srdara povukao bataljon sa iste, što je prouzrokovalo da ovaj čitav bataljon je zakasnio u gonjenju neprijatelja. Ovu njegovu grešku tačno su uočili i primijetili borci i rukovodioci ovog bataljona, koji i nisu bili suglasni s tim da se povuku. Radi ove greške i sličnih grešaka u posljednjim akcijama ovog druga, isti je smijenjen sa položaja i kažnjen.

Također se slabo držao u ovoj akciji i komandant 1. bataljona II. brigade drug poručnik Đoko Orlović. Njegovo slabo držanje očitovalo se je u neodlučnom sprovođenju naređenja i pomanjkanju lične energije i poleta. Druga poručnika Orlovića štab brigade je pozvao na odgovornost, ukazano mu je na njegove nedostatke i skrenuta pažnja da u buduće slični njegovi propusti biće strožije kažnjeni.

13. Kritički osvrt: U ovoj akciji najveći nedostatak je, što nisu sve snage zajednički gonile neprijatelja i što je u gonjenju bilo zastajkivanje, što je neprijatelju omogućilo da se sa manje žrtava izvuče. Držanje boraca i ostalih rukovodilaca bilo je na

dosta dobroj visini. Komandovanje u protivnapadu, kao i gonjenju nije bilo u saglasnosti sa situacijom, jer komandanti bataljona (pojedini, kao 1. bataljona) zadovoljili su se što je neprijatelj odbijen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
S. o.

Komandant potpukovnik:
N. R. Grubor

(M.P.)

BR. 16

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 6. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE U LIČKOM
PETROVOM SELU¹**

**ŠTAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 395/3 6-VII 1944**

Dostavlja se operativni izvještaj o izvedenoj akciji
4. ov.mj. na garnizon Ličko
Petrovo Selo.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

4. jula 1944. godine.

1. Borba je vođena na sektoru Ličko Petrovo Selo. Osim istočne strane garnizona teren je brdovit i uglavnom pošumljen sem kote Celopek. Kroz garnizon prolazi komunikacija Prijeboj — Petrovo Selo — Slunj i raskrsnica Petrovo Selo — Bihać. Šam garnizon je gusto naseljen. Neprijatelj je držao položaj na Čelopeku za osiguranje garnizona. Na položaju i u garnizonu neprijatelj ima laka utvrđenja sa bunkerima, koji su suho zidani. Teren za privlačenje je pogodan, kao i za napad. Sekcija Gospić 1:100.000, jug. izrada.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 37/5, k. 1234.

2. Dva bataljona, prateća i izviđačka četa I. brigade ove divizije.² Istu noć napadala je IV. brigada VII. banijske divizije Vaganac.³

3. Borba je vođena sa VIII. ust. bojnom III. ust. stajaćeg djelatnog zdruga. Zapovjednik bojne satnik Kučuin. Jačina oko 300 vojnika. Naoružanje 2 topa 75 mm, 2 teška bacača, 4 teška mitraljeza, a ostalo puške i puškomitraljezi. U toj bojni ima i Švaba kao komandni kadar. Po istjerivanju neprijatelja došlo je iz Bihaća pojačanje u jačini 100 vojnika, 2 tenka i 3 kamiona, sa kojima je također vođena borba.

4. Obostrana situacija: Neprijatelj je držao garnizon u L. Petrovu Selu i vršio ispade na oslobođeni teritorij u cilju uznemiravanja naših snaga i napadanja na iste, kao i pljačku pozadine. Sopstvena odluka: napasti neprijatelja u garnizonu, nanijeti mu što više gubitaka i protjerati ga.

5. Zapovijest štabu brigade za pripremu izdata je depešom, a detaljan zadatak usmeno. Stab brigade izdao je zapovijest pismeno u saglasnosti sa štabom IV. brigade VII. Divizije.

6. Tok borbe: Borba je počela 4. ov.mj. u 1 sat. Naše snage uspjele su neprimjetno da izbiju na položaje Cesarov Kamen — zapadna ivica ceste i Krnjakov Vrh, odakle su krenule u napad i to: jedan bataljon napadao je od pravca sjeverna padina Krnjakov Vrha preko zapadne i južne padine Čelopeka zaključno 500 metara sjeverno od trig. 369. Drugi bataljon napadao je cestom i preko Cesarevog Vrha kroz selo. Borba je otpočela na Čelopeku i to na zapadnoj strani, dok se je bombaško odjeljenje neprimjetno podvlačilo sjevernom padinom Čelopeka i uspjelo baciti bombe u neprijateljske bunke. Poslije 10—15 minuta neprijatelj je napustio Čelopek i pobjegao u kuće na cesti istočno od Čelopeka, odakle je davao otpor. Za to vrijeme bataljon koji je napadao kroz selo uspio je doći do raskrsnice puta Petrovo Selo — Izačić, poslije čega je neprijatelj iz kuća i rovova davao otpor uz pomoć artiljerije sve do 5 sati, kada se uspjelo potpuno neprijatelja izbaciti iz sela i protjerati u polje. Neprijatelj se zadržao kod artiljerije, koja mu se nalazila na polju (sjeverno od Jasena). Na tom mjestu neprijatelj je imao oko artiljerije rovove odakle je spriječio naše daljnje nadiranje. U 5.30 časova neprijatelj je od pravca Izačića dobio pojačanje i uz njegovu pomoć krenuo u protunapad, ali nije išao do sela, već je ostao nešto ispred artiljerije, a naše snage su se za to vrijeme povukle na Čelopek i Cesarov Kamen, gdje su ostavile manje dijelove i povukle se u pravcu Prijeboja.

* Riječ je o jedinicama koje su napale neprijatelja u Ličkom Petrovom Selu.

^s O napadu na Vaganac vidi dok. br. 43.

ski gubitci bili su 43 mrtve i 73 ranjena. Zaplenjeno je: 3 puške, 1250 metaka, 50 ručnih bombi, 1 pištolj i 1 signalni pištolj, 200 šmajserskih metaka, 2 ispravna telefona, 1 km. kabla, 1 gas maska, 15 uniformi sa šinjelima, 16 šutarica, 33 porcije, 17 čebadi, 1 fenjer, 3 jahača konja sa sedlima.

8. Naši gubitci u ljudstvu 6 ranjenih i 2 potresena od pritiska vazduha pri eksploziji granata. Drugih gubitaka u ljudstvu i materijala nije bilo. Među ranjenima je komandir čete 3. bataljona I. brigade Rupčić Milan, ali lakše i zadržan je u brigadnom oporavilištu.

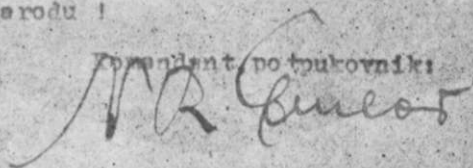
9. Utrošeno municije: 5.865 metaka, 42 mine za teški bacač, 20 mina za mali bacač, 110 ručnih bombi i 820 šmajserskih metaka.

10. Kritički osvrt: Akcija je bila dobro pripremljena i rukovodjenje istom također je bilo dobro. Borce i rukovodioci u ovoj akciji držali su se dobro općenito.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Politkomesari

Komandant, potporučnik

Toga dana neprijatelj nije uopće nadirao dalje niti ulazio u selo. Borba je završena oko 6 sati.

7. Ishod borbe: Postavljeni ciljevi nisu u potpunosti izvršeni, jer je neprijatelj uspio da se zadrži na polju i da izvuče glavninu ranjenih i mrtvih (ostavio na bojnopolju svega 17 mrtvih). Neprijateljski gubitci bili su 43 mrtva i 73 ranjena. Zaplijenjeno je: 3 puške, 1250 metaka, 50 ručnih bombi, 1 pištolj i 1 signalni pištolj, 200 šmajferskih metaka, 2 ispravna telefona, 1 kim. kabl, 1 gas maska, 15 uniformi sa šinjelima, 16 čaturica, 33 porcije, 17 ćebadi, 1 fenjer, 3 jahaća konja sa sedlima.

8. Naši gubitci u ljudstvu 6 ranjenih i 2 potresena od pritiska vazduha pri eksploziji granate. Drugih gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo. Među ranjenima je komandir čete 3. bataljona I. brigade Rupčić Milan, ali lakše i zadržan je u brigadnom oporavilištu.

9. Utrošeno municije: 6.865 metaka, 42 mine za teški bacač, 20 mina za mali bacač, 110 ručnih bombi i 820 šmajferskih metaka.

10. Kritički osvrt: Akcija je bila dobro pripremljena i rukovođenje istom također je bilo dobro. Borci i rukovodioci u ovoj akciji držali su se dobro općenito.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

BR. 17

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 6. JULA 1944. ŠTABU
7. DIVIZIJE NOVJ O IZVRŠENOJ DIVERZIJI NA PRUZI
SUNJA — KOSTAJNICA¹**

**STAB
I. UDARNE BRIGADE VII. UD. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Op. br. 41/44
Dne 6/VII 1944.**

Operativni izvještaj
o trganju pruge na
prostoriji Sunja —
Kostajnica.

ŠTABU VII. UDARNE DIVIZIJE NOV. JUGOSLAVIJE

Prugu Sunja — Kostajnica i ako je već više puta rušena neprijatelj je opravio i na istoj vrši saobraćaj. Neprijatelj istu prugu je osiguravao postavljanjem zasjeda po selima, koja se protežu kraj te pruge u kojima ima manji broj zidanih zgrada. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100000.

Od naših jedinica učestvovalo je na osiguranju i trganju pruge i uništavanju telefonskih stupova, te kupljenju telefonske linije, dva bataljona naše brigade, 80 boraca iz art. divizionu, četa za vezu iz divizije i četa za vezu naše brigade sa tri odeljenja iz inženjerske čete.

Neprijateljsku posadu sačinjavalo je 160 neprijateljskih vojnika Čerkeza i Nijemaca.

Neprijateljsko osiguranje kako nije stalno, ali noću između 5 i 6 ov. mj. nalazilo se u zasjedi u s. Grabošanima prema Kostajnici i Majuru. Naša odluka bila je da se odbace manja neprijateljska osiguranja, presiječe pruga idući od Sunje na 3-ćem km. i između Stubljana i Majura i postavimo na tim mjestima šira osiguranja jačine po dvije čete, a sa dvije čete i ostalim pomoćnim jedinicama na toj prostoriji vršimo uža osiguranja, potrgamo prugu, uništimo telefonske stupove i pokupimo telefonsku liniju. Za osiguranje i cijeli rad bila je izdana pismena zapovijest, koju prilažemo, iz koje se vidi raspored naših jedi-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 30'2, k. 816.

nica.² Ista zapovijest usmeno je dopunjena i izvršen raspored u selu Krčevu, pri samom polasku na zadatak. Borba se vodila 5/6 jula od 23.30 časova do 1.30 časova. Prilikom podilaženja jedinica na svoj zadatak situacija se odvijala ovako: Dvije čete III. bataljona, koje su imale zadatak presjeći prugu i vršiti osiguranje od Sunje krenule su na čelu svih jedinica. Jedna četa toga bataljona otišla je sjeveroistočno od sela Krčeva prema Rakovcu sa namjerom da postavi zasjedu između Radonje Luke i Cetvrtkovca. Druga četa toga bataljona kretala se preko potoka Sunja, prešavši potok Sunja na k. 130 i uputila se sa inženjerskim odjeljenjem na određeni zadatak prugom. Kada je došla ista četa prugom do k. 121 naišla je na neprijateljsku zasjedu u popaljenoj vaktarnici kod k. 121, a iza zasjede na udaljenosti 500 metara nalazio se oklopljeni vlak. Naše bojne patrole, koje su kretale naprijed, naišle su na neprijatelja, odpočela je borba. Ostali dijelovi od te čete prihvatili su borbu, na to se pokazao oklopni vlak, otvorivši vatru. Inženjersko odjeljenje, koje se nalazilo sa tom četom odmah je presjeklo prugu, a ista četa povukla se unazad par stotina metara, gdje je zauzela položaj i ostala vodeći borbu do 3 časa poslije pola noći.

Jedna četa IV. bataljona kretala se u svome nastupanju prešavši potok Sunju kod k. 130 kraj potoka Sunja prema Stubljanima i Majuru, prema k. 136, gdje joj je određeno mjesto za položaj. Druga četa tog bataljona, koja je trebala zauzeti položaje jugoistočno od ceste i pruge između Majura i Stubljana prema s. Kostrić — k. 234, kretala se lijevo od te čete. Treća četa tog bataljona kretala se na čelu svih jedinica odnosno pred borcima iz art. divizionu i čete za vezu putem od Krčeva za Graboštane. Kako je neprijatelj na raskrsnici tih puteva, gdje mu je bilo desno krilo, postavio zasjedu, naše bojne patrole naišle su na istog i u prvom sukobu odmah odbacile neprijatelja sa tih položaja u selo. Jedna četa III. bataljona sa svojom grupom, tj. inženjerskim odjeljenjem, veći broj artiljeraca i divizijskom četom bacila se sjeveroistočno od k. 130 na prugu, gdje su odpočeli svoj rad, a četa IV. bataljona nastavila je sa borbom. U istom mah i ostale čete IV. bataljona podilazile su pod selo Graboštane, hvatajući se nasipa pruge i vršeći pritisak na neprijatelja. Neprijatelj je bio odbačen sa njegovog desnog krila u zidane kuće, gdje je organizovao odbranu. Borba se vodila više od 1 sata. Neprijatelj je bio stisnut u nekoliko zidanih kuća. Pošto nismo imali teš. naoružanja, komandant brigade izdao je naređenje da se IV. bataljon povuče i napusti borbu, jer su počeli iz Kostajnice dolaziti tenkovi.

¹ Redakcija nije pronašla tu zapovijest.

(

Kako je bilo određeno po zapovijesti da se tokom dana postavi zasjeda na istoj pruzi, nije postavljena iz razloga toga pošto sve neprijateljske patrole koje prolaze tom prugom u posljednje vrijeme budu osigurane oklopnim vlakom, te time ne bi bilo nikakvog uspjeha. Poslije završene akcije jedinice su se povukle po zapovijesti u određene baze.

Postavljeni zadatci u ovoj akciji nijesu u cjelosti postignuti.

Presječena je pruga na 34 mjesta, skinuto je oko par kilometara telefonske linije. Gubitaka u ljudstvu neprijatelj je imao dosta, jer za vrijeme sve borbe neprijatelj se nalazio pod unakrsnom vatrom. U posljednjoj fazi borbe mogao se čuti i jauk kod neprijatelja.

Naši gubitci jesu 4 mrtva, 4 ranjena i 2 nestala druga.

Utrošeno je puščane i mitraljeske municije 2843 komada
Ručnih bombi 2 komada
Zagubljeno 1 karabin

U ovoj borbi istaklo se oko 10—12 drugova IV. bataljona, a naročito iz 1. čete toga bataljona, koja je i podnijela najveće žrtve, vršeći pritisak na neprijateljsko desno krilo.

Za naročito umješno komandovanje ne bi imali koga po-hvaliti.

Za neprijateljsku zasjedu na tim položajima nismo znali, ali se je predviđalo da može biti neprijatelj na tim položajima, ali sa manjim snagama. Rukovođenje borbom u prvo vrijeme nije bilo najbolje, sadejstvo ni suradnja između četa, dok u posljednje vrijeme bilo je dobro. Rukovođenje nižeg kadra bilo je u prvi mah slabije, dok u posljednje vrijeme snalazili su se i prihvaćali borbu dobro.

Veze između jedinica bile su dobre. Dosta dobrim rasporedom četa IV. bataljona neprijatelj je bio prisiljen da se koncentriše na užu odbranu, ali pošto je imao nadmoć u ljudstvu, nije bilo moguće istoga likvidirati, pošto su u istom selu zidane kuće, prilazi su brisani prostor, a sama je noć bila vidna od mjesečine. Sama cesta od Kostajnice prema Stubijanima nije bila osigurana od tenkova, pa je neprijatelju u tome smislu stiglo pojačanje. Utrošak municije nije mogao biti manji, računajući na neprijatelja, na naše naoružanje i na vrijeme koliko je borba trajala.

Iz ove operacije možemo povući slijedeće pouke: 1. — Da je potrebno za svaku akciju koja se kani izvesti tokom noći budućeg dana da se to mjesto dobro izviđa, kako ga ne može neprijatelj zaposjesti ili dovući pojačanja, a mi da ne znamo.

2. — Da se određuje po više inženjerskih grupa sa manjim odjeljenjima za uništavanje pruge.

Prilog: Lista sa pregledom gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Borojević Branko

Komandant-kapetan,
M.³ Suzić

(M. P.)

BR. 18

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. KORPUSA OD 7. JULA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA OD 15. MAJA DO 28. JUNA¹

STAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Op. broj 369
Dne 7. VII. 1944.

Operativni izvještaj
za mjesec juni.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Od posljednjeg izvještaja² jedinice X. Korpusa »Zagrebačkog« i jedinice XXVIII. Ud. Divizije imale su slijedeće borbe sa neprijateljem:

XXXII. Divizija

17. VI. 1944.

Jedinice ove Divizije držale su ovoga dana slijedeće položaje: Ud. Brigada »Braće Radića« selo Dautan — s. Severin, a Brigada »Matija Gubec« Ciglana — Orovački Vinogradi — početak s. Orovac (sekcija Bjelovar 1:100.000). Oko 16.30 sati primijećena je neprijateljska kolona,

* Miloš

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/4, k. 551 a.

¹ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 62.

koja se je kretala od pravca s. Bulinac prema Severinu.³ Jačina neprijateljske kolone bila je oko 600 vojnika sa jednim brdskim topom i sa 3 tenka od 7 i pol tona. Borba sa ovom neprijateljskom kolonom otpočela je u 17.30 sati. I. bataljon Ud. Brigade »Braće Radića« kretao je iz Severina preko kote 121 i na raskršću ceste Bulinac — Severin i puta za St. Raču sukobio se je sa neprijateljskom zaštitnicom. II. Bataljon iste Brigade izbio je prema k. 132 između s. Dautan i s. St. Rača. Cim je neprijatelj primijetio nastupanje naših bataljona počeo je ubrzano se povlačiti štiteći se sa tenkovima. Kod s. Dautan naši bataljoni sustigli su neprijatelja i došlo je do žestoke borbe, jer su se neprijateljski tenkovi zaglavili i nisu mogli preći potok, uslijed toga što je most prema s. Patkovcu bio porušen. Nalet naših boraca bio je žestok, tako da su dolazili na 15 metara u blizinu tenkova. III. bataljon Ud. Brigade »Braće Radića«, koji se je nalazio na pruzi dozvolio je neprijatelju da prođe u pravcu s. Patkovic, prihvativši borbu samo sa jednom četom, koja je pod pritiskom tenkova bila prisiljena na povlačenje. Na ovaj način neprijatelju je uspjelo da se zadrži u s. Patkovcu i da slijedećeg dana produži pokret za Bjelovar.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 100 što mrtvih, što ranjenih.

Vlastiti gubici iznose: 6 mrtvih i 17 ranjenih. Među poginulima nalazi se politkomesar II. bataljona drug Lunić Anđelko, pomoćnik politkomesara čete drug Rojčević Antun i komandir čete drug Grošić Franjo. Ranjeni su: v.d. načelnika Štaba Ud. Brigade »Braće Radića« zastavnik drug Herenić Mustafa a i politdelegati Viher Zvonko i Klenfer Stjepan.

U ovim borbama naročito su se istakli svojom borbenošću, smjelošću i odlučnošću politkomesar brigade »Braće Radića« drug Rukavina Zlatko i v.d. načelnika Štaba zastavnik drug Herenić Mustafa, koji je iako teško ranjen u ruku ostao na položaju u prvim linijama. Pored njih istakli su se komandiri četa: Čorić Josip i Bojanić Ivan.

• Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 68.

22. VI. 1944.

Poslije podne oko 15.30 sati naišao je neprijatelj od pravca Koprivnice u jačini od jedne satnije ustaša prema položajima II. bataljona Ud. Brigade »Braće Radića« iznad s. Hudovljana (sekcija Čakovec 1:100.000). Bataljon se je brzo snašao i poslije kratke borbe prisilio neprijatelja na povlačenje, a potom ga gonio sve do s. Jagnjedovac.⁴

Gubici neprijatelja: 2 mrtva i 8 ranjenih. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Zaplijenjeno: 1 puška i 1 ranac sa municijom.

23. VI. 1944.

S obzirom na neprijateljsko izviđanje prošloga dana izdato je naređenje da Ud. Brigada »Braće Radića« zauzme sa dva bataljona položaj na k. 220 i 230, a sa jednim bataljonom da zaposjedne kote poviše G. i D. Velike i Hudovljana (sekcija Čakovec 1:100.000). Zadatak tog bataljona bio je da u slučaju nastupanja neprijatelja od pravca Koprivnice uhvati vatreni dodir sa istim i da se zatim povlači na položaje na putu D. Velika — G. Sredice u šumi i prema k. 220.

U 8.30 sati neprijatelj je počeo nadirati od pravca G. i D. Velike. Bataljon Ud. Brigade »Braće Radića« povukao se je, ali nije zauzeo one položaje, koji su mu bili određeni, već se je povukao u pravcu G. Sredica. Dva bataljona Ud. Brigade »Braće Radića«, koji su bili na položajima k. 220 i 230 bili su odjednom napadnuti sa tri strane, pošto je neprijatelj nadirao i od strane s. Mosti. Uslijed jakog pritiska neprijatelja bataljoni su se povukli prema Sredicama, a neprijatelj je produžio nadiranje za ovim bataljonom. Dok se je ova borba vodila, angažovane su i ostale snage Brigade »Matija Gubec« i to tako, da je jedan bataljon zauzeo položaje na putu D. Velika — G. Sredice, te rubom šume prema Jakobovcu, dok je jedan bataljon dobio zadatak da napadne neprijatelja u Sredicama.

Kada je neprijatelj osjetio približavanje snaga Brigade »Matija Gubec«, počeo se odmah povlačiti u pravcu Pavlin-Kloštra. Istovremeno upućen je jedan bataljon Ud. Brigade »Braće

⁴, » i « Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 100.

Radića« sa položaja kod Svinčine kroz šumu da napadne neprijatelja sa boka.

U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 85 što mrtvih, što ranjenih.

Naši gubici: 11 mrtvih i 22 ranjena.

Zaplijenjeno: 2 puškomitraljeza.

Gubici u oružju jedan puškomitraljez.⁵

28. VI. 1944.

Oko 1 sat u noći jedinice ove Divizije zauzele su položaje i to:

Ud. Brigada »Braće Radića«: s. Jakovec — s. Cvetkovec — s. Segovina (sekcija Čakovec 1:100.000).

Brigada »Matija Gubec«: Pesek (k. 293) — Leptan (k. 256) — Razbojište.

U toku dana došlo je do sukoba sa neprijateljem na sektoru cijele Divizije.

U ovim borbama ubijeno je 30 nepr. vojnika, a veći broj ih je ranjen.⁶

Zarobljena su dva nepr. vojnika.

Zaplijenjeno: dva šmajsera, 11 pušaka, 1 telefon, 1 bicikl, 2 motorkotača i oštećen je 1 tenk.

Naši gubici: 1 mrtav i 5 ranjenih.

XXXIII. Divizija

15. VI. 1944.

I. Brigada ove Divizije nalazila se je na položajima: selo Ladislav — Trupinski Gaj (sekcija Bjelovar 1:100.000). Na ovim položajima Brigada je ostala još od dan ranije na kojima je bila prilikom zauzimanja nepr. uporišta Vel. Grđevac.⁷

Oko 15 sati pošao je neprijatelj iz uporišta Hercegovac snagama jačine oko 400 vojnika podijeljenih u dvije kolone. Bataljoni su odmah raspoređeni južno od s. Ladislava u šumu Selište u namjeri da se sprovede obuhvatni napad. Borba je trajala do 17 sati, kada se je neprijatelj počeo povlačiti. Obuhvat nije uspio, radi slabog snalaženja II. bataljona. Neprijatelj je progonjen sve do samog Hercegovca.⁸

Gubici neprijatelja nisu poznati.

Vlastiti gubici: 4 ranjena.

⁷ Vidi primjedbu br. 4 uz dok. br. 40.

⁸ Opširnije o tome vidi tom V, knj. 28, dok. br. 62.

17. VI. 1944.

I. Brigada ove Divizije nalazila se je na sektoru Mala i Velika Mlinska, M. i V. Pašijan (sekcija Bjelovar 1:100.000). U očekivanju neprijateljskog napada tokom noći postavljene su barikade na cesti Pašijan — Garešnica i na želj. prugu Pašijan — Zdenčac.⁹ Neprijatelj je zaista nastupao snagama jačine 6 satnija u tri kolone od Garešnice preko Brestovca ka našim položajima. Do borbe je došlo u 10.30 sati, a trajala je sve do 15 sati, kada je neprijatelj odlučnim pritiskom naših jedinica prisiljen na povlačenje.

U ovim borbama ispoljila se je u priličnoj mjeri nedovoljna manevarska sposobnost naših jedinica.

Neprijateljski gubici: 10 ubijenih i 20 ranjenih.

Zarobljen jedan domobran.

Zaplijenjeno: 1 puškomitraljez, 4 karabina, 1 šmajser i 11000 metaka.

Naši gubici: 11 lakše ranjenih.

Istoga dana II. Brigada ove Divizije osiguravala je izvoz žita iz šume »Vučja Jama«, a jedan dio iste Brigade vršio je rušenje pruge između Križa i Deanovca (sekcija Čazma 1:100.000). Na pruži došlo je do sukoba sa nepr. patrolama i tom prilikom ubijena su 3 Nijemca.¹⁰

Zaplijenjeno: 1 puškomitraljez i 2 puške.

23. VI. 1944.

Jedinice ove Divizije nalazile su se na položajima i to:

I. Brigada: s. Novaki — Kundevac — G. i D. Vukšinc.

II. Brigada: s. Lipovčani — Prnjarovac — Graberec (sekcija Čazma 1:100.000).

U toku ovoga dana primljene su vijesti o koncentraciji neprijateljskih snaga u Dugom Selu, Ivanić-Gradu, Križu i Narti.

24. VI. 1944.

Ovoga dana neprijatelj je započeo nastupanje na sektor Moslavine sa pet raznih pravaca i to:

Od Bjelovara preko s. Kabal za Vukšinc. Iz Sv. Ivana Zabnog ka Dubravi. Od Kloštra Ivanića jednom kolonom ka s. Mostari, a dru-

⁹ i ¹⁰ Vidi dok. br. 583, k. 1207 u Arhivu V.I.I.

gom preko Palančana i Bosiljeva ka Čazmi. Od Križa za Pavličane, Pobjenik i Suhaju, te od Narte za Stefanje i Laminac.

U 6.30 sati jedna formacija Čerkeza jačine oko 400 vojnika nastupajući od Ivančana i Kabla napala je IV. bataljon I. Brigade. Obzirom na nastupanje neprijatelja i na ostalim pravcima, Stab Divizije donio je odluku da se jedinice povuku, da se time onemogućí neprijatelju odsijecanje Divizije na prostoru sjevero-zapadno od rijeke Česme.

I. Brigadi naređeno je da zaustavi nepr. kolonu, koja je nadirala pravcem Narta — Stefanje.

II. Brigada je zaustavljena na liniji Cerina — Prokljuvani (sekcija Čazma 1:100.000), a zatim nakon kraće borbe, koju je vodio II. bataljon sa jakim nepr. pješad. snagama, koje su potpomagane motorizacijom i artiljerijom, prebačena je Brigada na položaje s. Milaševac — Grabovnica (k. 152) sa zadatkom zaustavljanja nepr. nadiranja od pravca Suhaje.

I. Brigada nastupala je pravcem Vagovina — Daskatica (sekcija Čazma 1:100.000), te se u Stefanju sukobila se nepr. patrolama. Brigada je prešla u napad na neprijatelja, koji je držao položaj St. Stefanje — Laminac i uspjela je da ga potisne u pravcu Narte. U međuvremenu neprijatelj je uspio da sa jakim pješadijskim snagama, koje su bile potpomagane artiljerijom i tenkovima prodre od pravca Dereze i Bosiljeva u samu Čazmu.

Da bi se neprijatelju omelo daljnje nastupanje, a težeći da zadobije inicijativu u svoje ruke, Stab Divizije je odlučio da u toku noći izvrši napad na neprijatelja u Čazmi. Napad je izvršila I. Brigada i uspjela je da prodre u grad i da potisne neprijatelja prema centru grada i parku, ali je neprijatelj izvršio protivnapad i uz pomoć tenkova uspio da naše jedinice potisne iz grada.¹¹

26. VI. 1944.

Prije podne ovoga dana primijećeno je grupisanje neprijateljskih jačih snaga duž ceste Čazma — Draganac — Vagovina — Daskatica.

¹¹ Vidi tom V, knj. 28, primjedbu br. 2 uz dok. br. 141.

U dva navrata prolazile su pomenutom cestom nepr. motorizovane jedinice, ukupno oko 27 tenkova razne tonaže, te stanoviti broj kamiona.

Oko 12 sati krenuo je neprijatelj od s. Vagovine u pravcu s. Bojane snagama jačine oko dvije bojne. Jedna nepr. kolona nastupajući sa sjeveroistočnog dijela s. Bojane uspjela je potisnuti I. bataljon I. Brigade i nastupajući dalje kroz šumu Pijesak ka s. Martinec, razdvojila je I. Brigadu od jedinica Istočne Grupe P. Odreda, koje su se nalazile na položajima s. Šušnjara — s. Križići. Usljed ovakove nastale situacije I. Brigada se je povukla na položaje kod Mednog Polja kod s. Miklouš.

II. Brigada držala je položaj kod k. 182 i 188 (Sv. Vid). 3. bataljon ove Brigade vodio je borbu sa nepr. kolonom, koja je nastupala od s. Bojana ka s. Vučani. Jakom vatrom našeg bataljona ova kolona bila je potpuno dezorganizovana i kada je naš bataljon krenuo u napad prema toj koloni, prodro je neprijatelj od s. Grabovnica prema s. Vučani i na taj način prisilio naš bataljon na povlačenje.

Pošto je neprijatelju bilo uspjelo da prodre u selo Miklouš, izdato je naređenje II. Brigadi, da se i ona povuče ka Mednom Polju.

Pošto je postojala opasnost da neprijatelj svojim motorizovanim jedinicama blokira cestu Narta — Garešnica i na taj način zbije naše jedinice na uski sektor Moslavine, tj. na prostor s. Samarica — Novo Selo — Podgarić, to je donijeta odluka da se jedinice sa ranjenicima, kojih je bilo oko 360 povuku u pravcu Bilo-gore. Ovo povlačenje je i izvršeno.

Kako je neprijatelj prestao sa svojim daljnjim nadiranjem, to je nakon dva dana odlučeno da se sve povrati na svoje mjesto u Moslavinu, a samo XXXIII. Divizija krenula je dalje na Bilo-goru radi izvođenja zajedničkih operacija sa XXXII. i XXVIII. Ud. Divizijom.¹²

¹² Stab 10. korpusa NOVJ vršio je tada pripreme za prodor u Po-dravinu. Iz prepiske koja je u junu vođena između Štaba 10. korpusa i Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske vidi se da je Stab Korpusa planirao napad na Koprivnicu u sadejstvu sa savezničkom avijacijom (opširnije 0 tome vidi dok. br. 39 i 40 u ovoj knjizi, tom V, knj. 28, dok. br. 106 I dok. br. 26—1/3 i 14—1/4, k. 1207 u Arhivu V.I.I.).

Pri izvođenju ove evakuacije sa sektora Moslavine u stvari na Bilo-goru su prebačeni samo ranjenici, dok je sve ostalo bilo izvučeno samo preko puta Narta — Garešnica i po prestanku opasnosti natrag vraćeno na svoja mjesta.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 350 izbačenih iz stroja.

Naši gubici: 8 mrtvih, 50 ranjenih i 70 nestalih.

*Zapadna Grupa
Odreda*

Kalnički odred

15. V. 1944.

Jedna četa ovog Odreda nalazila se u zasljedbi kod s. Donjare (sekcija Čakovec 1:100.000). Čestom Križevci — Koprivnica naišla je na neprijateljsku kolonu. Nakon kraće borbe naša četa se je povukla.

Gubici neprijatelja: 2 mrtva i 7 ranjenih.

17. V. 1944.

II. bataljon ovoga Odreda nalazio se u zasljedbi na brdu Segled na cesti Varažd. Toplice — Ludbreg. Oko 9 sati jedna satnija P.T.S. nastupajući iz Varažd. Toplica napala je na položaj ovoga bataljona. Oko 13 sati neprijatelj je bio odbijen i povukao se u pravcu Varažd. Toplica.

Gubici neprijatelja: 5 mrtvih i 3 ranjena.

9. VI. 1944.

Neprijatelj u jačini jedne satnije ustaša prodro je iz Ludbrega u s. Duga Rijeka. U 16 sati jedan bataljon ovoga Odreda izvršio je napad na neprijatelja i uspio je da ga potisne.

Gubici neprijatelja: 6 mrtvih i 8 ranjenih.
Zaplijenjeno: 3 puške i 500 metaka.¹³

Zagrebački Odred

13. VI. 1944.

II. bataljon ovoga Odreda upao je u s. Glavnicu. U borbi koja je nastala u selu ubijena su 3 milicionera i 1 žandar.

¹³ U dnevnom izvještaju PTS od 12. juna o tome piše:

»9. VII. u Dugoj Rijeci (11 km j. Ludbreg) došlo je do borbe između ust.[aških] postrojbi iz Ludbrega i partiz. skupine neodređene jačine. Dva topnika su poginula i to prilikom košenja sijena. Partizanski gubici nepoznati.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112.)

Zaplijenjeno: 1 šmajser, 2 puške i 250 metaka.¹⁴

17. VI. 1944. Jedan bataljon ovoga Odreda iznenadio je nepr. patrolu kod s. Vel. Gora (sekcija Zagreb 1:100.000).

Ubijene su 2 ustaše.

Zaplijenjeno: 1 p.mitraljez i 1 karabin.

Zagorski Odred

26. V. 1944. U s. Ravnice (sekcija Rogatec 1:100.000) 3. četa ovog bataljona napala je na ustašku patrolu.

Ubijen je 1 ustaša i 3 ranjena.

Zaplijenjen je 1 karabin.

3. VI. 1944. Bataljon je držao zasjedu kod Đurmanca i u borbi sa ustaškom patrolom koja je naišla bile su ranjene 2 ustaše.

Istoga dana naišao je bataljon u s. Putkovcu na 20 gestapovaca od kojih je u borbi jedan dio ranjen.

Zaplijenjeno: 1 puškomitraljez i 2 puške.

I. Zagorska Brigada

27. V. 1944. Jedinice ove Brigade izvršile su napad na nepr. uporište Sv. Križ. Napad nije uspio.

Gubici neprijatelja nepoznati.

Naši gubici: 2 mrtva i 5 ranjenih.¹⁵

2. VI. 1944. III. bataljon ove Brigade nalazio se je na sektoru Klanjec — Zaprešić, a jedna četa postavljena je u zasjedu na cesti Klanjec — Dubravica (sekcija Samobor 1:100.000). U 10 sati krenulo je oko 30 ustaša na kolima, ali su na vrijeme primijetili zasjedu i uspjeli pobjeći. U 16 sati nastupala je prema položaju ovoga bataljona jedna satnija ustaša, ali je bataljon uspješnim manevrom uspio ovu kolonu razbiti.

Gubici neprijatelja: 25 mrtvih i oko 15 ranjenih.

¹⁴ Opširnije o napadu na neprijateljsku posadu u Glavnici vidi tom V, knj. 28, dok. br. 127 i dok. br. 1—268 26. k. 112 u Arhivu V.I.I.

¹⁵ Prema izvještaju PTS napad je izveden na ustašku zasjedu koja je poslije šestočasovne borbe imala 1 poginulog i 2 ranjena (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268 26. k. 112).

Zaplijenjeno: 7 karabina, 14 mina za laki bacač, 7 šaržera sa municijom za p. mitraljez i 400 mauser metaka.

Vlastiti gubici: 1 mrtav i 4 ranjena.

3. VI. 1944.

Izviđački vod Brigade izvršio je tokom noći napad na kasarnu Časne radne službe u s. Laduč (sekcija Samobor 1:100.000).

Zarobljeno je 27 domoradnika.

Zaplijenjeno: 1 šmajser, 1 pištolj, 6 pušaka, 200 metaka, 40 odijela, 49 čebadi, 23 plachte i 1 pokretna apoteka.

5. VI. 1944.

Jedinice ove Brigade napale su na cesti Krap. Toplice — Vel. Trgovišće kamion ustaša.

Gubici neprijatelja: 20 mrtvih i nekoliko ranjenih.

Zaplijenjeno: 1 puška i 70 metaka.

Istoga dana na cesti kod Potčetrtka zarobljena su 2 nepr. vojnika i 1 bicikl, dok je 1 kamion spaljen i ubijeno 8 nepr. vojnika, a 9 ih je ranjeno.

6. VI. 1944.

Neprijatelj je preduzeo ofanzivu na sektor Zagorja sa 5 ustaških i 2 njemačke bojne.^{1m} Jedinice ove Brigade povukle su se na položaje oko s. G. Plemenščina.

Za vrijeme ove ofanzive jedinice ove Brigade bile su rascijepane na više grupa i svaka za sebe vodila je borbe sa neprijateljem.

U toku ovih borbi neprijatelj je imao 14 mrtvih i 20 ranjenih.

Oštećena su 2 tenka, zapaljen 1 kamion, a 2 puške zaplijenjene.

15. VI. 1944.

Brigada se je rokirala na sektor Golubovca (sekcija Ptuj 1:100.000).

U 11 sati neprijatelj je otpočeo nastupanje sa dvije satnije ustaša prema položajima Brigade sa pravca Mače — Peršaves — Petrova Gora i sa pravca Lobor — Petrova Gora (sekcija Ptuj 1:100.000).

^{1m} U bojnoj relaciji 1. zbornog područja rečeno je o tome slijedeće: »U okolini Vinagore preduzet je podhvat od strane naših (odnosi se na ustaše i domobrane — prim. red.) i njemačkih oružanih snaga protiv odmetnika na tom području.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 6/1—22, k. 58.)

Neprijatelj je uspio da potisne I. bataljon i da se probije jednom kolonom do crkve Sv. Petar. U tom času ta kolona bila je napadnuta od jedne čete Udarnog bataljona, te je bila natjerana u paničan bijeg.

Gubici neprijatelja iznose: 4 mrtva i 7 ranjenih.

Zaplijenjeno: 1.000 metaka.

Naši gubici: 4 lakše ranjena.

*Istočna Grupa
Odreda*

Moslavački Odred

15. VI. 1944.

II. bataljon ovoga Odreda izvršio je noću diverziju na prugu između Krivaje i Volodera (sekcija Čazma 1:100.000) i ista je prekinuta na 16 mjesta.

Udarni bataljon

20. VI. 1944.

Jedna patrola ovoga bataljona jačine 10 ljudi upala je u s. Haganj (sekcija Čazma 1:100.000), gdje se je nalazio neprijatelj jačine oko 30 vojnika. Neprijatelj je protjeran.

Gubici neprijatelja: 1 mrtav i 1 ranjen.

*III. Diverzantski
bataljon*

26. V. 1944.

Na glavnom kolodvoru u Zagrebu postavljena je paklena mašina u mješoviti vlak. Ista je stupila u dejstvo prije polaska vlaka i ubila 3 domobrana, 1 ustašu i 2 željezničara.

10. VI. 1944.

Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između stanica Ivanić-Grada i Prečeca, presječena je pruga na 124 mjesta, uništeno je 248 šina. Ova akcija je vršena u suradnji II. Moslavačke Brigade.¹⁷

12. VI. 1944.

Na pruzi Križevci — Dugo Selo između stanica Vrbovec i Gradec, dignut je u zrak željeznički most na rijeci Črnec dugačak 15 metara i presječena je pruga na 6 mjesta, uništeno je 12 šina. Akcija je vršena u suradnji II. Moslavačke Brigade.¹⁸

¹⁷ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 124.

¹⁸ i " Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 127.

13. VI. 1944. Na pruzi Dugo Selo — Križevci kod stanice Božjakovina, dignut je u zrak želj. most na rijeci Zelini dugačak 15 met. Most je potpuno uništen, kao i temelj na kome je ležao¹⁹
14. VI. 1944. Na glavnoj cesti Sv. Ivan Zabno — Bjelovar kod sela Hrsova, dignut je u zrak most dugačak 35 met. Most je imao 5 lukova, od tih 2 su potpuno srušena. Akcija je vršena u suradnji Udarnog bataljona.
Istoga dana na pruzi Bjelovar — Križevci kod stanice Hrsovo, dignut je u zrak želj. most dugačak 15 met., koji je potpuno uništen, osim toga presječena je pruga na 9 mjesta, uništeno je 18 šina.
Istoga dana na pruzi Bjelovar — Garešnica kod stanice Hercegovac, presječena je pruga na 8 mjesta, uništeno je 16 šina.²⁰
16. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između stanica Voloder i Moslavačka Gračenica, presječena je pruga na 16 mjesta, uništene su 32 šine. Akcija je vršena u suradnji Češkog bataljona.²¹
17. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između stanica Sirinec i Deanovec, presječena je pruga na 8 mjesta, uništeno je 16 šina i srušen je most dugačak 5 metara. Akcija je vršena u suradnji II. Moslavačke Brigade.²²
20. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga na stanici Ludina-Vidrenjak presječena je pruga na 8 mjesta, uništeno je 16 šina. Akcija je vršena u suradnji Češkog bataljona.^{2,5}
21. VI. 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb između stanica Ivanić-Grad — Deanovec — Sirinec, presječena je pruga na 168 mjesta, uništeno je 336 šina i srušena su 2 mosta, od kojih je jedan dugačak 8, a drugi 5 metara. Akcija je vršena u suradnji II. Moslavačke Brigade.²⁴

^M Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 129.

²¹ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 130.

²² Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 132.

^a i ²⁴ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 135 i 136.

22. VI. 1944. Na glavnoj cesti Beograd — Zagreb kod sela Obedišća (Križ) na rijeci Lonji srušen je most od 40—50 metara. Most je onesposobljen za svaki kolni i pješački promet. Akcija je vršena u suradnji Češkog bataljona.

U svim ovim borbama postignuti su slijedeći rezultati:

<i>Neprijateljskih</i>	<i>vojnika</i>	<i>Vlastiti</i>	<i>gubici:</i>
ubijeno	313	poginulih	29
ranjeno	416	ranjenih	122
zarobljeno	32	nestalo	50
<i>Zaplijenjeno:</i>		<i>Oštećeno:</i>	
pušaka	42	tenkova	
puškomitraljeza	6		
šmajsera	5		
pištolja	1		
municije	3.420	<i>zapaljeno</i>	
mina za bac.	14	kamiona	
telefona	1		
bicikla	2	srušeno mostova	5
motorkotača	2	uništ. šina	342
odijela	40		
ćebadi	49		
plahta	23		
apoteka	1		

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:
general-major

BR. 19

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA ISTRU OD 7. JULA
1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O ORGANIZACIJI I RADU
VOJNOPOZADINSKIH USTANOVA¹**

**OPERATIVNI STAB ZA ISTRU
XI KORPUSA N. O. V. i P. O.
— JUGOSLAVIJE —
Pov. Br. 39 dne 7. VII. 1944**

Vojno-pozadinski opće-organizacioni izvještaj.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

I. Organizacija vojne pozadine.—

1. Formiranje komandi područja i komandi mjesta.—
Formiranjem vojno-pozadinskih stanica i komandi vojno-pozadinskih stanica za pojedina područja išlo se za tim da bi se u daljnjem radu moglo pristupiti formiranju komandi mjesta i komandi područja. Iako se u tom razvoju nailazilo na mnoge poteškoće uslijed pomanjkanja i neiskusnog komandnog kadra, razvoj prilika uopće i na terenu diktirao je da pristupimo formiranju komandi područja i komandi mjesta. Formirane su četiri komande područja i to: Komanda Riječkog, Buzetskog, Pazinskog i Pulskog Područja. U vezi sa formiranjem komandi područja prilaže se naredba² broj 38 ovoga štaba od 1. VI. 1944, kao i naredba³ broj 39 od 1. VI. 1944. Istovremeno pristupilo se i formiranju komandi mjesta kako slijedi:

Na teritoriju Riječkog područja formirane su komande mjesta Kastav i Opatija.

Na teritoriju Buzetskog područja formirane su komande mjesta Lupoglav, Buzet i Motovun.

Na teritoriju Pazinskog područja formirane su komande mjesta Pazin, Labin i Čepić.

Na teritoriju Pulskog područja formirane su komande mjesta Zminj, Barban — Rovinj i Medulin.

U formiranju su slijedeće komande mjesta:

Na teritoriju Riječkog područja Komanda mjesta Lovran.

Na teritoriju Buzetskog područja Komanda mjesta Vodice i Buje.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 13—32/4, k. 1321.

² i ³ Naredbe se nalaze u Arhivu V.I.I., reg. br. 30/8 i 31/8, k. 1321 A.

Na teritoriju Pazinskog područja Komanda mjesta Tinjan i Poreč.

Na teritoriju Pulskog područja komande mjesta Vodnjan i Krnica.

Na taj način pojedine vojno-pozadinske stanice prerasle su u komande mjesta. Kod formiranja komandi mjesta imala se u vidu situacija na dotičnom terenu i komandni kadar sa kojim raspolažemo.

Pored komandi mjesta na pojedinim sektorima ostale su i dalje da djeluju pojedine vojno-pozadinske stanice, a pored tih postojećih predvidjeli smo potrebu formiranja i novih vojno-pozadinskih stanica na pojedinim područjima i to kako slijedi:

Na teritoriju Riječkog područja postoji Vojno-pozadinska stanica broj 9 (Lovran), Vojno-pozadinska stanica broj 21 (Mošćenice).

Na teritoriju Buzetskog područja postoji Vojno-pozadinska stanica broj 10 (Buje) i broj 17 (Oprtalj).

Na teritoriju Pazinskog područja postoji Vojno-pozadinska stanica broj 6 (Poreč) i Vojno-pozadinska stanica broj 16 (Tinjan).

Na teritoriji Pulskog područja postoji Vojno-pozadinska stanica broj 28 (Vodnjan) i jedna prihvatnica kod Pule broj 29.

Predviđene su nove vojno-pozadinske stanice i to:

Na teritoriji Buzetskog područja Vojno-pozadinska stanica broj 18 (Novigrad), Vojno-pozadinska stanica broj 19 (Umag) i Vojno-pozadinska stanica broj 23 (Boljun).

Na teritoriju Pazinskog područja Vojno-pozadinska stanica broj 24 (Vrsar), Vojno-pozadinska stanica broj 25 (Višnjani), Vojno-pozadinska stanica broj 26 (Plomin), Vojno-pozadinska stanica broj 27 (Gologorica), Vojno-pozadinska stanica broj 33 (Sveti Lovreč — Labinski), Vojno-pozadinska stanica broj 34 (Trviž), Vojno-pozadinska stanica broj 35 (Sveti Lovreč — Porečki) i Vojno-pozadinska stanica broj 38 (na otoku Cresu).

Na teritoriju Pulskog područja Vojno-pozadinska stanica 36 (Vale⁴) i Vojno-pozadinska stanica broj 37 (Rovinj — Rovinjsko Selo).

Sve postojeće komande mjesta odnosno vojno-pozadinske stanice imaju svoju partizansku stražu.

Sa postojećim vojno-pozadinskim ustanovama uglavnom dobro je obuhvaćen čitav teren Istre i stavljen pod našu kontrolu. Slabije je obuhvaćen zapadni dio, naročito obalni sektor od Rovinja do Umaga.

¹ Bale

2.— Popuna komandi područja i komandi mjesta.— Komande područja popunjene su sa potrebnim komandnim kadrom kako slijedi:

Komandu Riječkog područja sačinjava v.d. komandanta⁵ i v.d. politkomesara.⁶

Komandu Buzetskog područja sačinjava v.d. komandanta i v.d. politkomesara.⁷

Komandu Pazinskog područja sačinjava v.d. komandanta,⁸ v.d. politkomesara⁹ i v.d. zamjenika komandanta.¹⁰

Komandu Pulskog područja sačinjava v.d. komandanta, v.d. politkomesara¹¹ i v.d. zamjenika komandanta.

Od pomoćnih organa Komanda Riječkog područja ima vojno-sudskog islednika i intendanta, Komanda Buzetskog područja intendanta i informativnog oficira. Komanda Pazinskog područja ima vojno-sudskog islednika, intendanta, saobraćajca, instruktora partizanskih straža i bolničara. Komanda Pulskog područja ima vojno-sudskog islednika, intendanta i bolničara.

Komande mjesta sačinjava komandant, politkomesar i zamjenik komandanta, sa potrebnim pomoćnim organima, tj. intendantom, saobraćajcem, bolničarom, kontrolorom partizanskih i seoskih straža. Pored pomoćnih organa komande mjesta odnosno vojno-pozadinske stanice imaju i potrebno osoblje, tj. komandira i politdelegata straže i kurira, komandira i politdelegata prolazne stanice (ili baze) i komandira i politdelegata partizanske straže.

Komande mjesta sa pomoćnim organima i pomoćnim osobljem uglavnom su popunjene, a u koliko kod neke komande još manjka potrebno osoblje nastojat će se što prije postaviti.

Komande mjesta postavljene su iz najboljih drugova, te među njima ima i dobrih drugova koji će uz veću pomoć i zadovoljiti odnosno izdignuti se, a nekoji će pojedinci vjerovatno ispasti jer neće u daljnjem razvoju moći zadovoljiti postavljenim zadacima.

Da bi rad kako komandi područja i komandi mjesta bio što bolji išlo se za tim da se te komande što bolje popune i sa pomoćnim organima i pomoćnim osobljem, te ćemo u daljnjem radu vidjeti vrijednost pojedinca. Na taj način išlo se za tim

⁵ Alojz Sušanj

• Danijel Brnčić

⁷ Josip Sirotić

⁸ Mate Saršon

* Mario Pikunić

¹⁰ Branko Juričić

¹¹ Aleksandar Tuhtan

da se rad što bolje obuhvati u organizacionom pogledu i da se posveti što veća pažnja izdizanju kadra. Sto se tiče komandi mjesta, iste su u većini slučajeva popunjene sa pomoćnim organima i pomoćnim osobljem. Svakako da je pitanje izdizanja komandnog kadra najvažniji zadatak u daljnjem radu naših vojno-pozadinskih ustanova.

Komande mjesta, odnosno vojno-pozadinske stanice imaju partizansku stražu. Za iste možemo uglavnom reći da su djelomično izvršavale svoje zadatke. Iste vrše kontrolu određenog im terena, a pojedine su se ograničile na suzbijanje šverca. U posljednje vrijeme uspjelo se da se iste donekle aktiviziraju, tako da vrše akcije, potpomažu i vrše mobilizaciju. Najaktivnije partizanske straže bile su na Pazinskom području.

Komande mjesta odnosno vojno-pozadinske stanice imaju svoje vojne pošte s kojima je zadužen vojni poštar. Vojne pošte imaju svoj broj prema broju dotične stanice.

Razvitak komandi područja i ostalih vojno-pozadinskih ustanova otežava nedostatak komandnog kadra. Organizaciji vojne pozadine posvećena je od naše strane puna pažnja i pružena puna pomoć kako od šefa vojno-pozadinskog odsjeka a i od ostalih članova štaba. Ali s obzirom na brzi razvitak i velike zadatke koji se postavljaju pred te ustanove, imajući u vidu neiskusni komandni kadar u našoj pozadini, točno je ako napomenemo da bi pomoć s naše strane bila potrebna još veća, što bi svakako bili učinili kada bi nam to bilo moguće s obzirom na ostale zadatke ovoga štaba. Pitanje daljnje organizacije naše vojne pozadine imati ćemo i u daljnjem radu u ozbiljnom razmatranju.

Uopće uzevši naše vojno-pozadinske ustanove nisu na onoj visini da bi kao takove došle do izražaja na svome terenu i ne gleda se na njih da bi mogli reći da predstavljaju vojno-pozadinsku vlast. Pored toga u odnosu prema operativnim jedinicama ne odigravaju onu ulogu koja im je namijenjena.

Vrlo važnu ulogu odigrale su vojno-pozadinske ustanove po pitanju mobilizacije. Bez dosadašnje postojeće mreže vojno-pozadinskih stanica ne bi mogli uopće zamisliti dosadašnji uspjeh u mobilizaciji. Svi novomobilisani primani su i dalje otpremani preko postojećih vojno-pozadinskih stanica. U tom pogledu odigrale su vojno-pozadinske stanice vrlo značajnu ulogu. U pogledu mobilizacije nisu vojno-pozadinske ustanove do sada odigrale namijenjenu im ulogu, tj. mobilizaciju su uglavnom vršile operativne jedinice uz pomoć NOO-a. Danas već u tom pogledu vojno-pozadinske ustanove mjestimično počele su i samostalno da vrše mobilizaciju, naročito uz pomoć partizanskih straža.

Kod komandi područja postavljeni su vojni sudovi i vojno-sudski isljednici. Njihov rad počeo je da dolazi do izražaja ... Sva su područja dobila sva uputstva i naređenja o radu vojnih sudova, i o postupku kojega treba primijeniti prema svakom uhapšenom licu. Na osnovu izdatih naređenja komande područja i postupaju. Vojni sudovi kod područja rade, a samovolja i neodgovorna ubojstva se sprječavaju. Pored smrtnih osuda vojni sudovi pojedinih područja izriču i osude prisilnog rada. Tako se i u tom pogledu preko vojno-pozadinskih ustanova išlo korak naprijed.

Intendanti područja također nisu na potrebnoj visini. Ali možemo napomenuti da su oni uz pomoć komandi područja odigrali važnu ulogu oko sabiranja i organizacije transporta i daljnjeg prebacivanja hrane i stoke kako za naše operativne jedinice isto i za jedinice XIII. divizije. Da bi taj rad bio što uspješniji i da se uspostavi što bolja saradnja sa NOO-ima formirane su od strane Okružnog NOO-a gospodarske komisije u koje je ušao i jedan član u ime područne intendature. Isto tako u Gospodarsku komisiju Oblasnog NOO-a ušao je jedan član Intendanture ovoga štaba.

II. Formacisko stanje.—

1.— Riječko područje.— Na teritoriji ovog područja postoje dvije komande mjesta, tri vojno-pozadinske stanice i četiri partizanske straže.

U formiranju je jedna komanda mjesta.

2.— Buzetsko područje.— Na teritoriju ovog područja postoje tri komande mjesta, dvije vojno-pozadinske stanice i pet partizanskih straža.

U formiranju su dvije komande mjesta i tri vojno-pozadinske stanice.

3.— Pazinsko područje.— Na teritoriju ovog područja postoje tri komande mjesta, dvije vojno-pozadinske stanice i pet partizanskih straža.

U formiranju su dvije komande mjesta i osam vojno-pozadinskih stanica.

4.— Pulsko područje.— Na teritoriju ovog područja postoje četiri komande mjesta, jedna vojno-pozadinska stanica, jedna prihvatnica kod Pule i pet partizanskih straža.

U formiranju su dvije komande mjesta i dvije vojno-pozadinske stanice .

Prilaže se skica na kojoj se vidi raspored svih vojno-pozadinskih ustanova i partizanskih straža.

2.— Promjene u formaciji.— Od posljednjeg izvještaja do danas nastale su slijedeće promjene: Buzetsko područje je podijeljeno i formirano je novo Riječko područje.

Sve dosadašnje komande vojno-pozadinskih stanica za pojedina područja pretvorene su u komande područja.

a.) Riječko područje. — Dosadašnje vojno-pozadinske stanice br. 11 i br. 12 pretvorene su u komande mjesta Opatija i Kastav. Formirana je Vojno-pozadinska stanica broj 21 i tri partizanske straže.

b.) Buzetsko područje. — Dosadašnje vojno-pozadinske stanice br. 1, br. 3 i br. 20 pretvorene su u komande mjesta Lupoglav, Motovun i Buzet i formirane dvije partizanske straže.

c.) Pazinsko područje. — Dosadašnje vojno-pozadinske stanice br. 4, 5 i 13 pretvorene su u komande mjesta Labin, Pazin i Čepić i formirane dvije partizanske straže.

d.) Pulsko područje. — Dosadašnje vojno-pozadinske stanice broj 2, 14, 15 i 30 pretvorene su u komande mjesta Zminj, Rovinj, Barban i Medulin, prihvatnica kod Pule broj 29 i pet partizanskih straža.

3.— Odnos komandi i boraca.— U tom pogledu stanje se dosta popravilo, te taj odnos postaje sve pravilniji i zdraviji. Nedostatak koji je naročito dolazio do izražaja bio je slab autoritet komandnog kadra i nevojnički odnos komandnog kadra prema borcima i boraca prema komandnom kadru. Otkako se uspjelo na vojno-pozadinskim ustanovama pokrenuti vojnički i politički rad, taj odnos poprima sve bolji i pravilniji vojnički i drugarski odnos. Još uvijek ima nedostataka u odnosu pojedinih komandi i boraca što se pojedini rukovodioci nevojnički odnose prema svojim borcima i na taj način postoji na pojedinim vojno-pozadinskim ustanovama još uvijek familijarnosti. Ali može se reći da se stanje stvarno popravlja.

Na te nedostatke naročito se ukazalo na sastancima samih komandi područja i čitavog komandnog kadra, kao i na mitinzima sa svim borcima. Kod većine rukovodilaca i boraca postoji volja za učenje, te prema snalaženju i sposobnosti pojedinih rukovodilaca može se reći da odnos komandnog kadra i boraca poprima sve bolje i zdravije forme vojničkog odnosa.

4.— Odnos viših i nižih komandi.— S obzirom da je komandni kadar na vojno-pozadinskim stanicama bio neiskusn, nesposoban i nevojnički odgojen, vrlo česta pojava bila je da su se mnoge vojno-pozadinske stanice potpuno nevojnički odnosile prema svojoj komandi područja. Često se nije posvetila gotovo nikakva pažnja dobivenim naređenjima i jednostavno se preko njih prelazilo. Isto tako djelomično su se ponekad odnosile i komande područja prema ovom štabu. Jasno je da je na taj način bio otežan rad. Može se reći da se uspjelo u tom pogledu uspostaviti već dosta dobar odnos viših i nižih komandi.

To se uspjelo otkloniti na sastancima ukazujući komandnom kadru na štetnost ovakvog odnosa u vojsci, smjenjivanjem pojedinih rukovodilaca, a naročito su povoljno uticali vojno-pozadinski kursevi koji se održavaju u našoj Vojnoj školi.

U tom pogledu naročito se nemarno i nevojnički odnosila dosadašnja Komanda Pulskog područja, a bilo je slučajeva i od ostalih komandi.

5.— Odnos unutar komandi područja.— Nedostaci u tom pogledu bili su gotovo na svim komandama dosta veliki, te može se reći da su se tek počeli uspješno otklanjati. Kod svih komandi došlo je do izražaja da nisu pravilno shvatili rad svih drugova u jednoj komandi, međusobno potpomaganje, zajedničko rješavanje svih pitanja i planski postavljanje podjele rada. Nisu se redovito održavali sastanci. Pojedine komande nisu uočile potrebu zajedničkog rješavanja svih pitanja putem što češćih sastanaka svih drugova u jednoj komandi.

6.— Pomoć viših komandi nižim.— Svim su komandama date direktive da je potrebna svestrana pomoć od njihove strane svojim podređenim ustanovama, koje treba što češće obilaziti i održavati sastanke sa nižim komandnim kadrom.

a.) Te su direktive od strane Buzetskog područja djelomično sprovedene, ali ne po nekom unapred stvorenom planu, već pojedinačno od strane komandanta i politkomesara. Jasno je da na taj način ta komanda nije pružila pravilnu ni potrebnu pomoć nižim komandama. Mnogi nedostaci na taj način nisu se uočili a kamo li odstranili.

b.) Od strane Komande Pazinskog područja ove su direktive mnogo bolje sprovedane. Stanice se redovito obilaze i drže se česti sastanci sa komandnim kadrom na pojedinim komandama mjesta odnosno vojno-pozadinskih stanica a isto se mjesečno održavaju skupni sastanci čitavog komandnog kadra, jednom sa svim vojničkim rukovodiocima a potom sa svim političkim rukovodiocima.

c.) Od strane Komande Pulskog područja pomoć koja je pružena bila je vrlo slaba, i gotovo nikakva. Direktive nisu se sprovodale. Bivši polit, komesar kroz dva i po mjeseca nije niti obišao sve svoje stanice, a kamo li pružio pravu pomoć svojim nižim rukovodiocima. Vojno-pozadinske stanice bile su prepustene same sebi ili ličnoj samoinicijativi. U takvoj situaciji na tom području neprijatelj je uspio 29. V. 1944 da gotovo potpunoma uništi Vojno-pozadinsku stanicu broj 14. Neprijatelj je uspio da gotovo neprimjetno opkoli tu stanicu. Poginula su dva druga, a komandir stanice sa još četiri druga pao je u ruke neprijatelja.

Prigodom postavljanja novih drugova u toj komandi pružena im je puna pomoć i upućeni u rad, i istovremeno održani su sastanci sa svim komandnim kadrom na tom području.

7.— Odnos užeg dijela komande prema raznim referentima.— Sa svim potrebnim referentima komande područja nisu još popunjene a u koliko postoje, odnos tih referenata prema samoj komandi jeste dobar, tj. odnose se kao prema svojim pretpostavljenim starješinama. Jedino u tom pogledu mogli bi primijetiti i nepravilnost odnosa pojedinih područnih intendanata prema samoj komandi područja. Tako je na pr. intendant Pulskog područja odnosio se prema samoj komandi ne kao podređeni organ, već kao ravnopravan. I ta loša pojava uglavnom je odstranjena a same komande područja upozorene su da se taj nepravilan odnos ne bi ponovio.

8.— Veze.— Veza je svakodnevno uspostavljena između svih vojnih pošta i teče dobro na čitavom terenu Istre. Prekidi su vrlo rijetki i to jedino u slučaju neprijateljskih ispada ili napada. Pored neprijateljske aktivnosti na pojedinim sektorima, naročito na zapadnom dijelu Istre, veza između vojnih pošta jeste dobra i dosta brza. U toku posljednje neprijateljske ofenzive koncem aprila, odnosno početkom mjeseca maja,¹² veza je bila prekinuta naročito između pojedinih vojnih pošta na Buzetskom i Riječkom području, ali je veza kroz jedan do četiri dana bila uspostavljena između svih pošta i dalje redovito funkcionisala. Vojne pošte vode ekspedicioni protokol, kuriri su snabdjeveni kurirskim ekspedicionim knjigama.

9.— Informativna i obavještajna služba.— Do sada informativna služba nije bila organizovana i nisu kod područja bili postavljeni informativni oficiri. Sada se pristupilo postavljanju informativnih oficira kod pojedinih područja. Za sada postoji informativni oficir jedino kod Buzetskog područja, a kod ostalih biti će informativni oficiri postavljeni u najskorije vrijeme. S obzirom na razgranatost vojno-pozadinskih ustanova po čitavom terenu Istre može se informativna služba preko istih i dobro organizirati.

Obavještajna služba organizovana je preko polit, komesara pojedinih područja i to uglavnom pojedinih vojno-pozadinskih ustanova.

U vezi sa obavještajnom službom vojno-pozadinske ustanove povezane su sa terenskom ob. službom i u saradnji sa seoskim NOO-ima te se vrlo često na taj način pravovremeno saznaju namjere neprijatelja i otkrivaju domaći špijuni.

¹² Vidi Zbornik, tom V, knj. 27. dok. br. 72.

10.— Sanitetska služba.— Uslijed pomanjkanja stručnih lica, tj. liječnika po pojedinim područjima sanitetska služba u vojno-pozadinskim ustanovama nije organizovana preko sanitetskih referenata kako se to predviđa. Svaka komanda područja za sada ima svog stručnog bolničara koji je zadužen po pitanju higijene i pružanja prve pomoći.

Komandama područja dato je u zadatak da preuzmu pod svoju nadležnost ambulante i ranjeničke relejne stanice i da stvore evakuacioni aparat do bolnica odnosno ambulanti.

11.— Ishrana vojno-pozadinskih ustanova, stanje obuće i odjeće.— Ishrana je organizovana preko intendantata pojedinih područja u saradnji sa NOO-ima. Ima i u tom pogledu mjestimično momentalnih poteškoća uslijed nedovoljne saradnje i pomoći od strane NOO-a. Ali uglavnom ishrana teče srazmjerno dobro.

Po pitanju obuće i odjeće stanje nije baš loše, ali bila bi svakako potrebna pomoć. Vojno-pozadinske ustanove snalazile su se uglavnom na terenu prikupljanjem vojničke odjeće i obuće.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik:
Savo Vukelić

BR. 21

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. DIVIZIJE OD 8. JULA 1944. ŠTABU
8. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NIJEMCE I ČETNIKE
IZMEĐU BOSANSKOG GRAHOVA I STRMICE¹**

STAB
IX. DIVIZIJE NOVJ JUGOSLAVIJE
8. VII. 1944.

Op. br. 43

ŠTABU VIII. KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Operacijski izvještaj za borbu
vođenu 30. VI./I. VII. 1944 god.

1.) Sekcija Drvar i Knin razmjere 1:100.000. Napadni ciljevi I. Udar. brigade: Cigelj (k. 1075) — Stožište (groblje) — Deralo — Sunčanica (k. 1136) i Čvakovica (1049). Napačni ciljevi II. brigade: Kuk (k. 1114) — Špija (trig. 1228) — Srneći Kuk (k. 1338) — Crni Vrh (k. 1364) sa tri bataljona, a sa dva bataljona Brezovac — Razvaljen Vrh — Marić — Risovac, Brezovac — Rađi Dol — Šiljak (k. 1299) — Orlov Kuk (k. 1126) i dalje sa ovih ciljeva prema Mračaju, Strmici, Suhom Polju i Pleševici.

2.) IX. Divizija N.O.V. Jugoslavije, napadale su neprijatelja I. i II. brigada, dok je III. brigada sa tri bataljona bila u rezervi na sektoru Grahovo.

3.) Neprijatelj se prema I. Udar. brigadi nalazio na položaju Cigelj — Stožište (groblje) sa manjim dijelovima na Malinjaku (k. 1121) i Bileku (k. 1087) — na Deralu i Vranjkovićima u jačini od 400 vojnika od kojih 180 Nijemaca i legionara, a ostalo četnici. Imali su 2 tenka i nekoliko kamiona. Docnije im je stiglo pojačanje od oko 150 vojnika i 4 tenka i nešto kamiona. Prema II. brigadi bile su dvije četničke brigade u jačini svega od oko 600 četnika i to: II. Šatorska brigada — komandant poručnik Markica Čučuz i Grahovska brigada — komandant Brane Bogunović.

4.) Neprijatelj je držao ove položaje sa ovako jakim snagama uporno računajući da sa njih može u svako doba iskoristiti komunikaciju Knin — Grahovo — Drvar, a pored toga ove im snage služe kao jaka predstraža i osiguranje njihovih snaga oko Knina i u sjev. Dalmaciji.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 26/2, k. 842 A.

Naš zadatak je bio napasti neprijatelja, protjerati ga i ovladati ovim položajima, da bi porušili put Grahovo — Knin i da bi bolje osigurali pravce od Knina preko Grahova za Drvar i Livno.

5.) Za ovu akciju izdali smo pismenu zapovijest, koju vam dostavljamo u prepisu.-'

6.) Napad je trebao otpočeti 30. VI. o.g. u 23 časa, ali je nastupilo zadocnjenje od pola sata slučajem nemogućnosti dejstva artiljerije koje je bilo predviđeno, te je tako napad otpočeo u vremenu od 23 do 24 časa.

7.) Tok same borbe i način izvođenja napada nije se u potpunosti odvijao prema izdatoj zapovijesti i datim zadacima, jer nijesu izvršene na vrijeme sve potrebne pripreme za to. Kod I. brigade bacačka vatra nije bila dobro skoncentrisana na najvažnije ciljeve, jer nijesu na vrijeme uzeti elementi. Borba se je odvijala naletom naših snaga na koje je neprijatelj reagirao jakom bacačkom vatrom, vatrom iz automatskoga oružja i bombama, njegovi utvrđeni položaji bili su ograđeni žicom i minirani. Poslije jednočasovne borbe zauzeto je glavno neprijateljsko uporište Cigelj, zauzimanje ovog položaja nije se u potpunosti iskoristilo, da se odmah vatra prenese na druge neprijateljske položaje i izvrši jači napad našim snagama. Borba se je vodila sve do 6 časova u jutro, kada je neprijatelju pristiglo pojačanje od 150 vojnika, sa 4 tenka, u kom su vremenu izvršili protivnapad i potisnuli naše snage ponovo sa Cigelja, jer su iste bile oslabljene zbog neorganizovanosti prihvata ranjenika, te su se borci morali upućivati za izvlačenje istih. Tokom ove noći očišćen je Bilek (k. 1087) i Malinjak (k. 1121), Stožište sem groblja i Derala, sem k. 1132. I. bataljon ove brigade koji je trebao još prije početka napada očistiti Sunčanicu i Čvakovicu i potpomoći zauzeće Cigelja, a poslije ovoga izvršiti pritisak na Stožište, nije izvršio na vrijeme svoj zadatak, a u jutro se rano povukao sa Čvakovice na Sunčanicu, te je tako omogućio neprijatelju jači pritisak i ponovno zauzimanje Cigelja. Preko dana 1. VII. o.g. snage I. Udar. brigade bile su na prostoriji Bilek — Malinjak — Trivanov Do — Glavica i Sunčanica.

II. brigada: njena dva bataljona i bataljon Grahovsko-Peuljskog NOP Odreda u 24 časa ovladali su položajima Kuk (k. 1114) — Spija (k. 1228) — Srneći Kuk (k. 1338) — Marića kuće pod Risovcom i Crni Vrh (k. 1364). Ove snage dočekane su na Risovcu gdje se je vodila oko 24 časa kratka ali prilično jaka borba i naše snage zadržate u napredovanju sa spomenutih položaja. Druga dva bataljona, koja su preko Brezovca imala

* Redakcija nije pronašla navedenu zapovijest.

poći još u 22 časa i sa leđa neprijatelja udariti preko Razvaljenog Vrha (k. 1324) i Radi Dola, Razvršća (k. 1285) — Šiljka (trig. 1299) i Orlova Kuka (k. 1126), na tome prostoru sastati se sa snagama od Spije i Srnećeg Kuka i uništiti neprijatelja na tom prostoru, naravno sa osiguranjem preko Suhog Polja od Pleševice. Ova dva bataljona nijesu izvršila svoj zadatak nego su se zadržala na prostoru Brezovac držeći se više Crnoga Vrha, misleći da naše snage na desnom krilu neće izvršiti zadatak. Tako se omogućilo četničkim bandama da se preko dana 1. VII. o.g. izvuku i prođu u pravcu Pleševice i Dinare. Dva bataljona ove brigade koji su nastupali od Grahova, zauzevši noću pomenute položaje, izjutra su očistili Jelino Polje i kose iznad Mračaja, a također i Risovac i izbile preko Tavana u pravcu Borove Glave i na Orlov Kuk, dok druga dva bataljona od Brezovca nijesu takoreći ni stupali u borbu sem I. bataljona ove brigade, koji je više samoinicijativno pošao na čišćenje Risovca. Ova dva bataljona su se povukla u pravcu Grahova po podne 1. o. mj. bez direktnog naređenja i veze sa komandantom i politkomesarom brigade" koji su bili na Jelinom Polju.

1. o.mj. u 18 časova donijeta je odluka da se ne vrši ponovni napad na neprijatelja iz razloga što je isti dobio pojačanje, što se ne bi mogle izvršiti ponovne potrebne pripreme, da napad počne na vrijeme i što je odložen napad snaga VI. Proleterske divizije i XX. Divizije na Livno.⁴ Izdali smo naređenje brigadama da se povuku na ranije položaje, tj. na glavno zatvaranje pravaca od Drvara i Knina preko Grahova za Livno. Ovo je naređenje izvršeno tokom noći 1. o.mj.

8.) Napad naših snaga nije uspio, jest da je oslobođen Cigelj i protjeran neprijatelj sa južne strane puta Strmica — Grahovo, ali se nije postiglo ono što je glavno, da se očisti i protjera neprijatelj sa Stožišta i Derala, da se zauzmu položaji iznad Strmice i da se poruši put od nje prema Grahovu.

Na pravcu I. Brigade neprijatelj je imao 10 mrtvih (od kojih su trojica nađeni na položaju) i 13 ranjenih vojnika, zaplijenjeno je 10.000 metaka za »šarac«, 3 rezervne cijevi za »šarac«, 3 puške, 20 komada bombi, 1 dvogled, 1 telefon sa nešto kabla, nekoliko šinjela, nekoliko šatorskih krila i drugog sitnijeg materijala.

Na sektoru II. brigade neprijatelj je imao 3 mrtva i 12 ranjenih.

Svega: 13 mrtvih i 25 ranjenih neprijateljskih vojnika.

¹ Komandant 2. brigade (4. dalmatinske) bio je tada Dukljan Vukotić a politički komesar Jerko Paltrinjeri.

⁴ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 4.

9.) I. brigada je imala 8 mrtvih i 30 ranjenih. Od ranjenih su trojica docnije umrla. Junački je poginuo poručnik Marmun Petar, zamj. komandanta IV. bataljona I. Udarne brigade, u jurišu na neprijateljsko utvrđenje Cigelj na čelu bataljona.

Od oružja i sprema nije izgubljeno ništa.

II. brigada nije imala mrtvih ni ranjenih drugova.

10.) U ovoj akciji utrošeno je 10.000 metaka, pušanih, puškomitraljeskih i mitraljeskih, 22 metka protivkolskog mitraljeza, 9 metaka protivkolske puške, 300 metaka za strojnice, 105 ručnih bombi, 103 mine teškog bacača. Ovo je I. i II. brigada.

11.) U ovoj akciji se istakao IV. bataljon I. Udar. brigade, koji je u prvom naletu i jurišu uz prilično velike gubitke zauzeo jako neprijateljsko uporište Cigelj, i dvije čete II. bataljona, koje su također neustrašivo i hrabro vršile pritisak na Cigelj sa sjevero-zapadne strane i na groblje kod s. Kneževića. Sve ostale jedinice nijesu se naročito istakle.

Istakao se je zamj. komandanta IV. bataljona I. Udarne brigade poručnik Marmun Petar, koji je rukovodio bataljonom u jurišu na Cigelj, bacao bombe na njega, neustrašivo jurio naprijed i herojski se istakao u ovoj akciji, čijom je zaslugom i zauzeto ovo jako neprijateljsko utvrđenje, ali je u istoj teško ranjen od kojih rana je docnije umro na putu za bolnicu.

12.) I. i III. bataljon II. brigade sa kojima su rukovodili pom. politkomesara i načelnik brigade⁵ nijesu izvršili dati zadatak.

13.) Naš kritički osvrt na ovu akciju je slijedeći:

a) Sam Stab Divizije nije učinio sve da pomogne štabovima brigada u pripremama za ovu akciju, znajući da im je u stvari potrebna pomoć. Za vrijeme same akcije ni jedan od članova Štaba Divizije nije pošao sa jednim od štabova brigada ili sa onim koji je imao najvažniji zadatak, već su se zadovoljili time što su im na licu — na terenu objašnjeni i detaljisani zadatci. Pri ovome smo se rukovodili preglednošću događaja i razvijanjem borbe na pravcima svih brigada i samostalnošću odnosnih štabova, tj. njihovih štabova.

b) Samoju akciji od strane štabova brigada nije najozbiljnije pristupljeno, kako bi što bolje izveli pripreme za istu i izveli je najkorisnije.

c) Rukovođenje ovom borbom nije bilo dovoljno objedinjeno, jer su i sami štabovi brigada bili razdvojeni i tokom

⁵ Pomoćnik političkog komesara bio je tada Milisav Lukić a načelnik Štaba Mate Staničić.

borbe nijesu imali dobru vezu, na što je naravno uticao veliki prostor na kojem se je napadao neprijatelj i noć.

d) Artiljerija, kojoj je bio dat zadatak zapovijesću da dejstvuje nije dejstvovala zbog toga što je na putu za položaj naišla na minu, krivicom i nepažnjom Štaba I. Udarne brigade. Bacačka vatra nije dobro iskorišćena od strane Štaba I. Brigade.

e) Sadejstvo bataljona kod I. i II. brigade nije bilo dobro.

f) Taktički i borbeni postupci štabova brigada nijesu bili u skladu sa razvojem situacije na bojištu, što je uglavnom i bio uzrok da se zadatak povoljnije ne izvrši.

14.) Iz ove akcije trebamo izvući slijedeće pouke:

a) Da se pripreme za borbu moraju što bolje izvršiti i predvidjeti sve potrebe, kako će se najkorisnije i najcjelishodnije izvesti za što uspješnije izvršenje zadatka. Rukovoditi se uvijek onim: »Dobro i tačno izvršene pripreme za borbu čine i daju pola uspjeha.«

b) Da taktički borbeni postupci štabova i starješina tokom borbe moraju u potpunosti biti u skladu sa razvojem situacije.

c) Da se teška i automatska oruđa moraju najbolje iskorišćavati, jer su ona, tj. precizno i pravilno iskorišćena njihova vatra, glavna snaga i udarna moć za zauzimanje ovakovih položaja.

d) Da štabovi jedinica trebaju biti bliže napadnim ciljevima, kako bi mogli što bolje uticati na pravilniji tok borbe i bolje sprovoditi i objedinjavati komandu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar — P. pukovnik:
Andro Kovačević

Komandant — P. pukovnik:
A.⁶ Banina

BR. 22

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 8. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA OD 16. DO 26. JUNA«**

**STAB XIII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 439
Dne 8/VII 1944.**

Operativni izvještaj
iz akcije od 16. VI.
do 26. VI. 1944. god.

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ

Akcije su vođene na terenu Bosiljeva, Močila, Drežnice, Hrv. Primorja. U ovom vremenu neprijatelj je ispadao iz svojih uporišta u cilju aktivne odbrane i pljačke sa manjim dijelovima. Teren na kome su djelovale naše jedinice je različit: gusto—rijetko, sitno pošumljen, brdovit i gol. Teren na kome su izvođene akcije nalazi se na sekciji Sušak — Ogulin — Karlovac 1:100.000.

U ovim akcijama bile su angažovane I. i II. brigada, I. i II. Odred. Susjednih jedinica sa kojima je trebalo koordinirati akcije nije bilo.

RASPORED JEDINICA:

I. brigada nalazila se je sa Štabom i jednim bataljonom u Delnicama, dok su ostali bataljoni bili: jedan u Lokvama, jedan u Sungerima, a jedan u Starom Lazu. Brigada se odmarala i pripremala za veće akcije.

II. brigada: sa Štabom i jednim bataljonom nalazila se je na Stubici, jedan bataljon u Gomirju, a dva u Močilima — Lukov Dolu. Zadatak brigade je da drži položaje prema Ogulinu i Bosiljevu, da ne dozvoli neprijateljske ispade i da napada neprijatelja, ruši i minira prugu.

I. odred nalazi se na sektoru Drežnice — Gomirje, sa zadatkom **da** blokira neprijatelja u Drežnici i Ogulinu, da kontroliše **teren** oko neprijateljskih uporišta i da napada neprijatelja. Jedan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3—1/4, k. 569.

bataljon I. Odreda nalazi se u Primorju sa zadatkom da kontroliše teren Primorja, da ne dozvoljava neprijateljske ispade i da napada neprijatelja.

II. odred nalazi se na sektoru Mrzla Vodica — Fužine sa zadatkom da zatvori pravac Gornje Jelenje — Mrzla Vodica — Lokve i Zlobin — Benkovac — Fužine — Lokve, da kontroliše taj sektor, da ne dozvoli neprijatelju da vrši ispade i da sam napada neprijatelja.

AKCIJE:

16. VI. 44. jedinice II Odreda držale su položaj Brdo — Benkovac — Fužine i imale specijalno zadatak da osiguraju rad pionirskog bataljona na miniranju i uništavanju komunikacije: Zlobin — Brdo — Benkovac — Fužine. U tu svrhu bataljon II Odreda postavio je potrebna osiguranja po šumi kako bi pionirski bataljon mogao sigurno i uspješno raditi svoj zadatak. Saznavši neprijatelj da naš pionirski bataljon uništava navedenu komunikaciju krenuo je u više pravaca sa kolonama od po 20 vojnika iz Zlobina sa glavnim pravcem: Brdo — Benkovac sa zadatkom da napadne pionirski bataljon i da ga uništi i rastjera i da omete njegov rad. Tom prilikom je neprijatelj išao vrlo oprezno sa dobrim vodičima i dovukao se do zasjeda koje su bile po šumi postavljene. Iznenadno je na nj otvorio vatru i tako jednu grupu od 5 vojnika razbio ubivši vodnika, 1 druga teško ranio, dok je treći bio lakše ranjen našto su sve naše zasjede otvorile vatru i zaustavile neprijatelja. Neprijatelj je sa drugih pravaca pokušao da se probije do naših položaja, ali nije uspio. Odmah iza toga je bio upućen jedan vod koji je imao priskočiti u pomoć napadnutom odjeljenju i suzbiti neprijatelja. Po dolasku ovoga voda neprijatelj se je već bio povukao. Izvršen je pretres šume sve do Zlobina, ali neprijatelja već nije bilo.

Ovdje se je opet pokazala nedovoljna budnost boraca na položaju jer da toga nije bilo, ovo odjeljenje ne bi nikako moglo biti iznenađeno i razbijeno, što je svakako veliki grijeh stariješina.

Istoga dana jedan bataljon I. Odreda imao je zadatak da zaposjedne liniju: Nedrug — Jagetići — Vučjak i da sačeka neprijatelja koji je već nekoliko dana prolazio komunikacijom Drežnica — Jasenak. Prilikom odlaska na položaj u tri sata poslije pola noći, jedinice ovoga bataljona susrele su se sa neprijateljskom kolonom i prethodnica otvorila je vatru na neprijatelja. Otpočela je borba. Jedna četa ovoga bataljona razvila se je za borbu i otvorila žestoku vatru na kratkom odstojanju.

Neprijatelj je odgovorio sa jakom vatrom i odmah se podijelio u više kolona i počeo da napada. Naše jedinice zauzele su položaj na Runjavcu i sačekale neprijatelja. Ceta koja se bila u početku borbe razvila za borbu bila je potisnuta na prihvatne položaje. Na ovim položajima vođena je borba sa neprijateljem do 10 sati, našto se je neprijatelj povukao u svoje uporište.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 6 mrtvih i 8 ranjenih.

Naši gubici su 2 lakše ranjena, 1 teže ranjen i to operativac I. bataljona zastavnik Mesić Mile i 1 drug nestao. Od oružja izgubljen je 1 puškomitraljez »Brno«.

Dne 17. VI. 44. jedna četa II bataljona I. Odrada dobila je zadatak da postavi zasjedu na komunikaciji Jezerane — Modruš preko Kapele. Ceta je postavila zasjedu između Vrha Kapele i Carske Kuće. U zasjedi je sačekan dva puta neprijatelj i to prvi put je naišlo 20 neprijateljskih vojnika, kojom prilikom je zasjeda bila djelimično otkrivena te nisu svi neprijateljski vojnici ušli u zasjedu, ali ipak kada je otvorena borba neprijatelj nije uspio da da otpor, već poslije kraće zabune i panike je pobjegao uz velike gubitke. Istoga dana poslije podne postavljena je opet zasjeda i naišla je neprijateljska kolona od 20 kamiona. Kolona je bila dosta razvučena, te je samo izvje stan dio ušao u vatru. Na kamione je otvorena žestoka bliska vatra, kojom prilikom neprijatelj uopšte iz kamiona nije otvorio vatru. U jedan kamion su bačene i bombe, ali budući da je neprijatelj u kamionima izvan zasjede brzo se snašao i počeo da djeluje bočno na zasjedu, zasjeda nije imala vremena ni mogućnosti da pobere plijen, već se morala povući. Tom prilikom je neprijatelj imao 20 mrtvih i veliki broj ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. U ovoj borbi na Kapeli kako borci, tako i rukovodioci dobro su se snašli i pokazali.

Istoga dana jedinice II. brigade nalazile su se na sektoru Lukov Dol — Močila — Gomirje sa Štabom brigade na Stubici i jednim bataljonom u rezervi. Zadatak brigade bio je zatvoriti pravac od Ogulina prema Gomirju i od Bosiljeva prema Lukov Dolu kako bi obezbijedila izvođenje operacija I. brigade, koja je nekoliko dana ranije vodila borbu sa neprijateljem koji je išao od Sušaka na naš oslobođeni teritorij.² Toga dana neprijatelj u jačini od jedne bojne ustaša,³ 50 biciklista, 3 tenka i 4 haubice ispao je iz Ogulina sa namjerom da se probije prema Vrbovskom. Njegovo nastupanje je uslijedilo u tri kolone i to: jedna pravcem Ogulin — Vitunj — Lumbarda — Brezova Poljana. Druga kolona Ogulin — Brestovac — Goljak — Mara-

* Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 64.

* Vjerovatno 33. bojna koja je tada bila u Ogulinu (vidi dok. br. 41/3, k. 74 u Arhivu V.I.I.).

vići — Trbovići — Gomirje. U toj koloni bili su bicikli, motocikli, automobili i tenkovi, kao i haubice. Treća kolona kretala se je pravcem: Ogulin — Okruglica, pa prugom prema tunelu. Bataljon I. brigade koji se je nalazio u Gomirju, a sa četom koja se je nalazila na predstraži na Ljubošini, primio je borbu u 6 sati u jutro i pod jačim neprijateljskim pritiskom sačekivajući neprijatelja, davajući mu udarce povlačio se s položaja na položaj do Kosanovića. Štab II. brigade čim je neprijatelj počeo vršiti pritisak na bataljon u Gomirju — odmah je poslao u pomoć jedan bataljon koji je imao zadatak da dođe neprijatelju bočno sa sjeverne strane preko Cetina,— k. 492 i zatim da pređe rijeku Dobru i kod Mamula da napadne neprijatelja. Ovaj bataljon uslijed vrlo dugog puta i nepogodnog terena je došao nešto kasnije, kad je neprijatelj već bio ovladao sa navedenim položajem, ali ipak je napao neprijatelja i neprijatelj je bio prinuđen da se povuče natrag u svoje uporište. U ovoj borbi neprijatelj je imao 15 mrtvih, 20 ranjenih. Naši gubici: 2 poginula, 2 nestala. Od plijena nije uhvaćeno ništa. U ovoj akciji pokazao se je kao veliki nedostatak što Štab bataljona nije redovno održavao vezu sa Štabom brigade i što nije redovno obavještavao o situaciji na položaju, već je to učinio samo 2 puta u toku cijele borbe i to vrlo šturo, tako da Štab brigade nije imao pregled događaja, te nije mogao pravilno i na vrijeme intervenirati na pravome mjestu.

Dne 22. VI. 44. jedna četa II. bataljona I. Oreda nalazila se na položaju Trbovići — Jagetići sa zadatkom da ne dozvoli neprijatelju da ispada iz Drežnice⁴ i upada u okolna sela. Neprijatelj je izašao iz Drežnice u jačini od oko 80 vojnika u dvije kolone i s jednom kolonom naišao je u pravcu Tomića, gdje se je nalazio jedan vod u zasjedi. Vod je primio borbu i vodio tako dugo, dok neprijatelj sa svojim zaobilaženjem nije prinudio vod da se povuče na slijedeći položaj, gdje je ponovno primio borbu i odbio neprijatelja uz osjetne gubitke. Druga kolona, koja je pošla od Drežnice prema Krakaru, naišla je na vod u zasjedi sjeverno od Vučjaka i sukobila se sa istim. Neprijatelj je odbijen, ali budući da mu je došlo pojačanje, neprijatelj je uspio da se probije za Krakar, gdje je pohvatao neke omladinke i odveo.

U ovim borbama su se borci i rukovodioci držali dobro. Nedostatak je taj što su jedinice male, a prostor veliki, te se ne mogu kontrolisati svi pravci, kao i što je uslijed stalne službe zamorenost velika, a nema mogućnosti da se borcima pruži dovoljan i pristojan odmor zbog nedostatka zgrada i slabog eko-

⁴ U Drežnici se tada nalazio 2. bataljon 846. puka 392. legionarske divizije (Arhiv V.I.L., reg. br. 41/3, k. 74).

nomskog stanja. Neprijateljski gubici u ovoj borbi su: 10 mrtvih i ranjenih.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Dne 23. VI. 44. Na komunikaciji Jezerane — Modruš na Kapeli jedna četa I. Odreda postavila je zasjedu neprijatelju i sačekala jedan kamion na koga je otvorena žestoka vatra. Kamion je sav izrešetan, ali je šofer uspio kroz tu vatru da kamion izvuče i da sa njim pobjegne. Po kasnijim obavještenjima posada u kamionu je bila mrtva osim šofera i još dvojice koji su bili ranjeni. Zasjeđa je i dalje ostala na tome mjestu i čekala neprijatelja. Kasnije je naišao 1 luksuzni automobil, na koga je isto otvorena vatra, koji je isto bio stučen, ali ga je šofer uspio izvući do prve neprijateljske posade na Kapeli. Zatim je naišla neprijateljska jača patrola sa pobočnicama koja je imala zadatak da pretrese i očisti teren, na ovu patrolu zasjeda je otvorila žestoku vatru sa vrlo bliskog odstojanja i razjurila je, ali je pobočnica koju je neprijatelj isturio bočno, otvorila vatru na našu zasjedu te je poslije kraće borbe zasjeda bila prinuđena da se povuče. Istoga dana pred večer ova četa promijenila je mjesto zasjede i postavila se pokraj ceste, pošto neprijatelj s ovom cestom nije smio da se prevozi kamionima usljed čestih napada, to je kretao pješice, tako je jedna neprijateljska kolona koja je imala preći preko Kapele naišla u zasjedu i zasjeda je na nju sa vrlo bliskog odstojanja otvorila vatru, ali budući da je kolona bila vrlo velika i jaka, ova zasjeda nije imala mogućnosti izvršiti juriš i pokupiti plijen, već se je povukla.

U svim četirma zasjedama pomenutoga dana neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i preko četrdeset ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. U borbi nije ništa zaplijenjeno.

U ovoj borbi dobro se pokazala cijela četa, kako borci tako i rukovodioci.

Dne 25. VI. 1944. I. Udarna Brigada ojačana sa tri bataljona, i to dva II. Odreda i jednim I. Odreda dobila je zadatak po priloženoj zapovijesti⁵ da napadne i likvidira neprijateljsko uporište u Crikvenici.⁶ Prema neprijateljskim garnizonima Kraljevici — Križišću — Zlobinu postavljena je zasjeda — osiguranje od dva bataljona II. Odreda i to: 1 bataljon je imao zadatak da postavi osiguranje prema Zlobinu — Plaše na kotama Zebar Glava — Veliki Tić — Mali Tić i da ne dozvoli neprijatelju da sa toga pravca prodre prema Grižanima ili Planimi iznad Grižana, s time što je jedna četa toga bataljona imala zadatak da postavi zasjedu na cesti: Križišće — Tribalj kod

⁵ Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 8/1, k. 913.

⁶ Crikvenicu su branili dijelovi 847. puka 392. legionarske divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 41/3, k. 74).

Drivenika, teški bacač bio je plasiran na Kamenjaku sa zadatkom da tuče Križišće i komunikaciju Križišće — Drivenik. Jedan bataljon je bio postavljen u zasjedu na komunikaciji Kraljevica — Crikvenica istočno od Smrike sa zadatkom da zatvori tu komunikaciju i kontroliše cio teren oko iste, da ne dozvoli neprijatelju da pruži pomoć neprijatelju u Crikvenici, a u tu svrhu da prekopa, zaruši, prerije i minira cestu što je i učinjeno. Jedan bataljon I. U. Brigade imao je zadatak da postavi zasjedu i zatvori komunikaciju Novi — Crikvenica, Novi — Bribir, Novi — Sv. Anton — Duplje — Klančac, i to na mjestu Duboka — Pavlomisir — Duplje, da komunikaciju zaruši i minira, a sa jednim manjim dijelovima da fingira napad od Povila na Novi. Sa četiri bataljona računajući unutar jedan odredski I. Brigada je imala napasti neprijateljsko uporište u Crikvenici.

Neprijateljske snage su bile sljedeće: 200 legionara, 180 domobrana, 50 žandara, 13 finanaca, svega ukupno 443 neprijateljska vojnika sa naoružanjem oko 40 puškomitraljeza, 1 teški bacač, desetak teških mitraljeza i tri mala bacača i ostalo puške. Neprijatelj je bio razmješten u bunkerima i mjestimično ograđen sa žicom. Teren je čist, kamenit i na mjestima teško prilazan. Borba je vođena na terenu koji se nalazi na sekciji Sušak R. 1:100.000. Napad je imao otpočeti tačno 25. VI. o.g. u 00 sati. Napad se je imao izvršiti sa četiri pravca i to: jedan bataljon sa pravca Sv. Jelena — Crikvenica uz cestu, jedan bataljon Badanj — Sopaljska — crkva Sv. Anton, jedan bataljon kotlinom komunikacijom Grižane — Crikvenica, a jedan bataljon Selce — Crikvenica, taj bataljon je imao zadatak likvidirati uporište u Ladviću. Sva četiri bataljona imala su zadatak naglo i energično prodirati i prodrijeti u grad ne otvarajući vatru, a kada bude vatra potrebna otvoriti jaku vatru, izvršiti prepad i iznenađenje na neprijatelja i razbiti ga. Sve jedinice bile su naoružane sa signalnim pištoljima i raketlama i sa dovoljno ugovorenih znakova za iste. Baterija minobacača privučena je u prve redove i imala zadatak da neposredno sa kratkim otstojanjem tuče neprijatelja sa teškim bombama.

Napad je otpočeo u 0,15 sati po predviđenom planu. Izvjesne jedinice su energično, dok neke druge malo manje energičnije nastupale. Neprijatelj je bio osjetio naše snage i isturio patrole na kote Sopaljsku, Drenin — Sv. Juraj, ali pri nailasku naših jedinica neprijatelj je ispalio samo bijele raketle i u paničnom bijegu pobjegao u garnizon ne ispalivši ni jednog metka. Borba je vođena vrlo žestoko, jedinice su se ponijele vrlo dobro, naročito 1. bataljon I. U. Brigade, koji je za vrlo kratko vrijeme likvidirao bunkere koji su mu stajali na putu, potu-

kao posadu i probio se u centar grada gdje je likvidirao četiri zgrade u kojima se je nalazio neprijatelj. U samome mjestu neprijatelj je bio raspodijeljen po zgradama i u istima utvrđen, tako da se je mogao sistematski u pojedinim dijelovima braniti zatvarajući glavne puteve i tako štiteći ostale dijelove grada. Razbijeni neprijatelj uspio se je prikupiti i sabiti u sjeverozapadnom dijelu Crikvenice i tamo je dao žestoki otpor ne dozvolivši Trećem i Četvrtom bataljonu da se probiju u Crikvenicu, ipak je Trećem bataljonu uspjelo da likvidira žandarmerijsku kasarnu »Češka kolonija« i da neprijatelja sjuri u grad, isto tako likvidirane su bile još dvije kuće, ali je bilo još potrebno dosta vremena za postepeno likvidiranje ostalih uporišta. Na vrhu пристаништа—mola nalaze se dva jaka neprijateljska bunkera gdje je bio pobjegao neprijateljski bacač. Ti neprijateljski bunker i imaju uzan i čist prilaz koji brišu automatska oruđa, a isti kontroliše cijelu rivu u gradu. Navedeno uporište u velikome je smetalo potpunoj likvidaciji neprijatelja u Crikvenici. U 3,30 sati došao je jedan neprijateljski parobrod koji je sa Sušaka dovukao pojačanja, te je neprijatelj s tim pojačanjem od oko 250 vojnika i ostalim snagama počeo vršiti žestoki pritisak, a budući da je dolazio u veliko dan i da su okolni neprijateljski garnizoni dosta jaki, jedinice su se povukle na svoje polazne položaje. Povlačenje je izvršeno u potpunom redu vojnički. Neprijatelj se nije usudio goniti naše jedinice, već je ostao u svojim uporištima i odatle otvarao vatru. Sa strane Kraljevice i Križišća, neprijatelj nije pokušao da interveniše. Sa pravca Novoga neprijatelj je nekoliko puta pošao u pomoć garnizonu u Crikvenici, ali je bio odbijen. Neprijateljska artiljerija za cijelo vrijeme akcije nije dejstvovala prema Crikvenici, već samo prema zasjedama oko Novoga, što je omogućilo uspješno izvođenje akcije kod Crikvenice. Neprijateljska artiljerija je tek u 7 sati počela tući iznad Grižana puteve kojima se kretala naša komora i ranjenici.

Postavljeni cilj je djelomično postignut, vojnički uspjeh je postignut samo jednim dijelom i to sa time što su naše jedinice prešle u napad, polovično likvidirale neprijatelja, nanijele mu velike gubitke, pobrale izvjesnu količinu plijena, upale u grad i uspješno vojnički zauzele stare položaje, a politički uspjeh je postignut potpuno.

Neprijateljski gubitci: 42 mrtva, 48 ranjenih, 1 zarobljen legionar.

Zaplijenjeno je: 4 puške, 1 pištolj, nekoliko noževa, 1 rezervna cijev za puškomitraljez, 6 ranaca, 1600 metaka, 1 durbina za pušku, 1 tromblon, 7 granata, 21 ručna bomba, 2 bicikla, 10 legionarskih uniformi i mnogo ostale vojničke važne spreme.

Uništena je izvjesna količina municije.

Naši gubitci: 1 drugarica mrtva, i 9 drugova ranjenih, među njima komandir čete Kučan Drago.

U ovoj borbi istakli su se slijedeći drugovi: Stab I. udarnog bataljona u pravilnom rukovođenju, kao i hrabrosti, koji je na čelu svojih jedinica upao u sam centar grada, 2 desetine i to jedna iz I., a jedna iz II. čete pomenutog bataljona, koje su sa vodnicima Fućak Antonom i Mamula Manom ispred neprijateljskih bunkera izuli se i sa ručnim bombama po asfaltu i pored puta na juriš naletili na bunkere, iste likvidirali, pobili posadu, a jednog legionara zarobili. Pored ovih istaklo se još mnogo drugih boraca i rukovodilaca, kako u ovom tako i u III. i IV. bataljonu iste brigade.

Postavljeni zadatak nije izvršio III. bataljon I. Odreda koji je namjesto da prodre u uporište, samo pripucavao na neprijatelja.

U ovoj akciji veza se pokazala vrlo dobra, telefonska veza bila je uspostavljena sa svim predviđenim jedinicama, a poslije početka borbe nakon 1 sat imala se je telefonska veza iz centra grada sa Štabom divizije. Za vrijeme operacija Stab brigade nalazio se u Kotoru, a Stab divizije u Mavrićima.

REZIME:

U toku svih gore navedenih borbi, naše jedinice ubile su 118 neprijateljskih vojnika, a ranile 146 neprijateljskih vojnika, zarobile 1 legionara, zaplijenile 4 puške, 2 bicikla, 1 pištolj, nekoliko noževa, 1 rezervnu cijev za puškomitraljez, 6 ranaca, 1600 metaka, 1 durbin za pušku, 1 tromblon, 7 granata, 21 ručnu bombu, 10 legionarskih uniformi i mnogo ostale vojničke razne spreme. Uništena je izvjesna količina municije.

Naši gubitci: 4 mrtva, 16 ranjenih, 3 nestala, izgubljen 1 puškomitraljez.

Utrošeno municije: za pušku 8.000 metaka, za mitraljez i puškomitraljez 5.000 metaka, za šmajser 1.000 metaka, mina za teški bacač lakih 80 komada, teških 15 komada, mina za mali bacač 150 komada.

Kritički osvrt:

U borbama navedenim u ovome izvještaju kao nedostaci još se u velikom osjećaju nesposobnost i neodgovornost nižeg komandnog kadra. Jedinice, naročito u kritičnim momentima, ne posvećuju dovoljno pažnje obavještavanju i slanju izvještaja o situaciji.

Sve jedinice i starješine krenuli su naprijed, kod svih se u veliko osjeća borbenost, sigurnost u svoju jedinicu, želja za borbom, i natjecanje u borbi, kao i svim vojničkim radnjama.

Disciplina i moral rapidno se popravljaju, dok je još uvijek pitanje obuče, pa i odjeće aktuelan problem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
S. O.

Komandant, pukovnik:
Vinko Antić

BR. 23

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 8. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKI
GARNIZON U BOSILJEVU I O DRUGIM BORBAMA¹**

**ŠTAB XIII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 440
Dne 8/VII 1944.**

Operativni izvještaj iz
akcije na Bosiljevo da-
na 30. VI. i za dane 1.,
2. i 3. VII. 1944.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Akcija je izvođena u samom mjestu Bosiljevu i na komunikaciji Generalski Stol — Bosiljevo, zatim na komunikaciji Lipa — Bosiljevo, Ogulin — Bosiljevo, Ogulin — Gomirje — Vrbovsko — Stubica, a zatim su vođene borbe na komunikaciji Gornje Jelenje — Mrzla Vodica — Lokve — Delnice, a zatim Mrkopalj — Stari Laz — Ravna Gora — Vrbovsko — Stubice — Bosiljevo. Samo uporište Bosiljevo utvrđeno je bilo sa mnogo bunkera, rovova izgrađenih u cik-cak i saobraćajnica. Bunker

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 55—1/2, k. 913.

su bili niski, dobro kamuflirani i pokriveni, a mjestimično opleteni bodljikavom žicom. Jačina posade u Bosiljevu prema naknadno prikupljenim podacima bila je 80 Nijemaca i 2 satnije ustaša, svega oko 250 vojnika.² Naoružanje ove posade bilo je 2 topa, nekoliko teških bacača, oko 20 puškomitraljeza, nekoliko lakih bacača, oko 10 šaraca i ostale puške. Neprijatelj je bio obilato snabdjeven sa municijom. Uporište se nalazi na sekciji Ogulin 1:100.000. Mjesto se nalazi na raskrsnicama koje vode u više pravaca. Prilazi uporištu mogući su sa motorizacijom i pješadijom sa više strana, teren je blagog nagiba i otkriven bez kamenjara.

Obližnji neprijateljski garnizoni: Ogulin, Generalski Stol, Toplice Lešće, Zvečaj, Duga Resa i Karlovac. U ovim garnizonima neprijateljske snage bile su do 10.000 vojnika s obzirom da je neka njemačka divizija se nalazila u Karlovcu radi izvjesnog puta.

Naredbom Štaba IV. Korpusa bila je predviđena likvidacija uporišta Bosiljevo u zajednici sa dvjema brigadama XV. Divizije.³

Od Štaba XV. i XIII. Divizije sastavljen je Operativni štab koji je imao zadatak izvršiti pripremu i napad na Bosiljevo. Napad na Bosiljevo zahtijevale su da izvrše jedinice XIII. Divizije pod svaku cijenu ali Stab XV. Divizije izjavio je da napad neće da vrši on jer da ne poznaje teren i da odbranu u zasjedama jedinice XV. Divizije neće izvršiti, jer da to njima ne polazi za rukom, nakon čega je donijet pristanak da napad na uporište vrši XV. Divizija, a osiguranje da dađe XIII. Divizija. Pošto XV. Divizija nema artiljerije, to je istoj dodijeljena artiljerija XIII. Divizije. Značaj likvidacije ovoga uporišta za našu diviziju je od velike važnosti s obzirom na mogućnost pribavljanja hrane sa toga sektora, kao i osloboditi taj dio teritorija i staviti u saobraćaj komunikaciju Lukov Dol — Vukova Gorica — Karlovačko Područje. Napad je trebao početi dne 30. VI u 00 sati, a počeo je u 1 sat. Zakašnjenje je došlo uslijed slabih vodiča.

Napad na Bosiljevo izvršila je jedna i po brigada XV Divizije dok su dva bataljona bila u rezervi. Raspored naših snaga bio je slijedeći: I. brigada sa pridatim jednim bataljonom I. Odreda: sa jednim bataljonom zaposjela je položaje sjeverno od Ogulina na Kopaniku, a jedan bataljon I. Odreda imao je zadatak zatvoriti pravac Ogulin — Hreljin — Ljubo-

² Iz sastava njemačkog 1. lovačkog rezervnog puka i 10. ustaške bojne (vidi dok. br. 7 1—107, k. 58, 41/3, k. 74 u Arhivu V.I.I. i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. 2, str. 146).

³ Petnaesta divizija (slovenačka) pripadala je 7. korpusu NOVJ.

šina i prodiranje prema Kamenskom, gdje se je pretpostavljalo da će neprijatelj težiti da se preko Kamenskoga dubokim zabilaženjem pozadine baci istočno od Ponikava, tj. preko Jadrča napadne naše jedinice sa leđa; dva bataljona bila su raspoređena na položajima Umol — Grabrk — južne padine Vitkovca (k. 630), a jedan bataljon nalazio se je u rezervi kod Štaba brigade u Ponikvama. Zadatak I. brigade bio je pod svaku cijenu zatvoriti pravac prema Ogulinu i ne dozvoliti neprijatelju da se probije ma kojim pravcem i putem i da pruži pomoć posadi u Bosiljevu.

II. Brigada bila je raspoređena na sljedeći način: jedan bataljon zatvarao je pravac i komunikaciju Generalski Stol — Bosiljevo kod Kozeka, sjeverozapadno od Toplica Lešća s time, što mu je bilo stavljeno u zadatak da napadne neprijatelja u Toplicama Lešću, da ga likvidira i baci sa desne obale rijeke Dobre, kako bi mu bilo lakše braniti prelaz neprijatelja preko rijeke Dobre u toku sutrašnjeg dana. Jedan bataljon bio je postavljen na liniji Hrčić — Vodena Draga — Duh (k. 239) sa zadatkom da zatvori pravac Lipa — Jarče Polje — Bosiljevo, a jedan bataljon bez jedne čete imao je zadatak da zatvori kod Prilišća teren i komunikaciju koja vodi od Donjih Stativa za Bosance, jedan bataljon i jedna četa nalaze se u rezervi kod Štaba brigade u selu Beč. Na komunikaciji Donje Stative — Vukova Gorica kod mjesta Netretić nalazio se i Odredski bataljon i jedan bataljon Karlovačkog Odreda. Stab Divizije i operativni Stab nalazio se u Bosancima.

Priprema za izvođenje ove akcije izvršena je u vrlo kratkome roku. Jedinice su ubrzanim maršem morale doći na određena mjesta za polazak u borbu. Zapovijest za samu akciju izdata je, koja se prilaže.⁴ Jedinice su izdale svoje operativne zapovijesti, a izviđanje se nije moglo izvršiti uslijed kratkog roka vremena, ali s obzirom da su jedinice poznavale teren i to samo jedinice n[^]še divizije, sve su na određeno vrijeme i na pravo mjesto stigle. Prilaženje zadatku neprijatelj nije primijetio do neposredno pred sam ulazak u borbu. Neprijatelj je obaviješten o našim koncentracijama od strane okolnog stanovništva koje je iskoristilo priliku i javilo mu.

Tok operacije: Operacija je otpočela kako je navedeno u 1 sat i do zore bila je vrlo žestoka. Neprijatelj je tukao izlišno sa svojim teškim oruđima i imao dobre pogotke. U zoru se je vatra stišala, te se je tek oko 10 sati počela nastavljati sa svom žestinom kada su dovučeni i postavljeni naši topovi koji su iz neposredne blizine direktnim pogotcima tukli neprijateljske bunkere i utvrđenja. Vatra artiljerije je bila vrlo precizna i

⁴ Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 9/1, k. 913.

STARO KROVIZJE
HRVATSKE
SRP
DNC 5/12/1944

MNO. 440
DNE 30. VII. 1944.

Operativni izvještaj
na Boziljevo
na 30. VII. 1944.

M. 440

8. VII. 44

STAB XI KORPUSA NOVJ.

Operativni izvještaj iz
akcije na Boziljevo du-
na 30. VII. 1944. sa ozn. 1.,
2. i 3. VII. 1944.

Akcija izvršena u samom mjestu Boziljevo i na komunikaciji
Generalni Stol - Boziljevo, zatim na komunikaciji Lipe Boziljevo, Ogu-
lin-Boziljevo, Ogulin-Gornje Vrbovke-Stubica, u zatim na većjens bor-
be na komunikaciji Gornje Vrbovke-Vodica - Lokve - Beluša, a na-
tada Vrbovke - Stari Dar - Krma Dera - Vrbovke - Stubica - Boziljevo.
Kako neprijatelj Boziljevo utvrđeno je bilo sa mnogo bunkera, rovova is-
građenih u cik-cak i saobraćajnice. Bunker su bili niski, dobro kamu-
flirani i pokriveni, a najviše su bili izgrađeni boziljevom rijekom. Jačina
posade u Boziljevu prema neprijateljskim podacima bila je 80 Hje-
mana i 2 satnije ustava, ovoga oko 250 vojnika. Razrušenje ove posade
bilo je 2 topa, nekoliko težih bacača, oko 20 puškointraljeza, neko-
liko lakih bacača, oko 10 kuglica i ostalo oružje. Neprijatelj je bio o-
bilato nabavevan sa municijom. Uporište se nalazi na nekakvi Ogulin
1:100.000. Mjesto se nalazi na ravnici koja vode u više pravaca.
Izlazni uporišta mogući su na komunikacijama i iz Boziljeva na više stra-
na, teren je blagog nagiba i otvoren bez kamenjara.

Obilazni neprijateljski garnizoni: Ogulin, Generalni Stol,
Lokve, Zvečaj, Suga Raza i Karlovač. U ovim garnizonima nepri-
jateljske snage bile su oko 10.000 vojnika s obzirom da je neka Hje-
manska divizija se nalazila u Karlovačkom izvornoj putu.

U naredbeni stab IV Korpusa bila je predviđena likvidacija upo-
rišta Boziljevo u zajednici sa 1. brigadom IV. Divizije.

Od Staba XV. i XIII. Divizije sastavljen je Operativni Stab koji
je imao zadatak izvršiti pripremu i napad na Boziljevo. Napad na
Boziljevo zahtevalo su da izvrše jedinice XIII. Divizije pod svaku cenu
ali Stab XV. Divizije isjavio je da napad neće biti izvršen jer da nepri-
jatelj tereni i da odbranu u zajednici jedinica XV. Divizije neće izvrši-
ti, jer da to njima ne polazi sa rukom, nakon čega je donet predmetak
da napad na uporište vrši XV. Divizija, a osiguranje da vrši XIII. Divi-
zija. Pošto XV. Divizija nema artiljerije, to je istoj dodeljena arti-
ljerija XIII. Divizije. Zadatak likvidacije ovog uporišta na našu divi-
ziju je od velike važnosti a obzirom na mogućnost pribavljanja hrane
sa toga sektora, kao i osloboditi taj dio teritorija i staviti u saob-
raćaj komunikaciju Lukavci - Vrbovke - Karlovačko područje. Na-
pad je trebalo početi oko 30. VII. u 00 sati, a počeo je u 1 sat. Zakašnje-
nje je došlo usljed slabih vozila.

Napad na Boziljevo izvršila je jedna i po brigada IV Divizije
dok su dva bataljona bila u rezervi. Raspored naših snaga bio je slede-
ći: I. brigada sa pridatim četim bataljonom I. Odreda; sa jednim bata-
ljonom zaposjela je položaja sjeverno od Ogulina na Koprivnici, a jedan
bataljon I. Odreda isto je zatvoriti pravac Ogulin - Kroljin -
Ljubekina i prodiranje prema Kamenjcu, gdje se je trebalo postaviti da
se neprijatelj teži da se preko Kamenjca a Dubokim zasilačenjem po-
sadih baci istočno od Kamenjca. II. preko Jadrana neprijateljske jedinice
na ledjaj dva bataljona III. su raspoređena na položajima Urol -
Grabrak - južno padine Vrbovke (K. 50), a jedan bataljon nalazio se je
u rezervi kod Staba brigade u Ljubekini. Zadatak I. brigade bio je pod
svakom cijenu zatvoriti pravac prema Ogulinu i nedovoljno neprijatelju

Fotokopija posljednje stranice dokumenta br. 54

jaka, tako da su ušutkana sva neprijateljska oruđa. Ušutkani su i njegovi teški bacači i brzometni top za koje smo vjerovali da nemaju više municije, a što se poslije suprotno uspostavilo kada je zaplijenjena velika količina municije uz ova oruđa.

Neprijatelj je u zoru u 6 sati pokušao da interveniše i pruži pomoć iz Ogulina sa komunikacijom koja vodi: Ogulin — Trošmarija — Bosiljevo.⁵ Budući da je odbijen uvidjevši da neće se moći probiti, krenuo je sa jednom bojnom pravcem Ogulin — Gomirje i to u tri kolone. U svom sastavu je imao teške bacače i topove. Bataljon Odreda koji je bio na tom pravcu primio je borbu, ali uslijed neprijateljske nadmoćnosti bio je potisnut. Neprijatelj sa svojim manevrom i kolonama kroz šumu sa lijeve i desne strane uspio je ovaj bataljon odbaciti prema Kamenskom, a što je bataljon smatrao da mu je i dužnost zatvoriti pravac preko Kamenskoga, kuda je najvjerojatniji pravac neprijateljskog napada na zaleđe naših jedinica kod Bosiljeva, međutim neprijatelj sa ovom kolonom probio se dalje preko Gomirja za Vrbovsko i ušao u Vrbovsko i Stubicu. Sa strane Generalskog Stola u tri sata je najprije pokušala da interveniše posada iz Toplica Lešća, koja je bila dva puta odbačena, zatim je neprijatelj u Karlovcu sakupio jednu bojnu ustaša, natovarivši na kamione i preko Generalskog Stola došao i iskrcavši se u Toplice Lešće, odakle je prešao u napad na jedinice naše II. brigade. Jedinice II. brigade dale su snažan otpor. Blagodareći utvrđenim položajima, neprijatelj je bio odbijen ali novom koncentracijom neprijatelja i novim izborima pravca napada uspjelo mu je potisnuti naše jedinice na sljedeći položaj na kome su se naše jedinice sredile i ponovno primile ogorčenu borbu, a zatim prešle na juriš. Borba se je vodila dosta dugo, ali je neprijatelj sa' izvjesnim dijelovima na izvjesnim mjestima uspio pomoću klinova da se probije. Odmah je ispred njega bačena jedna četa koja je opet uspjela da ga zadrži. Borba je bila ogorčena, ali neprijatelj je nastojao da se pod svaku cijenu probije do Bosiljeva. Naše jedinice su u ogorčenoj borbi hvatale položaj za položajem i tako ispred samoga Bosiljeva odlučnim jurišem konačno uspjele razbiti neprijatelja zarobivši dva vojnika i dosta oružja i sprema. U istome momentu bilo je likvidirano Bosiljevo, neprijateljski ostaci bježali su iz njega razbijeni. Naši borci su se dobro snašli i jednovremeno jurišali na jedne i druge i na tome mjestu uspjeli-pobiti mnogo neprijateljskih vojnika. Manji ispad neprijatelj je pokušao sa pravca Lipe, koji je bio energično odbijen i vraćen natrag.

⁵ Navedenim pravcem intervenisali su dijelovi 846. puka 392. legionarske divizije i 33. ustaška bojna a pravcem Generalski Stol — Bosiljevo dijelovi 1. lovačkog rezervnog puka i 3. i 10. ustaške bojne (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—107, k. 58 i 41/3, k. 74, str. 46).

U ovim borbama odlično su se držali rukovodioci i borci. Kod svih je provejavao elan i borbenost i veliko oduševljenje. U ovim borbama naročito se je istakao III. bataljon II. brigade sa svojim komandnim kadrom i borcima. Isto tako dobro se je držao i II. bataljon.

Postavljeni zadaci pred diviziju u potpunosti su izvršeni.

Za vrijeme borbe veza je zadovoljavala. Ishrana je bila dobra, ishrana se vršila po kućama.

Sanitet u ovoj borbi dobro je vršio svoju dužnost i zadovoljio je.

Sadejstvo pješadije i artiljerije kao i minobacačkih odjeljenja bilo je vrlo dobro. Zapovijesti koje su bile izdate, bile su realne.

U toku ove borbe neprijateljski gubici bili su slijedeći:

— na položaju u Bosiljevu i kod zasjede II brigade i bataliona I. Odreda kod Gomirja: 150 mrtvih, preko 100 ranjenih, 60 zarobljenih.⁶ Zaplijenjeno je: 2 topa, 2 teška bacača, 1 laki bacač, 200 pušaka, 16 puškomitraljeza, 9 »šaraca«, 10 šmajsera, 20 kcnja, 20 kola municije i mnogo ostalog ratnog materijala, mnogo ratnog materijala kao i radio-stanica — izgornjeli su.

Naši gubici: 3 poginula, 3 ranjena, 3 nestala i zarobljenih.

Istoga dana oko 6 sati pojavila se neprijateljska motorizacija sa pješadijom sa pravca: Gornje Jelenje — Mrzla Vodica i počela je napadati naše položaje. Naš bataljon II Odreda primio je borbu i zadržao neprijatelja. Neprijatelju je došlo pojačanje i djelovanjem sa širokim obuhvatom neprijatelj je potisnuo naše jedinice prema Mrzloj Vodici. Jedinice su se povlačile s položaja na položaj davajući žestok otpor neprijatelju. Neprijatelj je nastupao sa motorizacijom i tenkovima popravljajući cestu, pomažući se sa vatrom artiljerijskih oruđa i oklopnih kola. Po dolasku u Mrzlu Vodicu jedna neprijateljska kolona uputila se u pravcu Crnoga Luga, na što je ovaj bataljon odmah prebacio se na taj sektor da zatvori taj pravac i onemogućiti neprijatelju prodiranje u pravcu Crnoga Luga. Međutim to je bio samo neprijateljski manevar da odvuče naše snage sa glavnog pravca. Ovaj bataljon ostao je cijelu noć u zasjedi čekajući neprijatelja koji se je bio povukao. Jedan bataljon II. Odreda koji se nalazio na pravcu: Fužine — Zlobin u ovome slučaju imao je zadatak da zatvori pravac prema Delnicama, ali budući da je ovaj bataljon bio angažovan na tome sektoru i da mu veličina prostora nije dozvolila da se blagovremeno prebaci na komunikaciju Lokve — Delnice, neprijatelj je u svome prodiranju ne zadržavajući se ni u jednome mjestu brzo opravljao komuni-

« Vidi dok. br. 117 i 119.

kaciju — uspio da dođe u Delnice. Bataljon iz Crnog Luga čim je saznao da se nalazi neprijatelj u Delnieama, pohitao je da napadne neprijatelja u Delnieama, što je bilo tek dne 1. VII — nije uspio stići i zateći neprijatelja u Delnieama, već je neprijatelj se izvukao i ubrzanim maršem povukao za Sušak istim putem kojim je i došao pljačkajući na putu mjestimično gdje mu je šta trebalo.

Dne 30. VI. paralelno sa ostalim neprijateljskim ispadima ispao je neprijatelj sa jednom kolonom iz pravca Crikvenice preko Mošuna, Široke Drage za Mrkopalj, a jedna jaka motorizovana kolona došla je preko Drežnice, Jasenka, Matič Poljane i spustila se u Mrkopalj, odakle je dne 1. VII. nastavila pokret preko Starog Laza za Ravnu Goru. U ovome vremenu ova neprijateljska kolona nije ozbiljnije napadnuta iz razloga što su naše snage bile angažovane na sektoru Bosiljeva, a neprijatelj je ovladao terenom: Sunger — Mrkopalj — Stari Laz — Ravna Gora — Vrbovsko.⁷ U to doba vršila se koncentracija naših jedinica za napad na neprijatelja koji se je nalazio u Vrbovskom, a zatim se je imalo napasti neprijatelja u svim gore navedenim mjestima.

Dne 1. VII. 44. raspored snaga je bio sljedeći:

I. brigada sa dva bataljona nalazi se na Stubici, a dva bataljona su na maršu od Močila preko Lukovog Dola za Stubicu.

II. brigada nalazi se na sektoru Bosiljeva i dobila je naređenje da krene u pravcu Vrbovskog. U jutro dva bataljona I. brigade i minobacačka baterija napali su neprijatelja na Hambarištu i Vrbovskom zatekavši ga postrojenog u kolonama otvoriši vatru iz minobacača i mitraljeza — razbila ga, nanijevši mu velike gubitke. Neprijatelju je uspjelo da se prikupi i zauzme obližnje kote i da pruži otpor. Naše jedinice su žestoko napadale neprijatelja, ali je neprijatelj ipak uspio budući da je bio nadmoćniji, da naše jedinice potisne sa Stubice i da ovlada sa istom. Baterija artiljerijskog divizion XIII. Divizije koja se je nalazila kod Kamenskoga sjeverno od Stubice tukla je neprijateljske položaje u Vrbovskom i Hambarištu sa vrlo jakim vatrom. Ponovno je izvršena koncentracija snaga, prikupljena je cijela I. brigada i izvjesne jedinice II. brigade i žestoko napadnut neprijatelj u Vrbovskom, pod kojim se je pritiskom neprijatelj morao povući u pravcu Hambarišta, Gomirja za Ogulin napustivši kolonu u Ravnoj Gori i Mrkoplju ne osiguravajući joj prolaz. Borba se je završila u 18 sati.

⁷ Navedenom prostorijom ovladali su dijelovi 846. puka njemačke 392. legionarske divizije u sadejstvu sa 33. ustaškom bojnom (vidi dok br. 117 i 119 u ovoj knjizi i dok. br. 41/3, k. 74 u Arhivu V.I.L.).

U ovoj borbi vrlo dobro su se pokazale jedinice I i II. brigade, vidjelo se veliko požrtvovanje boraca i starješina, jedino se još uvijek osjeća da nije razvijena dovoljna svijest o potrebi veze.

Rezultati ove borbe su: neprijatelj je imao 39 mrtvih, 71 ranjenih. Zaplijenjeno: 3 radio-stanice ispravne, 4 puške i ostale spreme i odijela.

Naši gubitci: 16 mrtvih, među njima komandant I. brigade major Srđa Uzelac, zamjenik komesara II. čete I. bat. Levin Crnković; 17 ranjenih, među njima politkomesar 2. čete I. bat. drug. Kezele Ivan; 12 nestalih, među njima zamj. politkomesara bataljona (neraspoređen) drugarica Kukanić Lovorka i komesar 1 čete I. batalj. drug. Frančišković Albert. Izgubljeno je 2 puškomitraljeza, 17 pušaka, 1 šmajser. Puškomitraljezi i puške ostali su kod poginulih i nestalih drugova.

U ovim borbama dobro su se pokazale jedinice I. brigade. Dne 2. VII. donijeta je odluka da se napadne neprijatelja koji se je još uvijek nalazio na liniji Stari Laz — Ravna Gora i Sunger — Mrkopalj, te u svrhu toga jedinice su dobile naređenje za pokret.⁸ I. brigada imala je zadatak napasti neprijatelja na liniji Kupjak — Stari Laz — Ravna Gora s tim da postavi zasjedu na Poljičkoj Kosi i da sačeka neprijatelja iz Mrkoplja. II. brigada imala je zadatak da se jednim dijelom zatvori pravac Ogulin — Gomirje, a sa dva bataljona napadne neprijatelja sa pravca Vrbovsko — Jablan — Ravna Gora. Međutim istoga dana neprijatelj je izvršio pokret i sa snagama od oko 30 tenkova i 200 motornih vozila i cijela komplet jedna njemačka regimeta 392 »plave divizije« nastavila je put u Ravnu Goru, gdje je prenočila. Patrole I. brigade izvršile su nasilno izviđanje, uhvatile kontakt sa neprijateljem i sa napadom je trebalo otpočeti 3. VII. 44. Međutim neprijatelj je ranom zorom zaposjeo sve kote lijevo i desno od komunikacija koje vode pravac Vrbovskog i kompletan krenuo navedenim putem. Došavši u Vrbovsko popravio je most, zatim produžio preko Stubice. U ovom neprijateljskom probijanju I. brigada vodila je mjestimične borbe sa njegovim pobočnicama i nanijela mu gubitke od 7 mrtvih i 8 ranjenih. Naši gubitci bili su 1 mrtav. Neprijatelj je na svome prolazu brzo otklanjao sve prepreke na putu budući da je imao ljudstvo za tu svrhu i prenosne mostove, koje vozi sa sobom, a što je otežalo u mnogome nama da ga nismo mogli pravodobno izvan komunikacije pratiti i nanijeti mu zasluženu kaznu.

Istoga dana (3. VII), II. brigada uslijed razvoja situacije zaposjela je sa svoja dva bataljona položaje sjeverno od Vrbov-

⁸ Stab 13. divizije izdao je 3. jula zapovijest brigadama za napad na neprijatelja na navedenoj liniji (Arhiv V.I.L., reg. br. 11—i/l, k. 913).

skoga i to Tuk — kota 585, kota 730, postavila nagazne mine na cesti Vrbovsko — Stubica, Vrbovsko — Gomirje. Ostala dva bataljona nalazila su se kod Gomirja, sa njima je bio i jedan bataljon I. Odreda. Neprijatelj je naišao sa pješadijskim dijelovima koji su išli prema Stubici. Na njih je otvorena žestoka vatra, ovi su razbijeni i povukli se. Zatim je neprijatelj uputio 3 tenka koji su imali očistiti teren, a istovremeno počeo tući sa jakom artiljerijom. Tom prilikom su 2 tenka uništena od nagazne mine, a jedan je onesposobljen sa protivkolskom puškom, poslije čega je neprijateljska kolona zastala. Zatim su upućeni jaki dijelovi pješadije u pravcu navedenih položaja. Naše jedinice vodile su dosta žestoku i ogorčenu borbu ali neprijatelj i dalje je podilazio koristeći neravan teren. Poslije žestoke borbe i jake artiljerijske vatre naše jedinice su se povukle, a neprijatelj je uspio da se probije u pravcu Lukovog Dola i Severina. Na ovom neprijateljskom prolazu kod Stubice jedan bataljon II. brigade koji se je nalazio u Gomirju čim je vidio da neprijatelj kreće sa pravcem Lukovog Dola bacio se neprijatelju na bok i leđa i tukao ga sa preciznom žestokom vatrom. Jedan bataljon II. brigade gonio je neprijatelja preko Zdihova i Bosanaca, gdje je neprijatelj povratio jednu svoju jaču jedinicu koja je stupila u borbu sa našim gonećim dijelovima i poslije duže i žestoke borbe nagnala je da se zadrži.

U ovim borbama neprijatelj je imao 22 mrtva i 24 ranjena. Uništena su 3 tenka od kojih jedan 35-tonski, a 2 oštećena protukolskom puškom. Zaplijenjeno od neprijatelja nije ništa.

Naši gubici: 2 mrtva, 5 ranjenih, 2 zarobljena i 1 nestao.

Gubitka u oružju i materijalu nije bilo.

Ishrana za sve vrijeme borbi bila je prosječna.

Sanitet je zadovoljio.

Zapovijesti izdane bile su realne.

REZIME:

U toku svih borbi navedenih u ovom operativnom izvještaju, neprijatelj je imao sljedeće gubitke: 228 mrtvih, 203 ranjena, 60 zarobljenih.

Zaplijenjeno: 2 topa, 2 teška bacača, 1 laki bacač, 204 puške, 20 kola municije, 3 ispravne radio-stanice, kao i mnogo ostalog ratnog materijala. Mnogo ratnog materijala je izgorjelo u Bosiljevu. Uništena su 2 tenka od kojih 1 35-tonski i 1 tenk oštećen protukolskom puškom.

Naši gubici: 21 mrtav, 24 ranjena i 20 nestalih. Među mrtvima se nalazi k-dant I. brigade major Srđa Uzelac, zamj. komesara 2. čete I. bat. I. brig. Levin Crnković, zamj. politkomesara čete u II. brigadi drug Jakšić Branko, među ranjenima:

komesar XIII Divizije drug Đuro Matić, oper. oficir divizije major drug Jovo Lončarić, k-dant IV. bat. IL brig. Rade Božanić, politkomesar 2. čete I bat. drug Kezele Ivan, među nestalima zamj. politkomesara bataljona u I. brigadi (neraspoređen) drugarica Kukanić Lovorka i komesar 1 čete I. bat. I brig. drug Frančišković Albert.

Izgubljeno: 2 puškomitraljeza, 17 pušaka, 1 šmajser. Puške i puškomitraljezi nestali su sa poginulim i ranjenim drugovima.

KRITIČKI OSVRT:

U ovim operacijama jedinice su djelovale, naročito u posljednjim, više put samostalno i nezavisno jedna od druge i nisu težile da se tijesno jedna sa drugom povežu, jedna drugu o situaciji na svom sektoru obavještavaju, već su to ponekad prepustile događaju. Takav rad prouzrokuje da je naš jedan bataljon u Stubici iznenađen i tom prilikom imali smo gubitaka u mrtvima, ranjenim i nestalima. Naše jedinice još ni jedanput nisu dokazale da posjeduju sposobnosti za gonjenje neprijatelja, već kad god neprijatelj želi da se od nas udalji, on to manje više uspijeva nekažnjeno, što je velika greška naročito starješina. Još uvijek se ne drži kontakt sa neprijateljem, već mu se dozvoljava veće odstojanje, te viši štabovi ne znaju tačno stanje i namjere kod neprijatelja. O svemu ovome ukazano je i skrenuta je pažnja na važnost vrlo važnih gornjih momenata u borbi naročito sa neprijateljem sa kojim mi vodimo borbu. I pored svestrane i stalne kampanje o čuvanju i važnosti oružja, o pažnji koja mu se mora pokloniti i da oružje ne smije nikako pasti neprijatelju u ruke, događa se da oružje ostaje na položaju sa izgovorom da je pao drug koji ga je nosio, a ne poduzima se potrebno da oružje iznesu drugovi koji se nalaze u jedinici oko njega.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant, pukovnik:
Vinko Antić

⁹ Municije utrošeno:
puš.¹⁰ p. mit.¹¹ t. mit.¹² šmaj.¹³ mina za t.b.¹⁴ lak. b.¹⁵ R. bom.¹⁶
5000 5060 4000 700 76 43 43

⁹ Dopisano crnom olovkom.

¹⁰ Za puške

¹¹ Puškomitraljeze

¹² Teške mitraljeze

¹³ Šmajsera (automate)

¹⁴ Teške bacače

¹⁵ Lake bacače

¹⁶ Ručne bombe

BR. 24

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 8. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA I STANJU U DIVIZIJI¹**

STAB XIII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 441.
Dne 8/VII 1944.

STAB
XI. KORPUSA N. O. V.
— JUGOSLAVIJE —
Br. 85 3. VIII. 1944

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ.

Pošto često ne možemo slati izvještaje ili u koliko ih šaljemo neki od njih zadocne ili se izgube, te vrlo važne stvari za nas ostanu neriješene. U kratko iznijecemo vam u ovom izvještaju rad i život naše divizije za posljednjih dvadeset dana, kao i mogućnosti koje su se pružale, a i propuste koje smo učinili.

1.— Pitanje ishrane u posljednje vrijeme kada" su saveznički avioni češće bacali i kada smo dobijali hranu iz Slovenije, Zumberka i Karlovačkog Područja bilo je i ako ne u potpunosti ali zadovoljavajuće. Mogućnost rada po pitanju izvođenja akcija odmah se stvorila i jedinice su postale lakše pokretljive, fizički jače i ornije za borbu. Počeli smo sa nizom akcija na komunikaciji Karlovac — Ogulin napadajući uporišta i rušeći komunikacije. — Imali smo uspjeha.² Neprijateljski prodor sa Sušaka nije nas našao nespemne i ako smo bili udaljeni više od stotinu kilometara glavninom naših snaga. Brzo smo jedinice prebacili i žestokim protivnapadima uspjeli smo da neprijatelja u Delnieceama razbijemo i natjeramo ga za Sušak.³ To je bio vidan uspjeh i podigao je moral i borbenost ne samo kod vojske već i kod organizacija i pozadine. Poslije ovoga preduzeli smo napade sa jednom brigadom na Crikvenicu,⁴ a sa jednom na Stative kod Karlovca. Rad naš na Primorju kod Crikvenice imao je i vojničkih i političkih uspjeha dobrih, i ako Crikvenica nije bila

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.L., reg. br. 16—1/4, k. 569.

² Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 63.

³ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 64.

⁴ Neprijateljsku posadu u Crikvenici napala je 1. brigada ojačana sa dva bataljona 2. i jednim bataljonom 1. NOP odreda 25. juna 1944. (vidi dok. br. 22).

osvojena. Narod koji odavna nije vidio jaču formaciju naše vojske osjetio ju je gdje se bori kod njega i gdje bije i zarobljava neprijatelja. Pored ovoga svakodnevno su izvođene manje akcije na sektoru Zlobin — Mrzla Vodica, Kapela — Drežnica i Ogulin — Gomirje.⁵

Po naređenju Štaba IV. Korpusa NOVJ prebacili smo obje brigade na sektor Karlovačkog Područja da u zajednici sa snagama ovog Korpusa i slovenačkim djelujemo na komunikaciju Ogulin — Karlovac — Ozalj.⁶ Uslijed prodora neprijateljskog na Zumberak snage IV. Korpusa su bile angažovane tamo, dok smo mi sa XV. Slovenačkom Divizijom preduzeli likvidaciju uporišta Bosiljevo.⁷ S obzirom da je XV. Slovenačka Divizija imala dvije brigade koje su ukupno brojile 900 ljudi, na njihov izričiti zahtjev mi smo osiguravali dok su oni napadali uporište Bosiljevo potpomognuti sa našom artiljerijom. Oni su sami priznali da nisu u stanju osigurati napad. Borbe koje su se vodile u Bosiljevu, a naročito na osiguranjima, bile su vrlo jake i pune divljenja. Naše jedinice su se primjerno držale i ostavile su utisak na Slovence vrlo dobar. Samoju akciji prisustvovao je Komandant Glavnog štaba Slovenije.⁸ Akcijom je rukovodio Operativni Štab sastavljen od naše i XV. Divizije. U ovoj akciji postignuta je savršena saglasnost u svemu kod obiju jedinica i velika solidarnost boraca. Baš u momentu kada je likvidirano Bosiljevo izviješteni smo da je neprijatelj iz Sušaka, Drežnice i Ogulina prodro sa više kolona motorizacije i pješadije na naš slobodni teritorij.⁹ Snage su nam bile udaljene dok organizacije i bolnice bile su ipak prema planu trenutno sređene i obezbijeđene. Naš plan je brzo stvoren s tim da kolonu koja je došla iz Ogulina u Vrbovsko potučemo i da se bacimo na snage koje su prodrle kod Delnica i Ravne Gore imajući kao zaleđe slobodni teritorij prema Karlovcu odakle bi se hranom snabdijevali. Uspjeli smo da neprijatelja kod Vrbovskog potučemo i natjeramo za Ogulin. Ovdje su iskorišćena sva oruđa i u frontalnoj borbi koju smo vodili imali smo uspjeha. Upotrebili smo i artiljeriju u toku čitavog dana vođenih borbi i ako je dolazilo do

⁵ Vidi dok. br. 22.

⁶ i ¹⁷ Štab 4. korpusa u zajednici sa 13. divizijom 11. korpusa i 15. divizijom 7. korpusa vršio je pripreme za napad na neprijateljska uporišta u Ozlju, Zorkovcu i Štativama i rušenje mostova kod Zorkovca i Stativa. Prema zapovijesti Štaba 4. korpusa napad je trebalo da počne 28. juna 1944. ali nije bio izveden jer su jake neprijateljske snage iz Ozlja, Draganića, Jastrebarskog i Samobora napale 27. juna 8. i 34. diviziju (vidi dok. br. 8 i 31 u ovoj knjizi i dok. br. 10—1/1, k. 426 u Arhivu V.I.I.).

⁷ i • Napad na Bosiljevo izveden je 30. juna (vidi dok. br. 23).

⁸ Narodni heroj Franc Rozman Stane. Poginuo nesretnim slučajem 7. novembra 1944.

čestih juriša i sa jedne i sa druge strane. Likvidacijom ove grupe brzo smo kamionima prebacili za Delnice preko noći Prvu Brigadu, ali čim je neprijatelj osjetio prisustvo naše vojske povukao se iz Delnica prema Sušaku dok u Mrkoplju i u Ravnoj Gori zadržao se. Postavili smo snage odmah i naredili¹⁰ opšti napad brigada i odreda na ovu neprijateljsku grupu koja je bila posjela Sunger, Mrkopalj, Stari Laz i Ravnu Goru. Jačina ove grupe bila je oko 2500 vojnika sa 120 kamiona i 30 tenkova. Baš kad smo trebali da napadnemo neprijatelj je izvršio pokret u pravcu Vrbovskoga i naše jedinice su povele borbu sa njima u pokretu. Ovdje nije postignuto ono što se želilo, mada smo dobro prozreli namjeru neprijateljsku i postavili tako snage da mu zadamo veliki udarac. Borba je vođena sa njima ali nijesu učestvovala sve naše snage jer su izvjesne zadocnile. Ovdje je došlo do izražaja protivkolsko oružje — puške, ali ne baš u onolikoj mjeri u kolikoj je moglo biti. Uništena su svega tri tenka. Neprijatelj se je probio preko Lukovog Dola, Bosiljeva za Karlovac.

U svim ovim operacijama pokazalo se je da jedinice malo bolje se snalaze u borbi, veću otpornost daju i imaju više prodornosti nego što je to bilo prije. Dakle, osjetilo se da jedinice žive sasvim novim životom.

2. — Uslijed akcija gdje su bile angažovane sve snage u većim slučajevima na terenu koji je siromašan, potrošene su i najmanje zalihe te je sada pitanje ishrane kod nas vrlo slabo.

Mogućnosti koje smo koristili su iscrpljene i sada ih nemamo. Na Karlovačkom sektoru i Zumberku nalazi se IV. Korpus i od tuda ne možemo dobiti za sada ama baš ništa, jer je preopterećen vojskom.¹¹ Iz Slovenije odavno ne dobijamo ništa. Iz Istre također ne dobijamo ništa i mada smo poslali ponovo svoje ljude na teren i tražili na sve moguće načine od Operativnog Štaba i od organizacija na terenu nismo mogli dobiti ništa. Postojale su mogućnosti, a i sada postoje, da se nešto hrane može kupiti na Sušaku, ali tu iskrsavaju poteškoće oko prebacivanja i što nemamo niti jedne pare. Nekoliko puta smo pisali i tražili radiogramima da nam se pošalje novca i to veća suma, ali nismo do sada dobili ništa, pa niti odgovora. Novac bi nam trebalo što prije poslati jer mnogo potrebstina bi mogli učiniti sa njime.

¹⁰ Vidi zapovijest Štaba 13. divizije u Arhivu V.U., reg. br. 11—1/1, k. 913.

¹¹ U Zumberku se od formiranja (30. januar 1944) nalazila 34. divizija a 20/21. juna prešla je na to područje i 8. divizija. Ona je 22. jula vraćena na Kordun (vidi dok. br. 89 u ovoj knjizi i tom V, knj. 28, dok. br. 107).

3.— Kad smo doznali, tj. kad smo primili depešu da ćete se vi prebaciti na sektor Gorskog Kotara,¹² to nas je jako obradovalo, jer veliki dio poslovanja koga činimo van naše jedinice otpao bi i mogućnosti za život i rad sa jedinicom bile bi mnogo više i mnogo bolje kod nas. Mi smo proučili mogućnost vašega prelaza, ali to trenutno ne može da se postavi kao najsigurnije jer bande često prave ispade, i baš ondje gdje bi čovjek mislio kao najsigurnije odjedanput se pojavi na tom pravcu neprijatelj. U koliko ne bi bila glomaznost velika mogli bi se prebaciti preko Mrežnice i Dubrava s obzirom da je Bosiljevo u našim rukama. To bi bio najkraći i najmogućniji za osiguranje pravac. Preko Kapele, gdje ste vi namjeravali, malo je dalje i put je otežan s obzirom da bi se moralo zalaziti jer je neprijatelj još u Drežnici. Ova su dva pravca za sada najmogućnija i mi vam ih iznosimo radi znanja. Na oba pravca možemo postaviti naše jedinice radi osiguranja. Po ovome mi ćemo stajati sa vama stalno u vezi, pa eventualne promjene mi ćemo vam javiti. Ne znamo kolika je jačina vaše pratnje odnosno ljudstva oko Štaba radi smještaja, kao i način smještaja kakav bi trebalo da bude. Mi smo uzeli u obzir liniju Brod Moravice — Drage — Razdrto i Plemenitaš sjeverno od Lujzijane do Kupe. Ova sela su pogodna za smještaj i većina od njih ima električno svjetlo, a i pogodna su u slučaju neprijateljskog prodora ma sa koje strane bilo. Po ovome također trebate da nam javite unaprijed u koliko se slažete da bi znali izvršiti tehničke pripreme. Naravno da će to biti u najvećoj tajnosti.

4.— Mi smo vam poslali predlog za formiranje III. Brigade i Štaba Grupe Odreda.¹³ Mogućnosti da se pristupi formiranju III. Brigade sada postoje i to na ovaj način: Uzeli bi dva bataljona II. Odreda koji vojnički dobro izgledaju, jedan bataljon bi stvorili od naše Udarne čete i nešto ljudstva iz I. i II. Brigade. Dakle, III. Brigada u prvom momentu imala bi tri

¹⁴ Stab 11. korpusa NOVJ je prešao iz Like u Gorski kotar u drugoj polovini jula 1944 (vidi knjigu depeša Štaba 11. korpusa NOVJ u Arhivu V.I.L., reg. br. 2 3, k. 572, depeša br. 163).

¹³ Treća brigada 13. divizije (ranija 3. brigada te divizije, ušla je juna 1944. u sastav 35. divizije) formirana je 25. jula 1944. u Delnicama. Pored tri bataljona ona je u svom sastavu imala: prateću četvu, dopunsku četvu i četvu za vezu, izviđački i sanitetski vod i vod »lovaca tenkova«. Njeno brojno stanje prilikom formiranja bilo je 902 borca. Komandant brigade bio je Stanko Kombol, a politički komesar Radoslav Kosanović. Od ranija dva odreda 13. divizije formirana je istovremeno Grupa odreda. Prvi odred imao je dva bataljona a Drugi jedan bataljon. (U septembru 1944. formiran je u 2. odredu i 2. bataljon.) Brojno stanje Grupe bilo je 648 boraca. Njen komandant bio je Đuro Trbović, a politički komesar Drago Gašparović. (Arhiv V.I.L., reg. br. 1—1, k. 119/10, 36—1/51, k. 569, 7—4, k. 913 i 13—5, k. 913 A.)

bataljona. Brzo bi pristupili mobilizaciji ljudstva, što smo učinili apel preko organizacija, i vjerujemo da bi brigadu formirali sa četiri bataljona i dodali odredima potreban broj ljudstva. Drugi Odred bi formirali tako da bi jedan bataljon I. Odreda prebacili za II. Odred i mobilizacijom prikupili ljudstvo za drugi bataljon. O naoružanju ljudstva koga bi naravno dobili već smo se počeli brinuti, te danas imamo kao rezervu 10 p. mitraljeza i oko 100 pušaka. Dakle Brigadu bi mogli odmah formirati. Štabovi ostaju oni koje smo predložili i čekamo samo vaše odobrenje da pristupimo poslu.

5.— Kako je komesar naše divizije drug Đuro Matić ranjen prilično teško i sada se nalazi u v.p.¹⁴ bolnici br. 7 na liječenju. Potrebno mu je prema izjavi Dr-a Medanića duže liječenje (po njegovom mišljenju skoro dva mjeseca) jer se rana počela gnojiti, a ima i povredu ključne kosti te se mora držati u gipsu. Mi smo bili dali predlog vjerujući da on neće u bolnici biti duže od 15 dana da ga drug Savo¹⁵ zamjenjuje za ovo vrijeme, ali nismo dobili odgovora. Sada smo mišljenja da pošto će komesar ostati duže vremena u bolnici potrebno bi bilo da nam za vrijeme dok je on bolestan pošaljete nekog ko bi obavljao dužnost komesara, tj. ko bi ga zamjenjivao u poslu. S obzirom na sadanju situaciju u svijetu a naročito kod nas u Diviziji i na terenu Gorskog Kotara i Hrv. Primorja potrebno bi bilo ovo što prije riješiti, da ne bi posao u Diviziji zaostajao i imao štete.

6.— Često puta iz vašeg Štaba traži se depešom ponavljanje istih izvještaja koji su dostavljeni vama na vrijeme i koji su primljeni u tom Štabu, a to često biva ako je potrebno detaljisati neku stvar u izvještaju. Mi to ponavljamo ponovo iz izvještaja koga smo vam poslali i tako dolazi do gubljenja u vremenu i opterećenja radio-stanice, mada se sve to može vidjeti jednako iz naših izvještaja ma koje vrste koji su kod vas (po čemu se traži). Mnogo depeša — traženja naših nije još riješeno te i posao u tome kod nas zaostaje, na pr. pitanje odlikovanja, pitanje nošenja komesarskih činova, pitanje unapređenja i proizvodstva oficira za koje smo već davno poslali predloge, pitanje novca itd. Često na radio-vezi dešava se da vaš radio-telegrafista prisili našeg da primi nevažnu depešu, dok kod nas ostaju za čitavi dan ili više najhitnije depeše i tako zakašnjavamo sa izvještajima o operacijama i pokretima neprijateljskim — često stavi se na depešu tri »D« što znači vrlo hitno, dok ovamo izade da je to pitanje područja ili neke pozadinske organizacije, ali ne tako hitno.

¹⁴ Vojno-partizanskoj

¹⁵ Vukčević

7.— Baš u momentu kada smo trebali izvršiti veće operacije sa IV. Korpusom i slovenačkim jedinicama¹⁶ na sektoru Zagreb — Karlovac — Ogulin neprijatelj je osjetio "prisustvo većih snaga i aktivnom odbranom na Žumberačkom sektoru osujetio prve planove.¹⁷ Tih dana na putu preko Zumberka bili su kuriri sa poštom, kursisti za Stab Korpusa, veterinar Sirk i referent saniteta I. Brigade Polić Vladimir koji je trebalo da ide u G.S.H.¹⁸ na oficirski sanitetski kurs i bili su spriječeni tako da su se svi morali vratiti, što znači da smo propustili jedan tečaj kursista i da pregledi brojnog stanja i redoviti mjesečni izvještaji tada nisu mogli stići na vrijeme, no vjerovatno da su sada već stigli do vas.¹⁹

8.— Po pitanju prebacivanja naših teških ranjenika za Kordun dogovorili smo se sa Štabom IV. Korpusa — koji u tom pravcu ima direktive²⁰ od strane G.Š.H. — da će nas oni obavijestiti kada bude moguće prebacivati ranjenike. Oni također prebacuju svoje ranjenike iz Zumberka i to po grupama od po 30, što ćemo i mi morati na isti način.

9.— Aerodrom koji smo pronašli na sektoru oko Prezida nalazi se na slovenačkom teritoriju i već je gotov, a služićemo se zajednički sa Slovencima, jer ni oni nemaju boljeg terena. Odnosi sa Slovencima su inače vrlo dobri. Sa njima imamo i radiovezu i telefonsku vezu, tako da se međusobno sporazumijevamo po svakom pitanju. Prije nekoliko dana poslali smo tri druga na kurs минера u Sloveniju. Obećali su nam dati nekoliko protutenkovskih engleskih i ruskih pušaka. Do sad su nam već dali oko 900 kg. eksploziva, nešto nagaznih mina i oko 10.000 mauzer municije. Iz svega toga vidi se da se stanje u mnogome popravilo nego što je to bilo nazad nekoliko mjeseci.

10.— Vojska nam je gola i bosa. Uslijed čestih akcija i marševa po tvrdom terenu ono malo odjeće i obuće srozalo se na nulu, tako da sad imamo preko 40% bosih i pocijepanih. Naše radionice stalno popravljaju i prave šlape od pocijepanih cipela i otpadaka krpa koje se više ne mogu ni zašto iskoristiti. Stoga smo vas radiogramom zamolili da izdejtstvujete kod naših

¹⁶ Riječ je o 15. divizije 7. korpusa (vidi dok. br. 107).

¹⁷ Glavni štab Hrvatske

¹⁸ Vidi dok. br. 23 u ovoj knjizi i pregled brojnog stanja i naružanja Divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—4, k. 913.

¹⁹ Glavni štab NOV i PO Hrvatske javio je depešom 2. jula Štabu 4. korpusa: »Uslijed ofanzive na Gorski Kotar XIII Div. će se prebaciti preko Slovenije za Zumberak. Uхватite vezu sa njima, preuzmite ranjenike i uputite ili ovamo« (misli se na Kordun gdje je tada i bio Glavni štab). Opširnije o načinu prebacivanja ranjenika iz Zumberka na Kordun vidi dok. br. 91 u ovoj knjizi i dok. br. 4—13/13/1, k. 429A u Arhivu V.I.I.

saveznika u koliko bi mogli dobiti barem 1000 pari kompletnih odijela i cipela, što bismo upotrebili za novomobilisane borce za III. Brigadu, odnosno popunu brigada i odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Otsutan

Komandant pukovnik:
Vinko Antić

(M. P.)

P.S. Po toč. 6 ovog izvještaja možemo vam napomenuti da u pogledu opterećenja naše radio-stanice dolazi i to da održavamo vezu osim sa vama još i sa Istrom, Slovenijom i IV. Korpusom. Sa Krkom još nismo uspostavili vezu²¹ jer je njihov primač prilikom prelaza sa Krka u Hrv. Primorje pao u more i nesposoban je za rad.

BR. 25

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA ISTRU OD 8. JULA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKE GARNIZONE U GRADINJU I OPRTALJU¹

**OPERATIVNI STAB ZA ISTRU
XI KORPUSA N. O.V. i P.O.
— JUGOSLAVIJE —
Br. 387 Dne 8. VII. 1944.**

*Operativni izvještaj
iz akcije 30. VI. 1944.*

ŠTABU XI. KORPUSA NOV. i POJ.

1. — Na sekciji Pazin 1:100.000 nalazi se Gradinje (banja) na cesti Buzet — Livade, a na sekciji Rovinj 1:100.000 nalazi se Portole² na cesti Trst — Livade — Motovun. Neprijatelj tim cestama vrlo slabo saobraća ali garnizoni su postavljeni radi

⁸¹ Na Krku se nalazila radio-stanica 2. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 155).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 14—1/4, k. 1321.

¹ Oprtalj

kontrole terena, tj. garnizon u Gradinju čuvao je centralni vodovod. Na tom sektoru teren je dosta brdovit i vrlo slabo pošumljen a ispresijecan sa dosta dobrim cestama. Neprijatelj je sve te garnizone dobro utvrdio sa bunkerima, time što je zazidao sve prozore i na istima imao puškarnice.

2.— U toj borbi učestvovala je brigada »Vladimira Gortana« sa tri bataljona i pratećom četom bez I. bataljona i sudjelovala je jedna četa iz II. Pulskog odreda.³

3.— Neprijatelj u Gradinju dobro utvrđen u trokatnici u jačini od 16 fašista a u garnizonu Portole dobro utvrđen u dvjema zgradama u jačini od 90 fašista, među kojima nekoliko karabinijera. U garnizonu Gradinje nalazio se komandant sergente maggiore⁴ od bataljona »M« (Musolinijev Udarni Bataljon), a u Portole 90 fašista sa jačim naoružanjem.

4.— Za neprijatelja bio je mnogo povoljniji teren time što je oko neprijateljskog garnizona vrlo brisani prostor i neprijatelj u gornjim spratovima imao je na prozorima puškarnice koje dominiraju sa velikim prostorom oko sebe. Za neprijatelja bila je povoljna situacija što se [napad izvodio] u jutro a također [se] u blizini garnizona nalazi mirna voda⁵ koja je bila vrlo riskantna za naše jedinice u slučaju neprijateljskog naglog prodora.

5.— Zapovijest štaba brigade prilažemo.⁶

6.— Borba je počela 30. VI. u 4 sata u jutro u jednom i drugom garnizonu istovremeno.

7.— Neprijatelj je davao iz obadva garnizona žestoki otpor i nemilosrdno tukao iz mitraljeza i lakog bacača po položajima. U borbi za garnizon Gradinje učestvovala je III. četa IV. bataljona uz pomoć protivkolskog topa. Za garnizon Portole učestvovala je I. četa IV. bataljona uz pomoć teškog bacača. Borba je bila žestoka. Oko 8 sati digla se magla i stupio u dejstvo protivkolski top koji je precizno gađao neprijateljsku zgradu te imao nekoliko pogodaka direktno kroz prozor u zgradu. Odmah kako je stupio top u dejstvo, vod iz desnog krila vršio je juriš dok je vod iz lijevog krila napustio položaj jer je kod prvog otvaranja vatre imao petoricu ranjenih. Kada se prvi juriš izvršio od mitraljeskog rafala ubijen je desetar i desetar voda pri štabu brigade, koji su izrazili želju da bi ju.....⁷ Kada su borci došli do zgrade i upadali u zgradu, ali prije toga i fašista uspjelo je pobjeći na lijevo krilo gdje se vod

³ Vidi dok. br. 41 i 77.

⁴ Stariji vodnik

⁵ Odnosi se na rijeku Mirnu.

⁶ Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 19/1, k. 1327.

⁷ Tačkicama su označena mjesta gdje je dokumenat oštećen.

bio. kao. Odmah kod upada u zgradu predalo se 7 fašista dok petorica i dalje bombu i bacali su bombe iz gornjeg sprata. Nakon borbe bila su prisiljena i ta petorica na predaju među kojima komandant. Odmah po zauzeću zgrade minirana je vodovodna centrala i potpuno raskomadana mašinerija na bezbroj komada koja je napadala na Portole opsjela je neprijateljski garnizon iz kojega je neprijatelj davao žestoki otpor i bilo je nemoguće zauzeti ga bez teškog oružja. Borba je trajala oko dva sata i poslije je ali je četa i dalje ostala na položaju i čekala pomoć u pješadiji. top »Jurinu«. Ta četa sa kojom je bio komandant bataljona uopće je održavala vezu sa štabom brigade tako da se u stvari nije znalo ili je ona na položaju ili se povukla jer se nije čula pucnjava. Oko 3 sata po podne kretala je III. četa tog bataljona sa topom da pomogne I. četi i da unište neprijatelja. Na putu su susreli se sa četom III. udar. bataljona koja je bila u zasjedi na cesti Motovun — Portole i kaže da je neprijatelj prodro iz pravca Trsta u Portole a također iz Pazina preko Motovuna za Portole. Neprijatelj je iz oba pravca prodro sa tenkovima i blindama tako da se III. udarni bataljon koji je štitio ta dva pravca povukao bez borbe i tako isto morala se povući i četa koja je napadala na Portole. Neprijatelj iz pravca Buzeta nije ni pokušao da bi krenuo u pomoć napadnutim bataljonima i tako II. udarni bataljon i odredska četa nisu prisustvovali borbi. Oko 18 sati neprijatelj je prodirao iz pravca Portola preko Livada za Gradinje koji je bio napadnut sa protivkolskim topom iz naših mitraljeza. Neprijatelj je odgovorio sa jakim vatrom i tukao sa teškim bacačem po našim položajima. . . .

8.— U toj borbi zarobljeno je 12 fašista dok su poslije dvojica utekla. Zaplijenjena su dva puškomitraljeza, 1 laki bacač, 16 pušaka, 4 lovačke puške, 2 pištolja, oko 3.000 komada municije, oko 100 ručnih bombi, 80 bombi za laki bacač, 1 radio-aparat, 300 kg ulja mašinskog, oko 800 kg nafte. Ulje i naftu odmah u garnizonu preuzeo je NOO i zarobljeno je drugog ratnog materijala.

9.— Sa naše strane imali smo tri druga ubijena, i to jednog komesara čete, jednog delegata i jednog desetara, i 7 lakše ranjenih, a među njima lakše ranjen operativni oficir bataljona.

10.— Utrošeno je 2240 metaka municije za puškomitraljez, 1100 za puške te za mitru 73 73⁸ i 27 ručnih bombi, za top 32 granate i 14 za bacač.

⁸ Tako u originalu.

11.— U borbi za Gradinje pokazao se vrlo dobro operativni oficir bataljona i tri druga. Isto tako držala se L četa dobro koja je napadala Portole.

13. — Kritikuje se četa koja je napadala na Portole što nije održavala vezu sa štabom brigade. Također se kritikuje III. Udarni bataljon što je neprijatelju propustio bez borbe da uđe u Portole iz pravca Trsta kao i iz Pazina. Isto tako i vod III. čete koji je bio sa komandrom iste čete što je napustio položaj.

Isto tako nepravilno je bilo razbijati vodovod koji je skup a neprijatelj može bez njega proći.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik

(M.P.)

BR. 26

ZAPOVIJEST ŠTABA 35. DIVIZIJE NOVJ OD 9. JULA 1944.
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTAŠE NA
LINIJI RIBNIK — BILAJ — ŠIROKA KULA — LIČKI OSIK
— PERUŠIĆ — JANJCE¹

Z A P O V I J E S T

Štaba XXXV. Divizije XI. Korpusa N.O.V.J.
za dan 9. jula 1944. god.

Sekcija: Gospić — Novi Grad — Zadar — Senj 1:100.000

PODATCI O NEPRIJATELJU :

Pomoćnu strategijsku komunikaciju na sektoru Gospić — Otočac neprijatelj drži sa sljedećim snagama:²

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/2, k. 1234.

² i ' Neprijateljske snage na osiguranju ove komunikacije imale su početkom jula 1944. sljedeći raspored: Stožer (štab) Operativnog područja Velebit, Stožer 4. ustaškog stajaćeg djelatnog združenja (4. S.D.Z.), Stožer 3. posadnog združenja, 3. bojna ovog združenja i 3. sat. bornih kola

Gospić: oko 1000 milicionera i nešto žandara.

L. Osik — Perušić: 31. i 32. ustaška bojna i dvije satnije **34.** ust. bojne.

Janjce: Dopunska bojna jačine oko 240 milicionera.

Vrhovine — Babin Potok: 19. ustaška bojna i jedna legionerska bojna.³

Otočac: Oko 250 vojnika (legionera, ustaša i milicije).

Na sektoru S. Kula — Perušić neprijatelj drži glavnim snagama k. 912 (Gradinu) — k. 773 — (Gradinu) — k. 664 — Glunčušu — k. 676 (Sv. Trojica) — k. 698 — k. 696 (V. i M. Čardak) — k. 670 (Vrščić). Posada u Janjču kontrolira komunikaciju Janjče — Perušić, dok ostale posade osiguravaju svoje garnizone na okolnim kotama.

Sve pomenute neprijateljske jedinice u neprekidnim borbama sa našom divizijom izgubile su veliki broj ljudstva, te bile prinuđene prisilno naoružati, tj. popuniti svoje jedinice ljudstvom relativno vrlo mladim ili pak vrlo starim — neobučanim, sa slabim moralom, te ova činjenica, naši stalni udari i opšti razvoj situacije uticali su vidno na stanje u pomenutim neprijateljskim jedinicama, pa se može reći da je moral sada kod njih slab.⁴

NASE SNAGE:

I., II. i III. brigada, dva bataljona Ličkog Partizanskog Odreda, pridodata dva bataljona Zadarskog Odreda, inženjerski bataljon Korpusa i jedna baterija divizijske organske artiljerije.

ZADATAK:

U sadejstvu savezničke avijacije napašće neprijatelja na liniji Ribnik — Bilaj — S. Kula — Lički Osik — Perušić —

P.T.S. u Gospiću. 19. bojna 4. S.D.Z. (u taktičkom smislu bila je pod komandom njemačke 392. legionarske divizije) u Babinom Potoku. 31. bojna 4. S.D.Z. na liniji: Rakići (k. 904) — Rastići (komunikacija Široka Kula — Bunić). 32. bojna 4. S.D.Z. na položajima: Rastići — Bunić. 34. bojna 4. S.D.Z. na položajima: Široka Kula — Mileusnići (k. 836). 35. bojna 4. S.D.Z. u Gospiću. 1. bojna 3. posadnog zdruga u Bilajskom Novom Selu. Posadna bojna Otočac u Otočcu i neposrednoj okolini. Doknadna bojna 4. S.D.Z. na osiguranju puta od Perušića do Lešća. Od artiljerije ustaše su imale: bateriju brdskih topova 75 mm i vod haubica 100 mm u Gospiću, i bateriju brdskih topova 65 mm podijeljenu po orudima u Bilajskom Novom Selu, Budaku i Ličkom Novom. Pored ustaša komunikaciju su obezbjeđivali i dijelovi 392. divizije, raspoređeni duž komunikacije Otočac — Vrhovine — Gornji i Donji Babin Potok. (Arhiv V.M., reg. br. 7/1—83, k. 58 i 41/3, k. 74.)

⁴ Vidi tom V, knj. 31, izvod iz bojne relacije 1. zbornog područja od 9. avgusta 1944.

Janjče, a ako se pruže pogodni uslovi pristupiti likvidaciji Gospića, koristeći sadejstvo avijacije težiti da se uništi što više neprijateljskih vojnika.⁵

U cilju izvršenja gornjeg zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

- I. brigada:** Zadatak: Napašće neprijatelja na liniji k. 670 (Vrščić), k. 696 (M. Čardak) i k. 698 (V. Čardak). Jedan bataljon postaviti na sektor Ramljane radi osiguranja desnog boka sa pravca Lešće — Janjče — Vrhovine. Ovaj bataljon kontrolisaće i pravac prema Trnovcu i održavati vezu sa našim dijelovima na Homoljačkom Klancu.
Polazni položaj k. 674 i k. 635.
- II. brigada:** Zadatak: Napašće neprijatelja na liniji k. 912 (Gradina) — k. 773 (Karaula) i 676 (Sv. Trojica) i to: Na Sv. Trojicu sa jednim bataljonom, a na ostale položaje sa ostalim snagama, vodeći računa o rezervi.
Polazni položaj: Na Sv. Trojicu — k. 882, a na južni sektor Veliki Vrh — Tepšanovac (k. 852).
- III. brigada:** Zadatak: Napašće neprijatelja na k. 701 (Zubar), k. 759 — k. 912 (Gradina) i to: sa jednim bataljonom Gradinu, sa dva južni sektor i jedan zadržati u rezervi.
Polazni položaj: k. 903 za Gradinu, a 840 i 811 za južni ostsjek.
- Zadarski partiz. odred** (Dva bataljona): Zadatak: Napašće neprijatelja u Ribniku i po likvidaciji istoga produžiti napad na Bilaj, a po likvidaciji Bilaja izvršiti napad preko Vujnovića Draga na Jasikovac.
- Lički partiz. odred:** Zadatak: Sa jednim bataljonom osigurati pravac Gračac — Lovinac, a drugim bataljonom prema Kruzima i Nebljušima, gdje ispoljiti i aktivno dejstvo.
- Artiljerijski divizion:** Plasiraće se na prostori Srdari — Senokos, sa zadatkom da tuče k. 912, k. 773, k. 676 i S. Kulu, a po likvidaciji rečenih uporišta prenijeti vatru na Lički Osik i Perušić.

⁵ O rezultatima napada vidi dok. br. 84.

Inžinjerijski bataljon korpusa: Miniraće put Gospić — Gračac na sektoru Ribnik — Bilaj i to po likvidaciji Ribnika, a prije toga istu komunikaciju južno od Ribnika i put na sektoru Perušić — Janjče. Na svim ovim putevima izvršiti na najpodesnijim mjestima prekopavanje i barikadiranje.

Plan napada i ideja manevra: Po likvidaciji k. 912 — k. 773 — k. 676 — k. 698 — k. 696 — k. 670 — k. 811 i k. 759 smatrati da je završena prva faza borbe. U ovoj fazi težiti: I. brigada da neprijatelja bočnim napadom zbaciti sa dodijeljenih joj položaja za napad, a potom orijentirati svoje snage na padine Konjskog Vrh, gdje se zadržati. II. brigada po zauzeću k. 676, k. 773 i k. 912 zadržati se na ovim položajima. III. brigada izvršiti napad na Gradinu s pravca k. 903 i po likvidaciji Gradine izbiti na Miloševac, a na južnom sektoru obuhvatnim napadom sa južne i sjeverne strane likvidirati k. 759, a zatim pristupiti likvidaciji Zubara, na koga koncentrisati sva teška oruđa. Po likvidaciji Zubara zadržati se na zauzetim položajima.

Kada saveznička avijacija unese paniku kod neprijatelja u S. Kuli, L. Osiku i Perušiću, I. brigada izvršiti napad na Perušić, II. na Š. Kulu, a III. na L. Osik, s tim da bataljon koji je sadejstvovao sa II. brigadom pri likvidaciji Gradine djeluje preko Cukovca u bok neprijateljskih snaga koje budu odstupale iz Kule. Po likvidaciji S. Kule, L. Osika i Perušića smatrati kao završenu drugu fazu borbe i preduzeti energično gonjenje neprijatelja, koji će se povlačiti najvjerojatnije u pravcu Mušaluka, odnosno Konjske Drage, radi čega I. i III. brigada izvršiti natkriljavanje i odsijecanje i to: III. brigada preko Mušaluka, a I. brigada preko Grabovače, dok će II. brigada izvršiti frontalno gonjenje. Po izbijanju na rijeku Liku smatrati kao završenu treću fazu i tada krenuti: I. brigada usiljenim maršem komunikacijom Perušić — Janjče, napasti neprijateljsko uporište u Janjči i po likvidaciji istoga produžiti napad na ž. st. Lešće — izbiti na k. 567 više Lešća, gdje zatvoriti Gacku Dolinu. II. brigada krenuće prema Budaku, likvidirati posadu na mostu i zadržati

se na liniji k. 568 i k. 563, odakle slati patrole prema Gospiću da ispitaju uslove za likvidaciju i ovoga uporišta. III. brigada krene na sektor Ostrovica — Veliko Brdo, uputiti patrole prema Gospiću, ispitati uslove za likvidaciju Gospića, koje dostaviti ovome štabu, od koga će dobiti naređenje u vezi postojeće situacije za dalji rad. Artiljerijski divizion ostaće do daljega na svojim ranijim položajima.

I. brigada miniraće put ž. st. Lešće — selo Lešće i put prema Ramljanima. II. brigada Budak — Gospić. III. brigada Gospić — Bilaj.

Veze:

Glavna osa veze k. 942 (Čardak) — Senokos, koju će vezu podići četa za vezu divizije. Na ovu vezu ukopčati će se sve brigade najkraćim mogućim pravcem i artiljerijski divizion. Zadarski Partizanski Odred uspostaviće relejnu vezu sa štabom III. brigade, koji će prenositi odredske izvještaje dalje telefonski. Lički Partizanski Odred slati će svoje izvještaje neposredno Korpusu. Pored telefonske veze sve brigade održavaće vezu po usmenom dogovoru i sa radio stanicama. Sve ove veze po potrebi dopuniti kuririma, relejima, brzom borbenom signalizacijom i svima ostalim pogodnim sredstvima za održavanje veze. Štabovi brigada pri pomjeranju komandnih mjesta vući će odmah za sobom telefonsku liniju, tako da se veza trajno održava.

Sanitet:

Divizijsko prihvatno previjalište biti će u Buniću a brigadna i odredska odrediće štabovi brigada, odnosno odreda. Pravac evakuacije ranjenika: I. Brigada Kuzmanovača — Obsenica — Bunić. II. brigada Srdari — Ljubovo — Bunić. III. brigada Čubrića stan — Korito — Ljubovo — Bunić. Zadarski Odred Vrebačka Staza — Podlapac — Bunić.

Mjesto štabova:

Štab divizije k. 942 (Čardak), a štabovi brigada, odnosno odreda na glavnim pravcima dodijeljenih im sektora za napad, odnosno zatvaranje, odakle mogu u svakom momentu uticati na tok borbe.

Znaci raspo-
znavanja:

9. VII. Kapa — Kumanovo, 10. VII. Puška
— Perušić, 11. VII. Kama — Kula. Ugovoreni
znaci: 9. VII. 7—12, 10. VII. 7—14, 11. VII
9—18.

*Početak operacije 9. VII. 1944. g. u 7 ča-
sova, do koga vremena sve jedinice moraju biti
na polaznim položajima.*

Napomena: 1. Veza sa avijacijom ugovoriće se i dostaviti nak-
nadno. Ugovorene znake pravilno upotrebljavati, te da se ne
desi zabuna.

2. Dejstvo avijacije vjerovatno da će unijeti zabunu kod
neprijatelja, koju treba koristiti brzim, umješnim i smjelim
udarima, no vodeći računa da se ne dovede jedinica u zonu dej-
stva avijacije, koja radi za našu korist. Radi ovoga sve starješine
i štabovi pratiće budno pokret neprijatelja i dejstvo avijacije,
te prema ovome preduzimajući do najvećih mjera korisnu ini-
cijativu dejstvovati na neprijatelja. Gonjenje vršiti energično i
držati jedinice neprekidno čvrsto u rukama.

3. O ishrani voditi naročito računa i nastati da vojnici do-
biju dobru hranu i prema mogućnostima na vrijeme. Prije po-
laska snabdjeti borce najmanje po jednim obrokom suve hrane.

4. Pošto se predviđa duža borba predviditi brzu popunu
municijom, radi čega na vrijeme snabdjeti borce i komore sa
rezervnom municijom.

5. Zarobljenike i ratni plijen odmah sprovesti sa potreb-
nom pratnjom u Bunić preko Ljubova. Sve zarobljenike vezati.

6. Nastojati da se kod mještana ostavi što ljepši utisak,
radi čega skrenuti najozbiljniju pažnju na ovo vojnicima i kon-
trolisati ih. Za sve propuste, pa i najmanje u ovome pravcu
snosiće tešku odgovornost štab dotičnoga.

7. Avijacija će početi napad u 9.15 časova, a lovačka će cio
dan pomagati naš napad, kontrolišući komunikaciju i mitralji-
rajući ju po potrebi. Naročito nastanite da se veza sa ovim
štabom neprekidno održava, da se šalju što češći i što tačniji
izvještaji, te kako bi se moglo donositi i sprovesti blagovremeno
u djelo pravilne odluke od strane ovoga štaba.

Na izvršenje!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant, potpukovnik:

1VI.P.)

DOSTAVLJENO

Štabu XI Korpusa na uvidaj,
Štabu I., II. i III. brigade,
Ličkog Partizanskog Odreda,
Zadarskog Odreda, Art. Divizionu
na izvršenje.

Dostavljeno po kuririma 8. jula 1944. g. u 20.45 sati.

(M.P.) Načelnik štaba, major:
M.⁶ Novković

BR. 27

NAREĐENJE ŠTABA 11. KORPUSA NOVJ OD 10. JULA 1944.
ŠTABU 35. DIVIZIJE ZA RASPORED I DEJSTVO BRIGADA¹

STAB
XI. KORPUSA N. O. V.
— **JUGOSLAVIJE** —
Br. 439/10. VII 1944.

ŠTABU XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA NOVJ

Neprijatelj² je sa slabom motorizacijom prodro u Korenicu. Izvršite odmah rokiranje II. brigade na prostoriju i to sa dva bataljona na prostor Debelo Brdo — Gorica — Frkašić. Ova grupa po dolasku treba da se javi Štabu ovog korpusa. Sa dva bataljona na prostor Kravica — Mrosinj — Korenica koji će imati zadatak da zatvore pravac prema Buniću. Štab te brigade treba da razmotri situaciju i u povoljnom momentu napadne neprijatelja i protjera.³

• Momčilo

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 47—1/1, k. 569.

² Odnosi se na Izviđački odred njemačke 392. legionarske divizije, koji je preko Korenice prodro u Bunić gdje se spojio sa 1. bataljonom 846. puka iste divizije. Imao je zadatak da dejstvom iz pozadine veže za sebe dio snaga 35. divizije i time oslabi njihov napad na ustaše na liniji Bilaj — Ribnik — Lički Osik — Široka Kula — Perušić — Janjče (vidi dok. br. 84 i 85 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 41/3, k. 74 i 7/1—83, k. 58).

³, ⁴ i ⁵ O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 85.

Prvu brigadu više orijentišite na pravac Čudin klanac — Homoljački klanac te u slučaju jačeg neprijateljskog nadiranja iz pravca Brezovac i Ramljane da se osloni na dijelove II. brigade na prostoru Mrsinj — Krbavica.⁴ III. brigadu rasporediti tako da se osloni na Vrebačku stazu i zatvori pravac Vrebac — Podlapača.⁵

Sve brigade snabdite sa dovoljnom količinom protutenkovskim minama i protutenkovskim puškama. Protutenkovske bacače koji su Vam dodijeljeni odmah rasporedite u jedinice i izvršite najkraću obuku o upotrebi istih. Sa 2 bataljona II. brigade koji će se rasporediti na prostoru Debelo brdo — Frkašić izvršiti će obuku sa protutenkovskim minobacačima ovaj štab.

U prilogu dostavljaju Vam se 2 primjerka opisa i upotrebe protutenkovskog minobacača »Piat«.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
A. T.⁶

Komandant — pukovnik:
M. Š.⁷

(M.P.)

• Artur Turkulin
⁷ Mićun Sakić

**ZAPOVIJEST ŠTABA 7. DIVIZIJE NOVJ OD 10. JULA 1944.
 PODREĐENIM JEDINICAMA ZA DIVERZIJU NA ŽELJEZ-
 NIČKOJ PRUZI SUNJA — SISAK***

ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
 Op. Br. 376 — 44
 Dne 10. VII — 1944.

Z A P O V I J E S T

Sekcija Kostajnica — Petrinja 1:100000.

Vojna situacija: Komunikacije su u današnjoj fazi rata najosjetljivije mjesto neprijatelja. Neprijatelj poduzimlje sve da bi si osigurao kontrolu komunikacija. Za osiguranje komunikacije Sunja — Sisak neprijatelj je izgradio duž komunikacije solidne bunkere i posjeo ih sa manjim posadama, i automatskim oružjem. Za uspješno dejstvo na neprijateljske komunikacije i sprečavanje neprijateljskog saobraćaja potrebno je prvenstveno uništiti utvrđene bunkere.

Snage I. brigade i P.O. Banije napasti će i uništiti bunkere i neprijateljske posade u njima ispod s. Kinjačka na pruzi Sunja — Sisak.²

Za izvršenje ovoga zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

1. I. brigada i odjeljenje inž. čete; brdska i protivkolska baterija i vod protivtenkovskih bacača:

Zadatak: Sa dva bataljona izvršiće napad na dva bunkera sjevero-istočno od s. Kinjačka lijevo i desno od puta što vodi iz Kinjačke preko pruge u pravcu Save. Sa dva bataljona izvršiće osiguranje na pravcu Sunja — Kinjačka, Sunja — Drljače i zatvoriti pravac Kostajnica — Mečenčani. Sa odjeljenjima inžinjerijske čete presjeći i minirati prugu Sunja — Brđani i nakon uništenja posade u bunkerima temeljito razoriti bunkere.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 18—1/1, k. 426.

² O rezultatima napada vidi dok. br. 33.

2. P.O. Banije i odjeljenje inž. čete:

Zadatak: Sa jednim bataljonom zatvoriće u cilju osiguranja iz pravca Siska cestu i prugu Sisak — Blinjskf Kut postavljanjem zasjede na sjeverozapadnom rubu šume Stari Gaj — Piskornjač. Sa odjeljenjem inž. čete postaviti minsko polje na cesti Novo Selo — Komarevo i minirati i presjeći prugu na prostoru Caprag — Komarevo. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja iz pravca Petrinje zatvoriti cestu Petrinja — Blinja.

3. Art. divizion:

Zadatak: Uputiće brdsku bateriju sa dva topa i protivkolsku bateriju sa 4 topa u sastav I. brigade. Ova baterija djelovaće pod komandom štaba brigade.

4. Inž. četa:

Zadatak: Uputiće potreban broj ljudstva i materijala pod komandu štaba I. brigade. Ta odjeljenja prirediće potreban materijal za razaranje dva solidna bunkera, za podmetanje mine i sječenje pruge između Sunje i Brđana i potreban broj mina za jedno minsko polje na cesti Sunja — Brđani. Jedno odjeljenje uputiće pod komandu P. O. Banije sa potrebnim materijalom za postavljanje mina i sječenje pruge Caprag — Komarevo i potreban broj mina za jedno minsko polje na cesti Novo Selo — Komarevo.

Vod protivtenkovskih bacača sa 4 ispravna bacača uputiće pod komandu štaba I. brigade.

Veza: Održavaće se kuririma i telefonska. Divizijska centrala nalaziće se u s. Kinjačka, odakle će se vezati sa štabom I. brigade. Jedinice na osiguranjima održavaće vezu sa štabom divizije i štabom brigade — kuririma.

Sanitet: Divizijsko zavojište i kirurška ekipa nalaziće se u s. D. Pastuša, tim pravcem će se vršiti evakuacija ranjenika.

Štab divizije nalaziće se u donjem dijelu s. Kinjačka.

Borbeni znaci za noć 10/11. VII.1944. biće: Branko-Milan.

Početak napada 10. VII. u 24 časa. U to vrijeme sve jedinice trebaju da se nalaze na svojim položajima.

Po završenoj borbi jedinice će se povući na sadašnje prostorije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: ppukovnik:
Uroš Krunić v. r.

Komandant, ppukovnik:
Mil. Pavlović v. r.

DOSTAVLJENO :

Štabu I. brigade, i P.O. Banije,
Štabu art. divizionu,
Komandi inž. čete

10. VII. 1944. u 9 časova
Ovjerava:

Načelnik, major:
Kole Kaić

(M. P.)

Primili na znanje

**STAB IV KORPUSA
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
Op. Broj 210/44
³G1. št. Taj.

³ Glavni štab, tajno.

BR. 29

ZAPOVIJEST ŠTABA 13. DIVIZIJE NOVJ OD 10. JULA 1944. PODREDENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA U DREŽNICI I TUZEVICU¹

ŠTAB
XIII. DIVIZIJE NOVJ.
Op. br. 442744.
Dne 10. jula 1944. god.

Z A P O V I J E S T (Sekcija Ogulin 1 : 100.000)

Neprijateljsko uporište Drežnica zavuklo se u naš oslobođeni teritorij i neprijatelj ga drži zato da bi osigurao komunikaciju Senj — Brinje — Ogulin i na njoj nesmetano vršio promet svojih trupa i materijala. Za čitavo vrijeme dok se on nalazi tamo vrši promet svojih trupa i materijala. Za čitavo vrijeme dok se on nalazi tamo vrši stalne ispade u drežnička sela, ubija i odvodi narod i njegovu imovinu. Narod Drežnice već od početka narodnog ustanka prinosi najveće žrtve za čast slobode čitavog našeg naroda. Njegovi su sinovi od prvih dana u NOB, a mnogi su već od njih položili svoje živote u temelje nove Federativne Jugoslavije. Njihove su kuće po nekoliko puta paljene, a njihova polja neobrađena, livade nepokošene. Oni čekaju svoju vojsku, oni čekaju svoje miljenče XIII. Diviziju da ih oslobodi, da kazni sve one koji su krivi za ova stradanja.

Štab Divizije riješio je da očisti Drežnicu i Škalić od tih nasilnih pljačkaša.

U Drežnici se nalazi svega do 150 ustaša i legionara pod komandom nekoliko švapskih gadova, dok u Tuževiću takove žgadije nema više od 80. Jedni i drugi nemaju teškog naoružanja i nalaze se u samom mjestu Drežnici i na koti Matuši, a u Tuževiću se nalaze u samome mjestu.

Ostali neprijateljski garnizoni:

Krivi Put do 150 ustaša, zatim:

Brinje, Križpolje, Stajnica, Razvala, Vrh Kapele i Modruš nepoznate snage, ali izgleda na cijelom prostoru da se nalazi svega jedna ustaška bojna ne računajući Drežnicu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12—1/1, k. 913.

U Ogulinu i Oštarijama posada od oko 1500 vojnika.
Za izvršenje prednjega, —

N A R E Đ U J E M O :

I. brigada:

Napasti će neprijatelja u njegovom uporištu u Drežnici i likvidirati ga.² Napad izvršiti na sljedeći način: sa jednim bataljonom krenuti preko Tomića — Vukelića — Sekića — Radulovića, pa preko Mekuša sa južne strane napasti Sredelj³ (kodu 574), energično ga likvidirati, zatim napasti samu Drežnicu od crkve pa do sela Tatalovića. Sa jednim bataljonom krenuti kroz Krakar, Drežničko Polje — k. 437 i napasti neprijatelja u koliko ga bude na Vučjaku (kota 560) sa lijevom krilom zahvatajući kodu sjeverno od Bosnića i čisteći pred sobom sve do Maravića i Tatalovića, energičnim napadom očistiti samo mjesto. Lijevo krilo ovog bataljona težiće da uhvati vezu sa desnim krilom bataljona koji napada na Sredelj (kota 574), a treći bataljon napadati će pravcem: Jagetići — glavna cesta — Drežnica i Jagetići — Prajzi — Maravići s time što će glavna snaga napadati preko kote 557 — 518, gdje se vjerovatno nalaze slabija neprijateljska utvrđenja. Sva tri bataljona težiće da se povežu, a vezu će održavati sa ugovorenim znacima pomoću signalnih pištolja. Jedan bataljon nalaziće se u rezervi brigade. Pod komandu I. brigade potpada i jedan bataljon II. brigade, koji ima zadatak da postavi zasjedu — osiguranje na pravcu Stajnica — Drežnica kod s. Lokve. Ovaj bataljon ima zadatak da obezbijedi akciju u Drežnici i da pod svaku cijenu ne dozvoli neprijatelju da se probije sa pravca Jezerana prema Drežnici. U tu svrhu razrušiti cestu, postaviti nagazne mine, a zasjedu organizovati ozbiljno i položaj utvrditi.

II. brigada:

Bez jednog bataljona **ima** zadatak da postavi osiguranje i ne dozvoli neprijatelju da pruži pomoć posadi u Drežnici, tj. da za-

* i ⁴ O toku i rezultatima napada vidi dok. br. 57, 132 i 133.

³ Zredel (trig. 574)

tvori najvjerojatnije pravce iz Ogulina na sljedeći način: jedan bataljon postaviti iznad Puškarića Sela od kote 425 — Javornik (k. 510) — Pećina — Bukovnik (k. 320). Cestu minirati i prekopati. Ovaj bataljon sa zaštitnicom osigurati kod Sovenice, a biti oprezan da neprijatelj ne izvrši manevar preko Vitunja — Gradine — Gladnog Vrha — Musulinskog Potoka. Jedan bataljon postaviti na liniji: Kostelići (k. 559) zapadno od s. Salopeki, zatim preko puta kod kote 564 — Sudarići s tim da se patrolama kontroliše Zagorje. Jedan bataljon držati u rezervi u Breznome s time, što tome bataljonu odrediti položaj na liniji Lisac — Vukelić Lisac — južno od Belci — Bosnići i kontrolisati put sjeverno od Bilješa (kota 782). Ovaj bataljon biti će u rezervi i pružiće pomoć onamo gdje se neprijatelj pojavi, ali i pored toga navedene položaje držati i utvrditi, a sa jednim vodom kontrolisati put koji vodi sa Kapele, kuda bi eventualno neprijatelj mogao naići. Ovaj bataljon pored toga što će održavati stalnu vezu sa Štabom brigade, istovremeno će slati i kako pozitivne tako i negativne izvještaje Štabu divizije kod Palica.

I. odred:

Sa dva bataljona napasti će neprijatelja u Tuževiću i likvidirati ga. Za napad izvršiti izviđanje. Napad izvršiti sa jednim bataljonom sa sjevera od Božanića i Kojića, a sa jednim bataljonom sa zapada i juga od s. Podgorci i Todorići. Likvidacija mora biti u toliko brža i energičnija, pošto nema osiguranja prema Brinju i Krivom Putu odakle bi mogla nakon dužeg vremena uslijediti neprijateljska intervencija u vidu pomoći, a što bi dovelo u pitanje i samu akciju na Drežnicu.

III bataljon I. Odreda ima zadatak da se prebaci na Stalak i jednim dijelom svojih snaga da se postavi u Vodicama i zatvori put Vodice — Stalak, dok glavnina ovog bataljona na Stalku ima da obezbijedi pozadinu jedinica koje izvode akciju u Drežnici i odbije napad neprijatelja ma sa kog on pravca naišao.

II. odred: Na dan napada na Drežnicu ima da aktivno napadne neprijatelja u Zlobinu, a sa jednim manjim dijelom neprijateljska uporišta na Grobniku.⁴

Pokret: I. brigada izvršiće sa pješadijskim jedinicama koje nisu vezane za kolski put pravcem: Ravna Gora — Medina Draga — Veliko Duboko — Vrelo — Jasenak — Palice, a komora koja je vezana za kolski put preko Mrkoplja i Matić Poljane do Kormosača, odakle kola ne mogu ići dalje pošto je tu zarušeno.

II brigada izvršiće pokret najkraćim putem tako da u određeno vrijeme bude na svojim položajima, u obzir uzeti i vrijeme kao koeficijent sigurnosti. Bataljon koji se pridodaje I. brigadi može krenuti putem: Gomirje — Kosanovići — Musulinski Potok — Brezno — Zrnić Poljana — Lokva u koliko ne postoje poteškoće. Bataljon I. Odreda koji se nalazi u Gomirju odmah da krene u sastav štaba I. Odreda u Drežnicu, a čitav Odred će blagovremeno krenuti za Tužević tako da kad I. brigada stigne u Palice i tada već I. Odred treba biti ispred Tuževića na svojim polaznim položajima.

Udarna četa:
XIII. diviz. Biti će uz Stab divizije.

Veza: Za vrijeme akcije veza se mora održavati sa svim jedinicama između sebe, a naročito između jedinica i štabova. Težiti i nastojati na svaki način da se uspostavi telefonska veza. I. Odred će odmah pristupiti popravci stalne linije tako da se uspostavi veza Mrkopalj — Matić Poljana — Jasenak — Palice, zatim: Tatalović stan — Tomići — Vukelići — Sekići, a po mogućstvu Vukelići — Mihajlovići — Jankovići. II. brigada obezbijediće dovoljan broj bicikla i sa istima održavati vezu sa Štabom divizije, a preko Breznoga kuririma na konj. Bataljon sa Stalka održavaće vezu na taj način što će popraviti stalnu telefonsku liniju Stalak —

Vukelići, kao i primijeniti održavanje veze sa kuririma.

Sanitet:

Divizijsko sanitetsko previjalište i hirurška ekipa na putu Jasenak — Matić Poljana udaljena od ceste Jasenak — Drežnica — k. 659 jedan kilometar prema Matić Poljani. Sanitetski vod ostaviće jednog saobraćajca na pomenutoj raskrsnici — Ruki, koji će upućivati ranjenike i sprovodnike ka hirurškoj ekipi. Rezervno mjesto hirurške ekipe biće u Carevići na istoj cesti. Evakuacija ranjenika biće put Matić Poljana — Mrkopalj i dalje u bolnicu. Brigadna sanitetska previjališta nalaziće se neposredno uz štabove brigada. Referenti saniteta brigada i odreda obezbijediće dovoljan broj prevoznih sredstava za prevoz ranjenika i nastojaće da se čim prije ranjenici evakušu u divizijsko previjalište, odakle će kamionom biti prevezeni dalje za bolnicu.—

Evakuacija:

Evakuacija plijena i zarobljenika biće u pravcu Mrkoplja. Odgovoran za pravilnu evakuaciju biće intendant I. brigade.

Mjesto štabova:

Štab divizije nalaziće se u prvom momentu u Palicama — Cupina, a zatim će se pomjerati: Jagetići, pa Trbovići, gdje slati izvještaj.

Štab I. brigade nalaziće se na cesti Drežnica — Trbovići — k. 557.

Štab II. brigade na Sovenici kod Bjel-skoga.

Štab I. Odreda sjeverno od Božanića.

Početak napada:

Napad će početi *noću 13 jula* u 1 sat izjutra i trajaće do likvidacije uporišta.

Povlačenje:

Naređenje za povlačenje izdaće Štab divizije pismenim ili telefonskim putem, a u hitnom slučaju ispaliće se kod Štaba divizije uzastopno jedna za drugom 5 crvenih raketa, što ima ponoviti Štab I. brigade kao i jedinice koje to vide kod Štaba brigade.

Ishrana:

I. brigada ima se obezbijediti za dva dana sa hranom kod intendature divizije i

hranu ponijeti sa sobom, računajući i bataljon koji joj pripada od II. brigade.

II. brigada hranu ima osigurati na terenu, a za bataljon u Breznom nabaviti hranu iz Zagorja.

I. Odred osigurače se kao i I. brigada s time što će njegov III. bataljon osigurati se kanalom kojim se je do sada snabdijevao.

Jedinice pri Štabu divizije osigurače se kao i I. brigada.

Znaci raspoznavanja:

Za noć napada 12/13 jula odziv: **Oružje**, lozinka: **Sila**.

Za dan 13. jula dizanje puške u desnoj ruci pravo u vis, odgovor: izbacivanje kape sa lijevom rukom ustranu.

Za noć 13/14. jula odziv: Hrvat, lozinka: Srbin.

Za dan 14. jula dizanje puške u lijevoj ruci uvis, odgovor: izbacivanje puške u desnoj ruci ustranu.

Ugovoreni znaci:

Milovan — Stevo.

Početak napada:

Ispaljuju sve jedinice po jednu crvenu raketu. Označavanje položaja naših jedinica ispaljivanje zelene rakete. Pokazivanje i označavanje pravca neprijateljskog uporišta bijela raketa odmah poslije zelene u pravcu neprijatelja.

Bataljon se je pod jačim pritiskom povukao na sadanji položaj: dvije crvene i 1 bijela raketa.

Važne napomene:

a) Pripreme za izvođenje akcije i sam pokret izvesti vrlo konspirativno tako da se zapovijesti razrade jedino sa štabovima bataljona, a pokret da se izvrši najprije u nekom suprotnom pravcu, kako bi se mještanima zavarao trag pa čak ni sami borci ne smiju znati, kako ne bi neprijatelj saznao u Ogulinu prije nego mi izvršimo napad.

b) Sve kurire i patrole koji se budu slali, slati obazrivo i predviditi sve eventualnosti tako da se ne dogodi da nam kurir ili patrola zađu među neprijatelja, uvijek treba težiti da kuriri dolaze sa izvještajima upravo

na front iz pozadine, a nikako bočno ili koso, te u slučaju pomjeranja neprijateljske linije prema nama budu odsječeni. Slati ih jasnim putevima.

c) Još jednom se napominje, napad mora početi u tačno određeno vrijeme, mora biti vrlo energičan i prodoran. Određene jedinice imaju likvidirati uporišta — bunkere, dok druge određene jedinice imaju proći mimo bunkera u samo mjesto i napasti neprijatelja u zgradama, na taj način unijeti zabunu i paniku kod neprijatelja što će doprinijeti brznoj likvidaciji uporišta.

d) Po likvidaciji neprijateljskih uporišta I. brigada će se povući u Ravnu Goru, II. brigada na svoje stare položaje, III. bataljon I. Odreda u Primorje, a I. Odred ostati će u Drežnici i Skaliću. Ovo će još pismeno odrediti štab divizije.

e) II. brigada i artiljerijski divizion dodijeliće po 1 teški bacač sa dovoljno mina I. brigadi. I. brigada će nastojati da naročito pravilno upotrebi teške bacače za likvidaciju neprijateljskog uporišta na Matuši, a naročito Sredelju, teški bacači moraju imati osmatračnicu u prvim pješadijskim redovima povezani direktno sa telefonom. U tu svrhu teške bacače po mogućnosti grupisati, i dobro osigurati.

f) Sve jedinice blagovremeno se moraju snabdjeti sa dovoljnim brojem nagaznih mina i iste efikasno upotrebiti. Neminirane komunikacije, a gdje postoji vjerovatnoća da bi neprijatelj mogao proći, ne smije biti. Po završetku akcije obligatno se nagazne mine moraju povaditi.

g) Sve jedinice pribaviće blagovremeno dovoljan broj vodiča, ali paziti na konspiraciju.

h) Na položajima se utvrditi, neutvrđen ne smije biti ni jedan vojnik, i preduzeti potrebnu zaštitu od avijacije.

i) Sa Štabom divizije biće vod za vezu iz čete za vezu Štaba divizije. Radiofonske stanice upotrebiće se na sljedeći način: oba-

dvije će se dodijeliti Štabu I. brigade, koja će dodijeliti jednom bataljonu koji napada na Sredelj i sa njime održavati vezu.

j) Pokret se ima izvršiti u tako proračunatom vremenu da jedinice po mogućstvu direktno sa marša predu u napade, što će najsigurnije garantovati uspjeh i onemogućiti neprijateljsku intervenciju koja bi uslijedila sa više strana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Polikomesara:
odsutan

Komandant, pukovnik:
Vinko Antić

DOSTAVLJENO :

Na znanje.— Štabu XI. Korpusa.

Na znanje i postupak Štabu I. brigade sa skicom (3)
Štabu II. brigade,
Štabu I. Odreda sa 2 skice
Štabu II. Odreda.

BR. 30

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 10. JULA 1944. ŠTABU
DESETOG KORPUSA NOVJ O BORBI KOD TOPOLOVCA¹

ŠTAB XXXIII DIVIZIJE X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG N. O. V. i P. O. J.
Broj Op. 94.
Dne 10/VII 1944.

Predmet: Izvještaj o borbi kod
Topolovca, dostavlja.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOVJ
(sekcija Čakovec 1 : 100.000)

8. VII. 1944. Naše jedinice bile su raspoređene kako slijedi:

I. brigada: Turski Brijeg — Šoštarićko Selo — Prednjevo
Selo. Svagdje sa po jednim bataljonom.

II. brigada: Brezovac sa jednim bataljonom i Povelić sa
dva bataljona.

Sjeverozapadno, sjeverno i sjeveroistočno bile su bazirane
jedinice XXXII Divizije i XXVIII Udarne Divizije.²

Sa pravca gdje su se nalazile jedinice XXVIII Udarne
Divizije čula se tokom prijepodneva jaka mitraljeska i topov-
ska paljba. Patrole upućene u tom pravcu s ciljem izviđanja
nisu uspjele doći u vezu sa našim jedinicama, a telefonska veza
je bila prekinuta, pa su tako naši dijelovi kao i sam Štab ostali
bez veze, ne znajući ništa o situaciji kod susjednih jedinica.

Oko 14 sati, pošto se je pucnjava sve više približavala
k nama, izdao je ovaj Štab naređenje I brigadi da sa jednim
bataljonom odmah zauzme vis Zrinjski Brijeg, sa jednim bata-
ljonom da krene grebenom od Jalševačke šume prema natpisu
»G. Križ« sa zadatkom da uhvate kontakt sa nastupajućim ne-
prijateljem i da mu spriječe prodor u Topolovac.³

II brigadi da sa jednim bataljonom zaposjedne vis Seve-
rin (Vinogradi) a sa bataljonima iz Povelića da manevriše preko
Kosovog Sela i pravi pritisak na desni bok neprijatelja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br.
29—1/3, k. 1207.

² Vidi dok. br. 51.

³ U pravcu Topolovca i Gornjih Sredica prodirali su dijelovi 1.
puka PTS (1, 2, i 3. bojna). Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112.

Jedinice, naročito I brigada, nisu uspjele zauzeti određene položaje jer su isti bili već u rukama neprijatelja, koji je nastupao dalje i zatekao naše jedinice na Turskom Brijegu i u samom centru Topolovca nepripravne za borbu i izbacio ih iz Turskog Brijega preko Šoštarićkog Sela za Brdo šumu, a bataljon II brigade uspio je zaposjesti položaj u Vinogradima (Severin). Jedna četa iz I brigade i podoficirska škola zauzele su istočnu ivicu zaseoka Brezovac, te u zajednici sa bataljonom sa Severina vatrom primorale neprijatelja koji je već bio zauzeo cijeli zaseok zapadno od crkve da odstupi na Turski Brijeg i dalje za Zrinjski Brijeg.

II bataljon II brigade iz Povelića izvršio je sa stanovitim vremenskim zakašnjenjem pritisak na desni bok neprijatelja, i prilično ga ugrozio, ali su se nakon toga angažirale znatnije neprijateljske snage iz G. Križa, nakon čega se ovaj bataljon, pošto je pretrpio i gubitke, ograničio na obranu.

I brigadi naređeno je da prikupi svoje snage i s južne strane nastupajući grebenom napadne i izbaci preostale neprijateljske dijelove na Turskom Brijegu. Izvršenju toga pristupila je brigada tek oko 19 časova i uspjela ući u Turski Brijeg, ali se nakon žestokog otpora i neprijateljskog pokušaja da odsiječe naše jedinice morala povući. Tu su učestvovala snage jednog bataljona, dok preostali bataljon nije bio u ruci Štaba brigade.

Borba između neprijatelja sa Zrinjskog Brijega te bataljona naše II brigade sa Severina i bataljona koji je nastupio iz Povelića potrajala je sve do 22 časa kad je neprijatelj pod našom koncentrisanom vatrom, a vjerovatno i po svom općem planu odstupio u Turski Brijeg i dalje za Jakopovac, ostavljajući zaštitne dijelove.

Cijela borba završila bi [se] po naše jedinice uspješno, da je ovom Štabu bila situacija jasna ranije. Ovako ne poznavajući opštu situaciju, odluka i naređenje našim jedinicama stigli su sa zakašnjenjem, kad je neprijatelj već zauzeo najpovoljnije položaje, dok su našim jedinicama preostali položaji gotovo beznačajne vrijednosti sa kojih se moglo dejstvovati uglavnom defanzivno. Neprijatelj je imao za svu svoju aktivnost u pravcu Topolovca čvrstu okosnicu na Zrinjskom Brijegu, i istodobno s tog položaja ugrožavao svaki ofanzivni pokret naših jedinka. Štabovi brigada (naročito I.) učinili su krupan propust što nisu posvetili punu pažnju izviđanju u pravcu sa kojeg se čula borba, već su dopustili da budu zatečeni po neprijatelju u bazama.

Osim toga jedan bataljon I brigade odstupio je sa Turskog Brijega mimo znanja svog predpostavljenog Štaba i cijelo vri-

jeme bio izvan njegovog uticaja. Služba veze i opet je trpjela naročito kod I brigade.

Neprijateljske snage koje su učestvovala u borbi protiv nas ili pomagale ovima, prema iskazima zarobljenika sastavljene su od jedne bojne bobanovaca i jedne bojne P. T. S. Zdruga, pa se obzirom na neznatne snage koje su s naše strane učestvovala u obrani može uzeti da su naši dijelovi u svom okviru postigli obrambeni uspjeh.

Očigledno je našim jedinicama, napose I brigadi, potrebno dosta i materijalne pomoći i sredenja da bi bile kadre preuzeti ozbiljan zadatak kao što je borba protiv nadmoćnijeg (i tehnički i ljudstvom) neprijatelja.

Neprijateljski gubici: 5 mrtvih nađenih (po pričanju ljudi mnogo više)
1 zarobljen
ranjenih (mnogo prema pričanju seljaka)⁴
5 pušaka zarobljeno
140 metaka
4 odijela
2 para cipela
1 ranac

Naši gubici: 5 mrtvih
16 ranjenih⁵
2 karabina izgubljena
4 odijela izgubljena
9.155 kom. metaka utrošeno

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Komandant, potpukovnik
J.⁶ Antolović

(M. P.)

⁴ Prema izvještaju PTS od 10. jula 1944. ustaše su u toj borbi imale 6 mrtvih, 36 ranjenih i 3 nestala. Međutim, dnevni izvještaj Zapovjedništva glavnog stožera domobranstva navodi da su gubici ustaša bili: 31 poginuo, 57 ranjenih i 20 nestalih (vidi dok. br. 126 u ovoj knjizi i reg. br. 1—268/26, k. 58).

⁵ Stab 10. korpusa NOVJ javio je depešom Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske da su ukupni gubici 28, 32. i 33. divizije bili: 16 mrtvih i 32 ranjena (Arhiv V.LI., reg. br. 1—13/4, k. 119/9).

* Josip

BR. 31

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 10. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U ZUMBERKU OD 22.
JUNA DO 2. JULA¹**

**STAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op. broj 172
Dne 10. VII. 1944 god.**

Operativni izvještaj

ŠTABU IV. KORPUSA NOVJ

Borba se je vodila na prostori: Plešivica (trig. 780), k. 661, selo Prilipje, Prodin Dol, k. 871 (Japetić), k. 739 — Sv. Jana. Položaji leže kod ceste Samobor — Jaska odakle se zemljište spušta prema Jaski i Samoboru. Teren ispresijecan i pošumljen. Sekcija Samobor 1 : 100.000.

Od naših jedinica u borbi su učestvovali: Brigada »Franje Ogulinca Selje«, Zumberački P. Odred i Karlovačka Brigada. Od neprijateljskih jedinica iz pravca Samobora dijelovi XIII. ustaške bojne, i X. policijski bataljon. Iz pravca Jaske XXX. ustaška bojna i Jägerersatz² bataljon iz Jaske i Karlovca u jačini od 900 vojnika. Kolona iz Samobora bila je jaka oko 800 vojnika.

Po prelazu pruge naše su se jedinice smjestile i to: Brigada »Franje Ogulinca Selje« na sektoru Plešivica — Prilipje — Kupeč Dol sa zatvaranjem pravca Jaska — Plešivica. Zumberački P. Odred na sektoru Manja Ves — Kotari — Prekrižje* sa zatvaranjem pravca Samobor — Plešivica, Karlovačka Brigada na sektoru Prodin Dol — Ivančići — Sv. Jana sa zatvaranjem pravca Jaska — Sv. Jana. Ovaj raspored izvršen je 21. VI. do 4 sata u jutro.

22. VI. u 5 sati u jutro neprijatelj je iz pravca Jaske izvršio napad na položaje Karlovačke Brigade u Sv. Jani i odbacio Brigadu u pravcu Špigelskog Brijega. Neprijatelj je zatim brzim pokretom preko sela Ivančići izbio na k. 871. U isto vrijeme neprijateljska kolona iz Samobora zbacila je Zumberački Odred sa njegovih položaja i naglo izbila na k. 871 i tako se spojila sa kolonom iz Sv. Jane. Na taj način uspjelo je neprijatelju

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 34—12, k. 1223.

- Riječ je o bataljonima 1. lovačkog rezervnog puka.

zaobići za leđa Brigadi »Franje Ogulinca Selje« i nabačenim bataljonima Odreda na Plešivicu.³ Dok su se ove dvije kolone na brzinu uspjele spojiti, dotle je neprijatelj iz Jaske i Okića vršio napad na položaje Brigade »Franje Ogulinca Selje«. U ovakvoj situaciji izdano je naređenje Brigadi »Franje Ogulinca Selje« i bataljonima Odreda da napuste položaje Plešivice te da se skoncentrišu na prostoriji Prodin Dol, k. 739 i k. 871 sa zadatkom da bataljoni odreda štite ranjenike i komoru, a Brigada sa dva bataljona zbaciti neprijatelja sa kote 871 i tako osigura izvlačenje ostalih dijelova, ranjenika i komore. Druga dva bataljona dobili su zadatak da spriječe neprijateljski prodor iz Prodin Dola prema k. 739. Na ove položaje Brigada je stigla u 12 sati. Dva bataljona Brigade u 12 sati izvršili su napad na k. 871 i izbacili neprijatelja sa nje. Nakon pola sata neprijatelj je izvršio povratni napad i uspio izbaciti bataljone na južne padine iste k[ote]. Bataljoni su dobili ponovno naređenje da zauzmu k. i u 14 sati izvršen je juriš i neprijatelj ponovno protjeran sa k. u pravcu Samobora. Bataljoni su se zadržali na tim položajima do noći. Dva bataljona brigade koji su držali položaj prema Prodin Dolu i Ivančićima uspjeli su zaustaviti neprijatelja u tim selima i onemogućiti mu da se povuče. U 19 sati neprijatelj je bio prisiljen dovući novo pojačanje na taj sektor da bi pomogao njegovima dijelovima iz Prodin Dola da se povuku. Ovaj neprijateljski napad podpomognut je jakim artiljerijskom i minobacačkom vatrom i bataljoni su bili prisiljeni da se povuku nešto sjevernije od sela. Na taj način neprijatelj je uspio izvući svoje dijelove iz Prodin Dola. Na ovom sektoru borba je trajala sve do 22 sata, kada se je neprijatelj povukao.

U ovoj borbi unatoč nepovoljnog položaja u prvoj fazi borbe uspjele je našim jedinicama popraviti položaje u drugoj fazi i osigurati si otpupnicu. Za sve vrijeme ove borbe nije bilo veze sa Karlovačkom Brigadom, a ova nije samoinicijativno pokušala pomoći Seljinoj Brigadi tako da je cio teret borbe pao na Brigadu »Franje Ogulinca Selje«.

Naši gubitci: 12 mrtvih, 40 ranjenih, 19 nestalih. Među poginulima se nalazi komesar Brigade Badel Marijan, a među ranjenima referent saniteta Brigade Stefić Stjepan, intendant Brigade Novaković Ilija, komandant II. Bataljona Valjan Vlado, komandant IV. bataljona Stos Stjepan, komandir III. čete II.

³ U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o tome piše: »Stožerna sat X. ustaške bojne u zajednici sa njemačkim snagama preduzela je pot-hvat pravcem: Jastrebarsko — Desinec — Klinča (Klinča Selo — prim. red.). Na neprijatelja se je naišlo kod s. Desinca, te se je razvila borba i neprijatelj je odbačen prema Plešivici«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 6/1—26, k. 58.)

bat. Šoštarec Stjepan, komesar III. Čete II. bat. Robić Nikola, vodnik III. čete II. bat. Kukurić Josip, vodnik I. čete II. bat. Deverić Mijo, desetar IV. bat. Stipetić Stjepan.

Od materijala je izgubljeno 1 dio arhive Štaba Divizije, 1 radio stanica, signalni pištolj, 17 pušaka, postolja od »Brede«, 2 km telefonskog kabla, 400 metaka, 4 konja i dva sedla.

Neprijateljski gubitci: 48 mrtvih i oko 60 ranjenih.

Zarobljen 1 gestapovac.

Zaplijenjen 1 šmajser, 1 pištolj, 2 cijevi za talijanski p.mitraljez, 12 pušaka, 1100 metaka, 2 durbina i druge sitne spreme.

U ovoj borbi se istakla cijela Brigada »Franje Ogulinca Selje« sa svojom odlučnošću i borbenošću. Od pojedinaca su se istakli Plepelić Kazimir, komandir I. čete I. bat., i Tačković Stanko, komandir II. čete III. bat.

Ova obranbena borba uspješno je završena i ako je u početku naš položaj bio nepovoljan.

Pouke iz ove akcije: aktivnost u odbrani je najbolji način razbijanja neprijateljskog plana. Rukovodioci i borci ne vode dovoljno računa o prikrivanju položaja i utvrđivanju pa zbog toga dolazi do nepotrebnih gubitaka. Neprijatelj koristi noć za koncentraciju i podilaženje a pred svanuće preuzima napad.

Pokret i manje borbe:

Poslije borbe 22 prošlog mjeseca divizija se je prebacila na sektor Sv. Jana — Bukovac — Toplice — Hrašča — Višoševići — Draganoš. Toga dana nije bilo borbe.

25. VI. Karlovačka Brigada i III. Brigada VIII. divizije i Zumberački Odred izvršili su u 22 sata diverziju pruge između Jaske i Horvata te rušenje ceste Samobor — Jaska. Pruga je porušena na 73 mjesta i porušena dva mosta. Cesta je prekopana na 4 mjesta.⁴ Tokom ovih diverzija nije bilo borbe.

26, 27, 28. VI. nije bilo borbi.

29. VI. Usljed neprijateljskog napada na položaje VIII. divizije⁵ prebačena Karlovačka Brigada na sektor Slavetić i zatvarala pravac Petrovina — Slavetić.⁶ U 4 sata u jutro Brigada »Franje Ogulinca Selje« vršila je u zajednici sa VIII. divizijom napad na G. i D. Pribić. Napad nije uspio. Brigada se povukla na sektor Okrug — Slavetić. U 11 sati neprijatelj iz G. Pribića vrši napad na položaje na Okrugu. Ovaj napad je odbijen i neprijatelj je odbačen na polazne položaje. U toku dana neprijatelj nije pokušavao izlaziti iz svojih baza. U 17 sati

* Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 140.

⁵ Vidi dok. br. 8.

« Izvještaj Štaba Karlovačke brigade o rasporedu i dejstvima od 26. do 30. juna 1944. nalazi se u Arhivu VJ.L, reg. br. 14/3, k. 1229.

[neprijateljska avijacija] bombardirala je položaje Karlovačke Brigade. Seijina Brigada povučena je sa položaja u rezervu na sektor Goljak i sjeverno od Goljaka u šumu. U ovim borbama 29. VI. imali smo 1 mrtav i 12 ranjenih. Poginuo je komandant III. bat. Karlovačke Brigade.

30. VI. U 4 sata u jutro neprijatelj je iz Pribića izvršio napad na položaje Karlovačke Brigade na Okrugu i uspio upasti u prve rovove na desnom krilu ali je protunapadom izbačen natrag, tom prilikom neprijatelj je zarobio jednu »Bredu«⁷ Karlovačke Brigade. Istog dana poslije podne neprijatelj se počeo povlačiti sa sektora Krašić — Pribić. Dva bataljona Karlovačke Brigade i jedan bataljon Seljine Brigade dobili su zadatak da brzim pokretom preko Pribića izbiju na Krupaču i D. Kupčinu te da tuku neprijatelja bočno koji se povlačio iz Krašića. U 19 sati su bataljoni izbili na određenu liniju i vatrom iz automatskih oružja prisilili neprijatelja da se sa ceste Krašić — Brlenić povuče na kote. Druga dva bataljona Karlovačke brigade dobili su zadatak da preko Brebrovca izvrše napad na Petrovinu i prisile neprijatelja na povlačenje. Po izbijanju naših dijelova na Brebrovac došlo je do susretne borbe sa neprijateljskim snagama koje su iz Petrovine krenule u pomoć neprijateljskoj zaštitnici u Krašić. U ovoj borbi neprijatelj je odbačen natrag u Petrovinu.⁸ U toj borbi smo imali 3 mrtva i 24 ranjena. Među ranjenima bio je i komandant Brigade.⁹ Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 20 ranjenih. Utrošeno je 6000 metaka po svim oruđima. U ovim borbama istakao se IV. bataljon Brigade »Franje Ogulinca Selje«. Jedinice Karlovačke Brigade su podbacile, a naročito dva bataljona koja su išla prema Petrovini.

1. VII. Brigada »Franje Ogulinca Selje« prema naredenju Štaba Korpusa prebacila se sa sektora Slavetić na sektor Prekrižje. Karlovačka Brigada je vodila obranbene borbe na položaju kod Okruga i Brebrovca. U borbama na Okrugu Brigada je izgubila jedan talijanski p.mitraljez i imala dva ranjena.

2. VII. Patrole Karlovačke Brigade sukobile se sa patrolom neprijateljskom između Pribića i Okruga. U tom sukobu imali smo 1 mrtvog borca. Neprijatelj je imao 3 ranjena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

(M. P.)

Komandant p. pukovnik:

M.^{1*} Dasović

⁷ Odnosi se na mitraljez italijanske proizvodnje.

⁸ Vidi dok. br. 14/3, k. 1229 u Arhivu V.J.L

⁹ Franjo Molek. Umro od zadobijenih rana (vidi dok. br. 19/3, k. 1229 u Arhivu V.I.I.).

¹⁰ Martin

DIREKTIVA ŠTABA 26. DIVIZIJE NOVJ OD 11. JULA 1944.
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA ODBRANU OTOKA VISA
I NAPAD NA NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA¹

DIREKTIVA Br.

ŠTABA XXVI DIVIZIJE N. O. V. J. OD 11. JULA. 1944. GOD.

Stanje neprijatelja: po priloženom informativnom izvještaju o rasporedu neprijateljskih snaga na otocima i obali prema podacima dobivenim do 6 jula 1944 g.²

Naše snage: I, XI i XII Dalmatinska Brigada i III Prekomorska Brigada. Artiljerija XXVI Divizije, Savezničke snage na Visu.³

Namjere neprijatelja: Držanje uporišta na otocima i uz obalu radi osiguranja kanala, uz obalu prolaz svojih brodova i zatvaranje naših veza sa kopnom i možebitni napad na Vis.

Naš zadatak: a) Odbrana otoka Visa.

b) Napad na neprijateljska uporišta u cilju likvidiranja ili uznemiravanja.

c) Utvrđivanje i upotpunjavanje utvrđenja na Visu.

d) Obuka i izdizanje jedinica.

U cilju izvršenja prednjeg

naređujemo:

- a) Odbrana Visa: Po izdatim zapovijestima i dopunama za odbranu otoka.⁴
Stalno provoditi kontrolu izvršavanja postavljenih zadataka do najmanjih detalja.
- b) Akcije: Do naređenja za obimnije akcije, koje će u danom času jedinice primiti od Štaba Divizije, sve brigade upućivati će dijelove svojih jedinica na otoke sa neprijateljskim upori-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 13—1/3, k. 1100.

² Redakcija nije pronašla navedeni izvještaj. O njemačkim jedinicama na operativnom području 8. korpusa NOVJ vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 11.

³ O savezničkim snagama na otoku Visu vidi tom V, knj. 24, dok. br. 78 i 82.

⁴ Vidi tom V. knj. 24, dok. br. 78 i 81, i knj. 25, dok. br. 6. 14, 48 i 52.

štima radi pravljenja prepada, zasjeda, manjih akcija i uznemiravanja neprijatelja.

Ove akcije štabovi brigada projektovat će, organizovati i izvršavati samoinicijativno, stalno mijenjajući svoje jedinice radi učvršćivanja.

Pri tome naročito obratiti pažnju: na organizacije veze sa odaslanom jedinicom, koja apsolutno i stalno mora funkcionisati.

Ishranom, popunom municijom, sanitet i sve detalje preduzeti.

Sva naređenja za akcije slati ovom Štabu na uvid. Ne tražiti posebno odobrenje za akcije u kojim se ne angažuje snage više od jednog bataljona.

Za izvođenje ovih akcija koristit će i to:

I. U. Brigada: Pelješac i Hvar

XI. U. Brigada: Mljet i Korčulu

XII. U. Brigada: Brač, Šoltu i Drvenik

III. Prek. Brigada: Korčulu i Brač

Stab III. Prekomorske i XI i XII Brigade za akcije na Braču i Korčuli uvijek će dogovorno izvoditi.

Za eventualne prepade i akcije na uporišta na obali prikupljati podatke, ali uvijek tražiti odobrenje. Izbor ovih akcija štabovi brigada sami će vršiti.⁵

⁵ O dejstvima u julu 1944. javio je Stab 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ depešom slijedeće: »U toku mjeseca jula izvršeno je šest manjih akcija. Veće akcije su nam po V. S. (Vrhovni štab NOV i POJ bio je tada na otoku Visu — prim. red.) privremeno skućene. Naša divizija osigurava V. S. Kroz mjesec dana prorađena je u duhu takmičenja i savladana potpuno egzercirna i borbena obuka i dovršeno utvrđivanje otoka. Na otocima držimo osim garnizona svu teritoriju i neprijatelj se ni patrolama ne kreće po oslobođenoj teritoriji.

Na Korčuli je neprijatelj pokušao prodrijeti na oslobođenu teritoriju sa oko 400 vojnika. Brzom intervencijom povratio se u bijegu u žicu. Na Mljetu isto tako pokušao je prodrijeti i pljačkati u jačini od 170 ljudi. Jedna četa I. Brigade ih je raspršila i povratila uz gubitke, zaplijenivši šav materijal. Na svim otocima nalazi se jedna četa do jednog bataljona, koji zarobljavaju i kojima se neprijatelj predaje.

Akcija na Pelješcu i Mljetu: ubijeno 84 a zarobljeno 8, a ranjeno 150 Nijemaca 118 Divizije. Predalo se ukupno 227 neprijateljskih vojnika, većinom Italijana, zatim Austrijanaca, Poljaka, Rusa, Ceha i Nijemaca. Plijen 150 pušaka, 2 t: bacača, 2 radio stanice, 2 mala bacača, 3 šarca, strojnica i revolvera. Zaplijenjeno na Mljetu sva komora od dviju četa a na Pelješcu oprema na 50 konja i arhiva bataljona.

Odredi: Korčulanski ubio 3, ranio 5, zarobio 2 Nijemca. Mljetski u dvije akcije: ubio 4, ranio 15, zarobio 4. Pelješki odred u pet akcija:

Naročita napomena: a) Predvidjeti sve da se sačuva tajnost predviđenih akcija.

b) Predvidjeti sve mjere opreza pri izvršenju akcija, naročito na sigurnost transporta i mjesta iskrcavanja za akciju.

c) Smjenu jedinica za akcije i njihovo snabdijevanje vršiti cjelishodno, imajući u vidu poteškoće dobijanja brodova za transport i druge potrebe.

d) U svim akcijama povezati se sa postojećim odredima i potpomoći njihovom izdizanju.

c) Utvrđivanje: Daljnje izvođenje fortifikacijskih radova na otoku u potpunosti preuzima tehnički bataljon ove divizije. Za eventualne veće potrebe, povremeno će brigade stavljati dovoljan broj ljudi na raspoloženje za radove na svojim sektorima.

Održavanje, maskiranje i dotjerivanje izvršenih radova ostaje u dužnosti jedinici koja posjeda pojedini sektor.

d) Obuka: Obuka će se izvoditi po postavljenom planu takmičenja.

Napominje se važnost dobro izvedene jedinačne obuke.

Nastojati kroz razne kurseve provesti ne samo rukovodioce, nego i otresitije borce.

Štabovi brigada će u vezi datog gradiva davati zadatke štabovima bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
p.pukovnik:
D.« Korać

Načelnik
p.pukovnik:
T.⁷ Biočić

Komandant
p.pukovnik:
B.⁸ Božović

(M. P.)

ubio 27, ranio 11, zarobio 30 sa spremom. Teško ošteti jedan njemački brod. Neprijatelj iz 118 Divizije. Naši gubitci: mrtvih 5, ranjeno 7. Odredi: 5 mrtvih, ranjeno 8.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—4, k. 1103, I.)

⁸ Dušan

⁷ Ante (Toni)

• Božo

Dostavljeno: Na znanje: *Štabu VIII korpusa NOVJ.*
Štabu mornarice NOVJ. s molbom da se potrebne odredbe prenesu Štabu IV i V P.O. Sektora i za akcije stave potrebni brodovi na raspoložnje brigadama.

Na izvršenje: *Štabovima brigada*
Štabu grupe pari. ot. odreda

BR. 32

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 11. JULA 1944. ŠTABU 7. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA BUNKERE NA PRUZI SUNJA — SISAK¹

ŠTAB
I. UDARNE BRIGADE VII. UD. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
K. Op. Br. 43/44
Dne 11-VII-1944

Operativni izvještaj o
akciji tj. napadu na
bunkere ispod s. Kinjačke.

ŠTABU VII. UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Neprijateljska pruga od Capraga pa do Sunje i Kostajnice osigurana je na pojedinim dijelovima sa bunkerima, koji su izrađeni od tvrdog materijala i isti ometaju prilaz pruzi, te zbog toga je nemoguće istu potrgati. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100.000.

Od naših jedinica učestvovalo je u napadu dva bataljona, od toga četiri čete su napadale same bunkere, a dvije čete su vršile bliža osiguranja i to: Jedna četa vršila je osiguranje od Brđana, a druga četa od Blinjskog Kuta. U sastavu ova dva bataljona isto su učestvovali u napadu dijelovi našeg I. art.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.II., reg. br. 31/2, k. 816.

Naročita napomena: a) Predvidjeti sve da se sačuva tajnost predviđenih akcija.

b) Predvidjeti sve mjere opreza pri izvršenju akcija, naročito na sigurnost transporta i mjesta iskrcavanja za akciju.

c) Smjenu jedinica za akcije i njihovo snabdijevanje vršiti cjelishodno, imajući u vidu poteškoće dobijanja brodova za transport i druge potrebe.

d) U svim akcijama povezati se sa postojećim odredima i potpomoći njihovom izdizanju.

c) Utvrđivanje: Daljnje izvođenje fortifikacijskih radova na otoku u potpunosti preuzima tehnički bataljon ove divizije. Za eventualne veće potrebe, povremeno će brigade stavljati dovoljan broj ljudi na raspoloženje za radove na svojim sektorima.

Održavanje, maskiranje i dotjerivanje izvršenih radova ostaje u dužnosti jedinici koja posjeda pojedini sektor.

đ) Obuka: Obuka će se izvoditi po postavljenom planu takmičenja.

Napominje se važnost dobro izvedene jedinačne obuke.

Nastojati kroz razne kurseve provesti ne samo rukovodioce, nego i otresitije borce.

Štabovi brigada će u vezi datog gradiva davati zadatke štabovima bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	Načelnik	Komandant
p.pukovnik:	p.pukovnik:	p.pukovnik:
D.» Korać	T.⁷ Biočić	B.⁸ Božović

(M. P.)

ubio 27, ranio 11, zarobio 30 sa spremom. Teško ošteti jedan njemački brod. Neprijatelj iz 118 Divizije. Naši gubitci: mrtvih 5, ranjeno 7. Odredi: 5 mrtvih, ranjeno 8.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—4, k. 1103, I.)

¹ Dušan

⁷ Ante (Toni)

^e Božo

Dostavljeno: Na znanje: *Štabu VIII korpusa NOVJ.*
Štabu mornarice NOVJ. s molbom da
se potrebne odredbe prenesu Štabu
IV i V P.O. Sektora i za akcije stave
potrebni brodovi na raspoloženje
brigadama.

Na izvršenje: *Štabovima brigada*
Štabu grupe part. ot. odreda

BR. 33

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 11. JULA 1944. ŠTABU
7. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA BUNKERE NA PRUZI
SUNJA — SISAK¹**

ŠTAB
I. UDARNE BRIGADE VII. UD. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
K. Op. Br. 43/44
Dne 11-VII-1944

Operativni izvještaj o
akciji tj. napadu na
bunkere ispod s. KLnjačke.

ŠTABU VII. UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Neprijateljska pruga od Capraga pa do Sunje i Kostajnice osigurana je na pojedinim dijelovima sa bunkerima, koji su izrađeni od tvrdog materijala i isti ometaju prilaz pruzi, te zbog toga je nemoguće istu potrgati. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100.000.

Od naših jedinica učestvovalo je u napadu dva bataljona, od toga četiri čete su napadale same bunkere, a dvije čete su vršile bliža osiguranja i to: Jedna četa vršila je osiguranje od Brđana, a druga četa od Blinjskog Kuta. U sastavu ova dva bataljona isto su učestvovali u napadu dijelovi našeg I. art.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 31/2, k. 816.

divizionu, "tj. 2 brdska i 4 protivkolska topa, kao i 4 protivtenkovska bacača.

Neprijateljsku posadu u dva bunkera sačinjavali su: U svakom bunkeru po 4 Nijemca i 9 domobrana, naoružani sa 1 teš. mitraljezom, 1 puškomitraljezom, a ostalo karabini, tj. u svakom bunkeru nalazilo se ovakvo naoružanje, a još bunkeri su bili osigurani sa nagaznim minama i bombama, koje su visile na žici.

Naša odluka bila je da se napadne i uništi neprijateljska posada u tim bunkerima i da se na istom mjestu stvori jedan veći prostor čistog terena da bi se sa naše strane uspješnije mogao napadati neprijateljski voz, kao i da bi se na istom mjestu moglo nesmetano izvršiti trganje pruge.

Za napad bila je izdana pismena zapovijest,² koju prilazimo, a iz koje se vidi raspored naših jedinica.

Borba se vodila 11. ov. mj. a počela je u 3.20 časova i trajala je do 4.30 časova.

Prilikom razvođenja jedinica na položaj, neprijatelj nije tačno primijetio prilaz naših jedinica, ali je ipak nešto uočio, jer je davao više puta pri samom prilazu našeg II. bataljona jače rafale iz lijevog bunkera u pravcu položaja, gdje je isti bataljon zaposjeo. Iz toga može se zaključiti da je nešto neprijatelj primijetio, ali ipak nije vjerovao da će biti napadnut sa jačim snagama. Naša težnja je bila da se privučemo što bliže i da sredimo sve oružje, kako lako tako i teško i da se koncentričnom vatrom udari odjedanput, koje smo i uradili.

Bataljoni su se privukli u odstojanju od 100 — 250 metara do ispred samih bunkera, i kada je bilo sve sređeno otvorena je jedinstvena vatra. Desno krilo, tj. desni bunker, koji je napadao III. bataljon, isti bunker je bio pogođen od prvih granata od protivkolskih topova, kao i protivkolskih bacača, i dobro obasut mitraljeskom vatrom, te isti bunker odmah je počeo da daje slab otpor i pod dejstvom našeg oružja borci su uspjeli da isti bunker brzo likvidiraju, koga su poslije likvidacije i minirali i digli u vazduh. Na lijevom krilu, gdje je napadao II. bataljon nije se postiglo potpuno uništenje istoga bunkera, zbog toga što su teš. oruđa bila smještena na daljem odstojanju, te ista oruđa nisu imala uspjeha u prvim pogodcima i zbog toga neprijatelj se držao u bunkeru i oko bunkera u rovovima, sve dotle dok se nije smjestio jedan brdski top na samu cestu ispred protivkolskih topova u blizini bunkera 150 metara. Isti brdski top imao je četvrti metak pun pogodak u bunker i neprijatelj je isti bunker odmah napustio, ali je zauzeo prugu i roveve, koji su se nalazili oko bunkera i davao dalje otpor. Jedna manja

² Redakcija nije pronašla tu zapovijest.

grupa Nijemaca došla je od Blinjskog Kuta u pomoć istom bunkeru i podpomogla ga svojom vatrom.³ Greška zbog koje isti bunker nije razrušen jest u tome, kako je gore navedeno, zbog neuspjeha protivkolskih topova i bacača. Topova što nisu imali pogodke, a bacača što nisu bili prišli odmah do bliskog odstojanja, odakle bi imali pogodke i odmah bi neprijatelja demoralisali, nego su dozvolili da se isti neprijatelj pribere i da sačeka pomoć, koja mu je stigla u 4 časa i istoga spasila. Jedino se može reći još i to da je prilaz do samog bunkera dosta nezgodan, već kada je neprijatelj napustio bunker, jer je imao vrlo dobre zaklone na samoj pruzi odakle se uporno branio, ali kako smo naveli da je bilo skrenuti pažnju od strane toga štaba bataljona moglo se uspjeti bolje.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi nisu izvršeni u cjelosti, ali su postignuti [slijedeći rezultati]:

Zarobljeno je: 3 neprijateljska vojnika, ubijeno na licu mjesta kod bunkera 15 vojnika Nijemaca i domobrana.

Zaplijenjen je 1 teš. mitraljez, 1 puš. mitraljez, 6 karabina, engl. 12.000 metaka mitraljeskih i puščanih, 350 francuskih metaka, 6 šinjela, 2 para čizama, 5 pari cipela, 5 pari polovnog odijela, 4 para novog odijela ljetnog, 1 sanduk sanitetskog materijala, 3 šatorska krila, 5 ćebadi, nekoliko porcija i čutura, fišklja i ranaca, 1 bicikl.

Utrošeno je 2458 metaka mitr. i puščanih raznog kalibra, 8 teš. bombi cal. 81 mm, 8 mina za mali bacač, 6 ručnih bombi.

Naši gubitci 5 lakše ranjenih drugova.

U ovoj borbi svojom hrabrošću istakla su se 3 borca našeg III. bataljona i to: 1. Drug Jakšić Đuro, vodnik, 2. Jarčević Mirko, 3. Pavlica Rade, koji su na juriš oteli od Nijemaca teš. mitraljez s kojim je neprijatelj radio, sve dotle dok ga nisu uhvatili za samu cijev mitraljeza ...

Rukovođenje nižeg i višeg kadra III. bataljona u ovoj borbi dobro su se vojnički snašli, dok kod II. bataljona komandni kadar u prvi mah nije se dobro snašao, što nije u dovoljnoj mjeri iskoristio teško naoružanje, s tim zadocnio na likvidiranju bunkera, neprijatelju je stiglo pojačanje i ako je posada istoga bunkera bila likvidirana, ali uslijed pojačanja koje je stiglo nije bunker bio uništen.

⁵ O napadu na te bunkere rečeno je u bojnoj relaciji 1. zbornog područja slijedeće: »10/11. VII. Odmetnici nepoznate jačine napali su oko 0500 sati kod Brđana (6,5 sz. Sunja) 1 toranj uz prugu. Napad izvršen protuoklopnim topom i odmetnicima uspjelo osvojiti toranj i podpuno ga razrušiti. Gubitci 1 narednik i 2 domobrana poginuli, ostalima uspjelo se povući. Odmetnici pokušali napad i na susjedni toranj, ali su od pojačanja koje je došlo iz Blinjskog Kuta u tome spriječeni.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—45, k. 58.)

Štednja municije. Utrošak municije računajući na naoružanje, utvrđenje i vrijeme borbe koja je trajala, utrošak municije nije mogao biti manji.

Iz ove operacije možemo povući slijedeće pouke:

1.— Sto je dokazano kod ovakvih operacija, da se ovakova neprijateljska uporišta mogu samo likvidirati uz dobro sadejstvo svih teških i automatskih naoružanja sa odlučnim bombaškim desetinama i energičnim napadom. U koliko se ne postigne to sa slabim napadom neprijatelj se pribere, daje odpor, stižu mu pojačanja i akcija u cjelosti ne uspijeva.

2.— Ovakova neprijateljska uporišta ne mogu se na pomrčini likvidirati. Važno je na lošem vremenu i pomrčini zaposjesti položaje, organizovati dobru vezu između jedinica i čekati vrijeme kada se cilj može neposredno gađati i pogodke tačno osmatrati.

Prilog: Zapovijest, pregled sa listama gubitaka i skica o napadu, dostavljamo vam na pregled.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar,
Borajević Branko

Komandant-kapetan,
M. Suzić

BR. 34

**ZAPOVIJEST ŠTABA 12. NOU BRIGADE OD 11. JULA 1944.
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA OBEZBJEĐENJE ŽETVE¹**

**STAB XII. UDARNE BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. broj: 204

Dana: 11/VII. 1944 g. u 23.30^h

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Slav. Požega 1:100.000)

U vezi naređenja² Štaba divizije Op. broj 477 od 11. VII. 1944 u 22.20 sati,

N A R E Đ U J E M O :

- 1) *I. bataljonu:* Zaposješće položaj zapadno od sela Treštanovci kod pustare Mađarija sa zadatkom da ne dozvoli bandi da svojim dolaskom iz Požege u tom pravcu ometa žetvu koju mi osiguravamo. U koliko banda naiđe sačekati je i smlatiti.³ Hranu uzimati iz sela Treštanovci.
Sastav: Treštanovci kod pustare Mađarija sa zadatkom da ne dozvoli bandi da svojim dolaskom iz Požege u tom pravcu ometa žetvu koju mi osiguravamo. U koliko banda naiđe sačekati je i smlatiti.³ Hranu uzimati iz sela Treštanovci.
tri čete, Teški bacač, top Pito i ostali dijelovi
Vežu održavati sa jedinicama Osječke brigade koja se nalazi u Jakšiću.
- 2) *II. bataljonu:* Zaposješće sa svojim jedinicama položaj na najzgodnijem mjestu južnije od Alilovca, sa zadatkom sačekivanja bande u koliko naiđe iz Požege u tom pravcu.
Sastav: tri čete, prot. ten. top 45 mm. Hranu uzimati iz sela Alilovca, a i ostali dijelovi vežu održavati sa jedinicama I. bataljona koji se nalazi u Treštanovcima.
- 3) *III. bataljonu:* Zaposješće sa svojim jedinicama selo Ramanovac sa zadatkom sačekivanja bande u koliko naiđe iz Požege u tom pravcu.
Sastav: tri čete,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VJ.I., reg. br. 32—1/1, k. 893.

² Redakcija nije pronašla ovo naređenje.

³ Neprijateljske snage iz Slavonske Požege i Pleternice pokušale su da ometu žetvu, ali su ih dočekale jedinice 12. i Osječke brigade i nanijele im znatne gubitke (vidi dok. br. 49, 109, 131 i 132).

- prot. ten. top 37 mm.
i ostali dijelovi
- Hraniti se iz istog sela, a vezu održavati sa I. i II. bataljonom.
- 4) *IV. bataljonu:* Sa svojim jedinicama zaposješće selo Malu Veliku sa zadatkom sačekivanja bande u koliko naiđe u tom pravcu. Jednu četvu poslaće u selo Kaptol koja treba da bude kao osiguranje kod svih naših topova, komora i ostalih nepotrebnih dijelova.
- 5) *Mjesto štabova:* Štabovi bataljona nalaziće se uz svoje jedinice, a štab brigade nalaziće se u selu Ramanovac.
- 6) *Veza* Veza između štaba brigade i štabova bataljona treba da se održava kuririma kojima dati na raspolaganje konje, tako da bi se veza mogla održavati što brže i što češće. U koliko bude opasnija situacija vezu održavati patrolama. Također neka bataljoni međusobno održavaju vezu i izvještavaju se o situaciji na pojedinim sektorima.
- Izvještaje slati u štab brigade što češće a naročito o svim promjenama u vojničkoj situaciji.
- Svakih tri sata najmanje treba da bude izvještaj u štabu brigade.
- 7) *Vrijeme zaposjedanja:* Sve jedinice moraju zaposjesti određene položaje kao i sela do 6 sati u jutro 12. VII. 1944.

Napomena

Svi bataljoni će minirati puteve koji od Požege vode prema njihovim položajima i određenim im selima. Svi bataljoni u čijem se sastavu nalaze topovi uputiće ih u Kaptol, kao i svoje komore i ostale nepotrebne dijelove koji [bi] bili samo balast u slučaju borbe, gdje će se nalaziti do daljnjeg, a osiguranje uz njih daće IV. bataljon u jačini jedne čete.

III. bataljon uputiće jednu četvu i komesara bataljona u Vetovo na raspoloženje žetvenom odboru kome će se tamo javiti sutra u jutro.

Jedinice se ne smiju zadržavati u selu, već biti na zgodnom položaju van sela u pravcu Požege. Iskopati rovove i dobro se zakamufilirati. Ispred sebe dublje prema neprijatelju na zgodne položaje isturite i izviđače koji trebaju da pravovremeno primijete pokret neprijatelja, a također teren prema neprijatelju kontrolisaćete dubokim patrolama. U koliko koji od bataljona bude napadnut odmah drugi susjedni bataljon treba da udari bandu s boka ili sa leđa i sadejstvujući da ga uništi i protjera. Na primjer u koliko banda napadne bataljon u Alilovcu, bataljon iz Treštanovaca treba da bandu napadne s boka ili s leđa preko Tumića i obratno. Isto treba da se postupi u koliko bude napadnuta jedinica Osječke brigade u Jakšiću. Međuprostore između pojedinih jedinica kontrolisati patrolama i ne smije se desiti da se banda provuče, a da ju se pravovremeno ne otkrije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant, major:
I. Senjug

Dostavljeno:
Štabu I. II. III. i IV. bataljona
na izvršenje.

176/44

⁴Neprijat. Čerkezi i ustaše gubici: 10 mrtvih i 6 ranjenih. Naši gubici: 1 poginuo, 5 teže i 6 lakše ranjenih. Borba počela dana 13-VII-44 u 13,15\ Izvršen je jedan juriš. Ispaljeno: 740 metaka, 14 mina lakog bacača i 7 trombl. bombi.

⁴ Ovaj dio teksta dopisan je u originalu mastilom.

BR. 35

**NAREDBA ŠTABA 8. KORPUSA NOVJ OD 12. JULA 1944.
PODREDENIM JEDINICAMA KOJOM SE BRIGADAMA
VRAĆAJU RANIJI NAZIVI¹**

NAREDBA BROJ 26

Štaba VIII Korpusa N.O.V. Jugoslavije — od dana 12.
VII. 1944 god.

I. Izmjene naziva i broja brigada U vezi naređenja Vrhovnog Štaba NOV i PO Jugoslavije, stavlja se van snage tačka III naredbe² broj 3 ovog štaba od 13 januara t.g., izdate na osnovu naređenja Glavnog Štaba NOV i PO Hrvatske, pa prema tome brigade nose slijedeće nazive:

I, II i III Brigada IX Divizije biće III,
IV i XIII Dalmatinska Brigada IX Divizije NOVJ,

I, II i III Brigada XIX Divizije biće V,
VI i XIV Dalmatinska Brigada XIX Divizije NOVJ,

I, II i III Brigada XX Divizije biće VIII, IX i X Dalmatinska Brigada XX Divizije NOVJ,

I, II i III Brigada XXVI Divizije biće I, XI i XII Dalmatinska Brigada XXVI Divizije NOVJ,

Bivša III Brigada XEX Divizije sada VII Dalmatinska Brigada naređenjem Glavnog Štaba NOV i PO Hrvatske stalno je ušla u sastav XXXV Divizije XI Korpusa NOVJ.³

Ova naredba stupa odmah na snagu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-Pukovnik:
Boško Šiljegović s. r.

Komandant-Pukovnik:
Vlado Cetković⁴ s. r.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 13—1/6, k. 1020.

* Naredba se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 6/1, k. 517.

» To naređenje Glavni štab je poslao 29. juna 1944. štabovima II. korpusa NOVJ i 19. divizije. Sedma dalmatinska brigada pripadala je od decembra 1943. u organizacijskom smislu 19. diviziji a u operativnom 35. diviziji (vidi tom V, knj. 23, 24, 25, 26, 27 i 28).

⁴ Narodni heroj. Poginuo 20. oktobra 1944. kao komandant 8. korpusa NOVJ.

Dostavljeno:

na znanje:

Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske,
Štabu Mornarice,
Štabu Sjevero, Srednje i Južno-
Dalmatin. Part. Odreda,
Korpusnoj Vojnoj Oblasti i
Svim odsjecima ovog korpusa.

Na postupak:

Štabu IX, XIX, XX i XXVI Divizije NOVJ.

(M. P.)

Da je prepis vjeran originalu,
potvrđuje

Načelnik Štaba — Pukovnik:
Kuprešani⁵

ŠTATI
XIX DIVIZIJE N. O. V. J.
A. Br. 325
22/Vn. 1944.

Na prepisu
Štabu I, II i III. Buk. brig.
i jedinicama pri štabu Div.

Prednja Naredba VIII. Korpusa dostavlja Vam se na
znanje i postupak.

S. F. — S. N.!

Nač. št. major

Milan

185'

b) Sa preostalim snagama od mjesta osiguranja pa prema jugozapadu očistiti ž. prugu od nepr. patrola i minirati je zaključno do mosta na Lonji.

- 3) Mjesto štabova:** Štabovi brigada biti će za sve vrijeme diverzije uz svoje jedinice.
- 4) Početak napada:** Sa diverzijom odpočeti dne 13. VII. 1944. u 23 časa.
- 5) Znaci raspoznavanja:** Znaci raspoznavanja važe opći.
- 6) Sanitet:** Obje brigade smjestiti će pozadi sredine svog operativnog sektora previjališta. Ista će upućivati ranjenike za Divizijsko previjalište u Bađinac.
- 7) Povlačenje** Jedinice će se povući po završenom zadatku u polazne baze.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Komandant, potpukovnik
J. Antolović

(M. P.)

Dostavljeno:
Štabu X Korpusa »Zagrebačkog« NOVJ.
na uvid
Štabu I brigade
Štabu II brigade, na izvršenje.

»

a

BR. 37

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 13. JULA 1944.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O OPERATIVNOJ
SITUACIJI U SJEVEROZAPADNOJ HRVATSKOJ I O ORGA-
NIZACIJI I FORMACIJI KORPUSA¹**

STAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Op. broj 370
Dne 13. jula 1944.

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec juni.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

OPERATIVNA SITUACIJA :

Sektor Zagorje: Situacija u vojničkom smislu na ovome sektoru u velikoj se mjeri pogoršala, naročito poslije odlaska naših jedinica iz toga sektora.²

Neprijatelj je na ovome sektoru uspostavio sve svoje ranije garnizone. Ovi garnizoni su sada još i pojačani. Posade neprijateljskih garnizona u glavnom sačinjavaju ustaše, a pored njih se nalazi i manji broj domobrana, Nijemaca i gestapovaca.

Neprijatelj je na ovaj sektor smjestio oko 3.000 svojih ranjenika, koje je u glavnom evakuirao iz Zagreba. Ovi ranjenici su smješteni na prostoru između Krapinskih i Tuheljskih Toplica, po selima i vinogradima. Ovo je jedan od razloga, što su pojačana uporišta na sektoru Zagorja i Prigorja, pošto neprijatelj mora štititi svoje ranjenike.

Osim toga neprijatelj na svaki način želi da si osigura komunikacije Varaždin — Zagreb, tj. željezničku prugu i cestu i nastoji radi toga da odbaci naše jedinice od tih komunikacija.

Još jedan razlog radi čega neprijatelj teži da što jače kontroliše Zagorje, jeste mobilizacija. Neprijatelj nastoji na svaki način da sprovede na ovom sektoru što potpuniju mobilizaciju

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 5—1/4, k. 551 B.

² Pod pritiskom nadmoćnijih neprijateljskih snaga Zagorje je polovinom maja napustila 32. divizija i 1. brigada 33. divizije. Poslije povlačenja navedenih jedinica na području Zagorja ostali su Zagorska NO brigada, Zagrebački i Zagorski NOP odred (vidi tom V, knj. 27. dok. br. 165 i knj. 28, dok. br. 8).

i da što veći broj ljudi povuče u svoje redove. Pošto neprijatelj nije uspio da pridobije ljude da idu u ustaške redove, to je onda otpočeo sa stvaranjem milicije i postavljanjem iste u pojedina uporišta. U početku je neprijatelj u tome i uspio, ali u posljednje vrijeme pojavili su se slučajevi sukoba između milicije i ustaša i narod dočekuje naše jedinice sa sve većim simpatijama.

Sektor Kalnika: Na ovome sektoru isto tako je stanje u vojničkom smislu veoma teško. Neprijatelj neprekidno krstari sektorom Kalnika i nastoji na svaki način onemogućiti opstanak **naših** jedinica na ovome sektoru. Razlog ovome je svakako taj, što držanje Kalnika omogućava pristup ka Podravini, a neprijatelj nastoji na svaki način da nam to onemogući. Na ovome sektoru neprijatelj drži jake posade u uporištima Križevci, Novi Marof, Varažd. Toplice, Ludbreg i Koprivnica.

Naročito se je pojačala posada u Križevcima i Koprivnici. Neprijatelj nastoji da popravi želj. prugu Varaždin — Koprivnica i istu je popravio do Ludbrega. U posljednje vrijeme neprijatelj prikuplja radnu snagu u Križevcima s namjerom da popravi prugu Križevci — Koprivnica.

Posade u ovim uporištima većim dijelom su sastavljene od ustaša i to »Crna legija³« pod komandom p. pukovnika Bobana (u Koprivnici) i pojedinih bojni P.T.S.-a.⁴ Pored njih nalaze se u uporištima domobrani i gestapovci.⁵

Sektor Bilogore: Na ovome sektoru neprijatelju nije uspjelo da sprovede kontrolu terena, ali vrši česte ispade na ovaj sektor. Na ovome sektoru se nalazi kao glavno uporište Bjelovar, u kome se kao posada nalaze većinom domobrani, manji broj ustaša, gestapovaca i Nijemaca, ali kao glavnu svoju snagu koriste pitomce Oružničke Središnje Škole, kojih ima oko 1.500. Pored ovog uporišta nalaze se na ovom sektoru i manja uporišta kao: Gudovac, Rovišće, Sv. Ivan Zabno i Vrbovec. U svim ovim uporištima nalaze se ustaše, osim Vrbovca u kome su se ranije nalazili dijelovi I. Kozačke Divizije, a sada se u istom nalaze domobrani. Gradec je za sada prazan, pošto su ga napustili dijelovi I. Kozačke Divizije. Pored gore navedenih uporišta na ovome sektoru postoje još i uporišta: Novi Grad, Đurđevac i V. Trojstvo. Ova uporišta, osim V. Trojstva, uspostavljena su u zadnje vrijeme i to očigledno s namjerom da se spriječi prodiranje naših jedinica u Podravinu. I na ovome sektoru neprijatelj sprovodi prisilnu mobilizaciju i nastoji na svaki način da si osigura ovogodišnju žetvu.

³ Peti ustaški zdrug

⁴ Na ovom području nalazili su se dijelovi 1. pukovnije poglavnikovog tjelesnog zdruha (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112).

⁵ Njemačka vojna policija

Oko ovih uporišta neprijatelj je osnovao po selima manje grupe milicionera.

Sektor Moslavine: Na ovome sektoru stanje u glavnom nepromijenjeno. Vojnička situacija je postala povoljnija odlaskom dijelova I. Kozačke Divizije sa sektora Križevci — Dugo Selo na sektor Sisak — Novska.

U uporištima na ovom sektoru: Narti, Križu, Popovači, Garešnici, Kutini, Vrbovcu i Gojilu, nalaze se posade sastavljene dijelom od ustaša, dijelom od domobrana⁶ i manjeg broja Nijemaca.

Sve ove posade, osim Narte, imaju u glavnom zadatak čuvanje komunikacije, naročito glavne želj. pruge Dugo Selo — Brod i Dugo Selo — Križevci.

Glavne snage neprijatelja na teritoriji našeg Korpusa u glavnom su ustaše i to: Crna legija, jedinice P.T.S.-a, domobrani, te manji broj gestapovaca i Nijemaca. Neprijatelj je uspio da prisilno mobilizira veći broj ljudi, te je na taj način pojačao svoje jedinice i uspio da uspostavi mnoga uporišta i bolje kontroliše i one sektore nad kojima ranije nije imao kontrole.

Kao osnovni i glavni zadatak naših jedinica jeste oslobodjenje Podravine i sa time u vezi i uništenje neprijateljskih komunikacija, kako želj. pruge, tako i puteva, te sprječavanje svakog saobraćaja na ovim komunikacijama. Pored ovog glavnog zadatka postavlja se pred nas i zadatak zaštite ovogodišnje žetve i likvidiranje manjih nepr. uporišta, tako da se ograniči kontrola teritorije od strane neprijatelja.

ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA:

Organizacija Štaba Korpusa sprovedena je u cjelosti, osim formiranja personalnog odsjeka, koje je sada u toku.

U Štabu Korpusa nedostaje šef operativnog odsjeka, pošto je dosadašnji šef ovog odsjeka major drug Kučiš Stjepan određen za komandanta Zapadne Grupe P. Odreda, a na njegovo mjesto do sada drugi nije određen.

Pod neposrednom komandom Štaba Korpusa nalaze se:

- XXXII. Divizija
- XXXIII. Divizija
- Zapadna Grupa P. Odreda
- Istočna Grupa P. Odreda
- III. Diverzantski bataljon
- II. Srpski bataljon.

⁶ Iz sastava 1. gorskog zdruga (vidi bojnu relaciju 1. zbornog područja u Arhivu V.I.L., reg. br. 7/1—7, k. 58).

XXXII. Divizija.

Štab Divizije. Štab Divizije u sadanjem sastavu potpuno zadovoljava. Postavljanjem potpukovnika druga Bulata⁷ za komandanta ove Divizije stanje u samome Štabu Divizije i u samim jedinicama u velikoj mjeri se popravilo. Osjeća se porast borbenosti kod jedinica i bolje funkcionisanje samog Štaba Divizije.

Divizija ima u svom sastavu:

Ud. Brigada »Braće Radića«

Brigada »Matija Gubec«

Cetu za vezu

Bolnički vod

Izviđački vod

Podoficirsku školu

Prateću desetinu.

Udarna Brigada »Braće Radića«.

Štab Brigade: Ovaj Štab je potpun. Pošto je komandant Brigade kapetan drug Vulić Ivan ranjen, to je na njegovo mjesto postavljen za v. d. komandanta drug potporučnik Lučić Marko do sada načelnik Štaba Brigade »Matija Gubec«. Isti drug ima dosta vojničkog znanja i sposobnosti za rukovođenje u operativnim jedinicama, samo bi mu trebalo malo više energičnosti.

Štab Brigade kao cjelina osjeća se u svome radu u jedinicama, ali bi mu trebalo ipak više požrtvovnosti u radu i kontrole nad potčinjenim štabovima i komandama.

Štab I. bataljona. Štab je potpun i svojim radom zadovoljava. Bataljon kao cjelina dobar je. Moral boraca i rukovodilaca je na dosta velikoj visini. Bataljon je sposoban za izvršenje težih zadataka.

Štab II. bataljona. Ovaj Štab je potpun. Komandant bataljona zastavnik drug Rajaković Nikola je vrlo dobar. Bataljon kao cjelina je vrlo dobar. Moral boraca i rukovodilaca i volja za borbu i uništenje neprijatelja na vrlo velikoj su visini. Bataljon je sposoban za izvršenje i najtežih zadataka.

Štab III. bataljona. Štab je potpun, i svojim radom zadovoljava. Ovaj bataljon kao cjelina sposoban je za izvršenje srednjih zadataka. Kod boraca ovog bataljona nema još dovoljno čvrstine, međusobne suradnje i odlučnosti u izvršenju zadataka.

Pored gore navedenih bataljona ova Brigada u svom sastavu ima još:

Bolnički vod

⁷ Rade Bulat

Četu za vezu
Izviđački vod
Minersku desetinu
Prateću desetinu.

Udarna Brigada »Braće Radića« kao cjelina očvrstnula je i borci su se prekalili i postali odlučniji i otporniji u izvršenju zadataka.

Brigada je sposobna za izvršenje i težih zadataka.

Brigada »Matija Gubec«.

Stab Brigade. Ovaj Stab je popunjen. Stanje u samom Štabu popravilo se je dolaskom novog politkomesara kapetana druga Krajačić Josipa. Komandant Brigade drug Došen Stevan stari borac i ima vrlo veliko borbeno iskustvo, u borbi je hladan i staložen, te pravilno ocjenjuje situaciju.

Stab Brigade kao cjelina saživio se je, postoji sklad u radu i osjeća se njegovo djelovanje u Brigadi. Malo više bi trebalo pružati pomoći svojim potčinjenim štabovima i komandama.

Stab I. bataljona. Stab je popunjen i svojim radom zadovoljava.

Bataljon kao cjelina je dobar. Borbenost i moral boraca su na visini, ali još nema dovoljno upornosti u izvršenju zadataka. Bataljon je sposoban za izvršenje srednjih zadataka.

Stab II. bataljona. Ovaj Stab je potpun. Komandant bataljona drug Mikulčić Marijan je mlad komandant i nema dovoljno borbenog iskustva, ali je vrlo hrabar i ima vojničkog znanja.

Bataljon kao cjelina dosta je dobar, ali kod boraca nema dovoljno odlučnosti i otpornosti. Bataljon je sposoban za vođenje borbe na terenu i za izvršenje srednjih zadataka.

Stab III. bataljona. Stab je potpun. Komandant bataljona drug Tepšić Stevo mlad je komandant, ali pokazuje mnogo volje za rad, dobro se snalazi na toj dužnosti i ima uslova da se razvije u dobrog komandanta.

Bataljon kao cjelina je dobar. Borci su borbeni i odlučni. Bataljon je sposoban za izvršenje srednjih zadataka.

Pored navedenih bataljona Brigada u svom sastavu ima još:

Bolnički vod
Četu za vezu
Izviđački vod
Minersku desetinu
Prateću desetinu.

Brigada »Matija Gubec« kao cjelina znatno se popravila, a naročito poslije brojčanog pojačanja pripajanjem bataljona Kalničkog P. Odreda. U ranijim borbama borci su se prekalili i očvrtnuli.

Brigada je sposobna za izvršenje srednjih zadataka.

Divizija kao cjelina u velikoj mjeri se je popravila poslije učinjenih izmjena. Moral i borbeni duh kod boraca porastao je i Divizija je sposobna za izvršenje i težih zadataka. Jedinice ove Divizije vrlo dobro se snalaze u borbi sa neprijateljem na terenu.

XXXIII. Divizija.

Štab Divizije. Štab Divizije je potpun. Štab je sređen i svojim radom zadovoljava. Komandant potpukovnik Antolović⁸ je vrlo dobar i ima pregled nad jedinicama. Do sada je potpuno zadovoljio. Politkomesar Divizije Mutak Vlado pomaže komandantu. Načelnik Štaba Divizije kapetan drug Biškup⁹ do sada je zadovoljio.

Divizija u svom sastavu ima:

- I. Brigadu
- II. Brigadu
- Pontonirsku četvu
- Diverzantski vod
- Bolnički vod
- Vod za vezu
- Podoficirsku školu
- Prateći vod.

I. Brigada. Štab Brigade je nepotpun. Nedostaje politkomesar, koji je upućen na srednji partijski kurs. Štab kao cjelina u vojničkom pogledu zadovoljava. Osjeća se nedostatak politkomesara kako u Štabu, tako i u jedinicama.

I. Brigada organizaciono stoji dosta slabo. U istoj nedostaje izvjestan broj nižih rukovodilaca i to politkomesara, pomoćnika politkomesara, kao i nekoliko komandira. Za popunu tih mjesta moralo se je uzeti mlađe drugove, koji do sada još nisu zadovoljili na toj dužnosti.

Cete su vrlo malene i u istima se nalazi izvjestan broj novih boraca, te se osjeća nesigurnost i kod boraca i kod rukovodilaca, naročito nižih. Borbena sposobnost, čvrstina i upornost ove Brigade su dosta slabe obzirom na to što je u Brigadi

⁸ Josip

⁹ Petar Biškup Veno

izbačeno iz stroja veći broj starih boraca, a na njihovo mjesto primljeni su novomobilisani i neiskusni borci.

Manevarska sposobnost jedinica nije došla do izražaja, jer su vođene samo kratke borbe, te se nije mogla ispoljiti sposobnost rukovodilaca i jedinica za izvođenje manevra.

Disciplina u toj Brigadi je popustila obzirom na mlad kadar i priliv novih boraca.

II. Brigada. Stab ove Brigade isto je tako nepotpun. Nedostaje pomoćnik politkomesara, koji se sada nalazi na višem partijskom kursu. U istom Štabu se nalazi kao pomoćnik komandanta kapetan drug Bogdan Jovanović, koji je dodijeljen kao pomoć samom komandantu, jer komandant nije imao dovoljno borbenog iskustva i vojničke rutine u rukovođenju sa jedinicama.

Stab kao cjelina, a i pojedinci zadovoljavaju svojim radom. Organizaciono stanje u Brigadi dosta je dobro. Brigada je popunjena sa potrebnim brojem rukovodilaca. Borbenost Brigade je prilično visoka s obzirom što je ova Brigada izvršila niz manjih vrlo uspješnih akcija, naročito diverzija na prugama, te se može očekivati da će za kratko vrijeme ova Brigada biti sposobna [za] izvršenje i težih zadataka. Čvrstina i upornost ove Brigade nisu još oprobane, jer Brigada nije učestvovala u težim akcijama. Manevarska sposobnost Brigade je dosta dobra, što se je pokazalo pri izvođenju diverzija na prugama na kojima je neprijatelj često postavljao zasjede, ali uvijek je bio odbačen i protjeran.

Disciplina u ovoj Brigadi je u posljednje vrijeme porasla i osjeća se u ovom pravcu veliki napredak. Isto tako osjeća se napredak i u pogledu borbenosti i morala kod boraca.

Kao vrlo pozitivna pojava zapaženo je kod ove Brigade da u posljednje vrijeme uopće nije bilo dezertstva.

Divizija kao cjelina nije još potpuno sređena i do sada nije učestvovala u nekim težim akcijama. Štabovi se zalažu na sređivanju jedinica i može se očekivati da će ova Divizija, kada bude popunjena potrebnim brojem novih boraca, predstavljati jedinicu na koju će se moći računati i u težim operacijama.

Svakako će biti potrebno izvjesno vrijeme da kako rukovodioci tako i borci steknu potrebno iskustvo i dobiju potrebnu čvrstinu i borbenost.

Zapadna grupa P. odreda

Stab Grupe Odreda sređen je i svojim radom zadovoljava. Pošto je komandant Zapadne Grupe Odreda potpukovnik drug Bulat Rade postavljen za komandanta XXXII. Divizije, to je

na njegovo mjesto određen major drug Kučiš Stjepan. Vjerujemo da će ovaj Stab kako je sada sastavljen potpuno zadovoljiti.

Zapadna Grupa u svom sastavu ima:

I. Zagorsku Brigadu

Kalnički P. Odred

Zagrebački P. Odred

Zagorski Odred.

I. Zagorska Brigada. Stab Brigade nepotpun, jer manjka operativni oficir. Rad Štaba kao cjeline zadovoljava... Rad članova Štaba unutar jedinica na uzdizanju boraca ne zadovoljava.

Brigada kao cjelina nije imala većih uspjeha, osim likvidiranja nepr. uporišta Mihovljan.¹⁰ Sektor na kojem je Brigada djelovala ima veći broj nepr. uporišta, a i neposredno poslije oslobođenja Mihovljana uslijedila je nepr. ofanziva na ovaj sektor, te to sve je uticalo na borbenost i elan ove Brigade.

Usljed sve jačeg pritiska neprijatelja na ovom sektoru, Brigada je bila prinuđena da se povuče na sektor Kalnika, gdje je stavljena privremeno pod komandu Štaba XXXII. Divizije.¹¹ Vjerujemo da će ovo povoljno uticati na borbenost boraca ove Brigade, jer će imati prilike da uz jedinice XXXII. Divizije steknu potrebno borbeno iskustvo i čvrstinu.

Kalnički P. Odred. Stab ovog Odreda je potpun, ali svojim radom ne zadovoljava. Stab nema dovoljno autoriteta kod potčinjenih. Rad Štaba u jedinicama je vrlo slab, gotovo nikakav.

Odred kao cjelina ne zadovoljava, a tome je najjači razlog neizgrađenost nižeg komandnog kadra. Disciplina je vrlo slaba.

Od ovoga Odreda oduzeta su dva bataljona i uključena u Ud. Brigadu »Braće Radića«, tako da Odred sada ima samo jedan bataljon, ali je pristupljeno formiranju i II. bataljona, tako da u stvari Odred ima sada dva bataljona.

Zagrebački P. Odred. Štab Odreda je potpun... Štab Odreda kao cjelina zadovoljava.

Odred u svom sastavu ima dva bataljona.

Odred kao cjelina je vrlo dobar i to je jedan od naših najboljih Odreda. Borbenost i moral kako boraca, tako i rukovodilaca na dobroj su visini.

¹⁰ Ustaško uporište u s. Mihovljan Brigada je uništila 13. maja 1944 (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 70 i 109).

¹¹ Stab 10. korpusa NOVJ naredio je Štabu Zagorske brigade 28. jula 1944. da se sa Brigadom vrati u Zagorje i ponovo uđe u sastav Zapadne grupe NOP odreda (Arhiv VJ.L, reg. br. 43/1, k. 551).

Zagorski P. Odred. S-tab Odreda je nepotpun, jer manjkaju pomoćnik politkomesara Odreda i operativni oficir. Stab svojim radom potpuno odgovara i zadovoljava. Naređenja izvršava točno, odnos članova Štaba je pravilan, rad u jedinicama je vrlo dobar.

Odred ima u svom sastavu samo jedan bataljon. Stab ovog bataljona je nepotpun, jer nedostaje operativni oficir. Stab bataljona je omiljen kod svojih boraca. Bataljon je prilično dobar i uporan u izvršenju svojih zadataka.

Pojačanjem brojno i materijalno ovaj bataljon razviti će se u vrlo dobru jedinicu.

Istočna grupa P. Odreda.

Istočna Grupa P. Odreda u svom sastavu ima:

Bjelovarski P. Odred

Moslavački P. Odred

Posavski P. Odred

Udarni bataljon

Srpski bataljon

Vod za vezu

Bolnički vod

Štab Istočne Grupe P. Odreda. U Štabu Grupe Odreda nedostaje referent saniteta. Stab Grupe kao cjelina sređen je i svojim radom zadovoljava. Stab se trudi da aktivizira odred, ali mu to za sada još nije uspjelo.

Moslavački P. Odred. Stab Odreda je potpun,...

Odred ima u svom sastavu dva bataljona.

Stab I. bataljona je potpun i svojim radom zadovoljava, a i bataljon kao jedinica dosta je dobar. Borci su disciplinovani i borbeni.

Stab II. bataljona svojim radom ne zadovoljava. Predviđeno je da se komandant bataljona smijeni.

Bataljon kao jedinica dosta je dobar, ali nema još dovoljno borbenog iskustva i borci su u priličnoj mjeri nedisciplinovani.

Bjelovarski P. Odred. Stab Odreda je potpun i svojim radom u vojničkom pogledu zadovoljava.

Odred ima u svom sastavu jedan bataljon. Stab bataljona je nepotpun, jer nedostaje pomoćnik politkomesara. Bataljon kao jedinica dosta je dobar. Disciplinacija kod boraca nije na dovoljnoj visini. Aktivnost bataljona nije bila zadovoljavajuća.

Za komandanta ovoga Odreda postavljen je kapetan drug Đuro Milosavljević i vjerujemo da će uspjeti da Odred aktivizira.

Posavski P. Odred. Stab Odreda je potpun, ali još nije došao do izražaja, pošto je tek nedavno formiran.¹² Za komandanta ovog Odreda postavljen je drug Flego Savo, stari i iskusen borac, i vjerujemo da će uspjeti da ovaj Odred sredi i učiniti od njega jednu dobru jedinicu.

Odred ima u svom sastavu jedan bataljon. Borbenost je dosta slaba, a disciplina gotovo nikakva. Razlog je ovome, što je ovaj Odred u dva maha odmah poslije svog formiranja bio od neprijatelja razbijen i što je Stab Grupe Odreda do sada ispoljio vrlo slab uticaj na taj Odred.

Udarni bataljon. Stab bataljona je potpun i svojim radom zadovoljava. Osjeća se napredak kako u pogledu podizanja discipline, tako i u borbenosti boraca.

Srpski bataljon. Stab bataljona je potpun. Drugih podataka za ovaj bataljon još nemamo.

III. Diverzantski bataljon. Stab bataljona je potpun i svojim radom zadovoljava. Bataljon kao cjelina svojim radom potpuno zadovoljava. Borci su disciplinovani i borbenost je na priličnoj visini.

II. Srpski bataljon. Ovaj bataljon je tek nedavno formiran i do sada nemamo za njega detaljnijih podataka.

FORMACIJSKO STANJE :

XXXII. Divizija.

Ud. Brigada »Braće Radića« ima na licu 507 drugova. Brigada je podijeljena u tri bataljona.

Osim bataljona Brigada u svom sastavu ima bolnički vod, četvu za vezu, izviđački vod, minersku desetinu i prateću desetinu.

Brigada »Matija Gubec« ima na licu 410 drugova i podijeljena je u tri bataljona.

Osim bataljona Brigada ima u svom sastavu bolnički vod, četvu za vezu, izviđački vod, minersku desetinu i prateću desetinu.

Pored ovih jedinica Divizija u svom sastavu ima još:

Cetvu za vezu jačine 20 drugova

Bolnički vod jačine 26 drugova

Izviđački vod jačine 18 drugova

¹¹ Posavski NOP odred formiran je 29. februara 1944. na području Dugog Sela od jedne čete Zapadne grupe NOP odreda i jedne čete 32. divizije. Tada je Odred imao 100 ljudi. Za njegovog komandanta postavljen je Stjepan Bobinac a za političkog komesara Josip Pavlič. (Arhiv V.I.I., reg. br. 20—1, k. 113 A i 2—1, k. 551 B.)

Podoficirsku školu jačine 28 drugova
Prateću desetine jačine 19 drugova.

XXXIII. Divizija.

I. Brigada ima na licu 577 boraca. Brigada je podijeljena u 4 bataljona.

Osim ovih bataljona Brigada u svom sastavu ima: četetu za vezu, bolnički vod, izviđački vod, prateću desetine.

II. Brigada ima na licu 538 boraca i podijeljena je u 3 bataljona.

Osim ovih bataljona Brigada ima još u svom sastavu i bolnički vod, četetu za vezu, izviđački vod, pionirsku četetu i prateću desetine.

Pored ovih jedinica Divizija u svom sastavu ima još:

Pontonirsku četetu jačine 73 boraca
Diverzantski vod jačine 23 druga
Bolnički vod jačine 24 druga
Vod za vezu jačine 20 drugova
Podoficirsku školu jačine 24 druga
Prateći vod jačine 25 drugova.

Zapadna Grupa P. Odreda

Stab Grupe ima u svom sastavu:

izviđački vod jačine 17 drugova
bolnički vod jačine 12 drugova
prateći vod jačine 30 drugova.

Kalnički P. Odred na licu 99 boraca.

Zagrebački P. Odred na licu 188 boraca.

Zagorski P. Odred na licu 97 boraca.

I. Zagorska Brigada na licu 426 boraca.

Istočna Grupa P. Odreda

Stab Grupe u svom sastavu ima:

vod za vezu jačine 14 drugova.

Moslavački P. Odred ima na licu 253 boraca.

Bjelovarski P. Odred ima na licu 127 boraca.

Posavski P. Odred ima na licu 86 boraca.

Udarni bataljon ima na licu 107 boraca.

Srpski bataljon ima na licu 187 boraca.

III. Diverzantski bataljon ima na licu 142 boraca.

II. Srpski bataljon ima na licu oko 80 boraca.

PROMJENE U ORGANIZACIJI I FORMACIJI:

Od posljednjeg izvještaja u organizaciji i formaciji štabova i jedinica nastupile su slijedeće promjene:

XXXII. Divizija

Pri Štabu Divizije formirana je Podoficirska Škola.

Po jedinicama je izvršeno u potpunosti formiranje komora, tako da se ishrana boraca vrši sa kazana.

Po brigadama formirane su minerske desetine, koje treba da se razviju u diverzantske čete, odnosno čete jurišnih pionira.

Iz bolnice se je vratio i primio dužnost politkomesara Divizije drug Robić Ivan.

Za načelnika Štaba Ud. Brigade »Braće Radića« postavljen je poručnik Dopuđa Milan, pošto je dosadanji načelnik zastavnik drug Heremić Mustafa ranjen i nalazi se u bolnici.

U I. bataljonu ove Brigade smijenjen je sa dužnosti politkomesara bataljona drug Slobodan Petrović, a na njegovo mjesto postavljen je drug Bereković. Politkomesar II. bataljona ove brigade drug Lupić Nedeljko je poginuo, a na njegovo mjesto je postavljen drug Hršak Stjepan.

U I. bataljonu Brigade »Matija Gubec« postavljen je za pomoćnika politkomesara drug Ivanković Slavko. U II. bataljonu ove Brigade postavljen je za komandanta bataljona drug Mikulčić Marijan, pošto se komandant bataljona nalazi na bolovanju. Za pomoćnika politkomesara ovoga bataljona postavljen je drug Kreber Stjepan. Za oper. oficira ovog bataljona postavljen je poručnik drug Petrošinec Stjepan. ..

XXXIII. Divizija.

Za v. d. komandanta I. brigade postavljen je potporučnik drug Kobal Vladimir, pošto je komandant Brigade drug Kovačić Alojz ranjen i nalazi se u bolnici.

Obavj. oficir I. Brigade smijenjen je radi bolesti, a na njegovo mjesto postavljen je drug Hiršl Božo.

Za pomoćnika politkomesara II. bataljona I. Brigade postavljen je drug Gašparović Vitomir, pošto je bivši pomoćnik politkomesara upućen na partijski kurs.

Za komandanta III. bataljona postavljen je drug Sarunac Sergej, pošto je bivši komandant ranjen i od rana umro.

Za pomoćnika politkomesara III. bataljona postavljen je drug Fabijanić Ivan, pošto je bivši pomoćnik politkomesara upućen na kurs.

Za komandanta IV. bataljona I. Brigade postavljen je poručnik drug Puh Alojz, pošto je bivši komandant drug Flego Savo premješten u Istočnu Grupu P. Odreda.

Za oper. oficira istog bataljona postavljen je potporučnik drug Krupijan Ilija.

II. Brigada. U Štabu Brigade postavljen je za pomoćnika komandanta kapetan drug Bogdan Jovanović. Za komandanta I. bataljona postavljen je drug Davidović Đuro, na mjesto druga Vaupotić Zdravka ...

Politkomesar istog bataljona premješten je po potrebi službe u III. bataljon, a na njegovo mjesto postavljen je drug Petreković Slavko. Pomoćnik politkomesara ovog bataljona drug Punčec Ivan upućen je na partijski kurs, a na njegovo mjesto postavljen je drug Vrkljan Josip.

Zapadna Grupa P. Odreda

Za komandanta Zagrebačkog P. Odreda postavljen je drug kapetan Mandić Jovica, a dosadanji komandant Zagrebačkog P. Odreda drug poručnik Ostojić Mate postavljen je za komandanta Kalničkog P. Odreda.

Iz Kalničkog P. Odreda uzeta su dva bataljona i dodijeljena XXXII. Diviziji.

Dosadašnji komandant Zapadne Grupe P. Odreda potpukovnik drug Bulat Rade premješten je za komandanta XXXII. Divizije, a na njegovo mjesto određen je major drug Kučiš Stjepan, do sada šef oper. odsjeka Štaba ovoga Korpusa,

t

Istočna Grupa P. Odreda.

Kod Moslavačkog P. Odreda formiran je II. bataljon.

Od Bjelovarskog P. Odreda uzeta su 3 bataljona i upućena u sastav XXXII. Divizije.

Za komandanta Bjelovarskog P. Odreda postavljen je kapetan drug Milosavljević Đuro, a bivši komandant poručnik drug Simatović Pero postavljen je za načelnika Štaba I. Brigade XXXIII. Divizije.

Za komandanta Posavskog P. Odreda postavljen je drug Flego Savo, bivši komandant IV. bataljona I. Brigade XXXIII. Divizije.

Za politkomesara ovog Odreda postavljen je drug Cevar Tomo.

Za pomoćnika politkomesara postavljen je drug Papa Stjepan.

Politički komesar Udarnog bataljona drug Bili Josip upućen je na kurs a na njegovo mjesto je postavljen drug Sabol Ivan.

Dosadašnji komandant Udarnog bataljona drug Džakula Dragan stavljen je na raspoloženje Štabu Grupe, a na njegovo mjesto za v. d. komandanta postavljen je drug Krnić Mile.

II. Srpski bataljon.

Odlukom ovoga Štaba formiran je II. Srpski bataljon, koji stoji pod neposrednom komandom Štaba Korpusa.

Za komandanta ovoga bataljona postavljen je drug Cavić Stevo.

Za politkomesara ovog bataljona postavljen je drug Livada Dane.

U štabu Korpusa postavljen je za šefa Personalnog Odsjeka drug Tuđman Franjo, do sada v. d. politkomesara XXXII. Divizije.

Dosadašnji šef Operativnog Odsjeka Štaba Korpusa major drug Kučić Stjepan određen je za komandanta Zapadne Grupe P. Odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:
general-major

BR. 38

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 13. JULA 1944. ŠTABU
6. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA JAKŠIĆ¹**

**STAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE**

Op. Broj: 490

Dana: 13/VII 1944 g.

Operativni izvještaj o
akciji na uporište Jak-
šić dostavlja.—

ŠTABU VI. KORPUSA NOV I POJ

Jedinice naše divizije dobile su zadatak likvidirati neprijateljsko uporište Jakšić kao i postaviti zasjede prema Pleternici i Požegi (sekcija Požega 1:100.000).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—2/11, k. 473.

Teren na kome se borba vodila bio je ravničast, mjestično pošumljen, ispresijecan sa putevima i kanalima, zasijan sa kulturom.

U ovoj borbi učestvovali su I. bataljon Cehoslovačke Brigade, i zaštitnica I. bataljona XVIII. Brigade, koja je vodila borbu prilikom povlačenja istog bataljona.¹

Neprijatelj koji se nalazio na Senjaku i vodio borbu sa nama bio je u jačini od 60 vojnika — domobrana. Neprijatelj koji je došao iz Požege bio je u jačini od 300—400 vojnika, i to Čerkezi i domobrani. Naziv dotičnih jedinica, kao i imena njihovih zapovjednika nisu nam poznati.

Neprijatelj koji se nalazio na Senjaku služio je kao predstraža nepr. uporištu Požege, kojemu je bio zadatak da u slučaju napada na Požegu zadrži naše jedinice bar za neko vrijeme, dok bi se posada u samom uporištu Požege spremila za borbu. Neprijatelj koji je krenuo iz uporišta Požege u pravcu naših položaja imao je za cilj upasti u nepr. uporište Jakšić i protjerati odande naše jedinice.

Naše namjere bile su neprijatelja protjerati iz uporišta Jakšić i isto likvidirati, kao i spriječiti dolazak pomoći napadnutom uporištu iz Pleternice i Požege.

Zapovijesti za ovu borbu izdate su pismeno, koje se prilazu.³

Borba je počela 6. VII. u 23 časa i trajala je do 7. VII. o.g. do 4.30 sati.

Jedinice XVIII. Brigade koje su imale zadatak da napadnu i likvidiraju nepr. uporište Jakšić nastupale su po dobivenoj zapovijesti prema uporištu, ali pred samim uporištem saznalo se da je neprijatelj istu već napustio oko 10 sati ovo uporište i pobjegao u Požegu, nakon čega su jedinice XVIII. Brigade ušle u uporište bez borbe, porušivši pri tom sve bunkere i zgrade u kojima se nalazio utvrđen neprijatelj.

Jedinice Cehoslovačke Brigade prilikom dolaska na određeni položaj naišle su na neprijateljsku zasjedu, sa kojom je vođena borba i to manjom žestinom, ali poslije kraćeg vremena ovoj neprijateljskoj zasjedi došlo je brzo pojačanje iz Požege gdje je borba postala mnogo žešća. Naše jedinice su uspjele tom prilikom neprijatelja odbiti nazad u pravcu Požege, ali se neprijatelj nakon izvjesnog vremena opet povratio nazad u

⁴ O rasporedu jedinica 12. divizije prilikom napada na neprijatelja u Jakšiću vidi dok. br. 109 u ovoj knjizi; i dok. br. 8/1, k. 889, 27/1, k. 893, 7/3 i 11/2, k. 898 u Arhivu V.O.

¹ Redakcija nije pronašla zapovijest Štaba 12. divizije. Zapovijesti 12. i Osječke brigade nalaze se u Arhivu V.I.I., reg. br. 8/1, k. 889 i 21/1, k. 893.

pravcu naših položaja, nakon čega je ponovo bio odbijen. Naše jedinice su se uprkos nadiranja neprijatelja održale na svojim položajima.

I. bataljon XVIII. Brigade pri svom povlačenju ostavio je sebi zaštitnicu. Ista zaštitnica je bila napadnuta s leđa od strane neprijatelja koji je bio krenuo u pravcu želj. stanice Blacko-Jakšić. Ova zaštitnica vršila je jedno par minuta borbu sa neprijateljem koji je bio dosta daleko i zatim krenula za bataljonom, dok bataljon nije sa istim primao borbu jer je dobio naređenje za povlačenje.

U ovoj borbi nisu postignuti postavljeni ciljevi, jer je neprijatelj pobjegao iz uporišta prije dolaska naših jedinica. Kod jedinica Čehoslovačke Brigade postavljeni ciljevi su postignuti u potpunosti.

Ubijeno 34 nepr. vojnika, dok broj ranjenih nije utvrđen. Zarobljena su 6 nepr. vojnika, 1 teški mitraljez, 5 pušaka, 1000 puščanih metaka, 15 čebadi i 10 pari odijela koja su bila dosta stara.

Uništena željeznička stanica Blaeko-Jakšić, razrušene sve zgrade u kojima je neprijatelj bio utvrđen kao i bunker i oko istih. Pruga Pleternica — Požega presječena na 2 mjesta, i porušena dva mosta na cesti Požega — Jakšić.

Naši gubitci: 14 ranjenih, od kojih je jedan kasnije umro od zadobivenih rana, i to vodnik Milan Cuća.

Gubitaka u oružju i materijalu nismo imali.

U ovoj borbi utrošeno je 5570 puščanih i mitraljeskih metaka, 7 mina za laki bacač, 14 mina za teški bacač, 5 ručnih bombi, 4 tromblonske bombe.

U ovoj borbi se naročito istakao zamj. komandira čete I. bat. Čehosl. Brigade Mirko Hladik, i pomoćnik komesara čete istog bataljona Bestvina Andrija i drugarica Marenka Svantko, mitraljezac Lucijuk Anatolije, mitraljezac Jan Filip i desetar Josip Ptaček, svi iz I. bat. Čehoslovačke Brigade.

U borbi su se slabo držali politkomesar I. bataljona Čehosl. Brigade drug Josip Krivka i zamj. komandanta istog bataljona drug Slavko Ružička, koji nisu obilazili položaj i stalno su se skrivali za vrijeme borbe. Isti su po Štabu brigade predloženi za smjenjivanje i biti će smijenjeni sa dužnosti.—

Zapovijesti su izdate pravovremeno i bile su realne. Upravljanje i rukovođenje borbom bilo je dobro.

U ovom slučaju je podbacila naša inf. služba koja nije na vrijeme saznala i obavijestila da se neprijatelj povukao iz uporišta. U samoj borbi kod Češke brigade, Stab II. bataljona za cijelo vrijeme borbe koju je vodio I. bataljon nije uspio da uspostavi vezu sa Štabom brigade i da pritekne u pomoć napadnutom bataljonu.

Borbom je rukovodio komandant i pomoćnik komesara I. bataljona Čehoslovačke Brigade, dok su ostali članovi štaba istog bataljona ostali po strani, kako je gore navedeno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p. pukovnik:
Otmar Kreačić

Komandant, major:
Demonja Nikola

**ŠTAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 1095
Dana 21 VII 1944 u sati**

BR. 39

IZVJEŠTAJ ŠTABA 28. DIVIZIJE OD 13. JULA 1944. ŠTABOVIMA 6. I 10. KORPUSA NOVJ O STANJU U NEKIM NEPRIJATELJSKIM GARNIZONIMA, O IZVEDENIM AKCIJAMA OD 14. JUNA DO 2. JULA I O ORGANIZACIONOM STANJU SOPSTVENIH JEDINICA¹

Trajne vrijednosti

**ŠTAB XXVIII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 299
Dana: 13/VII 1944 god.**

Redovni vojni izvještaj
dostavlja. —

**ŠTABU VI. KORPUSA NOV I POJ
ŠTABU X. KORPUSA NOV I POJ²**

I. — OPERATIVNA SITUACIJA:

U ovom proteklom mjesecu, naše jedinice nalazile su se na sektoru Moslavine, Podravine i Bilo-gore. Za vrijeme bo-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 12—1/4, k. 1123.

² Dvadeset osma divizija dejstvovala je tada na operativnom području 10. korpusa dok je organizacijski pripadala 6. korpusu pa je zbog

ravka u Moslavini operativna situacija nešto se poboljšala odlaskom neprijateljskih snaga iz uporišta Bjelovar, koje su sačinjavale njemačku posadu, te je ovo čvorište znatno oslabljeno i tako su bili povoljni uslovi na sektoru Moslavine likvidirati neprijateljsko uporište Veliki Grđevac, što je i učinjeno sa vrlo dobrim uspjehom i nakon čega je neprijateljska posada u Velikoj Pisanici bila potpuno ugrožena tako da je napustila mjesto Veliku Pisanicu, te utekla u uporište Bjelovar.

Likvidacijom ova dva uporišta koje je dijelilo Moslavinu od Bilo-gore, situacija se još bolje poboljšala, tako da su postojale i dalje moguće operativne akcije na ovom sektoru, koje su još i danas povoljne i može se reći najlakše izvodijive na ovom sektoru.

Prebacivanjem naših jedinica preko Bilo-gore u Podravinu, naišli smo na promijenjeno stanje neprijateljskih uporišta, tako da je pored redovne posade u Novom Gradu zaposjeo Virje i Đurđevac sa dosta jakim snagama, što nam je onemogućilo izvoditi operacije na uporišta ovoga sektora.

Pomjeranjem naših snaga iz Podravine na Bilo-goru na sektoru međuprostora Bjelovar, Ludbreg i Koprivnica, naišli smo ponovo na nepovoljnu situaciju u pogledu poduzimanja likvidacije ma kojeg uporišta na ovom sektoru.

Sva uporišta na sektoru Podravine neprijatelj je pojačao svoje posade sa okorjelim banditima trupa P.T.S.-a, u cilju mobilizacije Podravaca u ustaške redove. Za vrijeme jačanja ovih uporišta bio je i sam poglavnik NDH Pavelić u nekim mjestima i putem svoje propagande vrbovao oko 1500 Podravaca u ustašku vojnici.

Pored ove promjene, tj. pojačanja posada neprijateljskih uporišta na ovome sektoru, može se istaći kao negativan prilog našim operacijskim radnjama bio je vrlo slaba informativna služba, kako na samom terenu poluoslobođene teritorije, tako i u mjestima posjednutim sa neprijateljskim snagama. Ovo se ogleda u tome što promjene u neprijateljskim uporištima nismo mogli blagovremeno doznati, a i onda kada su dobivene bile su veoma površne, tako da pravo stanje teško se moglo dobijati, ovaj nedostatak vidi se i na terenu jer neprijatelj izlaskom iz svojih uporišta na poluoslobođeni teritorij zna boraviti dosta dugo, ili ga pak cijelog prijeći, a da mi nismo u stanju uslijed velikog zakašnjenja, a često i nikakvih podataka, preduzeti potrebne mjere.

toga slala izvještaje Štabu 6. i 10. korpusa (vidi dok. br. 18 i 40 u ovoj knjizi, tom V, knj. 27, dok. br. 34, 35, 64, 87, 160 i 161; knj. 28, dok. br. 34, 43 i 62).

II. — IZVEDENE OPERACIJE:

14. VI. 1944. XXI. Udarne Brigada likvidirala je neprijateljsku posadu u Velikom Grđevcu, dostavljen detaljan izvještaj.³

16. VI. 1944. XVII. Udarne Brigada primila je borbu sa neprijateljem koji se probijao iz Daruvara za Bjelovar, u šumi Zdenački Gaj, ova borba nije polučena u našu korist, pošto je neprijatelj sa tenkovima uspio probiti našu zasjedu i provući se do Velikog Grđevca.⁴

17. VI. o.g. XXI. Udarne Brigada stavila se pred neprijatelja koji je prodro kroz XVII. Ud. Brigadu, na istočnu stranu ispred Velikog Grđevca i nakon cijelog dana borbe neprijatelj je uz osjetne gubitke, također pomoću tenkova, uspio provaliti i kroz ovu zasjedu, proći kroz Veliki Grđevac i otići u Bjelovar.⁵

21. VI. 1944. XXI. Udarne Brigada za vrijeme prebacivanja u Podravinu trebala se je smjestiti u mjesto Đurđevac,⁶ ali ga je neprijatelj već u to vrijeme bio zaposjeo, što mi nismo znali, a istoga dana polazio je van iz uporišta u obližnja sela, tako da je ova Brigada kod sela Budrovac na putu za Đurđevac primila borbu u susretu i nakon jednodnevne borbe neprijatelj se povukao u Đurđevac sa deset mrtvih i nekoliko ranjenih vojnika.

23. VI. o.g. XXI. Udarne Brigada pri prebacivanju za selo Zdelice naišla je na neprijatelja koji je izvršio prepad na Stab X. Korpusa u Gornjim Zdelicama, napala istog, razbila ga i protjerala preko sela Mosti za Koprivnicu. Neprijatelj je imao oko 10 mrtvih, dok se za ranjene nije moglo ustanoviti.⁷ Istoga dana XVII. Udarne Brigada odbila je neprijatelja koji je nadirao iz Bjelovara prema selu Rakitnici.

2. VII. 1944. XXI. Udarne Brigada uz pomoć dijelova XVII. Udarne Brigade kod sela Prkosa primila je borbu sa neprijateljem⁸ koji je nastupao Ludbreg — Ivanec i Varaždinske Toplice za Ivanec u susret ovim prvima, te nakon podnevne borbe uspjelo je neprijatelja potpuno razbiti i rastjerati nanijevši mu velike gubitke u mrtvim i ranjenim i zarobiti 2 topa 75 mm Skoda, 90 granata za topove, 1 teški talijanski bacač 81 mm, 80 mina za teški bacač, 4 teška odnosno poluteška bacača 50 mm, 30 mina za poluteški bacač, 3 laka talijanska bacača i 2 mine

³ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 62, 66 i 70.

⁴ i ⁵ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 70.

⁶ Ustaše su ušle u Đurđevac 20. juna (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 136 i 137).

⁷ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 100.

⁸ O neprijateljskim snagama koje su učestvovala u toj borbi vidi dok. br. 6.

za njih, 2 postolja teškog bacača, 1 dvonožac teškog bacača, 2 teška mitraljeza Maksim, 2 puškomitraljeza Brno, 1 mađarski puškomitraljez, 2 postolja teškog mitraljeza Svarcloze, 35 pušaka, 10.000 komada puščane municije, 10 konja, 12 specijalnih samara, 2 brdske kuhinje, 20 potkova i alat za potkivanje konja, 20 tromblonskih bombi, 4 sedla, 2 bicikla, 2 šmajsera i 3 tromblonske puške. Ubijeno je 45 neprijateljskih vojnika, dok je veći broj ranjenika neprijatelj odvuкао. Naši gubitci su 3 mrtva i 13 ranjenih.

III. — ORGANIZACIJA:

Stab XVII. Udarne Brigade pojačan je sa operativnim oficijom drugom majorom Milaković Jovom, njegova pomoć u poboljšanju Štaba još se ne može dobro ocijeniti uslijed kratkog vremena njegovog boravka u Štabu. ...

U štabovima bataljona ove Brigade 6 drugova je premješteno sa jednog mjesta na drugo i 4 druga novopostavljena.

U komandama četa ispremješteno je 13 drugova.

Jedinice ove Brigade poslije našeg povratka na uporištu Ludbreg⁹ znatno su oslabljene, a naročito III. bataljon, koji je sada dobio nešto novomobilisanih iz dopunskog bataljona i u svoj sastav divizijsku izviđačku četvu za popunu.

Uslijed velikih gubitaka koje je ova Brigada pretrpila u Ludbregu, za sada se ne može određivati ni na jedan teži zadatak, sve dok se ne popuni i dok se moral boraca ponovo ne popne na onu visinu kao što je bio. Stab ove Divizije sada naj-savjesnije preduzima mjere da se ova Brigada izliječi od dobi-venih rana.

XXI. Udarne Brigada. Stab ove Brigade potpun je formacijski i za sada kao takav uslovima zadovoljava. U ovom mjesecu kod štabova bataljona i komandi četa nije bilo promjena, osim komandanta III. bataljona koji je poginuo.

Brodsko-rijeka Brigada. Stab ove Brigade popravio se i u zadnje vrijeme kao cjelina dobro funkcionisao.

U štabovima bataljona i komandama četa nije bilo nikakvog smjenjivanja, a i brigada u toku ovoga mjeseca nije vodila borbe.

Jedinice za vezu ove Divizije za sada dobro otpravljaju svoje poslove, samo što je veliki manjak u žici (kabela).

Sanitetske jedinice ove Divizije formacijski su popunjene i za sada zadovoljavaju, samo što se osjeća manjak u lije-kovima.

⁹ Sedamnaesta brigada napala je Ludbreg 5/6. jula 1944 (vidi dok. br. 6).

Kako su naše jedinice u toku ovoga mjeseca bile većinom u pokretu i na terenu kojeg neprijatelj stalno napada i prodire kroz njega i nije se mogla tačno po planu vojne izobrazbe i po planu za natjecanje izvoditi svestrana obuka, ali se je ipak iskoristilo sve slobodno vrijeme na obuku jedinica u borbenoj i strojnoj obuci, vršenjem gađanja i teornih časova i drugih predmeta.

Poslije neuspjeha na uporište Ludbreg kod XVII. Udarne Brigade moral nije na onoj visini na kojoj je bio, ali su izgledi da će se to stanje poboljšati u koliko se ista popuni sa novim borcima.

Kod ostalih brigada za sada se ne može vidjeti da je neuspjeh XVII. Udarne Brigade na njih djelovao.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
SI. odsutan

Komandant, ppukovnik:
SI. odsutan

Načelnik Štaba — major:
Bogdanović Geco^{1*}

¹⁰ Gedeon

BR. 40

IZVJEŠTAJ ŠTABA 28. DIVIZIJE OD 13. JULA 1944. ŠTABOVIMA 6. I 10. KORPUSA NOVJ O NEKIM BORBAMA, POLITIČKOM RADU I MORALNO-POLITICKOM STANJU U DIVIZIJI¹

**STAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

K. Broj 230

Dana: 13/VII. 1944. god.

**ŠTABU VI. KORPUSA NOV i POJ
ŠTABU X. KORPUSA NOV i POJ**

Od mog posljednjeg izvještaja do danas prošlo je dosta vremena tako da sam prekoračio rok za podnošenje izvještaja. Razlog tome je bio stalni marševi i borbe kao i stanje u našoj Diviziji stvoreno poslije operacije na Ludbreg.² U buduće biću uredniji u podnošenju izvještaja.

Rad i borbe naše Divizije posljednjih mjesec dana odvijali su se u znaku međubrigadnog i divizijskog natjecanja, a u posljednje vrijeme pod utiskom neuspjele operacije na Ludbreg. Ovaj mjesec dana naša divizija imala je uglavnom dobre rezultate i u borbi i u pogledu organizacionog rada i dizanja svijesti naših boraca. Neuspjele operacije u Moslavini³ brzo smo prebrodili i imali na putu za Kalnik tri lijepa uspjeha. To je brza likvidacija neprijateljskog uporišta u Grđevcu⁴ i dvije bitke na terenu sa Crnom legijom i gestapovcima oko sela Zdelica i Prkosa.⁵

Vi ste već obaviješteni o tim operacijama preko operativnih izvještaja. Sve te borbe izvela je XXI. Udarne Brigada vrlo lijepo. Razvitku i lijepim uspjesima XXI. Ud. Brigade kao i

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 21—1/2, k. 482.

* O napadu na Ludbreg vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 6.

* Dvadeset osma divizija operisala je u Moslavini u maju 1944. (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 34, 35, 64, 66, 75, 83, 85 i 119).

⁴ Jedinice 28. divizije u sadejstvu sa dijelovima 10. korpusa NOVJ napale su neprijateljsku posadu u Velikom Grđevcu 14/15. juna 1944. (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 66, 70, 106, 129, 130, 132 i 133).

⁵ Dvadeset prva brigada vodila je borbu kod Gornjih Zdelica (15 km zapadno od Đurđevca) 23. juna a kod Prkosa (12 km zapadno od Koprivnice) 2. jula 1944 (vidi dok. br. 39 u ovoj knjizi i tom V, knj. 28, dok. br. 100).

sređenju prilika u Brodskoj Brigadi u toku ovog mjeseca, takmičenje je odigralo najvidniju ulogu. Duh takmičenja prilično je obuhvatio naše jedinice i sam rad rukovodilaca u ove dvije jedinice kvalitativno se podigao. Ljudi su postali brži i smioniji u rješavanju vojnih i političkih problema. I XVII. Ud. Brigada počela se malo oporavljati i njena želja da se istakne, da povрати svoju staru slavu, oživi tradicije koje ima, pokrenulo je malo jedinice, ali operacija na Ludbreg ju je bacila nazad. Za XVII. Ud. Brigadu Ludbreg je bio kao malj u glavu.

Operacija na Ludbreg, odnosno njen neuspjeh, nije podvrgnut analizi na sastanku između nas i štaba X. Korpusa, što mislim da je bilo potrebno. U koliko je i bilo kakovih razgovora o operaciji na Ludbreg, to su bile nezvanične i pojedinačne primjedbe. Isto tako poslije operacije nije nitko došao od štaba X. Korpusa u naš štab ili štab XVII. Ud. Brigade da se pretresu pojedina pitanja iz te akcije, što mislim da je isto vrlo važna stvar. Naš štab očekujući pretres operacije nije temeljito, odnosno bolje rečeno u detalje raspredao tu akciju na svom štabskom sastanku, izuzev što smo komandant⁶ i ja o njoj dosta prilično razgovarali. Ja ću iznijeti svoje mišljenje o njoj. Štab Divizije shvatio je operaciju ozbiljno i u tu svrhu poduzeo sve vojničke i političke mjere da se ona izvede. Ja sam sa svoje strane uputio i dopis svim borcima i rukovodiocima o značenju ove akcije, a komandant Divizije pred samu operaciju govorio je pred brigadom. U vojnom pogledu brigada je vježbala podilaženje i prebacivanje, bacanje eksploziva i sječenje žice. Po mom mišljenju brigada je bila pripremljena za akciju.

Štab Divizije bio je svjestan težine zadatka i čak šta više mi smo računali i sa većom posadom nego što su to bili podaci koji su nam dostavljeni od štaba X. Korpusa. Mi smo znali da garnizone u Podravini i sjevernoj Hrvatskoj drži Paveličev tjelesni zdrug i Bobanova Crna legija i da sa njima neće ići tako lako.

Sa dolaskom na Kalnik na sastanku sa štabom Korpusa koji nam je iznio namjeru da napadnemo Ludbreg ja sam lično predložio da se izabere lakša akcija gdje je neprijatelj slabiji, kao Novigrad ili Đurđevac, ali to se nije prihvatilo. Sami podaci o Ludbregu kao i raspored neprijatelja u uporištu po mom mišljenju bili su prilično nejasni. Prvi podaci govorili su da se unutra nalazi oko 250 vojnika, ali da je neprijatelj ogradio Ludbreg sa žicom okolo naokolo i da još od toga drži neke svoje dijelove izvan varoši na čukama. Naš štab u te podatke na osnovu same odbrane Ludbrega računao je da se unutra nalazi jedna čitava bojna i s tim smo ubjeđenjem prihvatili akciju.

⁶ Komandant 28. divizije bio je Radojica Nenezić.

Kad je operacija trebala biti izvršena neprijatelj je otpočeo sa nekoliko pravaca napad u pravcu Kalnika.⁷ Sa jednom kolonom XXI. Ud. Brigada je obračunala majstorski oko sela Prkos. Poslije žestoke borbe od 2 i pol sata neprijatelja smo potpuno razbili i zaplijenili dva brdska topa sa granatama, 9 bacača sa granatama, još oružja i materijala. Akcija je morala biti odgođena. Mi smo se dalje pripremali za idući dan, ali je akcija opet bila odgođena uslijed borbi 32. Divizije s neprijateljem.⁸

Kako je akcija bila već potpuno kompromitovana, sve je znalo da mi idemo na Ludbreg i kako su nam još k tome dvojica dezertirali u Ludbreg znajući da ćemo ga napasti, opet smo se spremili. (Ta dvojica su zarobljena u Vel. Grđevcu.)

Na temelju svega ovoga naš štab sastao se i izrazio mišljenje da se ne ide na akciju i ja sam to mišljenje iznio pred štab Korpusa motivišući to zbog nejasne situacije u samom uporištu i zbog toga što već svi znadu za nju. Štab Korpusa odlučio je da napadne odgovorivši nam da nema nikakvih promjena i da treba ići na Ludbreg. Međutim u toku toga dana poslije podne neprijatelj je dobio pojačanje od jedne bojne i spremio se. U ovoj borbi naši gubitci su sljedeći:

I. bataljon: 1 mrtav i 9 ranjenih, II. bat.: 4 mrtva i 10 ranjenih. III. batalj.: gotovo izginula sva pješadija koja je pošla u napad, 78 mrtvih i nestalih na čelu sa komandantom bataljona, i 21 ranjen, IV. batalj.: 16 mrtvih i 26 ranjenih. Od III. bataljona ostalo je mislim 17 boraca jedne čete, teško odjeljenje i komora. Ukupno danas oko 60 ljudi. Od oružja izgubljeno je 12 puškomitraljeza, a zarobljeno 2 puškomitraljeza i mislim 1 šmajser.

U kratko ću se osvrnuti na samu borbu. Operativnu zapovijest izradili smo kako smo najbolje znali i dali na uvid štabu X. Korpusa. U varoš smo upali energično i po planu. Glavni udar između Bednje i groblja zapadno od Ludbrega presjekao je žice, likvidirao prve bunkere i dohvatio se prvih kuća (žica je bila izvan grada). Isto tako i IV. bataljon presjekao je žicu i ovladao željezničkom stanicom. Međutim snažno dejstvo neprijateljskih topova i bacača, zatim kontrajuriš neprijatelja izbacili su jedne naše dijelove iz varoši, a dvije čete III. bataljona koje su zašle dublje sa namjerom da likvidiraju neprijateljsku artiljeriju opkolio. 78 ljudi na čelu sa komandantom Mojicom⁹ po svim podacima sa kojim raspoložemo ostali su u neprijateljskom garnizonu i izginuli junačkom smrću. Naš ponovni napad da oslo-

⁷ Napad njemačkih i ustaško-domobranskih snaga počeo je 1. jula 1944 (vidi dok. br. 6 i 39).

⁸ Jedinice 32. divizije vodile su tada borbu protiv dijelova PTS kod Varaždinskih Toplica (vidi dok. br. 51).

• Mojica Birta

bodimo opkoljene nije uspio, jer je zavladała već prilična demoralizacija u našim redovima.

Stanje po brigadama danas izgleda po prilici ovakovo:

XVII. Ud. Brigada danas je utučena i u njoj vlada tišina kao poslije svakog poraza. Akcija se komentariše na razne načine i vlada prilično mišljenje da je za neuspjeh kriv štab X. Korpusa. Mi smo odmah reagirali na to da to mišljenje razbijemo. . . .

III. bataljon koji je preživio neuspjeh ojačali smo našom Izviđačkom četom i izviđačkim vodom njihove Brigade tako da imamo kostur starih boraca koji bi prihvatili nove. Izvršili smo i razmjestaj novih kadrova, održali politička i partijska savjetovanja i povelj kampanju protiv dezerterstva i odsustva.

Po pitanju kadrova učinili smo sljedeće:

Uklonili smo sve one rukovodioce kod kojih je politika čuvanja glave počela izbija u prvi plan. . . .

XXI. Ud. Brigada danas je naša najbolja jedinica. Ona je odnijela divizijsku zastavicu u ovom takmičenju. Stanje u njoj je prilično sređeno, borbenost i polet dobri. U pogledu rukovođećeg kadra u bataljonima izvršićemo neke sitnije promjene po političkoj liniji. Kod njih se pojavila mala nostalgija za Slavonijom. Isto to se pojavilo i u drugim jedinicama. Štab Brigade dobar. Puba¹⁰ je najbolji komesar. Kod njih kao i kod sviju osnovni problem je popuna novim borcima, to je ujedno i pitanje pravilnog razvitka naše Divizije. Ako to ne budemo mogli savladati, iskrnuće pred nas mnogo problema, a jedan od najvažnijih da ove dvije jedinice XXI. Ud. i Brodsku Brigadu koje se dobro razvijaju stalnim borbama istrošimo. Brigada je sposobna da prema svojim snagama izvrši svaku operaciju. . . .

Brodská Brigada poslije promjena koje smo izvršili dobro se razvija. U posljednje vrijeme oni nisu vodili težih borbi izuzev sitnih na terenu, tako da je želja za borbom u toj jedinici na visini. Stalno pitaju kad će doći red na njih. Dolazak novog komesara oživio je štab i jedinicu. Sam štab Brigade priličan je i zadovoljice. . . .

Plan političkog rada za ovaj mjesec uglavnom smo savladali. . . . Onaj polet i oduševljenje za izučavanje naučnih pitanja po planu komesara G.S.H. nije nas držao do kraja. Istina bilo je i objektivnih teškoća, ali bilo je od vremena na vrijeme lijenosti. Konstatovali smo da predavanja kako smo ih mi bili zamislili i kako su tekla polučila su dobre rezultate. Prilično velika zainteresovanost vladala je na svim sastancima i predavanjima, a naročito po nacionalnom pitanju. Kao prvu temu nacionalno pitanje obrađivali smo zbog toga što su u toku bile

¹⁰ Franjo Šrempf

diskusije i učenje na bazi odluka AVNOJ-a i ZAVNOH-a i izgradnje federativne državne zajednice, iako bi po redu trebalo da bude tema »Razvitak društva«, međutim mi ćemo na tu temu sada preći, odnosno na drugi dio plana koji nije bio obuhvaćen prošlim mjesecom. Plan političkog rada koga ste nam vi dostavili mi smo mahom već obradili i kroz idućih nekoliko dana obradićemo drugi plan. U radu naših komesara nema još uvijek onog punog uživanja u taj posao, udublivanja u probleme s jedne strane i vaspitanja nižeg komesarskog kadra s druge strane. Mi smo u tom pogledu koraknuli naprijed, ali još uvijek imamo komesara koji odbacuju svoj posao na mlade tako da političko vaspitanje padne na najslabije i najmlađe — na komesare i politdelegat četa.

Časopis »Novu Jugoslaviju« i Kalinjinovu brošuru »O masovnom partijskom radu« prorađivali smo i uveli kao obligatno izučavanje za rukovodioce. Ali učenje nije dovoljno, ljudi brzo klonu i popuste. To se pojavilo i na vojnoj liniji. Ljudi se stalno moraju potsticati i gurati i kontrolisati. Kalinjinova brošura nije dovoljno iskorištena i povrat ćemo se još jedanput na nju. Kulturno-prosvjetni rad nema još one širine koju bi trebalo da ima. Usmene novine postale su redovitije, ali još su štute. Smetnje u tom pogledu bili su i naši veliki gubitci. Taman se organiziraju kulturno-prosvjetni odbori i krenu na posao, a kako nemaju još masovnog obima, gubitak nekoliko ljudi odmah ih zaustavi. Sami komesari ne angažiraju se dovoljno na tom planu[^]

Rezultate kulturno-političkog rada, kao i bilansu takmičenja dostaviću u specijalnom izvještaju koga ću izraditi kroz nekoliko dana, jer se sad još kupe podaci. Međubrigadno takmičenje produžili smo i dalje. Vjerujemo da će ono ovaj mjesec ispasti još bolje.

Interes za političke događaje u našoj Diviziji prilično je velik. Događaji koji su se odigrali posljednjih dana budno su se pratili i komentarisali. Naročito otvaranje Druge fronte i sporazum između nas i izbjeglica. Sporazum je uzvitlao naročitu prašinu, jer mnogim ljudima pa i rukovodiocima mnoge su stvari bile nejasne i izgledalo je da smo mi priznali kralja i izbjeglice, odnosno da smo mi morali popustiti njima. Negodovanje protiv kralja u našoj diviziji prilično je veliko, što je interesantno tok sporazuma svi naši komandanti i komandiri budno su pratili. Da bi se shvatili ti pregovori i rezultati tih pregovora između Subašića i Nacionalnog komiteta mi smo održavali sastanke i razjašnjivali na bazi odluka AVNOJ-a i ostvarenja široke demokratske fronte, okupljanja svih elemenata u borbu za ostvarenje nove Jugoslavije. Poslije izjave Slobodne Jugoslavije stvar se pomalo stišava.

Naš štab radi kolektivno i atmosfera u njemu je zdrava. Odnosi između štaba i polit, odjela su vrlo dobri. Ima samo jedna stvar kod nas, a to je da se pojedini članovi našeg štaba moraju gurkati na posao stalno i da se nisu dovoljno uživali u svoj rad. Na posljednjem sastanku ja sam tu stvar iznio pred drugove i rekao im da bi se trebalo više unositi u svoj posao, dolaziti na štabske sastanke sa prijedlozima za poboljšanje rada, sa mišljenjem o stanju na svom sektoru itd. Ne čekati samo da komandant i komesar sve guraju i stalno upozoravaju. ...

Pomoćne jedinice šepaju. Trebale bi biti bolje, naročito intendatura. Naš intendant nije u stanju da rukovodi divizijskom intendanturom. Po pitanju saniteta oskudijevamo u kadrovima, a to nam se osvećuje za vrijeme operacija, jer nemamo referenata koji se razumiju u svoj posao i rade ga sa voljom. Mislim da bi referent drugarica Kiseljevska trebala o tome povesti više računa. Materijala za vezu slabo imamo tako da veza ne funkcioniše dobro.

Odjeća i obuća vrlo slabe su. XVII. Ud. Brigada je naročito slabo odjevena i obućena. Molimo Vas da o tome povedete računa.

Sto se tiče raspoloženja naroda i našeg rada s njim dosta je teško. Sjevernu Hrvatsku zaposjele su najbolje snage izdajnika sastavljene mahom iz ustaša i gestapovaca, Pavelićevog tjelesnog združenja i Crne legije. Te snage su prilično borbene i bezobrazne. One svakodnevno krstare i ispadaju svuda i sa malim snagama na tom sektoru ne može se učiniti ništa. X. Korpus sa svojim snagama nije u stanju da se obračunava sa njima. Naš boravak ovdje je neophodno potreban. Neprijatelj je uspio putem terora i straha prilično da mobilizira za sebe i da vrši hajke protiv naših organizacija na terenu....

Mi nastojimo da se povežemo sa organizacijama u pozadini, ali svakodnevne borbe i pripravnost u veliko ometaju taj naš rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Duro Kladarin

(M. P.)

BR. 41

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA ISTRU OD 13. JULA
1944 ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA OD 15.
APRILA DO 30. JUNA¹**

**OPERATIVNI STAB ZA ISTRU
XI KORPUSA N. O. V. i P.O.**

— JUGOSLAVIJE —

Pov. Br. 44 Dne 13. VII. 1944.

Pregled izvedenih akcija od 15. IV. do 30. VI. 44.

ŠTABU XI. KORPUSA NOV. i POJ.

Uz operativne izvještaje dostavljamo vam i ovaj pregled izvedenih akcija u navedenom razdoblju, iz razloga što su to manje više akcije čisto partizanske, što naši rukovodioci još uvijek nisu u stanju dostaviti detaljne operativne izvještaje, prema tome ovaj pregled je čisto informativni. Izvedene akcije jesu:

17. IV. 1944. Jedan vod I. Udarnog bataljona I. brigade »Vladimira Gortana« postavio je minu na pruzi između Šapjana i [Ilirske] Bistrice. Pošto vlakovi toga dana nisu prolazili vod je napao jedan neprijateljski bunker u kome je bilo 6 Nijemaca, koji su na juriš istjerani dok su dvojica od njih ubijeni. Zaplijenjeno je 1 puška i 60 komada municije. Naših gubitaka nije bilo. Vod se je dobro ponesao.

17. IV. 1944. Miner I. brigade »Vladimira Gortana« postavili su minu na pruzi kod s. Jurdane. Uništena je jedna lokomotiva i dva vagona. Promet je stajao jedan dan.

19. IV. 1944. Jedan vod I. Udarnog bataljona I. brigade »Vladimir Gortan« na pruzi kod Šapjana ubio je iz zasjede jednog Nijemca i zaplijenio jednu pušku.

19. IV. 1944. Poslije podne oko 30 Nijemaca i ustaša krenulo je iz Kastava preko Jardasa za Sveti Matej na biciklima. Odmah je upućena jedna četa II. Udarnog bataljona I. brigade »Vladimira Gortana« koja je zauzela položaj iznad sela Kosi. Neprijatelj nije išao cestom gdje je bila postavljena zasjeda već je krenuo drugim putem preko sela Kosi za Sveti Matej. Ipak su naši borci uprkos velikog otstojanja otvorili vatru. Neprija-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 16—1/4, k. 1321.

telj je u panici ostavio bicikle i dao se u bijeg prema Kastavu otkuda je i došao. Zaplijenjeno je 6 bicikla i jedan šmajser sa 40 metaka.

21. IV. 1944. III. bataljon I. brigade »Vladimira Gortana« napao je neprijateljsku kolonu od 3 luksuzna automobila i 4 kamiona na cesti Rupa — Sapjane. Napad je izvršen u 13.45 sati. Neprijateljska kolona išla je u velikom otstojanju. Toj koloni slijedila je druga kolona od 12 motornih vozila. Čim su veture² naišle na zasjedu otvorena je na njih vatra. Veture su se zaustavile i lupile o zid. Jedan dio posade pokušao je bjekstvo ali bez uspjeha. Neprijatelj koji je nakon toga naišao sa kamionima iskrcao se i otvorio vatru na naše položaje. Borba je trajala 15 minuta. Naše lijevo krilo bilo je primorano da se povuče jer je neprijatelj dominirao naše položaje. Neprijatelj je imao u toj borbi 32 mrtva i isto toliko i ranjenih. U toj borbi cijela jedinica držala se dobro a naročito su se istakli drugovi Janjatić Drago i Kancijanić Mladen, bolničar II. čete.

21. IV. 1944. I. Udarni bataljon I. brigade »Vladimira Gortana« minirao je prugu. Naišla je lokomotiva i 4 vagona. Lokomotiva i svi vagoni uništeni su, zarobljena su 4 željezničara dok su ostali izginuli. Promet je stajao dva dana. Naših gubitaka nije bilo. Utrošeno je 20 kg eksploziva.

21. IV. 1944. Minerski vod I. brigade »Vladimira Gortana« postavio je minu na prugu između Matulja i Rijeke samo par stotina metara od neprijateljskog garnizona. Mina je postavljena u 24 sata dok je vlak naišao u 6.25 sati u jutro. Eksplozija je uništila lokomotivu i dva vagona. Uništeno je 60 metara pruge. Promet je bio obustavljen dva dana.

Druga mina je postavljena između Šapjana i Jurdana. Naišla je litorina® sa salonskim kolima, koja je od eksplozije uništena. Uništeno je 30 metara pruge. Promet je stajao jedan dan.

22. IV. 1944. I. Udarni bataljon I. Partizanskog odreda »Učka« izvršio je akciju na cesti između Šapjana i Podgrada kod sela Starad. Napadnuta su četiri kamiona sa neprijateljskom vojskom. Ubijeno je 29 Švaba i veći broj ranjenih. Uništen je 1 kamion. Naših gubitaka nije bilo kao ni plijena.

23. IV. 1944. Partizanska straža broj 5 postavila je zasjedu na pruzi Pula — Pazin kod s. Sveti Petar. Naišla je neprijateljska patrola od 12 vojnika koja je obasuta vatrom. Na mjestu su ostala četiri mrtva a ostatak je pobjegao. Zaplijenjeno je 5 pušaka, 2040 metaka i 18 ručnih bombi.

¹ Vozila

³ Dresina

25. IV. 1944. I. brigada »Vladimira Gortana« uništila je neprijateljsku kolonu motornih vozila kod Šapjana. Glavnu zasedu držao je III. bataljon dok su I. i II. Udarni bataljon držali položaj kod ceste prema Bistrici i prema Rijeci. Samo jedan kamion i jedna vetura uspjeli su pobjeći ali sa priličnim brojem mrtvih i ranjenih pošto su stalno bili praćeni vatrom našeg oružja. U zasedi su ostala tri kamiona i jedan autobus puni njemačke vojske. Ta su vozila spaljena nakon što je bila iz njih izvučena sva sprema i oružje. Kolona je imala svoje osiguranje i pobočnicu s kojom je također vođena borba. Ta je banda davala jači otpor ali pod pritiskom naših hrabrih boraca morala je napustiti položaje koje je zaposjela sa druge strane ceste. Od zarobljenika saznalo se da je bilo u koloni oko 80 neprijateljskih vojnika, od kojih se oko 20 spasilo dok je sve ostalo poginulo od naših metaka. Zaplijenjeno je 15 pušaka, 3 pištolja, 2 šmajsera, spaljeno 4 kamiona i jedan autobus pun njemačke vojske. Neprijatelj je imao preko 50 mrtvih, jedan Nijemac je zarobljen. Jedinice koje su bile na osiguranju također su vodile borbu sa neprijateljem i nanijele mu teške gubitke u mrtvima i ranjenima. Prema tome neprijateljski gubici mnogo su povećani. Vozila koja su uspjela pobjeći iz glavne zasede napadnuta su ponovno od osiguranja koje ih je obasulo jakom vatrom ali su i tu pobjegla s većim brojem mrtvih i ranjenih. Jedan vod vršio je fingirani napad na crvenu kuću kod Mučića. I tu je pobijen veći broj fašista. Tu je krenulo 26 fašista u pomoć napadnutim kolonama ali su bili krvavo odbijeni. Zaplijenjeno je, osim gore spomenute spreme, i mnogo materijala, odjeće, obuće, čebadi i drugo. Prileži operativni izvještaj broj 304.

25. IV. 1944. Jedan bataljon I. Partizanskog odreda »Učka« izvršio je napad na pet kamiona i jednu autoblindu koji su bili puni neprijateljske vojske. Borba je vođena na cesti Trst — Rijeka između Pasjaka i Šapjana i trajala je jedan sat nakon što su se borci povukli ostavivši na položaju još samo teške mitraljeze. Zbog velikog otstojanja nisu bili svi kamioni obasuti vatrom naše zasede. Neprijatelj je imao 25 mrtvih i više ranjenih. Naših gubitaka nije bilo. Bataljon je otvarao vatru iz dosta velikog otstojanja a štab bataljona bio je mlitav te nije ni mislio da izvrši juriš.

26. IV. 1944. Jedna četa I. bataljona I. Partiz. odreda »Učka« porušila je 50 metara pruge između Lupoglava i Boruta. Promet je stajao 2 i po dana.

27. IV. 1944. Kolona od 12 kamiona sa dvije autoblinde išla je cestom od Kršana preko Čepića za Boljun. Bilo je oko 100 fašista i Nijemaca. Banda se vraćala nakon što je popravila most kod Kršana. Naš I. bataljon I. Partiz. odreda »Učka« dočekao je

kolonu u zasjedi ispod s. Brdo pokraj ceste. Borba se vodila od 2 do 7.30 sati našto se neprijatelj povukao. Neprijatelj je imao žrtava ali se točan broj nije mogao ustanoviti, tvrdi se da ih je bilo oko 25 mrtvih i ranjenih.

28. IV. 1944. Diverzantska grupa I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu na pruzi Pazin — Sv. Petar. Naišao je vlak koji je dignut u zrak. Uništena je 1 lokomotiva i jedan vagon. Neprijateljski gubitci 12 mrtvih i 18 ranjenih među njima i dva viša oficira. Promet je stajao 1 dan.

2. V. 1944. Jedan bataljon II. Pulskog Partizanskog odreda napao neprijatelja koji se uputio iz Trviža na pljačku kod Kašćerga. Bilo je 16 sa dva kamiona od kojih je 7 ubijeno. Pošto je stiglo neprijateljsko pojačanje naši su se borci na zapovijest u redu povukli. Naših gubitaka nije bilo, niti se dobilo plijena.

2. V. 1944. Neprijatelj je išao iz Barbana kod sela Krva-viči sa namjerom da pljačka janjce i kokoši. Dočekala ih je jedna četa II. Pulskog Partizanskog odreda i napala ih. Borba je trajala jedan sat. Neprijatelj je u panici pobjegao bez janjaca i kokoši. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i nešto ranjenih vojnika. Naših gubitaka nije bilo.

5. V. 1944. I. brigada »Vladimira Gortana« minirala je prugu između Bistrice i Svetog Petra u blizini Bistrice. Naišao je vlak i mina eksplodirala. Lokomotiva i dva vagona prevrnuli su se preko škarpe. Na vlak je otvorena žestoka vatra. Neprijatelj je zauzeo položaj sa druge strane pruge. Neprijateljski gubitci u toj borbi iznose 90 mrtvih i mnogo ranjenih. Prileži operativni izvještaj broj 301.⁴

5. V. 1944. Jedna patrola partiz. straže br. 6 zajedno sa jednom patrolom iz II. Pulskog Partizanskog odreda uhvatila je dva njemačka podoficira kod sela Zabanj, kotar Poreč. Zaplijene- njene su dvije puške i dva pištolja.

5. V. 1944. Jedan bataljon I. Partizanskog odreda »Učka« postavio je zasjedu na cesti Buzet — Livade. Naišla su tri ka- miona i jedan luksuzni auto sa neprijateljskom vojskom koji su svi obuhvaćeni našom zasjedom. Neprijatelj je imao 9 mrtvih i 22 ranjena fašista, našto su se naši povukli bez juriša i potpunog uspjeha.

Ista jedinica razrušila je telefonski vod na cesti Buzet — Cerovije i Buzet — Livade. Porušeno je i uništeno 50 telefonskih stubova.

8. V. 1944. I. Partizanski odred »Učka« postavio je zasjedu od jedne čete na cesti Pazin — Motovun. Naišla je neprijateljska kolona od 17 kamiona i 5 luksuznih automobila. Otvorena je

⁴ Vidi tom V, knj. 27, dok. br. 147.

vatra, borba je trajala 1 sat. Neprijatelj se iskrcao i pošao prema položaju naših boraca. Iz Motovuna došlo je neprijatelju pojačanje od 5 kamiona vojske. Četa se na vrijeme u redu povukla. Neprijatelj je imao 49 mrtvih i ranjenih. Naših gubitaka nije bilo.

10. V. 1944. I. Partizanski odred »Učka« postavio je minu na Pruzi Pazin — Cerovije. Naišao je vlak i uništena lokomotiva i izbačeno iz tračnica 5 vagona. Broj neprijateljskih žrtava nije poznat, ali ih ima. Utrošeno je 15 kg eksploziva.

10. V. 1944. Patrola II. čete III. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« dočekala je u zasjedi na cesti između Veprinca i Učke ustašku kolonu od 200 vojnika. Zasjeđala je zapucala na neprijatelja i ubila jednog i više ranila. Naših gubitaka nije bilo.

11. V. 1944. Jedna četa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« bacila je u zrak most na cesti Čepić — Kršan. Utrošeno je 50 kg eksploziva.

12. V. 1944. Na pruzi između Pazina i Cerovlja jedna četa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu, naišao je vlak te je uništena lokomotiva i 8 vagona. Neprijatelj je imao 2 mrtva i 5 teško ranjenih vojnika. Poginuo je jedan mašinista. Utrošeno je 16 kg eksploziva. Promet je stajao jedan dan.

14. V. 1944. Jedna desetina I. brigade »Vladimira Gortana« sačekala je kod Lipe neprijateljska kola sa dva konja i dva vojnika koji su išli sakupljati jelo. Vojnici i konji ubijeni su.

15. V. 1944. Diverzantska grupa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« srušila je most na cesti Pazin — Paz kod Gologorice. Utrošeno je 60 kg eksploziva.

16. V. 1944. I. bataljon I. Partizanskog odreda »Učka« postavio je zasjedu na cesti Pazin — Paz blizu Gologorice gdje je prethodnog dana diverzantska grupa ovog bataljona porušila cestovni most. Zasjeđala se nalazila iznad sela Sidretići dok se neprijatelj nalazio u zasjedi s druge strane ceste i to prije nego su naši zauzeli položaj, sigurno radi osiguranja prolaza kamionima koji su odmah zatim prošli i zaustavili se kod porušenog mosta. Neprijatelj se iskrcao i naši su otvorili na njega vatru iz puškomitraljeza i teškog mitraljeza. Neprijatelj je prihvatio borbu, te nakon pola sata borbe naši su se borci povukli zadavši neprijatelju gubitke koji do danas nisu tačno ustanovljeni, ali ih je bilo oko 20 mrtvih i ranjenih.

17. V. 1944. I. brigada »Vladimira Gortana« rano u zoru zauzela je položaj na glavnoj cesti Trst — Rijeka u blizini Starada. Postavljena su osiguranja na komunikacijama prema Bistrici, Podgradu i Sapjanama, koja su se utvrdila. Neprija-

teljska kolona od četvero luksuznih kola naišla je na glavnu zasjedu kod Starada. Neprijatelj, misleći da je posljednjom ofenzivom očistio glavne komunikacije od partizana, kretao je bez osiguranja i bez otstojanja uvjeren da »partizana više nema«. Ali čim su automobili ušli u zasjedu, naši su borci cijelu kolonu obasuli žestokom vatrom i bombama. Neprijatelj je poskakao iz automobila i bježao na drugu stranu ceste gdje je nastojao da se pribere i da pruži otpor. Ali naši hrabri borci nemilosrdno su tukli po neprijatelju sipajući smrt i paniku među »ljude bolje rase«. Ono što je ostalo živo pobjeglo je u bezglavlju prema šumi iznad Podgrada, gdje su pali u šake našem osiguranju, koje je sve likvidiralo. Tu je neprijatelj ostavio svoje pogane kosti. Iz Podgrada došla je neprijatelju pomoć od 7 kamiona vojske sa jednom blindom i jednim tenkom. Neprijatelj se iskrcao iz kamiona i htio da zaposjedne dominantne kote iz kojih bi udario po našim položajima. Ali naši hrabri borci nisu mu dali tog zadovoljstva već su ga hrabrim pritiskom i jakom vatrom prisilili na povlačenje. Automobili koji su bili zaustavljeni na glavnoj zasjedi munjevitom brzinom nastavili su put te naišli na osiguranje kod Podgrada, koje im je dalo također dobru porciju olova, ali i tu šoferi nisu bili pogođeni i uspjelo im je izbjeći. Neprijatelj je imao u toku sukoba 15 mrtvih i oko 10 ranjenih, među mrtvima i jedan general i jedan kapetan. Zaplijenjeno je: 2 puškomitraljeza, 1 ranac municije, jedna parabola, 4 puške, 1 pištolj, 2 foto-aparata i mnogo druge spremne. U tom sukobu istakao se je drug komandir III. čete I. Udar. bataljona Poropat Antun. U prilogu operat. izvještaj broj 300."

18. V. 1944. Pojedini bataljoni I. brigade »Vlad. Gortana« smjestili su se po raznim mjestima Brkina,⁶ oko sela Pregarje. Svaki bataljon davao je svoje osiguranje koja su bila postavljena prema selima Tominje, Zajelše, Graberk, Huje i Grabeže. Neprijatelj u jačini od 26 kamiona vojske, jednim blindiranim kolima i jednim tenkom iznenadio je svojim brzim upadom naše borce na položajima. Teren je bio brisan. Borba je počela u 9 sati sa upadom od oko 150 Švaba u selo Tominje, gdje je neprijatelj odmah počeo ispoljavati svoja »junačka djela« paljenjem seljačkih kuća, klanjem žena, djece i staraca. Nakon što je poharao selo neprijatelj je produljio put i to brzinom pod pritiskom vatre naših boraca prema glavnoj cesti preko Zajelša. Cijelim putem naš teški bacač pratio je neprijatelja i primijećeno je nekoliko punih pogodaka na kamione.

Istoga dana poslije podne neprijatelj je ponovio sa napadajem skoro neopaženo u selo Pregarje sa jednim tenkom i

⁵ Vidi tom V, knj. 27, dok. br. 146.
• Brkinje (predio)

blindom, dok su ostali kamioni ostali na glavnoj cesti gdje se neprijatelj iskrcao i razvio u strelce prema našim položajima. Jedan naš bataljon uslijed neprijateljskog jačeg pritiska morao se povući dok su svi ostali bataljoni vodili efikasnu borbu zadržavajući neprijatelju osjetne gubitke. Pred veće neprijatelj je otstupio i naše jedinice napustile su položaje. U toj borbi koja se vodila skoro cijeli dan naše jedinice nisu imale gubitaka. Neprijateljski gubitci vjerovatni su ali nisu ustanovljeni. U prilogu operativni izvještaj broj 303.⁷

18. V. 1944. Jedna desetina II. Udarnog bataljona I. brigade »Vladimira Gortana« upućena je u zasjedu na cestu pred samu Opatiju. Neprijateljski vojnici i oficiri šetali su se po gradu, ali nijedan nije stigao do zasjede, nego svi su se zaustavljali oko 200 metara ispred zasjede i vraćali se natrag. Zbog toga jedan desetar i jedan partizan odvojili su se od zasjede i uputili su se prema gradu. Naši im dođu iza leđa i jedan vikne »Stoj!«, našto se jedan od Švaba okrenuo misleći da je to šala i na pitanje »Tko je?« naši mu odgovore: »Partizani!« Nastala je borba sa svim mogućim sredstvima. Švaba je munjevitom brzinom oduzeo desetaru parabelu ali mu je ovaj isto tako brzo oduzeo. Udarali su se na sve načine ali pobijedio je jači. Brzo je bio Švaba na zemlji i naš ga desetar dotukao sa kundakom. Drugi oficir digao je ruke i predao se. Naši — veseli da imaju jednog živog — krenuli su prema zasjedi, ali naši drugovi u zasjedi videći trojicu mislili su da su Švabe i otvorili vatru. Metak je pogodio zarobljenog oficira. Na poziv desetara valra je obustavljena. Zbog blizine neprijatelja naši su se povukli. Zaplijenjene su dve parabele.

18. V. 1944. Diverzantska grupa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu na cesti kod s. Vinež. Naišla je neprijateljska kolona od 11 kamiona na kojima se nalazio po tri do četiri Nijemca a na jednom kamionu 30 fašista i nekoliko Nijemaca. Mina je eksplodirala upravo kada je došao na nju kamion sa fašistima i digla u zrak kamion i fašiste. Odmah iza ovog kamiona išao je jedan motor-kotač sa dva Nijemca koji su također sa motor-kotačem odletili u zrak. U ovoj borbi poginula su 32 neprijateljska vojnika, uništen jedan kamion i motor-kotač a oštećena dva kamiona. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Utrošeno je 16 kg eksploziva.

20. V. 1944. II. Udarani bataljon I. brigade »Vladimira Gortana« uputio je u zasjedu dva voda, i to jednog na glavnu cestu Trst — Rijeka a drugog na cestu Klana — Marčelji.

Vod koji je zaposjedio položaj na cesti Trst — Rijeka opazio je neprijateljsku zasjedu koja se je razgovarala. Naši su se

⁷ Vidi tom V, knj. 27, dok. br. 148.

zaustavili da vide koliko će vremena neprijatelj biti u zasjedi. Zbog guste šume nije bilo zgodno ih napasti i procijeniti njihovu snagu. U 10 sati su otišli u obližnju gostionu u selo Poljane. Naši su zauzeli položaj. U 11.15 sati prolazio je cestom jedan vojnički kamion, na kojeg su naši otvorili vatru iz puškomitraljeza i pušaka. Na kamionu čuo se jauk. Odmah zatim došla je blinda, koja je pustila par rafala za našima koji su se u redu povukli i vratili se u logor bez gubitaka. Neprijateljski gubitci nisu poznati ali sigurni su. Vod koji je bio na cesti Klana — Marčelji vratio se jer neprijatelj nije naišao.

21. V. 1944. Minerska grupa III. Talijanskog bataljona II. Pulskog Partizanskog Odreda minirala je prugu Trst — Pula kod Cukrića. U 7 sati naišao je putnički vlak. Mina je eksplodirala. Uništena je lokomotiva i tri vagona. Broj nastradalih nije poznat, ali pošto je putovalo mnogo vojske svakako imade neprijatelj gubitaka u mrtvima i ranjenima. Promet je stajao 48 sati.

21. V. 1944. Diverzantska grupa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu na prugu. Naišao je neprijatelj i mina eksplodirala. Pošto lokomotiva ovoga puta nije kao obično gurala pred sobom dva vagona i pošto je mina bila tempirana da uništi lokomotivu kad ista naiđe, zbog ove iznenadne promjene lokomotiva ostala je neoštećena te su uništena samo dva vagona. Uništeno je oko 25 metara pruge. Promet bio obustavljen samo jedan dan.

Prilikom radova na popravku pruge jedan Nijemac ubio se sam dok je drugi zabunom ubio jednog fašistu misleći da je to partizan.

22. V. 1944. III. i IV. bataljon I. brigade »Vladimira Gortana« zauzeli su rano u jutro položaj na pruzi između Rakitovca i Zazida. Neprijatelja na tim stanicama nije bilo. Čekajući vlak koji nije dolazio naše jedinice počele su paliti željezničku stanicu Rakitovac i obližnje državne zgrade, kasarne i drugo, rušili prugu i željezničke uređaje i postrojenja kao i sam nasip. Pruga do danas još nije proradila. Zaplijenjena su dva telefonska aparata, sprave za signalizaciju i mnogo druge spremne. Prileži operativni izvještaj br. 302.⁸

22. V. 1944. II. četa I. bataljona I. Partiz. odreda »Učka« sa dvije čete I. brigade »Vladimira Gortana« zauzela je položaj na cesti kod Gologorice. U 16 sati naišao je jedan auto kojemu su slijedile tri kolone Nijemaca i fašista. Cijela kolona stala je kod porušenog cestovnog mosta. Tu su naši borci obasuli neprijatelja sa žestokom vatrom i vojska je popadala. Druga kolona neprija-

⁸ i ¹⁵ Izvještaji se nalaze u Arhivu V.I.I., reg. br. 24/5 I, k. 569 i 36—3, k. 1321.

teljske vojske razvila se u strelce i pošla prema našim položajima. Naši su prihvatili borbu i sa tom kolonom otvorivši vatru, ali uslijed velike neprijateljske nadmoći otstupili su pod zaštitom svoje vatre na zapovijest u redu. S time je neprijatelju onemogućena nakana da opkoli naše borce. Neprijatelju nanijeti su veliki gubitci u ljudstvu. Naših gubitaka nije bilo. Sami Švabe priznali su gubitak od 20 mrtvih i mnogo ranjenih.

22. V. 1944. Diverzantska grupa I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu na mostu između Raše i Labina. Naišao je jedan neprijateljski kamion i jedna blinda. Mina je eksplodirala pod kamionom koji je odletio u zrak zajedno sa vojskom. Od mine je porušen također i most. Neprijateljski gubitci 6 mrtvih fašista i 8 ranjenih. Jedan kamion i jedan most uništeni su. Utrošeno je 20 kg eksploziva.

22. V. 1944. I. četa I. bataljona II. Pulskog Partizanskog odreda razrušila je 60 metara pruge između s. Cabrimići i San Vincenti.⁹ Porezano je i uništeno 13 telefonskih stubova. Na stanici u San Vincenti zaplijenjeno je nešto spremne i materijala. Poslije toga promet je stajao dva dana.

22. V. 1944. III. četa I. bataljona II. Pulskog Partizanskog odreda postavila je zasjedu na cesti Pula — Vodnjan kod sela Divšići. Položaj je zauzet u jutro i četa je čekala na položaju sve do kasno po podne kad je naišao jedan neprijateljski kamion sa švapskom vojskom, koji je napadnut. Pošto šofer nije bio pogođen, kamion je pojačao brzinu i pobjegao razrešetan od naših mitraljeza. Iz kamiona ispalo je 5 mrtvih Nijemaca a vjerojatno je ostao na kamionu još koji mrtav i ranjen. Naši borci su se povukli ne obraćajući pažnju dalje što je ostalo iza kamiona, kad je isti prošao, tako da nisu ništa ni zaplijenili.

22. V. 1944. Diverzantska grupa I. bataljona II. Pulskog Partizanskog odreda postavila je minu na pruzi Pula — Trst kod s. Galižana u neposrednoj blizini same Pule. Naišao je vlak. Mina je eksplodirala. Uništena je lokomotiva i dva vagona. Promet je bio obustavljen tri dana. Zajedno sa kamionima poginulo je oko 30 Nijemaca.

23. V. 1944. Jedna desetina III. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« napala je neprijatelja na pruzi između Roča i Lupoglave. Jedan švapski oficir i tri vojnika poginuli su. Jedan naš borac lakše je ranjen.

25. V. 1944. Jedna patrola I. brigade »Vladimira Gortana« zarobila je kod Buzeta dva karabinjera koji su se javili da će ostati u našoj vojsci. Zaplijenjene 2 puške i dva pištolja.

" Sveti Vinčenat

27. V. 1944. Jedna desetina II. Udar. bataljona I. brig. »Vlad. Gortana« prilikom prelaza preko ceste kod s. Jurdani primijetila je dva karabinijera kako idu sa biciklima prema Matuljama. Desetina je zauzela položaj i uhvatila žive. Zaplijenjene su dvije parabele, 2 pištolja i dva bicikla i zarobljena dva karabinijera.

27. V. 1944. I. četa I. bataljona II. Pulskog Partizanskog odreda postavila je zasjedu kod sela Divšići znajući da će neprijatelj doći u to selo po jednog vola. Neprijatelj je prilazio sporednim putem noseći kukavički partizanke na svojim trulim glavama i krijući se partizanskim odorama. Zasjeda je otvorila vatru kad su pljačkaši bili već u selu. Bježeći neprijatelj se povukao u jednu kuću tjerajući za sobom sve žene i djecu da bi tako bio zaštićen od naših zrna. Tu su oni u kući napravili nišanski otvor u zidu i bacili rakete i pucali prema našima zaštićeni ženama i djecom. Čitavih 10 sati neprijatelj nije izlazio iz kuće sve dok mu nije stigla pomoć iz obližnjeg garnizona. Naša se četa u redu povukla nakon što je bio ubijen jedan nepr. vojnik i jedan ranjen. Naših gubitaka nije bilo.

28. V. 1944. Diverzantska grupa III. bat. I. Partiz. odreda »Učka« postavila je minu na pruzi između Roča i Lupoglave. Naišao je vlak sa oko 500 njemačkih vojnika. Mina je eksplodirala sa strahovitim dejstvom. Lokomotiva i šest vagona izletili su iz šina i prokoturali se škarpom. Ima još više vagona oštećenih. Tu je poginulo oko 80 Švaba. Broj ranjenih nije poznat. Utrošeno je 25 kg eksploziva.

29. V. 1944. I. četa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je zasjedu na cesti Labin — Sv. Nedelja. Naišao je neprijatelj sa dva kamiona punih vojske i jednom blindom. Četa je otvorila na kamione jaku vatru te je vodila borbu sa kolonom oko pola sata nakon čega su se naši morali povući da izbjegnu opkoljavanje od neprijatelja kojem je dolazila druga kolona u pomoć. Neprijateljski gubitci iznose 14 mrtvih i 5 ranjenih. Naših gubitaka nije bilo. Kamioni su razrešetani od naših zrna.

29. V. 1944. III. četa I. bat. I. Partiz. odreda »Učka« napala je neprijateljski garnizon u Cerovlju. Iz neposredne blizine naši su borci obasuli neprijatelja jakom vatrom te stvorili paniku kod njega. Nakon kraće borbe naši su se borci na zapovijest povukli bez gubitaka. Neprijatelj je imao 4 mrtva i više ranjenih.

30. V. 1944. II. četa I. bataljona I. Partiz. odreda »Učka« napala je neprijateljski garnizon u Gračišću. Tu se nalazi oko 30 karabinijera i fašista. Diverzantska grupa postavila je minu

od 5 kg eksploziva na vrata garnizona. Mina je eksplodirala i srušila fasadu kasarne. Naših gubitaka nije bilo. Neprijateljski gubici nisu ustanovljeni. Aljkavost rukovodioca tu se najbolje ispoljila.

30. V. 1944. Jedna četa I. Udarnog bataljona I. brigade »Vladimir Gortan« dočekala je neprijateljsku kolonu od jednog automobila i tri kamiona na cesti za Klanu. Pošto je neprijatelj kretao u velikom otstojanju, samo jedno vozilo moglo bi se napasti od zasjede. Osim toga smatralo se da prolazi duga kolona te je zbog toga odlučeno da se napadnu posljednja vozila. Tako je koloni uspjelo da prođe nesmetano kroz zasjedu. Jedinice su ostale dalje na položaju. U 11.30 sati vraćala se kolona iz Klane ali tog puta sa mnogo manjim otstojanjem i bez osiguranja. Cim je posljednji kamion stigao u zasjedu otvorena je vatra. Sva vozila su odmah stala. Neprijatelj se iskrcao i u panici bježao na suprotnu stranu ceste. Samo dvojica su kratko vrijeme pružili otpor ranivši jednog našeg druga, koji je palio kamione. Svi kamioni zapaljeni su bombama i brzo su bili ovijeni vatrom. Po eksplozijama izgleda da su bili tovareni sa bombama i bacačkom municijom. Prileži operat. izvještaj br. 366.¹⁰

31. V. 1944. Minerska grupa III. talijanskog bataljona II. Pulskog partizan, odreda porušila je jedan električni stub visokog napona na liniji San Vincenti — Pula. S time je Pula ostala izvjesno vrijeme bez jače električne rasvjete.

1. VI. 1944. Jedan vod III. bataljona I. brigade »Vladimira Gortana« privukao se u neposrednu blizinu neprijateljskom garnizonu na Učki. Tu je bilo oko 60 Nijemaca koji su bili prikupljeni na jednom mjestu. Vod je otvorio iz neposredne blizine jaku vatru. Švabe su se razbježale u panici ostavivši nakon četvrt sata borbe šest mrtvih i isto toliko i ranjenih. Naših gubitaka nije bilo. Vod se morao povući jer je neprijatelj tu u bunkerima i dalje davao otpor.

1. VI. 1944. III. Omladinski udarni bataljon »Ante Vrban« I. brigade »Vlad. Gortana« potukao je na Učki 15 njemačkih vojnika i 8 ranio. Naših gubitaka nije bilo.

2. VI. 1944. Jedan vod III. Udarnog Omladinskog bataljona I. brigade »Vladimira Gortana« približio se neprijateljskim bunkerima na Učki. Tu je bilo oko 70 Nijemaca i ustaša, četnika, fašista, koji su održavali svoje osiguranje na koti Stražica. Oko 12 sati došla je tom osiguranju smjena te su neprijateljski vojnici izašli iz bunkera prije dolaska smjene i pošli istoj u susret. Naš vod neprimijećen od neprijatelja iskoristio je priliku i zauzeo položaj u napuštenom bunkeru. Cim je došla u neposrednu

¹⁰ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 102.

blizinu bunkera smjena, naši su otvorili vatru. Nakon četvrt sata borbe ubijeno je 12 nepr. vojnika i 8 ranjeno, tj. potučena cijela smjena. Naših gubitaka nije bilo. Vod se morao povući jer je neprijatelj sa snagama koje su pritekly u pomoć izvršio kontranapad.

2. VI. 1944. II. Udarni bataljon I. brigade »Vladimira Gortana« zauzeo je položaj na cesti Trst — Rijeka ispod s. Starad na mjestu gdje je neprijatelj bezbroj puta okusio zrna naših mitraljeza. Položaj je zauzet u 2.30 sati izjutra. Jedna četa je zauzela položaj na glavnoj cesti dok su druge jedinice štatile prilaz od Šapjana i Podgrada. Naišao je kamion sa oko 30 Nijemaca koji je napadnut ali pošto šofer nije bio pogođen uspjele mu je pobjeći ali sa 7 mrtvih i 8 ranjenih. Neprijatelj nije davao otpor. Poslije toga naši su se povukli.

2. VI. 1944. III. Omladinski Udarni bataljon »Ante Vrbana« I. brigade »Vladimira Gortana« zauzeo je položaj na cesti Učka — Rijeka iznad sela Sidretići. Naišao je neprijatelj u koloni od 45 vojnika sa osiguranjem i pobočnicama te je propušten od naše zaszede. Zatim je naišla kolona od 7 kamiona i jedne autoblinde sa oko 140 nepr. vojnika i to Švaba, ustaša, četnika i fašista koji su napadnuti od naše zaszede jakom vatrom, što je kod neprijatelja izazvalo paniku. Nakon jednog sata borbe neprijatelj je imao 53 mrtva i 28 ranjenih vojnika i četiri kamiona potpuno su onesposobljena. Tri kamiona i blinda nisu ušli u zaszedu ali su također primili dovoljnu količinu zrna naših mitraljeza. Vjerojatno i tu imade mrtvih i ranjenih.

2. VI. 1944. Jedna četa II. bataljona II. Pulskog Partiz. odreda postavila je zaszedu na cesti kod Motovuna u blizini sela Zamask. Cim je bio zauzet položaj neprijatelj se pojavio sa više pravaca i na naše desno krilo otvorio vatru. Odmah se čitava četa razvila u strelce i zauzela povoljne položaje otvorivši brzu i jaku vatru po neprijatelju. Borba je trajala preko tri sata. U ovoj borbi istakao se jedan puškomitraljezac koji je junački poginuo. Pošto je neprijatelju stiglo pojačanje iz Pazina naši su se pod zaštitom svoje vatre povukli kako bi izbjegli neprijateljsko opkoljavanje. Neprijatelj je imao 16 mrtvih i više ranjenih. Naši gubitci jedan mrtav.

3. VI. 1944. Minerska grupa II. Pulskog Partizanskog odreda srušila je dva električna stuba na liniji Pula — Raša. Zbog toga obustavljen je industrijski rad ali nije ustanovljeno kako dugo je obustava trajala.

5. V. 1944. Jedan vod II. čete I. brigade »Vlad. Gortana« zauzeo je rano u jutro položaj u blizini neprijateljskog garnizona na Učki. Neprijatelj je sa svojom vojskom od oko 80 vojnika,

ustaša, četnika i Nijemaca popravljao baraku. Naši 'su borci raspalili na njih. Neprijateljski gubitci iznose 3 mrtva i 5 ranjenih. Naših gubitaka nije bilo. Vod se u redu povukao.

5. VI. 1944. Talijanska četa II. Pulskog Partiz. odreda ubila je na cesti Vodnjan — Pula jednog fašistu. Zaplijenjen je jedan bicikl i jedna puška sa 30 metaka.

6. VI. 1944. Rano u jutro neprijatelj je sa oko 150 vojnika upao u selo Brgudac. III. bataljon II. brigade nalazio se u blizini i odmah zauzeo položaj kod sela. Neprijatelj čim je primijetio naše snage otvorio je jaku vatru. Vještim manevrom jedne naše čete neprijatelj je iznenađen i udaren sa boka što ga je natjeralo u paničan bijeg. Neprijatelj je ostavio 1000 komada mitraljeske municije, jedan ranac sa municijom i 30 bombi. Ovoga puta nije neprijatelj po svom starom običaju opljačkao selo jer nije za to imao vremena. Neprijateljski gubitci nisu poznati a naših gubitaka nije bilo.

6. VI. 1944. Minerski vod I. bataljona II. Pulskog Partizanskog odreda postavio je minu na pruzi kod s. Sijana u neposrednoj blizini Pule. Naišao je vlak od jedne lokomotive i tri vagona koji je od eksplozije potpuno uništen. Uništeno je 60 metara pruge. Poginulo je 8 njemačkih vojnika i 12 ih je ranjeno. Promet je stajao 10 sati. Utrošeno je 15 kilograma eksploziva.

6. VI. 1944. Diverzantska grupa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu na pruzi Roč — Buzet. Od eksplozije uništena je litorina koja je naišla. Neprijateljski gubitci 4 mrtva i tri ranjena. Utrošeno je 14 kg eksploziva. Promet stajao 6 h.

6. VI. 1944. II. četa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« dovukla se je u neposrednu blizinu stanice Buzet i zapucala na jednu grupu fašista. Jedan je ubijen i nekoliko ranjenih. Naših gubitaka nije bilo iako je neprijatelj odgovorio vatrom.

6. VI. 1944. Diverzantska grupa III. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu u litorinu koja je stajala na stanici Borut. Od eksplozije uništena je litorina. Tom prilikom zarobljeno je 5 fašista koji su se tu nalazili. Zaplijenjene su 4 puške.

7. VII. 1944. Toga dana poslije podne neprijatelj je sa snagom od 250 vojnika ponovio upad u selo Brgudac. Sa dvije blinde i teškim bacačem otvorio je vatru na jedinice III. bataljona II. brigade. Naši borci mijenjali su položaj i napali neprijatelja sa boka i to upravo kada je pljačkao i palio u selu, klat civilno pučanstvo, većinom žene i djecu. Neprijatelj se je dao u bijeg napustivši selo i vratio se pravac otkuda je došao. Nepri-

jateljski gubitci nisu poznati. Jedan naš drug je lakše ranjen. 13 civila, većinom žena i djece, bili su žrtva neprijateljskog barbarstva, koje su fašisti postrijeljali ili ranili.

7. VI. 1944. Diverzantska grupa I. Partizanskog odreda »Učka« bacila je u zrak jedan neprijateljski kamion pun vojske na cesti između Paza i Sidretića. Od kamiona ostali su samo komadi a od njemačkih vojnika raspršeni komadići kosti i mesa na sve strane. Od svih 12 nepr. vojnika niti jedan se nije spasio.

7. VI. 1944. Jedna desetina III. bataljona II. brigade Operativnog štaba za Istru napala je kod s. Semić jednu neprijateljsku grupu od 30 vojnika. Neprijatelj se je dao u bijeg ostavivši za sobom 2 mrtva svoja vojnika.

8. VI. 1944. Talijanska četa I. bataljona II. Pulskog Partizanskog odreda zaustavila je na cesti Pula — Marčana jedan kamion. Na istom su se nalazila dva vatrogasca koji su zarobljeni a kamion je spaljen.

9. VI. 1944. III. bataljon II. brigade Operativnog štaba za Istru postavio je minu na pruzi Trst — Rijeka između Šapjana i Jurdana. Lokomotiva i jedan vagon izbačeni su iz tračnica. Promet je bio obustavljen 18 sati.

10. VI. 1944. I. bataljon II. Pulskog Partizanskog odreda sa jednom četom upao je u radničke barake pokraj same njemačke straže u blizini Pule na aerodrom Altura. Bez otvaranja vatre zarobljena su 63 radnika od kojih je jedan dio stupio dobrovoljno u redove NOV. Neprijatelj, kada je vidio šta se dogodilo, otvorio je vatru i dao se u potjeru, ali prekasno, jer su naši već bili umakli.

10. VI. 1944. Partizanska straža br. 5 uhvatila je kod Žminja jednog živog Švabu i zaplijenila jedan pištolj.

11. VI. 1944. I. brigada »Vladimira Gortana« likvidirala je neprijateljska uporišta u Gračišću i Pićnu. Prileži operat. izvještaj broj 367.—¹¹

12. VI. 1944. Diverzantska grupa I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu na cesti Cerovlje — Paz. Naišla je neprijateljska kolona od 4 kamiona od kojih je bio posljednji pun neprijateljske vojske dok je bilo na ostalim samo po tri do četiri vojnika. Mina je eksplodirala baš u pravo vrijeme i pod pravim kamionom. Posljednji kamion sa 20 fašista odletio je u zrak. Od kamiona su ostali samo mah raspršeni komadići a od nepr. vojnika samo raspršene kosti na sve strane. Ovi ostali su pokupili mrtve i pobjegli natrag u Cerovlje.

12. VI. 1944. Oko 80 Švaba došlo je iz Buzeta u selo Prodani gdje su počeli da pljačkaju. III. četa III. bataljona I. odreda

¹¹ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 103.

»Učka« tjerala je neprijatelja koji je sa sobom gonio 2 ukradena para volova, koji su odmah pobjegli kući čim se započela borba. Nakon dva sata žestoke borbe neprijatelju je stiglo pojačanje iz Buzeta. Neprijatelj je tukao naše položaje žestokom vatrom iz bacača. Uslijed velike neprijateljske nadmoći naša se jedinica na zapovjed povukla nakon što je pobila tri i ranila 10 nepr. vojnika. Ubijen je jedan konj i zaplijenjeno 300 komada puščane municije. Naših gubitaka nije bilo.

12. VI. 1944. Talijanska četa I. bataljona II. Pulskog partizanskog odreda dočekala je nepr. kolonu od oko 40 vojnika koja se bila par dana ranije doselila iz Vodnjana u selo Juršići. Ubijena su dva a ranjena 4 fašista. Neprijatelj je uslijed toga napustio novi garnizon u selu Juršići i pobjegao u Vodnjan. Naših gubitaka nije bilo.

13. VI. 1944. I. brigada »Vladimira Gortana« likvidirala je neprijateljske garnizone u Šumbregu i Svetoj Nedelji. Prileži operat. izvještaj br. 368.¹²

-13. VI. 1944. Osam drugova iz bataljona I. odreda »Učka« išlo je u selo Sveti Antun pokraj Lovranštine da mobilizira ljudstvo za NOV. Na putu su naišli na zesjedu od 8 fašista koji su otvorili vatru na naše borce. Naši su prihvatili borbu i ubili jednog i ranili drugog. Neprijatelj se, je dao u paničan bijeg. Naši su otvorili vatru za njima a zatim se povukli.

13. VI. 1944. II. brigada Operat. štaba za Istru raspodijelila je svoje jedinice uz prugu Trst — Rijeka između Šapjana i Jurdana i po obližnjim sektorima. Postavljena je na prugu mina koja je eksplodirala kad je naišao osobni vlak kojim je putovalo mnogo Nijemaca. Mina nije imala dobro dejstvo te je vlak stao i odmah krenuo dalje. Naši strelci obasuli su žestokom vatrom one vagone u kojima je bila njemačka vojska. Neprijateljski gubitci nisu poznati a naših gubitaka nije bilo.

14. VI. 1944. II. bataljon I. brigade vodio je borbu na cesti između Pazina i Cerovlja sa neprijateljem u jačini oko 100 vojnika. Prileži operat. izvještaj br. 369.¹³

15. VI. 1944. Diverzantska grupa I. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je minu na cesti koja vodi iz Labina u Rabac. Naišao je kamion sa oko 70 kvintala hrane na kojem su bila i tri fašista, jedan njemački major i šofer. Uslijed jakog dejstva mine kamion sa cijelim tovarom izletio je u zrak i od posade nije ostalo ništa živo.

15. VI. 1944. I. četa I. bataljona II. Pulskog Partizanskog odreda postavila je zasjedu na cesti Pula — Rijeka kod sela Prodol. Cetu je pratila i diverzantska grupa koja je postavila

¹¹ Vidi tom V. knj. 28, dok. br. 104.

minu na cestu. U 8 sati naišla su iz Pule 1 blindirana kola i jedan kamion. Blinda je naišla na minu i uslijed jakog dejstva mine odletila u zrak te se našla 20 metara daleko od ceste a leševi posade autoblinde nađeni su u komadima 20 metara daleko od ceste. Kamion se prevrnuo kraj ceste. Zaplijenjeno je: 2 puškomitraljeza, 8 pušaka, 15 mina za bacače i mnogo sprema. Uništena jedna oklopna kola i jedan kamion. Pobijeno je sve što se nalazilo u blindi i kamionu. Naši mladi borci pjevali su nakon ove uspješne akcije koja je izvršena bez ijednog metka.

16. VI. 1944. Rovinjska talijanska četa nalazila se u selu Stokovci blizu San Vincenti. Naišao je neprijatelj iz svog garnizona Juršići u jačini od 35 vojnika. Četa je na njega otvorila prilično žestoku vatru. Nakon kraće borbe, neprijatelj se povukao, sa svojim mrtvim komandantom garnizona Juršići tenentom¹⁴ i još dva vojnika. Neprijatelju je stiglo u isto vrijeme pojačanje koje je tu usput prolazilo, oko 17 kamiona vojske, na što se naša četa morala povući bez gubitaka.

17. VI. 1944. III. Omladinski udarni bataljon »Ante Vrban« I. brigade vodio je borbu na cesti Pazin — Gračišće. Prileži operat. izvještaj br. 370.

17. VI. 1944. Novoformirana Zminjska četa II. Pulskog Part. Odreda dočekala je u zasjedi na cesti Zminj — Barban jedan neprijateljski kamion sa vojskom. Otvorena je vatra na kamion, ali pošto nije ubijen šofer kamion je uspio pobjeći i odvezao sa sobom 4 mrtva Nijemca. Potom se četa povukla u obližnja sela odakle je pošla na zasjedu.

17. VI. 1944. I. brigada »Vlad. Gortana« pripremila se za napad na neprijateljske garnizone u Barbanu od 40 fašista i Juršićima od 38 fašista. Neprijatelj je doznao za napad i primijetio koncentraciju naših snaga u blizini garnizona, te je kroz noć pobjegao iz obadva garnizona u Marčanu.

19. VI. 1944. I. četa I. bataljona I. brigade »Vladimira Gortana« napravila je zasjedu na cesti Pazin — Cerovlje, u blizini samog Pazina. Naišao je jedan njemački luksuzni auto iz Cerovlja za Pazin. Na istoga je otvorena vatra, ali mu je uspjelo pobjeći od zasjede za 500 metara i tamo se zaustavio. Neprijatelj je odmah skočio iz garnizona u Pazinu sa jačinom oko 100 vojnika, da spasi napadnuti auto. Četa je i sa tom kolonom primila borbu i odmah se povlačila. Neprijatelj je došao do položaja gdje je četa bila u zasjedi i nije dalje kretao. Prema kasnije primljenim podacima tom prilikom bilo je kod neprijatelja 5 mrtvih i 3 ranjena. Među mrtvima nalazio se i jedan njemački kapetan.

¹⁴ Poručnik

19. VI. 1944. Minerska grupa II. Pulskog Partizanskog odreda postavila je minu na pruzi Pula — Pazin u blizini Galižane. Naišao je vlak, te je lokomotiva sa dva vagona otišla pod škarpu. Tom prilikom uništena je lokomotiva i dva vagona, na strani neprijatelja bilo je oko 30 mrtvih i ranjenih. Razbijeno je 50 metara pruge i promet stajao 2 dana. Utrošeno je 22 kg eksploziva.

20. VI. 1944. Jedna četa II. bataljona II. brigade bila je na cesti Lisac — Sušak. Naišao je neprijatelj u jačini od 35 do 40 vojnika sa troja kola. Borba je počela u 10.30 sati. Prije nego što je neprijatelj naišao na mjesto naše zasede slučajno je prošao jedan civil i vikao: tko je tamo gore. To je neprijatelj čuo i otvorio vatru na civila koji je uspio pobjeći. Naši međutim misleći da je neprijatelj na njih otvorio vatru odgovorili su vatom. Neprijatelj je prihvatio borbu. Nakon kraće borbe četa je oступila. Neprijateljski gubitci nisu poznati. Ubijen je 1 konj. Naši gubitci 1 mrtav i 1 lakše ranjen, pri povlačenju koje nije bilo vojnički pravilno.

20. VI. 1944. II. brigada postavila je sa jednom četom zasedu na pruzi Sapjane — Mučići, sa zadatkom da potuče patrolu koja se svakog jutra kreće po toj pruzi. Četa je bila neoprezna i dekonspirirana na položaju, što je neprijatelj iskoristio. Neprijatelj je pošao sa patrolom oko 30 vojnika, i to su četvorica išli po pruzi, a svi ostali bacili su se iza naše zasede i to u streljačkom stroju. Komandir čete vidio je da je primijećen, pa je okrenuo četu i pri povlačenju primio borbu sa neprijateljem koji mu je dolazio iza leđa. Sam se susreo sa jednim Nijemcem i ubio ga, a zatim se povukao za četom. Izgleda da su to svi gubitci koje je neprijatelj imao u toj borbi.

20. VI. 1944. Jedna četa III. bataljona II. brigade dobila je zadatak da postavi zasedu na cesti Jelšane — Ilirska Bistrica i da pomlati neprijatelja, koji slobodno saobraća sa ovom cestom. U jutro u 6 sati naišao je jedan kamion sa oko 35 vojnika. Na njega je otvorena vatra. Neprijatelj je poskakao iz kamiona i primio borbu, dok je oko 40 neprijateljskih vojnika trčećim korakom pošlo iz Ilirske Bistrice u pomoć napadnutom kamionu. Osiguranje koje je bilo na toj strani primilo je borbu, a naša četa videći da joj se na desnom krilu vodi borba, počela je oступati i oступila je. Neprijatelj se nije dalje kretao za četom. U toj borbi neprijatelj je imao 5 mrtvih i isto toliko ranjenih vojnika. Na našoj strani teže je ranjen jedan borac.

21. VI. 1944. Jedan vod III. bataljona II. brigade vodio je borbu sa neprijateljskom patrolom jačine 30 vojnika u Kastavštini oko Sv. Mateja i sela Marinići. Ta neprijateljska patrola svakodnevno upada u gornja sela Kastavštine i pljačka. Borba

se vodila četiri sata. Neprijatelj je primijetio da naše snage nisu jake i nastojao pod svaku cijenu da naš vod izmanevriše, što mu nije uspjelo, svaki put je bio i napokon protjeran u garnizon odakle je i pošao. U toj borbi neprijatelj je imao 4 mrtva i 2 ranjena. Naš vod nije imao gubitaka, a dobro se pokazao.

21. VI. 1944. II. bataljon I. brigade »Vlad. Gortana« zaposjeo je položaj na glavnoj asfaltiranoj cesti Rijeka — Pula između Barbana i Prodola. Tom cestom neprijatelj saobraća svakodnevno sa nekoliko kamiona. Bataljon je odlučio da baci glavninu svojih snaga na cestu i na brzinu potuče što naiđe u zasjedu a za bočna i zaštitna osiguranja postavio je manje snage. Neprijatelj je krenuo iz Pule sa četiri kamiona i jednim luksuznim automobilom po glavnoj asfaltiranoj cesti, a druga kolona od 10 kamiona kretala se uporedo sa tom kolonom po cesti Vodnjan — Barban. Kada je kolona koja je išla po asfaltiranoj cesti došla u zasjedu, na nju je otvorena žestoka vatra i bataljon se spremao za juriš, odnosno već su jurišali, u to vrijeme neprijatelj se iskrcao iz ovih 10 kamiona koji su išli po drugoj cesti i otvorio vatru bataljonu iza leđa. Bataljon se morao lijevo i desno povlačiti, a nekoje jedinice bile su prisiljene da se prebace preko asfaltirane ceste i tek u noći povrate u svoju bazu. Tom prilikom bataljon se našao u prilično nezgodnom položaju i bio je malo raspršen. Borba je trajala sat i pol. U toj borbi neprijatelj je imao 76 mrtvih i 27 ranjenih, među mrtvima nalaze se dva oficira koji su izgorili u luksuznom automobilu. Zapaljen je luksuzni automobil, dok su četiri kamiona djelomično oštećeni. Na našoj strani poginula su tri druga i dva ranjena.

21. VI. 1944. Jedna patrola II. bataljona II. Pulskog Partizanskog odreda sačekala je dva Nijemca koji su išli u selo Tihovac radi pljačke. Patrola ih je pustila blizu i otvorila na njih vatru, jedan je ubijen, a drugi je uspio ranjen da pobjegne. Tom prilikom zaplijenjena je jedna puška sa 35 metaka i odijelo sa ubijenog Švabe. Naših gubitaka nije bilo. Naša patrola bila je jačine 2 borca.

22. VI. 1944. II. bataljon II. pulskog odreda izvršio je napad na neprijateljski garnizon u selu Skropeti,¹⁵ kotar Buje. Neprijatelj je bio jačine oko 40 vojnika i razmješten u dvije zgrade. Bataljon je mislio iznenaditi neprijatelja i na brzinu ga likvidirati, što nije uspjelo. Borba je počela noću u 1 sati i trajala 1 sat. U toku borbe neprijatelj je davao žestok otpor a pošto se nalaze u blizini drugi neprijateljski garnizoni bataljon se morao povući bez uspjeha. Tom prilikom poginuo je pomoćnik komesara bataljona drug Mirko Brmčić, koji se je u toku borbe

¹⁵ Skrobotići

odvojio od bataljona, naišao na neprijatelja i poginuo. Neprijateljski gubitci nisu poznati, a sumnja se da li ih ima.

23. VI. 1944. I. bataljon I. odreda »Učka« uništavao je ceste u okolici Labina. Tom prilikom raskopano je 55 metara asfaltirane i drugih cesta i porušeno 15 stubova glavne telefonske linije Rijeka — Pula. Pored toga na sporednim cestama gdje nije bilo moguće iste prekopati napravljene su prepreke od velikih kamenih zidova. Pored toga srušena su 2 mosta na cesti Cerovlje — Paz.

23. VI. 1944. Zminjska četa II. Pulskog odreda sačekala je u zasjedi jednu njemačku patrolu i na istu otvorila vatru. Ta patrola kretala se iz Kanfanara za Zminj. Tom prilikom ubijen je jedan i dva ranjena Nijemca. Zaplijenjeno je 1 šmajser sa 120 metaka, odijelo i sve što je imao kod sebe ubijeni neprijateljski vojnik. Na našoj strani nije bilo gubitaka, niti je neprijatelj davao otpor. Poslije toga četa se izgubila kao i obično, da bi zamela neprijatelju trag.

24. VI. 1944. Jedna patrola Komande Riječkog područja vodila je novomobilisane drugove i jednog zarobljenog fašistu preko pruge Rijeka — Trst. Neprijatelj ih je napao. Patrola je ubila zarobljenog fašistu, a sa novomobilisanim drugovima izvukla se i pobjegla.

24. VI. 1944. I. četa III. bataljona II. brigade dočekala je neprijateljsku patrolu na cesti Klana — Breza. Otvorena je vatra na neprijatelja čim je stigao na blisko otstojanje. Borba se vodila preko 1 sat. Neprijatelju je stiglo jako pojačanje i četa je bila primorana da se povuče. Neprijateljski gubitci 4 mrtva vojnika, 1 oficir je zarobljen a ima veći broj ranjenih. Naši gubitci jedan poginuo i jedan ranjen.

25. VI. 1944. Jedna četa II. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je zasjedu na cesti Rijeka — Pula između Lovrana i Mošćenice. Naišao je 1 neprijateljski kamion sa vojskom, četa je otvorila vatru, ali uslijed slabih pogodaka, šofer nije bio pogođen i kamion je uspio pobjeći. Tom prilikom poginula su tri i dva ranjena neprijateljska vojnika. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Četa se poslije toga odmah povukla.

25. VI. 1944. I. brigada »Vladimira Gortana« pripremila je akciju i to: jedan bataljon sa zadatkom da napada na neprijateljsko uporište Strmac, s time da ga likvidira i da jednovremeno izazove neprijatelja iz njegovih jačih garnizona, koji bi imao kao i obično da napadnutom garnizonu pritekne u pomoć. U tu svrhu bile su glavne snage brigade postavljene na zasjede na ceste koje vode iz Rijeke, Pule i Pazina u pravcu Strmca. Neprijatelj je primijetio da će biti napad, te je razbio dizalice

od ugljenokopa koga je čuvao i pobjegao u Rašu. Jednovremeno je neprijatelj pobjegao iz Labina u Pozzo Littorio sjevero-zapadno od Labina. Neprijatelj je bio u Strmcu jačine 30 vojnika, a u Labinu 45 vojnika. Bataljon koji je imao zadatak da likvidira garnizon u Strmcu, kad nije našao neprijatelja produžio je napred i napadao na Pozzo Littorio i Rašu, ali samo demonstrativno, kako bi neprijatelja izazvao u pomoć. Da bi se neprijatelj bio mogao likvidirati u garnizonu Raša i Pozzo Littorio nisu postojale mogućnosti, jer je u tim garnizonima dobro utvrđen a ima i dosta jake snage. Neprijatelj toga dana nije pokušavao da se krene iz svojih garnizona u pomoć napadnutom, jer je već uočio našu taktiku i zna da ga tamo sigurno čeka zasjeda. Zbog napred navedenih razloga, akcije većeg stila nije bilo niti većeg uspjeha. U toj borbi neprijatelj je imao i to od naših topovskih granata 17 mrtvih i 6 ranjenih vojnika, jer je top odlično gađao. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

26. VI. 1944. Diverzantska grupa I. bataljona I. odreda »Učka« postavila je minu na cesti Raša — Barban. Naišao je kamion sa 18 fašista, mina je eksplodirala i kamion je odletio u vazduh. Tom prilikom poginulo je 15 fašista i tri su ranjena. Uništen je 1 kamion i oružje koje neprijatelj ima sa sobom. Utrošeno je 16 kg eksploziva.

26. VI. 1944. Jedna četa II. bataljona II. Pulskog odreda postavila je zasjedu na cesti Poreč — Pazin. U 9 sati naišao je nepr. kamion sa vojskom. Na njega je otvorena vatra, šofer nije bio pogođen i kamion je uspio pobjeći. Tom prilikom u tom kamionu poginula su dva i 5 ranjeno neprijateljskih vojnika. Četa se poslije toga povukla. Gubitaka nije imala, a neprijatelj je dao vrlo mali otpor.

27. VI. 1944. Partizanska straža broj 4 dočekala je u zasjedi Sveta Nedelja — Sumbreg neprijateljsku kolonu od 20 vojnika koji su kretali u streljačkom stroju. U borbi su ostala dva neprijateljska vojnika mrtva i 1 ranjen. Naših gubitaka nije bilo. Jednovremeno su se povukli naše straže i neprijatelj, bojeći se jedni drugih.

27. VI. 1944. II. bataljon II. Pulskog Partiz. odreda napao je neprijateljski garnizon Livade (sektor Motovun), koji je bio jačine 11 vojnika i to 9 domaćih i 2 fašista. Napad je izvršen noću i domaći su se odmah predali, dok su dvojica fašista htjeli da se sakriju u zgradama. Kroz kraće vrijeme pronađeni su i ta dvojica i uhapšeni. Borbe nije ni bilo. 9 domaćih fašista odmah su pristali da stupe u naše redove, jer prethodno nisu imali na sebi nikakvih zločina, a ujedno su optužili ovu dvojicu sa konkretnim dokazima njihovih zločina, našto je bataljon na svoju ruku odmah iza toga streljao ovu dvojicu fašista i to pred na-

rodom gdje su isti pljačkali. Tom prilikom zaplijenjena su dva puškomitraljeza, 17 pušaka, 3.000 metaka, 80 bombi, 1 pištolj sa 25 raketa, još nešto hrane i ostale spreme. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Ova akcija uspjela je obzirom na ofenzivu u kojoj su bile tih dana sve naše jedinice, a koju je predvodila naša I. brigada, što je uneslo demoralizaciju u neprijateljske redove, pa je to iskoristio i ovaj bataljon.

27. V/ 1944. II. četa III. bataljona I. Partizanskog odreda »Učka« postavila je zasjedu na cesti Buzet — Roč. Naišao je jedan neprijateljski motocikl sa prikolicom i na njemu dva njemačka oficira i 1 vojnik. Na iste je otvorena vatra, ubijena su dva oficira, dok je vojnik (šofer) ranjen uspio pobjeći. Tom prilikom zaplijenjeno je 2 njem. šmajsera, 200 metaka, 17 šaržera, jedna puška sa 35 metaka, 1 dalekozor i ostala sprema koja se nalazila na ta dva njemačka oficira. Motocikl sa prikolicom zapaljen je. Na našoj strani nije bilo gubitaka, niti je neprijatelj davao otpor. Četa se poslije toga povukla.

28. VI. 1944. Jedna patrola Zminjske čete II. Pulskog odreda sukobila se i protjerala neprijateljsku patrolu koja je pokušala iz Zminja da ide pljačkati u obližnja sela. Gubitci neprijatelja nisu poznati, a na našoj strani nije bilo gubitaka.

29. VI. 1944. Patrola partizanske straže br. 9 napravila je zasjedu na periferiji grada Opatija. Naišao je 1 njemački oficir na biciklu. Patrola je skočila pred njega i pozvala ga na predaju, našto je ovaj pokušao da upotrebi pištolj. Jedan drug koji je imao šmajser sasipao je u tog oficira jedan rafal iz šmajsera, oficir je na mjestu ostao mrtav. Uto je na njih naletio 1 kamion sa vojskom, našto se naša patrola povukla, a ovi se dali u potjeru za patrolom, ali uzaludno — patrola je izvršila svoj zadatak i uspjela pobjeći.

29. VI. 1944. I. brigada »Vladimira Gortana« postavila je zasjedu sa jednim bataljonom na pruzi između Roča i Nugle. U to vrijeme izlazile su dvije neprijateljske patrole po pruzi, jedna od Roča jedna od Nugle, obadvije u jačini oko 20 vojnika. Četa koja je bila u zasjedi napala je patrolu koja je išla iz Nugle. Borba je počela u 7.50 sati a trajala je do 8.30. Čim je patrola napadnuta, odmah je ostalo na pruzi 8 mrtvih i 2 teže ranjena, dok su ostali razbježali se. Neprijatelj je odmah iz garnizona skočio u pojačanje, a patrola koja se kretala iz Roča zauzela je jednu dominantnu kotu odakle je tukla i branila na pruzi pobijene fašiste. Ipak je djelomično izvršen juriš i zaplijenjene 3 puške, 1 ranac, 350 metaka i nešto malo druge spreme. Štab bataljona uvidio je da je daljnja borba beskorisna i povukao se bez gubitaka.

29. VI. 1944. II. bataljon II. Pulskog odreda napravio je zasjedu na cesti koja vodi iz Gradinja u Poreč. Naišla je neprijateljska kolona od 70 vojnika. Naši su otvorili vatru, neprijatelj je pokušao da izvrši juriš i digne naše borce sa položaja. Međutim naši su se snašli i ponovo otvorili vatru, iskoristivši zabunu koja je nastala kod neprijatelja uslijed toga što im je komandir koji je bio sa njima ranjen, izvršili su juriš i rastjerali neprijatelja. Neprijatelj je ostevio na položaju šest mrtvih i 8 ranjenih. Borba je trajala 5 sati. Ima i plijena, ali točne podatke još nismo primili. Također smo obaviješteni da su u toj koloni bili sami gestapovci.

29. VI. 1944. Jedan vod II. bataljona II. brigade vodio je borbu sa neprijateljem u jačini od 30 vojnika na pruzi Trst — Rijeka između želj. stanice Sapjane — Mušici. Neprijatelj se kretao u svrhu obilaska pruge. Tom prilikom neprijatelj je imao 4 mrtva vojnika, dok je na našoj strani 1 puškomitraljezac u borbi ostavio puškomitraljez. Zato je uhapšen i stavljen pod sud, jer nije bilo razloga da ga ostavi.

30. VI. 1944. I. brigada »Vladimira Gortana« likvidirala je neprijateljski garnizon Gradinje na cesti Buzet — Motovun, a ujedno napadala na garnizon Portole koji napad nije uspio. U prilogu dostavljamo operat. izvještaj br. 387.

U razdoblju od 20 do 30. VI nismo primili sve točne izvještaje od akcija iz odreda i partizanskih straža, zbog toga ih nismo mogli svih uvesti, ali ćemo to učiniti u idućem izvještaju.

Dopunjavamo ovaj izvještaj sa izvještajima iz akcija koje smo primili u toku otkako pišemo ovaj izvještaj; prispjeli izvještaji jesu:

16. V. 1944. Jedna patrola vojno-pozad. stanice 11 susrela se sa neprijateljskom patrolom jačine 6 vojnika, postavila joj zasjedu i ubila dvojicu.

23. V. 1944. Jedna patrola I. brigade zarobila je 2 karabinijera u neposrednoj blizini Buzeta. Zaplijenjene su 2 puške sa 80 metaka, dva pištolja i 5 bombi. Karabinijeri su dobrovoljno pristali da ostanu u našim redovima.

1. VI. 1944. Brigada »Vlad. Gortana« razrušila je 300 metara želj. pruge između željez. stanice Rakitovac i Zazid i uništila željezničku stanicu, kao i sva postrojenja na njoj (Zazid).

31. V. 1944. Minerska grupa II. Pulskog odreda postavila je minu na pruzi Trst — Pula između željezničke stanice Cukrići i Cabrunići. U jutro u 7 sati naišao je vlak sa vojskom. Lokomotiva i dva vagona bačeni su pod škarpu, razbijeno 20 metara pruge, promet stajao 48 sati, a neprijatelj je imao preko 60 mrtvih i ranjenih vojnika.

6. VI. 1944. Jedna patrola III. bataljona II. Pulskog odreda raspalila je na jednu grupu fašista u samom gradu Buzetu. Tom prilikom ubijen je 1 fašist.

6. VI. 1944. Minerska grupa I. bataljona I. odreda »Učka« postavila je minu na pruzi Roč — Buzet. Tom prilikom naišla je litorina sa 7 vojnika i željezničara, kada su naišli na minu svi su odletjeli. Trojica od njih ostali su ranjeni, dok su 4 poginuli.

15. VI. 1944. Jedna četa II. Pulskog odreda odvela je sa aerodroma Valtura kod Pule 63 nepr. radnika koji su od strane Nijemaca silom dovedeni na posao.

10. VI. 1944. Talijanska četa II. Pulskog odreda sačekala je neprijatelja u jačini od 30 vojnika koji je išao iz sela Juršići prema Vodnjanu, raspalila na njih i tom prilikom dvojicu ubila i 4 ranila. Neprijatelj je pograbio mrtve i ranjene i pobjegao odmah nazad.

11. VI. 1944. Partizanska straža stanice 9 postavila je zasjedu na cesti Opatija — Ičići. Naišao je jedan luksuzni auto. Zasjeđa je raspalila po njemu, auto je stao a zasjeda pobjegla. Tom prilikom ubijena su dva a jedan ranjen njemački oficir.

12. VI. 1944. Partiz. straža stanice 9 privukla se u sam grad Opatiju, blizu hotela »Regina« i »Cristallo« u kojima stanuje neprijatelj. U prvi mrak, dok se još neprijatelj slobodno šetao po gradu, straža je raspalila po njima i tom prilikom poginula su dva a 6 ranjeno neprijateljskih vojnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik:

BR. 42

NAREĐENJE ŠTABA 11. KORPUSA NOVJ OD 14. JULA 1944.
ŠTABU 4. BRIGADE 7. DIVIZIJE DA PROTJERA NEPRIJATELJA I OSIGURA SAOBRAĆAJ NA KOMUNIKACIJAMA KORENICA — PRIJEBOJ — POLJANAK I LICKO PETROVO SELO — PRIJEBOJ — PLITVIČKI LESKOVAC¹

STAB
XI. KORPUSA N. O. V.
— **JUGOSLAVIJE** —
Br. 137 14/VII. 1944.

ŠTABU IV. BRIGADE VII. DIVIZIJE

Radio depešom od danas,² GŠ. NOVH. naredio je, da iskoristimo Vašu brigadu za otvaranje komunikacije Lika — Kordun.

Prema prednjem

n a r e đ u j e m o :

Da sa Vašom brigadom pročistite komunikaciju Korenica — Prijeboj — Poljanak i komunikaciju Ličko Petrovo Selo — Prijeboj — Plitvički Leskovac, kao i teren u neposrednoj okolini, a za tim da te komunikacije osigurate.³

Situacija na sektoru Like. Jača neprijateljska motorizirana kolona, koja je još u toku jučerašnjeg dana bila u Debelom Brdu i bila jučer bombardirana i mitraljirana od savezničkog vazduhoplovstva, u toku noći prebacila se na prostoriju Bunić — Salamunić — Pišać.⁴ Jače ustaške snage nalaze se na prostoru Podlapača — Bunić — Pišać.⁵ Manje neprijateljske je-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 48—1/1, k. 569.

* Glavni štab je depešu poslao 13. jula (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/10, depeša br. 2764).

* Brigada je 16/17. jula protjerala neprijatelja iz Prijeboja i Ličkog Petrovog Sela, ali je pod pritiskom jakih njemačko-ustaških snaga koje su prodirale iz Bihaća napustila ova mjesta. Osamnaestog jula Brigadu su smijenile jedinice 35. divizije a ona je povučena na liniju Drežnik-Grad — Rakovica (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—13/1, k. 429 A).

⁴ Vidi dok. br. 27, 85, 132, 133, 134 i 135.

⁵ Na navedenu prostoriju prodrle su njemačko-ustaške snage (1. bataljon 846. puka 392. legionarske divizije i 34. ustaška bojna pod nazivom Skupina Krüger i 19, 32. i 35. ustaška bojna 4. stajaćeg djelatnog zdruga pod nazivom Skupina Mesić). Vidi tom V, knj. 31, izvod iz bojne relacije 1. zbornog područja od 9. avgusta 1944.

dinice dosta se slobodno kreću na pravcu Bunić — Korenica — Mihaljevac. Jedinice XXXV. Divizije vezane su za neprijatelja **na** navedenim prostorijama.

Na prostoru Kozjan — Krbavica nalazi se I. Brigada, a na prostoru Debelo Brdo — Tuk nalazi se II. Brigada XXXV. Divizije.

Pristupite odmah izvršenju ovog zadatka, održavajte stalnu vezu sa jedinicama XXXV. Divizije, kao i sa našim Štabom. Štab XXXV. Divizije o prednjem je obaviješten.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
A. Turkulin

Komandant — pukovnik:
M. Šakić
(M. P.)

BR. 43

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 14. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA VAGANAC¹**

**ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 384-44.
Dne 14. VII. 1944.**

Operativni izvještaj o
napadu na selo Vaganac.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Selo Vaganac nalazi se na komunikaciji Bihać—Drežnik². Selo je dosta dugačko i u njemu ima nekoliko zidanih kuća iz kojih je neprijatelj davao otpor. Zemljište pretstavljeno na sekciji Gospić 1:100.000.

Od naših jedinica u ovom napadu učestvovala je IV. brigada. U isto vrijeme jedna brigada³ XXXV divizije vršila je napad na Ličko Petrovo Selo.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 38—1/2, k. 813.

² Drežnik-Grad

³ Odnosi se na 1. brigadu (vidi dok. br. 13).

Jačina neprijatelja na prostorijski Ličko Petrovo Selo — Vaganac bila je oko 1000 ustaša i Nijemaca.

Namjera neprijatelja bila je da sa posadom iz Vaganca vrši ispade na oslobođenu teritoriju i ometa saobraćaj komunikacijom Lika — Kordun.⁴

Naša odluka bila je napasti neprijateljsku posadu u selu Vaganacu, uništiti ga i odbaciti ga prema Bihaću.

Za napad je izdana usmena zapovijest.

Borba je vođena 4. jula 1944, a počela je u 1 sat, i trajala je do 19 sati.

Razvođenje jedinica na polazne položaje za napad izvršeno je noću neopaženo. Našim jedinicama uspelo je privući se neopaženo do neprijateljskih bunkera i rovova na blisko odstojanje oko 50 met., kad ih je neprijatelj osjetio i otvorio jaku vatru. Naše snage otvorile su na neprijatelja jaku pješadijsku i minobacačku vatru i krenule na juriš. U prvom naletu našim jedinicama uspelo je protjerati neprijatelja i ovladati rovovima i gornjim dijelom sela, neprijatelj se povlačio u unutrašnjost sela i posjedao školu, zid oko crkve i zidane kuće kod škole odakle je dao jak otpor, i naše jedinice nisu uspjele ovladati zidanim zgradama. Stab brigade, koji je rukovodio ovom akcijom, donio je odluku u 4 sata prekinuti s napadom i povući jedinice.

Brigada je povučena na položaj na liniji Bugara, Lipovača, Sadilovac. Istoga dana u 15 sati neprijatelj iz Vaganca pošto je dobio pojačanje iz Ličkog Petrovog Sela krenuo je sa dvjema kolonama prema našim položajima. Neprijatelj je prešao rijeku Koranu, razvio se za borbu i izbijao na položaj jednog bataljona kod Sadilovca. Neprijatelj je dočekan jakom vatrom i bio je zaustavljen. Odmah zatim jedan bataljon nastupao je od Lipovače bočno prema neprijatelju, neprijatelj čim je osjetio za ovaj manevar počeo se brzo povlačiti preko Korane za Vaganac. Ovaj ispad neprijatelja bio je potpomognut jakom artiljerijskom vatrom.

Naše snage poslije ove borbe ostale su na istim položajima.

Postavljeni zadaci u ovim borbama nisu postignuti.

Zarobljeno nije ništa. Ubijeno 10 i ranjeno 10 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno od oružja i spremne nije ništa.

Naši gubici 3 lakše ranjena druga.

Utrošeno 2000 mitraljeskih i puščanih metaka, 9 komada bombi za bacač 81 mm. i 3 ručne bombe.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću nije se niko naročito istakao.

⁴ Vidi dok. br. 123.

Napad na selo Vaganac nije bio u potpunosti vojnički pripremljen. Nije se predvidio način likvidacije zidanih zgrada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p. pukovnik:
si. odsutan

(M. P.)

Komandant, p. pukovnik:
Mil. Pavlović

BR. 44

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 15. JULA 1944. ŠTABU
6. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA DOMOBRANSKU PO-
SADU KOJA JE OBEZBJEĐIVALA ELEKTRIČNU CENTRALU U KUZMICI¹**

**ŠTAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

* Op. Broj: 492
Dana: 15/VII. 1944 g.

Operativni izvještaj o
akciji na Kuzmicu.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV I POJ

Jedinice XVIII. Brigade dobile su zadatak da unište električnu centralu u Kuzmici koja daje osvjetljenje za Požegu, da likvidiraju posadu koja čuva centralu i da postave zasjedu prema uporištu Požega i Pleternica.—

Položaj na kome se vodila borba bio je ravan, mjestimično ispresijecan putevima i kanalima, zasijan sa usjevima. Pored ovog bila je prepreka, koja je naročito služila neprijatelju, a to je rijeka Orljava. Oko samog uporišta bili su bunker i ograđeni sa bodljikavom žicom.

U akciji su učestvovala jedinice XVIII. Brigade bez sadržaja drugih jedinica ove divizije.¹

U uporištu Kuzmica nalazilo se 50 domobrana, naoružanih sa 2 teška i nekoliko puškomitraljeza. III. bataljon je vodio

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7—2/II, k. 473.

borbu na zasjedi prema Požegi sa neprijateljem koji je bio nepoznate jačine kao i naoružanja.

Naša namjera bila je napasti neprijatelja i uništiti električnu centralu koja je davala osvjetljenje za Požegu, kao i spriječiti dolazak neprijateljske pomoći napadnutom uporištu iz Požege i Pleternice.

Namjere neprijatelja bile su braniti elek. centralu, ali uslijed jačeg pritiska naših jedinica, isti se pokolebao, te se razbjegao iz uporišta.

Za napad na ovo uporište ovaj štab je izdao naređenje, a Stab XVIII. Brigade pismenu zapovijest koja se prilaže.²

Borba je počela 9. VII. o.g. u 23.45 sati, a trajala je do 0.30 sati 10. VII. o.g. Do toga je vremena neprijateljski otpor bio slomljen i centrala zauzeta.³

I. bataljon i jurišna četa koji su dobili zadatak da likvidiraju uporište kretali su u jednoj koloni sve do lijeve obale rijeke Orljave gdje su se razdvojili i sa jednim dijelom snaga napali neprijatelja sa s-z strane sela Kuzmice, a s drugim dijelom sa j-i strane Kuzmice. Teško naoružanje ostalo je na lijevoj obali Orljave potpomažući naše jedinice za vrijeme napada.

III. bataljon koji je držao zasjedu od Požege vodio je borbu sa neprijateljem koji [je] pokušao iz Požege priteći u pomoć napadnutom uporištu, ali poslije kraće borbe neprijatelj je bio odbačen u polaznu bazu.

Postavljeni zadatak za likvidaciju ovog uporišta nije u potpunosti izvršen iz razloga što neprijatelj nije napadnut i sa j-z strane, što bi onemogućilo bjekstvo neprijatelja iz uporišta.

Ubijeno je 7 nepr. vojnika, 4 zarobljena, broj ranjenih nije ustanovljen. Od oružja zarobljen je 1 teški mitraljez, 2 puške, 2200 pušćanih metaka, 1 motorbicikl od 120 kubika.

Uništena je potpuno električna centrala i sva postrojenja u istoj.

Naši gubitci: 1 poginuo, 2 nestala i 2 prebjegla neprijatelju. Od oružja izgubili smo 4 puške, koje su odnijeli sa sobom nestali i prebjegli neprijatelju.

U ovoj borbi utrošeno je 17 mina za t. bacač, 2 mine za 1. bacač, 1100 pušč. i mitr. metaka.

U ovoj borbi istakla se kao cjelina jurišna četa na čelu sa svojim komandrom Skorić Brankom koji je najsmjelije jurišao i na taj način davao potstreka ostalima, dok nije bilo pojedinaca i jedinica koji su se slabo držali.

* Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 28—1/1, k. 893.

' Opširnije o tome vidi dok. br. 109.

Akcija je bila dobro pripremljena. Izdata naređenja i zapovijesti bile su realne. Akcija nije uspjela u potpunosti što uporište nije napadano sa svih strana, jer bi se na taj način spriječilo bjekstvo neprijatelja iz uporišta.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p. pukovnik:
Otmar Kreačić

Komandant, major:
Demonja Nikola

**ŠTAB VI. KORPUSA OPERAT. ODSJEK
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. Broj: 1094
Dana: 21/VII 1944 u sati

BR. 45

**ZAPOVIJEST ŠTABA 33. DIVIZIJE NOVJ OD 15. JULA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA DIVERZIJU NA
PRUZI REPINEC — KRIŽEVCI I KRIŽEVCI — SVETI IVAN
ZABNO¹**

**STAB XXXIII DIVIZIJE X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG N. O. V. i P. O. J.**

Broj Op. 96
Dne 15 srpnja 1944.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Čazma 1 : 100.000)

Noću 16—17. VII. 1944 izvršiti će naše jedinice II. dio zadatka² na uništavanju željezničke pruge Dugo Selo — Bjelovar, ovaj puta u međuprostoru mjesta Repinec — Križevci i Križevci — Sv. Ivan Zabno.³

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 21/1, k. 1207.

² Trinaestog jula Divizija je izvela diverziju na relaciji Dugo Selo — Gradec i zarobila domobransku stražu koja je osiguravala most na potoku Cerneć (vidi dok. br. 36 i 130).

³ Vidi dok. br. 96 u ovoj knjizi i bojnu relaciju. 1. zbornog područja u Arhivu V.I.I., reg. br. 7/1—i, k. 58.

Radi izvršenja prednjega

NAREĐUJEMO

- 1.) **II. brigadi:**
Sastav 3. bataljona
Grupa diverzanata
 - a) Sa jednim bataljonom postavlja osiguranje prema uporištu Križevci, preko obje pruge u visini s. Prikraj.
 - b) Sa jednim bataljonom i dijelom diverzanata minira želj. prugu i propuste u međuprostoru Prikraj — Repinec.
 - c) Sa jednim bataljonom i dijelom diverzanata minira želj. prugu i propuste počev od svog osiguranja pa do Tremovačkog potoka (pruga Sv. Ivan Zabno — Križevci).
- 2.) **I. brigadi:**
Sastav 2. bataljona
Grupa diverzanata

Sa dijelom snaga osigurava se prema uporištu Sv. Ivan Zabno, a sa ostatkom snaga minira želj. prugu i propuste u prostoru od svog osiguranja do Tremovačkog potoka. Podvožnjak koji se nalazi u blizini Sv. Ivana Zabna porušiti.
- 3.) **Početak diverzije:**

Rad na rušenju pruge odpočeti će jedinice 16. VII. 1944. u 24 časa.
- 4.) **Mjesto štabova:**

Štabovi brigada nalaziti će se za sve vrijeme rada uz svoje jedinice.
Članovi ovog Štaba poći će također sa jedinicama.
- 5.) **Sanitetska služba:**

U pozadini jedinica obrazovati ranjeničko prihvatilište, te nakon prve pomoći evakuisati ranjenike za Dubravu i dalje u pravcu bolnice.
- 6.) **Znaci raspoznavanja:**

Znaci raspoznavanja važe opći.
- 7.) **Povlačenje:**

Nakon završenog zadatka, tj. utroška svega materijala (eksploziva) jedinice će se povući u slijedeće baze:
II brigada, sjeverozapadni krak Dubrave — Ladina — Markovac.
I. brigada u Novake.

Štab Divizije nalaziti će se poslije
povlačenja na istom mjestu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, potpukovnik

(M. P.)

Dostavljeno:

Štabu X Korpusa »Zagrebačkog«
na uvid
Štabu I brigade
Štabu II brigade
na izvršenje
Dne 17 VII. 1944 u h.

BR. 46

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE JUZNODALMATINSKIH NOP
ODREDA OD 15. JULA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O
DEJSTVIMA U JUNU¹**

**STAB GRUPE
JUžno-DALMATIN. PARTIZ. ODREDA
Br.**

15. jula 1944. god.

Mjesečni pregled akcija i
operacija za juni 1944. g.

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE.—

U toku mjeseca juna 1944 g. jedinice ove Grupe operi-
sale su na čitavom svome području izvodeći manje akcije, u
glavnom na komunikacijama, napadajima na neprijateljske
motorizovane kolone iz zasjeda, postavljanjem nagaznih mina,
rušenjem puteva, mostova i telegrafsko-telefonskih veza. Od-
bijeni su svi neprijateljski pokušaji razbijanja i izbacivanja
naših jedinica iz svojih uporišta.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br.
22/12, k. 1603.

Akcije su izvođene po danima kako slijedi:

1. VI. Udarne grupa 2. čete Makarskog Part. Odreda postavila je nagaznu minu na putu Šestanovac — Cista u Vukušića strani. Nagazio jedan neprijateljski kamion iz kolone i uništen. Ubijeno 6 i ranjeno 8 neprijateljskih vojnika.

Udarne grupa Imotskog Part. Odreda postavila 2 mine na putu Kamenmost — Lovreč kod Klenovca. Uništena 2 neprijateljska kamiona. Ubijena 4 i ranjeno 8 neprijateljskih vojnika.

2. VI. Udarne grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda jačine 7 vojnika, napala iz zasjede neprijateljski osobni automobil na putu Makarska — Krvavica. Ubijena 3 neprijateljska oficira. Poslije toga na istom mjestu napala motocikl sa prikolicom, kojega je uništila i ubila 3 neprijateljska vojnika.

Jedna udarne grupa 2. čete Makarskog Part. Odreda jačine 6 boraca postavila nagaznu minu na cesti Šestanovac — Cista u Vukušića strani. Neprijatelj ju je pronašao i digao, ali je pri tome napadnut jedan neprijateljski kamion sa vojnicima. Ubijeno je 4 i ranjeno 6 neprijateljskih vojnika. Kamion je pobjegao. Među ubijenima bio je jedan oficir.

Druga grupa iste čete postavila je iste večeri nagaznu minu na cesti Cista — Lovreč. Uništen je jedan neprijateljski kamion. Ubijeno je 15 i ranjeno 5 neprijateljskih vojnika.

3. VI. Udarne grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda postavila je nagaznu minu na cesti između Baške Vode i Baškog polja. Uništen je jedan neprijateljski oklopni automobil. Ubijeno je 6 i ranjeno 4 neprijateljska vojnika.

Jedan vod 2. čete Makarskog Part. Odreda postavio je nagaznu minu na cesti Lovreč — Klenovac i iz zasjede napao neprijateljsku auto-kolonu. Iz zasjede spaljen je jedan neprijateljski kamion ručnim bombama i ubijeno je 15 a ranjeno 5 neprijateljskih vojnika. Jedan kamion iste kolone naletio je na minu i uništen. Poginulo je 12 a ranjeno 4 neprijateljska vojnika.

2. četa II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda u toku noći porušila je cestu Mali Prolog — Kula na pet mjesta i kod sela Pozla Gora na tri mjesta, a na dva mjesta kod sela Momići. Svega je porušila 20 m. dužine ceste pod neprijateljskom kontrolom, prepilala 84 telegraf, stuba i iskidala 16 km. telegraf. telefonskih žica.

4. VI. Udarne grupa 1. čete II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda napala je na cesti Gradac — Bačina kod Plitvina neprijateljsku patrolu jačine 15 vojnika. Ubila je 3, ranila 2 neprijateljska vojnika.

Jedan vod 1. čete I. bataljona iz zasjede napao neprijateljsku kolonu od 30 vojnika sa dvojica kola na cesti Ravča — Kozica kod sela Jović — Dubrava. Ubijeno je 5, ranjeno 4 neprijateljska vojnika.

Jedna desetina 2 čete Makarskog odreda napala je iz zasjede neprijateljsku kolonu između Grabovca i Zagvozda. Ranjeno 3 neprijateljska vojnika.

5. VI. Udarne grupa 1. čete I. bataljona Neretvanskog part. odreda napala je iz zasjede neprijateljsku patrolu u jačini od 25 vojnika na cesti Drvenik — Zivogošće kod kote 182. Ubijeno 6, ranjeno 2 neprijateljska vojnika.

6. VI. 1. četa i jedan vod 2. čete II. bataljona Neretvanskog Partizanskog Odreda postavili su minu i zasjedu na željezničkoj pruzi Ploča — Rogotin kod Stabline, u namjeri kada nagazi vlak na minu i iskoči iz tračnica, da ga napadnu jakim puškomitralježskom vatrom i zapale bombama. Pošto je ispred vlaka išla ustaška patrola, naišla je na minu i istu dignula. Otvorena je vatra na ovu patrolu i ubijena su dvojica. Osiguravanje voza razvilo se je za borbu pred kojom se je naša grupa morala povući. Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Jedna desetina 3. čete Makarskog Partizanskog Odreda srušila je 15 metara ceste iz Zagvozda prema Turiji. Noću je izvršila prepad na neprijateljsku posadu u Zagvozdu. Ubila je jednog kurirskog psa. Jedna udarna grupa od iste čete jačine 4 borca postavila je mirni na cesti Makarska — Tučepi. Ubijena su 2, ranjena 2 neprijateljska vojnika i uništen jedan kamion.

7. VI. Jedna desetina 3 čete Makarskog Partizanskog Odreda izvršila je prepad na neprijateljsku posadu u Zagvozdu u cilju uznemiravanja.

8. VI. Dvije udarne grupe 2 čete Makarskog Partizanskog Odreda postavile su nagazne mine na cesti Lovreč — Klenovač i Šestanovac — Grabovac. Uništen je 1 neprijateljski kamion u kojemu su bili vojnici. Poginulo je 20 neprijateljskih vojnika. Na drugu minu" naišla su jedna neprijateljska kola sa vojnicima. Kola su uništena, ubijena su 4 a ranjeno 6 neprijateljskih vojnika.

Udarne grupa 3. čete Makarskog Part. Odreda postavila je nagaznu minu na cesti kod Krivodola. Uništila je neprijateljski kamion, ubila 7 i ranila 1 neprijateljskog vojnika.

Udarne grupa Imotskog Part. Odreda postavila nagazne mine na cesti Krivi Dol — Kamenmost. Srušena su 2 neprijateljska kamiona. Ubijena su 3 a ranjeno 6 neprijateljskih vojnika.

1. četa i jedan vod 2. čete II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda sa nekoliko Albaneza koji se prebacuju sa Visa u Albaniju minirali su mostić preko jednog potoka na željez. pruzi Ploča — Rogotin kod Cevaljuše. Uništen je ovaj mostić, koji je bio željezne građe a dužine 5 metara. Neprijatelj je za vrijeme povlačenja ove grupe tukao artiljeriskom, minobacačkom i mitraljeskom vatrom iz Rogotina. Poginuo je jedan Albanec.

Udarne grupa 2. čete II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda postavila je nagaznu minu na željez. pruzi Gabela — Čapljina kod Struge. Izbačena je iz kolosjeka lokomotiva i 2 vagona. Poginulo je 5 a ranjena 4 neprijateljska vojnika.

Druga udarna grupa iste čete postavila je nagaznu minu na željez. pruzi Metković — Gabela kod tunela 250 m. zapadno od Gabele. Noću u 2.30 sati voz iz Metkovića nagazio je na minu. Lokomotiva i 2 vagona izbačeni su iz kolosjeka. Poginula su 3 a ranjena 2 neprijateljska vojnika.

9. VI. Udarne grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda napala je iz zasjede neprijateljski motorbicikl na putu Makarska — Tučepi. Motorbicikl je uništen i ubijena 3 neprijateljska vojnika.

Jedna desetina 3. čete Makarskog Part. Odreda izvršila je prepad na neprijateljsku posadu u Zagvozdu u cilju uzne-
miravanja.

1. četa I. bataljona Neretvanskog Part. Odreda porušila je na 3 mjesta cestu Kozica — Ravča kod sela Dragljana. Sakupila je 15 km. telefon, kabla. Cijeli dan bio je prekinut saobraćaj na ovoj cesti.

10. VI. 1. četa Imotskog Part. Odreda odbila ispad neprijatelja prema njenim položajima u Donjim Bakotama (Dri-
nova) sela Krstatica. Ranjen je 1 neprijateljski vojnik.

Udarne grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda postavila je minu na cesti Dubci — Omiš kod sela Mimica. Na minu je nagazio jedan neprijateljski kamion, koji je uništen. Poginulo je 6, a ranjeno 5 neprijateljskih vojnika.

11. VI. Udarne grupa 2. čete Makarskog Part. Odreda postavila minu na cesti Dubci — Zadvarje. Uništila je jedan neprijateljski kamion i ubila 7 neprijateljskih vojnika.

Udarne grupa 3. čete Makarskog Part. Odreda postavila je minu na cesti kod Igrana, koja je drugi dan digla jedna neprijateljska kola. Ubila je 4, a ranila 5 neprijateljskih vojnika. Pri povratku sa zadatka napala je neprijateljsku kolonu na Ostroškim stijenama. Ubila je 3 neprijateljska vojnika.

12. VI. Udarne grupa 2. čete Makarskog Part. Odreda postavila je minu na cesti Zadvarje — Šestanovac. Uništila je

jedan neprijateljski kamion i izgorio. Poginulo je 15 a ranjeno 5 neprijateljskih vojnika.

Jedinice II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda napale su neprijateljsko uporište Baćinu. Jačina neprijatelja bila je 70 vojnika. Naše jedinice uspjele su prići do ograde od bodljikave žice, a dvije grupe bombaša prebaciti se i preko žice. Bombaš jedne ove grupe Bruno Talajić prišao je bunkeru iz kojega je gađao »šarac«. Ubacio je 2 bombe u bunker, ali iste nisu eksplodirale, zatim je pokušao ubiti nišandžiju šmajsericom, no i ona mu se zaglavila. Pošto nije uspio na drugi način ušutjeti ovaj puškomitraljez, to se je na njega bacio rukama i uhvativši ga za cijev istrkao ga je iz ruku neprijatelja, pa se je sa njim hitro prebacio nazad preko žice. Ostali iz ove grupe bombaša, njih 5, nisu imali dovoljno energije ni snalažljivosti, te nisu bacili bombe, niti se uspjeli povući. Tako su ostali u žici i neprijatelj ih je zarobio. Zbog nedovoljne odlučnosti, nakon 1 1/2 sat borbe naši su se borci povukli, ne uspjevši likvidirati neprijateljsko uporište. Ubijeno je 6 a ranjeno 7 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjen je jedan puškomitraljez »šarac«. Neprijatelj je zarobio jednog vodnog delegata 2. čete II. bataljona Novicu Lojpura i 4 borca. Sa njima je zaplijenio 1 naš puškomitraljez »Bren«, 2 engl. šmajserice i 2 puške.

U ovoj borbi istakao se je bombaš borac 2. čete II. bataljona Bruno Talajić koji je istrkao iz bunkera neprijateljski puškomitraljez »šarac«. Predlaže se za pohvalu štaba Korpusa za ovo junačko djelo.

Noću između 12/13. VI. udarna grupa 1. čete 1. bataljona Neretvanskog Part. Odreda sakupila je 10 km telefonskog kabla na cesti Kozica — Ravča.

13. VI. udarna grupa 1. čete I. bataljona Neretvanskog Part. Odreda postavila je minu na cesti Metković — Dubravica, koja je uništila jedan neprijateljski kamion i ubila 5, a ranila 3 neprijateljska vojnika.

Jedna desetina 1. čete Makarskog Part. Odreda postavila je zasjedu na cesti kod Baška polja u okolici Baške Vode. Ubila je jednog ustašu.

2 udarnika iste čete ušli su u Makarsku i ubili ustaškog logornika Mirka Rubičića u njegovome stanu.

Udarna grupa pri štabu istog odreda postavila je 2 mine na cesti Dubci — Zadvarje. Uništen je jedan kamion i ubijeno 19, a ranjeno 7 neprijateljskih vojnika.

Udarna grupa 2. čete istog odreda postavila je nagaznu minu na cesti Lovreč — Klenovac, koja je uništila jedan neprijateljski kamion i ubila 8, a ranila 6 neprijateljskih vojnika.

Udarne grupa Imotskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski traktor na cesti Lovreč — Zadvarje, koji je bio na povratku sa Zadvarja, gdje je odvuкао jedan teški top. Poginulo je 5 i ranjen 1 neprijateljski vojnik.

14. VI. Udarne grupa Imotskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion kod Klenovca, a drugi isto minom kod Lovreča. Kod Klenovca bila su 3 mrtva, a dva ranjena, i kod Lovreča 2 mrtva i 1 ranjen neprijateljski vojnik.

Jedan vod 1. čete I. bataljona Neretvanskog Part. Odreda napao je iz zasjede jednu neprijateljsku jedinicu na cesti Kozica — Ravča, kod sela Majica. Ubijena su 4, a ranjena 3 neprijateljska vojnika.

Jedan vod 2. čete I. bataljona Neretvanskog Part. Odreda napao je iz zasjede jednu neprijateljsku kolonu od 55 vojnika i 20 konja na cesti Ravča — Prnića staje kod kuća Prnića. Ubijeno je 11 i ranjeno 9 neprijateljskih vojnika. Ubijeno je 8 konja.

Udarne grupa 3. čete III. bataljona Neretvanskog Part. Odreda uništila je minom jedna neprijateljska kola na cesti Kozica — Saranč na okuci puta iznad Vekića. Ubijena su 2 i ranjen 1 neprijateljski vojnik. Ubijena su dva konja.

Udarne grupa 3. čete I. bataljona Neretvanskog Part. Odreda sa kote 86 kod sela Draževitići napala je puškomitralješkom vatrom neprijateljsku grupu vojnika na mostu kod Lukovca. Ubila je 3 i ranila 2 neprijateljska vojnika.

15. VI. Udarne grupa 1. čete III. bataljona Neretvanskog Part. Odreda minom je uništila jedan neprijateljski kamion na cesti Makarska — Tučepi kod sv. Andreje. Ubijeno je 6 i ranjeno 7 neprijateljskih vojnika.

Udarne grupa 3. čete II. bataljona postavila je minu na cesti Opuzen — Metković kod Norinske Kule. Njemačka patrola pronašla je minu i pokušala dignuti. Mina je eksplodirala i ubila 4 neprijateljska vojnika.

Udarne grupa Imotskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti kod Medvidovića. Poginulo je 9 i ranjen 1 neprijateljski vojnik.

Jedna desetina 1. čete Makarskog Part. Odreda uništila je iz zasjede jedan neprijateljski osobni auto na cesti Makarska — Krvavica i ubila 5 neprijateljskih oficira i šofera.

Udarne grupa 3. čete Makarskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti Zagvozd — Imotski, kod Skobanuša. Bilo je 9 mrtvih i 4 ranjena neprijateljska vojnika.

Udarina grupa 2. čete Makarskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti Šestanovac — Cista. Ubijeno je 7 i ranjena 4 neprijateljska vojnika.

Udarina grupa 3. čete Makarskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti kod Šumeta — selo Postranje. Ubijeno je 13 i ranjeno 5 neprijateljskih vojnika.

16. VI. udarna grupa 3. čete II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda iz zasjede je napala jedan neprijateljski kamion sa vojnicima. Ubila je 13 i ranjeno 4 neprijateljska vojnika. Ovo je izvršila kod sela Klada na cesti Metković — Opuzen.

Jedan vod 1. čete I. bataljona Neretvanskog Part. Odreda napao je iz zasjede jednu neprijateljsku kolonu od 35 vojnika sa kolima na cesti Ravča — Kozica kod sela Jović — Dubrava. U pola sata borbe ubijeno je 20 i ranjeno 5 neprijateljskih vojnika, te ubijeno 6 konja. Poslije ovoga neprijatelju je stiglo pojačanje i naši borci morali su se povući.

Jedna desetina 1. čete Makarskog Part. Odreda ubila je 2 i ranila 3 ustaše kod Baškog polja u okolici Baške Vode.

Udarina grupa 2. čete Makarskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti Lovreč — Klenovac. Ubijeno 11 i ranjeno 6 neprijateljskih vojnika.

I druga grupa iste čete uništila je jedan neprijateljski kamion minom na cesti u Gor. Brelima. Ubijeno je 10 neprijateljskih vojnika.

Udarina grupa 3. čete Makarskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion kod sela Crnogoraca, na putu Imotski — Studenci. Ubijeno je 14 i ranjeno 8 neprijateljskih vojnika.

17. VI. udarna grupa Imotskog part. odreda u selu Runoviću napala je jednu grupu Nijemaca. Ubila je 3 i ranila 2 neprijateljska vojnika. Zaplijenjeno je 4 šaržera municije od puškomitraljeza Z.B., 4 četurice i 2 šatorska krila.

Jedna desetina 3. čete Makarskog Part. Odreda izvršila je prepad na neprijateljsku posadu u Zagvozdu u cilju uznemiravanja.

18. VI. udarna grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda minom je uništila jedna neprijateljska kola u blizini same Makarske. Ubijena su 3 i ranjena 2 neprijateljska vojnika. Ubijena su 2 konja.

Udarina grupa 3. čete Makarskog Part. Odreda minom je uništila jedan neprijateljski kamion na cesti Studenci — Imotski. Ubijeno je 7 a ranjeno 4 neprijateljska vojnika.

Udarina grupa 3. čete I. bataljona Neretvanskog Part. Odreda uništila je minom jedna neprijateljska kola na cesti Drvenik — Zaostrog kod Gor. Vale. Ubijen jedan neprijateljski po-

doficir i ranjena 2 naša zarobljenika koji su zarobljeni u borbi kod Bačine. Ubijena su dva konja.

Udarne grupa 2. čete I. bataljona istog odreda uništila je minom jedna neprijateljska kola i ubila 2 konja na cesti Podaca — Zaostrog. Ubijena su 2 neprijateljska vojnika.

Udarne grupa 3. čete II. bataljona istog odreda zarobila je jednog njemačkog vojnika u selu Klek — Slivno. Zaplijenjena je jedna puška, 3 ručne bombe i 100 metaka.

19. VI. udarna grupa 3. čete Makarskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti Imotski — Studenci, ubijeno je 5 a ranjeno 2 neprijateljska vojnika.

Druga grupa iste čete uništila je minom u s. Gor. Brelima jedan neprijateljski kamion. Ubijeno 8 i ranjen jedan neprijateljski vojnik.

Jedna diverziona grupa 2. čete II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda uništila je most dug 25 m na putu Ljubuški — Čapljina na rijeci Studenci.

Ista grupa pri povratku sa zadatka ubila je 5 i ranila 2 neprijateljska vojnika i 2 konja, koji su naišli.

1. četa I. bataljona Neretvanskog Part. Odreda napala je neprijateljsku kolonu od 40 vojnika sa kolima na cesti Ravča — Kozica kod sela Dragljana. Za 20 minuta borbe ubijeno je 15 a ranjeno 10 neprijateljskih vojnika i 3 konja. Pošto je neprijatelju stiglo pojačanje naši su se morali povući.

20. VI. udarna grupa 1. čete II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda uništila je jedan neprijateljski kamion minom na cesti Metković — Dubravica kod Sv. Ante. Ubijeno je 6 a ranjeno 2 neprijateljska vojnika.

Udarne grupa 2. čete II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda postavila je minu na željezničkoj pruzi Čapljina — Mostar kod sela Surmanci na koju je naišao voz iz Čapljine, te je lokomotiva sa 13 vagona iskočila iz tračnica i survala se u rijeku Neretvu. Poginulo je 18 ustaša i domobrana i 6 željezničara i 1 civil.²

Udarne grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti Dubci — Omiš kod sela Mimica. Ubijeno je 5 a ranjeno 6 neprijateljskih oficira i vojnika.

Jedna desetina 3. čete istog odreda zarobila je jednog domobrana.

21-VI. Udarne grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda uništila je minom 1 kamion na cesti u Rogoznici kod Marušića. Ubijeno je 4 a ranjeno 6 neprijateljskih vojnika.

¹ Vidi tom V, knj. 28. dok. br. 136.

2. četa istog odreda ubila je jednog tenkistu u Vukušića strani na cesti Šestanovac — Cista. Četa je bila u zasjedi, pa je primijećena i došao je neprijateljski tenk, koji je opalio više rafala na šumu. Pošto nitko nije odgovarao tenkista je izišao iz tenka, pri tome ubijen.

3. četa istog odreda srušila je 31 teleg. telef. stub na cesti Zagvozd — Grabovac — Zeževica.

Udarina grupa 1. čete II. bataljona Neret. Part. odreda napala je neprijateljsku patrolu jačine 10 vojnika na cesti Bačina — Gradac kod zaseoka Rudine. Ubijeno je 5 i ranjen 1 neprijateljski vojnik.

22. VI. udarna grupa 1. čete II. bataljona Neretvanskog Part. Odreda napala je jednu neprijateljsku kolonu jačine 30 vojnika na cesti Bačina — Ploča iznad Baćinskog jezera i ubila 11 a ranila 5 neprijateljskih vojnika.

Udarina grupa 3. čete III. bataljona postavila je minu na cesti Kozica — Dragijane ispod kote 300, koja je uništila jedan neprijateljski tenk. Ubijen je jedan i ranjen jedan neprijateljski vojnik.

Udarina grupa 2. čete 1. bataljona istog odreda sakupila je 4 km. neprijateljskog telefonskog kabla na cesti Ravča — Vrgorac.

Udarina grupa 2. čete II. bataljona istog odreda uništila je 63 telegraf, telefonska stuba i iskidala oko 25 km. telefon, telegraf, žice na cesti Mali Prolog — Kula, koju je neprijatelj koristio.

Udarina grupa za pomorske akcije 3. čete II bataljona istog odreda sa jednim trupom (riječnom barkom) na vesla napala je jedan neprijateljski motorni čamac sa dva šlepa na kanalu Pelješca između Komarne i Laterne. Poslije 15 minuta borbe motorni čamac sa 3 neprijateljska vojnika uspio je pobjeći dok su šlepovi zaplijenjeni. Ubijeno je 19 neprijateljskih vojnika i 5 civila, koji su bili na šlepovima. Zarobljen je 1 neprijateljski vojnik. Zaplijenjene su 2 puške, 2 bombe, 2 para čizama, 3 gasmaske, 12 hektolitara vina i nešto druge sitne spreme.

Jedna udarna grupa 3. čete II. bataljona istog odreda sa riječnim trupom (barkom) zaplijenila je četiri barke sa 80 hektolitara vina, koje je prevoženo sa Pelješca za njemačku vojsku u Opuzenu.

Druga udarna grupa iste čete napala je neprijateljski motorbicikl sa prikolicom na cesti Metković — Opuzen kod sela Kravac«, Ubijena su tri neprijateljska oficira i 1 podoficir. Motorbicikl je uništen. Zaplijenjeno je 1 šmajserica, 3 pištolja i 1 gasmaska, te nešto sitne spreme.

Udarne grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda stavila je magnetnu minu na neprijateljski kamion u selu Rogoznici. Mina je tempirana i eksplodirala je u selu Stobreču. Kamion je zapaljen. Poginulo je 4, a ranjeno 5 neprijateljskih vojnika.

Jedan vod 2. čete istog odreda porušio je u selu Zeževici 21 stub teleg. telefonski sa žicom.

Jedan vod 3. čete istog odreda napao je u selu Grabovcu jednu neprijateljsku kolonu. Nakon borbe od jedan sat ubijeno je 7 a ranjeno 3 neprijateljska vojnika.

23. VI. Udarne grupa 1 čete Makarskog Part. Odreda ubila je 1 ustašu na putu kod Vel. Brda.

Jedan vod 2. i jedan vod 3. čete istog odreda napali su iz zasjede neprijateljsku grupu vozila od 1 tenka, 1 oklopnog automobila i 1 kamiona. Kamion je spaljen. Ubijeno je 15 neprijateljskih vojnika.

Udarne grupa 1. čete istog odreda postavila je minu kod Blata na Cetini, koja je uništila jedan neprijateljski kamion. Ubijeno je 5 a ranjeno 6 neprijateljskih vojnika.

Udarne grupa 3. četa I. bataljona Neretvanskog Part. odreda postavila je minu na cesti Mali Prolog — Crveni Grm na raskrsnici puta za Veliki Prolog. Jedna njemačka patrola pronašla je ovu minu, ali je prilikom pokušaja uklanjanja mina eksplodirala i ubila 4 neprijateljska vojnika.

Udarne grupa 2. čete istog bataljona ubila je neprijateljskog špijuna Maru Lukić iz Zivogošća.

Jedna veća grupa Imotskog Part. Odreda sačekala je neprijateljsku kolonu koja je išla iz Imotskog za Zagvozd i napala je na Livadinama na cesti Zagvozd — Kamenmost. Neprijatelj je pretrpio gubitke od 16 mrtvih i 7 ranjenih vojnika. Ubijena su 4 konja i uništena 2 kola. Naši gubitci 1 mrtav i 2 ranjena.

24. VI. jedan vod 2. čete Makarskog Part. Odreda porušio je 22 telegraf, telefon, stuba u selu Zeževici, a žicu iskidao.

Udarne grupa 1. čete III. bataljona Neretvanskog Part. Odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti Makarska — Tučepi. Poginula su 4 a ranjena 3 neprijateljska vojnika.

Udarne grupa 2. čete I. bataljona istog odreda skupila je 3 km neprijateljskog telefonskog kabla na cesti Ravča — Kozica.

25. VI. Udarne grupa 1. čete I. bataljona Neretvanskog Part. odreda napala je jednu neprijateljsku patrolu jačine 11 vojnika na cesti Ravča — Kozica kod Dubrave. Ubila je 5 a ranila 3 neprijateljska vojnika.

Minerska grupa štaba II. bataljona uništila je eksplozivom 50 m željezničke pruge između Rogotina i Komina.

Udar na grupu 1. čete III. bataljona istog odreda oštetila je jedan neprijateljski kamion na cesti Osoje — Kozica. Žrtava u kamionu nije bilo.

Neprijatelj u jačini od 400 vojnika četnika i Nijemaca napao je 3. četu II. bataljona istog odreda i poduzeo akciju čišćenja sektora na kojemu ona djeluje. Neprijatelj je nastupao sa pravca Opuzen — Podgradina i Vukov Klanac. Borba je počela u 8 sati ujutro i trajala je do 20 sati. Neprijatelj nije uspio probiti se kroz položaje naše čete u toku čitavog dana borbe, već se je nakon pretrpljenog neuspjeha navečer vratio u svoje baze. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 6 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka u ljudstvu ni materijalu.

Jedna veća grupa Imotskog part. odreda jačine 62 borca i rukovodioca pod komandom zamjenika komandanta odreda poručnika Martinca Miše i komandanta bataljona poručnika Patrij Milana, krenula je u akcije oko Imotskog po selima Lovreč — Studenci — Lokvičić — Proložac — planina Zavelim, zatim selo Vir, te Posušje — Gor. Vinjani — Gorica — Runović. 25. VI. napale su jedan neprijateljski osobni automobil i jedan motorbicikl na cesti Lovreč — Kamenmost kod Klenovca. Auto i motorbicikl uništeni su. Ubijena su 3 a ranjena 2 njemačka oficira.

Ista grupa napala je neprijateljsku kolonu na cesti Lovreč — Studenci kod sela Mrnjavaca. Ubila je 12 njemačkih vojnika i 2 konja. Uništila je 1 mali auto, 1 motorbicikl i 1 kola.

Jedna grupa 1. čete Makarskog Part. Odreda napala je iz zasjede jedan neprijateljski kamion i bombama ga oštetila. Poslije su naišla jedna kola na kojima su ubijena 2 neprijateljska vojnika.

26. VI. Udar na grupu 1. čete Makarskog Part. Odreda napala je jedan neprijateljski kamion na cesti kod Rogača poviše Baške Vode. Kamion je uspio pobjeći, ali je prema dobivenim podacima od seljaka ubijeno 4 neprijateljska vojnika.

Jedan vod 2. čete istog odreda izvršio je prepad na neprijateljsku posadu u Zagvozdu u cilju uznemiravanja.

3. četa II. bataljona Neretvanskog part. odreda odbila je ponovljeni napad neprijatelja od 25. VI. sa istih pravaca prema njenim položajima. Potom je prešla u protivnapad i odbacila neprijatelja u njegove polazne garnizone. Borba je trajala od 6 sati ujutro do 20,30 sati na večer. Ubijeno je 16 neprijateljskih vojnika.

Jedan vod 1. čete I. bataljona istog odreda uhvatio je 9 vojnih dezertera u selu Stilja.

Udar na grupu 1. čete I. bataljona istog odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti Vrgorac — Veliki

Prolog. Ubijena su 3, a ranjena 2 neprijateljska vojnika, ubijena su i 2 neprijateljska konja.

27. VI. Udarna grupa 1. čete II. bataljona uništila je minom jedna neprijateljska kola na cesti Crveni Grm — Ljubuški. Ubijena su 2 neprijateljska vojnika i 2 konja.

Udarna grupa 1. čete III. bataljona istog odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na cesti Podgora — Tučepi. Ubijena su 2 neprijateljska vojnika.

29. VI. Udarna grupa 1. čete II. bataljona istog odreda izvršila je prepad na ustašku stražu na mostu Crna Rijeka kod sela Markota. Ubijena su 2 neprijateljska vojnika.

Neprijatelj u jačini od 50 vojnika iznenada je napao novoosnovani Ljubuški bataljon Neretvanskog Part. Odreda kod sela Duge Njive. Borba je počela u 6 sati i završila u 11. Ubijeno je 8 i ranjeno 4 neprijateljska vojnika. Zarobljen je 1 neprijateljski podoficir. Zaplijenjena je jedna puška. Naši gubitci 1 mrtav i 3 ranjena.

Velika grupa Imotskog Part. odreda koja je krenula u akciju 25. VI. iz zasjede napala je jedan neprijateljski kamion na cesti između Imotskog i Posušja. Isti je uništila i ubila 15 a ranila 10 neprijateljskih vojnika.

Ista grupa 26. VI. na cesti Imotski — Studenci kod Prološca napala je iz zasjede domobransku kolonu te ubila 52 i ranila 25 ustaša i domobrana.

29. VI. u 6 sati ujutro neprijatelj je poduzeo akciju na naše jedinice na sjevero-zapadnom dijelu Biokova.³ Snaga neprijatelja ukupno oko 1000 vojnika, 10 tenkova, nešto motorizacije sastavljene od 6 kamiona, 4 motorbicikla, 3 motorne trokolice, te 4 kola sa konjskom zapregom. Napad je izvršen od Grabovca i Zagvozda putem preko Turije, zatim od Turije prema Kozjaku i Sv. Juri. Tenkovi i motorizacija kretali su se putem od Zagvozda i Kozice prema Turiji. Manjim kolonama kretali su se od Zagvozda prema Uništu i Kameničkoj Vlaci; od Baške Vode prema Otarniku i Vlaci; od Makarske prema Vošcu i od Sv. Ilije (Staza) — okuka puta od Podgore prema Biokovu — u pravcu Ovčje staje — Lađena. Sa ovih položaja tukao je jedan top, a od Zagvozda 2 haubice.

Namjera neprijatelja bila je očistiti i osposobiti za saobraćaj put Zagvozd — Kozice, potisnuti naše jedinice oko Turije u Biokovo, po mogućstvu razbiti ih i demoralisati nove borce, ispitati tačno i utvrditi naše snage, i zaplijeniti što više oružja i materijala koje nam saveznici bacaju avionima.

Naše jedinice jednim dijelom bile su razbacane u udarnim grupama po Imotskom, Makarskom i Posuškom terenu.

¹ Vidi dok. br. 119 i 120.

Imotski odred imao je na terenu u ovim grupama više od polovice ljudstva i većinu naoružanja. Ostali dio većinom bez oružja bio je oko Turije. Jedna četa Makarskog odreda bila je oko komunikacije Zadvarje — Šestanovac, Šestanovac — Grabovac. Druge grupe ovog odreda operisale su od Zadvarja prema D. Brelima i Omišu. Ostale snage zatvarale su prilaze Biokovskom masivu od Grabovca i Zagvozda, te od Baške Vode, Basta, Vel. Brda i Makarske. Jedna četa 3. bataljona Neretvanskog, sada II. bataljona Makarskog odreda pridata je Makarskom odred u pravce prema Zagvozdu, a dvije čete 3. bataljona prema Kotišini, Tučepima i Stazi.

Za ovu neprijateljsku akciju donijeli smo odluku da ne primamo odlučnu borbu, već zadržavamo neprijatelja i u slučaju njegova odlučnog dejstva u pogodno vrijeme povučemo se i razdijelimo u dvije grupe. Ostaci Imotskog odreda i dvije čete 3. bataljona Neretvanskog odreda u šumu prema Crnom Dolu, ostali dijelovi u šumu Babnjaču iznad Grabovca i D. Brela, gdje neprijatelj nije prodirao.

U toku 29 nije se ispoljio naročito jak pritisak neprijatelja osim prema Turiji. Na tome pravcu neprijatelj je uspio tenkovima proći preko porušenog puta. Veći broj barikada od kamena i porušeni put malo su mu usporavali kretanje. Neprijatelj se je zadržao oko puta, vršeći opravak istoga i sa položaja iznad Turije potiskivao je Imotski odred prema Sv. Juri. U toku noći 29/30 naše su jedinice prošle u pozadinu neprijatelja na spomenute položaje, a Imotski odred otišao je u selo Runović na svoju ruku.

U toku 30 neprijatelj se zadržao iznad Turije. Patrolama ispitivao je teren prema Sv. Juri samo do Kozjaka. Od Baške Vode, Makarske i Staze zadržao se na prvobitnim položajima i nije uopće napredovao prema vrhovima planine Biokova.

1.VII. ujutru neprijatelj se povukao u svoje garnizone.

Gubici neprijatelja 11 mrtvih i 9 ranjenih. Uništen 1 tenk, 1 kamion, 2 kola, 1 motorbicikl i ubijeno 6 konja. Zaplijenjen 1 sanduk municije i 2 redenika sa municijom za »šarac«.

Naši gubici: 1 borac ranjen. Izgubljen 1 puškomitraljez, 2 šmajsera i 1 puška.

30. VI. Neprijatelj je napao na Ljubuški bataljon Neretvanskog P. odreda u selu Radalj — kota 792. Ubijen 1, a ranjena 2 neprijateljska vojnika. Kod nas nije bilo gubitaka.

U junu izvedeno je svega 113 manjih akcija.

Ubijeno je ukupno 686 neprijateljskih oficira i vojnika, među kojima ustaški logornik iz Makarske Rubičić Mirko; ranjeno je 308 neprijateljskih oficira i vojnika; zarobljena su tri neprijateljska vojnika; uhvaćeno je 9 dezertera i ubijen jedan špijun.

Zaplijenjeno je 15 pušaka, 1 puškomitraljez »šarac«, 1 šmajser, tri revolvera, 1 sanduk municije, 5 ručnih bombi, 4 šaržera sa municijom za puškomitraljez Z. B., 2 redenika sa municijom za puškomitraljez »šarac«, 2 šatorska krila, 4 gasmaske, 4 čaturice za vodu, 2 para čizama, 32 km telefonskog kabla, 92 hekt. vina, 4 male barke i 2 mala šlepa.

Uništeno je: 42 kamiona, 3 osobna automobila, 2 tenka, 1 traktor, 1 oklopni automobil, 6 motorbicikla, 12 kola, 221 telegraf, telefonski stub, 2 mosta, 3 lokomotive i 17 vagona. Potpuno srušeno 35 m ceste, 50 m željez. pruge. Ubijen 41 konj i 1 pas za vezu.

Oštećena 2 kamiona.

Naši gubitci: 3 mrtva, 6 ranjenih, 5 zarobljenih od strane neprijatelja, 2 nestala i 3 dezertirala.

Izgubljeno: 2 puškomitraljeza, 4 šmajsera i 3 puške.

Utrošak municije: Jugoslav. municije 1710 metaka, Italijanske 4.377, Engleske »Bren« 12.150, šmajserke 10.529, Francuske 250, ručnih bombi 183, bombi za bacač 81 m/m 12, granata za bacač 45 m/m 30, protivtenkovskih mina 54, magnetnih mina 2, eksplozivnih bombi »ženskih« 6, pješadijskih nagaznih mina 7, gumi-razbijača 36, 177 kg eksploziva, korde bijele 25 m, detonatora 20, pojačanika eksploziva 10, gumiranog platna 1 m, vrpce za vezivanje 2 kom.

U junu novomobilisano 100 boraca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
2* Despot

Operativni oficir,
kapetan,
Vlad.⁵ Patrlj

Komandant, **major,**
Gaće Ivan

(M. P.)

* Zarko
5 Vladislav

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 16. JULA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU KORPUSNE VOJNE OBLASTI'

**STAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

A Broj: 1031

Dana: 16/VII 1944 u sati

Dostavlja izvještaj o radu
Korpusne vojne oblasti za
mjesec juni 1944. godine.

**GLAVNOM ŠTABU NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE**

I VOJNIČKA SITUACIJA

Poslije neprijateljske ofanzive na Slavoniju koja je završena prvom polovicom mjeseca maja,² neprijatelj je i kroz čitav mjesec juni vršio povremene i manje upade na našu teritoriju. Ipak bi se moglo reći, da je mjesec juni jedan od mjeseci u kome je neprijatelj u 1944. godini bio vojnički najmanje aktivan na našem sektoru. Pored vojno političkih prilika u svijetu koje su uvjetovale ovu zbuđenost i neaktivnost neprijatelja, uzrok su i ofanzivne operacije koje su poduzele jedinice našeg Korpusa u vezi sa naređenjem³ druga Tita za opću ofanzivu naše NOV. U mjesecu junu naša vojska je zabilježila krupne uspjehe. U Podgoraču je izvojevana jedna od do sada najvećih pobjeda u Slavoniji.⁴ Osim toga neprijatelj je teško potučen kod Bizovca i u blizini Podgorača po drugi put.⁵ Možemo reći, da je jedino dolazilo do okršaja u istočnom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.L, reg. br. 4—1/4, k. 473—B.

² U ovoj ofanzivi (počela je 26. aprila 1944) učestvovala su jake njemačke i ustaško-domobranske snage sa ciljem: razbiti jedinice 6. korpusa NOVJ i ovladati slobodnom teritorijom (vidi tom V, knj. 26, dok. br. 136 i knj. 27, dok. br. 103 i 104).

> Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 31.

⁴ Jedinice 12. divizije napale su i uništile neprijateljski garnizon u Podgoraču 19. juna 1944. godine (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 69, 75, 94 i 136).

⁵ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 94 i 108.

dijelu Slavonije i to najvećim dijelom sa čerkeskim jedinicama (gdje je bila naša XII. Divizija). Sav ostali sektor Slavonije je bio relativno miran izuzev manjih neprijateljskih upada koje su redovito odbijali naši odredi, partizanske straže i čete za specijalne zadatke.

Znatnu aktivnost su postigle naše diverzantske jedinice dižući u zrak mostove, vlakove, rušeći pruge i minirajući ceste. Tako je kroz mjesec juni uništeno što oklopnih, što teretnih vlakova 19.⁶

Vojnička sigurnost i kontrola na našem teritoriju kroz mjesec juni možemo reći da je postignuta do one visine na kojoj je bila i prije ofanzive, a u nekim momentima ona se je i povećala. Naročito što se tiče pojačane aktivnosti i borbenosti naših partizanskih straža koje su u nekoliko navrata veoma uspješno odbile neprijateljske upade.

Kroz ovaj protekli mjesec, neprijatelj je naročito pokušavao da osposobi neke komunikacije (željezničke pruge i ceste) kao na pr. Banova Jaruga — Barč, zatim Virovitica — Podravska Slatina — Osijek, te Našice — Pleternica — Požega. Te namjere neprijatelja su osujećene i naše jedinice su pristupile još jačem razaranju tih već onespoblijenih komunikacija, tako da neprijatelj u tim namjerama do sada nije uspio. Glavnu prugu neprijatelj svakim danom sve više utvrđuje, a naročito na mjestima kuda prelaze naše veze za Baniju, Kozaru i Motajicu. No i pored toga je glavna pruga kao i sve ostale komunikacije u Slavoniji, izuzev veoma važne pruge Vinkovci — Osijek, bile su stalno pod udarom naših jedinica.⁷

Kao veoma važan događaj napominjemo i to, da smo uspostavili radio-vezu sa Glavnim štabom Vojvodine, a isto tako i direktnu vezu pomoću kurira, te se nadamo da ćemo moći naše vojničke akcije uskladiti sa vojvođanskim jedinicama u Sremu.

II. POLITIČKA SITUACIJA

Politička situacija u Slavoniji u mjesecu junu je u znaku općeg poboljšanja. Svakako da je drugi front jedan od najkrupnijih događaja koji je uvjetovao to poboljšanje. Osim toga važni politički događaji koji su se dogodili kod nas u zemlji (III. zasjedanje ZAVNOH-a, formiranje Izvršnog Odbora NOF, razgovori predstavnika Nacionalnog komiteta sa dr. Subašićem), a naročito pobjedonosna ofanziva Crvene Armije, sve su to momenti koji uslovljavaju poboljšanje političke situacije. O

⁶ i ⁷ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 108.

tim momentima su kako naša vojna pozadina tako i narod obaviješteni. Sto se tiče poluoslobodenog teritorija, narod je mnogo manje upoznat sa svim tim momentima, a naročito gradovi. Naročito veliki interes i komentare izazivaju razgovori između druga Tita i dr. Subašića. Razumljivo je, da neprijateljska propaganda pri tom širi kojekakove izmišljotine, a isto tako i po neki četnički elementi komentarišu te razgovore kako se njima sviđa, naime »Tito popušta kralju Petru«, »Čim su se sporazumili Tito i kralj, odmah saveznici šalju veću pomoć, i saveznički avioni jače bombarduju, to je od njih tražio Perica« itd.

III. zasjedanje ZAVNOH-a sa svim njegovim odlukama⁸ nije dovoljno popularisano, te tako nije korišteno to novo oružje za daljnju mobilizaciju snaga u NOV. Da bi izvršili što širu popularizaciju toga zasjedanja kao i ostalih vojno političkih događaja koji su se dogodili u posljednje vrijeme, pristupilo se organiziranju velikih zborova po područjima na koje dolazi po mogućnosti sve ljudstvo sa jednog područja. Isto tako se održavaju veliki zborovi i po kotarevima.

Politički događaji su doveli do toga da se danas gotovo ni jedan vojnik ne odaziva u neprijateljsku vojsku, a i oni koji su pobjegli bojeći se »amnestije« bježe kućama.⁹ Tako ima sela iz kojih su svi do jednoga pobjegli nazad svojim kućama. Politička situacija je općenito takova, da ogromna većina ljudstva sposobnog za vojsku ne odaziva se niti u neprijateljsku vojsku, a veoma malo u našu (nešto istočna Slavonija i okrug Virovitica). Primjećuje se, da u zadnje vrijeme mobilizacija u NOV ipak kreće na bolje.

Sa kotara Požega odbjegli je u neprijateljsko uporište u Požegu 11 Srba od kojih su trojica bili u partizanskim stražama, a dvojica dezerteri iz brigada. Poslije toga se pronio glas da će se stvarati četnički odredi u Požegi (ovo je bilo odmah poslije neprijateljske ofanzive). Pravilnom politikom naših organizacija na tom sektoru, održavanjem zborova i sastanaka, razgovora, pisanjem pisama, razgovora sa familijama odbjeglih, uspjelo se je sve Srbe, osim jednog, vratiti nazad iz Požege i od njih je 5 dobrovoljno stupilo u NOV. Tako je i ovaj pokušaj neprijatelja razbijanja jedinstva Srba u okviru NOB u Slavoniji propao. Mačekovi agenti kao da su posljednjim događajima po malo ošamućeni. Sve veći broj pristaša HSS-a traži razgovore sa nama i izjavljuje da su spremni aktivno po-

⁸ Treće zasjedanje Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske održano je 8. i 9. maja u Topuskom. ZAVNOH je tada konstituisan kao vrhovno zakonodavno i izvršno narodno predstavničko tijelo i najviši organ državne vlasti u Hrvatskoj.

• Vidi primjedbu br. 3 uz dokumenat br. 7.

magati NOB-u. Tako je održano sa njima nekoliko širokih sastanaka, naročito na okruzima Brod i Našice.

Neprijateljski tabor je zbunjen i to se osjeća po svuda. Naročito veliki strah vlada u gradovima od bombardovanja. Na nekim mjestima to upravo prelazi u paniku i kad se opaze saveznički avioni bježi čitav grad zajedno sa vojskom.

Nacionalne manjine u Slavoniji također se sve više orijentišu prema NOB-i. Ovo naročito važi za Mađare. A najbolji odraz toga jeste mobilizacija Mađara i njihovo stupanje u Mađarski bataljon. Najneprijateljskiji raspoloženi prema NOB-i su Nijemci, odnosno njemačka manjina koja izgleda da je u ogromnoj većini odlučila slijediti put Hitlera sve do njegove smrti.

III. EKONOMSKA SITUACIJA

Opće ekonomsko stanje u našoj vojnoj pozadini nije uopće zabrinjavajuće niti nam zadaje nekih naročitih briga za ishranu naše vojske. U mjesecu junu naročito se je popravio rad prehrambenih komisija, porasla je saradnja između NOO-a i područja, te prikupljanje stoke za našu vojsku znatno je poraslo (što se vidi iz priloženog ekonomskog izvještaja).¹⁰ Te količine stoke još ne zadovoljavaju potrebe naše vojske i vojne pozadine da bi mogli reći da se vojska obilno hrani sa mesom. Namjeravamo pojačati još više kampanju za skupljanje, a isto tako pristupit ćemo u većem obimu rekviziciji jer ne možemo dozvoliti da nam na jednoj strani naša vojska oskudijeva, dok na drugoj strani ima u izobilju svega. Osjećamo oskudicu masti i jestivog ulja. Svinje koje se hrane (oko 400—500 komada) još nisu utovljene, a kad bi i bile utovljene to ne bi zadovoljilo potrebe naše vojske. Mislimo povećati broj svinja koje ćemo hraniti u vojnim ustanovama.

Kosidba sijena je uspješno izvršena i tu su se sva područja dobro pokazala. Pokošeno je toliko sijena koliko je potrebno za potrebe naše vojske.

Pripreme za žetvu su u punom toku, tj. izvlače se vršaći strojevi sa neoslobođenog teritorija, svi mehanički i stručni radnici su stavljeni na raspolaganje za popravak vršaćih strojeva, nabavljaju se kose, srpovi, nafta, ulje, kalafonija, jednom riječju sve ono što je potrebno za obavljanje žetve i vršidbe. I u koliko nas ne bi omeli neki naročiti događaji mi se nadamo, da ćemo moći uspješno spremati oko 500 vagona žita u naša skladišta.

Brašna odnosno kruha u našim skladištima ima dovoljno, te smo radi toga povećali obroke kruha do 1 kg. Sto se tiče

"> Vidi dok. br. 3—13, k. 484 u Arhivu V.M.

odjeće i obuće i u tom pravcu se stanje znatno popravlja, naročito od kad se je povećala pomoć saveznika.

Općenito ekonomska situacija u Slavoniji veoma je dobra i čim bi se ukazali malo povoljniji vojnički uslovi mi bismo mogli znatno pomoći naše jedinice i narod južno od Save.¹¹

IV. ORGANIZACIONO STANJE KORPUSNE VOJNE OBLASTI KAO CJELINE

U samoj komandi Korpusne vojne oblasti nije bilo nikakvih organizacionih promjena od izvještaja do danas. Svi šefovi otsjeka u glavnom zadovoljavaju u svom radu. Mobilizacijski otsjek još nije uspio da postigne dovoljan tempo u radu. Sama saradnja između pojedinih otsjeka svakim danom se popravlja.

V. ORGANIZACIONO STANJE I RAD KOMANDI PODRUČJA

Kroz mjesec juni u komandama područja nije bilo uopće nikakvih promjena u pogledu komandnog kadra. U glavnom komande u svom radu prilično zadovoljavaju, a što je najvažnije njihova, disciplina i vojnička odgovornost stalno je u porastu, tako da to u mnogome olakšava rad Korpusne vojne oblasti kao cjeline. Da bi što više pospješili i unapredili rad komandi područja održali smo jedno savjetovanje komandanata i komesara svih područja na kome je prisustvovao i zamjenik komandanta korpusa¹² sa svim šefovima korpusne vojne oblasti. Ovo savjetovanje se pokazalo kao veoma korisno i rezultati njegovi se osjećaju na djelu (u prilogu vam dostavljamo prepis zapisnika sa toga savjetovanja kako biste se sa njim upoznali i ukazali nam eventualne greške).

Odnos komandi prema NOO-ima je dobar. Saradnja je postignuta. Redovno na svaki sastanak komandi i kotarskih odnosno okružnih NOO-a dolaze delegati sa obje strane. Ovo se pokazalo kao veoma od koristi. Kroz čitav mjesec juni nismo na čitavom našem teritoriju imali ni jednoga spora ili neslaganja između komandi područja i NOO-a. Komande i dalje pružaju pomoć NOO-ima u izgradnji zemlje, ustupaju im se razne radionice, mlinovi, pilane, lončarske radione, a sada mislimo ustupiti i nekoliko kožara, a isto tako dati i izvjesne količine gotovih koža, koje su izrađene u našim radionama.

¹¹ O prebacivanju hrane sa područja 6. i 10. korpusa za jedinice 11. a djelimično i 8. korpusa NOVJ vidi dok. br. 109 u ovoj knjizi i izvještaj Ekonomskog odsjeka Glavnog štaba Hrvatske Vrhovnom štabu NOV i POJ u Arhivu V.U., reg. br. 36—1/5, k. 116 I.

¹² Bogdan Crnobrnja

VI. KOMANDE MJESTA

Najslabije od naših svih ustanova su nam komande mjesta koje gotovo nigdje ne zadovoljavaju. Jedan od osnovnih je razloga taj, što i sama komanda korpusne vojne oblasti je potcjenjivala i veoma sitnim shvatala rad komandi mjesta, te je na te dužnosti postavljala veoma slab kadar, koji se gotovo po ničem ne razlikuje od kamdnog kadra pojedinih partizanskih straža, a ponegdje čak i slabiji. Ova organizaciona nepravilnost je zapažena. I sada se pristupa ka tome, da u komande mjesta postavimo zaista takav kadar koji će moći savladati sve probleme i zadatke koji se postavljaju pred komandu mjesta.

VII. ORGANIZACIONO STANJE I DJELATNOST PARTIZANSKIH STRAŽA

Borbenost partizanskih straža nešto se je popravila, ali ne možemo reći da zadovoljava. U zadnje vrijeme su komande dobile nešto automatskog oružja, a i dobro su snabdjevene municijom, pa je i to jedan od razloga da je njihova borbenost porasla. Straže su nam općenito veoma slabo obučene i obuvene, te je izdato naređenje da se od odjeće koju dobivaju područja prvenstveno obuku straže i komande mjesta koje imaju stalan i neprekidan dodir sa narodom (ovo naročito važi za veća oslobođena mjesta). Ishrana partizanskih straža je dobra.

Da bi podigli kvalitet naših stražara, uveli smo kurseve pri svakoj komandi područja (15 dana). Kursisti toga kursa su istovremeno i stražari pri komandi područja. Na taj način mislimo za relativno kratko vrijeme provesti kroz takav manji kurs sve naše stražare.

I pored toga što je brojno stanje naše pozadine veliko, brojno stanje partizanskih straža nam je veoma malo.

Da bi smanjili brojno stanje uopće u vojnoj pozadini odlučili smo poslati jednu komisiju da obiđe našu teritoriju i da ispita tko se sve nalazi u pozadini, šta radi, i kako je naoružan, i da sve suvišno uputi u operativne jedinice.

Općenita sigurnost na našem oslobođenom teritoriju je prilična. I nije se do danas dogodio nigdje slučaj da se je na našoj pozadini pripucavalo iza grmova, ili da su vršeni bilo kakovi teroristički izgedi. Svakako da je ovo uvjetovano prvenstveno povoljnom političkom situacijom u našoj pozadini, ali da dobrim dijelom imaju za to zasluga i naše straže.

Vojno pozadinski kurs nastavlja i dalje sa svojim radom i sada se u njemu nalazi preko 50 drugova. To je zapravo treća grupa slušača koji prolaze kroz taj kurs.

vni. PROBLEMI KOJI STOJE PRED NAMA

Pored već ranije postavljenih problema u mjesecu junu **stajali** su pred našom vojnom pozadinom još ovi problemi i zadaci:

- 1.— Izvršiti uspješno spremanje livada, što je učinjeno.
- 2.— Dograditi sve zgrade i osposobiti pozadinu za normalan život, kao i prije ofanzive, što je također učinjeno.
- 3.— Pristupiti proširivanju bolnica — i ti radovi su također u toku.
- 4.— Izgraditi bunkere za 500 vagona žita — taj posao se također uspješno odvija.
- 5.— Formirati kurseve pri komandama područja, što je također učinjeno.
- 6.— Sada momentalno kao najvažniji problem koji stoji pred nama to je žetva. Smatramo da su pripreme za žetvu prilično dobro izvršene.
- 7.— Popraviti komandni kadar komandi mjesta.

Napomena: Kao velika olakšica za naš rad jeste to, što smo stvorili mogućnosti da možemo evakuirati naše ranjenike u Italiju tako da nam jedan od najtežih problema dobrim dijelom pada sa tereta. Evakuacija ranjenika se uspješno provodi bez većih poteškoća, a uskoro mislimo početi sa evakuacijom nezbrinute djece, staraca i uopće bolesnih i iznemoglih.¹³ Na taj način će se riješiti naša pozadina jednog prilično velikog tereta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Vlado Janić

Komandant, ppukovnik:
Mate Jerković

(M. P.)

" Iz depeše Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Štabu 6. korpusa od 9. jula 1944. vidi se da je evakuacija ranjenika i djece bila privremeno obustavljena (vidi dok. br. 107).

BR. 48

**ZAPOVIJEST ŠTABA 7. DIVIZIJE NOVJ OD 16. JULA 1944.
PODREDENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA U STUBLJANIMA I GORNJEM HRASTOVCU¹**

STAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 391 — 44.
Dne 16. VII. 1944

Z A P O V I J E S T

Sekcija Kostajnica — Petrinja 1:100000.

Vojna situacija: Neprijatelj u cilju osiguranja saobraćaja na cesti i pruži Sunja — Kostajnica zaposjeo je neke dijelove položaja na toj liniji i to: oko vaktarne zapadno od Gornjeg Hrastovca nalazi se oko 120 domobrana koji su smješteni po šatorima, od utvrđenja imaju vaktarnu sazidanu od cigle, dok su rovovi i bunkerji još u izgradnji.

Na cesti i pruži između Graboštana i Stubijana nalazi se oko 60 Čerkeza i među njima nekoliko Nijemaca. Na cesti između Stubijana i Graboštana imaju 4 bunkera izgrađena od zemlje i drveta i kod zadnjih kuća u sjevernom dijelu sela imaju nekoliko rovova.

Sunja: U Sunji se nalazi II. dopunska kompanija² sa 180 ljudi. Štab X. željezničke bojne sa jednom satnijom jačine 145 ljudi i 20 žandara.

Kostajnica: U Kostajnici se nalazi III. ustaška bojna, jedan divizion Čerkeza i oko 200 Nijemaca. Pored toga u Kostajnici se redovito nalazi 10—16 tenkova.

Naša divizija bez III. brigade i IV. brigade napašće neprijateljsku posadu kod željezničke vaktarne zapadno od Gor. Hrastovca i posadu između Graboštana i Stubijana.[®]

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I. reg. br. 15/1, k. 813.

² Ceta

³ O rezultatu napada vidi dok. br. 111.

Za izvršenje ovoga zadatka,

NAREĐUJEMO:

1.) I. brigada
ojačana sa dva
brdska topa, dva
protivkolska topa,
dva protivtenkov-
ska bacača i
odjeljenjem minera.

Zadatak: Sa dva bataljona napašće neprijatelja na cesti i pruži između Stubljana i Graboštana pravcem Sv. Ivan — Srednja Kosa. Sa jednim bataljonom potpomoći napad II. brigade, napadajući neprijatelja kod vaktarne u Gornjem Hrastovcu pravcem put koji iz Rakovca vodi za Gornji Hrastovac niz prugu prema Graboštanima. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Kostajnice zaposješće sa dvjema četama Sv. Spas (trig. 281) a sa jednom četom Kuruzarsko groblje.⁴

Sa jednim minerskim odjeljenjem presjeći prugu između Panjana i Majura i na toj prostoriji na cesti postaviti nazne mine. Sa jednim odjeljenjem minera presjeći prugu sjeverno od želj. stanice D. Hrastovac. Sječenje pruge i miniranje ceste izvršiti pola sata prije početka napada.

2.) II. brigada
ojačana sa dva
protivtenkovska
bacača i odjelje-
nje minera.

Zadatak: Sa dva bataljona napašće neprijatelja oko vaktarne na pruži zapadno od G. Hrastovca pravcem sjeverni dio sela Gornji Hrastovac i šuma sjeveroistočno od vaktarne G. Hrastovac. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Sunje zatvoriće cestu i prugu u D. Hrastovcu na Siukovoj strani i na pruži kod stanice Donji Hrastovac. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Kostajnice zaposješće položaj jugoistočno od Majura na krčevinama tako, da mu desno krilo bude naslonjeno na cestu Panjani — Majur. Sa jednim minerskim odjeljenjem podminati cestu u Donjem Hrastovcu ispred Siukove strane.

3.) P. O. Banije

Zadatak: Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja pravca Sisak — Komarevo — Blinja zatvoriće cestu Letovanci — Blinja

⁴ Groblje u s. Kukuruzari.

kod Stražbenice. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Petrinje zatvoriće cestu Budičina — Moštanica.

4.) Art. divizion. Zadatak: Potpomoći će napad I. i II. brigade i vršiti pritisak vatrom na željezničku stanicu Kostajnica. Jedan brdski top postaviti na bezimenu kotu južno od s. Rakovca i tući neprijatelja oko vaktarne G. Hrastovac. Jedan brdski top postaviti na vijenac južno od s. Krčevo sjeverno od Bjele strane i tući neprijatelja u sjevernom dijelu sela Stubljani. Dva protivkolska topa postaviti u sjeveroistočnom dijelu s. Rakovca i tući vaktarnu G. Hrastovac. Dva protivkolska topa postaviti na padinama jugoistočno od Gornjih Kukuruzara i tući neprijateljske tenkove na cesti Panjani — Majur, Panjani — Kukuruzari, u koliko naiđu. Jednu haubicu postaviti na prostoriji Prevršac — Kukuruzari i tući želj. stanicu Kostajnica.

5.) Inž. četa: Zadatak: Tri minerska odjeljenja sa potrebnim materijalom uputiti u I. brigadu. Jedno minersko odjeljenje sa eksplozivom uputiti na prugu Sunja — Sisak između Kinjačke i Brđana neka eksplozivom presijeku prugu na nekoliko mjesta. Ovo sječenje neka izvrše oko 1 sat noću 16/17. VII. 1944.

Veza: Divizijska četa za vezu postaviće telefonsku centralu u s. Kostreši i uspostaviti telefonsku vezu od štaba divizije do štaba I. brigade.

Sanitet: Divizijsko zavojište nalaziće se u s. Mečenčani na križanju oko crkve. Kirurška ekipa nalaziće se u s. Borojevići.

Štab divizije nalaziće se kod groblja zapadno od Malog Krčeva.

Borbeni znaci biće: Uroš — Milan.

Početak napada 17. ov. mjeseca u 4 časa.

Sve jedinice moraju biti na položajima najkasnije do 3 časa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik:

Uroš Krunić v. r.

Komandant, ppukovnik:

Mil. Pavlović v. r.

(M. P.)

Dostavljeno:
Štabovima I i II. brigade,
p.O. Banije, art. divizion
i komandi inž. čete.

Ovjerava, za načelnika,
kapetan:
(M. P.) M.⁵ Trninić

BR. 49

IZVJEŠTAJ ŠTAVIA 12. DIVIZIJE OD 16. JULA 1944. ŠTABU
6. KORPUSA NOVJ O BORBI KOD JAKŠIĆA, RAJSAVCA
I TREŠTANOVACA¹

STAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 491
Dana: 16/VII. 1944 g.

Operativni izvještaj o borbi
kod Jakšića, Rajsavca i Treš-
tanovaca, dostavlja.—

ŠTABU VI. KORPUSA NOV i POJ

Radi osiguranja žetve u Požeškoj kotlini i to na pustari Miletić kod fabrike špirita s-z od Tominovci i na pustari Fero-
vac, jedinice XII. Ud. Brigade dobile su zadatak-¹ da zaposjednu
M. Veliku, Golobrdce i Treštanovce, a Osječka Brigada da za-
posjedne Jakšić, Rajsavac, Cerovac i Šumanovac (sekcija Po-
žega 1:100000 i sekcija Brod 1:100000) i da spriječe ometanje
žetve od strane neprijatelja. Požeški Odred sa istim zadatkom
zaposjeo je Grabarje i Cosinac, kao i z. dio Kule.

Položaj na kome se vodila borba kod Osječke i XII. Bri-
gade bio je u glavnom ravničast, mjestimično valovit, ispresje-

⁵ Milan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br.
8—a/II, k. 473.

⁵ Vidi dok. br. 34.

can sa potocima Kiseli Potok, Bukovi Potok, Kaptolka potok, Slatka Voda i Rogulić potok. Mjestimično pošumljen sa sitnom šumom, ispresjecan sa putevima i zasijan sa žitom i kukuru- zom.

U ovim borbama učestvovala su jedinice I. i III. bataljona XII. Ud. Brigade i I. i III. bataljon, jurišna četa i jedna četa II. bataljona Osječke Brigade.

Jedinice XII. Ud. Brigade vodile su borbu sa Čerkezima 1 ustašama čija je jačina bila oko 400, a naoružani su bili sa 2 topa, 4 t. bacača, sa većim brojem šaraca, dok su jedinice Osječke Brigade prvi dan, tj. 12. VII. vodile borbu sa 150 usta- ša i oko 600 Čerkeza. Isti su bili naoružani sa 3—4 topa i baca- čima, dok su drugi dan vodile borbu sa Čerkezima koji su nastupali od Pleternice i stanice Blacko-Jakšić u jačini od 500 vojnika, naoružani sa dva topa i dva teška bacača i dosta šaraca. Naziv svih ovih jedinica, kao i imena njihovih koman- danata nisu nam poznati. —

Naše jedinice imale su zadatak da osiguraju nesmetanu žetvu na gore pomenutom sektoru, sprečiti svaki pokušaj ne- prijatelja da istu ometa, dok su neprijateljske namjere bile da potisne naše jedinice sa položaja i da omete izvoženje žita na oslobođeni teritorij, a koje je bilo pokošeno i početo da se izvozi.

Zapovijesti za posjedanje ovih položaja izdate su pismeno.

Borba kod Osječke Brigade otpočela je 12. ov. mj. u 10.30 čas. i vodila se do 13.30 čas., dok drugi dan kod istih jedinica otpočela je 13. VII. u 13 sati i trajala do 17 sati istog dana. Kod XII. Ud. Brigade borba je otpočela 13. ov. mj. u 13.30 sati i trajala do 19 sati istoga dana.

Prvog dana, na jedinice III. bataljona Osječke Brigade neprijatelj je nastupao sa jakim snagama iz Požege i sukobio se kod s. Jakšića gdje je neprijatelj bio odbijen, dok je jedna druga kolona koja se kretala iz uporišta Pleternica zašla s boka istom bataljonu, koji je tada bio prisiljen da se povuče na nove položaje. Neprijatelj je za to vrijeme obasipao naše položaje jakom topovskom, minobacačkom i mitraljeskom vatrom. Pred samu noć neprijatelj koji je bio ušao u Jakšić povukao se u pravcu Požege i Pleternice, a naše jedinice su tada zauzele prvobitne položaje.

Drugog dana, tj. 13. ov. mj. neprijatelj je ponovo krenuo u pravcu naših položaja iz Pleternice i stanice Blacko-Jak- šić sa jakim snagama, gdje su borbe vođene i neprijatelj nije uspio da se probije kroz naše položaje i omete žetvu, već je bio potisnut i nakon toga povukao se u polazne baze.³

» Vidi dok. br. 133.

13. ov. mj. na jedinice XII. Ud. Brigade neprijatelj je nastupao od Alaginaca u pravcu Turnića. Prije nego što je neprijateljska pješadija nastupala k ovima položajima, neprijatelj je koristio artiljerisku vatru znajući za naše položaje i pod zaštitom artiljerijske vatre nastupala je pješadija u jačini oko 400 Čerkeza i ustaša, gdje su ih naše jedinice dočekale kod s. Treštanovaca i pustari Mađarija, a koje je neprijatelj obasipao jakom topovskom i minobacačkom vatrom, ali usprkos tome neprijatelju nije uspjelo da probije naše zasjede, već je u nekoliko juriša bio prinuđen da se povuče uz znatne gubitke u južni dio sela Treštanovci a odatle se povukao u pravcu Eminovaca i Požege.

U ovoj borbi mi smo izvršili naš zadatak, tj. nije dozvoljeno neprijatelju da se probije kroz naše položaje i da omete žetvu, kao i izvoz žita, premda smo imali prilično gubitaka.

Ubijeno je: 69 Čerkeza i 7 ustaša, dok broj ranjenih nije ustanovljen, zarobljen 1 Čerkez. Među poginulima Čerkezima bilo je 2 oficira i 1 podoficir. Osim toga ubijeno je 20 konja.

Zarobljeno: 7 pušaka, 20 mina za t. bacač, jedno postolje, dvonožac i nišanske sprave za t. bacač, dvije kare za prevoz municije, 1 konj, 7 mina za laki bacač.

Naši gubitci: 10 mrtvih, 32 ranjena i 5 nestalih. Od oružja izgubljena 1 protutenkovska puška, 1 laki bacač i 4 puške koje su odnijeli nestali.

Među poginulima nalazi se st. vodnik Bogdanović Jefto, vođa mitraljeskog voda Osječke brigade, poručnik Drago Manojlović, zamj. komandanta I. bataljona XII. Ud. Brigade. Među ranjenima nalazi se Dušan Ostojić, operat. oficir XII. Ud. Brigade, poručnik Pavković Pero, komandir čete III. bataljona XII. Ud. Brigade, Adlešić Josip, pomoć, komesara čete III. bataljona XII. Ud. Brigade, Dušan Uzelac, polit. delegat.—

U ovim borbama utrošeno je 7.706 puščanih i mitraljeskih metaka, 14 mina za t. bacač, 56 mina za laki bacač, 13 trombl bombi, 600 šmajserskih metaka, izgubljeno 8 nagaznih mina koje su ostale na cesti.

U borbi se naročito istakla jurišna četa Osječke Brigade na čelu sa svojim komandrom drugom Perić Dragom. Osim toga istakli su se st. vodnik Bogdanović Jefto, Građanski Stevo i Gedošević Bogdan, svi iz III. bat. Osječke Brigade. Sve ostale jedinice držale su se dobro u borbi.

U ovim borbama vidilo se da Čerkezi prilikom nastupanja dižu galamu i hvataju na brzinu, što ponekad omogućava prodor kroz neke naše jedinice. Kod naših boraca primijećeno je da se još ne znaju vojnički prebacivati i koristiti zaklone od

oka, kao i podilaziti prema neprijatelju. Pokazujući svoju hrabrost mnogi drugovi borci kao i rukovodioci nisu htjeli da se šuljaju i da pužu, kao i da idu pognuti kroz žito, već su mnogi išli uspravno, tako da je neprijatelj mogao da ih primijeti i da nas prije nego što izvršimo napad tuče uspješno svojom topovskom i minobacačkom vatrom, i da nam na taj način nanese gubitaka. Pored toga samo odstupanje nije se vršilo pod zaštitom naše vatre, niti se vršilo prikriveno, tako da je neprijatelj vidio u kom se pravcu odstupa i ponovo mogao tući naše jedinice.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
Otmar Kreačić

Komandant, major
Demonja Nikola

BR. 50

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA HRVATSKIH I SLOVENAČKIH JEDINICA OD 17. JULA 1944. GLAVNIM ŠTABOVIMA NOV I PO HRVATSKE I SLOVENIJE O BORBAMA U ZUMBERKU OD 10. DO 16. JULA¹

**OPERATIVNI STAB
HRVATSKIH I SLOVENSKIH JEDINICA**

Položaj, dne 17. jula 1944
Op. br. 222/44

Operativni izvještaj
o borbama na Zumberku
od 10.—16. VII. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV HRVATSKE I NOV SLOVENIJE

Dok su snage VIII. i 34. div. IV. Korpusa, dvije brigade XV. div. VII. Korpusa i brigada XIII. div. spremale akciju na Ozalj² za 28./29. pr. mj., neprijatelj je svojom aktivnošću i koncentracijom na sektoru Krašića te nastupanjem dijelova 392.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/6, k. 426A.

* Stab 4. korpusa NOVJ i podređene mu jedinice izdali su 27. juna zapovijest za napad na Ozalj, Zorkovac i Stative (Arhiv V.I.I., reg. br. 10—1/1, k. 426 i 11—1/1, k. 1223).

OPERATIVNI STAB
SRPSKIH I SLOVENSkih VOJNOGRANIČARIMA
Zagreb, dan 17. jula 1944
Op. br. 2234
OPERATIVNI VOJVOSTAN
u borbenom smjeru
za od 10. - 16. VII. 1944.

SRPSKI I SLOVENSKI VOJNOGRANIČARI

Handwritten notes and signatures

OPERATIVNI STAB NOV HRVATSKE I NOV SLOVENIJE

U toku snage VIII. i 34. div. IV. korpusa, dvije brigade
IV. div. VII. korpusa i brigada XIII. div. sprema se akcija na Gmalj na
28./29. pr. mj., neprijatelj je svojom aktivnošću i koncentracijom na
sektoru Kradica te nastupanjem dijelova 392. div. iz dorskog sektora u
vrhovsku, ometa izvođenje ove akcije te se je od iste odstupilo i snage
su prebačene za Lumberak. Poslije nekoliko dana izborni korbi na sektoru
Kradica - div. snaga neprijateljske snage preduzele su s pravca Kradica prema
Vivodini većim snagama napade, čiji je cilj bio:

- odvojiti naše snage od komunikacije Zagreb-Karlovac i
hercegograničeti na oslobođenu teritoriju,
- ovladati sa što više oslobođenog teritorija Lumberka i
dijela Krcine u cilju pljačke, paljenja i represalija nad civilnim stanovništvom,
- eventualno je namjeravao uspostaviti vezu pravcem Ozalj -
Kutina - Novo mesto, sa čim ukazuje pokušaj neprijatelja da iz Novog
mesta prodre u pravcu Kutine.

O ovim akcijama uzelo su učesća ove neprijateljske jedinice:
1. Muzski i 4. Kubanski kosovski puk, 7. i 8. III. ustaška bojna,
bataljoni Gestapovaca, A. i B. bataljoni Jaeger-brata-regimente. Ukupna
neprijateljska snaga iznosila je oko 7.000 vojnika. Raspolagali su sa
16 topova, 60 - 70 t. bacača, većim brojem malih bacača i sa dosta auto-
tomatskog oružja. Motorizacija, osim nekoliko blindiranih kolonija upo-
trebljavana. Neprijateljska avijacija saradivala je s ovim snagama, ali
na svaki dan, sa isparavanjem naročito u predvečerje, akcija neprija-
telja nije se sračunata na trajanje od 6 dana, sa koliko su uzeli kra-
nje i municije.

Na naše strane u borbama na ovom sektoru (u južnom Lumberku)
uzelo su učesća ove jedinice: VIII. i 34. div. IV. korpusa (bez dvije bri-
gade) i V. brigada VII. korpusa, a od 13. o. mj. još i IV. brigada i Belo-
kranjski Odred IV. div. Od teških oružja imali smo jednu bateriju polj-
skih topova i jednu bateriju haubica sa jedinicama IV. div., a jednu bria-
nski top sa jedinicama VIII. i 34. div. Teški bacači VIII. i 34. div.
nisu bili snago upotrebljavani, jer su ostali bez municije, a ove jedini-
ce nisu su također oskudac sa pješačijskom municijom, i nije bilo mo-
guće dati sa potpunom tom municijom.

Surbe su se razvijale ovako:
10. o. mj. neprijatelj je iz Kradica i Gmalja napao položaje
1. brig. VIII. div. na rekriciju, i potom odbacivši ovu brigadu, napao
položaje II. brig. VIII. div. u selcima i petak vrha i porinuo je sa
tih položaja. Istog dana neprijatelj je prešao preko Rupe i ovisio
Kradica.

11. o. mj. II. brig. VIII. div. i Janki rjeva brig. koja je uzela
la položaje južno od Kradica, u nastojeći borbi kod Kradica preduvaju
neprijatelja da prodre prema Radovici i Blagoci Vasi, a I. brig. VIII.
div. odbila napad neprijatelja prema Radovici. Toga dana II. brig.
34. div. (Seljina) preuzela položaje III. brig. VIII. div. na Ostrcu,
jer ove odlazi sa ranjenicima preko Bijele Kralje na Pincon i dalje
preko reznice na sjeveru. Neprijatelj istoga dana prodire dolinom rijeke
suprotno i odbacuje iz Ostrca "Seljina" brig. na liniju Lokoti-Višoče, a
pred večer odbacuje je i sa tih položaja na liniju Korinđi-K. 692.

12. o. mj. Ajutro II. brig. VIII. div. i Čankarjeva brig. IV.
div. vrše protunapad na Kradicu, ali bez uspjeha. I. brig. VIII. div.
zadržava napad neprijatelja kod Radivoića i Jančulovića. Protunapad
na "Seljina" brig. na Višoče nije uspio. Pokušaj neprijatelja da po-

Fotokopija posljednje stranice dokumenta br. 96

div. iz Gorskog Kotara u Vrbovsko, omeo izvođenje ove akcije te se je od iste odstupilo i snage su prebačene za Zumberak. Poslije nekoliko manjih borbi na sektoru Krašić — Sv. Jana neprijateljske snage preduzele su s pravca Krašića prema Vivodini većim snagama napade, čiji je cilj bio:

— odbaciti naše snage od komunikacije Zagreb — Karlovac i borbu prenijeti na oslobođenu teritoriju,

— ovladati sa što više oslobođenog teritorija Zumberka i Bijele Krajine u cilju pljačke, paljenja i represalija nad civilnim stanovništvom,

— eventualno je namjeravao uspostaviti vezu pravcem Ozalj — Metlika — Novo Mesto. Na ovo ukazuje pokušaj neprijatelja da iz Novog Mesta prodre u pravcu Metlike.

U ovim akcijama uzele su učešća ove neprijateljske jedinice: 1. donski i 4. kubanski kozački puk, V., X., XIII. i XXX. ustaška bojna, bataljon gestapovaca, A. i B. bataljoni Jägerersatzregimente.³ Ukupna neprijateljska snaga iznosila je oko 7.000 vojnika. Raspolagali su sa 16 topova, 60—70 t. bacača, većim brojem malih bacača i sa dosta automatskog oružja. Motorizacija, osim nekoliko blindiranih kola, nije upotrebljavana. Neprijateljska avijacija saradivala je s ovim snagama, ali ne svakog dana. Po izjavama zarobljenika i prebjeglica, akcija neprijatelja bila je sračunata na trajanje od 6 dana, za koliko su uzeli hrane i municije.

Sa naše strane u borbama na ovom sektoru (u južnom Zumberku), uzele su učešća ove jedinice: VIII. i 34. div. IV. Korpusa (bez dvije brigade) i V. brigada VII. Korpusa, a od 13. o.mj. još i IV. brigada i Belokranjski Odred XV. div.⁴ Od teškog oružja imali smo jednu bateriju poljskih topova i jednu brdsku haubicu sa jedinicama XV. div., a jedan brdski top sa jedinicama VIII. i 34. div. Teški bacači VIII. i 34. div. nisu bili mnogo upotrebljavani, jer su ostali bez municije, a ove jedinice bile su također oskudne sa pješadijskom municijom, i nije bilo mogućnosti za popunu tom municijom.

Borbe su se razvijale ovako:

10. o.mj. neprijatelj je iz Krašića i Ozlja napao položaje I. brig. VIII. div. na Prekrižju, i potom odbacivši ovu brigadu, napao položaje II. brig. VIII. div. u Belošiću i Petruš-Vrhu i potisnuo je sa tih položaja. Istog dana neprijatelj je prešao preko Kupe i ovladao Draščicama.⁵

³ Riječ je o bataljonima 1. lovačkog rezervnog puka.

⁴ Vidi dok. br. 69 i 80.

⁵ Opširnije o tome vidi dok. br. 69, 80 i 107 u ovoj knjizi i izvještaje štabova 1. i 2. brigade 8. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 15/12, k. 830, 24/12, k. 831.

11. o.mj. II. brig. VIII. div. i Cankarjeva brig. koja je uzela položaje južno od Draščica, u žestokoj borbi kod Draščica sprečavaju neprijatelja da prodre prema Radovici i Slamnoj Vasi, a I. brig. VIII. div. odbija napad neprijatelja prema Dančulovićima. Toga dana II. brig. 34. div. (»Seljina«) preuzima položaje III. brig. VIII. div. na Oštrču, jer ova odlazi sa ranjenicima preko Bele Krajine na Vinicu i dalje preko Mrežnice na Kordun. Neprijatelj istoga dana prodire dolinom rijeke Kupčine i odbacuje iz Oštrča »Seljinu« brig. na liniju Kokote — Visoče, a pred večer odbacuje je i sa tih položaja na liniju Kordići — k. 692."

12. o.mj. ujutro II. brig. VIII. div. i Cankarjeva brig. XV. div. vrše protunapad na Draščice, ali bez uspjeha. I. brig. VIII. div. zadržava napade neprijatelja kod Radinovića — Dančulovića. Protunapad od »Seljine« brig. na Visoče nije uspio. Pokušaj neprijatelja da po odbijanju ovoga napada napreduje prema Kordićima. odbijen je.

13. o.mj. neprijatelj vrši napad na cijeloj liniji te potiskuje Seljinu brigadu iz Kordića na liniju k. 769 — Sv. Ilija, a I. brig. na liniju Sv. Nikola — Magovac. II. brig. VIII. div. i Cankarjeva brig. odbile su napade neprijatelja iz Draščica prema Radovici i Metlici. Toga dana navečer Gupčeva brigada preuzima položaje II. brig. prema Draščicama, a II. brigadu pomjeramo u sjevernom pravcu' do Badovinaca.

Noću 13/14. o.mj. spremili smo napad sa dvije brigade VIII. div. i Seljinom brigadom na istaknute neprijateljske položaje u Kordićima i Visoču sa ciljem da mu razbijemo desno krilo i prodorom prema Vivodini da mu ugrozimo pozadinu." Istovremeno Gupčeva i Cankarjeva brigada imale su napasti neprijatelja u Draščicama.

14. o.mj. još u noći izvršen je napad na oba sektora. I. brig. zauzela je Kordiče, ali je jakim otporom zadržata kod Visoča. II. brig. koja je napadala Visoče sa zapadnog pravca također je zadržana i neprijateljskim bočnim napadom iz Bulića prinuđena na povlačenje do linije Sv. Nikola — Magovac. Seljina brigada sa dva bataljona napadala je bezimenu kotu zapadno od Visoča, ali je odbijena i povukla se do Sv. Ilije. Napad Cankarjeve i Gupčeve brigade na Draščice naišao je također na žestoki otpor

" Operativni izvještaj brigade »Franjo Ogulinac Seljo« o borbama od 10. do 17. jula 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 46'4, k. 1230.

⁷ U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o situaciji na području Vivodine piše: »XXX. Ustaška bojna: Toga dana sudjelovala je ova bojna u podhvat u Kozačkom divizijom (u Zumberku su se tada nalazili dijelovi 1. kozačke konjičke divizije — prim. red.) u pravcu Krašić — Vivodina ali do borbe nije došlo, jer je jedinica ove bojne bila određena kao zalaznica« (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—⁸, k. 58).

i nije uspio,⁸ te su se ove dvije brigade zadržale južno i zapadno od Draščica, a Belokranjski Odred u Radovici i sjeverno od Magovca.

Zumberački Odred vršio je toga dana pritisak na neprijatelja sa pravca Željezno—Oštrč, gdje je napao jednu kolonu kamiona i povukao se. Istog dana pred večer neprijatelj je izvršio žestoke napade na položaje II. brig. i poslije tri uzastopna juriša uz teške gubitke u bliskoj i ogorčenoj borbi zauzima položaj Sv. Nikola.

Pošto su jedinice u ovim borbama bile zamorene i ostale bez municije, odlučili smo da I. i II. brig. povučemo u Visoče i Cetošić na odmor i popunu municije, a sa Seljinom brigadom da držimo položaje Kordići — Sv. Ilija — Sv. Nikola. Takav raspored je i zauzet u toku noći.

15. o.mj. neprijatelj ponovo zauzima Kordiče, a na južnom dijelu rasporeda zauzima Radovicu i Slamnu Vas.

Ocijenivši da neprijateljska glavnina teži ka Metlici, a da bi mu onemogućili dalje prodiranje, odlučili smo da se formira jedna grupa od tri brigade, sa kojom bi napali pravcem Kordići — Visoče — Vivodina i tim prodorom u pozadini neprijatelja onemogućili dalje prodiranje u Belu Krajinu. Naređeno je Štabu XV. div. da Gupčevu brigadu izvuče iz borbe i iste noći uputi preko Suhora u Malince. Međutim Stab divizije izvršio je preko noći sa obje brigade napad na Slamnu Vas, odakle je neprijatelj izbačen, a brigada je upućena 16. o.mj. prije podne u Suhor.

16. o.mj. neprijatelj je iz Draščica i Radovice prodro u Metliku.⁹ Mi smo sa Gupčevom brigadom, II. brig. VIII. div., Seljinom brig. po podne preduzeli nastupanje pravcem Kordići — Visoče — Oštrč, dok je I. brig. imala vršiti pritisak sa linije Vel. Kuzla — Krasni Vrh — Gornji Badovinci.

Međutim neprijatelj se povukao toga dana po podne sa svih položaja i iz Metlike i preko Vivodine otišao u pravcu Ozlja i Krašića, tako da do borbi nije ni došlo, jer je tokom priprema za napad bio izgubljen bliski kontakt s neprijateljem.

Sa ovim su ove operacije završene.¹⁰

Za vrijeme ovih borbi neprijatelj je pokušavao da prodre iz Novog Mesta u Belu Krajinu. X. brig. XV. div. u borbama 14, 15. i 16. o.mj. na položajima Gorjanci — Težka Voda zadržala je i odbila neprijatelja i pri tome nanijela neprijatelju gubitke i uništila 3 tenka.

" Vidi dok. br. 134.

• Vidi dok. br. 132.

¹⁰ Vidi dok. br. 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134 i 135.

U svim ovim borbama neprijatelj je pretrpio znatne gubitke, koje cijenimo na 1000—1100 izbačenih iz stroja.

Naši gubici iznose:

Kod jedinica IV. Korpusa 26 mrtvih, 103 ranjena, 13 nestalih.¹¹

Kod jedinica VII. Korpusa oko 40 mrtvih i 110 ranjenih.

Od oružja kod jedinica IV. Korpusa izgubljena su 3 puškomitraljeza i 15 pušaka. Utrošeno je 25.000 metaka, 155 mina za t. bacač, 188 mina za l. bacač i 35 granata za protukolske topove (bez VII. Korpusa).

Neprijatelj nije ostvario svoje namjere, mada je imao djelomičnog uspjeha. U selima, koja je zauzeo, popalio je veći dio kuća, opljačkao hranu i odjeću te izvršio razna nasilja, a naročito nad ženama. Zbog teških gubitaka neprijatelj je odustao od daljnjeg prodiranja u Zumberak i Belu Krajinu i osjetivši pregrupaciju naših snaga, naglo se povukao u polazne baze.

Naše jedinice, kako hrvatske tako i slovenske, držale su se u ovim borbama vrlo dobro. Zajedničkom borbom srpskih, hrvatskih i slovenskih brigada utvrđeno je njihovo borbeno bratstvo i jedinstvo i pojačano međusobno povjerenje. Gubici i ako su bili osjetni, nisu uticali na borbeni polet i moral jedinica, koji je ostao na visini. U naročito teškim okolnostima borile su se jedinice IV. Korpusa, jer je ishrana bila, naročito prvih dana borbe, vrlo slaba, municije za automatska oružja, a i za puške bilo je ponestalo, podrške teškog oružja u borbi također nisu imale, jer nije bilo bacačke municije, i k svemu tome odjeća i obuća im je vrlo slaba. G.S. Slovenije dodijelio je jedinicama IV. Korpusa 17.000 metaka i nešto municije za l. bacače.

Ovim operacijama rukovodio je operativni štab sa komandantom drugom pukovnikom Tanasković Rajkom¹² i komesarom drugom Holjevcem. Druga pukovnika Tanaskovića smijenio je 15. o.mj. drug pukovnik Popivoda Pero.¹³ Kao opći nedostatak u rukovođenju ovim operacijama konstatirali smo: slaba primjena manevra i sporost u manevarskim pokretima. Kod nižih rukovodilaca očitovao se slab mar za držanje kontakta sa neprijateljem, a kod slovenskih jedinica još i slabo utvrđivanje na položajima i održavanje veze.

¹¹ Jedinice 8. divizije imale su 20 mrtvih, 88 ranjenih i 3 nestala, a jedinice 34. divizije 7 mrtvih, 17 ranjenih i 3 nestala (vidi dok. br. 69 i 80).

¹² Tada načelnik Operativnog odjeljenja Glavnog štaba NOV i PO Slovenije.

¹³ Tada komandant 7. korpusa NOVJ.

Sve ove greške uočene su na savjetovanju Štaba održanom po završetku operacija, kome je prisustvovao zamj. komandanta G.S. Slovenije drug general-lajtnant Jakov Avšič.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Holjevac v. r.

Komandant, pukovnik
Popivoda v. r.

Da je prepis vjeran originalu tvrdi:

Načelnik Štaba
IV. Korpusa
potpukovnik
P. Kleut

BR. 51

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 17. JULA 1944. ŠTABU
10. KORPUSA NOVJ O BORBAMA OD 29. JUNA DO 15.
JULA¹

STAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper, broj: 155/44
Dne 17. srpnja 1944.

Predmet: Operativni izvještaj za prvu
polovicu mjeseca srpnja 1944.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV i POJ.

29. juna 1944 god. — Jedinice su držale položaje prema Ludbregu i prema Koprivnici. Udarne Brigade »Braće Radića« držala je položaje prema Ludbregu sa rasporedom snaga: Jedan bataljon Lukovec, jedan bataljon na kosama iznad Cvetkovca, dok je jedan bataljon bio u jutro rano pod zaštitom mraka izbačen u zasjedu na Sigečak.

Brigada »Matija Gubec« držala je položaje Pesek (kota 293) i Leptan (kota 256), s tim što je isto tako jedan bataljon odmah u jutro izbačen u zasjedu prema Koprivnici kod Vinice.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9—7/4, k. 551 a.

Oko 11 sati naišao je neprijatelj od pravca Ludbrega na zasjedu Udarne Brigade »Braće Radića« na Sigečaku, dok se jedan dio snaga kretao cestom od Ludbrega prema Čukovcu. Iznenadnom plotunskom vatrom bataljon Brigade »Braće Radića« na položaju Sigečak razbio je neprijatelja, a zatim se povukao na položaje iznad Segovine.

Na položajima Brigade »Matija Gubec« nije uopće došlo do sukoba sa neprijateljem.

U borbi kod Sigečaka bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« uništio je 12 neprijateljskih vojnika i više ranjenih.

Na večer istoga dana I. bataljon Brigade »Matija Gubec« krenuo je za Ivanec kod Koprivnice, radi uništenja milicionera, kojih se je prema dobivenim podacima nalazilo u Ivancu oko 60. Neprijatelj je osjetio približavanje našeg bataljona i pobjegao, te na taj način bataljon nije izvršio zadatak.

30. juna 1944. god. — Jedinice su u glavnom držale iste položaje, s tim što je Udarne Brigada »Braće Radića«, izmijenila bataljone na položaju Lukovec, tako da je na mjesto I. bataljona došao III. bataljon, I. bataljon zauzeo je položaje III. bataljona iznad Segovine.

Brigada »Matija Gubec« povukla se na položaje Martinčec Breg — Vincekova kosa.

Bataljon Brigade »Matija Gubec« koji je ušao radi izvršenja zadatka u Ivanec vratio se oko 3 sata i zauzeo položaj na Vincekovoj kosi, dok je jedan vod bio izbačen na raskršće puteva Vincekova kosa — Razbojište — rudnik uglja sa zadatkom da kontroliše pravac prema Koprivnici.

Oko 6 sati 30 min. naišao je neprijatelj² u jačini od jedne bojne od pravca Koprivnice, nastupajući u četiri kolone prema položajima Brigade »Matija Gubec«, s tim što je motorizacija, dva tenka i nešto malo pješadije, kretala cestom prema Subotici.

U prvi mah neprijatelj je potisnuo naše snage, jer je I. bataljon bio iznenađen, pošto je neprijatelj zaobišao vod, koji se nalazio na predstraži na raskršću Vincekova kosa — Razbojište — rudnik uglja, i uspio je da zarobi jedan teški mitraljez tipa fijat, pošto se je četa pod iznenadnom vatrom neprijatelja povukla dok je teški mitraljez ostao.

Jedinice su se za kratko vrijeme sredile i krenule u napad i protjerale neprijatelja sve do Koprivnice. Motorizacija koja je doprla do mjesta Subotice, kada je vidjela naglo i nesređeno povlačenje neprijatelja prema Koprivnici, također je napustila Suboticu i povukla se u pravcu Koprivnice.

² Dijelovi 5. ustaškog zdruga (vidi dok. br. 118 u ovoj knjizi i dok. br. 1—268 26, k. 112 u Arhivu V.I.I.).

Poslije podne Brigada »Matija Gubec« ponovno je vodila borbu sa neprijateljem, koji je opet nastupao od Koprivnice prema starim položajima. Ovaj puta snage brigade »Matija Gubec« dočekale su spremno neprijatelja, pružile mu jak otpor i odmah prešle u napad razbijajući i tjerajući neprijatelja prema Koprivnici.

Neprijatelj s kojim je poslije podne Brigada »Matija Gubec« vodila borbu, bila je Bobanova Crna legija. U ovoj borbi bilo je momenata kada su naši borci dovodili neprijatelja u takav bezizlazan položaj, da je neprijatelj najprije lomio svoje oružje o drveće u šumi, a zatim ginuo.

Tom prilikom neprijatelj je imao 20 mrtvih i oko 30 ranjenih. Uslijed jakog pritiska naših jedinica neprijatelj je ostavio na bojnopolju 6 mrtvih.

Zarobljeno je 3 puške i 500 metaka.

Naši gubitci 3 mrtva, 8 ranjenih i od oružja jedan teški mitraljez.

Oko 11 sati, na položaju Udarne Brigade »Braće Radića« naišao je neprijatelj od pravca Ludbrega u jačini od jedne bojne ustaša i to I. bojna I. puk. P.T.S. Neprijatelj je najprije naišao na I. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« koji je držao položaje kota 282 i 278 s tim što je jednu četvu imao lijevo od kote 249, Radovanica (sekcija Čakovec 1:100.000). Jedan manji dio snaga kretao se je cestom Ludbreg — Koprivnica. Neprijatelj je vršio najveći pritisak lijevo od kote 249, tj. na četvu u Radovanici i u prvi mah uspio je uslijed svoje premoći da potisne vrlo malo istu četvu sa njenih položaja. Istovremeno snage II. bataljona koje su se nalazile na položaju iznad Cvetkovca i na koti 249 udarile su neprijatelja u bok, te ga na taj način pokobile u njegovom ofanzivnom duhu, a zatim je I. bataljon krenuo u središnji napad prema neprijatelju. Pod pritiskom naših snaga neprijatelj je bio nabačen na cestu. Dio snaga II. bataljona krenuo je kosom u pravcu Ludbrega s ciljem da presiječe neprijateljsku odstupnicu u tom pravcu. III. bataljon krenuo je prema Cvetkovcu sa zadatkom da izbjije na cestu i na taj način spriječi prodor neprijatelja u pravcu Koprivnice. Ovakvim nastupanjem naših snaga neprijatelj je nabačen na ravnice u pravcu Sv. Petra. U ovoj borbi neprijatelju su nanijeti dosta veliki gubitci, a ujedno mu je osujećena njegova namjera da se probije za Koprivnicu.

U ovoj borbi Udarne Brigade »Braće Radića« i Brigade »Matija Gubec« u toku ovoga dana ubijeno je 45, a ranjeno 52 neprijateljska vojnika.

Zarobljeno: 7 pušaka i 3000 metaka i 15 nepr. vojnika.

Naši gubitci: 4 mrtva i 10 ranjenih.

Gubitci u oružju jedan teški mitraljez.

U 20 sati 30 min. istoga dana jedinice su se povukle sa dosadanjih i zauzele nove položaje i to: Udarne Brigada »Braće Radića« Prkos — Radeljevo selo — Ribnjak, a Brigada »Matija Gubec« Vrhovac — Domaje.

1. jula 1944 god. — U toku ovog dana jedinice su ostale na istim položajima, radi odmora i sređivanja poslije provedenih borbi.

Oko 16 časova jedinice su izvršile pokret za zauzimanje novih položaja i oko 21 sat i 30 min. istoga dana jedinice su bile na novim položajima i to: Udarne Brigada »Braće Radića« jedan bataljon Fičur, jedan bataljon Segled, a jedan bataljon Svibovec.

Brigada »Matija Gubec« sa dva bataljona Leskovec, a jedan bataljon Donja Poljana.

U toku ovog dana nije došlo do sukoba sa neprijateljem.

2. jula 1944 god. — U 3 sata u jutro ovoga dana, neprijatelj³ se je od pravca Drenovca provukao putem prema Jalševcu, te na taj način prošao između I. i III. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića«, koji su se nalazili na položajima Segled — Fičur (sekcija Čakovec 1:100000) i izvršio prepad na bataljon u Svibovcu.

Jačina neprijatelja, 60 ustaša brzog sklopa iz Varaždina, koji je bio u Var. Toplicama kao posada pored ostalih. Naoružanje 3 šarca, 2 p.mitraljeza, a ostalo puške, šmajseri i dosta defanzivnih bombi (dvije do tri vojnik). Zbog nekontrola puta Drenovec — Jalševac neprijatelj je uspio da izbije na raskršće u Svibovcu. Pripravnost jedinica, koja je bila izvršena po naređenju štaba Divizije i čvrstina II. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića«, osujetili su plan neprijatelja, razbili ga i nanijeli mu osjetne gubitke. Neprijatelj je na bojnopolju ostavio 11 mrtvih, dok je znatno veći broj ranjen.

Zarobljeno je: 1 laki mitraljez šarac, jedan šmajser, 2 pištolja, 2 mauzera, 10.000 metaka, cijev od teškog minobacača, 22 mine za teški minobacač i jedan neprijateljski vojnik živ zarobljen (ranjen).

Naši gubitci: 1 mrtav i 5 ranjenih.

Oko 8 sati istoga dana neprijatelj je krenuo od pravca Var. Toplica sa dvije tankete i nešto pješadije u pravcu Svibovca. Na neprijatelja otvorena je vatra iz antitenk. mitraljeza i neprijatelj se povukao nazad. Poslije ovoga jedinice su rokirane, da bi se što bolje odmorile, na sektor Fičur, Medved —

³ O neprijateljskim snagama koje su 1. jula preduzele napad protiv jedinica 10. korpusa NOVJ i 28. divizije vidi dok. br. 6.

Višogred. U toku dana nije došlo do sukoba sa neprijateljem. Ranjenici su otpremljeni za Ivanec.

3. jula 1944 god. — Istoga dana jedan bataljon Brigade »Matija Gubec« prebačen je u Leskovec i štab Divizije. U pola 11 sati primljen je radiogram od Korpusa, da se izvrši pokret prema Novom Marofu, unište manji neprijateljski dijelovi u samom Novom Marofu, a pruga Novi Marof — Varaždin razori.

U 14 sati 30 min. izvršen je pokret u vezi sa dobivenim naređenjem prema Novom Marofu. Na putu kod Kozjeg Hrpta dočekao je štab Divizije ob. oficir kapetan Horvat, koji je išao naprijed da ispita Ljubeščicu i dobio je potrebne podatke o Novom Marofu. Pri izvršenju tog zadatka izviđači Divizije sa kapetanom Horvatom zarobili su dva domobrana od kojih je jedan bio stožerni narednik, dok je jedan ubijen. Od njih je dobiven tačan plan Novog Marofa.

Prema izdatoj zapovijesti⁴ Štaba Divizije Udarne Brigada »Braće Radića« dobila je zadatak da osigurava likvidaciju neprijateljskog uporišta Novi Maro! po Brigadi »Matija Gubec«, a ujedno da izvrši likvidaciju neprijateljskog bunkera na Bednji kod Krušljevca (sekcija Ptuj 1:100.000). Brigada »Matija Gubec« dobila je zadatak likvidirati Novi Marof i razrušiti prugu Varaždin — Zagreb.

Međutim Brigada »Matija Gubec« nije uspjela likvidirati uporište zbog svoje neodlučnosti, jer je neprijatelj dobio pojačanje od jedne satnije, a ujedno bilo je i vrlo kratko vrijeme za likvidaciju, s obzirom da je napad počeo u 1 sat u noći, a do dana trebalo je izvršiti likvidaciju, jer snage nisu bile dovoljno jake da drže u toku dana zasjedu u pravcu Varaždina.

Jedinice su se povukle u 4 sata 4. jula 1944 god. u jutro rano.⁵ U ovoj borbi ranjena su tri druga, dok je antitenk. bacač Udarne Brigade »Braće Radića« koji je bio dodijeljen kao pojačanje za likvidaciju uporišta nestao, te je kasnije utvrđeno da je otišao prema Apatovcu odakle je kretao u sastav Brigade prema Leskovcu i na putu pao neprijatelju u ruke.

4. jula 1944. god. — U 4 sata u jutro jedinice su se povukle i u 15 sati zauzele su nove položaje i to: Udarne Brigada »Braće Radića« Fičur — Glavica i Višogred s tim što je Sibovec isturila jednu četvu, a u Horvatovec izviđački vod.

Brigada »Matija Gubec« Grešćevina — Gor. i Dolj. Poljana.

* Vidi dok. br. 5.

⁵ Opširnije o rezultatima napada na ustaše u Novom Marofu vidi dok. br. 122 u ovoj knjige i dok br. 7/1, k. 58 i 1—268/26, k. 112 u Arhivu V.I.I.

I. Zagorska Brigada Medved — Leskovec.

U toku dana nije došlo do sukoba sa neprijateljem.

5. jula 1944. god. — Rano u jutro neprijatelj je izvršio napad na položaje I. Zagorske Brigade na Medvedu.⁶ Neprijatelju je uspjelo u potpunosti da iznenadi jedinice I. Zagorske Brigade privukavši se sasna blizu, pošto nisu imali daljnjih patrola. Na pravcu neprijateljskog prepada bile su smještene jedinice Štaba Divizije, bol. vod i podoficirska škola sa jednom četom I Zagorske Brigade. Jakom vatrom neprijatelja i iznenadnim napadom jedinice su bile demoralisane i pobjegle sa položaja. Tom prilikom bolnički vod ostao je bez sanitetskog materijala.

Neprijatelj je nastupao dalje i za kratko vrijeme I. Zagorska Brigada bila je potisnuta sa svojih položaja i povukla se na brdo Višogred. Neprijatelj je nadirao u više pravaca i to od Ludbrega i Var. Toplica prema Fičuru i preko Drenovca.

I. Zagorska Brigada se povukla na Višogred, neprijatelj se je od brega Piramide pustio za Leskovec, s tim što su snage, koje su već ranije izbile na Medved služile kao desna pobočnica, dok je jedan dio snaga bacio prema Višogredu kao lijevu pobočnicu prema Zagorskoj Brigadi. Poslije kratke borbe na vrlo bliskom odstojanju Zagorska Brigada bila je potisnuta i neprijatelj je otpočeo sa nastupanjem prema visu Glavica izvršivši prethodno minobacačku pripremu.

I. Zagorska Brigada, II. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« i štabske jedinice Divizije povukle su se na brdo Piramida. Neprijatelj je jednovremeno nastupao i od Drenovca prema Glavici.⁷ I i III. bataljon prebacili su se na visove nasuprot Glavice i Glavicu su držali pod kontrolom.

Nakon našeg povlačenja, neprijatelj se je u više kolona spustio preko Medveda — Leskovca i Svibovca u pravcu Gor. Poljane, a zatim produžio dalje prema Varaždinu, dok je jedan dio otišao za Ludbreg (oko 400). Gub. nepr. nepoznati. Naši gub. 1 mrtav i 10 ranjenih.

Kod Gor. Poljane došlo je do malog sukoba sa Brigadom »Matija Gubec« na što se Brigada povukla, a neprijatelj je produžio u svom određenom pravcu. Po odlasku neprijatelja I. Zagorska Brigada i Udarne Brigada »Braće Radića« vratile su se na položaje Medved — Leskovec, s namjerom večerati i krenuti na zadatak prema zapovijesti za likvidaciju Ludbrega.⁸ Među-

⁶ i ' Navedenim pravcima prodirali su dijelovi 1. pukovnije PTS (vidi dok. br. 123 i 124 u ovoj knjizi i dok. br. 7/1—11. k. 58 i 1—268 26, k. 112 u Arhivu V.I.I.).

⁸ Ludbreg je napala 17. brigada 28. divizije 5 6. jula 1944. (vidi dok. br. 6).

tim nije bilo dovoljno vremena i jedinice su oko 20 sati krenule na nove položaje. Istoga dana stigao je i I. Udarni bataljon I. Zagorske Brigade iz Moslavine.

Jedinice su zauzele slijedeće položaje:

Udarna Brigada »Braće Radića« Čičkovina — Hrastovljan, s tim što je imala jedan bataljon u rezervi kod Vrbanovca.

Brigada »Matija Gubec« kota 192, kota 158 ispred Vrbanovca, a jedan bataljon rezerva u Vrbanovec.

I. Zagorska Brigada zadržala je položaj sa dva bataljona iznad Leskovca, a jedan bataljon Madaras (kota 295) (sekcija Čakovec — Ptuj 1:100.000).

U toku noći nije bilo nikakvih promjena. Diverzantska četa III. Diverzantskog bataljona izvršila je diverzantske akcije na cesti i pruži Varaždin — Ludbreg.⁹ Jedinice su ostale na istim položajima do 10 sati 11. min. 6 jula 1944 god.

6. jula 1944 god. — Kada su jedinice XXVIII. Udarne Divizije bile odbačene od Ludbrega, naša Divizija dobila je naređenje da se rokira na sektor Apatovac — Ivanec. U 10 sati 15 min. istoga dana jedinice su povučene sa položaja i krenule u pravcu Gor. Martijanca, gdje je Brigada »Matija Gubec« ostala da osigura prebacivanje Udarne Brigade »Braće Radića« i bataljona I. Zagorske Brigade na položaj Medved iznad Leskovca. Po prebacivanju Brigade »Braće Radića« Brigada »Matija Gubec« zauzela je položaj na brdu Madaras iznad Poljane, radi odmora i ishrane. Ista Brigada dobila je naređenje da se u 20 časova nađe na položaju Medved, radi daljnjeg izvršenja pokreta, dok Udarna Brigada »Braće Radića« dobila je naređenje da krene u 21 sat.

I. Zagorska Brigada izvršila je pokret već ranije.

U 19 sati 40 min. Brigada »Matija Gubec« bila je napadnuta od neprijatelja koji je nastupao od pravca Golo Brdo prema Madarasu.

Brigada je prihvatila borbu i to na dosta bliskom odstojanju, tako da je došlo do upotrebe i ručnih bombi. Dok je Brigada vodila borbu na Madarasovom brdu neprijatelj je nastupao cestom od Var. Toplica sa tenkovima, prema Leskovcu, s namjerom da odsiječe odstupnicu Brigadi »Matija Gubec«.

Preko radio stanice Brigada je dobila naređenje da se povlači i prebaci kod Slanja preko ceste Var. Toplice — Ludbreg i krene za Ivanec.

Razbivši neprijatelja Brigada »Matija Gubec« prebacila se je kod Slanja i krenula za Ivanec. Udarna Brigada »Braće Radića« izvršila je pokret u određeno vrijeme.

• Vidi dok. br. 125.

U borbi kod Madarasa neprijatelj je imao oko 20 mrtvih i oko 35 ranjenih.

Naši gubitci: 2 mrtva i 5 lakše ranjenih.

Oko 11 sati noću jedinica štaba Divizije i jedan bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« stigao je u Ivanec, dok su ostala dva bataljona malo zakasnila i kretala također za Ivanec. Brigade »Matija Gubec« još uvijek nije bilo.

7. juna 1944. god. — U 2 sata u noći I. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« sa štabskim jedinicama Udarne Brigade »Braće Radića« Štaba Divizije i Brigade »Matija Gubec« krenuo je naprijed za Bilo goru, s tim što će kod Lepavine postaviti osiguranje i prihvat ostalim bataljonima Udarne Brigade »Braće Radića« i Brigadi »Matija Gubec«.

I. Zagorska Brigada izvršila je pokret ranije i već se je nalazila na sektoru Bilo gore. Ovakav brz pokret jedinica izvršen je s obzirom na nejasnu situaciju i neke koncentracije neprijateljskih snaga.

Oko 7 sati u jutro I. bataljon sa ostalim jedinicama štabskim stigao je do manastira Lepavine i zauzeo položaje. Oko 11 sati stigle su ostale jedinice i tada je izvršen pokret dalje i do 15 časova jedinice su zauzele slijedeće položaje: Udarne Brigada »Braće Radića« Srijem — Vel. i M. Branjska.

Brigada »Matija Gubec« Večeslavec — Vel. Sesvete, a I. Zagorska Brigada Ladislav.

U toku dana jedinice su se sređivale i odmarale i čistile oružje.

U toku noći nije došlo do nikakvih promjena.

8. jula 1944 god. — Jedinice su ostale na istim položajima. Oko 11 sati istoga dana čulo se je pripuckavanje oko Hudovljana. To je neprijatelj naišao na Udarnu Brigadu XXVIII. Divizije (XVII. Ud. Br.) koja se je kasnije zbog toga što još nije bila sređena i odmorena povukla.

Oko 13 sati neprijatelj je od pravca M. Mučne i Miličana nastupao u pravcu kote 189 i Širokog Sela (sekcija Čakovec 1:100.000).

Naša Divizija izvršila je rokadu svojih snaga, kako bi neprijatelja propustili između položaja, dovukli ga u klopku, a zatim snažnim udarcem svih snaga uništili.

I. Zagorska Brigada zauzela je položaj Peščinica, kota 189, koju je trebala držati Udarna Brigada »Braće Radića« ali je zakasnila, a jedan bataljon Široko Selo s tim da izbacila osmatračnicu kod crkve Gor. Križ.

Udarne Brigada »Braće Radića« trebala je zauzeti položaj kota 189 — sv. Vid. — kota 204, Mala Branjska — Kamenik.

Brigada »Matija Gubec« ostala je na istim položajima.

Bataljon I. Zagorske Brigade nije uspio zauzeti položaj u Širokom Selu jer je neprijatelj već izbio u samo selo od pravca M. Mučne, te se je bataljon morao povući natrag.

Pošto na kotu 189 još uvijek nije stigao bataljon Udarne Brigade »Braće Radića«, to je II. bataljon I. Zagorske Brigade istu kotu zauzeo sa jednom četom, dok je ostale dvije čete rokirao u pravcu puta koji vodi od Ladislava prema Širokom Selu na sektoru Peščinica.

Neprijatelj¹⁰ je u glavnom nastupao u pravcu Širokog Sela, a jedan manji dio snaga bacio je prema koti 189 i te snage potisnule su četvu II. bataljona I. Zagorske Brigade i zauzele istu kotu. Kasnije naišao je bataljon Udarne Brigade »Braće Radića«, izvršio je juriš na neprijatelja, razbio ga i zauzeo kotu 189. Neprijatelj se povukao u pravcu Širokog Sela.

U 18 časova I. bataljon I. Zagorske Brigade izvršio je juriš na Široko Selo i protjerao neprijatelja. Istovremeno II. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« dobio je zadatak da preko Donje Velike izbije na kotu 220 — 230, a odavde na kotu 224 i na taj način presiječe neprijatelju odstupnicu prema Bjelovaru (Pavlin-Kloštru).

I. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« dobio je zadatak neka pomaže I. Udarne bataljon I. Zagorske Brigade u njegovom nastupanju prema Gor. Križu.

Međutim među bataljonima »Braće Radića« i I. Zagorske Brigade nije bilo saradnje i održavanja veze, te su se svi bataljoni odjednom našli u napadu na Gor. Križ i to frontalno prema crkvi, tako da je II. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« napadajući neprijatelja kod crkve Gor. Križ svojom vatrom tukao po borcima I. Udarne bataljona I. Zagorske Brigade. Niti jedan od rukovodilaca nije se sjetio da manevrirano bočno napada na Gor. Križ i da će na taj način ugrožavajući neprijatelju bok i pozadinu, natjerati ga na odstupanje.

Na položaju pred Križom gdje su se našla sva tri bataljona poslije pretrpljenih gubitaka dobili su naređenje da II. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« krene od Donjeg Maslarca, zaobiđe Gor. Križ i izbije na kotu 224 i odatle upada u Križ neprijatelju iza leđa. I. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« dobio je naređenje da od Donjeg Maslarca napada neprijatelja bočno u Gor. Križu, u to vrijeme stigao je II. bataljon I. Zagorske Brigade u Široko Selo kao rezerva i isti je dobio zadatak da krene u napad i udari neprijatelja sa desne strane u Gor. Križu. I. bataljon imao je zadatak da vrši frontalno pritisak prema crkvi u Gor. Križu. Međutim kada je neprijatelj osjetio

¹⁰ Dijelovi 1. puka PTS (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112).

ovakovo nastupanje naših jedinica izvukao se pod zaštitom mraka iz Križa i preko Pavlin-Kloštra krenuo prema Bjelovaru

Nakon protjerivanja neprijatelja jedinice su se povukle na prvobitne položaje.

U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 25 mrtvih od kojih je 5 ostalo na bojnopolju kod kote 189, i 35 ranjenih.

Naši gubitci: 8 mrtvih i 13 ranjenih drugova. Od rukovodilaca ranjen je komandant Brigade »Braće Radića« kapetan Vulić Ivan.

9. jula 1944. god. — U 14 sati jedinice su prema naredjenju Štaba X. Korpusa »Zagrebačkog« izvršile pokret i zauzele nove položaje i to: Udarne Brigade »Braće Radića« Vel. i M. Branjska — Srijem — Miličani. Brigada »Matija Gubec« Gor. Sredice sa zaselcima, a I. Zagorska Brigada Gor. i Donj. Maslarec — Gor. Križ. Stab Divizije Gor. Križ.

Na večer u 21 sat održan je sastanak sa Štabom I. Zagorske Brigade.

U toku noći nije bilo nikakvih promjena.

10. jula 1944. god. — Jedinice su ostale na istim položajima. I. Zagorska Brigada sređivana je i postavljali se potrebni rukovodioci. Prije podne održan je sastanak sa štabovima brigada.

U 16 časova upućeno je 16 drugova na podoficirski kurs pri Štabu X. Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ. Ujedno upućena su i tri druga na telegrafski oficirski kurs.

U toku dana nije došlo do sukoba sa neprijateljem.

11. jula 1944. god. — Jedinice su ostale na istim položajima. Nastavilo se sa sređivanjem jedinica i održani su sastanci sa borcima i rukovodiocima.

U 16 časova 60 boraca iz Udarne Brigade »Braće Radića« i »Matije Gubca« upućeno je sa oficirom za naoružanje i članom intendanture do Štaba X. Korpusa radi dopreme materijala i razne spreme za Diviziju.

U toku dana neprijatelj nije izlazio iz uporišta i nije došlo do sukoba sa njim.

12. jula 1944. god. — Jedinice su se nalazile na istim položajima. U 8 sati u jutro stigao je IV. bataljon I. Moslavačke Brigade sa spremom i materijalom za Diviziju.

Po jedinicama održavani su sastanci i vojno-politička izgradnja boraca.

Da bi jedinice bile prikupljenije i da bi promijenile položaje, I. Zagorska Brigada rokirana je na večer na sektor Jakopovac — Topolovac.

U Širokom Selu Udarne Brigade »Braće Radića« održala je miting.

Istog dana u selo Sv. Petar Cvrstec neprijatelj je izašao iz Križevaca u jačini od 20 ustaša.

U toku dana nije došlo do sukoba sa neprijateljem.

13. jula 1944. god. — Stab Divizije u jutro rano prebacio se za Jakopovac uz I. Zagorsku Brigadu. Stab Udarne Brigade »Braće Radića« prebacio se u isto vrijeme za Gor. Križ.

U 8 sati neprijatelj je od pravca Poljančana izvršio napad na položaje Brigade »Matija Gubec« kod Sredica. Nešto malo kasnije neprijateljska prethodnica stigla je u Srijem — Miličane. Po primitku tih izvještaja Stab Divizije prozreo je namjere neprijatelja, tj. da se tu radi o većim neprijateljskim snagama, o ofanzivi neprijatelja na Bilo goru, a naročito poslije primanja izvještaja da neprijatelj nastupa prema Domankušu. Neprijatelj je kretao na Bilo goru iz uporišta Bjelovar, Koprivnica, Novi Grad, Križevci, Rovišće. Neprijatelj koji je nastupao od Koprivnice imao je u svom sastavu i motorizaciju. Snage koje su nastupale iz Bjelovara nastupale su preko Kapele, a zatim jedan dio se odvajao i išao preko Zdelica prema Gor. Sredicama, a drugi dio nastupao je preko Pavlin-Kloštra. Neprijatelj iz Koprivnice nastupao je pravcem preko Paunovca — Miličana i preko Donje Velike. Neprijatelj iz Novigrada nastupao je preko Poljančana u pravcu Gor. Sredica. Neprijatelj iz Križevaca nastupao je preko Ladislava, s tim što je svoju rezervu zadržao u mjestu Povelicu.

Videći ovakovo nastupanje neprijatelja iz više pravaca i sa svih strana. Stab Divizije odmah je otpočeo sa prikupljanjem snaga, kako bi u danom momentu izvršili prodor na jednom mjestu, razbivši glavnu nastupajuću neprijateljsku kolonu, a to je prema ocjeni bila kolona koja je nastupala prema Gor. Sredicama. Odmah je izdato naređenje Udarnoj Brigadi »Braće Radića« da dva bataljona iz Širokog Sela prebaci za kotu 224, raskršće kod Jakopovca (sekcija Čakovec 1:100.000), a jedan bataljon da zadrži u Gor. Križu. Za Topolovac — Turski Brijeg poslan je politkomesar I. Zagorske Brigade¹¹ i načelnik štaba I. Zagorske Brigade, s tim da rukovode sa jedinicama Bjelovarskog P. Odreda, I. Zagorske Brigade i IV. bataljonom I. Moslavačke Brigade.

Naređenje Udarnoj Brigadi »Braće Radića« nije stiglo blagovremeno, jer je veza sa Brigadom »Braće Radića« bila prekinuta, uslijed isključivanja centrale Bjelovarskog P. Područja, preko koje smo bili vezani telefonski sa Udarnom Brigadom »Braće Radića«.

" Ivica Gretić

Na sektoru Brigade »Matija Gubec« borba je postala sve žešća i žilavija. Neprijatelj u svojim napadima bio je uporan, i ako je III. bataljon Brigade »Matija Gubec« izvršio tri juriša na neprijatelja i protjerao ga iz sela Gor. Sredica. Četvrti put neprijatelj je uspio da potisne III. bataljon prema položaju Brezine. Videći ovakovu oštru borbu Stab Divizije izdao je naređenje da se dva bataljona I. Zagorske Brigade prebace na položaje iznad Tvrde Rijeke i na taj način pojača desno krilo Brigade »Matija Gubec«. Svaki čas očekivao se dolazak bataljona Udarne Brigade »Braće Radića« i poslije dužeg vremena, stigao je III. bataljon, koji je bio poslan da pojača lijevo krilo Brigade »Matija Gubec« i da se sa Brigadom »Matija Gubec« spoji..

- Međutim neprijatelj je uspio da se uklini između položaja III. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića« i kote 224 i Brigade »Matija Gubec« na položaju Brezine, te bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« III. nije više bio u stanju da potisne neprijatelja na tom lijevom krilu, s obzirom da je već neprijatelj od pravca Donje Velike stigao prema Gor. Sredicama. Istovremeno primljen je izvještaj da neprijatelj nastupa od Domankuša jednim dijelom za Turski Brijeg, a jednim dijelom prema Jakopovcu, gdje se je na položaju na groblju najazila samo podoficirska škola.

III. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« odmah je prebačen na groblje da tamo zauzme položaj i da štiti odstupnicu jedinicama I. Zagorske Brigade, I. i II. bataljonu Udarne Brigade »Braće Radića« i Bjelovarskom Odredu, jednom bataljonu Moslavačke Brigade i jednom bataljonu I. Zagorske Brigade iz Topolovca, jer je donijeta odluka da se sve jedinice probijaju preko Tvrde Rijeke u pravcu Lipovog Brda.

Jedinice Bjelovarskog Područja, komore i jedinice pri štabovima brigada i Štaba Divizije mnogo su se pokobile pred jakom vatrom neprijatelja i njegovim nastupanjem sa svih strana, tako da su svojim paničnim bijegom uticale, ali opet ne tako mnogo na borbene jedinice. Pri povlačenju pored groblja Jakopovac prema Tvrdoj Rijeci, mnogo su se grupisali, što je neprijatelj primijetio, te tukao brzom minobacačkom vatrom i artiljerijom i na taj način nanio nepotrebne žrtve.

Neprijatelj od pravca Domankuša, za vrijeme povlačenja naših jedinica prema Tvrdoj Rijeci od Jakopovca, otpočeo je sa nastupanjem prema Jakopovcu. Bjelovarski Odred i IV. bataljon Moslavačke Brigade, povukli su se u neredu prema Jakopovcu, napustivši položaje, a odavde produžili su probijanje u pravcu Tvrda Rijeka — Konjska šuma.

II. i I. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića«, koji su se povlačili od pravca Gor. Križa kosom preko M. Križa, za-

hvatali su neprijatelja koji je nastupao prema Jakopovcu od Domankuša i Topolovca i nanijeli mu osjetne gubitke, a zatim se prebacili u pravcu tvrda Rijeka — Konjska šuma.

III. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« držao je položaje na groblju u Jakopovcu, sve dotle dok se nije i posljednja jedinica izvukla prema tvrdoj Rijeci. Za to vrijeme neprijatelj je od kote 224 prodro u Jakopovac te je i svoju komoru poslao u samo mjesto. Bataljon je izvršio sa jednim dijelom svojih snaga kontranapad i neprijatelja protjerao, a zatim se po dijelovima povlačio u pravcu svih ostalih jedinica.

Jedinice štabova i komora, pri svom povlačenju oko tvrde Rijeke, naišle su u šumi ispred tvrde Rijeke na neprijatelja, koji je na njih otvorio vatru, uslijed čega jedan dio odvojio se i krenuo pravac Moslavina a drugi dio produžio je u pravcu Visova.

Na visovima sve su se jedinice sakupile i sredile, a zatim krenule, zaobišavši mjesto Kapelu sa desne strane u pravcu Lipovog Brda — Rakitnice, gdje su se sve jedinice prebacile preko ceste Bjelovar — Đurđevac, sa osiguranjem prema Bjelovaru i Đurđevcu koje je dala Brigada »Matija Gubec«. Po prelazu ceste, sve su se jedinice zadržale radi sređivanja na putu koji vodi od Curlovca prema Tunelu — Pavlovac. Prolaz naših jedinica preko Lipovog Brda i dijelova koji su prelazili bočno preko Kapele radi osiguranja, preko Rakitnice i Curlovca bio je uredan i jedinice bile su na okupu, tako da je narod vidio cijelu našu snagu, te neprijatelj ne može svojim lažima da uvjeri narod o uništenju partizana u ofanzivi na Bilo goru.

Sa puta kod Curlovca, dok su se jedinice sređivale, poslani su manji dijelovi radi pretraživanja terena gdje je vođena borba, da bi se sakupilo izgubljeno oružje i pokupili ostali ranjenici. Međutim ti dijelovi naišli su kod Lipovog Brda na neprijatelja, koji je odmah nastupao iza nas poslije našeg probijanja prema Lipovom Brdu. Neprijatelj ipak nije imao odlučnosti da nastupa za nama, čuvši od naroda kolike su snage prošle partizana, već se je zadržao u selima preko ceste prema Lipovom Brdu, dok su naše jedinice sa ranjenicima krenule za Sandrovac, gdje smo stigli 14. VII. 1944 godine oko 6 sati.

Koliko se je kasnije saznalo neprijatelj je duž ceste Koprivnica — Križevci, iznad Vel. Mučne, Miličana, Sokolovca, Carevdara i Donjare držao zasjedu, te je želio da nas jakim pritiskom od pravca Gor. Sredica i Topolovca nabaci prema Kalniku, kako bi nas sačekali u zasjedi kod ceste.

Snage neprijatelja koje su učestvovala u ovoj borbi cijene se prema podatcima koji su dobiveni kasnije oko 4 — 5

hiljada neprijateljskih vojnika, sastojeći se od ustaša, zdrugovaca, crnaca, gestapovaca i Švaba.¹²

U ovoj borbi neprijatelju su nanijeti dosta osjetni gubitci.

Ubijeno je 55 neprijateljskih vojnika, ranjeno 80.

Naši gubitci: 7 mrtvih, 24 ranjena i 43 nestala.

Gubitci u oružju:

2 antitenk. puške, jedna antitenk. nalazi se na Bilo gori.

1 antitenk. bacač, prema izvaji komesara čete, spremljen.

1 antitenk. mitraljez,

1 mauzer puška,

6 nagaznih mina,

2 p. mitraljeza.

14. jula 1944. god. — Po dolasku u Sandrovac jedinice su zauzele položaj i to: Udarne Brigada »Braće Radića«: kota 255 i 252, a I. Zagorska Brigada kota 256 i kota 232 (sekcija Bjelovar 1:100.000).

Brigada »Matija Gubec« Vel. i M. Pupelica.

U toku dana jedinice su se odmarale poslije izvršenog marša, a ranjenici su previjeni, a potom po Bjelovarskom Odredu prebačeni za Slavoniju.

Oko 17 sati i 20 min. neprijatelj je u jačini od jedne bojne nastupio od pravca Suhe Katalene prema koti 256. Naše jedinice nisu prihvaćale borbu već su se odmah povlačile na nove položaje, s obzirom da su bile mnogo umorne, dok je borbu prihvatio samo II. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« zbog toga što je oklijevao u svom povlačenju. U toj borbi bataljon je neprijatelju nanio gubitke oko 20 mrtvih i 15 ranjenih.

Naši gubitci 3 ranjena druga.

Po izvlačenju iz Sandrovca, jedinice su zauzele položaj i to: Udarne Brigada »Braće Radića« sjeverni dio sela Lasovac, I. Zagorska Brigada južni dio sela Lasovac, a Brigada »Matija Gubec« selo Ravneš.

Na tim novim položajima jedinice su ostale do 4 sata 15. jula 1944. godine.

15. jula 1944. godine. — U 4 sata u jutro jedinice su izvršile pokret i zauzele nove položaje: Udarne Brigada »Braće Radića« Stara Rača. Brigada »Matija Gubec« Drljanovac, a I. Zagorska Brigada južni dio sela Bulinac. Brigada »Matija Gu-

¹² Iz dnevnih izvještaja zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva i PTS-a i iz bojne relacije 1. zbornog područja vidi se da su u ovim borbama učestvovali dijelovi 1. pukovnije PTS-a i 5. ustaškog djelatnog zdruga, dijelovi 4. gorskog zdruga pod nazivom grupa »Majer« (1. bojna 4. gorske pukovnije, 11. ustaška bojna i jedna bitnica (baterija) brdskih topova) i neke njemačke snage. (Vidi dok. br. 132 i 133 u ovoj knjizi i dok. br. 7/1, k. 58, i 1—268 28, k. 112 u Arhivu V.I.I.)

bec« svoj jedan bataljon prebacila je po naređenju Štaba Divizije na raskršće u Bulincu (sekcija Bjelovar 1 : 100000).

Jedinice su se u toku dana odmarale, neprijatelj nije uopšte izlazio iz uporišta. Neprijatelj koji je poslije povlačenja naših jedinica ušao u Sandrovac, povukao se je 15. jula 1944. godine u jutro.

U ovom razdoblju, naša Divizija uništila je 168 neprijateljskih vojnika, a ranila 202. Ukupno izbačeno iz stroja 370 neprijateljskih vojnika.

Zarobljeno:

16 neprijateljskih vojnika,
1 cijev od teškog minobacača,
5 pušaka,
1 šmajser,
2 pištolja,
22 mine za teški minobacač,
1 laki mitraljez M.G. »šarac«,
13000 puščanih metaka.

Naši gubitci:

23 mrtva,
68 ranjenih,
43 nestala.

Gubitci u oružju:

1 antitenk. bacač,
1 antitenk. mitraljez,
1 antitenk. puška,
2 p. mitraljeza,
1 mauzer puška,
1 teški mitraljez.

Od rukovodilaca poginuo komandir čete Tucman Stjepan, politdelegat Herceg Ivan, sekretar Skoja Krok Stjepan, vodnik Cerovec Josip.

Od rukovodilaca ranjen komandant Udarne Brigade »Braće Radića« kapetan Vulić Ivan, komesar Divizije drug Robić Ivan, referent saniteta Divizije drug Fras Ivan, vodnik Horvat Franjo, pomoćnik politkomesara bataljona Jarčinović Ivan, st. vodnik Simunić Mirko, pomoćnik politkomesara čete Stritof Franjo i desetar Groz Zvonko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
si. otsutan

Komandant — potpukovnik,
Bulat Rade

(M. P.)

BR. 52

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 18. JULA 1944. ŠTABU
10. KORPUSA NOVJ O SLABOSTIMA I GREŠKAMA PRI-
LIKOM BORBI KOD SEVERINA, STARE RACE, DAUTANA
I PATKOVCA¹

**ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
Oper, broj: 157/44
Dne 18. srpnja 1944.

ŠTABU X. KORPUSA »ZGB« NOV i POJ

Analiza borbi kod Sredica na dan
13. jula 1944 godine i 16. jula
1944 godine kod Stare Rače — Da-
utana — Patkovca.
(sekcija Čakov.¹—Bjelovar 1:100.000)

I.

Nakon razbijanja neprijateljske ofanzive na Bilo goru, vodene 8. VII. 1944 godine, naša Divizija zadržala se na sektoru Sredice — Široko Selo — Maslarac.³ 12. VII. 1944 godine I. Zagorska Brigada rokirana je iz Gor. i Donjeg Maslarca za Jakopovac i Turski Brijeg. Toga dana u Topolovcu pored III. bataljona I. Zagorske Brigade nalazili su se Bjelovarski P. Odred i IV. bataljon I. Moslavačke Brigade.

Na čitavom sektoru koji su naše jedinice kontrolirale nisu bili primijećeni pokreti neprijatelja, a niti uočene neprijateljske koncentracije u uporištima Bjelovar, Križevci, Rovišće, Koprivnica, Novi Grad i Đurđevac.

Da bi pravilnije znali analizirati neprijateljsku ofanzivu na Bilo goru⁴ 13. VII. 1944 godine treba imati u vidu ove najvažnije momente:

1.) Koncentracije neprijatelja u uporištima na sektoru Bilo gore i rad naše vojno-obavještajne i izviđačke službe.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3—1/2, k. 551 B.

⁵ Čakovec

⁵ Opširnije o tome vidi dok. br. 51 u ovoj knjizi i dok. br. 1—268'26, k. 112 u Arhivu V.I.I.

* Vidi dok. br. 51.

2.) Nastupanje neprijatelja i tok borbe, rad naših jedinica.

3.) Odstupanje i povlačenje u pravcu Lipovog Brda — Sandrovca.⁵

Vojno-obavještajna služba naših štabova nije zabilježila u svojim izvještajima koncentracije neprijatelja u uporištima Bjelovar, Koprivnica, Novi Grad, Đurđevac i Križevci. 11. VII. 1944 godine bili smo obaviješteni da je u Koprivnicu navodno stiglo iz Ludbrega tri bojne P.T.S.-a, ali je ta obavijest 12. VII. 1944 god. preko vojno-obavještajne službe bila demantovana i neprijatelj je navodno krenuo iz Koprivnice za Ludbreg⁶ 11. VII. 1944 god. obaviješteni smo da je iz Daruvara stiglo u Bjelovar 400 neprijateljskih vojnika sa kratkim hlačama. To su prema podacima informativne službe bili tako zvana »Plava garda«, dok su to stvarno bili »wermanšaft⁷« (podatci dobiveni od zarobljenog gestapovca dana 16. VII. 1944 god.). 12. VII. 1944 god. informativci obavještavaju da je u Sv. Petar Cvrstec (sekcija Čakovec 1:100000) stiglo dvije satnije ustaša iz Križevaca sa topovima. Oficirska patrola Udarne Brigade »Braće Radića« provjerava istu obavijest i konstatira da je netačna.

Izviđačke patrolе naših jedinica bile su aktivne i zalazile su u dublju pozadinu neprijatelja i u blizinu neprijateljskih uporišta. Neprijatelj nije vršio nikakove ispade na naš sektor, pa prema tome ni ti izviđački dijelovi nisu mnogo znali što radi neprijatelj, a koji je konspirativno dovlačio pojačanja u uporišta Koprivnicu, Križevce i Bjelovar.

Brigada »Matija Gubec« na dan 13. VII. 1944 god. nalazila se u Gor. Sredicama, Udarne Brigada »Braće Radića« Gor. Križ — Široko Selo, I. Zagorska Brigada Jakopovac — Topolovac, Bjelovarski P. Odred i IV. bataljon I. Moslavačke Brigade Topolovac, štab Divizije Jakopovac (sekcija Čakovec 1:100.000). 13. VII. o.g. u jutro oko 8 sati patrola Gupčeve Brigade koja je kretala prema Poljančanima (sekcija Đurđevac 1:100000) sukobila se sa neprijateljem kod Poljančana. Istovremeno primijećene su neprijateljske kolone od Kapele prema Pavlin-Kloštru i Domankuša prema Topolovcu, Srijemu, Hudovljanima, Gor. i Donjoj Velikoj u pravcu Širokog Sela i Gor. Križa (sekcija Čakovec — Bjelovar 1:100.000). Stab Divizije odmah naređuje da Brigada »Matija Gubec« izađe na položaje Mala Konjska Suma — Brezine, I. Zagorska Brigada sa jednim bataljonom

⁵ Jedinice 32. divizije povukle su se navedenim pravcem 13. jula (vidi dok. br. 51).

⁶ Desetog juna vraćena je u Ludbreg 1. bojna 1. puka PTS, a 2. i 3. bojna toga puka upućene su u Podravski Novi Grad (vidi dnevni izvještaj PTS u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—268 26, k. 112).

⁷ i Vidi dok. br. 51.

zaposjeda kotu 224, a jednim kotu 230, načelnik štaba potporučnik Sutler i v.d. politkomesara Brigade Srnec Duro upućeni su u Topolovac sa zadatkom da rukovode Bjelovarskim P. Odredom i IV. bataljonom I. Moslavačke Brigade i III. bataljonom I. Zagorske Brigade (naređenja izdata telefonom i usmenim putem). U međuvremenu telefonska centrala u Sredicama bila je iskopčana bez znanja i odobrenja Štaba Divizije i Štaba Gupčeve Brigade. Naređenje Udarnoj Brigadi »Braće Radića« da sa dva bataljona zaposjedne kotu 224, a jednim Široko Selo izdano je pismenim putem u 8,30 sati. U 9 sati neprijateljska kolona koja je kretala preko Donje Velike — kote 202 preko Ciganice Sume izbila je na rub Male Konjske Sume i presjekla put Gornji Križ — Gor. Sredice, jer je II. bataljon Gupčeve Brigade zakasnio uslijed sporosti zaposjesti pomenute položaje. Rokiranjem jedinica Stab Divizije uzeo je u predpostavku da je neprijatelj krenuo sa jakim snagama i da ima ofenzivne namjere i donio je odluku da ojača položaje Gupčeve Brigade snagama Udarne Brigade »Braće Radića« i spremi razbijanje neprijatelja kod Gor. Sredica i da se Divizija povlači u pravcu Lipovog Brda — Curlovca, jer su snage bile daleko nadmoćnije od vlastitih snaga. Izbijanjem neprijatelja na put Gor. Sredice — Široko Selo III. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« dobio je zadatak da povrati izgubljene položaje kod Male Konjske Sume, ali je žestokom vatrom neprijatelja bio odbijen i povukao se na raskršće puteva Jakopovac — Gor. Sredice — Gor. Križ kod Kapele ne pretrpjevši nikakove gubitke. Isti bataljon dobio je naređenje da zaposjedne južni dio sela Jakopovac i štiti probijanje I. i II. bataljona koji su dolazili iz Gor. Križa i razbije neprijateljsku kolonu koja je od Domankuša preko Konjske Sume — kote 138 nastupala za Jakopovac. I. bataljon I. Zagorske Brigade osiguravao je kod kote 232 prolaz jedinica (I. i II. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića« i štabskih dijelova kroz Jakopovac za Tvrdu Rijeku). Brigada »Matije Gupca« kod Brezine vodi borbu sa neprijateljem koga uspijeva odbacivati uz nekoliko uzastopnih juriša (III. bataljon) i spriječi neprijatelja da zaposjedne Brezine i Tvrdu Rijeku i ugrozi odstup Brigade »Braće Radića« preko Jakopovca i oteža povlačenje Bjelovarskog P. Odreda, IV. bataljona I. Moslavačke Brigade i III. bataljona I. Zagorske Brigade. Od 9 sati 30 min. do 12 sati sve jedinice (Udarne Brigada »Braće Radića«, I i III. bataljon Zagorske Brigade, Bjelovarski P. Odred i I. bataljon I. Moslavačke Brigade) povlače se u Konjsku Sumu južno od Tvrde Rijeke (Sekcija Čakovec 1:100.000), dok neprijatelj sa dva do tri teška bacača i dva topa unakrsnom vatrom tuče položaje oko Tvrde Rijeke. Od 12 do 14 sati jedinice se sređuju u Konjskoj Sumi i Visovima (sekcija Čakovec i Čazma

1:100.000) i preko Kapele i južno od Kapele prebacuju preko Lipovog Brda za Curlovac.

Odstupanje naših jedinica bilo je organizovano i po planu. Najljepši primjer vojničkog odstupanja bila je Udarne Brigada »Braće Radića«, koja je kroz najtežu vatru minobacačku i artiljerijsku, odbila kontrajurišem juriš neprijatelja koji je već bio prodro kod Jakopovca do crkve (I i II. bataljon) koji je izvršen bez i jednog gubitka, a neprijatelju nanešeni gubitci preko 30 mrtvih i ranjenih. III. bataljon iste Brigade na južnom dijelu sela odbijao je sve navale neprijatelja iz pravca Domankuša i kote 132. III. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« bio je zaštitnica svih snaga koje su se povlačile i taj zadatak izvršio je u potpunosti i onda kada su neprijateljski tenkovi prodrli u Jakopovac, bataljon je vojnički odstupao, prebacujući desetinu po desetinu i nije imao gubitaka od tenkova. Jedinice pošto su bile u Konjskoj Šumi i Visovima sređene potpuno su vojnički odstupale. Nered za vrijeme odstupanja unijele su komore i specijalne štapske jedinice koje nisu bile po štabovima vođene nego više prepuštene same sebi. Takav je bio slučaj da je komora Brigade »Matija Gubec« bila prva na udaru neprijatelja razbijena, unijela paniku među ostale komore i štapske jedinice koje su se povlačile preko Konjske Šume u pravcu Kraljevca i ako to nije bio pravac povlačenja. Jedna četa i vod III. bataljona I. Zagorske Brigade koji su štitili sa operativnim oficijrom odstupanje Bjelovarskog P. Odreda i IV. bataljona I. Moslavačke Brigade i ranjenika iz Topolovca nisu imali prihvata kod Konjske Šume od ostalih snaga, pa su izgubili vezu i odcijepili se.

KRITIČKI OSVRT.

Borba kod Sredica pokazuje da smo onog momenta kada je nastupao neprijatelj pravilno ocijenili njegove namjere i snage i donijeli odluku da se probijamo u pravcu Lipovog Brda — Curlovca. Naš plan tj. Štaba Divizije da jače i organizovanije udarimo po neprijatelju kod Sredica nije bio potpunoma organizovan i na vrijeme poduzet iz razloga:

1) Rokiranje jedinica kako je bilo predviđeno po planu nije bilo pravovremeno izvršeno, pošto je centrala u Sredicama bila iskopčana. To je bio momenat kada je odluka bila presudna, a veza je zatajila.

2) Brigada »Matija Gubec« nije na vrijeme izašla na položaje Mala Konjska Suma — Brezine i dozvolila time neprijatelju da izbjije na put Gor. Sredice — Gor. Križ i uklini se u naše položaje.

3) Veza sa Štabom Gupčeve Brigade i Topolovcom i Štabom Udarne Brigade »Braće Radića« funkcionisala je dok nije bila isključena centrala, što je bilo presudno za razvoj borbe i rad naših jedinica. U buduće štabovi brigada u ovakovim slučajevima poduzet će najenergičnije mjere da spriječe pojedine telefoniste da samovoljno i prije vremena zbog straha bježe. Radio-telegrafska veza nije mogla biti održavana, jer su se sve jedinice nalazile u pokretu, a naša stanica nije podesna za brzi rad, dok radio stanice brigada nisu bile iskorištene i ako je bilo mogućnosti.

4) Borbena saradnja jedinica ovoga puta došla je do punog izražaja kod Udarne Brigade »Braće Radića« koje su se uzajamno potpomagale, štatile jedna drugoj odstupnicu i zajednički napadale na neprijatelja. Bataljoni Brigade »Matija Gubec« nisu ostvarili tu saradnju kao ni Bjelovarski Odred, IV. bataljon I. Moslavačke Brigade i III. bataljon I. Zagorske Brigade i ako su imali zajedničko rukovodstvo (načelnik štaba i politkomesar I. Zagorske Brigade). Stab Zagorske Brigade nalazio se na kotu 230 i nije uopće surađivao sa Štabom Gupčeve Brigade i ako je II. bataljon I. Zagorske Brigade koji je držao kotu 230 imao zadatak da štiti leđa Gupčevoj Brigadi i bude prihvatnica jedinica koje se povlače od Jakopovca. Stab te Brigade dozvolio je da prekine kontakt sa Gupčevom Brigadom. Razumljivo je da uslijed ovakovog držanja ne može biti potpune pobjede nad neprijateljem i situacija bi se mnogo teže razvijala da nije podoficirska škola sa izviđačkim vodom Divizije i sa Štabom Divizije izbila na kotu 230 i naredila II. bataljonu (komandantu bataljona) da bataljon štiti odstupnicu [jedinici] koja se povlači od Jakopovca. Osnovno je o čemu u buduće treba voditi više računa, da štabovi i sve jedinice međusobno surađuju unutar Brigade i sa svim svojim susjedima bez razlike, bili oni pripadnici naše Divizije ili drugih jedinica, pomognu.

5) Štabovi brigada pokazali su veliko nerazumijevanje i nepravilno upotrebljavanje specijalnih jedinica (čete za vezu, bol. voda, izviđača itd.) koje redovno kada se zapuca šalju ispred jedinica, a ne poduzimaju potrebne mjere da bolničkim vodom pojačaju sanitet u borbi, četom za vezu osiguraju vezu sa svim jedinicama i susjedima, a izviđačima vrše osmatranje bojnog polja. Razumljivo je da tako jedinice kada se nađu bez jedinstvene komande naiđu na neprijatelja i budu razbijene, dok se može lijepo konstatovati u stalnim našim borbama da zbog toga ne uspijevamo u potpunosti izboriti pobjedu nad neprijateljem, jer su sanitet, veza i osmatranje bojnog polja dosta slabi i o neprijatelju za vrijeme borbe malo se zna, a ranjenici i mrtvi nisu pravovremeno evakuirani.

6) Odstupanje jedinica pokazuje da pravilnim vojničkim odstupnim maršom jedinica je u stanju da se pod najtežim uslovima bori i uspješno izvlači iz kliješta neprijateljskih. Ako se specijalne jedinice pravilno upotrebe spriječit će se grupiranje na položajima i otkrivanje položaja, jer najčešće komore i ostale jedinice pri štabovima slikaju se po položajima⁸ koji su onda meta neprijateljskog teškog oružja. Pored ovih glavnih panikera u borbi kod Jakopovca veliki metež stvorile su Komanda Područja⁹ sa svojim pozadinskim jedinicama koji su ujedno i pretrpjeli najveće gubitke. U buduće kad jedinice (partizanske straže) Komande Područja odstupaju preko naših položaja redovno nastojati da njihov pravac odstupanja bude izvan naših položaja kako ne bi štetno djelovalo na borce ili pak iste staviti pod komandu i povesti u borbu. Borba kod Sredica — Jakopovca vođena je s tri bojne P.T.S.-a, dvije bojne Qrne legije, IV. Gorski zdrug, dva bataljona gestapovaca i žandarmerija iz Bjelovara.¹⁰ Neprijatelj je raspolagao sa tri tenka, oko 4 bacača mina i dva topa koja je upotrebio u samoj borbi. Blokirao je cestu kod Carevdara — Sokolovac, a u Povelicu imao strategijsku rezervu (sekcija Čakovec — 1:100.000) s namjerom da nas nabaci na Kalnik i razbija. Ipak planovi neprijatelja nisu imali većih uspjeha, jer neprijatelj je imao gubitke oko 150 mrtvih i ranjenih najmanje, a naše jedinice nisu bile razbijene iako je bilo dijelova odcijepljenih, ali preko 90% borbenog ljudstva iz jedinica probilo se sa svim snagama u pravcu Lipovog Brda. Gubitci naših jedinica dosta su osjetni¹¹ i svi rukovodioci moraju više povesti računa zbog očuvanja ljudstva koje za našu Diviziju zbog njezine malobrojnosti¹² predstavlja životno pitanje njezinog opstanka i uspješnog djelovanja. Zapazilo se da borci i rukovodioci još uvijek odnose se nepravilno prema oružju koga dobiju, ne cijene ga i gube.

II.

15. VII. 1944 godine naša Divizija rokirana je na sektor Bulinac — Drljanovac — Stara Rača. Jedinice XXVIII. Udarne Divizije nalazile su se u Bedeniku — Vel. i M. Pisanica (sekcija Bjelovar 1:100.000).

16. VII. 1944 god. neprijatelj od Bjelovara sa dva bataljona gestapovaca i IV. Gorskim zdrugom sa četiri teška bacača,

⁸ Otkrivaju svoj položaj

• Odnosi se na Komandu Bjelovarskog područja.

" Divizija je imala 7 mrtvih, 24 ranjena i 43 nestala borca i rukovodioca (vidi dok. br. 51).

" Divizija je 13. jula 1944. imala 1028 boraca i rukovodilaca (vidi dok. br. 37).

tri tenka i dva brdska topa nastupao je u pravcu Bulinca.¹³ I Udarni bataljon Zagorske Brigade u 5 sati 30 min. prihvatio je borbu ispred Bulinca.

Stab Divizije stvorio je odluku da izvrši manevrom napad na neprijatelja sa Gupčevom i Udarnom Brigadom »Braće Radića« i XXV. Brodskom Brigadom XXVIII. Divizije. Plan manevra bio je: Udarna Brigada »Braće Radića« sačekat će neprijatelja ispred Stare Rače, dok je Brigada »Matija Gubec« čim je prihvatila borbu trebala svim snagama napasti bok neprijatelja kod Dautana i probiti se na Prespu (sekcija Bjelovar 1:100000), a XXVIII. Diviziji predloženo je da krene u napad sa tri bataljona preko M. Severina, a dva bataljona da izbací na Ciglenu i zajedno sa našim jedinicama kod Prespe zatvore put za Bjelovar.

Jedinice XXV. Brodske Brigade krenule su prije u borbu i na dati znak bijelom raketlom Gupčeva Brigada i Udarna Brigada »Braće Radića« krenule su u nastupanje. Prije ispaljene rakete neprijatelj je pušten na blizinu od 60 metara ispred Stare Rače, a zatim je Udarna Brigada »Braće Radića« izvršila kontranapad i tjerala neprijatelja do Dautana. U međuvremenu Gupčeva Brigada koja se nalazila u Nevincu i jedan bataljon Gupčeve Brigade (I. bat.), nastupao je prema Sumi Drlješ (sekcija Bjelovar 1:100.000) kuda je neprijatelj bježao, ali neopravdanim naređenjem načelnika štaba Gupčeve Brigade bataljon je povučen natrag u Nevinac i time je neprijatelju data mogućnost organizovanijeg povlačenja. Ali pored naređenja o povlačenju komandir III. čete I. bataljona Slavko Petrović sa četom samoinicijativno izbio je u Dautan, napao neprijateljsku kolonu i zaplijenio plijen. Neprijatelj čim je dobio bočnu vatru u panici je preko Patkovca i Prespe bježao za Bjelovar. Ostali bataljoni (II. i III. Gupčeve Brigade) nisu izvršili zadatak, tj. zaposjeli cestu kod Prespe i presjekli odstupnicu neprijatelju i zbog toga neprijatelj je uspio umaći ne pretrpjevši velik poraz.

U momentu dok je Udarna Brigada »Braće Radića« nastupala prema Dautanu po naređenju načelnika štaba Gupčeve Brigade bataljoni su bili koncentrirani u Nevincu i načelnik štaba izrađivao je skicu za napad na Dautan, dok je III. četa I. bataljona Brigade »Matija Gubec« izvršila napad i neprijatelj u najvećoj panici bježao za Patkovac umjesto da su bataljoni izvršili naređenje koje je bilo pred njih postavljeno. Načelnik Štaba Brigade u ovom slučaju glavni je krivac zašto nije uspjeh bio veći.

¹⁵ Opširnije o tome vidi dok. br. 92 u ovoj knjizi i dok. br. 7/1, k. 58 u Arhivu V.M.

KRITIČKI OSVRT.

Borba kod Dautana i Stare Rače uočila je neke nedostatke naših jedinica:

1) Teren između Stare Rače i Dautana pokriven je sa velikim kukuruzom i omogućava prikradeno povlačenje i izviđanje. Neprijatelj je izviđao položaj Udarne Brigade »Braće Radića« dok Brigada nije imala svoje izviđače ispred položaja prema Dautanu. Nastupanje vrši se streljačkim strojem, to je jako otežano i ne postizava se brzina kretanja i koncentriranja oružja, što se postizava četnim i vodnim kolonama, jer je teren takovo kretanje dozvoljavao. Tako je na pr. jedan p. mitraljezac sa dva strelca izbio ispred Dautana i prisilio nekoliko gestapovaca na predaju i ovi su digli ruke i bijele marame, ali vidjevši da su snage male otvorio je vatru na njih, pri tom jednog ubio, a jednog ranio. U borbi se stalno isturaju automatska oružja bez zaštite strelaca i redovit je slučaj da mitraljesci ginu ili bivaju ranjavani, a ponekad automatska oružja padnu u ruke neprijatelja.

2) Koordinacija rada jedinica Udarne Brigade »Braće Radića« i saradnja sa Gupčevom Brigadom nije bila ostvarena uslijed slabe povezanosti obiju brigada i ako su bile jedna uz drugu, što je veliki propust i nemarnost štabova brigada, a koji su bili prije kretanja u napad sa strane Štaba Divizije upozoreni da čitavo vrijeme svog nastupanja surađuju i zajednički udaraju po neprijatelju. Koordinacija sa jedinicama XXVIII. Udarne Divizije nije vremenski ostvarena, jer su jedinice XXV. Brigade bile pod komandom svoga štaba Divizije koji sa nama nije imao brzu vezu i zbog toga se dogodilo da su najprije vodili borbu bataljoni XXV. Brodske Brigade, a zatim naše Brigade.

3) Štabovi brigada nisu bili pravi rukovodioci, tj. nisu držali čvrsto u rukama bataljone. To naročito važi za Stab Gupčeve Brigade koji se nalazio 2—3 km iza bataljona koji su nastupali i ako se trebao pomjerati zajedno sa bataljonima i zbog toga se dogodilo da su štabovi bataljona dobivali jedno naređenje od Štaba Brigade (komandanta i politkomesara), a drugo od načelnika štaba i pomoćnika politkomesara Brigade. To je bio jedan od razloga da je načelnik štaba napravio zbrku u Nevincu u momentu kada se trebala Brigada sva angažovati. Načelnik Štaba Gupčeve Brigade i pomoćnik politkomesara Gupčeve Brigade koji su se nalazili sa bataljonima u nastupanju nisu također koordinirali rad bataljona i može se reći nije bilo uopće jedinstvene komande. U buduće štabovi brigada trebaju da se pomjeraju zajedno sa bataljonima imajući uvijek u vidu da njihovo mjesto treba biti tamo odkuda će moći najpravičnije

rukovoditi Brigadom, a sami članovi štabova kada se nalaze na položaju moraju biti najtješnje povezani i međusobno surađivati.

4) Primijetilo se da se naši štabovi, komandanti, boje manevra u dubinu neprijateljsku (u pozadinu) i pate od osiguravanja bokova i presijecanja odstupnica od strane neprijatelja i pri tom izgube iz vida činjenicu da je onog momenta kada neprijatelj bježi inicijativa u našim rukama i da tada svom brzinom i žestinom treba rastrojiti i uništiti neprijatelja. Ovo je svakako posljedica neiskustva i nepoznavanja taktike manevrovanja. Nužno se za uspješnije borbe i brzo manevriranje jedinica na terenu postavlja bolja organizirana veza i svi štabovi trebaju još veću pažnju pokloniti održanju veze, koristeći pri tom sva sredstva i ne oslanjajući se samo na jedan način održavanja veze (radio-telegrafiju ili kurire).

Štabovi brigada na osnovu ove analize razradit će istu sa svim potčinjenim štabovima i komandama i o tome izvijestiti štab Divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
SI. odsutan

Komandant — potpukovnik,
Bulat Rade

(M. P.)

Dostavljeno:

Na znanje:

Štabu X. Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ

Na znanje i postupak:

Štabu Udarne Brigade »Braće Radića«

Štabu Brigade »Matija Gubec«

Štabu I. Zagorske Brigade.

BR. 53

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 18. JULA 1944. ŠTABU
19 DIVIZIJE NOVJ O BORBAMA I STANJU U BRIGADI U
VREMENU OD 15. JUNA DO 15. JULA¹

**ŠTAB I. UD. BRIGADE
XIX DIVIZIJE N. O. V. JUGOSLAVIJE**

18. VII. 1944

Broj 212 1944 g.

ŠTABU XIX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Dostavlja se opći vojnički mjesečni izvještaj za vrijeme od 15 juna do 15 jula 1944 godine.

Opća vojnička situacija: U periodu od 15. juna do 15. jula, Brigada je djelovala na području Bukovice i južno od komunikacije Benkovac — Mostine. 16/17 juna, Brigada se je prebacila iz primorja za Bukovicu III bataljon ostao je na kanalu.² Poslije neprijateljske ofanzive od 16 juna neprijatelj nije preduzimao jače napade u pravcu glavnine naših snaga ni u pravcu snaga III bataljona. Primali smo obavještenja da neprijatelj sprema ofanzivu na Bukovicu. Garnizoni Đevrske i Benkovac bili su pojačani, a neprijatelj je radi osiguranja komunikacije zaposjeo kosu od Mostina do Lišana. U selu Buliću organizovao je manji garnizon kao i u Kozlovcu. Saveznički avioni porušili su most kod Skradina i neprijatelj se je služio komunikacijom Drniš — Roški Slap — Đevrske. Postavljeni su manji neprijateljski garnizoni od Nijemaca i četnika u Smrdeljima i Varivodama. Zadnjih dana mjeseca juna primjećivao se je veći pokret motorizacije neprijateljske od pravca Drniš — Benkovac — Zadar. Motorizacija se je kretala i obratnim smjerom, ali je znatno veći broj prošao u pravcu Benkovac — Zadar. Znalo je proći kroz jednu noć 200—300 kamiona praćenih sa 10—15 tenkova, među kojima je bilo i tipa »Tigar«. Među pješadi-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br 20—1'6, k. 1020.

² Bataljon je ostao na odsjeku Pirovac — Vodice (Arhiv V.II. reg. br. 1—3/6, k. 1020).

jom zapazili su se dijelovi divizije »Princ Eugen«.³ Docnije smo saznali da je veći dio te motorizacije krenuo u pravcu Ražar.ca, odakle se je prebacivala na komunikaciju Karlobag — Sušak. Poslije odbacivanja naših snaga sa Vrane i primorja, neprijatelj je osnovao u Vrani garnizon od 150 vojnika, opravio mostove i vodovod.

Do 2 jula t. g. brigada se većim dijelom nalazila na odmaranju, sređivanju i na obradi političkog gradiva koje je propušteno boravkom u primorju. II bataljon sprječavao je žetvu na području Lisičića. Ostali bataljoni bili su raspoređeni u Dobrićima, Saponjama i Ivkovićima.

2/3 jula t. g. naša brigada prebacila se je južno od komunikacije Benkovac — Mostine u primorje sa zadatkom osiguranja kanala i prihvata robe. Na područje Radošinovaca — Ceranja i Banjevaca prebačena je II brigada sa istim zadatkom. Neprijatelj je blokirao kanal na Sovlju i Kamenu. Probijali smo novi kanal na Prosiki. Vođene su tri borbe za kanal Prosiku. Održanje kanala i danju nije se moglo postići, radi motorizovane intervencije iz pravca Pakošтана i Pirovca. Noćne borbe za Prosiku redovito bi se otegle do pred zoru. Neprijateljski otpor bi bio skršen, ali brodovi radi borbe na obali nijesu stizali.

Na sektoru naše brigade Vukšić — Budak — M. Cista, neprijatelj — Nijemci, ustaše i četnici vršili su nekolike ispade. Iz pravca Benkovca preko komunikacije Miranje — Ceranje — Pristeg, neprijatelj (Nijemci) dva puta su napali položaje II brigade oko Ceranja i Pristega. Oba puta je uspješno sadejstvovao naš IV bataljon na prostoru između Kolarina i Pristega bočnim dejstvom u pravcu komunikacije Ceranja — Pristeg, odakle je neprijatelj redovno odbijen. Četiri puta u razdoblju od 2—13 jula vršio je neprijatelj ispade iz pravca Bulića u Vukšić i Bile Vlake. Redovno je bio odbijen i ponovni pokušaji neprijatelja da od Vukšića nadire preko Provića i Morpalače, uz sadejstvo naših bataljona, neprijateljske namjere su osujećene.

³ Dijelovi 7. SS divizije »Princ Eugen« nisu bili na području sjeverne Dalmacije (vidi dok. br. 4/2a, 5/2a, 6/2a, k. 72 A u Arhivu V.M.).

Redovno je bilo da neprijatelj, čim bi bio odbijen od Vukšića, skrenuo bi u pravcu Provića i Morpalače gdje bi vršio pljačku a pod pritiskom naših bataljona otstupio bi u pravcu Lišanskog Gaja. Da bi neprijatelju nanijeli što više gubitaka, 13 jula, čim je osmotreno nastupanje neprijatelja od Bulića, Mostina i M. Ciste, ubacili smo jednu četvu III bataljona u jarugu podno gaja, koja će u zasjedi sačekati neprijatelja kojeg nabacimo na polje. Ovoga puta neprijatelju nije uspjelo doći ni do Vukšića ni do Lađevaca. 6 jula t. g. sa dva naša bataljona krenuli smo na područje šume Guduča, zapravo između komunikacije Mostine — Skradin i jaruge Guduče. Zadatak je bio napasti četničke pokretne snage, ispitati gdje se četnici zadržavaju tokom noći i napasti ih, likvidirati četničke koljače iz Sonkovića, Bičina i Zdrapnja, blokirati komunikaciju Mostine — Skradin, izvršiti mobilizaciju i konfiskaciju. Iste noći kad su se naši bataljoni prebacili, naišli smo na području Bubić (k. 192) i Prokljana na četničke snage, prema izjavi četnika na Đuićevu štabsku četvu. Četničke jedinice su odbačene oko 3 sata 6 jula. Pred zoru ponovno smo napadnuti iz pravca Sonkovića i Bičina a s juga oko 6 sati od četničko-njemačkih snaga. Vodila se je borba čitavi dan i pred noć smo se povukli u pravcu Klarića. Nije bilo veze sa vojno-pozadinskim vlastima. Nije bilo uslova na tom području izdržavati oba bataljona bez hrane i vode.

Prema informativnim podacima, očekivala se ofanziva na području Ravnih kotara i primorja. Naša brigada dobila je naređenje da se sa tri bataljona prebaci sjeverno od komunikacije Benkovac — Mostine na područje Dobropoljaca, sa zadatakom da se ispita stanje neprijatelja na području Ostrovica — Bulić — Lišane.⁴ Jedan (I) bataljon ostao je južno od komunikacije na području Klarić — Vukšić — Čista pod komandom novoformiranog Primorskog sektora.

Vršene su predradnje za kombinovani napad na Ostrovicu — Lišane — Bulić — Lepuri — Kozlovac.

⁴ Vidi dok. br. 75.

14 jula jače neprijateljske snage iz Vrane, Benkovca i Mostina napadale su sektor južno od komunikacije u pravcu obale.⁵

15 jula neprijatelj je nastavio ofanzivu i vatra je osmotrena na području Vodica. Veze nijesmo imali sa našim I bataljonom. Po prenošenju artiljerijske vatre zaključili smo da se naše snage iza komunikacije nalaze u teškoj situaciji. Istoga dana izvodili smo nasilna izviđanja u pravcu Benkovac — Lišane — Mostine ali sa širim značajem, ne samo izviđanja nego upad u ista sela i prihvaćanje jače borbe i odbijanje neprijatelja sa komunikacije a paljenjem vatara — banditskih kuća da bi dali signal našim jedinicama koje se nalaze južno od komunikacije. Uspjelo nam je izbiti na komunikaciju, ovladati sa komunikacijom od Mostina do Benkovca u sadejstvu sa II brigadom. Pomoć našim snagama južno od komunikacije bila je kasna. Noću 14/15 o.m. prebacio se je štab I bataljona sa 40 boraca preko komunikacije. Izvještaj o borbama I bataljona pod komandom Primorskog sektora dostavljamo zasebno.⁶

Stanje u brigadi

Posljednje borbe a naročito one u početku juna idigle su našu brigadu u borbenom iskustvu boraca i rukovodilaca.⁷ U brigadi je porastao ofanzivni duh.

Brojno stanje brigade još uvijek nije zadovoljavajuće. Novomobilisani u maju i junu mjesecu u većem broju su se saživili u vojničkom životu. U posljednjem periodu, brigada je ojačana Otočkim Odredom sa 120 boraca koji su drugovi dobre fizičke kondicije, ali sa malo borbenog iskustva. Mnogo je rukovodilaca izbačeno iz stroja, što je otežalo razvitak brigade i osposobljenje novih boraca.

Brigada je sastavljena od 60% Srba i 40% Hrvata. Prema zavičajnosti ima boraca iz Like, Bukovice, Primorja, otoka i nešto iz Promine. Ne osjeća se podvojenost među borcima Dalmacije i Like s je-

• Vidi dok. br. 136 i 137.

• Opširnije o tim borbama vidi relaciju Štaba 19. divizije u Arhivu VJ.I., reg. br. 1—9/6, k. 1020.

⁷ O borbama Brigade početkom juna 1944. vidi tom V, knj. 28. dok. br. 67.

dne strane niti između boraca Bukovice i Primorja, i ako još uvijek rade se grupišu Bukovčani zasebno a Primorci zasebno.

Drugarstvo i međusobno potpomaganje bez obzira je li neko iz Dalmacije, Bukovice ili iz Like ispoljava se u borbi i u logoru. Pretežan je broj boraca mladih ljudi i u cijeloj brigadi preovladava vedrina i mladost. ...

Borci i rukovodioci ne znaju u dovoljnoj mjeri iskoristiti vlastito naoružanje. Borci slabo gađaju. Potrebna je obuka u nišanjenju, okidanju i uopće gađanju, školska gađanja mogla bi se izvršiti barem u manjoj mjeri u dopunskom bataljonu a na kursovima trebalo bi više pažnje obratiti teornoj obuci gađanja i osnovnim elementima iz teorije gađanja: vrste zrna, punjenja, unutrašnjost cijevi, opaljenje metka, uloga barutnih gasova, putanja, elementi na putanji, brisani prostor, tučni prostor, maska, neki uglovi i najpotrebnije linije itd.

Nepoznavanje osobina teškog mitraljeza dovodi do potcjenjivanja, uopće nikakve upotrebe istih. Na vojnim kursovima potrebno je obučiti sve oficire i podoficire rukovanju mitraljezima i taktičkom upotrebljavanju u odbrani i u napadu.

Vanjski izgled brigade dobiva iz dana u dan sve bolji vojnički oblik. Djeluje se na rukovodioce i borce da se drže uredno i čisto. Egzercijom održavaju se borci u fizičkoj kondiciji za sve vojničke radnje. Vršiti se obuka u pravilnom pozdravljanju i prilaženju starješinama. Sugerira se štabovima bataljona da paze na izgled i smještaj svojih štabova u čemu bi se postigao autoritet štaba i pravilan odgoj boraca.

Brigada vrši kratke pokrete i stalno na istim terenima, pa u pravilnom marševanju brigada zaostaje za onim kakova bi trebala da bude u slučaju prebacivanja u udaljene krajeve i duže pokrete. U komorama bataljonskim i radnim vodovima vlada izvjesna ležernost, baš radi prevelikog korištenja mnogih sredstava od seljaka ne bi mogli biti samostalni u ishrani i zgotavljenju hrane u nenaseljenim područjima. U posljednjim borbama oko Lišana ispoljilo se je da komore bataljona i radni vodovi nijesu se snašli niti omogućili ishranu boraca na položaju. Po ovome su više krivi štabovi

bataljona nego komore koji im nijesu dali ni podrške a niti naređenja u dostavljanju hrane.

Pri komandnom kadru potrebna je veća teorna sprema a oskudijeva se i u općoj kulturi rukovodilaca, naročito komandirima četa potrebno je više vojničkog znanja, jer većina njih kakovi su imaju više obilježje hrabrih boraca a manje starješine sa teornim znanjem. Slično sistemu političkog rada, trebalo je organizovati vojno-teoretski rad među rukovodiocima. Za uspješno izvođenje ovog rada potrebna je vojna literatura: sekcije, busola i dogledi.

Stručno znanje u četi za vezu je u jako niskom stepenu. Nepravilan je bio kriterij pri odabiranju drugova u četi za vezu. U ovome pravcu vrše se izmjene.

Potrebna bi bila veća pomoć divizijskog referenta za vezu u kontroli i obučavanju inteligentnih drugova u pitanju veze i telefonije. Istina sredstava nedostaje, ali sa boljim stručnim znanjem i ovo bi se moglo mnogo bolje iskoristiti. Ne polaže se dovoljno staranja u opravci telefona i centrala. Plan veze je nepravilan i primitivno postavljen. Naša je brigada teško pogođena slučajem I bataljona u borbama 14 i 15 jula t. g. Izgubljene su komande četa. Dobar dio najboljih boraca je poginuo. Još uvijek ne znamo za 100 boraca iz I bataljona. Nadamo se da će se polovina od toga skupiti, jer su mnogi drugovi uslijed totalne iscrpljenosti, 5 noći nespavanja i bez ishrane, bili prisiljeni da ostanu po žbunovima južno od komunikacije. Upućena su dva voda III. bataljona sa inf. oficijom istog bataljona, da prikupe zaostale nemoćne drugove. I bataljon bio je jedan od najsolidnijih naših bataljona. Danas je on formalno desetkovan i proći će duže vremena da se zaliječi ova rana nanesena našoj brigadi. Preživjeli ostatak bataljona ne pokazuje klonulost ni malodušnost u daljnjoj borbi protiv neprijatelja. Moglo se primijetiti da isti borci sa još većim ogorčenjem gledaju na okupatora i domaće izdajice. Ne okrivljuju nikoga u tolikoj mjeri koliko izdajnički rad četnika i ustaša. Dnevno pristizavaju manje grupe boraca, koje se najljepše izražavaju o odborima i pomoći od istih u pogledu ishrane, sklanjanja i

pokazivanja puta. Mnogo teži utisak u ovom bataljonu donosi posjeta majki, žena i rodbine drugovima koji su izginuli ili nestali. Borci samouvjerenog govore: »Mi ćemo osvetiti svoje drugove i naš bataljon će biti opet prvi«.

Potrebna je hitna popuna ovog bataljona iz bilo kojeg odreda. Četna rukovodstva nadoknadit ćemo iz vlastitih snaga.

Pravilnim objašnjenjem gubitaka u I bataljonu, najupornijim radom u vojno-političkom smislu, uspješnim akcijama, nadamo se preboljeti ovu za nas tešku ranu. Slučaj I bataljona veliko je iskustvo svim našim jedinicama. Iz ovoga slučaja povući će pouke i borci i rukovodioci.

Općenito stanje u brigadi je bilo zadovoljavajuće i u znaku najboljeg razvitka prije slučaja u I bataljonu. Zajedničkim naporom svih nas starat ćemo se da prebrodimo i ovu teškoću. Disciplina i autoritet starješina u dovoljnoj mjeri je zastupan. Borci su odani našoj stvari i izvršavaju naredjenja starješina. Starješine se u većem broju odnose pravilno prema borcima.

Organizaciono stanje u brigadi: —

Formacijski oblik brigade od posljednjeg puta nije se izmijenio. Radi pomanjkanja novomobilisanih ukinuli smo dopunsku četvu. Izvršene su manje izmjene u organizaciji ishrane i pripadnosti pod vojno-političku kontrolu prištabskih dijelova: kuriri su na ishrani u vojno-političkoj kontroli čete za vezu. Minersko-izviđačka četa pojačana je sa štabskom stražom. Stražari, mineri i izviđači obučavaju se svim dužnostima i svi se jednako opterećavaju u pogledu stražarske dužnosti...

Štabovi bataljona i komande prištabskih jedinica mogu u glavnom da udovolje svojim dužnostima. Treba im više teoretskog vojnopolitičkog znanja i malo više općeg znanja.

Stab brigade u posljednjih mjesec dana nije im pružio dovoljne pomoći, manjkali su obilasci bataljona.

Ishrana:

Posljednjih mjesec dana ishrana je relativno dobra bila, ali jednolična. Intendantura nije bila aktivna da bi nabavila voća i povrća da bi suzbila

skorbut. Ishrana nije bila najredovitija, što se može pripisati slabim ekonomskim prilikama, naročito u prelazu u žetvu. Nije bilo dovoljno stoke za vršenje žita (Primorje). Obrok se daje dva puta. Intendantura nije dovoljno osposobila svoje kuharsko osoblje, da se pripremaju kuhati hranu svagdje i na svakom mjestu.

Vojnička

naobrazba: Po pitanju vojne naobrazbe radi se sa istom metodom i sredstvom kao što je izneseno u prošlom izvještaju. Novost je samo u tome, što se bataljonima daje u vidu prijedloga da samostalno rješavaju zadatke. Prepisuje se materijal iz vojne naobrazbe i daje se štabovima bataljona na proučavanje i obučavanje nižih starješina. Pripreme za akcije i konferencije poslije akcije daju najbolje pouke u izdizanju vojne naobrazbe. U svemu ipak komandni kadar stoji u raskoraku sa razvitkom boraca. Potrebno je još više vojnog znanja, više smisla u rukovođenju i kombinovanju i kvalitet boraca mogao bi dati bolje rezultate.

Zdravstveno

stanje u
brigadi:

Zdravstveno stanje u brigadi je zadovoljavajuće. Boravkom u Primorju i Ravnim kotarima bilo je nekoliko oboljenja od malarije. Jedinice se pare i šišaju. Lična higijena nije na visini radi oskudice sapuna i vode. Ne vodi se dovoljno računa od sanitetskog osoblja u pogledu čistoće stanova i logora. Ishrana je relativno dobra i fizički je ojačala jedinice, u čemu je jedan od faktora vedrine i elana u jedinicama.

Disciplina i

borbeni moral: U svim jedinicama brigade disciplina je dobra. Sto se tiče borbenog morala on prima u raznim jedinicama zasebne oblike:

I bataljon: (do 14 i 15 o.m.) borbenost je znatno porasla naročito u napadu a nije popustila u odbrani. U borbi na Tuštici — Prosika, borci su pokazali veliko umijeće i prodornost, tako da su nadmoćnijeg neprijatelja, jače naoružanog, slomili i odbacili sa topografskog -jakog po-

ložaja. Bataljon je u sebi lijepo sređen, disciplina vidno izražena. Mobilnost, borbenost i potpomaganje sa susjednim jedinicama bili su lijepo zastupani. U svemu je najbolje zadovoljavao ovaj bataljon u posljednjem periodu. Stab bataljona trudi se da solidno izgradi svoj bataljon.

II bataljon: borci i niži rukovodioci zadržali su prodornost i borbenost kakova je bila u prvom periodu. Vedri su i spremni da izvrše svaki zadatak. Još uvijek rađe napadaju nego se brane. U ovom bataljonu se najviše ispoljava raskorak između boraca i rukovodilaca u razvitku. Ponosni su na svoju borbenost. Uхватила ih je izvjesna vrtoglavica što su proglašeni za najbolji bataljon. U obostranoj zasjedi kod Pirovca, greškom štaba bataljona, mnogo su podbacili, potcjenjujući naređenje štaba brigade što im nije dato da napadaju a ne da drže zasjedu. Oštro su kritikovani. Ne vlada puna harmonija u štabu bataljona, što pojačava pomenuti raskorak.

III bataljon: u posljednjim periodima proživio je mnoge izmjene u štabu bataljona i komandama četa. Nismo uspjeli zdravo konsolidovati prilike u ovom bataljonu. Ponekad bi dobili utisak da stvari idu na bolje time što smo izvršili razne izmjene. Nove akcije, nove teškoće izbacivale su nezdravost ove jedinice. Stalno izbijanje nezdravih pojava, naročito nas je na ovo ponukalo držanje ovog bataljona u borbama između jaruge Guduče i Sonkovića da izvršimo dublji zahvat u raspoloženja i stanje u III bataljonu među borcima i rukovodiocima. U

tu svrhu održana je široka konferencija sa štabom bataljona, komandama četa, delegatima i zasebno sa borcima. Konferencija i razgovori otkrili su nam mnoge do tada neuočljive pojave i razloge ostalim pojavama. Greške pređašnjih štabova bataljona i dovoljno nepoznavanje ljudi i postavljanje nesposobnih, nepouzdatih na izvjesna mjesta doveli su do ovakvog stanja stalne neodgovornosti i slabog morala u ovome bataljonu. Izvršena su osvježenja u ovome bataljonu ubacivanjem boljih rukovodilaca. Borci su direktnim dođikom štaba brigade moralno očvrstnuli i obećali da će se popraviti. Poslije svih ovih sastanaka, bataljon je vidno krenuo naprijed što se je ispoljilo u odbijanju neprijateljskih ispada iz pravca Zažvića i Lišana u pravcu Morpalače, Provića i M. Čiste kao i u nastupanju u Bulić u akciji 15 o. m. Ponovno se dogodio žalostan slučaj u ovome bataljonu. 13 o. m. noću od nagazne mine poginuo je poručnik Pilip Medić, komandant bataljona. Bataljon je još do danas bez komandanta. Dužnost komandanta vrši zamj. komandanta koji je rano uzdignut i u dovoljnoj mjeri ne odgovara na jednoj i drugoj dužnosti. Hitno je potreban dobar komandant u ovome bataljonu. Predlažemo za komandanta III bataljona drugu poručnika Korača Miću, čim ozdravi. Uvjereni smo da će ovaj bataljon ubrzo se lijepo razviti.

IV bataljon: iz dana u dan se sređuje. Borbenost i potpomaganje susjednim jedinicama znatno se razvija dolaskom poručnika Repca za koman-

danta. Još uvijek ovaj bataljon zaostaje u prodornosti, ali u svemu bataljon je u dobrom razvitku.

- Prateća četa: odgovara postavljenim zadacima. Komanda prateće čete trudi se da sredi prilike u četi i da što bolje naobrazu svoju jedinicu. U cijeloj jedinici razvijena je odgovornost za zaduženje oružja i materijala.
- Ceta za vezu: uslijed pomanjkanja materijala, a još više stručne spreme, slabo se razvija i ne odgovara postavljenim zadacima. Treba je pomoću i kontrolom referenta divizije što bolje osposobiti.
- Sanitet: mogao bi biti bolji. Potrebna je veća kontrola higijenskih prilika u jedinicama. Oskudijeva se u sanitetskom materijalu.
- Intendantura: zadovoljava, samo se osjeća ponekad samovolja i tvrdoglavost kod intendantata. Krivo je shvaćeno osamostaljenje intendanture. Tako se događa da intendanti bataljona ne osjećaju se odgovorni pred svojim štabom nego smatraju da im jedino može naređivati intendant brigade. Krivo shvatanje osamostaljenja vladalo je u većoj mjeri prije izvjesnog vremena kod svih pomoćnih ustanova u brigadi. Takova pogrešna mišljenja privode se skoroj likvidaciji. Diže se autoritet štabova u čiju korist rade pomoćne ustanove a osamostaljenje se tumači kao što veće angažovanje u smislu pune koristi dotičnim štabovima.

Borbenost i disciplina uopće bili su u dovoljnoj mjeri zastupljene u našoj brigadi. Sigurno je da će slučaj I bataljona uticati izvjesno vrijeme na borbeni moral naših jedinica. Uspje-

šnim akcijama i pojačanim vojno-političkim radom vjerujemo da će naša brigada nastaviti tempo svog razvitka u najskorije vrijeme.

PREDLOŽI :

- 1 — Popuna I bataljona.
- 2 — Proširiti vojno-teorna znanja na kursevima.
- 3 — Posvetiti pažnju obuci kursista na teškom mitraljezu i taktičkoj upotrebi ostalog pješadijskog oružja.
Izvoditi obuku iz nastave gađanja.
- 4 — Pri diviziji organizovati školska gađanja.
- 5 — Da se postavi za komandanta III bataljona druga poručnika Korača Miču.
- 6 — Pomoć divizijskog referenta za vezu, brigadnoj četi za vezu.
- 7 — Da se u divizijskoj tehnici umnaža vojni materijal.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar:
I® Radaković

Komandant — major:
Parmač Stanko

^s Hija

BR. 54

ZAPOVIJEST ŠTABA 20. DIVIZIJE NOVJ OD 19. JULA 1944. ŠTABOVIMA BRIGADA I ŠTABU GRUPE SREDNJO-DALMATINSKIH NOP ODREDA DA UNIŠTE NEPRIJATELJA U DOLINI CETINE U VRLICI I KIJEVU I SPRIJEČE INTERVENCIJU NJEGOVIH SNAGA IZ KNINA, DRNIŠA I SINJA¹

ŠTAB
XX DIVIZIJE NOVJ
O. br. 10
Dne 19. VII. 1944

Z A P O V I J E S T

Sekcija Split, Drvar, Livno, Knin, Šibenik 1:100.000

Podaci o neprijatelju:

Na sektoru Cetinske doline, Vrličke i Kijevske Krajine nalazi se Cetinska četnička brigada i Leteća četnička brigada, koja treba da stigne iz Kosova. Svega 1160 četnika. Štab Cetinske četničke brigade nalazi se u Vrlici. Novoosnovana IV. Ustaška Bojna VII Ustaškog Zdruga iz Drniša. Štab Bojne nalazi se u Vrlici. Bojna broji 830 boraca.

Naoružanje: Četnici naoružani sa dva bacača, 8 teških mitraljeza, 24 puškomitraljeza, pored toga puškama i bombama. Ustaše naoružane sa jednim bacačem, 5 teških mitraljeza, 13 puško-mitraljeza, puškama i bombama. Ove snage raspoređene su po selima Cetinske doline, Vrličke i Kijevske Krajine. Njihov detaljan raspored i držanje položaja vidi se iz priloga pod naslovom »Podaci o neprijatelju«.

Podaci o našim snagama: XX. Divizija, jedna brigada IX. Divizije i Srednjo-Dalmatinska Grupa Odreda.²

Cilj i zadatak naših snaga: Uništiti živu neprijateljsku snagu, zauzeti i ovladati selima Cetinske doline, Vrliku i Kijevo i aktivnim dejstvom spriječiti intervenciju neprijatelja iz garnizona Knina, Drniša i Sinja. Osloboditi poštenu srpsku i hrvatsku živalj

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 20—1/4, k. 517.

- U sastavu Grupe bili su slijedeći odredi: Mosorski, Svilajsko-mosečki, Šibensko-trogirski i Vrlički. O njihovom radu u navedenoj operaciji vidi dok. br. 33 7, k. 1603 u Arhivu V.I.I.

ispod ustaško-četničkog terora i nasilja, koje danonoćno spro-
vode nad ovim narodom, a naročito nad porodicama boraca i
simpatizera Narodno-Oslobodilačke Vojske. Postavljeni cilj i
zadatak naše snage moraju izvršiti bez obzira na napore i žrtve."

N A R E Đ U J E M O

- Sastav:** Zadatak: izvršiti nastupni marš preko ri-
VIII. Brigada jeke Cetine, preko Zelova i Milešine i ma-
4 bataljona siva Svilaje i sa lijevim obuhvatnim napa-
dom napasti selo Otišić, Golo Brdo (k. 760),
Mačje Grede (trig. 680), k. 515 i k. 623,
držati pomenute kote čvrsto u svojim ru-
kama produžujući sa čišćenjem sela Podo-
soja i prostora između Svilaje, Maljkova,
rijeka Cetine sve do Koljanskog mosta. Na
padinama Svilaje na kosi zvana »Strana«
iznad Gornjeg Otišića zaselaka Stoislavlje-
vići i iznad Donjeg Otišića, zaposjesti sa
jednim dijelom snaga držeći na taj način
Svilaju pod svojom kontrolom, obezbjeđuju-
ći se sa iste i sprječavajući odstupanje i
izvlačenje četnika iz Otišića u Svilaju.
- Sastav:** Zadatak: napasti neprijatelja u selu Ko-
IX. Brigada: ljanima, Garjaku, Ježeviću, Vinaliću, Ko-
4 bataljona sorama i Civljanima, te brzim prodorom
preko ceste Vrlika — Kijevo sa naslonom
na padine Kozjaka, Goleta (k. 627), sprije-
čiti odstupanje neprijatelja iz Vrlike, kao
i iz pomenutih sela. Sam napad usmjeriti
preko Koljansko-garjačkog i Vinalićkog
mosta.
Sa manjim snagama zaposjesti Crvene
Grede prema Crnom Kršu sa zadatkom
sprječavanje odstupanja i izvlačenje ne-
prijatelja u Dinaru i obezbjeđujući na taj
način svoj desni bok.
- Sastav:** Zadatak: izvršiti nastupni marš prelaskom
X Udarna rijeke Cetine preko Zelova, Milešine, Svi-
brigada: laje, napasti uz sadejstvo Svilajsko-Moseć-
4 bataljona kog Odreda Gornje i Donje Maovice, za-

O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 72. 106, 142, 143,
144 i 145 u ovoj knjizi, tom V. knj. 31, izvještaje Štaba 9. i 20. divizije
Štabu 8. korpusa NOVJ od 4. avgusta 1944. i dok. br. 1/2, k. 1030 u
Arhivu. V.II.

uzeti iste i brzim prodorom preko k. 606 i k. 808 zauzeti Pleču (k. 650), Doce, Kantare i šumu jugozapadno od Vrlike na putu Vrlika — Drniš kod Japa, te na taj način sa desnim pbuhvatnim manevrom u polukrugu sa jugozapadne strane blokirati mjesto Vrliku, uz sadejstvo desno od snaga VIII. Brigade, a lijevo snaga IX. Brigade pristupiti likvidaciji i zauzimanju Vrlike. Jedan bataljon ostaviti u Maovicama, kao rezervu na pravcu Drniša, dok sa jednim bataljonom zaposjesti Kozjak (k. 1104 i 1022).

Sastav:
IV. Brigada
IX. Divizije
5 bataljona

Zadatak: izvršiti nastupni marš pravcem Doci — Uništa, brzim naletom sa sjevero-istočne strane napasti i likvidirati selo Cetina, a potom zaobići Kijevo i napasti ga sa sjevero-zapadne strane i likvidirati ga, spriječiti intervenciju neprijatelja iz Knina i Kosova, tj. zatvoriti cestu Knin — Kijevo, kao i cestu preko Polače, izbijajući sa jednim dijelom svojih snaga na Kozjak i zaposjesti Bat (trig. 1207), k. 1072 i k. 805. U koliko se brzo ne uspije likvidirati Kijevo, treba ga blokirati, spriječiti izvlačenje neprijateljskih snaga prema Kninu, a potom u sadejstvu sa snagama IX. Brigade XX Divizije pristupiti likvidaciji Kijeva.⁴

Sastav:
Srednjo-Dalm.
grupa odreda
4 odreda

Zadatak: Aktivnom i upornom odbranom braniti slijedeće pravce: Drniš — Knin, Sinj — Vrlika, Muć — Ogorje — Zelovo, Han-Obrovac — Bajagić — Bitelić — Gljev — Otok — Ruda i paralisati eventualni ispad Svilajske četničke brigade i to:

Dinarski odred:

Sa jednim bataljonom braniti pravac Obrovac — Gala — Gljev, a sa drugim bataljonom pravac Obrovac — Knežice — Bajagić. Pod komandom toga odreda nalaziće se ljudstvo Komande mjesta Satrić, koje će držati položaje na Panju kod Bitelića.

⁴ Vidi dok. br. 106

Mosorski odred:	Sa jednim bataljonom braniti pravac Sinj — Vrlika, a sa drugim bataljonom na prostoru Zelovo — Ogorje — Milešina.
Svilajsko-Mosečki odred:	Izvršiće nastupni marš u pravcu Milešine — Svilaja i u sadejstvu sa X. U. Brigadom napasti i likvidirati Maovice, a potom spriječiti intervencije neprijateljskih pojačanja iz Drniša, držeći Kuniću (trig. 1101), preko k. 880 i k. 807 i k. 877, Maglaj (k. 1070) i k. 1110, isturajući svoje prednje dijelove na Sekavicu prema Stikovu i prema Gradini. Porušiti sve propuste na pomenutoj cesti, cestu što više onesposobiti i dobro je minirati.
Šibensko-Trogirski odred:	Sa južne strane vršiti pritisak na Svilajsku četničku brigadu, koja se nalazi u selima Kljaci, Baljke, Gradac i Otavice.
Raspored snaga po izvršenom zadatku:	Po izvršenom zadatku raspored i zadatak naših snaga biće slijedeći: VIII. Brigada i Mosorski Odred orijentisani prema Sinju i Muću, sa jačom rezervom u Maljkovu pod komandom štaba VIII. Brigade. X. Udarne Brigada i Svilajsko-Mosečki Odred orijentisaće se u pravcu Drniša i Kosova, dejstvujući prema Stikovu. IX. Brigada držaće Kozjak, Crvene Grede i Crni Krš. IV. Brigada IX. Divizije dejstvovaće prema Kninu, a Dinarski Odred ostaće na svome položaju sa kontrolom Han Prologa.
Divizijska rezerva:	U početnoj fazi borbe Divizijska rezerva neće postojati, jer nije ni potrebna, a kada VIII. Brigada zauzme Golo Brdo i Mačju Gredu njezina dva bataljona ostaju na istim položajima, kao divizijska rezerva s tim da se mogu upotrebiti za čišćenje najbliže okoline po odobrenju štaba Divizije.
Veza:	Veza sa štabovima Brigade i Srednjo-Dalmatinskom Grupom Odreda održavaće se pomoću radio stanice prema priloženom planu. Veza sa Dinarskim i Mosorskim Odredom održavaće se preko kurira. Pored ovoga uspostaviti telefonsku vezu između štaba IX. Brigade i Divizije. Veza između

jedinica brigada, bataljona, odreda i četa održavaće se pomoću kurira i ličnim dodirrom. VIII. i X. Udarne Brigade uhvatiće vezu na Golom Brdu. VIII. i IX. Brigada uhvatiće vezu kod Kulišića kuća na putu Koljani — Vrlika. IX. i X. Udarne Brigade uhvatiće vezu na k. 630 sjeveroistočne padine Kozjaka. X. Udarne Brigade i Svilajsko-Mosečki Odred uhvatiće vezu na k. 808 sjeverno od sela Maovice. VIII. Brigada i Mosorski Odred uhvatiće vezu kod sela Maljkova, IX. Brigada i IV. Brigada IX. Divizije uhvatiće vezu na Runjevici (trig. 515), X. Udarne Brigade i IV. Brigada IX. Divizije uhvatiće vezu na Kozjaku.

Sanitet:

Divizijska bolnica nalaziće se na Vrdovu. Divizijska prihvatna bolnica — međubolnica nalaziće se u selu Bračev Dolac.

Hirurška ekipa Divizije nalaziće se u početku u selu Bračev Dolac, a docnije u selu Koljanima u blizini mosta.

Brigadne i odredske ambulante nalaziće se sa svojim jedinicama.

VIII. i X. Udarne Brigade i Svilajsko-Mosečki Odred upućivaće svoje ranjenike pravcem Maovice — Podosoje — Koljane, IX. Brigada pravcem Vinalić — Garjak — Koljani, Dinarski Odred, u koliko nije potrebna hirurška intervencija, slati ranjenike odmah na Vrdovo, a ako je potrebna hirurška intervencija onda ih slati pravcem Bitelić — Zasiok — Dabar — Koljane. Mosorski Odred slaće svoje ranjenike pravcem Satrić — Segin Most — Zasiok — Vrdovo ili Koljane. IV. Brigada IX. Divizije slaće svoje ranjenike pravcem Uništa — Peulje za bolnicu IX. Divizije.

Obezbjedenju brigadnih i odredskih ambulanaata pokloniti punu pažnju, ranjenike evakuisati najsigurnijim pravcem brzo i sa oružanom pratnjom.

Ishrana:

Štabovi svih jedinica pobrinuće se da im ljudstvo prije polaska u akciju dobro jede. Sve brigade XX. Divizije izuzeće iz inten-

danture Divizije po dva obroka rezervne hrane u brašnu i mesu.

Štab Grupe Odreda također će povesti računa o ishrani Odreda.

Ishrana će se vršiti i na terenu na prostoru gdje koja jedinica bude djelovala.

Mjesta štabova:

Štab Divizije nalaziće se na padinama Pleće kod Perkovića kuća, a po likvidaciji Koljana u Koljanima. Štab VIII. Brigade kretaće se pozadi svojih jedinica do Mačje Grede (trig. 680), gdje će i ostati, odakle će dalje upravljati i komandovati sa svojim jedinicama. Štab IX. Brigade kretaće se pozadi svojih jedinica pravcem Bandići — Koljanski most — Garjak — Vinalić. Štab X. Udarne Brigade kretaće se pozadi svojih jedinica odakle će upravljati sa napadom na mjesto Vrliku. Štab Srednjo-Dalmatinske Grupe Odreda nalaziće se na pravcu Vrlika — Drniš u blizini Svilajsko-Mosečkog Odreda, dok će jedan član toga štaba biti sa Mosorskim Odredom. Štabovi odreda nalaziće se pozadi svojih jedinica. Na pravcu dejstva VIII. i X. Udarne Brigade, te Svilajsko-Mosečkog Odreda nalaziće se načelnik ovoga štaba major Čelik, koji će koordinirati rad i sadejstvo sviju jedinica na tome pravcu.

Postupak sa zarobljenicima i prema narodu:

Prema zarobljenicima postupati vojnički, razoružavati ih i spovoditi u štab Brigade, a odatle u štab Divizije. Sa istima postupati korektno, ali vrlo obazrivo. Prema narodu odnositi se što ljepše, objašnjavajući mu da se mi borimo protiv svih neprijatelja našeg naroda i naše slobode. Sve kuće pretresati, da se u istima nije prikrio koji neprijateljski vojnik ili da se u kući ne nalazi nešto od oružja ili vojničke spreme. Hapsiti ona civilna lica, koji su radili protiv Narodno-oslobodilačke borbe, špijunirali u korist neprijatelja, one koji budu sumnjivi i one koji se budu neprijateljski držali prema našim jedinicama.

početak operacije:	Operacija će otpočeti na dan 23 o.mj. i to: IX. Brigada XX. Divizije i IV. Brigada IX. Divizije u 2 časa. VIII. i X. Udarne Brigada u 3 časa. Snage koje vrše obezbjeđenje moraju do 2 časa biti na obezbjeđenju zatvarajući određene pravce, a njihove udarne grupe također do toga vremena treba da budu na zadacima.
Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci:	Znaci raspoznavanja za 23. o.mj. biće Puška — Pobjeda, a za 24 o.mj. Tenk — Timošenko. Ugovoreni znaci prvog dana: poziv: dva kratka zvižduka, a odziv: broj 5, a drugog dana poziv: glas kukavice, a odziv: zdravo. Zauzimanje pojedinih neprijateljskih uporišta označavati paljenjem više manjih vartara od sijena ili drva i bacanjem po jedne crvene raketle, a ako u dotičnom mjestu postoji crkva, onda i zvonjenjem zvona.

Napomena:

Sve jedinice koje se nalaze na osiguranjima treba da budu što aktivnije vršenjem prepada na Hrvače — Han-Obrovac — Glavice — Stikovo i druga mjesta u blizini njihovog položaja, također slati samostalne udarne grupe radi uznemiravanja neprijatelja, sprječavanje pokreta njihovih pojačanja. Ove grupe uspješno mogu djelovati između Sinja i Hrvača na Glavice, na Visoku iznad Sinja i na cesti Sinj — Drniš. Jedinice na osiguranjima moraju uporno braniti dodijeljene im pravce ne puštajući da neprijatelj im prođe, pa makar on bio brojno i mnogo jači. U tom slučaju tražiti od štaba Divizije pomoć.

Štabovi brigada vodiče računa o velikom prostoru, kojega njihove jedinice napadaju, te prema tome vršiti napade sa više kolona, potkolona, vodeći računa i o rasporedu po dubini. Odrediti više samostalnih udarnih grupa sa specijalnim zadacima, a krilima i bokovima posvetiti dovoljno pažnje određujući jače pobočnice, prodirati energično i brzo ka glavnim centrima neprijateljskog otpora, zbunjujući neprijatelja i ne dajući mu potrebno vrijeme i prostor za odstupanje i izvlačenje iz našeg obruča. Kod manjih neprijateljskih uporišta mnogo se ne zadržavati, nego ista treba blokirati sa potrebnim brojem snaga, dok ostali dio snaga neka hitno produžuje prema određenom zadatku. U koliko saveznička avijacija bude napadala Sinj — Drniš i ostala mjesta, jedinice na osiguranjima treba da iskoriste svaku moguću priliku. Ako saveznička avijacija bude kontrolisala

ceste, koje vode ka Vrlici i Kijevu, naše jedinice trebaju da zauzmu također zaklone, kloniti se puta, upotrebljavajući određene znakove za vezu sa savezničkom avijacijom. Specijalna oruđa, kao džon-bule i bazuke upotrebljavati na ona uporišta koja se drukčije ne mogu likvidirati. Mine za ova oruđa najsavjesnije štediti i čuvati.

Po završenoj operaciji najdalje za 24 časa, sve jedinice koje učestvuju u ovoj operaciji dostaviće nam operativni izvještaj sa listama gubitaka i spisak zaplijenjenog materijala.

U prilogu dostavlja se izvještaj o neprijateljskim snagama, položaju i naoružanju Vrličke Krajine i spisak narodnih neprijatelja u Vrličkoj Krajini.

Ova zapovijest je strogo povjerljive prirode. Ona se ne treba čitati pred strojem, zato da bi se sačuvala potrebna tajnost i u operaciji postiglo iznenađenje. Štabovi će voditi računa da izvođenje priprema za ovu operaciju ne kompromituje istu, a može se obmanuti neprijatelja pronošanjem glasova da ćemo napasti Hrvače i Sinj. U prilogu dostavlja se skica terena izvođenja operacija 1:50.000.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
p. pukovnik
Edo Santini

Komandant
p. pukovnik
Mile J. Uzelac

(M. P.)

Dostavljeno:

Štabu VIII. Korpusa
Štabu IX. Divizije za IX. Brigadu
Štabu VIII., IX. i X. U. Brigade XX Divizije
Štabu Srednjo-Dal. Grupe Odreda
Štabu: Mosorskog i Dinarskog Odreda.

Dostavlja se u prilogu: 1) Skica terena i plan operacija
2) Podaci o neprijatelju

Še obezbjeđenja moraju do 2 časa biti na obezbjeđenju zatvarajući određene pravce, a njihove udarne grupe također do toga vremena treba da budu na zadacima.

ZNACI RASPOZNAVANJA I OBEZBEĐENI ZNAČI:

Znaci raspoznavanja sa 23 o.m.j. biće POŠKA - POBJEDA, a sa 24 o.m.j. TENA - TIHOĆENNO. Ugovoreni znaci prvog dana: poziv: dva kratka zvižduka, a odziv: braj 5, a drugog dana poziv: glas kukavice, a odziv: zdrave.

Osusmanje pojedinih neprijateljskih uporišta označavato palenjem više manjih vatara od sijena ili drva i bacanjem po jedne crvene rakete, a ako u dotičnom mjestu postoji crkva, onda i svnjenjem svona.

NAPOMENA:

Sve jedinice koje se nalaze na osiguranjima treba da budu što aktivnije vršenjem prepada na Hrvace-Hen Obrovac-Glavice-Stikovo i druga mjesta u blizini njihovog položaja, također alati samostalne udarne grupe radi unnamiravanja neprijatelja, sprječavanja pokreta njihovih pojačanja. Ove grupe uspješno mogu djelovati između Sinja i Hrvaca na Glavice, na Vinoku ispod Sinja i na cesti Sinj-Drniš. Jedinice na osiguranjima moraju uporno braniti dodjeljene im pravce nepuštajući da neprijatelj iz prodrne, pa makar on bio brojno i znoga jači. U tom slučaju tražiti od Štaba Divizije pomoć.

Štabovi Brigada vodiče računa o velikom prostoru, kojega njihov jedinice napadaju, te prema tome vršiti napade sa više kolona, podkolona, vodeći računa i o rasporedu po dubini. Odrediti više samostalnih udarnih grupa sa specijalnim zadacima, a krilima i tekovima posvetiti dovoljno pažnje određujući jače pobočnice, prodirati energično i brzo ka glavnim centrima neprijateljskog otpora, zbunjujući neprijatelja i nedajući mu potrebno vrijeme i prostor za ustupanje i isvlačenje iz našeg obruđa. Kod manjih neprijateljskih uporišta mnogo se ne zadržavati, nego ista treba blokirati sa potrebnim brojem snaga, dok ostali dio snaga neka hitno produkuje prema određenom zadatku. U koliko saveznička aviacija bude napadala Sinj, Drniš i ostala mjesta, jedinice na osiguranjima treba da iskoriste svaku moguću priliku. Ako saveznička aviacija bude kontrolisala ceste, koje vode ka Vrlici i Kijevu naše jedinice treba da zauzmu također zaklone, kloniti se puta, upotrebljavajući određene znakove za vezu sa savezničkom aviacijom. Specijalna orudja, kao džumbule i bezuke upotrebljavati na ona uporišta koja se drukčije ne mogu likvidirati. Mine sa ova orudja najsavjesnije štediti i čuvati.

Posavršenoj operaciji najdalje za 24 časa, sve jedinice koje učestvuju u ovoj operaciji dostaviće nam operativni izvještaj sa listama gubitaka i spisak zaplijenjenog materijala.

U prilogu dostavlja se izvještaj o neprijateljskim snagama položaju i naoružanju Vrličke Krajine i spisak narodnih neprijatelja u Vrličkoj Krajini.

Ova zapovjest je strogo povjerljive prirode. Ona se ne treba čitati pred strojem, zato da bi se sačuvala potrebna tajnost i u operaciji postiglo iznenadjenje. Štabovi će voditi računa, da izvođenje priprema za ovu operaciju ne kompromituje istu, a može se obmanuti neprijatelja pronosjenjem glasova da ćemo napasti Hrvace i Sinj. U prilogu dostavlja se skica terena izvođenja operacije i 1:50.000.

Štarta fašizmu i sloboda narodu!

Politkomesar
p.pukovnik

Dostavljeno:

- Štabu VIII. korpusa
- Štabu IX. Divizije sa IX. Brigadu
- Štabu VIII., IX. i X. U. Brigade XX Divizije
- Štabu Srednjo-Dal. Grupe Određe
- Štabu Mosorskog i Dinarskog Određe.

Komandant
p.pukovnik

Micek Uzelac

Dostavlja se u prilogu: 1) Skica terena i snaga neprijatelja 2) Podaci o neprijatelju

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 20. JULA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O OPERATIVNOJ SITUACIJI, ORGANIZACIJI I FORMACIJI JEDINICA¹

STAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
op. Broj 1090
Dana: 20/VII 1944 u sati

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec juni
1944. godine.

GLAVNOM ŠTABU NARODNO OSLOBODILAČKE
VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

I. OPERATIVNA SITUACIJA U GLAVNIM CRTAMA

Općenito uzevši mjesec juni možemo smatrati periodom naše ofanzive odnosno neprijateljskog defanzivnog držanja.²

Već je situacija posljednjih dana mjeseca maja davala naslutiti, kako smo u našem prošlom izvještaju i napomenuli,³ da bi se razvoj vojničkih događaja, odnos neprijatelj, snaga, grupisanja, držanja pokreta itd. u Slavoniji mogli okrenuti u našu korist.

Otišla je 42. Jäger divizija,⁴ otišao je dobar dio I. čerkeske divizije.⁵ Ostale su prijašnje posade u starim stalnim garnizonima pojačane nekim novim domaćim novačkim bojnama i proširile se u neka nova manja uporišta (Podgorač, Cepin). Držanje istih u glavnom pasivno: obrana uporišta i držanje, uz male iznimke, komunikacije između tih uporišta na neoslobođenom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10—1/4, k. 473—V.

² O dejstvima jedinica 6. korpusa NOVJ u junu 1944. vidi tom V, knj. 28, dok. br. 108.

³ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 8.

⁴ Njemačka 42. lovačka divizija je tada otišla u Italiju gdje je ušla u sastav 14. korpusa. (Podatak iz Ratnog dnevnika njemačke Vrhovne komande oružanih snaga, izdanje 1961, str. 1881.)

⁵ Dijelovi 1. kozačke konjičke divizije, 1944. dejstvuju u Moslavini, na području Bilo-gore, u Podravini i južno od Save (Banija, Pokuplje, Zumberak). Vidi tom V, knj. 27, dok. br. 123. knj. 28, dok. br. 51 i reg. br. 2 6. k. 78—A u Arhivu V.I.I.

i poluoslobodenom teritoriju. Detaljni podaci o neprijateljskim snagama i pokretima vide se iz priloga broj Ob. 1027.⁶

Ispada većih razmjera bilo je na Dilju i neprijatelj (Čerkezi) ih je opetovano vršio sve dok nije temeljito poražen kod Pake početkom mjeseca jula, o čemu ćemo podnijeti detaljniji izvještaj slijedeći put."

Ovakova situacija naravno da nam je konvenirala i XII. Divizija prešla je u ofanzivu.

Kao najpodesniji operativni pravac određen joj je Istočna Slavonija. Diktirali su nam ga slijedeći razlozi:

a) vojnički — postojanje većeg broja manjih uporišta (Bizovac, Krndija, Podgorač, Čepin itd. i najmekši dio glavne pruge Beograd — Zagreb istočno od Sl. Broda).

b) politički — najzrelija situacija za mobilizaciju uz uvjet uspješne vojničke djelatnosti.

c) ekonomski — najbogatiji dio Slavonije u inače gladnom mjesecu junu, što je pojačano nestašicom mesa na oslobođenom teritoriju poslije aprilsko-majske neprijateljske ofanzive na Slavoniju."

d) sama činjenica da se XII. Divizija već od maja nalazila tamo u vezi s prijašnjim zadacima i da nam, uz ostale povoljne uslove, nije bilo u prilog prebacivati diviziju na novi sektor, što ide na uštrb odmornosti trupa, dobitku u vremenu i čuvanju obuće.

Rezultati u svakom pogledu na koncu mjeseca juna potvrdili su ispravnost takove odluke ovog Štaba.

Štab XII. Divizije sa svoje strane najsavjesnije se bavio na licu mjesta procjenom dnevne momentane situacije i koristeći »Taktička uputstva« upravo ih majstorski provodio u djelo, što se vrlo plastično vidi iz priloga op. broj 1010.⁹

Oslobođenje Podgorača — najveća akcija u Slavoniji, gotovo potpuna likvidacija posada Bizovac i Krndija,¹⁰ niz velikih i manjih zasjeda, stalni napadi na neprijateljske komunikacije, borbe na terenu dokazuju veliku aktivnost XII. Divizije i zrelost i zalaganje Štaba iste divizije.

Ukupni rezultat otetog oružja, uništenog materijala, neprijateljske žive snage, bio bi još veći, da su sredstva za vezu

⁶ Vidi dok. br. 33/2, k. 479 u Arhivu V.I.I.

⁷ O borbi kod Pake, 1. jula 1944, vidi dok. br. 109.

⁸ Opširnije o toj ofanzivi vidi tom V, knj. 26, dok. br. 136 i knj. 27. dok. br. 83 i 103.

⁹ Redakcija nije pronašla navedeni prilog.

¹⁰ Dvanaesta divizija je uništila neprijateljski garnizon u Podgoraču 19. 20. juna 1944. Napad na Bizovac izvela je 16. a na Krndiju 24. juna (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 69, 75, 94 i 108).

obilnija. Taj nedostatak osjećao se osobito za vrijeme borbi na otvorenom terenu.

Zahvaljujući izdašnoj pomoći Saveznika, što se vidi iz priloga¹¹ broj A. 1089/1944, otklonjen je nedostatak u municiji, eksplozivu, odjeći i obući, a dobili smo sad i priličan broj radio stanica i telefonskog materijala, pa će se definitivno likvidirati i pitanje veze.

Upotrebom nagaznih mina i eksploziva ukočen je saobraćaj u pretežnoj mjeri na cestama, na neoslobođenoj i poluoslobođenoj teritoriji, što dovodi do još veće pasivnosti neprijatelja. Od pruga neprijatelj upotrebljava još glavnu prugu, uz velike smetnje. Pruge Vinkovci — Osijek i Našice — Osijek za sad još dosta nesmetano rade, a Lipik — Banova Jaruga i Virovitica — Barč uz ogromne prekide. Prugu Đakovo — Osijek ne upotrebljava neprijatelj uopće, iz nama nepoznatih razloga. Ostale pruge u Slavoniji su srušene.

O radu XXVIII. Udarne Divizije izvještaj će iscrpniji podnijeti X. Korpus,¹² a sigurno i drug komandant NOV i PO Hrvatske¹³ koji se na vrelu upoznao sa stanjem stvari. Ovdje možemo napomenuti samo toliko da se rad XXVIII. Ud. Divizije na našem teritoriju odrazio toliko, što je razbijen, likvidacijom Vel. Grđevca i Vel. Pisanice,¹⁴ lanac uporišta Daruvar — Bjelovar, što ćemo u slijedećem našem planu nastojati proširiti, produbiti i učvrstiti saradnjom sa X. Korpusom.

Napominjemo ovdje držanje Čehoslovačke Brigade. Od kad je ušla u sastav XII. Divizije,¹⁵ njena vojnička aktivnost i

¹¹ Redakcija nije pronašla taj dokumenat. Međutim, iz izvještaja koji je upućen Odsjeku za naoružanje Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske vidi se da je 6. korpus u julu 1944. primio od saveznika slijedeći materijal: pušaka 50, puškmitraljeza 4, teških minobacača 10, lakih minobacača 12, metaka za mauzer-puške 734.900 komada, za engleske puške 150.000 komada, za šmajsere (automate) 138.300 komada, za engleski puškmitraljez 633.460 komada, za PA (protivavionske) topove 15.675 komada, mina za minobacače 1.532 komada i ručnih bombi 800 komada. (Arhiv V.I.I., reg. br. 10—14, k. 484.)

¹² O radu 28. divizije u junu i prvoj polovini jula 1944. vidi dok. br. 6, 39 i 40 u ovoj knjizi i tom V, knj. 28, dok. br. 34, 43, 62, 66, 70 i 106.

¹³ Ivan Gošnjak, koji je u julu 1944. obišao 6. i 10. korpus NOVJ. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/7 i 119 9.)

¹⁴ Neprijateljski garnizon u Velikom Grđevcu uništila je 28. divizija 13. juna 1944. u sadejstvu sa jedinicama 10. korpusa NOVJ. Neprijateljske posade u Velikoj Pisanici i Severinu povukle su se u Bjelovar prije nego što je napad počeo (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 34, 43, 66, 70, 129, 130, 132 i 133).

¹⁵ Čehoslovačka brigada »Jan Žižka« ušla je u sastav 12. divizije u oktobru 1943. Od januara 1944. djeluje samostalno, pod neposrednom komandom Štaba 6. korpusa NOVJ. U sastav Divizije ponovno je vraćena krajem maja iste godine. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—6, k. 881A, 3/5, k. 897, 4/3, 5/3, 6/3, 7/3 i 8—1/12. k. 898.)

sposobnost mnogo se povećala a uslijed jače pomoći i kontrole krenuo je na bolje i politički život iste.

Grupe odreda nisu učinile ono što su stvarno mogle. Istina, na njihovih 85 puškomitraljeza i 650 karabina ne možemo gledati kao na oružje u rukama brigada, zbog posebnih zadataka i uopće organizacije odreda, ali svakako mjesečni bilans od 76 otetih pušaka, 2 puškomitraljeza i 280 istrebljenih neprijateljskih vojnika dokazuje da to naše oružje i snage ne daju dovoljne »kamate«. Zapadna Grupa je bolja u svakom pogledu, a Bilogorski Odred još uvijek vodi, što je još jedna potvrda, da pored svih ostalih jednakih ili sličnih objektivnih uslova, uspjesi zavise od kadrova.¹⁶

Načinićemo veće smjene rukovodstva u Istočnoj Grupi i njenim odredima o čemu ćemo vas u slijedećem izvještaju obavijestiti.

Naša neposredna pomoć i kontrola još će se više povećati i uspjeh ne bi smio izostati. Pokušaćemo i akcije grupa odreda.¹⁷

Djelatnost diverzantskih bataljona je povećana, ali još nedovoljna.¹⁸ Štab Diverzantskog bataljona rasteretićemo od dosadašnjeg posla — brige s eksplozivom i moći će da pruži veću pomoć svojim četama rasturenim po terenu. Osobito je do sad neaktivna bila diverzantska četa sektora Slatina — Našice.

O proširenju relativno stalnog oslobođenog teritorija kroz protekli mjesec ne može se govoriti, ali se postojeća operacijska osnovica zato stalno učvršćuje, što je svakako jedan od nužnih uslova za daljnje naše proširenje u slavonskim prilikama.

Za mjesec juli uz ovakovo stanje neprijatelja, kako se vidi iz priloga broj ob. 1027, a u vezi sa osiguranjem žetve, transportiranjem žita, stanjem u X. Korpusu, odlaskom XXVIII. Ud. Divizije¹⁹ i snagama s kojima raspolažemo, glavni operacijski pravci biće nam preko Požeške kotline u Daruvarski ba-

" U sastavu Zapadne grupe NOP odreda 6. korpusa bili su: Posavski, Daruvarski i Bilogorski, a u Istočnoj grupi Požeški, Diljski i Osječki NOP odred (vidi dok. br. 109).

¹⁷ Tako u originalu.

¹⁸ O dejstvima 1. diverzantskog bataljona u junu i julu 1944. vidi dok. br. 109 u ovoj knjizi i tom V. knj. 27, dok. br. 35 kao i dok. br. 20—2, k. 473, 11—4 i 24—4, k. 473B u Arhivu V.I.I.

¹⁹ Ona je po naređenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske 4 5. maja prešla na operativno područje 10. korpusa, gdje je ostala do polovine jula 1944 (vidi dok. br. 18 i 39 u ovoj knjizi i tom V. knj. 27. dok. br. 34 i 83).

zen. Naravno u koliko se nešto bitno ne promijeni od strane neprijatelja. O tome ćemo podnijeti izvještaj početkom augusta.²⁰

II. ORGANIZACIJA ŠTABOVA JEDINICA

U vezi s ovim pitanjem nema od našeg prošlog izvještaja nikakvih bitnih promjena.²¹

III. FORMACIJSKO STANJE

Kroz mjesec juni nisu ni po tom pitanju provedene neke značajnije promjene. Broj brigada, divizija i odreda ostao je isti, a njihova popuna na formacijom predviđeno brojno stanje nije također uspjela s obzirom da mobilizacija novih boraca slabo ili nikako ne pretiče izbačene iz stroja.

U junu je mobilisano 560 novih boraca u brigade i odrede, a izbačeno je iz stroja preko 360.

Najbolje raste Bilogorski Odred i ima perspektive da kroz slijedeći mjesec preraste u brigadu. Oni istina mobilisu Podravce na parolu da ostanu u Bilogorskom odredu, ali postoji kod tih boraca raspoloženje da se oforme u Virovitičku brigadu.²² Za sad im je brojno stanje po spisku oko 450 boraca.

Ruse smo u Osječkoj brigadi pojačali Srbima i Hrvatima i formirali IV. bataljon.²³

Mađarski bataljon, koji broji 140 boraca, uklopićemo u Omladinsku brigadu kao posebni (peti) bataljon, da se ponovno provede kroz borbu.

Formirane su dvije udarne grupe Diljskog Odreda, južno od glavne pruge: jedna istočno, a druga zapadno od SI. Broda, sa zadatkom infiltracije tog dijela Posavine. Ljudstvo u njima smjenjujemo povremeno. Njihov porast još se ne primjećuje.

S obzirom na dovoljan raspoloživi broj teškog pješadijskog oružja (teških mitraljeza, teških bacača, protivtenkovskih pušaka i džon-bula), izvršićemo popunu i formiranje stalnih četa pratećih oružja u svim bataljonima brigada tako da za sad uđu u svaku tu četvu po dva teška mitraljeza, dva teška bacača, dvije protivtenkovske puške i dva džon-bula. Jurišne čete također ćemo popuniti odjeljenjem džon-bula, koji kako izgleda (još nismo u borbi oprobali) pretstavljaju odlično pješadijsko oružje pri osvajanju uporišta.

²⁰ Vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 6. korpusa Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske o borbama u avgustu 1944.

⁵¹ Vidi tom V, knj. 28. dok. br. 57.

²² i ²⁷ O formiranju Virovitičke brigade i 40. divizije vidi tom V, knj. 28. dok. br. 57.

²³ Opširnije o formiranju tog bataljona vidi tom V, knj. 28. primjedbu br. 119 uz dok. br. 106.

IV. PROMJENE U ORGANIZACIJI I FORMACIJI

Sve personalne promjene (smjene i premještanji pojedinih rukovodilaca) vide se iz priloženih naredbi.

Oficirska škola⁴ organizovana je prema posljednjem naređenju tog Štaba. Postoje svi kursevi i sastav nastavnčkog kadra mnogo je poboljšan smjenom nastavnika iz operativnih jedinica.

Uopće nivo škole i kurseva digao se na solidnu visinu, što treba zahvaliti u mnogom radu i zalaganju komandanta škole, majora Bradača.⁵ Predložili smo ga za unapređenje.

Proširen je Personalni odsjek tehničkim osobljem i primiče na sebe veći dio pitanja tehničke naravi koji inače leži na štabovima bataljona, brigada i odreda i koji nisu u stanju na vrijeme rješavati sva personalna pitanja, što je dovelo do nepoželjnog nezadovoljstva pojedinaca i moglo bi imati težih političkih posljedica.

Veza avionom s Glavnim Štabom i Vrhovnim Štabom i ovo tehničko proširenje Personalnog odsjeka otkloniće tu opasnost u najkraćem roku.

V. BROJNO STANJE I NAORUŽANJE I NACIONALNI I SOCIJALNI SASTAV

Dostavlja se u prilogu.⁶ Napominjemo ovdje samo to, da se iz pregleda brojnog stanja i naoružanja ne vidi velik broj otetih pušaka i automatskog oružja koje se nalazi dijelom u slagalištu i čeka nove borce, a dijelom u mehaničkoj radionici na opravi.

VI. RAZNO

Stab korpusa kao operativni Stab nije zbog sticaja okolnosti (otsustvo XXVIII. Ud. Divizije) mogao doći do izražaja u mjesecu junu.

Naše rukovođenje sastojalo se u većoj neposrednijoj pomoći pojedinim štabovima odreda i Štabu XII. Divizije.

Formiranjem nove XL Divizije riješiće se i to pitanje.⁷

Priredili smo aerodrom. Otišlo je do sada 550 ranjenika i invalida. Riješen je tako jedan težak problem. Pitanje inva-

⁴ Formirana je po naređenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 20. aprila 1944 (Arhiv V.I.L., reg. br. 7—lft, k. 475).

⁵ Milan Bradač

⁶ O brojnom stanju, naoružanju, nacionalnom i socijalnom sastavu ljudstva 6. korpusa vidi izvod iz knjige brojnih stanja i naoružanja Štaba korpusa, dok. br. 108.

lida i nepokretnih ranjenika sa svim mogućim posljedicama **ne** postoji više. S druge strane avionska veza s vama i s Vrhovnim štabom ubrzaće i olakšati rješavanje svih pitanja koja **su** redovno zakašnjavala.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Vlado Janić

Komandant, potpukovnik:
Mate Jerković

Prilozi:

1. Izvedene akcije u mj. junu Op. br. 1010, Brojno stanje i naoružanje, Soc. i nacionalni sastav.
2. Izvještaj pojedinih ostsjeka (Ob. br. 1128, Ostsjeka za vezu br. 1130 Podaci Personalnog ostsjeka)
3. Pregled primljene spreme od Saveznika.
4. Naredba Štaba VI. Korpusa broj
5. Spomenica »Godišnjica VI. Korpusa«.

BR. 56

**ZAPOVIJEST ŠTABA 8. DIVIZIJE NOVJ OD 20. JULA 1944.
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA PRELAZ NA KORDUN I
OSIGURANJE RANJENIKA¹**

Z A P O V I J E S T

Štaba VIII. Udarne Divizije NOV Jugoslavije za dan
20. VII. 1944 god.

I¹

I.

Naša Divizija dobila je zadatak da izvrši prelaz preko Dobre, želj. pruge i ceste Ogulin — Karlovac, te rijeke Mrežnice, zatim da osigura preko ovih komunikacija prevoz ranjenika.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 81, k. 827.

² O izvršenju postavljeno:» zaaatka vidi dok. br. 85.

Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

II. Brigada

Zadatak: Za vrijeme ovog prelaza obrazovaće prethodnicu te postaviti osiguranje prema Ogulinu, Tounju i Generalskom Stolu. Osiguranja postaviti na sljedećim mjestima: Jedan bataljon postaviti prema Ogulinu na koti 412 (Mila Glavica) koji će ostati na osiguranju sve dok cijela kolona ne pređe rijeku Bistru i Dobru. Ovaj bataljon treba biti sutra 21 ov. mj. u 17 sati u Trošmariji, gdje će se sastati sa Inženjerijskom četom I. Brigade kojoj će dati osiguranje pri podizanju mosta na rijeci Bistri. Na određenim položajima mora biti u 18 sati. Sa dva bataljona postaviti osiguranje na željezničkoj prugi i cesti prema Generalskom Stolu i to sjeverno od sela Zatezale na liniji kota 200 — selo Slat. Cestu prema Generalskom Stolu kao i želj. prugu minirati, a nakon prolaza kolone prugu porušiti. Jedan bataljon postaviti na osiguranje prema Tounju kod raskrsnice ceste Trošmarija — Tounj i želj. pruge kod Višnjic Brda. Pošto pređe kolona Gornje Dubrave, ovaj bataljon će s tog položaja krenuti prema glavnoj cesti Ogulin — Karlovac, te izbiti kod sela Kukići sa zadatkom da na toj prostoriji postavi osiguranje prema Tounju gdje se zadržati 3 sata kada će krenuti na Mrežnicu kod Mašnik šume i sa ostalim bataljonima obrazovati zaštitnicu. Po prolazu glavnine kolone preko ceste i želj. pruge Brigada će sa tri bataljona zatvoriti pravac Generalski Stol — Mašnik na liniji selo Miriči — Katić, kontrolišući Mrežnicu i cestu, po prelazu glavnine preko Mrežnice Brigada će krenuti istim putem kao zaštitnica.—

I. Brigada

Zadatak: izvršiti neposredno osiguranje ranjenika i Divizona i komora, s tim što će jedan bataljon dati uz ranjenike, tako da kod svakih kola budu po 2 borca. Dva bataljona će se kretati neposredno ispred ranjenika koji će dati lijeve i desne pobočnice na udaljenosti od 300 — 500 metara i pri pokretu pobočnice će

ispitivati sve obližnje šumarke kako ranjenici ne bi naišli na zasjedu. Jedan bataljon će [se] kretati pozadi komora. Ovakvim rasporedom i osiguranjem Brigada će preći rijeku Mrežnicu, a po prelazu Mrežnice izbacit će dva bataljona na osiguranje prema Keić mostu na prostorijski Mateško Selo — Ruškovac, koji će ostati na tom osiguranju, dok ne prođe cijela kolona, a jedan bataljon ići će dalje u prethodnicu. —

Brigada »Franje Ogulinca Selje« Zadatak: Kretaće kao zaštitnica kolone, s tim što će jedan bataljon ostaviti u Gojaku, sa zadatkom da zatvori pravac Ogulin, do dolaska Karlovačke Brigade, a ostala dva bataljona kretati će se do Dubrava i tu sačekati Karlovačku Brigadu sa transportom.

Pravac kretanja Zdihovo — Liplje — Ponikve — Trošmarija. Kolona pješadije preći će Dobru kod Trošmarije i kod sela Vucelići sačekati kolonu kola koja će kretati od Trošmarije preko Popova Sela — Gojaka, te preći Bistru kod Gojaka na mjestu gdje će se načiniti most. Zatim Gornje Dubrave — Rebići — Zatezale — Mirići — kota 223 — Mašnik šuma, te kod kote 220 preći Mrežnicu.

Brdski Divizion i komore

Kretati će se pozadi kolone ranjenika.

Koncentracija

Sve jedinice izvršit će koncentraciju sutra do 12 sati na prostorijski Zdihovo — Liplje — Ponikve i to II. Brigada će se još večeras prebaciti preko Kupe i zanoćiti u Zdihovu i osigurati ranjenike koji će se u toku noći prebaciti u Zdihovo. Sutra 21. ov. mj. do 8 sati u jutro obaviti jedan obrok, a nakon toga prebaciti se na sektor Ponikve gdje obaviti obrok do 14 sati. Jedan bataljon ostaviti uz ranjenike, dok ne dođe I. Brigada. I. Brigada krenuće sa ranjenicima XIII Divizije u 6 sati iz sadašnjih baza u Zdihovo i Liplje, srediti sve ranjenike u šumi pored Zdihova i tu obaviti ručak. Brdski divizion prebaciti će se preko Kupe sutra u 6 sati ujutro i doći u šumu kod Zdihova i tu obaviti dva obroka hrane. Brigada »Franje Ogulinca Selje« prebaciti će se u 6.30 sati preko Kupe u Bosance i tu obaviti dva obroka.

Pokret Sa sektora Zdihovo — Ponikve jedinice će krenuti sutra 21. ov. mj. u, 14 sati određenim pravcem, do tog vremena sve jedinice će se spremati za pokret, a I. Brigada srediti kolonu ranjenika. —

Znaci raspo- Za 21. VII. 1944. biće pištolj — per-
znavanja jasica, a ugovoreni poziv Nikola, a odgovor Stevo. —

Napomena: Za vrijeme pokreta sve jedinice povećće računati o redu u koloni, te odrediti dežurne kolone koji će se starati o tome da se kolona ne odužava i da se za vrijeme marša ne prekida veza. Obzirom na važnost zadatka i na dugi marš skrenuti pažnju svim starješinama da pokažu najveću budnost i požrtvovanost kod izvršenja zadatka. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: V. d. Komandanta, p. pukovnik:
D. Hrstić Mih. Blažević
(M. P.)

BR. 57

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 20. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJA U
DREŽNICI I TUŽEVICU¹

ŠTAB XIII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 456
Dne 20/VII. 1944.

Operativni izveštaj
iz akcije na Drežnici
i Tužević dana
13. jula 1944. godine.

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ

Akcija je izvođena u mestu Drežnici i Tuževiću, kao i na komunikacijama Ogulin — Jasenak, Ogulin — Desmerice,

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.LL, reg. br. 2—1/3, k. 913.

Modruš — Puškarice, Jezerane — Drežnica. Uporište koje je trebalo likvidirati bilo je mesto Drežnica i Tužević, dok su na komunikacijama vođene borbe sa pojačanjima koja su prodirala iz okolnih uporišta. Uporišta Drežnica i Tužević bili su utvrđeni sa bunkerima izgrađenim od kamena i zemlje, povezani sa iskopanim rovovima i saobraćajnicama, na svim okolnim kotama nalazila su se utvrđenja, a ispred njih pretstraže. Ova uporišta nisu bila ograđena žicom.

Jačina posade u Drežnici bila je 186 legionara, od kojih 60 ustaša. Legionari su iz 392. »plave« legionarske divizije.² Jačina posade u Tuževiću bila je 80 legionara iz gore pomenute divizije. Naoružanje ovih posada bilo je: u Drežnici bilo je 2 poljska dalekometna topa 105 mm., 8 puškomitraljeza, nekoliko tromblona i malih bacača, ostalo puške i šmajseri. Naoružanje neprijatelja u Tuževiću bilo je 2 teška bacača, 2 teška mitraljeza, oko 5 puškomitraljeza, nekoliko lakih bacača i tromblona. Ostalo puške i šmajseri.

Gore navedena uporišta i teren nalaze se na sekciji Ogulin 1 :100.000.

Teren na kome su vođene borbe je delimično čist, delimično pokriven šumom, jako brdovit, slabo pristupačan. Neprijatelj je mogao sa motorizacijom doći sa tri pravca i to: od Jezerana prema Drežnici i Tuževiću, od Krivog Puta prema Tuževiću, od Ogulina preko Jasenka ili pak Breznoga ka Drežnici, kao i Novoga i Krivog Puta preko Stalka.

Obližnji neprijateljski garnizoni su: Ogulin, Oštarije, Josipdol, Modruš, Vrh Kapele, Stajnica, Križpolje, Jezerane, Brinje, Krivi Put.

Stab divizije odlučio je da likvidira gore navedena uporišta s obzirom da likvidacijom istih oslobađa se veliki teren, pružaju se mogućnosti za napadanje i likvidaciju, kao i uveliko ugrožavanje komunikacije Modruš — Brinje — Senj, a pored toga što će sa oslobodenjem toga teritorija pružiti se mogućnost našem življu da radi i obrađuje letinu koja je prisustvom neprijatelja bila onemogućena, a život ugrožen. Za ovu operaciju bile su angažovane sledeće jedinice: I. udarna brigada, II. brigada, I. i II. Odred, što se vidi iz priložene zapovesti.³ Drugih jedinica nije bilo koje bi kooperirale ovoj akciji.

Prilog: pismena zapovest sa skicom. Zapovest je razrađena sa svim štabovima brigada i bataljona usmeno.

² U Drežnici se nalazila ojačana 2. četa poljskog dopunskog bataljona njemačke 392. legionarske divizije (»Plave«) i jedan vod artiljerije (Arhiv V.M., reg. br. 41'3, k. 74).

³ Vidi dok. br. 29.

Borba je imala otpočeti i otpočela je 13. VII. u 1 sat, dok mestimično je počela 45 minuta ranije usled nailaska naših jedinica na neprijateljske patrole koje su bile isturene, a na koje su naše jedinice morale naići prilikom podilaženja.

I. brigada napala je neprijateljsko uporište u Drežnici sa tri bataljona, letećom grupom, izviđačkim vodom i jednim vodom IV. bataljona koji su imali sledeći zadatak: jedan bataljon napasti preko Vučjaka k. 550 — sela Bosnića i Tatalovića i čisteći ispred sebe sva uporišta, upasti u samo mesto Drežnicu, sa levim krilom zatvoriti neprijatelju otstupnicu prema Jezeranima. Jedan bataljon imao je zadatak napasti neprijatelja sa severozapadne strane preko Matuše, ali centar napada da bude i pravac kretanja cesta Jagetići — Drežnica. Jedan bataljon imao je zadatak da napadne neprijatelja sa juga na kotu Zredel, da očisti i likvidira sve ispred sebe i upadne u mesto Drežnicu s time da njegovo desno krilo se sastavi sa bataljonom koji dolazi od Tatalovića, da zatvori pravac prema Jezeranima i ne dozvoli neprijatelju da pobjegne. Udarne leteća grupa kao i jedan vod IV. bataljona imali su zadatak da tiho i neprimetno sa jakom prodornošću upadnu u centar Drežnice i napadnu komandu mesta, odnosno Štab neprijateljske posade, da ga unište, na taj način unesu paniku kod neprijatelja i ne dozvole mu da se sredi i organizuje za odbranu. Jedan bataljon bio je u rezervi. Jedan bataljon II. brigade bio je pridodat pod komandu I. brigade, a koji je imao zadatak da postavi osiguranje i zatvori pravac Jezerane — Drežnica na liniji Maravići — Lokve — Selište i da ne dozvoli neprijatelju da pruži pomoć i doturi pojačanje tim pravcem posadi u Drežnici.

I. brigada je napala neprijatelja tačno u 1 sat. Borba i događaji skoro u potpunosti razvijali su se po stvorenom planu. Sve jedinice su blagovremeno stupile u dejstvo sa energičnim • napadom, jakom vatrom a zatim jurišem likvidirali su sva neprijateljska uporišta i upali u sam garnizon, a udarna leteća grupa u potpunosti je izvršila svoj zadatak napavši sam neprijateljski Štab — komandu u Drežnici i stvorivši paniku među neprijateljem. Među neprijateljem je zavladao velika panika naročito posle jednosatne borbe, dok u početku je neprijatelj davao strahoviti otpor sa vrlo žestokom i preciznom vatrom sa jakom upornošću kod svojih utvrđenja, tako da se je vodila borba na vrlo kratkom otstojanju. Neprijatelj je sa artiljerijom tukao za cijelo vrijeme, ali budući da su to dalekometni topovi, nisu mogli doći do izražaja na kratkom otstojanju, te je neprijatelj prebacivao po nekad i za nekoliko kilometara. Prilikom neprijateljskog povlačenja — odstupanja, neprijatelj je ipak uspeo da ponese sa sobom najpotrebnije oružje i iskoristio je

noć i vrlo gustu maglu, te se tako probio, a iskoristio je isto i nedostatak naših jedinica koje nisu blagovremeno i potpuno zatvorile pravac Jezerane — Drežnicu.⁴

Odmah po zauzeću Drežnice Stab I. brigade izvršio je sledeći raspored: dva bataljona na položaju i to jedan na Zredelu da osigura pravac Jezerane — Drežnica i Selište, a jedan bataljon kod Zljebe radi osiguranja iz šume. Jedan bataljon dobio je zadatak da garnizonira Drežnicu i evakuše zarobljenike i plen, dok je jedan bataljon dobio zadatak da bude u rezervi, a dve čete i to: jedna iz IV. i jedna iz II. bataljona dobile su zadatak da progone neprijatelja prema Jezeranima koje su to činile dok nisu došle u kontakt sa I. bataljonom II. brigade koji se nalazio u Lokvi na osiguranju.

I. Odred dobio je zadatak da napadne Tužević sa dva bataljona i četom pri Štabu, dok jedan bataljon dobio je zadatak da se postavi na Stalak s time, što jednu četvu ima postaviti u Vodice radi zatvaranja pravca Krivi Put — Alan — Vodice — Stalak. Ostale snage bataljona ima da osiguraju zaleđinu jedinica koje operišu na Drežnicu kontrolišući sve pravce, a naročito Novi — Jasenak i Stalak — Tomići.

I. Odred napao je neprijatelja tačno u 1 sat obuhvatajući neprijateljsko uporište koje je bilo razmešteno po svim zaseocima Tuževića sa severne, zapadne i južne strane. Jedan vod sa minerskim odeljenjem postavljen je kao zaseda i osiguranje s tim da minira put sa pravca Brinje — Bukovlje — Tužević kod Vodoteča. Borba dosta žestoka vođena je do 6 sati i jedinice su uspele da postepeno likvidiraju ovo uporište zauzevši sve uporne tačke osim jedne u selu Vujićima, koje se nije uspelo likvidirati usled jake neprijateljske koncentrične vatre, kao i zbog zadržavanja oko evakuacije ranjenika i plena u kome vremenu je neprijatelju došlo pojačanje sa pravca Brinja u jačini od 100 vojnika koji su nastupali u dva pravca sa težnjom da natkrile naše jedinice koje su u tom slučaju bile prinuđene da se povuku na prihvatne položaje. Jedan od glavnih razloga bio je to, što na tom pravcu nije se raspolagalo sa izvesnom snagom koja bi mogla dati otpor ovoj neprijateljskoj koloni. Potom se je neprijatelj sastavio sa ovim uporištem, zatim pokupio mrtve i ranjene i svoj materijal i oko 15 sati povukao se u paničnom begu u Brinje. Pri otstupanju neprijatelja, neprijatelj je gonjen ali ne sa dovoljno snage, zatim su se jedinice povukle na svoj stari položaj, a jedna četa zadržala se u Tuževiću. Međutim neprijatelj

⁴ U istorijatu 392. divizije o tome, pored ostalog piše »... Topovi i zaprega pali su u ruke neprijatelja a skoro polovina ove čete i artiljerijskog voda bila je zarobljena. Ostaci ove desetkovane čete su bili sakupljeni u prostoru Kamenica« (Arhiv V.I.I., reg. br. 41/3, k. 74).

je izbio sa zapadne strane iz šume od Ploče koji je došao iz Krivoga Puta u jačini od oko 100 vojnika naoružan sa teškim bacačima, a koji je imao nameru da u slučaju našeg napada na Tužević zađe našim jedinicama za leđa što mu nije uspjelo budući da se je neprijatelj povukao, a naši poznavajući taktiku neprijatelja su računali na to. Snage sa kojima je u toku dana vodio borbu I. Odred sem jednog bataljona su bile oko 280 vojnika i uspeo je u svom zadatku sa izvesnim propustima. Četa III. bataljona ovoga Odreda koja je bila kod Vodica, a koja je poslala jedan vod da fingira napad na Alan i tako priveže neprijateljske snage i onemogućiti im pravilnu ocenu i orijentaciju, potpuno je uspela u svome zadatku s time što je taj vod do 10 sati dne 13. VII. uznemirivao neprijatelja vodeći demonstrativnu borbu. Minersko odeljenje uspelo je u toliko što je neprijatelj prilikom evakuacije Tuževića pri odvoženju sprema naišao kolima na nagaznu minu, kojom su prilikom raznesena kola i ubijeno i ranjeno više neprijateljskih vojnika koji su bili na kolima i išli pored njih.

II. brigada imala je zadatak da se sa tri bataljona postavi na pravcu Ogulina i zatvori pravac Ogulin — Drežnica, Modruš — Drežnica, da obezbedi izvođenje akcija i likvidaciju uporišta. Bataljoni su bili postavljeni na sledeći način: jedan bataljon na liniji Turković Selo — kota 425 — Javornik — Velika Pećina do kote 320, a jedan bataljon Gavani — k. 582 — zapadno od sela Salopeki — k. 564 — Sudarići — Gerovci sa zadatkom da zatvore pravac od Ogulina prema Bjelskom i od Ogulina preko Zagorja prema Breznom, jedan bataljon imao je biti i bio je u rezervi kod Breznoga držeći liniju Lisac (k. 904) — Vukelić Lisac — južno od sela Belci do sela Bosnići s time da s jednim vodom zatvori put koji vodi iz Modruša kod Zive Vode, a s jednom patrolom kontroliše pravac koji dolazi od Desmerica kod Bilješa. Ovaj bataljon imao je zadatak da se utvrdi i organizuje položaje i da u slučaju neprijateljskog prodora ma u kome pravcu ga zaustavi budući da svi pravci sa najviše verovatnoće vode preko Breznoga, a u slučaju potrebe pak da se bataljon može brzo prebaciti onde gde to bude bilo potrebno. U 7,30 časova neprijateljska kolona u jačini od 70 vojnika naišla je iz Ogulina preko Zagorja sa namerom da se probije i pruži pomoć neprijateljskoj posadi u Drežnici,⁵ naišla je na jedinice IV. bataljona zapadno od Salopeki gde je otpočela borba, neprijatelj je pušten na vrlo blisko odstojanje na koga je otvorena vrlo

⁵ Napadnutom neprijatelju pritekli su u pomoć dijelovi 2. poljskog dopunskog bataljona i 1. četa 847. puka 392. divizije, a vjerovatno i dijelovi 33. ustaške bojne iz Ogulina (vidi dok. br. 132 i 133 u ovoj knjizi i dok. br. 41/3, k. 74 u Arhivu V.I.I.

žestoka vatra. Neprijatelj je pokušao da da otpor i da se probije, ali posle kraće borbe bio je prinuđen da se povuče natrag u Ogulin. U ovom sukobu neprijatelj je imao mnogo mrtvih i ranjenih. Oko 14 sati neprijatelj je naišao iz Ogulina sa namerom da se probije pored ceste Ogulin — Puškarić Selo prema Drežnici. Neprijateljske snage su bile oko 120 vojnika, 2 teška bacača i 2 tenka, a artiljerijska vatra ih je pomagala iz grada. Budući da je neprijatelj znao da raspolažemo sa protukolskim oružjem i da su ceste minirane, tenkovi su pregazili reku, a zatim se kretali poljem i odatle otvarali vatru i tako pomagali pešadiju. Neprijatelj je sa svojom artiljerijom i minobacačkom vatrom vrlo efikasno tukao naše položaje tako da su naše jedinice koje su se nalazile na liniji iznad Puškarića, Javornika i Pećine bile prinuđene da se povuku na prihvatne položaje gde je prihvaćena borba sa neprijateljskom pešadijom i vodila se vrlo dugo, ali je ipak naš bataljon bio prinuđen da se povlači do Bjelskoga, gde se je na položajima utvrdio, a zatim je odbio neprijatelja, koji se je posle osamsatne borbe povukao uz velike gubitke u mrtvima i ranjenima u Ogulin. Istoga dana oko 15 sati druga pak jedna neprijateljska kolona koja se je vozom dovezla do Oštarija u jačini od oko 300 vojnika probila se preko Veljuna — Zagorja, a sa južne strane paralelno joj je išla još jedna neprijateljska kolona od Modruša. Obadve ove kolone napale su naše jedinice koje su se nalazile zapadno od Desmerica i vodile sa njima upornu borbu. Neprijatelj je odbijen uz velike žrtve i u 22 sata vratio se u Ogulin.

U ovim borbama neprijatelj je delovao sa velikim manevarskim kombinacijama težeći uvek da se probije na nekim mestima neopaženo i da se postavi našim jedinicama sa leđa ili boka, a zašto je imao dosta mogućnosti obzirom na pokriveno zemljište, neprijatelj sa svojim manevrima i obuhvatima nije uspeo prvo zbog velike upornosti naših jedinica, kao i zbog toga što nije sa svojim jedinicama jednovremeno povezano delovao. Bataljon koji je bio u Breznom kao rezerva bio je uvek spreman da se postavi na svim pravcima kojima neprijatelj naiđe, ali budući da neprijatelj nije prodro ni na jednom mestu, nije došao do izražaja.

Bataljon II. brigade koji je bio pridodat I. brigadi sa zadatkom da zatvori pravac Jezerane — Drežnica i da se postavi u Lokvama posle likvidacije Drežnice ostao je na svojim položajima čekajući neprijateljsku intervenciju koja prema pretpostavci morala je doći sa pravca Jezerana. Oko 12 sati neprijatelj je naišao sa pravca Jezerana i Kapele u dve kolone u jačini od oko 250 vojnika sa namerom da očisti taj teren i upadne u Drežnicu. Neprijatelj je sačekao nešto severozapadno od Tatalovića,

a na pravcu Kapele snage II. i IV. bataljona I. brigade sačekale su neprijatelja kod Maravića. Ove neprijateljske kolone potpomagane su sa sopstvenom minobacačkom vatrom i vatrom jednog dalekometnog topa iz Jezerana i pod takvom žestokom vatrom pešadije i teškog oruđa, bataljon II. brigade povukao se na Jabučku kosu (k. 661), a bataljon I. brigade na liniju k. 611 — Maravići. Neprijatelj je na tom sektoru vršio 4 puta juriš, a zatim u snažnom protujurišu naših jedinica u 18 sati odbijen je, a zatim izbačen sa kota koje je neprijatelj držao. Neprijatelj se je posle toga u paničnom neredu povukao za Jezerane. I ovom prilikom jedinice I. i II. brigade neverovatno hrabro su se držale, a neprijatelj je pretrpeo ogromne gubitke u mrtvima i ranjenima. Neprijatelja pri ovom pohodu pratio je jedan sanitetski teški automobil, koji je ispred Lokava naišao na nagaznu minu i uništen.

II. Odred: kako bi se neprijatelja obmanulo i ne bi mu se dala mogućnost da oceni pravilno situaciju pri izvođenju ove operacije, II. Odred po zapovesti dobio je zadatak da fingira napad na Zlobin, a sa manjim delovima na liniji Zlobin — Krašića — Grobnik, što je II. Odred u potpunosti izvršio na taj način što je uputio dve čete od kojih se jedna neopaženo privukla uz sami garnizon Zlobin i na njega otvorila žestoku vatru, što je kod neprijatelja izazvalo uzbunu i paniku i nije dalo za dugo neprijatelju vremena da se sredi. Neprijatelj je dobio dojam da se vrši ozbiljan napad, a 2. četa koja je fingirala napad sa zapadne strane isto tako je sa izvesnim delom privezala snage koje se nalaze na Plasama. Sa neprijateljem je tako vodena borba do 10 sati. Neprijatelj je imao gubitaka. Isto tako manja odeljenja II. bataljona II. Odreda fingirala su uspešan napad na Krasicu i Grobnik.

REZULTATI BORBE:

Priprema od strane svih jedinica izvršena je potpuna i pravilna, blagovremena, sa puno konspiracije. Planovi i zapovesti bile su realne i pravilne.

U ovim borbama držale su se dobro sve jedinice I. brigade, dobro se je držao I. bataljon II. brigade, jedino veliki propust je učinio noću prilikom samog napada kada je dozvolio da neprijatelj koji je bežao iz Drežnice nekažnjeno se probije kroz njegove redove i odstupi pravcem za Jezerane i ako je bila noć i velika magla sa čime se oni izgovaraju, što se nije smelo nikako desiti. Ovu grešku donekle su popravili sa svojim držanjem u toku dnevnih borbi kada su odbili 4 neprijateljska juriša, a zatim prešli sami u juriš i proterali neprijatelja koji se povukao u Jezerane. Vrlo dobro su se držale i jedinice II. i IV. bata-

ljona II. brigade, koje su celoga dana vodile borbu sa neprijateljem na liniji Puškarići — Bjelsko, Desmerice selo. Dobro je izvršio svoj zadatak s obzirom da je to prvi put kada vrši napad na jedno neprijateljsko uporište — I. Odred sa svojim I. i II. bataljonom, a još kad se uzme u obzir da nikakvih osiguranja nije imao prema ostalim neprijateljskim uporištima. Pohvalu zaslužuje kao celina I. brigada, dok općenita pohvala mogla bi se izraziti i jedinicama II. brigade i I. Odreda.

Komandni kadar kako viši tako i niži za vreme ovih borbi snašao se vrlo dobro. Kod boraca pokazala se velika borbenost i moral i prilična disciplina.

Veza: U toku ovih borbi veza bila je slaba.

Sanitetska služba: funkcionisala je prilično, ali nije zadovoljila, premda je evakuacija izvršena brzo zahvaljujući kamionima koji su vršili prevoz.

Intendantura: funkcionisala je pravilno, ali ishrana bila je vrlo slaba usled nedostatka namirnica, te jedinice su dobile hranu svega za jedan dan, a bila je potrebna najmanje za dva dana, što u velikom štetno deluje na fizičku kondiciju boraca, koji su i onako suviše fizički iznureni i drugog dana bili su prinuđeni takorekuć bez hrane vratiti se u svoje stare baze. Nedostatak intendanture I. brigade bio je naročito u tome, što je ona bila zadužena po pitanju evakuacije plena, ali ipak ona tamo nije učinila svoje te se je dogodilo da se je zarobljeni kruh neracionalno utrošio, a plen nepravilno podelio.

REZIME:

U ovim borbama neprijatelj je imao 105 mrtvih, 124 ranjena i 52 zarobljena legionara i ustaše. Među poginulima nalaze se i 2 nemačka oficira. Uništen je jedan sanitetski veliki kamion i 1 kola sa vojnicima.

Zaplenjeno je: 2 poljska dalekometna topa 105 m m sa karama sa svim pomoćnim nišanskim spravama i delovima, zaprežnom spremom, 25 granata za topove, 1 »šarac«, 5 rezervnih cevi' za »šarac« sa mnogo redenika, doboša i ranaca za »šarac«, 3 talijanska puškomitraljeza, 1 puškomitraljez »šoš«, 10.000 metaka za puškomitraljeze, 51 puška »mauzer«, 2 pištolja, 2 tromblona za tromblonsku pušku, 40 bajoneta, 3 dvogleda, 1 radio-stanica komplet od 3 dela ispravna, 8 telefona poljskih, 12 km. poljskog kabla. 80 pari kompletnih odela, 100 pari veša, 85 komada čebadi, 40 pari cipela i čizama. 36 konja sa pripadajućom opremom — hamovima odnosno sedlima, 15

kola, 4 prikolice-karete za granate, 1000 kg. zobi, 1000 litara benzina i 10 kola razne sitne vojničke sprema i opreme. Ova sprema zarobljena je u Drežnici. Pored ovoga zarobljeno je još oko tri i pol kola kruha, 150 kg. putera i meda i nešto ostale hrane. U Tuževiču uhvaćeno je: 1 teški mitraljez, 10 pušaka, 2 bicikla, 1000 kom. metaka, 4 konja sa spremom, 1 pištolj, 2 kola ćebadi, šatorskih krila i ostaloga. U borbi na Bjelskom uhvaćeno je 5 ranaca municije za »šarac« i 2 ranca ostale municije, 20 tromblonskih bombi, 1 šinjel.

Naši gubici: 9 mrtvih, 30 ranjenih, 2 odbegla neprijatelju.

Gubici u oružju: 1 puškomitraljez i 5 pušaka koje je izgubljeno prilikom nadiranja jake neprijateljske kolone, a koje je oružje ostalo sa mrtvima, dok su ranjeni drugovi svi izvučeni.

U toku ovih borbi utrošeno je: 12.000 metaka za teške mitraljeze i puškomitraljeze, 14.000 metaka za puške, 3.200 metaka za šmajlere, 135 mina za teški bacač, 110 mina za laki bacač, 510 ručnih bombi, 100 kom. raketa za signalni pištolj, 25 kom. nazalnih mina.

KRITIČKI OSVRT :

Postavljeni zadaci u ovoj akciji u glavnom postignuti su. Bilo je propusta što se dozvolilo da neprijateljska posada većim delom umakne iz Drežnice. Neenergično i brzo gonjenje neprijatelja koji je odstupao u pravcu Jezerana, nepretraživanje svih jaruga i žbunova gde se je neprijatelj delomično posakrivao, koji je čak i drugoga dana hvatan, nepravilna i brza organizacija u evakuaciji zarobljenika i plena, kao i nedovoljna kontrola vodena nad plenom. Kod I. Odreda pokazao se nedostatak ne brza likvidacija uporišta, što je prouzročilo veće žrtve i omogućilo neprijatelju pružanje pomoći — intervencije.

Kod svih jedinica se je pokazao nedostatak što u velikome otežava komandovanje i preglednost nad operacijama — neodržavanje veze. U koliko se je ona održavala preko kurira, ista je bila tako spora, da su kuriri nekoji došli čak drugog dana. U ovoj borbi sanitet I. brigade nije bio dovoljno ekspeditivan, a hirurška ekipa divizije sa svog položaja povukla se pre nego je izvršila svoj zadatak.

Rukovodioci svih jedinica u ovoj borbi bili su dobri osim izuzetaka.

Sa ovom operacijom rukovodio je Stab divizije koji se je nalazio u prvom momentu u Jagetićima — Trbovići, a zatim u samoj Drežnici.

Iz ovih akcija su borci i rukovodioci izvukli veliko iskustvo, stekli samouverenje u sebe, uverili se da samo ofanzivnim borbama, a naročito brzom i energičnom borbom dolazi se do potpunog uspeha, a uz relativno vrlo male gubitke, kao i da se na taj način pruža najmanje mogućnosti neprijatelju da on iz svojih uporišta, a na što on uvek računa, može pružiti pomoć i okrenuti ishod bitke u svoju korist. U ovoj borbi kao vrlo dobra stvar pokazala se novina ubacivanje udarnih grupa koje imaju napasti štabove — komande neprijateljskog uporišta unoseći na taj način zabunu i stvarajući paniku. Sam ishod akcije u Drežnici povoljno je delovao na jedinice koje su se nalazile na osiguranjima i dalo im elan i potstrek za ovako upornu borbu i odbijanje neprijatelja. Sama akcija politički vrlo je korisno delovala na stanovništvo Drežnice i Gornjeg Kraja, koji su oslobođeni, te im je s time omogućen povratak iz šume, slobodan život i rad u polju koji je sada u jeku, a na dezertere koji su se nalazili kod svojih kuća delovalo je tako, da su se neki sami odmah vratili, a ostali će se vratiti. Poslednje akcije općenito povoljno su delovale na dezertere koji se sami vraćaju u svoje jedinice, dok najteži problem za sada po pitanju izvođenja akcija naročito na sektoru Kapela — Žuta Lokva je pitanje opskrbe sa hranom, koja je sada vrlo slaba i u bazama. Pored ostaloga veliku poteškoću čini bosotinja i golotinja boraca. Svi u poslednje vreme mobilisani naročito oko Fiume⁶ i Istre dolaze ne samo bosci nego i goli.

Štabovi brigada već su održali sastanke sa štabovima bataljona, a Stab divizije sa štabovima brigada, gde je pretresena poslednja operacija i ukazato je na učinjene propuste.

Prilog: zapovest, skica i liste gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant, pukovnik:

U.Z.

i

⁶ Rijeke

BR. 58

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 20. JULA 1944. ŠTABU
8. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA KARLOV HAN, BLO-
KADI NEPRIJATELJSKOG GARNIZONA U S. ARŽANO I
ZATVARANJU PRAVCA SINJ — LIVNO¹

Op. br. 205

ŠTAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 1396
Dne 20. VII. 1944

Operativni izvještaj
za akciju 2 i 3 VII.
1944. u sadejstvu sa
VI. Proleter. Divizijom
koja je napadala Livno.

ŠTABU VIII. KORPUSA NOVJ

Operacije su izvođene na sektoru Kamešnice, Dinare i uzduž komunikacija Aržana, Karlovog Hana, te komunikacije Karlov Han — Duvno. Teren je kamenit sa nešto šumaraka uzduž komunikacije Aržano — Karlov Han. Naslon jedinica je Dinara i Tušnica (sekcija Livno). Operacije su vođene i duž komunikacije Livno — Sinj sa naslonom na Dinaru (sekcija Split).

U operacijama učestvovala je naša Divizija, sa dva odreda,² a na lijevom krilu (sjevernom) nalazila se je VI. Proleterska Divizija na sektoru Livno — Šujica. U Sinju nalazila se je VI. Bojna IX. Posadnog Zdruga (15 P.P.), IV. bataljon njemačkog 892 puka,³ jedna satnija ustaša, u Hanu jedna satnija domobrana, jedna satnija ustaša sa jedno 50 Nijemaca, u Aržanu dva bataljona »Princ Eugen« sa 8 tenkova, dva topa, 40 kamiona.⁴ U Studencima 1 bataljon ustaša, a na prostorijski Šestanovac — Zadvarje nalazile su se jače neprijateljske snage. U Duvnu manje neprijateljske snage, dok u Karlovom Hanu

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7—1/2, k. 518.

* Dinarski i Mosorski

³ Iz sastava 264. pješadijske divizije (vidi dok. br. 2—4, k. 74 A u Arhivu V.M.)

⁴ Na području Aržana nalazio se 3 bataljon 13. puka 7. SS divizije »Princ Eugen« u rezervi 5. brdskog korpusa (Arhiv V.I.I., reg. br. 4/2a, k. 72 A).

nalazila se je jedna četa Nijemaca i sa nešto domobrana. Namjera neprijatelja je uznemiravanje i čišćenje prostorija na kojima se nalaze naše jedinice, odnosno ovlađivanje slobodnom teritorijom, kao i korišćenje naprijed navedenih komunikacija.

Nаша namjera bila je ispomoći operacije VI. Proleterske Divizije koja je prišla oslobađanju Livna.⁵ U vezi ovakove namjere postavljeni zadatak sprječavanja neprijatelja da koristi navedene komunikacije, kao i da upadne na oslobođenu teritoriju u svrhu pljačke. Iz ovoga razloga donesena je odluka likvidiranja Karlovog Hana, blokada Aržana, te čvrsto zatvaranje pravca iz Sinja prema Livnu, kao i obrnuto.

Izdana zapovijest upućena vam je 2 jula o.god."

Akcija je počela 2 jula u 23 časa.

II. Brigada pristupila je likvidaciji Karlovog Hana čisteći Gradac i postavljajući obezbjeđenje prema Duvnu. Neprijatelj je posjeo položaj južno od Karlovog Hana na k. 919, a sa manjim dijelovima zaposjeo prve kuće. S obzirom da smo bili izviješteni da je neprijatelj u samom Karlovom Hanu, to je i glavni udarac bio po istom, međutim neprijatelj je dočekao dijelove II. Brigade van Karlovog Hana kod navedene kote, gdje je nakon kraće borbe ostupio.

III. Brigada likvidiravši sela Purić, Ledić i Brekalo, zatvorila je izlazne pravce iz Aržana ka Livnu. Borba je vođena cijeli dan, jer je neprijatelj pokušavao da izađe u pravcu Karlovog Hana. Vatra iz garnizona osobito se je pojačala oko 9 sati, kada je neprijatelj koji je bježao iz Karlovog Hana naišao na zaštitnice III. Brigade i kada se je i tu otvorila vatra. Ovaj pokušaj neprijatelja da iskoristi borbu ispred sebe nije uspio.

I. Brigada iste noći izvršila je demonstrativan napad na Hrvace, a uporedo sa navedenom demonstracijom zatvarala pravce iz Hana prema Kamešnici i Livnu.

Po likvidaciji Karlovog Hana II. Brigada je porušila most, na cesti prema Duvnu, onesposobila komunikaciju i istu minimala, te zauzela položaje na liniji: Sedlo — Mala Tušica — Gradac. Na ovom pravcu neprijatelj nije pokušao da interveniše iz Duvna.

Jedna četa Nijemaca došla je iz Livna u Prolog, gdje je nakon kraće borbe odbijena uz gubitke. Istovremeno neprijatelj je pokušao da prodre preko Han-Obrovca u pravcu Livna i oslobođene teritorije, ali je i tu bio odbiven.⁷

3. VII. 1944 g. ovaj štab je izviješten, da se VI. Proleterska Divizija povukla na polazne položaje, te je isti pristupio izvlačenju svojih jedinica u pravcu polaznih položaja.

⁵ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 4.

⁶ Vidi dok. br. 4.

⁷ Vidi dok. br. 124.

Postavljeni ciljevi izvršeni su. Karlov Han je likvidiran, komunikacija onespobijena, most porušen, garnizon iz Aržana onemogućen da izađe, te pokušaj neprijatelja da iz Hana, Han-Obrovca prodre ka oslobođenoj teritoriji osujećen. Zarobljeno je 5 Nijemaca, zaplijenjena 1 radio stanica, 10 pušaka, 2 pištolja, 4.000 metaka, 2 dvogleda, 7 zatvarača za »Šarac« te konfiskovano 540 goveda (od čega je polovica vraćena seljacima), ubijeno je 40 neprijateljskih vojnika, te ranjeno 56. Mi smo imali 5 mrtvih i 14 ranjenih drugova. Među poginulima je drug Bogić Ante, informativni oficir III. bataljona II. Brigade, a među ranjenima poručnik Milić Drago, komandir čete u II. bataljonu II. Brigade, te informativni oficir II. bataljona Čopić Boris. Od municije utrošeno je za puške i p.mitraljeze 4.200 metaka, ručnih bombi 40, za laki bacač 70 mina, za teški 32, te 5 granate za Džon-bul i 4 za bazuke. Izgubljen je jedan p.mitraljez talijanski.

U borbama istakli su se borci II. čete II. bataljona sa svojim rukovodiocima.

Osobito se je istakla II. Brigada, koja je izvršila pokret od Bračeva Doca iznad Koljana do Karlovog Hana, što čini put oko 80 km i odmah pristupila zadatku, kojeg je uspješno izvršila. Predlažemo ovu brigadu za pohvalu, tim više jer je odmah po izvršenoj akciji izvršila pokret ka Gljevu odnosno Gali i ponovo stupila u borbu i uspješno odbila ispad neprijatelja iz Han-Obrovca, nanijevši mu osjetljive gubitke.

Štab Divizije blagovremeno je izdao zapovijest i održao sastanak sa štabovima brigada, a za vrijeme operacija nalazio se je između Aržana i Karlovog Hana kod sela Liskovače, odakle je mogao najlakše rukovoditi najvažnijim operativnim sektorom.

Odluke kao i izdate zapovijesti bile su realne i odgovarale razvoju situacije. U ovoj akciji štabovi i komande četa dosta dobro su rukovodili jedinicama i nije bilo osobitih propusta. Taktički i borbeni postupci odgovarali su razvoju situacije, osim djelomično na Karlovom Hanu, kada je glavni udarac upravljen na samom mjestu, to je zato što informativna služba nije bila upoznata da se neprijatelj sa glavninom nalazi izvan naselja.

Pouke iz ove operacije su da se mora naša informativna služba više aktivizirati, a vezu među bataljonima ojačati i u buduće prilikom nastupanja isturati jača prednja odjeljenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
p. pukovnik
Edo Santini

Komandant
p. pukovnik
Mile J. Uzelac

(M. P.)

BK. 59

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 20. JULA 1944. ŠTABU
8 KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA KAMEŠNICI OD 5.
DO 8. JULA¹

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 1396
Dne 20. VII. 1944

ŠTABU VIII. KORPUSA NOVJ

Operativni izvještaj
o borbama na Kamešnici
vođenim od 5—8. VII.

Borba je vođena na sektoru od Kamešnice do Gljeva. Teren jugozapadno od Kamešnice, tj. ispod padina Kamešnice, je valovit, više ravan prema zapadu. Inače kamenit, ima nešto šume na jugozapadu Kamešnice. Zaleđina je planina Kamešnica. (Sekcija Split — Livno 1:100.000).

U borbama učestvovala je naša II. i III. U. Brigada sa Mosorskim i Dinarskim Odredom. II. Brigada učestvovala je samo prvog dana, tj. 5. VII. Snage neprijatelja su bile: 2 bataljona Divizije »Princ Eugen« koji su došli iz Bugojna, jedan bataljon »Princ Eugen« iz Aržana, jedan bataljon Vražje Divizije³ iz Studenaca, jedan bataljon Divizije Wehrmacht iz Sinja⁴ potpomognuti sa ustašama i domobranima. Pored toga dvije baterije brdskih topova, 2 baterije poljskih, 6 malih tenkova, 4 velika tenka, nekoliko bornih kola (oklopljenih automobila).

Namjera neprijatelja bila je da se osveti za dosadašnje gubitke, koje je imao na ovom sektoru, da opljačka narod i eventualno ovlada komunikacijom Sinj — Livno.

Naša odluka bila je da neprijatelju nanesimo što više gubitaka omogućujući narodu da evakuiše blago. Ovo je trebalo izvesti na jedan takav način, tj. nanijeti neprijatelju još teže gubitke, upornom odbranom na jednom dijelu, a manevrisanjem na drugom, što treba da se razvija, odnosno primijeni prema razviku situacije na bojištu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/2, k. 518.

² Vidi primjedbu br. 4 uz dok. br. 58.

³ Njemačka 369. legionarska divizija zvana »Vražja«.

* Vjerovatno dijelovi njemačke 264. pješadijske divizije.

S obzirom da je ovaj štab imao telefonsku vezu sa brigadama i da nije se mogla izdati jedna određena zapovijest, to je štab stao na stanovištu sprovođenja gornje odluke putem telefonskih naređenja. Borba je počela 5. VII u 5,15 sati i trajala do 8. VII. do 23 sata.

Neprijatelj je nastupao iz Aržana sa tri kolone:

Prva kolona išla je preko Kamenskoga u pravcu Tovarnice, druga preko Gornje i Donje Tijarice, a treća sa lijeve strane Cetine preko kote 751 (Vran Dolac), te od Ciste Provo kretala se je kolona u pravcu Strizirepa.

Na ovim pravcima nalazila se je naša III. Brigada, čiji su se dijelovi nalazili na Tovarnici, koju je neprijatelj obasuo jakim artiljerijskom vatrom i uskoro ovladao istom, te ovladao i Tovarnicom i Petrovim Vrhom. Snage su se III. Brigade povukle na kotu Trnovci 1127 i 1132, koji je položaj bio slabiji od prvoga. Na ovim položajima pokušato je u toku dana četiri puta da se neprijatelj zbaci putem obuhvatnog manevra sa Tovarnice, ali nije uspjelo. U posljednjem jurišu neprijatelj je bio zbijen na kotu Petrov Vrh. Kolona koja je išla preko Liskovače imala je za zadatak odnosno namjeru da obuhvati naše dijelove koji su se borili na Tovarnici. Snage na ovom dijelu izvršile su pokret prema Braovćevoj Glavici i na taj način osujetili neprijatelja u njegovoj namjeri, već preuzele inicijativu i protjerale neprijatelja na polazne položaje. Na ovom sektoru neprijatelj je nastojao da obuhvati naše dijelove i da ih veže za položaj, dočim na položaju Han-Obrovac neprijatelj je izvršio energičan ispad i tu mu se je suprotstavio Dinarski Odred ispred Gale.» Dok je Odred zadržavao neprijatelja, snage II. Brigade su mogle da izvrše desni obuhvatni manevar i nanijevši neprijatelju velike gubitke, istog prisilile da se povuče u Han-Obrovac. Ovaj štab je bio zadovoljan prvog dana sa ishodom borbe, jer dok je neprijateljska kolona koja je izašla iz Han-Obrovca bila zaustavljena i tučena, dotle snage na zapadnom dijelu Kamešnice imale su mogućnost slobodnog manevra.

6. VII. neprijatelj je dobio pojačanja, te je uspio da odbaci Mosorski Odred i snage III. Brigade, koje su zatvarale pravac prema Aržanu, i ovlada kotama Jelinak i Varda i na taj način ugrozi sela Krivodol, Velić i Podi. Snage na ovom sektoru zauzele su položaje poviše sela Roža, gdje se je razvila još žešća borba. Uskoro se. tj. odmah u ovladivanju sa Jelinkom, pojavio neprijatelj u selu Bijelo Polje sa 5 tenkova, jednom baterijom topova i oko 700 boraca sa namjerom da obuhvata naše snage

⁵ Vidi dok. br. 124 i 125.

koje su se nalazile -iznad Grubišića i sela Voštana. Jedinice su se povukle na liniju kote 1027, 1170, 1461, k. 1559 i k. 1327. Na ovom sektoru došlo je do manjih borbi sa neprijateljskim pobojnicama.

Na sektoru Gala — Gljev — Han-Obrovac neprijatelj je bio još prvog dana potpuno zbijen u žicu, te ovog dana nije ni pokušavao da izađe. Na novim položajima (kao što je naprijed navedeno) ostalo se je do 7. VII. do 3 sata u jutro, do kada se je omogućilo narodu da evakuiše blago u Kamešnicu, nakon čega je i neprijatelj ovladao prostorijom Kamešnice.

S obzirom na razvoj situacije, ovaj štab donio je odluku da se izvode i dalje manevri na sektoru III. Brigade i da istu ispomažu dva bataljona II. Brigade, a druga dva bataljona II. Brigade da ispomažu Dinarski Odred. Međutim uslijed slabe veze sa II. Brigadom, kako sa ovim štabom, tako i štabom III. Brigade, a i da štab III. Brigade nije u jednom momentu imao kontakta sa neprijateljem, proizvelo je nesporazumijevanje između ovih brigada i do nesprovođenja odluka ovoga štaba. II. Brigada stupila je 6/7. VII. ka Vrdovu, a Dinarski Odred zatvorio je pravce između Korita i Gljeva, dok Mosorski Odred između Gljeva i Bilog Briga. III. Brigada ostala je iznad navedenih položaja, spremna da interveniše u potrebnom pravcu. 7. VII. poslije podne neprijatelj je iz Aržana povezo se sa garnizonima u Han-Obrovcu i Sinju, te je oko 16 sati pokušao zajedničkim snagama da proдре ka Bilom Brigu i ovlada Malom i Velikom Knežicom uz podršku jake artiljerijske i minobacačke vatre, kao i uz podršku tenkova. Na ovoj prostoriji neprijatelj je došao pod jaku lijevo bočnu i desno bočnu vatru I. Brigade i jedinica, koje su se nalazile na pravcu Bili Brig — Gljev. Neprijatelj se povukao natrag i zanoćio ispred Han-Obrovca. U toku zore pokušao je još jedan ispad, ali i ovaj je bio odbijen, nakon čega je neprijatelj pristupio povlačenju pravcima kojima je došao. U Otoku neprijatelj je razdvojio svoje snage i jedna kolona je krenula ka Otoku, a druga prema Boticama. Odmah su upućene jedinice III. Brigade, Mosorski Odred i straža Komande Mjesta Sinj u progonjenje neprijatelja. Do sukoba je došlo kod sela Grubišića, gdje je neprijatelj pretrpio gubitke i počeo da bježi ostavljajući opljačkane seljačke stvari, goveda, hranu i si. U toku noći neprijatelj je bio protjeran iz svih sela Kamešnice. Gubitci neprijatelja su: 122 mrtvih, od kojih jedan major i 1 niži oficir, ranjenih 204, zaplijenjeno 1 »šarac«, 2 strojnice, 2 tromblona, 2 revolvera, jedno postolje za teški bacač, 5 pušaka, jedan sanduk raznih dijelove za radio stanicu, povraćeno preko 100 goveda i mnogo robe, koju je neprijatelj opjjačkao od naroda, što je narodu docnije vraćeno.

Naši gubitci su: 11 mrtvih, od kojih komandant III. bataljona II. Brigade poručnik Sego Božidar, komandir I. čete I. bataljona III. Brigade Ban Joso, komandir III. čete III. bataljona II. Brigade Cvitkovac Mile, vodnik II. bataljona II. Brigade Udovčić Branko, vodnik voda za vezu III. Brigade Miošić Božo, vodni delegat III. Brigade Marasović Mate i desetar III. Brigade Valić Jakov. Ranjenih smo imali 36 boraca.

Izgubljeno je: 1 teški bacač, 1 teška bređa, 1 sanduk municije i 3 puške.'

Utrošeno je 11.000 metaka, 250 ručnih bombi, 60 granata za teški bacač i 70 za mali bacač.

U borbama istakli su se prvi vod III. čete I. bataljona III. Brigade, koji je na juriš i sa bombama stjerao neprijatelja sa kote, a zatim desetina desetara Proića Mirka iz II. bataljona III. Brigade, koja se je probila kada je bila opkoljena.

Predlažemo za pohvalu naprijed navedene, kao i Dinarski Odred radi čvrstog držanja svojih položaja prema Han-Obrovcu, a tako isto predlažemo i našu III. Brigadu, koja je u toku tri dana borbe pokazala inicijativnost i sposobnost izvođenja manevra.

Rukovođenje sa operacijama bilo je dobro, kako viših tako i nižih štabova. Odluke izdate u zapovijesti bile su realne. Sa dejstvo pojedinih jedinica bilo je dobro, taktički i borbeni postupci odgovarali su situaciji, jer odluka odnosno nesporazum, koji je došao između štaba II. i III. Brigade, nije donio posljedica osim što su mogli neprijatelju da se nanesu veći gubitci.

Ova akcija pokazuje od kolike je važnosti održavanje veze između nižih i viših štabova, kao i inicijativa štabova bataljona, dalje se pokazuje potreba uočavanja da se mora uvijek održavati kontakt sa neprijateljem, jer se onda može i lakše i pravilnije procijeniti situacija. Proganjanje neprijatelja kao i njegovo bježanje ispred jedinica borcima je još više ulijevana vjera u našu snagu, kao i slabosti neprijatelja, čime se je znatno uzdigao autoritet naših jedinica, kako pred narodom, tako i boraca u odnosu na štabove.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
p. pukovnik
Edo Š. Santini

Komandant
p. pukovnik
Mile J. Uzelac

(M. P.)

BR. 60

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 26. DIVIZIJE OD 20.
JULA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 8. KORPUSA NOVJ
O STANJU I RADU U DIVIZIJI¹

IZVJEŠTAJ POLITKOMESARA XXVI DIVIZIJE
ZA PERIOD DO 20. VII. 1944.

POLITKOMESARU VIII KORPUSA

U prvom izvještaju² bio sam opširniji po opštim pitanjima, iz još nedovoljno potpunog poznavanja Divizije, tj. rada i nedostataka po svim jedinicama. Izvještaji politkomesara davali su nepotpunu sliku, a obilaženjem jedinica stvara se jasnija slika o svima pitanjima i problemima. Ovaj izvještaj mislim da će biti potpuniji, mada mi je težište da dam sliku stanja Divizije, bar djelimično, ne ulazeći u sitnije detalje koji često nijesu bitni.

U drugoj polovini maja i prvoj polovini juna nastao je izvjestan zastoj, kako na političkom tako i na drugim poljima rada. On je s jedne strane dolazio uslijed predhodnog dosta živog tempa u radu i postignutih uspjeha, a na drugoj strani zbog izbacivanja većeg broja rukovodilaca iz stroja u akcijama na Braču,³ i zamora koji je nastao kod boraca i rukovodilaca. I treći momenat koji nadopunjuje gornja dva, — da rukovodioci nijesu umjeli držati kontinuitet u radu, tj. prilagoditi program svakodnevnog rada garnizonskom životu jedinica i potrebama boraca. Ljetnje vrijeme i velika vrućina koja skoro onemogućava rad za izvjestan dio dana nijesu bili uzimani u obzir, već je kroz njih forsirano pravljenje utvrđenja, a poslije toga dugi politički časovi i vojnički egzercir itd. Ova oseka nije dugo trajala, mada je i ona imala izvjesnih dobrih strana, jer je izbacila izvjesne probleme i nedostatke koji su u daljem radu uzeti u obzir. U prvom redu slabosti rukovodilaca (politkomesara), — površnost i neplanski rad, — i dalje, nizak nivo nižeg političkog rukovodstva.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/3, k. 522.

¹ i¹⁵ Redakcija nije pronašla navedene izvještaje.

³ Divizija je zajedno sa savezničkim snagama izvela pomorski desant na Brač koji su branili dijelovi njemačke 118. lovačke divizije (o toku i rezultatima operacije vidi tom V, knj. 28, dok. br. 23, 24, 25 i 31 i Vojnoistorijski glasnik 4/53).

Uredbom o oficirskim rangovima politkomesara,⁴ pojavilo se i pitanje njihove sposobnosti, mogućnosti promjena itd. Ovo naročito za politdelegata koji nose oficirske rangove a većina njih se ne razlikuje od običnih boraca. Tu su napravljene izvještne promjene, ali pitanje ipak nije riješeno.

Od polovine juna pa na dalje nastao je novi polet u radu. Ovo je uslovalo novo takmičenje, postavljeno od Glavnog štaba Hrvatske,⁵ kojemu se prišlo sa daleko višom ozbiljnošću, i na temelju dosadašnjeg iskustva iz takmičenja stvoreni su novi planovi koji se sada ostvaruju kroz jedinice.

Budući da sve brigade žive pod istim uslovima, i mogućnosti za rad su jednake, — to su i problemi za sve brigade prilično jednaki. Ovo ne mora da znači da su sve brigade jednakog kvaliteta, na protiv I. Brigada odskaka iza ostalih po borbenosti, iskustvu i svijesti boraca. XI. Brigada (II.) je nešto bolja od XII. (III. Brigada),⁶ dok III. Prekomorska sasvim logično zaostaje iza gornjih. Pitanje artiljerije još uvijek nije riješeno, i od tuda se ni njoj ne može pružiti efikasna pomoć, bilo u kadrovima ili na drugim poljima rada.

Ovo bi bio kratak pregled opšteg stanja Divizije ne ulazeći u detalje.

ORGANIZACIJA DIVIZIJE :

Divizija je sastavljena od četiri brigade i to: I. Udarne Brigada, XI. Udarne, XII. Brigada i III. Prekomorska Brigada. I. i XI. Brigada jačine sa po pet bataljona, dok su ostale dvije po četiri bataljona. Od Italijana koji su dobrovoljno došli u N.O. Vojsku formirali smo bataljon, koji je u sastavu I. Brigade. Jačina bataljona je oko 300 boraca, ali se on svakodnevno popunjava. Više nas je rukovodio politički momenat u njegovom formiranju, dok su perspektive njegovog vojničkog razvoja slabe. V. bataljon naše XI. Brigade privremeno pod našom komandom, dok je on namijenjen za I. Proleterski Korpus. Bataljon je sastavljen od vojnika iz kraljeve vojske u Egiptu, a isti su dobrovoljno došli u N.O. Vojsku.

Do sada je pod komandom Štaba Divizije bila sva artiljerija na Visu, ali novom reorganizacijom koja je u toku, Divizija će dobiti svoju, koja nam formacijski pripada. Za sada postoje dva brdska divizion, jedan haubički divizion, jedan protivtankovski, jedan protivavionski, kao i posadna artiljerija na sekto-

⁴ Navedena Uredba Vrhovnog štaba NOV i POJ objavljena je 22. aprila 1944 (vidi tom II, knj. 1, str. 399).

⁵ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106.

⁶ Numeracija brigada izmijenjena je naredbom Vrhovnog štaba (vidi dok. br. 35).

rima brigada. Pored ovoga postoji i Artiljerijska škola sa oko 600 ljudi.

U sastav Divizije ulaze slijedeće manje jedinice: Tehnički bataljon (oko 430 boraca), koji smo formirali od radnih četa rasturenih po Visu, za rad na fortifikacijama, opravke cesta i dr.

Auto-četa sa oko 100 ljudi. Raspoloživa sredstva su minimalna.

Stab divizije sa pratećom četom, četom za vezu i izviđačkom četom.

Bolnica sa bolničkom četom, intendantura Divizije, Divizijska muzika kao i oficirski kurs pri Diviziji, i aerodromska četa.

Brigade su brojno jake, ali broj boraca je znatno manji.⁷ Pri brigadama se nalazi veći broj nepokretnih ili djelimično pokretnih boraca, koji pod ovim uslovima mogu raditi izvjesne poslove, ali u slučaju pokreta Divizije ti ljudi bi morali otpasti, tj. ostati u neoperativnim jedinicama. Dalje na Vis se upućuje masa ljudi iz Italije, koji po svojim kvalifikacijama i nedostacima nijesu mogli ostati tamo.

RUKOVODEĆI KADAR:

U svim brigadama kao i jedinicama postoji potpun komandni kadar (vojni i politički). U akciji na Braču početkom juna izbačen je izvjestan broj nižih rukovodilaca iz stroja, ali je isti broj upotpunjen. Na drugoj strani svakodnevno se iz Divizije izvlače rukovodioci, najviše politički komesari četa i bataljona za razne ustanove i terenske radnike. Evo samo nekoliko primjera: iz III Prekomorske koja je odlukom Vrhovnog Štaba definitivno ušla u sastav naše Divizije: sredinom juna uzeto je 12 političkih rukovodilaca i to: politkomesar brigade, 2 politkomesara bataljona, 3 pomoćnika politkomesara bataljona i 6 politkomesara četa. Pored ovoga 4 politkomesara bataljona,

⁷ Polovinom jula 1944. brojno stanje Divizije bilo je po spisku: oficira 371, političkih rukovodilaca 450, podoficira 670, boraca 7.179; na licu: oficira 323, političkih rukovodilaca 434, podoficira 611, boraca 6.602. Od naoružanja Divizija je imala: 6.686 pušaka, 1173 automata, 488 puško-mitraljeza, 251 teški mitraljez, 65 lakih i 81 teški minobacač, 899 pištolja 36.591 ručnu bombu, 29 brdskih topova, 5 poljskih topova, 12 haubica, 72 protivtenkovska topa, 30 protivtenkovskih pušaka, 26 protivavionskih mitraljeza.

Socijalni i nacionalni sastav ljudstva u Diviziji bio je slijedeći: radnika 2.592, seljaka 4.792, intelektualaca 220, obrtnika i sitnih trgovaca 493, namještenika 435, vojnih lica 44, policajaca 41, mornara 53; Srba 153, Hrvata 6.518, Slovenaca 1.198, Crnogoraca 196, muslimana 23, Talijana 481, Rusa 16, Jevreja 37, Ceha 6, Nijemaca 5, Poljaka 12, Austrijanaca 19, Makedonaca 2, ostalih 4. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—4, k. 1103, I.)

i više pomoćnika i politkomesara četa izvučeni su iz ostalih brigada. Ovaj broj je dosta veći, kad se uzmu u obzir rukovodioci koji su prešli na druge funkcije u Diviziji (O.Z.N.-a itd.). Ova izvlačenja kadrova odražavaju se u radu jedinica i brigada, jer Divizija s obzirom na mladost i sastav nije mogla izdići potreban broj rukovodilaca, da bi zadovoljila sve potrebe. Na drugoj strani prijeti opasnost da se izgubi kontinuitet i u razvoju kadrova što bi dovelo do slabljenja jedinica. No, ovo je imalo i pozitivnih strana, jer je omogućilo mlađim rukovodiocima da se brže izdignu.

Štabovi bataljona su solidni, mada je većina rukovodilaca nova na funkcijama. Pošto su svi stari borci, sa dovoljnim iskustvom, to na svojim funkcijama zadovoljavaju, ali ne bi za sad mogli vršiti veće funkcije.

Brigada je uglavnom sastavljena od novih boraca, koji su stupali u N.O. Vojsku u vrijeme kapitulacije Italije ili neposredno prije kapitulacije. Procenat starih boraca u Brigadi je oko 15—20%. No, Brigada je zadržala osobine borbenosti i prodornosti, dok je opšti politički nivo boraca niži.

Artiljerija: . . .

Neprestano povećavanje ljudstva i oruđa u artiljeriji zahtijevalo je i određeni broj rukovodilaca, koji su nadopunjavani nešto iz brigada a nešto od prezdravljenih ranjenika i bolesnika iz raznih jedinica, koji bi dolazili iz bolnice u Italiji. Ovo prvenstveno za politički kadar, dok sa vojničkim stanje je bolje. Vojnički rukovodioci su najčešće stručnjaci, bivši jugoslovenski oficiri i podoficiri, koji znatno koriste, naročito u stručnom izdizanju ljudstva, tj. za kurseve, dok su na terenu i u borbi slabiji. Pitanje artiljerije će se konačno riješiti i time olakšati i njihov rad, a i omogućiti našu veću neposrednu pomoć divizionima, koji nam pripadaju.

OSTALE JEDINICE :

U svim drugim manjim jedinicama, navedenim pod »organizacija Divizije«, komandni kadar postoji, ali su ove jedinice najslabija tačka u Diviziji u koliko se može govoriti o slabosti. Te slabosti dolaze u prvom redu zbog prezaposlenosti tih jedinica i smanjenih mogućnosti za rad, stalne i neposredne pomoći po gotovo svim pitanjima i, u koliko ona ne dolazi, — slabljenje rada, i treće, što se objektivno tim jedinicama nije ukazivala pomoć sa naše strane koliko bi trebalo. Ovo ne znači da su ove jedinice i slabe, naprotiv one u glavnom odgovaraju svojim zadacima.

Štab Divizije: U Štabu Divizije postoji potpuna harmonija, jedinstvo i puna saglasnost u radu. Kako operativni dio Štaba, tako i širi dio, kao i pomoćno osoblje odgovaraju svojim zadacima. Ne mislim da dajem ocjenu kvaliteta snaiga Štaba, već procjenu njegove funkcionalnosti i aktivnosti. U štabu je u glavnom upotpunjen sav potrebni kadar, koji funkcioniše.

VOJNIČKI RAD :

Vojnički rad u Diviziji odvija se po jedinstvenom planu u duhu takmičenja. Taj plan rada izrađen od Štaba Divizije, nadopuna je ranijeg plana i obuhvata najosnovnija pitanja u vojničkom podizanju boraca. On se sastoji od dva dijela. Prvi dio, opšti, obavezan za sve borce i rukovodioce. On u glavnom obuhvata egzercir, disciplinu, vojničku urednost, izučavanje ratne vještine i teških oruđa, manji manevri itd. Drugi dio, obavezan u prvom redu za rukovodioce (oficire) a sastoji se iz rješavanja izvjesnih taktičkih pitanja, rukovođenja, čitanja sekcija itd. Pored ovoga komandanti brigada povremeno dobijaju na rješavanje i većih taktičkih zadataka u okviru Divizije, dajući im širi izbor terena, pretpostavki i drugog, i njihov rad bude procjenjivan i davana ocjena. Ovo ima svrhu da bi komandante brigada osposobilo za samostalan rad i rukovođenje većim jedinicama.

Po brigadama u svakodnevnom programu rada, intenzivno se radi po gornjem planu. Neosporno da će ovo koristiti borcima za vrijeme borbi kao i u maršu, ali uslijed ograničenosti operacija sad se u glavnom sve svodi na ovaj rad. Da bi se donekle upotpunio gornji nedostatak, povremeno se izvode manevri brigada, pa i Divizije, gdje se teorijsko znanje i praktično primjenjuje.

2. juna tri i pol brigade izvele su akciju na Braču.⁸ Akcija je imala prvenstven karakter eventualnog rasterećivanja i olakšanja jedinicama, koje su se borile u VII. ofanzivi.⁹ Pošlo se sa namjerom likvidacije neprijateljskih snaga na tom otoku i privlačenja tj. odvlačenja neprijateljskih snaga koje su bile angažovane u Dalmaciji prema Drvaru. Ovaj zadatak je, mada ne u potpunosti, izvršen i neprijatelj je imao dosta osjetne gubitke, dok su i naši gubitci bili dosta veliki. Kao i u ranijim borbama na otocima i ovdje se ispoljilo veliko oduševljenje boraca u toliko prije što se radilo o izvršenju zadatka postavljenog od druga Tita. Masovni heroizam koji je i ovoga puta znatno postojao,

⁸ Vidi tom V, knj. 28, objašnjenje br. 9 uz dok. br. 31.

⁹ Odnosi se na drvarsku operaciju (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 41 i 42 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knjiga 2, str. 93 i 106).

potvrda je stvarnog kvaliteta boraca, s time i sposobnosti brigada i Divizije za dalje zadatke.

Prvi put kao cjelina u borbi je učestvovala XII. (III.) Brigada. Osjetilo se pomanjkanje iskustva iz borbi, ali raspoloženje, moral kao i heroizam boraca bio je na dostojnoj visini. Brigada je imala prilično gubitaka i to u glavnom od mina protiv kojih naši borci još nijesu u stanju da se efikasno bore. Štab Brigade bio je na visini u rukovođenju, dok je kod štabova bataljona bilo i propusta, ali su u glavnom i oni zadovoljili. Štabovi bataljona još ne umiju da odrede sebi mjesto za vrijeme borbe, već obično ostaju podalje iza bataljona (ovo ne iz kukavičluka, već iz nedovoljnog iskustva). Komande četa bolje su se snašle nego u ranijim akcijama mada se poslije akcije morala vršiti izmjena, tj. smjenjivanje onih koji nijesu zadovoljavali.

I. Brigada kao i XI. potpuno su zadovoljile u ovoj borbi, primivši na sebe glavni teret akcije. Bilo je tu i tamo manjih nedostataka i propusta, koji su u analizi akcije uočeni i djelimično otklonjeni.

Poslije ove akcije koja je bila veća po obimu, pribjegli su manjim partizanskim akcijama po otocima, ali raspoloženje boraca je takvo, da oni stalno na konferencijama, kao i privatnom razgovoru, postavljaju pitanje: »kad ćemo u borbu«. Borci osjećaju da ne doprinose onoliko koliko to ostale divizije u Korpusu i to ih prilično pogđa. Naročito sada u jeku takmičenja raspoloženje za borbu je veliko, jer bez ovoga izgledi su umanjeni.

Disciplina u jedinicama dosta je dobra, mada ne onakva, kakva bi morala biti. Još po jedinicama postoje manji disciplinski prekršaji, mada su sve redi. Pitanje discipline, kao i spoljnog izgleda i ponašanja boraca, također se radi na pojačanju u jedinicama, jer ono predstavlja problem. Pitanje veze u borbi i van nje najjači je nedostatak u vojničkom radu. I ona se osjećala u borbi na Braču, gdje je veza vrlo slabo funkcionisala. Ovaj kadar je još neškoloivan, bez iskustva i za sada je najjači problem u Diviziji.

Pri Diviziji postoji oficirski kurs za komandire četa, zamjenike komandanata i komandante bataljona i on bez zastoja radi. Do sada je kroz ovaj kurs prošlo tri partije od po 30—35 rukovodilaca, a predavači na kursu su bivši jugoslovenski aktivni oficiri i podoficiri. On je dao dobrih rezultata. Također pri brigadama postoje niži podoficirski kursevi koji traju po 15 dana, kroz koje prolaze desetari, vodnici itd.

Politički komesari četa, pa donekle i bataljona, ne osjećaju se mnogo za vrijeme borbi, izuzev u I. Brigadi a djelimično i u XI. (II.), gdje su komesari stari borci, — već ili se nalaze u streljačkom stroju kao borci ili rukovodstvo potpuno prepuštaju

komandirima i komandantima. U ovom takmičenju pored ostalog postavljeno je i pitanje izdizanja politkomesara na vojničkom polju.

POLITIČKI RAD :

Do 15 juna postojao je jedan politički plan rada za vrijeme od 15 maja do 15 juna. Plan je sadržao četiri teme, kao i jednu temu o kadrovima za politkomesare brigada sa politkomesarom Divizije. Ovaj plan je sadržao teme o Federativnoj demokratskoj Jugoslaviji, X. Zasjedanje Vrhovnog Sovjeta sa proradom nacionalnog pitanja, kao podloge za gornju temu, članci iz »Nove Jugoslavije« br. 4 i 5 od Bakarića i A. Huma,¹⁰ kao i dalje produbljanje Odluka AVNOJ-a i ZAVNOH-a. Pošto je plan bio dosta obiman, morao je biti produžen do kraja mjeseca juna, nakon čega je postavljen novi plan u vezi takmičenja. Težište je bilo izdizanje i osposobljavanje nižeg političkog rukovodstva za samostalan rad u svojim jedinicama. Ovaj cilj nije postignut jer je politički rad baš u tom periodu bio znatno popustio, kao što sam to naveo u prvom dijelu izvještaja. Od tuda su teme, naročito posljednja (X. Zasjedanje Vrhovnog Sovjeta) vrlo slabo i površno prorađene i ista nije mnogo koristila. U izvještaju politkomesara kaže se da na ovoj temi nijesu mogli da zainteresuju borce, a ja sam prisustvom na bataljonskim konferencijama ovo također ustanovio. Općenito postoji interesovanje boraca za politički rad, ali stvar prvenstveno leži do politkomesara i njihove umještosti, da zainteresuju borce.

U političkom radu glavni nedostaci bili bi:

1.— Da se politički rad shvata dosta šablonski i tako ostvaruje. Politički rad uzima se jednako kao i vojnički i striktno se drži postavljenog plana, bez toga da se on unese u borce, da masovno obuhvata sve, i posluži kao škola kroz koju će svaki borac izaći sa novim znanjem.

2.— Politkomesari brigada navikli su se da im plan političkog rada dođe od politkomesara Divizije, i u koliko on ne stigne na vrijeme i politički rad zastane. Nema dovoljno samoinicijative u pronalaženju novih metoda i načina osim postojećih, kako da se političkom radu da masovniji karakter i da se kroz njega stvarno uzdižu i novi rukovodioci, pa i borci.

3.— Najbolja mogućnost za izdizanje su partijski kursevi, kroz koje se postiže teorijsko znanje, a koje omogućava da se bolje shvate i sva druga pitanja. Međutim kroz politički rad po brigadama, na kraju jednog plana nije se mnogo političkih komesara stvarno izdiglo >i osposobilo za veće funkcije.

Avdo Humo

Neosporno da se političkim radom postiglo i dosta uspjeha, koji se ogledaju na svakom koraku. Prisustvujući jednoj bataljonskoj konferenciji u XII. Brigadi, vidio sam da borci postavljaju najraznovrsnija pitanja, koja su nekad vrlo interesantna, — znači da kod boraca postoji široki interes za znanje koje im treba dati. Ovakav je slučaj po drugim brigadama.

U I. Brigadi održana su četiri sastanka sa političkim rukovodiocima četa i bataljona na kojima se diskutovalo o stanju i radu u Brigadi i na dva od tih sastanaka sam prisustvovao i ja. U ovoj Brigadi politički kadar je relativno dobar i u stanju je da brže savlada leme kao i druga pitanja i da ih prenese na borce. Na konferenciji pored opštih pitanja doneseni su slijedeći zaključci: 1) Izvršena raspodjela rada u toku čitavoga dana i to prije podne vojnički, poslije podne politički, kulturni i drugi rad. 2) Osnovan brigadni kulturno-politički odbor za objedinjenje kulturno-sportskog života Brigade. 3) Formirano tehničko odjeljenje, koje se bavi pitanjem materijala političkog i kulturnog, listova itd. 4) Odluka da se u ovom takmičenju svakako bude najbolji. Konstatacija je bila da opšte stanje Brigade zadovoljava i da borci toliko rade »da nemaju vremena da griješe«.

U XI. (II.) Brigadi sve jedinice proradile su postavljeni plan do kraja juna. U izvještaju politkomesara kaže se: »Obzirom na suhoparnost teme o X. Zasjedanju Vrhovnog Sovjeta, težište rada bilo je prebačeno najprije na politkomesare četa i vodne delegate, da se isti sa temom što bolje upoznadu, da bi na taj način mogli što bolje prikazati borcima. Intenzivnost u proučavanju iste teme bila je velika, te se na taj način uspjelo da su borci ipak savladali one osnovne pojmove u pogledu nacionalnog pitanja. To je moja vlastita konstatacija, jer sam obišao po bataljonima po jednu ili dvije čete, gdje sam vidio da borci ipak vladaju sa osnovnim pojmovima gornje teme. Postoji još jedan veći dio boraca, koji ne učestvuju u diskusijama, a to su većinom novonadošli borci, te rad sa svakim pojedincem od njih se nastavlja od strane starijih boraca. Sama tema je bila dosta interesantna i naišla je na veliko razumijevanje samih boraca, jer raniji pojmovi po tom pitanju bili su jako slabo rasvijetljeni.

Može se zapaziti da metod rada kojim se mi služimo u mnogome omogućava lakše izdizanje nižeg političkog kadra.

Jednoličnost u životu samih boraca, koji žive pod jednim istim uslovima već 6 mjeseci, uslovljava da u odnosu prema uloženoj trudu na političkom polju nema onoliko rezultata.

Političkim radom u prvom redu ova Brigada uspjela je dosta brzo da se uzdigne i da iz svojih redova regrutuje priličan broj rukovodilaca za druge jedinice. Davanje naziva »udarne«

dalo je podstreka i borcima i rukovodiocima da još više pojačaju svoju intenzivnost i volju za radom. Približno jednaki nedostaci su kao i kod I. Brigade.

U XII. Brigadi također je rađeno prema datom planu i postignuti rezultati su osrednji.

U III. Prekomorskoj Brigadi politički rad je dosta otežan uslijed raznolikosti u nacionalnom sastavu i nepoznavanja hrvatskog jezika od strane izvjesnog dijela Slovenaca koji govore isključivo slovenački ili talijanski. Materijal se morao predhodno prevoditi, što je iziskivalo i više vremena i poteškoća u kontroli i pomoći. Uspjeli smo da iz Slovenije redovno dobijemo svu tekuću literaturu koja se prorađuje po bataljonima. Njih u prvom redu interesuje stanje kao i postignuti rezultati u Sloveniji, jer su malo upoznati sa radom Osvobodilne Fronte. Skoro čitava Brigada nalazi se na položajima i rad se odvija u glavnom po četama sa povremenim bataljonskim konferencijama. Politkomesari bataljona su dosta dobri, dok je nivo politkomesara četa prilično nizak. Ova Brigada kao cjelina nije učestvovala u borbi i kod boraca postoji težnja za borbom, dok im sve ostalo dolazi u drugi red.

U Artiljeriji kao i po svim ostalim jedinicama radilo se po gornjem planu, jer zadaci su bili osrednji.

Novi plan političkog rada postavljen krajem juna sadrži sledeće teme: 1) »Sporazum Nacionalnog Komiteta sa vladom Subašića«, 2) »Odluke III zasjedanja ZAVNOH-a«, 3) »Fašizam i demokratija«, 4) »Ciklus teme o SSSR-u«, — o Sovjetskoj državi i njenom uređenju i o Crvenoj Armiji, disciplini, radu itd. Plan je postavljen na širokoj osnovi, da se između tema može ubacivati sav materijal, koji bi u međuvremenu izašao. Radi boljeg upoznavanja samoga plana prilsžem original pisma komesarima brigada i jedinica.

U političkom radu nije bilo većih skretanja ni pogrešaka, osim izvjesnih nepravilnih komentara i tumačenja sporazuma Nacionalnog Komiteta sa Subašićem, u vrijeme kada je on vođen i neposredno poslije njega. Ovo je bilo više iz neobaviještenosti o stvarnom stanju, a ni u kom slučaju uticaj neprijatelja. Ima jedan slučaj koji donekle karakteriše opšte raspoloženje boraca prema kralju i reakcionarnoj klici oko njega, koji ovoga puta nije poštedio ni Subašića. Politkomesar IV. bataljona II. (XI.) Brigade poslije pregovora sazvao konferenciju bataljona i na njoj oštro raskrinkao Subašića. Inače sam sporazum je dosta zainteresovao borce.

Politkomesari brigada i jedinica redovno dostavljaju pismene izvještaje, ali ti izvještaji su nepotpuni i ne prikazuju

pravo stanje brigada i jedinica. Najbolji izvještaj daje politkomesar XI. Brigade, mada ni on nije potpun.

KULTURNO-PROSVJETNI RAD :

Kulturno-prosvjetni rad može se podijeliti na nekoliko dijelova, kako po radu, tako i po datim rezultatima. Kao najaktivnija grana ovoga rada bio bi sportski život po jedinicama. Na drugom mjestu došla bi štampa, tj. listovi, džepne i zidne novine itd. Kao treće priredbe i zabave, kao četvrto opšta predavanja iz oblasti nauke i književnosti itd. Po intenzivnosti rada ne bi se mogla praviti naročita razlika, ali po kvaliteti i učešću boraca ova podjela bi mogli da odgovara. Pravilnom podjelom rada na svim poljima omogućilo se jedinicama učešće u sportskom životu koji se dosta raširio i zainteresovao na raznim granama sporta većinu boraca. No ipak ovome se dalo organizovan karakter i time se interesovanje podiglo. U prvom redu po brigadama organizovana su međubataljonska, a u Diviziji međubrigadna natjecanja u futbolu, lakoj atletici, plivanju i drugim vrstama sporta.

Na polju štampe po svim brigadama nastavilo se sa intenzivnim radom a i sam kvalitet listova, džepnih novina kao i zidnih znatno je bolji u odnosu na ranije. Ovo s jedne strane što jedinice redovno izdaju svoje novine, nastojeći da se više dobije u sadržaju i učešću ljudi u pisanju, na račun ređeg izlaženja brojeva. Sve jedinice u svim brigadama redovno izdaju svoje listove. Među ovim listovima ima i vrlo dobrih, koji su pohvaljeni od Štaba Divizije preko »Naše borbe«, divizijskog lista koji izlazi sedmično jedanput. Pored listova u svim brigadama borci pišu razne skečeve, najviše iz partizanskog života, internacije ili neku idilu iz svoga kraja. Broj ovih skečeva je prilično veliki ali oni nemaju skoro nikakve umjetničke vrijednosti, osim volje samih pisaca, a na drugoj strani sadržajno su prilično jednaki i ne dolaze u obzir za kulturni rad. No ipak ambicija i težnje boraca su jedina pozitivna strana u ovom pitanju. Cete i bataljoni u svome okviru često daju na svojim priredbama ove skečeve, ali smo bacili težište na bolje i kraće požorišne komade. Povremeno se održavaju i kulturno-političke priredbe u okviru brigada koje su poslije niza nedostataka ipak uspjele da se podignu na veći kulturno-politički stepen, mada se tu i tamo prošvercuje po koja stvar koja ne odgovara sadašnjim potrebama u smislu progresa.

Po svim jedinicama održavaju se predavanja iz raznih oblasti nauke, književnosti, geografije, historije itd. i ista daju dosta dobre rezultate. Još uvijek bi nedostatak bio u ljudima koji na popularan i jednostavan način izlažu najosnovnije pi-

tanje za borce, koji nijesu prošli srednje škole, a koje politička geografija, historija dosta interesuje i žele naučiti. Predavači su najčešće intelektualci koji nemaju mnogo smisla za predavanja ali se ipak koriste za ovaj rad.

U svim brigadama održavaju se analfabetski tečajevi, organizirani unutar bataljona i jedinica. Oblasni N.O.O. također je organizovao jednu pučku školu koju pohađaju i izvjesni naši nepismeni borci, ali je težište rada ostalo u jedinicama. Uslijed dolaska novomobilisanih tačan broj nepismenih ne može se odrediti.

Kulturno-prosvjetni rad općenito, mada u mnogome koristi svestranijem podizanju boraca i rukovodilaca, nije se još razvio do potrebne visine. Sami politički komesari brigada nedovoljno se angažuju da bi kulturno-prosvjetnom radu dali plan-ski karakter, osposobljavajući kulturne odbore po bataljonima i angažujući sve sposobne ljude na tom polju. Kulturno-prosvjetni odbori su u većini slučajeva prepušteni sami sebi i svojoj inicijativi. Tu ima i nepravilnog gledanja na ovaj rad, nekorišćenja svih mogućnosti i traženja uzroka svome neradu u nedostatku materijala, sposobnih ljudi itd. Na ovo smo ukazali i postavili u takmičenju, kao na pitanje po kome treba učiniti veći korak naprijed. Na kulturno-prosvjetnom radu za sada najbolje stoji I. Brigada, koja je u prošlom mjesecu zaostajala iza drugih brigada.

U manjim jedinicama ovaj rad ima više spontani nego organizovani karakter. Kad se pristupa organizovanom radu na uveseljavanju boraca, onda ono bude usiljeno i namješteno, i od tuda borci radije sami pronalaze načine razonode i života van službe.

EKONOMSKI SEKTOR:

Snabdijevanje sa hranom, odjećom i obućom vrši se putem trebovanja iz magazina Etapne stanice, odnosno Komande Područja. Samim tim ono ne iziskuje nikakve naročite sposobnosti ni iskustvo, već se više svodi na registraciju i kancelarijski rad. Intendantura Divizije kao i sve intendanture brigada vrlo dobro funkcionišu u ovim uslovima snabdijevanja, ali sigurno bi predstavljale problem u slučaju operacija Divizije na kopnu i snabdijevanja sa terena. Da bi se one koliko toliko osposobile, preduzeli smo razmjestaj intendantskog kadra iz starijih brigada u mlađe. Ali u pitanju sadašnjeg rada postoji nedostataka kod naših intendantata, od kojih su većina seljaci i za koje administracija čini poteškoće. Oni imaju i iskustva kao stari borci, ali izdizanje vojske zahtijeva i usavršavanje ekonomske službe koju oni moraju savladivati. Konkretno načelnik intendanture Divizije ima i iskustva i volje, ali nedovoljno pismenosti. Po svim bataljo-

nima postoje radni vodovi, koji spremaju hranu za čitav bataljon. Oni su za sada nepokretni u nedostatku potrebnog broja konja za nošenje kazana i drugog.

Hrana zadovoljava kako po količini, tako i po kvalitetu. Sada su rede pojave avitaminoze, jer su mogućnosti za nabavku povrća i voća bolje. Količina hrane je za posljednja dva mjeseca povećana za oko 150 grama i često borcima ostaje, jer ne mogu da je pojedu. U odijelu i obući u glavnom je podmirena čitava Divizija, izuzev jednog manjeg broja novomobilisanih i oko 100 Italijana koji su prebjegli iz njemačke vojske... Obuća je naročito slabog kvaliteta i mora se češće mijenjati (nakon mjesec dana) jer ne postoji mogućnost za opravke.

SANITET :

Sanitet Divizije u posljednjim akcijama vrlo dobro je funkcionisao, a bolničarke su pokazale primjerna herojstva u požrtvovanju oko izvlačenja ranjenika iz prvih linija, kao i u davanju prve pomoći. Divizija ne raspolaže potpuno sa svim potrebnim sanitetskim osobljem, a djelimično i sa materijalom za čije dobijanje pravi se dosta poteškoća od strane saveznika. Sanitetsko osoblje dosta brzo se regrutuje iz novomobilisanih drugarica koje predhodno prođu kroz sanitetski kurs, zatim budu raspoređivane po jedinicama. Kroz ove kurseve prošle su sve bolničarke i bolničko osoblje u Diviziji. Divizijska bolnica u kojoj su samo lakši slučajevi rana i raznih oboljenja, vrlo dobro je organizovana i pohvaljena od Sanitetskog Otsjeka V.Š.¹¹ U Diviziji ima pet ljekara od kojih tri u divizijskoj bolnici, jedan referent saniteta XII. Brigade i referent saniteta Divizije dr. Beljakov. Svi oni u glavnom zadovoljavaju na poslu... Zaraznih oboljenja bilo je vrlo malo, osim dizenterije koje je bilo 15 slučajeva i tri do četiri slučaja trbušnog tifusa. Higijenskim mjerama spriječeno je njihovo širenje, a one u glavnom dolaze od slabe vode.

ODNOS PREMA SAVEZNICIMA :

Odnos naših boraca prema savezničkim (engleskim i američkim) vojnicima bio je na visini. Znatno je učinjeno na produbljenju ovih odnosa na engleske vojnike, osjetio se naš uticaj. Ovo se ne koristi u punoj mjeri, mada i sami nastojimo da u glavnom očuvamo pravilnu liniju prema saveznicima, ne miješajući se u njihova pitanja. No, to nije isti slučaj i kod njih. Pojedini vojnici, pa i oficiri, često drsko istupaju, držeći se superiorno i uobraženo. Bilo je nekoliko slučajeva zaoštavanja psihoze na futbalskom polju, gdje nije mnogo trebalo pa da se

¹¹ Vrhovnog štaba

pretvori u incident u glavnom njihovom krivicom. No, zahvaljujući dobrom držanju naših, do njih nije došlo. Pored gornjeg postojalo je dva, tri slučaja ženidbe engleskih vojnika sa našim drugaricama, koje smo mi zabranili, no ipak su se provukla dva slučaja bez našeg znanja. Po ovome je intervenisala i saveznička komanda na Visu, zabranjujući svojim vojnicima da se žene.

Ovaj izvještaj obuhvata period od 20. maja do 1. jula o.g. a sljedeći izvještaj obuhvatit će period od 1. VIII. kada se u glavnom završava prva etapa tromjesečnog takmičenja. Izvještaj od 20. aprila pa do 20. maja prilažem,¹² a prije 20. aprila poslao je raniji politkomesar Divizije.¹³

Nužno bi bilo da na priložene izvještaje dobijem kritički osvrt, jer bi mi to omogućilo da u sljedećim izvještajima upotpunim ono što nedostaje ovome.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p. pukovnik:
D.¹⁴ Korać

BR. 61

ZAPOVIJEST ŠTABA 33. DIVIZIJE NOVJ OD 20. JULA
1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTAŠE
U KLOŠTRU IVANIĆU¹

STAB XXXIII. DIVIZIJE X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG N. O. V. i P. O. J.

Op. broj 100
Dne 20/ srpnja 1944

Z A P O V I J E S T (Sekcija Čazma 1 : 100.000)

Neprijatelj u uporištu Kloštar Ivanić broji 350 milicionera-naoružanih sa dva teška mitraljeza, dva p.mitraljeza, 21 bacač, nekoliko šmajsera, ostalo puške raznih kalibara. Neprijatelj je

¹⁵ Vojin Popović
¹⁴ Dušan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 41/1/1, k. 551.

¹ Riječ je o ustaškoj miliciji (vidi bojnu relaciju 1. zbornog područja u Arhivu V.I.I., reg. br. 7/1—9, k. 58).

smješten sa glavnim dijelom snaga u šumariji a nalazi se i u kući preko puta šumarije, u ustaškom taboru, u kući Markulina i kući Janeša Antuna odmah pored tabora. U tim dvjema kućama spavaju oficiri i nalazi se oko 60—70 milicionera. Neprijatelj se također zadržava u crkvi sa jednim p.mitraljezom na tornju i u štali same šumarije.

Neprijateljske snage u Ivanić-Gradu broje oko 600 ljudi i to nešto ustaša, Nijemaca, žandara a glavnu snagu sačinjavaju domobrani.³

Uporište Križ broji oko 900 neprijateljskih vojnika.⁴ Dugo Selo broji 500 neprijateljskih vojnika. Navodno imaju 2 tankete i 2 borna kola.

U ovoj akciji učestvuju jedinice naše divizije pojačane sa udarnim bataljonom Istočne grupe odreda. Likvidaciju samog uporišta izvršiti će II. brigada.⁵ U cilju izvršavanja prednjega:

N A R E Đ U J E M O !

II. Brigada

Sastav: 3 bataljona
4 prot. tenk. bac.
1 t. bacač
2 t. mitraljeza
1 diverz. četa

Ima zadatak likvidirati uporište sa dva bataljona pojačanim sa jednom četom. Ostatak snaga ostaje u brigadnoj rezervi.

a) Sa jednim bataljonom nastupati preko Bešlinca — Sv. Trojice, te putem u pravcu kote 180 do mjesta gdje se račva put koji silazi na cestu između Sv. Duha i Kloštra Ivanića, te dalje nastupa preko ceste ispod kuća i sa južne strane napada uporište. Istom bataljonu dodijeliti 2 protutenk. bacača. Ovaj bataljon treba da održava vezu sa bataljonom koji će napadati sa zapadne strane.

b) Sa jednim bataljonom nastupati preko Bešlinca — Predavca do kote 123 te odatle se spustiti preko polja u pravcu ciglane te jedna četa da pređe cestu, a dvije čete ostaju sa sjeverne strane ceste i odatle vrše napade na uporište u

³ i ⁴ Iz sastava 1. gorskog zdruga (Arhiv V.I.I., reg. br. 7 1—55, k. 58).

⁵ Vidi dok. br. 99.

pravcu istoka. Istom bataljonu za izvršenje zadatka dodijeliti 2 protutenk. bacača.

- c) Sa jednim bataljonom nastupati preko Bešlinca te istim putem kao i bataljon pod b) samo sa dvije čete, dok treća četa treba da se spušta preko Vinara u pravcu crkve samostanske u Ivanić-Kloštru te s te strane da napada istu i po mogućnosti da minira posadu u tornju. Dvije čete istog bataljona ostaju u brigadnoj rezervi u zapadnom dijelu Kloštra kod ciglane.

Glavne pravce i raspored nastupanja uzeti prema priloženoj skici.

I. Brigada

Sastav: 3 bataljona

- 1 ud. bataljon
- 1 teški bacač
- 1 prot. tenk. bac.
- 1 prot. tenk. mitr
- 1 pionir četa

Ima zadatak postaviti osiguranje prema neprijateljskim uporištima Dugo Selo, Ivanić-Grad, i Križ.

- a) S jednim bataljonom nastupati preko Bešlinca te preko kote 123 za selo Lipovec gdje će na zapadnom kraju sela postaviti osiguranje prema Dugom Selu. Istom bataljonu dodijeliti pionirsku četvu za prekapanje ceste. Isto tako ovom bataljonu dodijeliti protutenk. bacač i protutenk. mitraljez. Ovaj bataljon pošto će biti dalje od Štaba svoje brigade treba da održava vezu i sa štabom II. brigade kod ciglane te i njih obavještavati o promjenama na svom sektoru.
- b) Nastupati će preko Marčana na Dabce te cestom preko Graberja, te preko Prkosa, Širokog Polja prelazi cestu Ivanić-Grad — Kloštar Ivanić te kod kote 159, tj. natpisa Peščenice zaposjeda položaj prema pruzi tako da svojim desnim krilom podržava veza sa bataljonom a), a na svom lijevom

	<p>krilu održava vezu kod slova e (Široko Polje) sa bataljonom koji će davati osiguranje na samoj cesti.</p> <p>c) Nastupa istim pravcem kao i bataljon b) te zaposjeda samu cestu kod grupe kuća južno od kote 122 i ostale snage proteže u istočnom pravcu i presjeca put koji ide iz Gornjeg Sarampova za Sv. Duh. Ovom bataljonu dodijeliti teški bacač. Isti bataljon na svom desnom krilu održavat će vezu sa bataljonom b), a na svom lijevom krilu sa udarnim bataljonom.</p> <p>d) Ovaj bataljon nastupat će istim pravcem kao i bataljon b) i c), te zaposjeda položaj na cesti Ivanić-Kloštar — Graberje sjeverno od mlina. Desno krilo ovog bataljona treba da dohvati do slova e (Široko Polje), a lijevo krilo ovog bataljona da zahvati put koji ide sa ceste u pravcu kote 146 (Sobočani).</p>
Mjesto štabova	a) Stab divizije nalazit će se u zapadnom dijelu sela Sčapovec, tj. istočno od Vinara. Stab I. brigade nalazit će se u blizini kote 122 pozadi svog borbenog rasporeda. Stab II. brigade nalazit će se u zapadnom dijelu Ivanić-Kloštra na cesti kod ciglane.
Veza	Veza će se održavati prema priloženoj dopunskoj zapovijesti referenta za vezu.
Sanitetska služba	Sanitetska služba će se organizovati prema priloženoj zapovijesti referenta saniteta. ⁶
Početak napada	Napad će se izvršiti 21. VII. 44. u 23 časa. Znaci raspoznavanja: Džon—Bul Dalji znaci:

Vidi dok. br. 41—4/1, k. 551 u Arhivu V.I.I.

Nagari—Jovane

Evakuacija	Evakuacija zarobljenika i materijala izvršit će se: svaka brigada u pravcu svoga povlačenja.
Povlačenje	Povlačenje jedinica sa položaja biti će prema pismenom naređenju, u koliko isto ne uslijedi, jedinice će se povući tačno u 6 časova 22. VII. Pravac povlačenja biti će: I brigada preko šume Vučje Jame te preko Marčana za selo Lipovčani i Cerinu gdje će se brigada smjestiti. II. brigada: povući će se preko Bešlinca za Mostare i Marinkovac. Stab Divizije nalazit će se u Prnjavorcu.

NAPOMENA

Dodijeljena diverzantska četa sa eksplozivom koristit će se prema potrebi za miniranje zgrada pod borbom ili po završetku borbe.

Protutenk. bacače po mogućnosti treba što više iskoristiti i nakon njihove vatre treba iskoristiti zabunu kod neprijatelja i po mogućnosti ubaciti u zgradu zapaljive plinske i defanzivne bombe.

U ovoj borbi treba upozoriti borce da neprijatelj raspolaže sa kapama partizankama i vjerovatno će pokušati da unese zabunu u naše redove i da se probija između naših boraca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Komandant potpukovnik
J. Antolović

(M. P.)

Dostavljeno:

Na uvid Štabu X. Korpusa.
Na izvršenje Štabu I. brigade.
Na izvršenje Štabu II. brigade.

Prilog ove zapovijesti za II. brigadu: Skica uporišta.

BR. 62

**ZAPOVIJEST ŠTABA 7. DIVIZIJE NOVJ OD 21. JULA 1944.
PODREDENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKA OSIGURANJA NA PRUZI SUNJA — SISAK¹**

STAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 395 — 44.
Dne 1944. god.
21. VII-1944.

Z A P O V I J E S T

Sekcija Kostajnica — Petrinja 1:100000

Vojna situacija: Neprijatelj radi osiguranja pruge Sunja — Sisak pored posada koje su smještene u želj. stanice izgradio je nekoliko bunkera razne veličine i u njih smjestio posade.

Blinjski Kut: 75 domobrana i Nijemaca, smješteni u želj. stanicu i dva bunkera oko stanice i ograđeni žicom.

Brđani: želj. stanica: 13 domobrana i 3 oficira naoružanih sa 2 p. mitraljeza, ostalo karabini. Stanica je udešena za odbranu u vidu bunkera i ima red bodljikave žice oko.

Bunker sjeverozapadno 100 metara od stanice: 13 domobrana i 3 Švabe, naoružani sa jednim teškim mitraljezom i jednim puško-mitraljezom, ostalo karabini, oko red bodljikave žice. Oko 300 metara sjeverozapadno od ovoga bunkera nalaze se 4 zemunice, 3 sa jugozapadne strane pruge a 1 sa sjeveroistočne strane iskopane uz samu prugu i udešene za odbranu. U njima se nalazi u svakoj po 3 vojnika.

Naša divizija bez IV. brigade i P.O. Banije napašće neprijateljsku posadu u željezničkoj stanici Brđani, bunkeru i zemunicama ispod s. Brđana sjeverozapadno od stanice.²

Za izvršenje ovoga zadatka

N A R E Đ U J E M O :

1.) I. brigada, ojačana brdskom i protivkol-
skom baterijom, 6 protivkolskih bacača i vod inženjerske čete.

Zadatak: Sa dva bataljona izvršiće napad na želj. stanicu Brđani, bunker i zemunice sjeverozapadno od stanice. Posadu uništiti a stanicu i bunkere eksplozivom porušiti. Sa jednim bata-

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 16/1, k. 813.

* O rezultatima napada vidi dok. br. 113.

ljonom u cilju osiguranja od Bl. Kuta zatvoriće cestu i prugu Bl. Kut — Brđani. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od Petrinaca zatvoriće cestu i prugu Petrinci — Brđani.

Sa jednim minerskim odjeljenjem presjeći prugu Bl. Kut — Brđani a sa jednim minerskim odjeljenjem presjeći prugu Petrinci — Brđani.

2.) II. brigada sa odjeljenjem minera.

Zadatak: Sa dva bataljona u cilju osiguranja od pravca Sunje zatvoriće cestu Sunja — Petrinci, Sunja — Drljača. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Kostajnice zatvoriti cestu Kukuruzari — Prevršac. Jedan bataljon imati u Kostrešima. Sa minerskim odjeljenjem presjeći prugu Sunja — Petrinci. Jedno minsko polje postaviti na cestu Sunja — Drljača a jedno na cesti Sunja — Petrinci.

3.) III. brigada sa odjeljenjem inž. čete.

Zadatak: Sa dva bataljona u cilju osiguranja od pravca Siska zatvoriće cestu i prugu Novo Selo — Komarevo. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Petrinje zatvoriće cestu Budičina — Moštanica. Jedan bataljon imati u Deanovićima. Sa minerskim odjeljenjem presjeći prugu kod Piskornjača. Jedno minsko polje postaviti na cesti Novo Selo — Komarevo.

4.) Art. divizion.

Zadatak: Sa brdskom i protivkolskom baterijom javiti se štabu I. brigade, od koga će dobiti zadatak.

5.) Inž. četa.

Zadatak: Uputiće potreban broj ljudstva sa materijalom za sječenje pruge na dva mjesta, za rušenje želj. stanice, bunkera i zemunica — pod komandu štaba I. brigade. Ta odjeljenja treba da ponesu dovoljnu količinu eksploziva za rušenje stanice i bunkera. Jedno odjeljenje sa potrebnim materijalom za presjecanje pruge na jednom mjestu, za postavljanje minskih polja

na dva mjesta — uputiti pod komandu štaba II. brigade, jedno odjeljenje sa potrebnim materijalom za presjecanje pruge na jednom mjestu, za postavljanje jednog minskog polja — uputiti pod komandu štaba III. brigade.

Vod protutenkovskih bacača sa 6 oruđa i potrebnim brojem bombi uputiti pod komandu štaba I. brigade.

Veza: Održavaće se telefonska i kurirska i radioveza. Sa II. i III. brigadom kuririma, a sa I. brigadom telefonski. Štab divizije vezaće se za centralu I. brigade telefonom.

Sanitet: Divizijsko zavojište i kirurška ekipa biće u D. Pastusi.

Štab divizije nalaziće se u s. Brđani, zaseok istočno od potoka Kinjačka, sjeverno od k. 166.

Borbeni znaci za noć 21/22. VII. 1944. biće: Jovo—Miloš.

Početak napada 22. ov. mj. u 4 sata.

Po završenoj borbi jedinice će se povući na sadašnje prostorije.

Jedinice na osiguranjima kad stignu na položaj poslaće izvještaj po patroli i po istoj patroli primiće naređenje za povlačenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik:
SI. odsutan

Komandant, ppukovnik:
Mil. Pavlović

Dostavljeno:
Štabovima I, II, III. brigade
Štabu I. art. divizionu,
Komandi inž. čete.

Ovjerava, Za načelnika
kapetan:
M. Trninić

(M. P.)

BR. 63

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 21. JULA 1944. ŠTABU
8. KORPUSA NOVJ O BORBAMA OD 20. JUNA DO 20. JULA¹

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 1396

Op. br. 206

Dne 21. VII. 1944

ŠTABU VIII. KORPUSA NOVJ

Operativni izvještaj
od 20 juna do 20 jula
za manje akcije.

VIII. brigada: 21. VI. 1944 drugi bataljon sukobio se je sa dijelovima »Tiger« Divizije jačine oko 200 boraca, na prostoriji Radnići — Mučka Kotlina. Poslije kratke borbe bataljon se povukao uslijed nepredviđenosti akcije i neprijateljskog iznenađenja. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Gubitci neprijatelja nepoznati.

22. VI. 1944 dijelovi iste Divizije oko 90—100 vojnika kretali su pravcem Donje Postinje — Muć. IV. bataljon nalazio se je na položajima Moseć — Movran — Križinac (k. 761). Otvorio je vatru na neprijatelja sa dijelovima 2. i 3. čete sa jednim vodom mitraljeza. Poslije kratke borbe neprijatelj se je povukao na suprotnu stranu ceste Otarnika (k. 696). Sa naše strane nije bilo gubitaka. Gubitci neprijatelja u ljudstvu: 1 mrtav i 9 ranjenih. Zaplijenjena su tri tovarna konja, 400 metaka za »Šarac« i nešto raznog materijala.

23. VI. 1944 neprijateljski dijelovi »Tiger« Divizije oko 150 vojnika postavili su zasjedu niže Donjeg Muća na putu za Radniće u cilju dočekivanja naših jedinica. IV. bataljon sa dijelovima Mosečko-Svilajskog Odreda primijetili su neprijateljsku zasjedu i osujetili njegove namjere. Poslije kratke borbe neprijatelj se povukao prema Otarniku. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Neprijateljski gubitci nepoznati.

25. VI. 1944 II. bataljon nalazio se je na prostoriji Ogorje — Bulići. Jedna četa kretala je od Bulića prema Zelovu i Sa-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 9—1/2, k. 518.

tricu u vezi prolaska komandanta Brigade,² koji se je vraćao sa Dinare. Jedan vod nalazio se na Zelovu u cilju obezbjeđenja i zatvaranja pravaca Hrvače — Zelovo, Sutina — Zelovo. Neprijatelj je izašao po noći od Hrvača, Sutine i Otarnika, napravio zasjedu i napao vod na Zelovu i četvu koja se je kretala od Bulića prema Zelovu i Satriću i iste iznenadio. Među ovu zasjedu naišao je i komandant Brigade, koji se vraćao sa Dinare u Brigadu. U ovoj akciji neprijatelj je imao 4 mrtva i 7 ranjenih.³ Naši gubitci: 4 mrtva, 3 ranjena. Izgubljena 2 puškomitraljeza sa municijom.

30. VI. I. bataljon izvršio je demonstrativni napad na garnizon Hrvače u cilju osiguravanja karavane koja je prelazila za Dinaru. Na našoj strani nije bilo gubitaka, neprijateljski gubitci nepoznati.

6. VII. 1944 III. bataljon povratio je neprijatelja koji je bio izašao u jačini od 300 vojnika iz Han-Obrovca prema Bajagiću. Neprijatelj se je povukao. Gubitci nepoznati. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

IX. brigada: 28 juna 1944 četnici i ustaše u jačini od 230 boraca po noći izašli su od Koljana i Ježevića, napali četvu III. bataljona, koja je bila na predstraži na Pleću, kao i Vrlički Odred, koji je držao položaj na Velikoj Lupoglavi. Predstraža poslije kratke borbe povukla se je na prihvatne položaje i dala otpor neprijatelju, dok je stigao IV. bataljon i izvršio protivnapad na neprijatelja, kojega je u paničnom bijegu protjerao preko Cetine. Neprijateljski gubitci 6 ranjenih. Naši gubitci jedan lakše ranjen.

28 juna na noći t.g. jedan vod II. bataljona izvršio je demonstrativan napad na Hrvače. Neprijatelj je pokušao da sa manjim snagama izvrši protunapad i odbije ovaj vod, ali je bio osujećen. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Neprijateljski gubitci nepoznati.

7 jula t.g. neprijatelj iz Han-Obrovca u jačini 10—12 tenkova i jednom kolonom krenuo je prema Knežicama i Bilom Brigu. Naš II. i III. bataljon, koji su držali položaje ispod Modrih Greda — Bilog Briga i Kužnjaka, izvršili su napad na neprijatelja i onemogućili mu napredovanje. U ovoj borbi neprijatelj je imao 15 ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav.

10. jula t.g. četnici u jačini 80 boraca napali su naš **III.** bataljon, koji je osiguravao žetvu u selu Laktacu i Miljkovićima. Naši borci odbili su neprijatelja, nanijevši mu gubitke 4 mrtva i 8 ranjenih. Naši gubitci 1 lakše ranjen.

¹ Nedeljko Manojlović

² Vidi dok. br. 118.

14 jula t.g. četnici u jačini od 100 boraca prešli su rijeku Cetinu kod Miljkovića i Perkovića. Naš II. bataljon prihvatio je borbu sa Pleća i odbacio neprijatelja natrag. Borba se je vodila 3 sata. Neprijateljski gubitci: 1 mrtav i 5 teže ranjenih, naših gubitaka nije bilo.

15 jula t.g. neprijatelj je ponovo prešao rijeku Cetinu u Miljkoviće i Perkoviće u jačini od 50 boraca potpomognuti sa jednim bacačem i dva teška mitraljeza. Napao četni bataljona, koja je držala tu položaje. U ovoj borbi poginuo je naš jedan komandir čete zastavnik Milić Jakov, kao i još jedan drug i jedan ranjen. Neprijatelj je imao 4 mrtva, i odbačen je na svoje polazne položaje.

16 jula t.g. četnici i ustaše u jačini od 100 boraca krenuli su iz pravca Koljana i Ježevića na položaj našeg I. bataljona. I. bataljon ih je dočekao i vratio natrag. U ovoj borbi neprijatelj je imao 5 mrtvih i veći broj ranjenih. Naši gubici 3 ranjena.

17 jula Brigada sa tri bataljona napala je Otišić — Koljane i Ježević, sa glavnim zadatkom likvidacija Koljana. Zadatak je izvršen, selo je zauzeto. U ovoj akciji neprijatelj je imao 15 mrtvih i ranjenih, zaplijenjene su dvije puške i ostale vojne spremne. 9 četnika sa oružjem predalo se ja našim jedinicama prije početka same akcije. Naši gubitci: 1 borac ranjen i izgubljen jedan p.mitraljez.

III. brigada:⁴ 22. VI. 1944 IV. bataljon je vodio borbu sa ustašama i Nijemcima koji su krenuli iz Aržana u pravcu Tijarice. Neprijatelj je nadirao sa dva tenka, tri kamiona i nešto pješadije. Naši su odbacili neprijatelja do Donje Tijarice, međutim je neprijatelj dobio pojačanje od tri tenka. Borba se je vodila skoro čitavi dan. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Neprijateljski gubitci su nepoznati.

27. VI. 1944 Inžinjerski vod postavio je nagaznu minu na komunikaciji Sinj — Split, na koju je naletio neprijateljski kamion i tom prilikom bilo je 6 mrtvih i 4 ranjena neprijateljska vojnika.

28. VI. 1944 inžinjerski vod postavio je nagaznu minu na komunikaciji Sinj — Klis kojom prilikom naišao je jedan kamion u kome su se vozili ustaško-domobranski časnici i 15 ih je dignuto u zrak.

17. VII. 1944 Nagazna mina postavljena na istoj komunikaciji ubila je 4 domobrana i jednog vodnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

p. pukovnik

Edo Santini

(M. P.)

Komandant

p. pukovnik

Mile J. Uzelac

⁴ Deseta dalmatinska. Vidi naredbu Štaba 8. korpusa NOVJ o promjeni naziva brigada, dok. br. 35.

BR. 64

**ZAPOVIJEST ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 21. JULA 1944. POD-
REĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA ČUDIN KLANAC
I GORNJI I DONJI BABIN POTOK¹**

STAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 412 / 21/VII 1944
U 12^h

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Gospić 1 : 100.000 jug. izrada)

PODATCI O NEPRIJATELJU :

Neprijatelj jačine dvije bojne ustaša i legionera drži: Čudin Klanac (trig. 828) — k. 923 — k. 940 — G. i D. Babin Potok — k. 913 — Perušić (765) — k. 835 (M. Obijaj) — ž. st. Vrhovine — Panos više Vrhovina i Vrhovine, dok se manje snage neprijatelja, većinom milicije, nalaze u Sincu, Lešću i Otočcu.

Naše snage:

I., II. i III. brigada bez jednog bataljona i artiljerijski divizion.

Naša divizija ima zadatak napasti neprijatelja na Čudinom Klancu, G. i D. Babinom Potoku, zauzeti pomenuta mjesta i produžiti energičnim gonjenjem neprijatelja u pravcu Vrhovina — Zalužnice i Otočca.²

U duhu gore izloženog zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

II. brigada: Napašće Čudin Klanac (trig. 828) i k. 940. Polazni položaji: Končarev Kraj — k. 923. Jedan bataljon na Prijeboju za osiguranje prema L. Petrovu Selu.

III. brigada: Napada na Babin Potok u pravcu k. 940 i k. 759. Polazni položaji: Kosa (veliko slovo K) — k. 911.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.M., reg. br. 9—1/2, k. 1234.

* O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 83.

- I. brigada:** Napada Vrhovine — Obijaj (k. 835) — Perušić (k. 765) — k. 913. Polazni položaji: k. 1074.
- Artiljerijski divizion:** Plasiraće se na najpogodnijem mjestu za neposredno tučenje Cudinog Klanca, na sektoru Lukići — Obijaj — Brezovo polje.
- Diverzantska geta:** Sa jednim odjeljenjem miniraće put: L. Petrovo Selo — Prijeboj, sa jednim odjeljenjem Vrhovine — Otočac, a sa jednim odjeljenjem Lešće — Janjče.
- Ideja manevra:** U 7 časova saveznički avioni počće tući Čudin Klanac u dva naleta, a potom ostale neprijateljske položaje prema Vrhovinama bombardovati i mitraljirati. Ličko Petrovo Selo, Vrhovine i Otočac bombardovati. U isto vrijeme k. 828 tući će artiljerijski divizion. Poslije drugog naleta aviona na Cudin Klanac II. brigada krenuće u napad prenoseći težište borbe na k. 940, koju napasti sa dva bataljona i svima bacačima, a sa jednim bataljonom k. 828, s tim da po likvidaciji k. 940 krenu u napad na k. 828 i bataljoni koji su napadali k. 940, u koliko ovo dotle bude likvidirano.
- III. brigada: kada II. brigada krene u napad izvršiti će brzo čišćenje Babina Potoka i orijentisati se za napad na Perušić (k. 765) i k. 913 sa pravca V. Ogradka.
- I. brigada dok čuje borbu kod III. brigade kreće u napad čisteći sa dva bataljona Vrhovine, a sa dva bataljona k. 827, a potom svim snagama k. 835 (M. Obijaj).
- Kada I. brigada ovlada sa M. Obljajem, II. brigada Klancem i III. brigada Perušićem, smatrati kao završenu prvu fazu borbe.
- U drugoj fazi preduzeti energično gonjenje i to: II. brigada u pravcu odstupanja neprijatelja, dok prema Babinom Potoku samo do k. 760.
- III. brigada produžiće gonjenje u pravcu Zalužnice sjeverno od puta, a I. brigada u pravcu Sinca južno od puta, sve dok ima uslova za uništavanje neprijatelja.
- Pošto će saradivati avijacija, nastojati da se iskoristi zabuna koja će nastati kod neprija-

telja, no voditi računa da se ne dođe pod vatru avijacije koja radi za naš račun.

III. brigada držače jedan bataljon za vrijeme napada u Sječivici kao rezervu, koji će biti upotrebljen za eventualni ispad neprijatelja sa pravca Čanak — Ramljane.

Mjesto štabova: Stab divizije nalaziće se na padinama k. 1005 iznad Lukića. Mjesto štabova brigada neposredno pozadi jedinica od kuda će moći najbolje rukovoditi sa operacijom.

Sanitet: Divizijsko previjalište nalaziće se u Sječivici za I. i III. brigadu, a za II. brigadu Holjački Klanac.

Znaci raspoznavanja: Za noć 22/23. VII. Top — Timošenko. Ugovoreni 7 — 15. Vidni znaci: dizanje puške u vis tri puta, a odgovor isturanje puške u stranu dva puta.

Znaci za avione: na zauzetim položajima paliti obične vatre — bengalske vatre i postavljati bijelo platno u vidu križa.

Veze: Osa veze Lukići. II. i III. brigada vezaće se telefonom, a I. brigada koristiti radio-stanicu. Veze osigurati relejima. Stab divizionu vezaće se na osu veze sa baterijom i osmatračnicom.

Početak napada: 22. VII. 1944. u 7 časova, do kojeg vremena sve jedinice moraju biti na polaznim položajima, a sa napadom otpočeti odmah poslije drugog naleta aviona.

Na izvršenje -

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. Politkomesara:
Stevan Ilić

Komandant, potpukovnik:
N. R. Gmbor

(M. P.)

DOSTAVLJENO :

Štabu I., II. i III. brigade,
Štabu Art. Divizionu na
izvršenje. Prijem potvrditi.

Poslato po kuririma 21. VII. u 12 sati.

Načelnik štaba, major:
M. Novković

BR. 65

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 22. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O POSTIGNUTIM REZULTATIMA U
BORBAMA OD 20. JUNA DO 20. JULA I O ORGANIZACIJI
I FORMACIJI DIVIZIJE¹**

**STAB XIII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 459
Dne 22/VII. 1944.**

Opći vojno-organizacioni
izvještaj — dostavlja.

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ.

Snage 392. legionarske divizije »Plave«, koje se nalaze na liniji Karlovac — Ogulin — Brinje — Primorje, a koje su postavile garnizone u svim mjestima duž komunikacija koje oni drže na ovim linijama, pojačane sa dva bataljona Nijemaca.² Pored legionara i Nijemaca u garnizonima se nalaze ustaše, domobrani, finansi i žandari, koji su većinom za službu u mjestima. Moral neprijatelja u ovim garnizonima je slab i skloni su dezerterstvu i predajama (česti slučajevi prebjegavanja na našu stranu), dok je disciplina koju drži komandno osoblje, većinom Nijemci³, vrlo oštra i drastična. Neprijatelj je sa ovih uporišta često vršio ispade u cilju pljačkanja okolnih sela i odbijanja naših snaga sa ugroženih mjesta na komunikacijama.⁴

Naša divizija (2 brigade i 2 odreda, 1 artiljerijski divizion) često postavljena na pravcima prema glavnim garnizonima Sušaku i Ogulinu u cilju zatvaranja pravca u slučaju prodora sa te strane, dok u većini slučajeva orijentisana prema Karlovačkom Području i Zumberku zbog prehrane gdje su i vršene akcije. Zadatak divizije bio je da na svim pogodnim mjestima kuda se neprijatelj kreće ili stanuje napadne ga, na-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 15—1/4, k. 569.

² Vjerovatno se misli na 3. lovački rezervni puk koji je bio raspoređen na liniji Jastrebarsko — Karlovac — Ogulin (Arhiv V.I.I., reg. br. 2/6, k. 78A).

³ O nacionalnom sastavu ljudstva 392. legionarske divizije vidi tom V, knj. 23, dok. br. 27.

⁴ Vidi dok. br. 22, 23 i 57 u ovoj knjizi i knj. 26. dok. 34, 59, 106, knj. 27 dok. br. 59 i 131.

nese mu štete i onemogućući mu svaki saobraćaj, kao i istjera ga iz uporišta. U toku ovog mjeseca, tj. od 20. VI. do 20. VII. naša divizija izvela je 19 akcija od kojih 6 većih ofanzivnih, 3 defanzivne, 8 zasjeda i 2 manje akcije.⁵ U svim ovim akcijama neprijatelj je bio brojčano mnogo jači, naoružaniji i imao je motorizaciju. Naša divizija uspjela je zadržati ga, razbiti ili potpuno potući, te nanijeti mu velike gubitke u ljudstvu, oružju i materijalu. U toku ovog mjeseca u svim izvedenim akcijama ubijeno je 330 vojnika i 2 oficira, ranjeno 386 vojnika i oficira, zarobljeno 61 neprijatelj od kojih 1 oficir, predalo se 17 nepr. vojnika. U svim ovim borbama zaplijenjeno je 2 dalekometna topa kal. 105 mm sa 25 granata, 1 teški mitraljez, 1 »šarac«, 5 puškomitraljeza, 87 pušaka, 5 pištolja, 1 snajper, 3 tromblona sa 22 granate, 16800 metaka, 70 noževa, 36 ređenika za »šarac«, 6 rez. cijevi za »šarac«, 15 municijskih ranaca, 38 opasača, 3 dvogleđa, 8 telefonskih aparata, 4 radio-stanice, 12 km. kabla, 41 ručna bomba, 90 pari odijela, 61 par cipela, 240 ćebadi, 1 signalni pištolj sa 200 raketla, 15 kola, 47 konja sa opremom, 1 kanta masti za oružje, 1000 kg. zobi, 800 litara benzina i 10 kola razne sitne vojničke spreme. Uništeno je: 3 tenka, 1 kamion i 1 kola.

Naši gubitci: 37 mrtvih, 73 ranjena, 2 zarobljena i 8 nestalih.

Izgubljeno od oružja: 3 puškomitraljeza, 24 puške i 1 šmajser.

Utrošeno municije: 35.000 metaka za puške, puškomitraljeze i mitraljeze, 230 mina za teški bacač, 260 mina za laki bacač, 510 ručnih bombi, 100 raketla, 25 nagaznih mina, 4.500 šmajferske municije, 235 granata za brdski top 75 mm.

Držanje naših jedinica u toku izvedenih akcija bilo je u ovom mjesecu vrlo dobro. U toku ovih operacija zauzeta su uporišta: Bosiljevo, Drežnica i Tužević,⁶ dok je neprijatelj protjeran iz privremeno zauzetih mjesta i to: Delnica, Lokava, Mrzle Vodice, Vrata i Fužina, te Sungera, Mrkoplja, Ravne Gore, Vrbovskog i Gomirja.⁷ Pokazalo se u toku svih ovih operacija da jedinice ne samo u napadu već i u odbrani pokazuju veći napredak i protivnapadima uspijevaju izvoštiti pobjedu. Samoinicijativa kod mlađih starješina još nije u dovoljnoj mjeri razvijena, dok kod štabova bataljona i brigada ogleda se u boljoj mjeri.

ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA

Štab divizije: Komandant, komesar, načelnik Štaba, oper. oficir, obavj. oficir, informativni oficir, načel-

⁵,⁶⁷ Vidi dok. br. 22, 23, 29 i 57.

nik intendanture, ref. saniteta, ref. za vezu, ref. veterine. Promjene u Štabu divizije bile su: upražnjeno mjesto ob. oficira popunjeno je sa zamjenikom Uzelcem Brankom, zamj. politkomesara bataljona iz II. brigade.

- Štab I. brigade:** Komandant, komesar, pom. komesara, ob. oficir, oper. oficir, inf. oficir, intendant brigade, ref. saniteta. Promjene u Štabu bile su: za inf. oficira u brigadi postavljen je drug Antun Rošić, do sada na dužnosti šefa kancelarije štaba brigade, komandant brigade major drug Srđan Uzelac poginuo je 1. VII. u borbi sa neprijateljem na Štubici kod Vrbovskoga, a na mjesto njegovo za komandanta I. brigade došao je kapetan drug Duro Trbović, do sada komandant I. Odreda.
- Štab II. brigade:** Komandant, komesar, pomoć, komesara, oper. oficir, obavj. oficir, inf. oficir, intendant brigade i ref. saniteta brigade. Promjene u Štabu brigade bile su: zamj. komandanta brigade kapetan drug Bogdan Lončar premješten je za komandanta I. Odreda.
- Štab I. odreda:** Komandant, komesar, zamj. komesara, oper. oficir, ob. oficir, ref. saniteta, intendant Odreda. Promjene u Štabu: komandant Odreda kapetan drug Duro Trbović premješten je za komandanta I. Udarne brigade, a na njegovo mjesto za komandanta Odreda postavljen je kapetan drug Bogdan Lončar, zamj. k-danta II. brigade. Oper. oficir Odreda kapetan drug Nikola Bunjevac poginuo je kod Vrbovskog 4. VII. 1944. g., a na mjesto njegovo postavljen je drug Ilija Kosanović, komandant bataljona u istom Odredu.
- Štab II, odreda:** Komandant, komesar, zamj. komesara, oper. oficir, ob. oficir, ref. saniteta i intendant Odreda. Promjene u Štabu Odreda nisu bile.
- Art. divizion:** Komandant, komesar, pomoć, komesara, ob. oficir, ref. saniteta, ref. veterine, intendant divizionu i oper. oficir divizionu. Promjena u štabu nije bilo.

OCJENA ŠTABOVA

Naši štabovi brigada i odreda, art. divizion a i pionirskog bataljona kao cjelina u potpunosti zadovoljavaju. Dopune i promjene u štabovima brigada i odreda nijesu ni u koliko izmijenile rad u štabovima i jedinicama koji se počeo pravilno odvijati.

FORMACIJSKO STANJE :

Naša divizija ima dvije brigade i dva odreda, artiljerijski divizion, pionirski bataljon, čet u za vezu, udarnu čet u, čet u pri Štabu, glazbu, sanitetsku čet u i prihvatnu bolnicu. Pošto je ranija naša III. brigada koja je potpala pod komandu XXXV. Divizije potpala i u formacijskom pogledu pod XXXV. Diviziju, to je naredbom Štaba XI Korpusa predviđeno formiranje naše nove III. brigade. Za formiranje ove brigade uzeta su dva bataljona II. Odreda, jedan bataljon kombinovan po četama iz I. i II. brigade i udarne čete naše divizije, tj. svega tri bataljona, također komandni kadar u Štabu brigade i bataljonima predviđen je i rok formiranja ove brigade određen je 25. jul 1944.⁸

U obje brigade ima po 4 bataljona. Svaki bataljon ima po 3 pješadijske čete (za formiranje III. bataljona III. brigade oduzeta po jedna četa iz I. i II. brigade, te će bataljoni naknadno formirati još po jednu čet u od novomobilisanih boraca), mitraljeski vod i izviđačku desetinu. Svaki štab brigade ima prateću čet u, čet u za vezu (u kojoj je vod minera), izviđački vod, sanitetski vod, vod »lovaca tenkova«, i »udarnu grupu«, kao i vod signalista koji je sad u formiranju.

Promjena u formaciji je ta što smo dobili naređenje od Štaba Korpusa za formiranje naše nove III. brigade, dok je također naredbom Štaba Korpusa naređeno da se formira Stab Grupe Odreda sa I. i II. Odredom.⁹

VOJNIČKO STANJE JEDINICA :

Naši niži i viši štabovi sada se dobro odnose prema borcima i svi raniji njihovi propusti u ovom pogledu većinom su otklonjeni i nestaju. Štabovi brigada su upoznali svoje jedinice dobro i u mogućnosti su da pravilno rukovode sa njima u svakoj prilici. Štabovi bataljona često prave propuste i teško se snalaze u kritičnim momentima, ne znajući kako da postupe, tj. nemaju dovoljno inicijative i rizika da samostalno preuzmu neki zadatak na svoju odgovornost. Primijećeno je u posljed-

"i" Vidi primjedbu br. 13 uz dok br. 24.

njim akcijama da su štabovi bataljona bili bliski jedinicama i da su imali veću preglednost nad svime nego što je to ranije bilo, ali ipak tu su se dešavali propusti u tome što nije imalo dovoljnoga rizika i smjelosti da se nešto samostalno preduzme. Rukovodstvo u bataljonima i u četama uspjelo je da upozna prilično borce Istrane kojih je većina u našim jedinicama i da ih pravilno angažuje u borbi. Pitanje Istrana u borbi, maršu i odmoru sada se popravljaju i sa simpatijama se govori o istarskim podvizima kroz jedinice, a naročito je omiljena: »Drž' ga živa, ovdje Istran partizan«. Kod većine naših štabova odnos prema borcima je sada srdačan i dobar. Raniji propusti u odnosu prema borcima pravilno se iskorjenjuju i dobijaju oblik dobrog držanja starješina prema borcima.

Odnos između viših i nižih štabova je dobar. Bliskost štabova viših prema nižim je umjerena i pravilna, dok stara ranija familijarnost koja je skoro bila odomaćena u mnogim našim jedinicama, a naročito u 1. brigadi — otklonjena je. Odnos mlađih štabova prema višim također je sada pravilan, jer familijarnost koja je ranije postojala otklonjena je, a i nepravilne strogosti koje su vođene također su otklonjene.

Kod svih naših jedinica, odnos štabova unutar samoga štaba je dobar. Sastanci štaba u posljednje vrijeme često se održavaju, a također i sastanci po specijalnim linijama. Ovi sastanci su ranije bili vrlo rijetki, ali se u posljednje vrijeme popravljaju. Sastanci Štaba divizije sa štabovima brigada i odreda prilično su česti, a osobito poslije svake izvedene akcije većih razmjera ili pak pripreme za nju.

Vojno uzdizanje rukovodilaca kod nižih štabova, komandi četa pa i kod samih štabova brigada i odreda nije u dovoljnoj mjeri zastupljeno, jer se ovome posvetila mala pažnja. Pored uputstava koje su dobili štabovi brigada i odreda, odnosno prepisa programa kojeg je dostavio štab Korpusa i koji je kod našeg štaba proraden, štab divizije u svojoj tehnici proradio je dobar dio nastavnog programa, tj. vojničkih predmeta i dostavio ga štabovima brigada i odreda. Potrudilo se da svaka komanda čete dobije od svakog obrađenog predmeta po jedan primjerak. Ovaj materijal se trebao prorađivati pod kontrolom viših štabova, ali u stvari tako nije napravljeno. Malo napredovanje koje se osjetilo kod rukovodilaca i boraca još ni u koliko ne zadovoljava stvarnim potrebama. Pored oficirskih kurseva koji se održavaju kod GSH — i Štaba XI. Korpusa na koje šaljemo slušaocce, pri Štabu divizije održava se podoficirski kurs, gdje su nastavnici bivši jugoslovenski aktivni oficiri koji dobro rade. Ne koriste se pogodni momenti, tj. mogućnosti za izvođenje planske nastave u pogledu vojničkog uzdizanja bo-

raca. I odmori koje dajemo jedinicama nijesu pravilno iskorišteni za obuku i vojničko uzdizanje jedinica, te se često može zapaziti da borci nisu obučeni u pravilnom rukovanju sa oružjem ili korištenjem zaklona. Po ovome je oštro udareno i na sastanku sa štabovima brigada ukazano i uočeno. Obuka specijalista kao na pr. organa za vezu pratećih četa, »lovaca tenkova«, »udarnih grupa« — bolje se odvija nego prije.

Pitanje ishrane u ovom mjesecu je pogoršano, što je u mnogome ometalo pravilan tok operacija. Hrana koju smo dobavljali iz Zumberka i Karlovačkog Područja nije mogla da se pribavlja iz razloga što su na tom sektoru došle jedinice IV. Korpusa i što je neprijatelj preduzeo ofanzivu.¹⁰ Iz Istre također nismo mogli dobiti od hrane ništa, dok saveznički avioni su vrlo malo ili skoro ništa bacali kod nas. Ograničili smo se na prikupljanje priloga iz Gor. Kotara, pa i rekviziciju od vrlo siromašnog i iscrpljenog stanovništva.

Istrani su se saživjeli sa našim jedinicama i njihova borbenost je na zavidnoj visini. Rukovodstvo u četama počelo se sad malo bolje osjećati nego ranije. Ranije udaljavanje rukovodstava četa od svojih jedinica nije kao ranije, već se u mnogome popravilo. Nema još dovoljno inicijative i rizičnosti da se na svoju ruku nešto uradi. Osjeća se življe interesovanje za oficirske i podoficirske činove, a naročito sada, kada su kome-sari dobili činove.¹¹

Objavljeno natjecanje kod brigada i odreda ima uspjeha i došlo je do rivalstva — zdravog natjecanja i osjeća se velika težnja da se što više postigne u svakom pogledu. Ovo se ispoljilo kod obje brigade, naročito kod I., dok također kod odreda osjeća se življe interesovanje.

Iščezlo je kod naših jedinica ukočeno držanje na položajima i jedinice se osamostaljavaju na zadacima. Nema više tako krupnih propusta koji su se dešavali ranije da se jedinica nađe ugrožena sa svih strana manjim grupicama neprijateljskim i da se bezglavo povlači ne dajući otpora. U ovome se dobro prozrela namjera neprijatelja i dobro se parira. Dolazi do čestih protivnapada koji su vrlo uspješni i naše jedinice su u posljednjem vremenu baš protivnapadima izvojevale dobre uspjehe. Pojačale su se mjere obezbjeđenja i dubljeg izviđanja ka neprijatelju, ali još ova služba nije dovoljno upotpunjena.

¹⁰ Na tom području bilo je i ranije jedinica 4. korpusa NOVJ (34. divizija, Zumberački i Karlovački NOP odred). Od 21. juna do 22. jula tamo je dejstvovala i 8. divizija, a krajem juna i početkom jula i 15. divizija 7. korpusa NOVJ. Prodor njemačkih i ustaško-domobranskih snaga na oslobođenu teritoriju Zumberka počeo je 27. juna (vidi dok. br. 8, 23 i 31).

¹¹ Vidi primjedbu br. 4, uz dok. br. 60.

Postepenom obukom na odmoru i primjerima kroz borbu naše jedinice se navikavaju na potpuno pravilan rad i život u svim prilikama. Zapaža se naročito u posljednje vrijeme da se naše jedinice vrlo snažno i ozbiljno odupru neprijatelju na položaju i znaju se upornije braniti nego što je to ranije bilo. Svi propusti koji su se dešavali u ranijem životu naše divizije polagano, ali sigurno se otklanjaju i divizija raste, a naročito u borbenom pogledu. Nije dovoljno iskorišteno znanje vojničko u pogledu korišćenja terena za podilaženje neprijatelju ili u ma kom bilo vidu borbe sa njime, već se i ovdje još dešavaju razni propusti.

Veza naše divizije sa jedinicama je telefonska, a na položajima gdje je to malo teže održati je kurirska. O vezi kod nas općenito može se reći da u potpunosti ne zadovoljava. Preduzeli smo da se na boljoj osnovi podigne veza time: što smo za referenta za vezu postavili bivšeg jugoslovenskog oficira koji je služio baš u vezi u koga imamo povjerenja, što smo pribavili malo više materijala za vezu raznim zapljenama i što smo preduzeli korišćenje podzemne telegrafске veze koja ide prema Sušaku. Mislimo da će se veza u buduće malo bolje srediti.

Snabdijevanje jedinica u toku ovog vremena kako smo rekli bilo je vrlo slabo. Hrana jeste i ostaje problem za našu diviziju, koji se prilično teško rješava i koji štabovima oduzima mnogo vremena za neki drugi rad.

Informativna služba u našoj diviziji malo se popravlja, ali još ne dopiyeva da zadovolji stvarne potrebe. Kontrašpijunaža je također dosta slaba. Nemamo dovoljno kadrova iskusnih da bi mogli parirati pravilno i na vrijeme neprijateljsku špijunažu u našim redovima i u pozadini.

Sanitetska služba u ovom mjesecu također je bila vrlo slaba. Ponovno se dešavaju propusti koji su ranije zapaženi u pogledu organizacije prenosa ranjenika sa položaja na određena mjesta, davanjem liječničke pomoći na vrijeme, kao i nemark osoblja kome su ovi zadaci povjereni. Pristupilo se formiranju sanitetskih vodova kod brigada — što je učinjeno, a kod Štaba divizije formirana je sanitetska četa. Broj stručnog osoblja sanitetskog je vrlo mali i u tome oskudijevamo.

Zdravstveno stanje i fizička kondicija boraca s obzirom na ishranu ponovno se počelo pogoršavati.

Ishrana sada jedino teče iz Gorskog Kotara putem dobrovoljnih priloga i rekvizicije, dok vrlo malu količinu hrane dobijamo iz Istre i nešto kupovinom iz Slovenije.

Moral i borbenost jedinica naše divizije je vidno porastao i s obzirom na teške ekonomske uslove može se reći da je vrlo

dobar. Divizija u ovakvom sastavu u stanju je povesti krupnije operacije na ma kom terenu bilo, samo pitanje prehrane kad ^e riješi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar:

Matić Đuro

Komandant, pukovnik:

Vinko Antić

(M. P.)

Prilog: Pregled brojnog stanja i naoružanja¹² i
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava.

BR. 66

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 22. JULA 1944. ŠTABU
8. KORPUSA NOVJ O STANJU U JEDINICAMA I NA TE-
RENU¹**

STAB

XX. DIVIZIJE N. O. V. J.

22. jula 1944.

Opći vojnički izvještaj
za mjesec juli 1944

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

1. Opće vojničko stanje:

a) u jedinicama:

Opće vojničko stanje u jedinicama ove divizije od prošlog izvještaja² do sada vidno se je popravilo i svakim danom se sve više popravlja. Borbenost, samoodgovornost, disciplina i bor-

^{1a} Divizija je prema pregledu brojnog stanja i naoružanja od 22. jula 1944. imala 4.037 ljudi, a od naoružanja 2.412 pušaka, 188 automata, 145 puškomitraljeza, 21 mitraljez, 19 minobacača, 8 protivtenkovskih pušaka, 4 brdska i 2 poljska topa i 398 pištolja (Arhiv V.I.I., reg. br. 6—4, k. 913).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 48—1/2, k. 1029.

* Izvještaj za juni 1944. nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 38/2, k. 1029.

beni duh osjećaju se mnogo više nego ranije. Ovo se najviše osjeća u X. udarnoj brigadi koja sve više dobiva izgled sredene i čvrste jedinice. U IX. brigadi osjeća se živost i napredak u svima granama vojničke djelatnosti. U VIII. brigadi tempo napretka je usporen, a razlog ovome je posljednji njen neuspjeh na prostoriji Svilaja — Moseć.³ Ovaj neuspjeh u priličnoj mjeri odrazio se prvenstveno na štab te brigade, a potom na ostali komandni kadar i borce. Poduzete su sve mjere da se ovoj brigadi što više pomogne od strane štaba divizije, kako bi se stanje popravilo i krenulo ka napretku.

Divizija kao cjelina može izvršavati osrednje zadatke sa uspjehom, a kroz izvjesno vrijeme, a prema dosadašnjem napretku, mišljenja smo da će moći izvršavati i teže zadatke. Bobrena sposobnost kod boraca, pravilno rukovanje sa oružjem, taktička upotreba automatskog i teškog naoružanja, još nema u dovoljnoj mjeri lukavstva u borbi, upornost i ljubav prema svom oružju također nije na visini, zbog čega se dešava da se vrlo često izgubi po neko od ovih oruđa.

Naša divizija u posljednja dva mjeseca mobilisala je oko 1500 novih boraca. Ovi novomobilisani borci nisu dobrovoljci, nego su mobilisani sa pozivom. Većina od njih nisu služili u nijednoj vojsci do sada, te prema tome nemaju ni osnovne vojničke naobrazbe. Također je iz ove divizije u posljednje vrijeme izvučeno mnogo starih boraca kao za kurseve, za štab Korpusa, za popunu komandnog kadra, kao i gubici u posljednjim našim borbama koji su bili dosta veliki. Baš zbog toga, što se u našoj diviziji nalazi 80% novomobilisanog ljudstva koje nema potrebne vojničke naobrazbe, niti naročitog iskustva u borbama, uslovalo je da naše jedinice nisu mogle napredovati istim tempom kao ranije.

Komandni kadar, naročito niži, nema još dovoljno osnovno-teoretskog znanja. Ovo naročito važi za niži komandni kadar. Također ni praktično borbena znanje nije na dovoljnoj visini. Vrlo često se ne znaju osnovne stvari, ne poznaju se osnovna načela za vođenje borbe, niti moć i taktičku upotrebu sredstava i naoružanja dotične jedinice. Autoritet komandnog kadra nije na dovoljnoj visini. Ovo važi za niži komandni kadar. Ovo se ne bi moglo primijeniti na sve naše jedinice, nego samo na neke od njih, dok kod drugih imaju mnogo veći autoritet. Sve zavisi od spremne i znanja dotičnog starješine, metoda nastave, tijesno

³ Dvadeset prvog juna 1944. Nijemci, ustaše i četnici napali su iz zasjede dijelove 8. brigade i nanijeli joj slijedeće gubitke: 12 mrtvih i 50 zarobljenih i nestalih. Od oružja Brigada je izgubila 2 teška mitraljeza »breda« sa 3.500 metaka, 2 puškomitraljeza sa 400 metaka, 4 automata, 50 pušaka i drugi materijal. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—39/2, k. 1030.)

povezane sa disciplinom, radom i životom u dotičnoj jedinici. Štab divizije uvida taj vrlo važan nedostatak našeg komandnog kadra i nastoji da izdizanjem komandnog kadra na viši stepen vojničkog znanja, podizanjem discipline, političke svijesti, vojničkog izgleda i nadležnog komandovanja, podigne njihov autoritet u očima boraca. U tu svrhu održavaju se sa nižim komandnim kadrom časovi kako politički, tako i teorni i praktični vojnički časovi. Vojni kurs štaba divizije na kome se usavršavaju niži vojni rukovodioci, desetari, vodnici, zamjenici komandira pa i komandiri neprekidno radi i pokazuje sve bolje rezultate, tako da jedan dobar dio nižeg komandnog kadra na tom kursu stekne izvjesno vojničko teorno znanje i na taj način dopuni praktično znanje koje već posjeduje, te se zahvaljujući održavanju vojnog kursa u mnogome podigao niži komandni kadar. Na ove kurseve šalju se najbolji, najhrabriji i najodaniji borci i rukovodioci sa težnjom da nam zaista komandni kadar u jedinicama bude najbolji.

Što se tiče višeg komandnog kadra, komandanti i njihovi zamjenici, njih oko 60%, završili su vojne kurseve na kojima su stekli dosta vojničko-teoretskog znanja, ali to vojničko znanje vrlo često brzo iščezava, jer ga u dovoljnoj mjeri ne dopunjuju neprekidnom naobrazbom i radom, čitanjem vojničke literature itd. Štab divizije i u ovom pogledu poduzima mjere da bi razvio ljubav za usavršavanje i izgradnju ukazujući sve negativne strane oko zaostatka u učenju. Ovo se ukazuje na konferencijama, sa dopisima, a poduzeto je da se starješinskom kadru daju pismeni i usmeni taktički zadaci radi rješavanja.

Viši komandni kadar nema još dovoljno rutine, niti izgrađenih metoda za uzdizanje potčinjenih im starješina, nema pravilnog uzdizanja kadrova, ne uočavaju se najhitnije greške, našto se naročito podvlači i nastoji da se taj problem riješi. Samoodgovornost, disciplina i vojničko držanje kod većine rukovodilaca osjeća se. Međusobna saradnja i osjećaja ispoma-ganja između jedinica ima mnogo više nego prije. Pravilno međusobno sadejstvo i upotreba teškog naoružanja i specijalnih jedinica još uvijek ne dolazi do potpunog izražaja. Ne dolazi zato, jer naš viši komandni kadar još uvijek nema potrebne širine u radu i komandovanju.

b) stanje na sektoru na kojem jedinice djeluju: Sektor na kome djeluje ova divizija jeste srednja Dalmacija. Na tome sektoru neprijatelj je sastavljen od Nijemaca, ustaša, domobrana, četnika i milicije. Njihovo brojno stanje dosta veliko. Oni drže skoro sve raskrsnice i garnizone i uporišta kao i saobraćajne arterije.

Ova neprijateljska uporišta dosta solidno su fortifikacijski utvrđena s obzirom na naše naoružanje. Narod je uglavnom za N.O. borbu ali ima pojedinih sela koja su neprijateljski raspoložena prema nama. Pored toga veliki teror koga neprijatelj nad narodom vrši i jedan veliki broj kolebljivih i malodušnih elemenata, potpomaže neprijatelju na razne načine. Nekada iz straha i bojazni, a ponekad i nesvjesno. Kao najjača neprijateljska uporišta, a najbliži garnizoni naše oslobođene teritorije jesu Drniš, Sinj, Aržano i u našoj pozadini garnizon Livno. Pored ovih jačih neprijateljskih uporišta postoji niz manjih, koji su također dobro utvrđeni i obezbijeđeni. Svi ovi garnizoni vrlo dobro su povezani sa većim brojem dobrih puteva, te im je na taj način omogućena brža koncentracija i prebacivanje jedinica. I pored ovoga svega, naše jedinice našle su mogućnosti da neprijatelju neprekidno zadavaju udarce, tukući ga na putevima, likvidirajući manja njegova uporišta i sprečavajući mu nesmetan prolaz i prebacivanje cestama. Skoro po cijeloj srednjoj Dalmaciji naše jedinice vrlo su aktivne. Djeluju u manjim ili većim udarnim grupama, bataljonima, brigadama ili kao cijela divizija. Pojedina neprijateljska uporišta zauzimana su i razbijana po nekoliko puta kao Aržano, Karlov Han, Trilj, Kljaci, Dicmo, Vinalić, Ježević, Otišić itd.⁴ Neprijatelj na sektoru naše divizije uglavnom je defanzivan. Njegove jedinice nemaju inicijative, a moral neprijateljskih trupa nije na visini i ako se ne bi moglo reći da je slab. Ipak je neprijatelj uvidio opasnost zbog prisustva i aktivnosti naših jedinica, te je poduzimao nekoliko puta organizovane i planski pripremljene ispade, manja čišćenja i pokušaj da zauzme oslobođenu teritoriju, odbaci nas dalje od komunikacija, opljačka i uništi ljetinu i na taj nas način liši izvora i mogućnosti snabdijevanja naših jedinica. Svi pokušaji neprijatelja ostali su bez vidnijih rezultata, a jedan od naših većih uspjeha jeste da smo uspjeli potpuno onemogućiti i izbaciti iz upotrebe najkraću i najbolju njegovu arteriju, put Sinj — Livno. U borbama sa našim jedinicama neprijatelj je imao velike gubitke, a iz zaplijenjene neprijateljske arhive, pisama i izjava zarobljenih vojnika, neprijatelj priznaje i respektuje borbeni moral i organizaciju naše vojske.

2. Organizaciono stanje:

Organizaciono stanje naših jedinica uglavnom je kao i do sada, a to je: u diviziji postoje 3 brigade sa nazivom VIII., IX. i X.

* Opširnije o tome vidi tom V, knj. 26, dok. br. 60, 140 i 181, knj. 27, dok. br. 48 i 113, knj. 28, dok. br. 50, 56 i 81 i dok. br. 1—1/2, k. 1030 u Arhivu V.M.

udarna brigada. Svaka brigada ima po 4 bataljona. Bataljoni po 3 pješadijske i jednu mitraljesku čet (tri mitraljeza). Čete imaju po dva voda, a vodovi po dvije desetine. Pri štabu divizije postoje samostalne specijalne jedinice, kao: izviđačka, inženjerska, četa za vezu, bolnička, četa pri štabu i radna četa. Ove čete vrše uloge i zadatke prema namijenjenoj im ulozi. Također pri štabu divizije postoji divizijska bolnica, hirurška ekipa, veterinarstvo, intendantura i bojna komora na čelu sa referentom za naoružanje. Pri brigadama su dosada postojali vodovi za vezu, inženjerski vod, radni vod, prateća četa, brigadna ambulanta, četa pri štabu, ali se broj ljudstva u tim vodovima povećao, te su vodovi prerasli u čete. Uvođenjem u naše naoružanje specijalnih oruđa, Pijata — Džon-Bula i bazuka, formirali smo od tih oruđa čete pri štabu brigada koje nose naziv »Četa specijalnih oruđa«. Možda bi naziv toj četi bolje odgovarao četa pratećih oruđa, ali s obzirom da već postoji četa pratećih oruđa u kojoj su teški bacači i s obzirom da ova specijalna oruđa trebaju da budu u zasebnoj četi, jer je njihova uloga i taktička upotreba različita, to smo joj i dali naziv kako je napred navedeno.

S obzirom na krševit teren na kojem djeluje ova Divizija, komunikacije sa kojim uglavnom neprijatelj gospodari i slabe ishrane za stoku, ima dosta poteškoća sa težim naoružanjem koje zahtijeva tovarnu stoku, te smo mišljenja da uvođenje u naoružanje baterija i topova ne bi za sada bilo praktično. Ne bi zato, jer bi nam jedinice bile nepokretne, a težnja je da budemo što pokretljiviji i elastičniji radi izvođenja brzih pokreta i manevara naših jedinica.

U organizacionom smislu nema nedostataka, jedino jedinice nemaju pune formacije, niti za sada mogućnost popune ljudstva, ali s obzirom na povoljno vojno-političko stanje u svijetu i kod nas, mišljenja smo da će priliv novih boraca biti u najskorije vrijeme dovoljan.

3. Ocjena rada štabova kao cjeline:

U posljednje vrijeme u mnogim našim štabovima brigada i bataljona izvršene su izvjesne izmjene. Ove izmjene bile su neophodno potrebne i pokazale se veoma korisne. ..

Štabovi bataljona kao cjelina za sada zadovoljavaju od kako su izvršene izvjesne izmjene u istima. Oni doista nemaju dovoljno inicijative i rutine u izvođenju akcija, nisu još svi osamostaljeni, da samostalno djeluju i komanduju. Ovo proističe iz toga što još nemaju dovoljno vojničke i političke naobrazbe, a ni dovoljno iskustva. Oni uglavnom djeluju u sastavu brigade. Upozoreni su štabovi brigada, a i štab Divizije povesti

će dovoljno računa da bi što prije osamostalio sve štabove bataljona davajući im samostalno manje zadatke na rješenje, gdje će oni postići izvjesnu rutinu, samostalnost i steći potrebnu sigurnost i iskustva. Štabovi bataljona uglavnom potpuni su. U IX Brigadi fali jedan zamjenik komandanta i jedan zam. komesara. U X Udarnoj Brigadi popunjeni su svi štabovi, u VIII. Brigadi nedostaje jedan pomoćnik komesara bataljona. . .

Niži starješinski kadar, komande četa, vodnici i desetari ne zadovoljavaju u potpunosti, što se ne odnosi na sve, nego na jedan dio toga kadra, dok jedan dio tog kadra nema inicijative, autoriteta, znanja i snalažljivosti, dotle drugi imaju. Ovo sve zavisi od njihovog znanja i držanja. Komande četa nisu sve potpune. U većem broju nema zamjenika komandira. Niži komandni kadar troši se, jer ne prođe ni jedna borba da nema gubitaka u nižem komandnom kadru.

4. Ishrana vojske: Za protekli mjesec dana ishrana vojske bila je neredovna, a naročito u prvoj polovici mjeseca, dok nije prispjelo novo žito. Bilo je više dana da se je jelo samo meso bez brašna. U posljednje vrijeme, kada je stigla žetva, hrana je nešto redovnije, ali nije još u tolikoj mjeri da bi mogla zadovoljiti fizičku sposobnost i napore boraca. Često puta je hrana bila bez soli. Hrana se je dobivala preko pozadinskih ustanova, te putem rekvizicije i konfiskacije prigodom akcija od narodnih neprijatelja, ili od onih obitelji koje raspolažu sa više zaliha . . .

5. Vojnička naobrazba: Sa borcima se radi svakoga dana, kada isti nisu angažovani u akcijama i koristi se svaki moment za obuku i izgradnju. Od 7—11 sati radi se vojnički, tj. održavaju se vježbe i vojnički časovi, dok se za vrijeme vrućine, tj. poslije podne održavaju politički i kulturno-prosvjetni časovi. U vojničkim radnjama najviše se radi borbena obuka, nekada po desetinama, vodovima, a nekada sa cijelom četom ili bataljonom. Također se vrši obuka u rukovanju sa oružjem svih vrsta, održavaju se razne teme o važnosti veze, napad na utvrđena mjesta, noćnim borbama, manevru, nišanjenju i okidanju, koristeći i prilagođavajući u potpunosti plan i program izdat od strane štaba Korpusa, ali primijenjen prilikama u ovoj Diviziji. Sve ove radnje i teme nakon izvjesnog vremena ponavljaju se. Otežavajuće okolnosti u izvođenju obuke jesu te što se naše jedinice skoro neprekidno nalaze u borbama ili pokretima ili pak uvijek budu na položajima spremne za borbu, no ipak to su samo otežavajuće okolnosti u pogledu organizovanog i planskog izvođenja obuke, ali se zato stiče znanje, vježba i praksa koja se

postizhe, baš u tim neprekidnim borbama, jer je sama borba najbolja škola i najbolja obuka.

Sa komandnim kadrom radi se praktično i teorno, proučavaju se vojni časopisi, izdati od naših pretpostavljenih štabova, a naročito »Uputstva o novoj taktici neprijatelja«. Ovo se naročito radi sa štabovima bataljona. Koriste se i udžbenici i pravila raznih vojsaka, primjenjujući ih našim prilikama. Najviše se radi da bi se učvrstilo samo komandovanje glasom i znacima. Rasporedu jedinica, zaposjedanju položaja, izdavanju zapovijesti, planu vatre, vatrenoj nadmoćnosti, o zajedničkom sadejstvu i međusobnom potpomaganju jedinica, podnošenju izvještaja, čitanju karata, manevru sa jedinicama, saradnji raznih rodova oružja itd. Predavanja vrše najbolji oficiri ili članovi štaba brigade.

U pogledu izdizanja i usavršavanja komandnog kadra ima još dosta nedostataka i nerazumijevanja od strane komandnog kadra, ali se nastoji zainteresovati za učenje, pokazujući posljedice po našu borbu, ako se ne zna i ne uči. Kod većeg broja komandnog kadra ima interesovanja.

6. Disciplina i borbeni moral jedinica:

Disciplina u našim jedinicama kako kod komandnog kadra, tako i kod boraca dobra je i svakim danom se poboljšava, no još uvijek ona nije dovoljna, niti mi možemo s njom biti zadovoljni. Uvođenjem oficirskih činova i podoficirskih, te uvođenjem činova kod političkih komesara, pohvalama od strane štabova, uspjesima koje postižu naše jedinice i izgledima na skori pad fašizma, sve je ovo uslovilo da se disciplina kod naših jedinica u znatnoj mjeri povećala. Nema namjernog otkazivanja poslušnosti, dok disciplinskih prekršaja još uvijek ima dosta; Discipline u borbi, a koja se sastoji iz discipline vatre, discipline pokreta, tajnosti i zadocnjenja, nema još dovoljno, iako se i u tom pogledu mnogo napredovalo. Još uvijek osjeća se veliki utrošak municije, što je svakako posljedica nedovoljne obuke u nišanima i okidanju. Ima jedan dio starješinskog kadra koji nema dovoljno upornosti, niti inicijative, uvijek čeka naredjenja od pretpostavljenih štabova.

Moral i borbenost naših jedinica dobar je. U tom pogledu u posljednje vrijeme zahvaljujući neprekidnim borbama u mnogome se je napredovalo. Najveća i najbolja udarna moć jeste kod naše X. udarne brigade. Također se borbeni moral povećao i kod IX. brigade, dok je najslabiji u VIII. brigadi. Uglavnom može se slobodno reći da je borbeni moral svih naših jedinica dobar, bilo u napadu ili odbrani, samo ako se jedinice pravilno i dobro vode, i ako se situacija dobro procijeni. Nema borbene radnje, a da naši borci nisu na nju spremni.

Pored toga nastavlja se sa utvrđivanjem otoka i obukom jedinica. Sve jedinice u Diviziji vojnički su dobro izvježbane i obučene u upotrebi oružja i borbenoj obuci i potpuno zadovoljavaju.

2. — Organizaciono:

Divizija ima I., XI., XII. Dalmatinsku Brigadu i III. Prekomorsku Brigadu, Artiljeriju, Grupu Južno-dalmatinskih otočkih Odreda i prištabske jedinice: Prateću čet, kurire, Izviđačku čet, Aerodromsku čet, Cetu za vezu, Inženjerski bataljon, Auto-čet i Vojnu muziku.⁵

I. i XI. Brigada imaju po 5 bataljona. Novoformirani talijanski bataljon u I. Brigadi i V. bataljon (od kairskih vojnika) XI. Brigade.⁶

Brigade imaju: čete za vezu, bacačke čete (po 6 bacača), pionirsko-minerske vodove, straže i kurire.

Bataljoni: po tri streljačke i jednu prateću čet u kojoj je naoružanje: 2 teška mitraljeza, 1 bacač, 2 protukolske puške, po jedan »Pijat« ili »Bazuka«.

Artiljerija: škole su stavljene pod V.S. Divizijski brdski divizion od 12 topova, kao formacijski sastav. Međutim su još za sada pod komandom: haubički divizion, 1 protuavionski divizion, protukolski divizion, 1 brdski divizion u školi i posadna artiljerija sa brojem oružja po priloženom pregledu naoružanja.

Višak oružja je radi odbrane otoka. Međutim za pokret divizija je organizaciono postavljena, kako je izneseno, i mislimo da u potpunosti odgovara ovakva organizacija Divizije.

Sanitet i Intendantura organizirani su tačno po statutima V. S.

3. — Štabovi brigada odgovaraju pojedinačno i kao cjelina i imaju uslove za razvijanje. Provjereni kroz borbu.

Štabovi bataljona I., XI. i XII. Brigade odgovaraju i provjereni su, potrebno ih je vojnički izdizati.

Štabovi bataljona III. Prekomorske Brigade imaju po jednog starog borca, a ostali su stručno vrlo spremni.

Komande četa zadovoljavaju. Potrebna im je stručna pomoć.

Svi vodnici i desetari svršili su kurseve i imaju uslova za razvijanje. Radi se na njihovom izdizanju i podizanju njihovog autoriteta i osamostaljivanja.

⁵ Opširnije o organizacionom stanju Divizije vidi dok. br. 60.

* O formiranju tih bataljona vidi dok. br. 60.

Uslijed gubitaka i davanja, kadar se često mijenja, ali se ima mogućnosti izdizanja stručnosti. Osjeća se nedostatak što nedostaje akcija radi provjere borbenosti i snalažljivosti u borbi novog kadra.

Radi jakog brojnog stanja i naoružanja, mišljenja smo da štabove brigada upotpunimo sa zamjenicima komandanata.⁷

U III. Prekomorskoj i I. Brigadi nedostaju načelnici štabova.

Štab I. Brigade: Komandant, major Stupar Bogdan
Načelnik, major Truta Ljubo (odlazi)
Politkomesar, Romac Ivan
Pomoć, politkomesara, Novović Mirko

Štab XI. Brigade: Komandant, major Atlagić Milan
Načelnik, kapetan Fiuman Vilko
Politkomesar, Deak Ante
Pomoć, politkomesara, Matulić Benko

Štab XII Brigade: Komandant, major Arsenić Borko
Načelnik, major Horvatić Valentin
Politkomesar, Trgo Fabijan
pomoć, politkomesara, Granić Dragan

III. Prekomorska: Komandant, major Bogdan Viskiće
Politkomesar, Stanko Bobnar
Pomoć, politkomesara, Šeme Jozo.

Štab Artiljerije: Komandant, pukovnik Levičnik Karei
Zamj. komandanta, kapetan Cok Ivan
Politkomesar, Maglica Vinko
Pomoć, politkomesara, Nikica Zenić

4.— Ishrana je dobra i po tablici sljedovanja.

5.— Za vojničku naobrazbu ima se mogućnosti i radi stalno:

— Oficirski kurs pri Štabu Divizije (4 tečaja) 35 dana.
— Podoficirski kursevi pri štabovima brigada (po 3 tečaja) 30 dana.

— Minerski kurs pri štabu Divizije.

— Inženjerski (pionir, ponton.) pri Inženjerskom bataljonu.

— Sanitetski (pri Štabu Divizije viši i pri štabovima brigada, niži). Bolnički kurs su svršile sve bolničarke.

⁷ O brojnom stanju i naoružanju jedinica 26. divizije u julu 1944. vidi dok. br. 60.

- Apotekarski kurs pri Štabu Divizije (do sada 5 absolviralo kurs).
- Saboterski kurs kod Mornarice (izvježbani se šalju odredima).
- Puškarski kurs (puškar za svaki bataljon). Puškarski traje po tri mjeseca.
- Veterinarski (mjesec dana, — za svaki bataljon po jedan i artiljeriju) pri Štabu Divizije.
- Radio-telegrafski kurs pri Diviziji (6 radio-telegrafista srednje obučeno).

Pri Artiljeriji: Škola za sve vrsti oružja, kao i oficirska artiljerijska škola, sa svim granama (signalisti, veza). Najjači nedostatak je nedovoljna stručna sprema četa za vezu.

Postavljen je zadatak referentu za vezu da organizuje kurs za vezu ali nije sposoban i uza svu pomoć sporo se izdiže i veza zaostaje u svakom pogledu za nivoom Divizije.

Postavili smo zadatak, da u tom pogledu sve uradimo i uzdignemo vezu u stručnom i organizacionom pogledu.

Priručnici se izdaju za sve rukovodioce i to dosta pomaže pri izdizanju kadra.

6. — Disciplina i moral jedinica je dobar, i usavršava se i spoljnim izgledom, dotjeranošću vojske, i naročito je ista podignuta u toku takmičenja.

Vojska živi i radi po svim pravilima i potrebama vojničkog reda i discipline, shvaćena je, a kroz kurseve starješinski kadar se upoznao, te je tako kroz sve jedinice sprovedena jedinstvenost u tom pogledu.

- Prema sadašnjoj situaciji predviđamo akcije manjeg obima, radi ispunjenja osnovnog zadatka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar, p. pukovnik:
Dušan Korać

Komandant, p. pukovnik:
B. Božović

(M.P.)

P.S.

Radi potpunog uvida u štabove bataljona i divizione, dostavlja se po jedan primjerak izvještaja brigada i Štaba Artiljerije i Grupe Odreda, pošto svi naši izvještaji nisu stigli do Štaba Korpusa.

BR. 68

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 24. JULA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O IZVEDENIM BORBAMA I DIVERZIJAMA U APRILU, MAJU I JUNU, O POSTIGNUTIM USPJESIMA I VLASTITIM GUBICIMA¹

STAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. Br. 213/44
Dne 24. jula 1944

Tromjesečni sumarni
pregled akcija i
borbi.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

TJ^gfc

U vezi Vaše depeše² br. 2858 od 20. o.mj. dostavljamo Vam traženi sumarni pregled akcija i uspjeha ovoga Korpusa za tromjesečje april — juni o.g. sa slijedećim podacima:

	Većih i manjih borbi	70
	Diverzantskih akcija	66
Zarobljeno:	Neprijat. vojnika	163
Zaplijenjeno:	protukolski top1
	teških bacača	2
	mina za t. bacač	259
	lakih bacača	2
	mina za l. bacač	30
	puškomitraljeza	11
	»šaraca«	6
	pušaka	288
	tromblonskih pušaka	6
	šmajsera10
	pištolja	2
	granata za pješad. top	34
	municije	100.030
	ručnih bombi	351
	dogleda	2
	motocikla1

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 24—2/6, k. 426A.

² Depeša se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 4—13/1, k. 429A.

	bicikla15
	radio-stanica1
	telefona13
	„ kabela14.5 km
	„ centrala3
	sanitetskog materijala1 kola
	odijela160
	šinjela10
	ćebadi20
	konja227
	kola1
	samara21
	sedala37
Gubici neprijatelja:	ubijenih2763
	ranjenih3683
Naši gubici:	mrtvih299
	ranjenih1051
	nestalih140
Izgubljeno:	teški bacač6
	mina za teški bacač1
	laki bacač19
	mina za laki bacač2
	topova (65 mm, 47 mm)3
	mitraljeza11
	puškomitraljeza3
	»šarca«2
	šmajsera102
	puške1
	pištolja1
	motocikla1
	radio-stanica2
	telefona2 km.
	kabela1
	pis. mašina13
	kazana51
	konja3
	kola18
	samara6
	sedala1
	arhiva bataljona1
	„ štaba odreda1
Oštećeno:	protukolski top1
	„ puška1
	„ mitralj1

	top1	
	puškomitraljeza	2	
	puška1	
	šmajser	1	
Uništeno neprijatelju:	poljski top1	
	tenka	3	
	»šarac«1	
	kamiona13	
	automobila	4	
	motocikla1	
	lokomotiva	30	
	vagona185	
	službenih kola	2	
	kola	2	
	telefonske žice700	m.
	željezničke pruge	7	km.
	mosta	2	
	konja13	
	radio-stanica1	
Oštećeno neprijatelju:	tenk1	
	blinda	2	
	borna kola	2	
	automobil1	
	kamiona	3	
	lokomotiva	9	
	vagona72	
	dignuto u vazduh vozova	49	
	pruga presječena na mjest.	267	
	cesta presječena ne mjest.	4	
	promet stajao707	sati*

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

(M.P.)

* Riječ je o prekidu saobraćaja na željezničkim prugama.

BR. 69

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 24. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U ZUMBERKU OD 10
DO 16. JULA¹

28. 7. 44.

**STAB VIII. UDARNE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE**
Op. Broj 42 1944 g.
24. VII. 1944 g.

Operativni izvještaj o borbama
naše Divizije u vremenu od 10
do 16 ov.mj. na sektoru Zum-
berka.

ŠTABU IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

I. U ovome periodu vodila se borba u sjevero-istočnom dijelu Zumberka. Zemljište na kom se borba vodila je u glavnom ispresijecano dubokim jarcima, a mjestimično je i pošumljeno, te podesno je za manevriranje jedinicama. Pretstavljeno na Sekciji Samobor — Novo Mesto 1 : 100.000.

II. Na strani neprijatelja u ovim borbama učestvovali su: I. Donski i IV. Kubanski Kozački puk, A. i B. bataljon Lovačke regimente, dijelovi X i XIII Ustaške bojne, te oko dva bataljona gestapovaca.

III. Na našoj strani učestvovala je naša Divizija, dijelovi XXXIV. Divizije, Zumberački partizanski Odred i dijelovi XV. Slovenske Divizije. —²

IV. Namjere neprijatelja bile su odbaciti naše snage od komunikacije Karlovac — Zagreb, zatim prokrstariti oslobođenim dijelom Zumberka i Bele Krajine, te opljačkati stanovništvo na tom sektoru.

V. Naše namjere bile su spriječiti neprijatelju prodor na oslobođeni teritorij i nanijeti mu što više gubitaka.

Dne 10 ov. mj. naše su jedinice držale položaje na liniji Petruš Vrh — Lović Prekriški — Konjarić Vrh — Prekrižje — Kostanjevac. Neprijatelj je nastupao od Krašića preko Sarževa prema Kostanjevcu, te prema Prekrižju i Lović Prekriškom i iz Ozlja preko Vrhovca prema Vивоđini i Draščici. Uz

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 34—5, k. 426.

¹ Vidi dok. br. 50.

jaku artiljerijsku i minobacačku vatru neprijatelj je napao položaje koje su držale naše jedinice. Nakon duže borbe neprijatelj je uspio potisnuti naše jedinice i ovladao Prekrižjem — Konjarić Vrhom i Lović Prekriškim. I. Brigada koja je držala te položaje odstupila je pod borbom na liniju Prvinići — Gajj_n — Radinović — Hrastovica.

Kolona koja je nastupala od Ozlja preko Vrhovca i Doivjeg Lovića sukobila se sa II. Brigadom na Petruš Vrh. Nakon višesatne borbe pred nadmoćnim neprijateljem povukla se Brigada na liniju Slamna Vas — Selesnik, a neprijatelj je ušao u Drašćicu.³

Po povlačenju I. Brigade sukobljava se III. Brigada sa neprijateljem kod Kostanjevca. Pred nadmoćnijim neprijateljem koji je bio potpomognut jakom artiljeriskom vatrom Brigada se povukla prema Reliću, a zatim prema Oštrcu, gdje ju je sutradan smijenila Brigada »Franje Ogulinca Seije«.⁴

Dne 11 ov. mj. borba se nastavila sa istom žestinom. Žestoke napade vršio je neprijatelj na Oštre i Radinović. Nakon dulje borbe neprijatelj je uspio odbaciti Seljinu Brigadu sa Oštrca, te se uslijed toga I. Brigada povukla na liniju Dančulovići — Tupac — Visoče. Na toj liniji borba se nastavila, ali su neprijateljski napadi odbijeni i naše snage zanoćile su na tim položajima.⁵

II. Brigada koja je držala položaj ispred Drašćice vršila je pritisak na neprijatelja u Drašćici. Neprijatelj, da bi odbacio naše snage, poduzimao je nekoliko puta napade i pokušao da se probije prema Metlici, ali su njegovi napadi bili odbijeni, a nanešeni su mu veći gubitci.

Dne 12 ov. mj. neprijatelj nadire prema položajima I. Brigade i nakon duže borbe uspio je ovladati Dančulovićima i dijelovi I. Brigade povlače se prema Kaštu, dok se borba na ostalim položajima nastavlja. Međutim kako je neprijatelj uspio odbaciti Seljinu Brigadu i ovladati Kordićima i Plavcima, to se I. Brigada povukla na liniju kota 366, 378 — Kašt — Magovac.—

Istoga dana II. Brigada vrši napade na neprijatelja u Drašćici. Međutim kako napad nije bio jedinstven neprijatelj je uspio da organizuje odbranu i da održi svoje položaje. Poslije ovog napada Brigada se povukla za oko 600 — 800 metara prema Metlici. Neprijatelj je tukao jakom artiljeriskom vatrom njene položaje i pokušavao nekoliko puta prodrijeti prema

³ Vidi izvještaj Štaba 2. brigade u Arhivu V.I.I., reg. br. 24/12, k. 831.

* Izvještaj Štaba te brigade o borbama od 10. do 17. jula nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 46¹/₄, k. 1230.

Metlici, ali je svaki put bio uz osjetne gubitke odbijen. U večer istoga dana Brigada je ponovila napad, ali ni taj napad nije uspio i Brigada se povuče na iste položaje. Na tim položajima ostala je Brigada u toku čitavog sutrašnjeg dana odbivši sve neprijateljske pokušaje da se probije u naše položaje. — 13. VII. 1944 u 21 čas Brigada se prikupila u selu Magovcu radi napada na Visoče.

Dne 13. VII. 1944 g. produžuje neprijatelj napad na položaje I. Brigade i nakon višesatne borbe uspjeva ovladati kotom 366, 378 i Kaštom. Sa strane neprijatelja vršen je napad i na selo Magovac, ali je protivnapadom neprijatelj odbačen. Na tim položajima vodila se borba čitavi dan.⁶

Noću između 13/14 prešle su naše snage u protivnapad na neprijatelja u selu Kordiči, Plavci, Visoče. I. Brigada koja je napadala Kordiče i Plavce uspjela je odbaciti neprijatelja iz tih sela, dok II. Brigada nije uspjela odbaciti neprijatelja iz Visoča. Nakon neuspjelog napada na Visoče neprijatelj je prešao u protivnapad i uspio odbaciti naše jedinice na liniju Sv. Ilija — Magovac. Neprijatelj je pokušao da odbaci naše jedinice i sa tih položaja i vršio u toku dana nekoliko uzastopnih napada, ali je svaki put uz gubitke bio odbijen. Istom u 19 časova uspjeva neprijatelju ovladati tim položajima prodrevši kroz slabije branjeni međuprostor između naših i slovenskih jedinica. Poslije toga povučena je II. Brigada na prostoriju Šiljki — Kamence, a I. Brigada na prostoriju Malince — Cetošić — Kunčani, gdje su ostale idući dan i do borbe nije dolazilo.—

Dne 16. VII. 1944 g. izdato je naređenje brigadama da pređu u povratni napad. Međutim neprijatelj se naglo povukao, tako da naše jedinice nisu ni uhvatile kontakt s njim.⁷

VII. U ovim borbama nanešeni su neprijatelju veliki gubitci, ali postavljeni ciljevi nisu u potpunosti postignuti. Neprijatelj je imao 270 mrtvih i 320 ranjenih vojnika i oficira.⁸ Zaplijenjen je 1 karabin, 550 metaka, 1 signalni pištolj, 1 dvo-gled.

VIII. Mi smo imali 20 mrtvih među kojima kapetan Kljaić Miloš, v. d. komandanta Brigade, operativni oficir bataljona poručnik Vučinić Mile; 88 ranjenih, među kojima komandant bataljona kapetan Simo Miščević, komandir čete potporučnik Katić Simo, pored toga teško ranjen, a kasnije podlegao ranama

⁶ Vidi dok. br. 15/12, k. 830 u Arhivu V.I.I.

⁷ Vidi dok. br. 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134 i 135.

⁸ Prema ocjeni Operativnog štaba koji je rukovodio jedinicama NOV i POJ u tim borbama ukupni gubici neprijatelja bili su znatno veći (vidi dok. br. 50).

komandir čete p. poručnik Gvozdić Ljuban, komandant bataljona kapetan Lalić Mile, pomoćnik komesara Brigade Samarđžija Pajo, poručnik Marinković Mišo, pomoćnik komesara bataljona Marković Matija, komesar čete Kajganić Branko, i 3 nestala.—

IX. Utrošeno je 38.800 puščanih i mitraljeskih metaka, 47 granata za protukolske topove, 125 mina za teške bacače, 70 mina za male bacače, 61 ručna bomba.—

X. U ovim borbama istakli su se svojim upornim držanjem položaja I. bataljon II. Brigade, zatim 2. vod 1. čete II. bataljona pod komandom vodnika Carević Marka, zatim Travica Rade, puškomitraljezac IV. bataljona, zatim Banda Milan, Milovanović Dušan i Muljaić Mile, puškomitralješci iz III. bataljona. Umješnim rukovođenjem jedinicom i ličnom hrabrošću istakao se komandir 1. čete III bataljona p.poručnik Gvozdić Ljuban (svi iz II. Brigade). Pored toga svojom upornošću istakla se 3. četa IV. bataljona I. Brigade, a naročito su se istakli mitraljeski te čete Sekulić Branko i Kušić Ignjatije.

Pored gore navedenih drugova naročito se istakao sa svojom upornošću te umjesnim rukovođenjem svoga bataljona drug kapetan Mile Lovrić, komandant I bataljona II brigade.

Kritički osvrt: Za vrijeme ovih operacija pokazalo se nedostataka i to: sporo gonjenje neprijatelja i slabo snalaženje naših štabova tako da samo manevrisanje kod naših jedinica nije uopšte došlo do izražaja. Pored toga naši štabovi bataljona još uvijek slabo procjenjuju situaciju tako da je neprijatelju više puta uspjelo putem manevrisanja zadobiti pojedine položaje i to gotovo bez borbe. Dočim na drugim položajima jedinice su se više grupisale i uporno držale položaje zbog čega je došlo i do osjetljivih gubitaka kod naših jedinica. Iz ovoga se vidi da naši niži štabovi ne umiju još u potpunosti manevrisati sa jedinicama, tj. procjena situacije nije pravilna i na vrijeme. Drugih nedostataka koji bi povlačili za sobom teže posljedice nije u ovim operacijama bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar:
s. o.

(M. P.)

Komandant p. pukovnik:
M. Šumonja

BR. 70

**ZAPOVIJEST ŠTABA 12. DIVIZIJE NOVJ OD 24. JULA 1944.
PODREĐENIM JEDINICAMA DA OBEZBIJEDE PREBACI-
VANJE ZITA IZ SLAVONIJE U BANIJU¹**

**ŠTAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 500
Dana: 24/VII 1944 g.**

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Pakrac—Kostajnica 1:100000)

Po usmenom naređenju Štaba VI. Korpusa NOV i POJ, naša Divizija dobila je zadatak da prebaci jednu količinu žita za Liku, koja je potrebna za našu vojsku i narod u tome kraju, gdje je vrlo teška ishrana osobito za hljebac.² Na osnovu toga ovaj štab,

N A R E Đ U J E :

- 1) *Osječkoj Brigadi:*
Sastav:
4 bataljona
2 t. bacača
i ostali prip. dijelovi.

Sutra 24. VII. o. g. u 16 časova primiće sva kola natovarena sa žitom, koja će se nalaziti na putu Kozarica i odatle krenuti sa dva bataljona u prethodnicu, jedan bataljon u lijevoj i desnoj pobočnici, a jedan bataljon u zaštitnici i po likvidiranju bunkera na pruži Banova Jaruga — Novska, krenuće cestom od sela Kozarica kroz selo Lipovljane, te odatle izbiti na vašarište i putem koji vodi s-z preko pruge Banova Jaruga — Novska prema slovu »B« šuma Bjeljavina, odatle okreće prema koti 99, te selskim putem prema Pakri, te s tim putem do Prevendara gdje će preći rijeku Trebeš i odatle putem do sela Lonja kod Save, gdje će se vršiti istovar i prebacivanje žita preko Save za Strmen. Cim se prebaci žito, istim putem brigada

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 21/1—1, k. 882.

² Opširnije o mjerama koje je preduzimao Glavni štab NOV i PO Hrvatske za prevoz hrane u Liku i Gorski kotar vidi dok. br. 107 u ovoj knjizi i tom V, knj. 28, dok. br. 99.

- 2) *XII. Ud. Brigadi:*
Sastav:
3 bataljona
jurišna četa
i ostali dijelovi.

treba da se vrati natrag u sadašnje baze.

Krenuće sutra 24. VII. o.g. u 16 časova iz sela Kozarica i postaviti zasjedu i osiguranje prema Banovoj Jarugi i Lipovljanima i to samo na pruzi. Na istoj pruzi nalazi se bunker kod puta koji vodi od vašarišta pa južno pored k. 120 i izbija na prugu s-z na slovo »B« (Bjeljavina). Ovaj bunker ima da se likvidira prije prolaza Osječke Brigade.³

Istu prugu presjeći uz pomoć diverzanata kod Bublicevih salaša i na putu (tj. kod puta) za 800 met. s-z od želj. st. Lipovljani. Presjecanje pruge ima da se izvrši prije nego što se dođe do bunkera tako da se spriječi dolazak pancera iz Banove Jaruge i Novske. Na želj. st. Lipovljani nalazi se oko 240 nepr. vojnika i na koje fingirati napad.

U zasjedama biti do pred samu zoru, gdje će se povući na liniju Jamarička šuma i držati položaj do k. 198, sa zadatkom da u slučaju borbe kod Osječke Brigade istoj pritekne u pomoć. Isti zadatak ove brigade biti će i po vraćanju Osječke brigade sa njezinog zadatka, tj. da joj osigurava prelaz nazad preko pruge. Svoj jedan bataljon uputiće blagovremeno u sastav Osječke Brigade.

- 3) *Čehoslovačkoj Brigadi*
Sastav:
2 bataljona

Osiguraće cestu Banova Jaruga — Lipovljani i to s jednim bataljonom postaviti zasjedu kod Krivaja na sj. dijelu sela, a s jednim bataljonom na j. dijelu sela Lipovljani. Bataljon- koji je na j. dijelu Lipovljana ima da sruši želj.

³ Neprijateljsku posadu u navedenom bunkeru napao je i zarobio 3. bataljon 12. brigade (vidi dok. br. 105 i 109).

most koji se nalazi j. od želj. st. Lipovljani.

Cestu prema Banovoj Jarugi i Novskoj minirati.

Na mjestu zasjede jedinice imaju biti prije nego što pođe Osječka brigada na svoj zadatak, do kog vremena moraju biti ceste minirane i porušen gore navedeni most.

Na ovim zasjedama biti do svanuća 25. VII, tj. dok se ne povuku jedinice XII. Ud. Brigade a po povlačenju istih, povući će svoje jedinice na j. dio sela Jama-rica od k. 143 pa do kote 181, sa zadatkom da spriječi dolazak neprijatelja iz Poljane, Janje Lipe.

Pri vraćanju jedinica Osječke Brigade sa svog zadatka zauzećete prvobitne položaje i na istim biti sve dok Osječka Brigada ne pređe prugu i cestu, o čemu ćete biti obaviješteni.

- 4) *Posavskom NOP Odredu:*
Sastav:
2 bataljona

Jedan bataljon zaposjeće sjev. dio sela Bujavica i upućivati patrole prema Poljanama i prema Lipiku.

Drugi bataljon zaposjeće j. dio Rajičića i upućivati patrole prema Rajiću.

Zadatak ovog Odreda je da štiti i osigura leđa Čehoslovačkoj i XII. Ud. Brigadi.

Jedinice imaju ostati na ovim položajima dok se ne dobije pismeno naređenje od ovog štaba.

- 5) *Mjesto štabova:*

Štab Osječke brigade nalaziće se uz svoje jedinice.

Štab XII. Ud. Brigade za vrijeme držanja prvih položaja nalaziće se kod crkve u selu Lipovljani, a prilikom držanja drugih položaja kod k. 117 (Bukvik).

Štab Čehoslovačke Brigade u blizini svojih jedinica.

Štab Posavskog Odreda sa jednim dijelom u Bujavici, a jednim

BR. 71

**PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA
LJUDSTVA 35. DIVIZIJE OD 24. JULA 1944. GODINE»
PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA**

J E D I N I C A :	Brojno stanje	S o c i j a l n i s a s t a v						« u o b i z e r e n i »
		Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih trgovaca	<U O o i > o l s j : o Z E F		
Stab divizije i pomoćno osoblje	kom. kad.	11		2	2	2	3	2
	boraca	13		5	2	2	3	1
Straža i Kuriri pri Štabu	kom. kad.	11	1	7	1	2		
	boraca	65	3	50	2	10		
Intendantura, radionice i magacini	kom. kad.	5		3		1		1
	boraca	22	15	14	1	1	1	
Sanitet, bolnička četa, bolnica	kom. kad.	10	4		6			
	boraca	76	20	50	2	1	4	
Radna četa	kom. kad.	5	2	3	j	1		
	boraca	15	10	3	i	2		
Kurs desetarsko-vodnlčki	kom. kad.	6		3	1	1		2
	boraca	4		4				
Četaza vezu	kom. kad.	13		8	1	4		
	boraca	49	1	35	3	9	1	
Izviđačka četa	kom. kad.	12	2	9			1	
	boraca	23	3	18		1	1	1
I. Brigada	kom. kad.	197	40	142	2	1	9	2
	boraca	646	68	553		1	15	5
II. Brigada	kom. kad.	204	143	29	8	j	4	17
	boraca	589	445	ti	7	i	24	21
III. Brigada	kom. kad.	200	43	135	4	i	12	3
	boraca	643	226	383	2		26	4
Lički Partizanski Odred	kom. kad.	99	6	81	1		1	4
	boraca	253	6	239	1			4
Art. Divizion	kom. kad.	41	12	21	1		1	4
	boraca	145	16	116	1		8	2
Veterina	kom. nad.	6	1	4			1	
	boraca	23	1	17			2	3
Diverzantska četa	kom. kad.	16	7	5		1		1
	boraca	26	9	14	2		1	
U K U P N O	kom. kad.		261	452	28		38	31
	boraca	2602	823	1592	23		104	45

V. D. Politkomesara:

SMRT FAŠIZMU —

Stevan Ilić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10—6/4, k. 1234.

XXXV. DIVIZIJE ZA DAN 24-VII-1944 GODINE

Policijska, i tandara i linanaca	N a c i o n a l n i s a s t a v							
	Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Kusa	Jevreja
1	9	1		1				
	8	5			t			
	U							
	40	25						
	3	2						
	21	9				1		1
	5	4	1					
	45	29				1		1
	4	1						
	8	7						1
	5	1						
	4							
	11	2			1			
	31	17						1
	11	1						
	16	6				1		
	146	44		7				
5	439	191	1	13		2		
	66	135	1	1			t	1
1	56	517	8	1		7		
3	108	E2						
	300	343						
4	96	3						/
2	209	43				1		
	37	4						
	115	29	1					
	4	2						
	7	16						
1	U	5						
	15	11						
8	527	297	2	9				1
8	1314	1248	10	14		1 13		3 1

SLOBODA NARODU !

(M. P.)

Komandant, potpukovnik,
N.* R. Grubor

= Nikola

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. BRIGADE OD 24. JULA 1944. ŠTABU
20. DIVIZIJE NOVJ O PROTJERIVANJU USTAŠA I ČET-
NIKA IZ SELA KOLJANE, GARJAK, JEZEVIĆ, VINALIĆ,
KOSORE I CIVLJANE¹

STAB
IX BRIGADE XX DIVIZIJE NOVJ
Broj 603
24 jula 1944 godine

ŠTABU XX DIVIZIJE N.O.V.J.

1.— Naša brigada dobila je zadatak, da u noći između 23/24 ovog mjeseca likvidira i zaposjedne neprijateljska uporišta Koljane, Garjak, Ježević, Vinalić, Kosore, Civljane i potom da izbije na padine Kozjaka i osigura sebi pravac od Kijevo.² Ova akcija izvedena je na terenu sekcije Split.

2.— U ovom napadu u prvim borbenim redovima učestvovali su naš I, III i IV bataljon sa dijelovima teškog i specijal-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 4—3, k. 1032, I.

* U depešama Štaba 8. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske rečeno je o tim borbama slijedeće: »23 jula u 3 sata otpočeo je napad naših snaga na gornji dio Cetinske doline od Sinja na sjever. Sastav neprijatelja: Cetinska i Leteća četnička brigada jačine oko 1200 boraca, 4. ustaška bojna 7. zdruga jačine oko 850 boraca i nešto naoružanih četnika i milicije po selima. Svega oko 2.400«.

»Sastav naših snaga: XX. Div. na lijevom krilu do mjesta Kijevo i IX. Div. na desnom krilu uključivo Kijevo do uključivo Grahovo. Od ovoga četiri brigade učestvovala u napadu za zaštitu desnog krila prema neprijatelju na liniji Grahovo, Strmica, Knin«.

»Operacija se razvijala po planu. Neprijatelj je pružio vrlo jak otpor, najviše na Kijevu gdje je imao vrlo jaka utvrđenja, zatim zapadno od Vrlike gdje su branili 10 bunkera do posljednjeg i na prelazu Četine kod Koljana gdje je neprijatelj vršio dva jaka protivnapada«.

»Tokom 24 jula neprijatelj je izvršio vrlo jak pokušaj intervencije pravcem Drniš, Vrlika potpomognut artiljerijom i tenkovima, ali je nakon 3 sata borbe bačen natrag. Na liniji Knin — Kijevo i Kosovo — Kozjak izvršio je 2 uzastopna napada koji su odbijeni«.

»Neprijatelj je u oba dana imao prema dosad poznatim podacima oko 600 izbačenih iz stroja, od toga preko 200 mrtvih. Ubijen je k-dant četničkog bataljona i još više oficira. Oko 300 posakrivani su po selima, predaju se i stupaju u NOV. Naši gubitci 25 mrtvih i oko 30 ranjenih«.

»Zaplenjeno: 1 tenk od 15 tona u ispravnom stanju, dosta ostale razne sprema koja se prikuplja. Uništeno 4 tenka i 8 kamiona. Zaplenjena sva četnička arhiva u Vrlici«.

»Istakli su se komandant lijevog krila potpukovnik Uzelac Miloš na uspješnom rukovođenju, X. Dalmatin. Brig. koja je izvršila glavni zada-

nog naoružanja, dočim četvrti bataljon bio je u rezervi sa dvije čete, a trećom četom držao je položaj na Crvene grede — Crni lorš. Lijevo od nas vodila je borbu naša VIII brigada, dočim desno IV brigada IX divizije.³

3.— Neprijateljske jedinice protiv kojih se vodila borba jesu slijedeće: Koljane II bataljon Cetinske brigade (četnici) koji broje 160 boraca. Komandant bataljona bivši žandar Ivo **Vojnović**. Garjak, 80 ustaša i oko 30 četnika. Isti su pod komandom Skrbić Petra. Ježević 70 ustaša. Njihov komandir nepoznat. Vinalić 90 ustaša. Svi ustaše pripadaju III bojni VII ustaškog stajaćeg zdruga. Kosore 40 ustaša i 10 četnika. Civljane, I bataljon Cetinske brigade koji broji oko 360 boraca i leteća četnička brigada, koja broji oko 180 boraca.

4.— Navedena neprijateljska uporišta jesu kao stalni garnizoni od kuda bi svakodnevno napravili po koji ispad na naš oslobođeni teritorij, a ujedno su pretstražni položaji same Vrlike. Naše namjere su bile razbiti i uništiti pomenuta neprijateljska uporišta, na temelju čega je i donesena odluka od strane višeg Štaba, za likvidaciju i posjedanje pomenutih neprijateljskih uporišta.

5.— Za ovu akciju izdata je pismena zapovijest štabovima bataljona, kao i svim ostalim pomoćnim jedinicama. Izvršene su usmene pripreme boraca i rukovodilaca za ovu akciju.

6.— Početak napada, prema zapovijesti višeg štaba,⁴ bio je određen 23 ovog mjeseca u 2 sata. Sam napad otpočeo je u 1 sat radi toga, što je naš III bataljon, koji je napadao Koljane, naišao na neprijateljsku zasjedu.

7.— Jedinice su spremne čekale na položajima jedan sat ranije od kuda je trebao tačno da uslijedi napad u određeno vrijeme. Sam napad otpočeo je ranije jedan sat radi gore navedenog i to III bataljon napao je i zauzeo neprijateljsko uporište Koljane i to pregazivši Cetinu kod manastira Dragović i glavni napad izvršio na sam most Koljanski od pravca Otišića

tak na lijevom krilu nakon neprestanog marša od oko 180 km. (u izvještaju koji je 20. divizija dostavila Štabu 8. korpusa NOVJ 4. avgusta 1944. piše da je 10. brigada pristupila izvršenju zadatka nakon marša od 80 km — prim. red.), II. bat. IX. Dalmat. brig. Na lijevom krilu istakla se IV. Dalmatin. Brig. pod komandom majora Vukotića [Dukljan] u likvidiranju utvrđenja u Kijevu«.

»Situacija 25 jula. Naše snage zadržale položaje prema liniji Sinj, Drniš, Knin, Grahovo sa manjom aktivnošću i pripremama za daljnje akcije. Držanje boraca vrlo dobro. Raspoloženje stanovništva vrlo povoljno«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119 8.)

³ Vidi dok. br. 106 i 140.

⁴ Vidi dok. br. 54.

i već u 2 sata pomenuto uporište je bilo zauzeto i to bez naših gubitaka. Oko pola 3 sata neprijatelj izvršio je koncentraciju i napao naš III bataljon iz pravca Podosoja i Otišića i to sa znatno jačim snagama, jer mu je pojačanje stiglo iz Otišića. Nakon trećeg juriša, kojeg je neprijatelj vršio, uspjelo mu je izbaciti naš III bataljon na lijevu obalu Cetine. U ovoj borbi imali smo 2 mrtva, 2 lakše ranjena i 1 drugarica zarobljena, dočim za još 2 drugarice ne znamo. Tom prilikom poginuo je i puškomitraljezac Šušnjara, koji je ostao na položaju zajedno sa puškomitraljezom talijanskim, koji je pao u ruke neprijatelju. Prema primljenim podacima, u ovoj borbi poginuo je i komandant Koljanskog bataljona Ivo Vojnović i njegov zamjenik. To je, prema podacima boraca i rukovodilaca, neprijatelj imao oko 10 mrtvih i toliko ranjenih. Naš III bataljon ponovno je zauzeo Koljane oko 5 sati.

I bataljon imao je zadatak kao prvu tačku zauzeti Garjak i potom produžiti u pravcu Vinalić — Kosore. Sa napadom otpočeo je nešto prije 2 sata, ali prelazak preko mosta na Garjak bio je nemoguć radi toga, što je bio stalno tučen neprijateljskom vatrom iz bunkera. Sa naše strane neprijatelj je bio zadržavan našom vatrom i očekivalo se prema zapovijesti, da ga naš III bataljon napadne sa leđa i potom da se izvrši juriš preko mosta. Budući da je, kako je gore navedeno, III bataljon morao nastaviti borbu na Koljanima, jedna četa I bataljona pregazila je s desne strane Garjačkog mosta Cetinu, zaobišla neprijatelja s leđa i na istog izvršila juriš. Neprijatelj je utekao u Koljane i time je neprijateljsko uporište Garjak zauzeto. Bataljon je odmah produžio za Vinalić, gdje se sastao sa IV bataljonom i otuda zajedno nastavili goniti neprijatelja preko Kosora i Civljana. Prema zadatku I bataljon trebao je da izbije na k. 630 sjeverozapadno od Vrlike, što je i pokušao u jutro oko 7 sati, ali sa iste kote je dočekan sa jakim neprijateljskom vatrom. Iz pravca k. 627 izvršila je na istoga juriš Leteća četnička brigada, usljed čega naš I. bataljon povukao se na Kosorsku ([Glavu trig.] 470). Tom prilikom bataljon je pretrpio gubitke od 4 mrtva i 4 lakše ranjena među kojima puškomitraljezac i njegov pomoćnik i ostao na položaju sa njima puškomitraljez i oko 200 metaka, koje je palo u ruke neprijatelja. Poslije toga bataljon je u zajednici sa IV bataljonom izvršio juriš na neprijatelja, kojega je odbacio preko Kozjaka. Zaplijenio jedan puškomitraljez, 800 metaka i 6 pušaka zarobivši 5 četnika, 1 ustašu koje smo vam već uputili.

IV bataljon imao je zadatak likvidirati Ježević, preći Cetinu na Vinalićkom mostu i otuda nastaviti prema Civljanima i izbiti na položaje Goleta (k. 627) i Runjevica (trig. 515). Istomu

je nakon dvosatne borbe uspjelo preći Cetinu i potom vodio je borbu kod Vinalića izbacivši neprijatelja iz istog, gdje je ponovno neprijatelj pružio otpor na Kosorskoj ([Glavi trig.] 470). Kroz to vrijeme stigao mu je u pomoć i I bataljon, te dalje zajednički vodili borbu. U ovoj borbi bataljon je imao jednog mrtvog, 2 teže i 4 lakše ranjena. Na strani neprijatelja bila su 2 mrtva, a po krvi može se zaključiti i oko 10 ranjenih. Zaplijenio je 4 puške, 1700 metaka, postolje od teškog mitraljeza i jedan bicikl, kao i ostale spreme. Naknadno zarobljena su dva motorcikla, jedna pisaća mašina, oko 100 komada metaka kao i ostale razne stvari.

8.— Brigada je izvršila zadatak skoro u potpunosti, a u zaposjedanju terena i uporišta u potpunosti.

9.— U ovim borbama imali smo ukupno 7 mrtvih, 1 zarobljenog i dva nestala borca. Ranjeno ukupno 16, od toga 6 teže, a ostali srednje i lakše. Izgubljena dva puškomitraljeza. Među ovima ranjen je lakše i zamjenik komandanta IV bataljona drug Dragić Dušan. Ovi rezultati jesu do danas u 12 sati.

Danas je na Kozjaku u borbi imao sigurno gubitaka i naš III bataljon, ali od istog nismo još primili izvještaja.

10.— Do sada imamo utrošeno svega skupa oko 8000 metaka svih oružja. Tačan broj ne možemo navesti, a tako isto i po vrsti radi toga što od bataljona još nismo primili detaljne izvještaje. To ćemo poslati naknadno.

Po tački 11, 12 i 13 isto tako osvrnućemo se naknadno poslije analize ovih operacija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant, major
Knezović Luka

(M. P.)

BR. 73

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. DIVERZANTSKOG BATALJONA OD
24. JULA 1944. O IZVRŠENIM DIVERZIJAMA OD 9 JUNA
DO 23. JULA¹

STAB II. DIVERZ. BATALJONA
NAROD. OSLO. VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Broj 164
Dan 24. VII 1944

I Z V J E Š T A J

o izvršenim diverzantskim akcijama **II. diverzantskog bataljona**, u vremenu od 23. VI. 1944. g. do 23. VII. 1944. godine kao i nama naknadno stiglih nekoliko izvještaja iz mjeseca lipnja o.g., koje Vam radi toga nismo mogli u prošlom izvještaju javiti:

9. VII. 1944. Na pruzi Ozalj — Karlovac, dignut je u vazduh oklopni vlak. Uništena su 2 vagona. Imade mrtvih i ranjenih ali nam broj nije poznat. Promet je stajao 20 sati.²
11. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Karlovca i Draganića dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak. Uništena su 2 oklopna vagona. Bila su 2 mrtva i 3 teško ranjena. Promet je stajao 15 sati.—³
12. VI. 1944. Na pruzi Karlovac — Ozalj, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena su 3 vagona a 5 su oštećena. Promet je stajao 20 sati.—⁴
12. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Leskovca, dignut je u vazduh ustaški oklopni voz. Uništena su 4 oklopna vagona sa ustašama. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nam broj nije poznat. Promet je stajao 10 sati. Lokomotiva je oštećena.—⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 36—1/7, k. 426A.

^{f, 5, 7} i ^B Vidi operacijski dnevnik Štaba Grupe diverzantskih odreda NOVJ u Arhivu V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121.

¹ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 126.

⁴ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 129.

14. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Lekeņika i Grede, sječena je pruga na 10 mjesta.—⁶
15. VI. 1944. U Brodarcima kraj Karlovca uhvaćen je ustaški rojnik Katić Josip i predan Karlovačkom Području.—
17. VI. 1944. Na električnom vodu Ozalj — Karlovac uništeno je 9 električnih betonskih stubova a 2 su oštećena.—
16. VI. 1944. Na pruzi Bos. Novi — Bihać, kod Čađavice dignut je u vazduh njemački transportni vlak sa ratnim materijalom. Uništeno je 8 vagona. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nam broj nije poznat. Počinjena je velika šteta na tom materijalu. Promet je stajao 7 sati.—⁷
20. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Beograd, kod Staze postavljena je tempima mina na 20 sati. Banda je istu pronašla i odnijela u čuvarnicu gdje se sprema eksploziv. Nakon određenog vremena mina je eksplozirala i odnijela je cijelo spremište eksploziva u zrak. Mrtvih je bilo: 1 željezničar i više vojnika.—
22. VI. 1944. Kod polaska u akciju u Stazi, naišla je četvorka na četnike, i budući se nije mogla povući morala je prihvatiti borbu. Četnici su imali jednog mrtvog i jednog ranjenog, a mi nismo imali gubitaka nikakvih.— Utrošeno je 128 šmajser metaka.—
23. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Beograd, kod Staze postavljena je nagazna mina. Kada su se naši povlačili zapucala je banda koja je čitav rad promatrala i izvadila minu. Gubitaka nismo imali.⁸
23. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Lekeņika i Grede, dignut je u vazduh pomoćni radnički voz. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Mrtvih je bilo 8 a ranjenih 15.— Promet je stajao 14 sati.—⁹
24. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Beograd, u stanici Staza, uništeno je jedno skretničko srce. Promet je stajao 19 sati —

- Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 129.
- Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 137.

20. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Beograd, kod Capraga, naišli smo na zasjedu i uhvatili jednog radnika koji je čuvar magazina. Mi smo ga preslušali i predali u Komandu Mjesta Petrinja.—
25. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, kod Grede, dignut je u vazduh njemački oklopni voz. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Broj mrtvih i ranjenih je nepoznat. Promet je stajao 8 sati.—¹⁰
25. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, kod Vel. Gorice, dignut je u vazduh voz. Uništena su 2 vagona a 2 su oštećena. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nam broj nije poznat. Promet je stajao 5 sati.—¹¹
25. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, kod Horvata, dignut je u vazduh radnički pomoćni vlak. Bilo je mrtvih i ranjenih ali nam broj nije poznat. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. Promet je stajao 10 sati.—¹²
26. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Leskovca, dignut je u vazduh njemački vlak sa materijalom za popravak pruge. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. Mrtva su 2 i više teško ranjena. Poslije su došli saveznički avioni te su iz strojnica tukli lokomotivu, vagona i radnike koji su bili zaposleni kod popravka pruge.—¹³
27. VI. 1944. Na pruzi Zagreb — Beograd, kod Staze, postavljena je parola sa poskočnim aparatom. Minu je vadio stručnjak za vađenje mina. Kada ju je isti izvadio i počeo otvarati explodirala mu je u ruci i ubila njega i jednog željezničara, a ranila jednog domobrana.—
28. VI. 1944. U zajedničkoj akciji sa T.P.O.¹⁴ naišli smo na pruzi na ustaše te smo se morali povući. Propao nam je sljedeći materijal: 9 kg. eksploziva, 3 m. korde i 6 rudarskih kapsla.—
29. VI. 1944. Na pruzi Sunja -- Kostajnica sječena je pruga na 8 mjesta i postavljene 3 tempirne mine. Kada su radnici dolazili na posao popravka pruge mine su počele djelovati te su radnici u 3 navrata bili rastjerani sa pruge. Promet je stajao 12 sati.—

¹⁰, " i ¹¹ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 140.

¹³ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 141.

¹⁴ Turopoljsko-posavski odred

2. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Draganića i Karlovca, dignut je u vazduh domobranski oklopni vlak. Uništena je lokomotiva i 2 oki. vagona. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nismo mogli saznati točne podatke.—
2. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Draganića i Karlovca, dignut je u vazduh domobranski oklopni vlak, koji je došao u pomoć gore pomenutom na taj dan srušenom oki. vlaku. Uništena su 3 oklopna vagona. Mrtvih i ranjenih je bilo ali je broj nepoznat. Poslije 2 sata došla su 3 saveznička aviona koji su ostatke tih aviona tukli iz strojnica i potpunoma uništili.—¹⁵
2. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Jaske i Desinca, dignut je u vazduh jedan veliki armirani betonski bunker.—
2. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Desinca i Jaske, dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak. Uništena je cijela kompozicija, tj. lokomotiva i 10 vagona. Mrtvih i ranjenih je bilo veći broj ali točne podatke nijesmo mogli dobiti. Radi tih izvršenih akcija na toj pruzi u toku dana 2. o.mj. stajao je promet 48 sati.—¹⁶
3. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Lekenika i Grede, sječena je pruga na 10 mjesta.—¹⁷
1. VII. 1944. Na pruzi Caprag — Glina, kod Hrastovca, postavljene su 2 tempirne mine koje su ubile 4 radnika i 2 domobrana.—
2. Vn. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Lekenika i Grede, dignut je u vazduh transportni vlak sa jurišancima. Uništena je lokomotiva i 7 vagona. Bio je veći broj mrtvih i ranjenih ali nam točan broj nije poznat. Promet je stajao 12 sati.—¹⁸
4. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Desinca i Zdenčine, dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak, koji je čuvao most na Okičnici. Uništena su 4 oklop, vagona a lokomotiva je oštećena. Bilo je

¹⁵ Vidi dok. br. 119.

¹⁹ i¹⁹ Vidi dok. br. 120 i 121.

¹⁷ Vidi dok. br. 119.

¹⁸ Vidi dok. br. 120.

veći broj mrtvih i ranjenih ali nismo mogli dobiti podatke budući su nam uhapsili 3 civila koje smo poslali radi tih podataka.¹⁹

4. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Desinca i Zdenčine, dignut je u vazduh pomoćni vlak sa radnicima, koji je išao u pomoć srušenom ustaškom oki. vlaku. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, a 2 vagona su oštećena. Broj mrtvih i ranjenih nam je nepoznat. Promet je stajao 26 sati.—
5. VII. 1944. Na pruzi Sunja — Kostajnica, kod Stubljana, sječena je pruga na 8 mjesta. Promet je stajao 8 sati.
5. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Lekenika i Grede, postavljena je mina. Uslijed mjesečine je nas banda vidjela kada smo minu postavljali ali nije pucala, nego kada smo otišli vidjeli smo kako su išli vaditi minu i izvadili je.—
5. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Lazine i Domagovića, dignut je u vazduh domobranski oklopni vlak. Uništena je cijela kompozicija, tj. lokomotiva i 9 vagona. Bilo je mrtvih i ranjenih ali ne znamo točan broj, i ako smo otpremu istih sami promatrali.—²⁰
5. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Desinca i Jaske, dignut je u vazduh ustaški oklopni voz. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nam točan broj nije poznat. Promet je stajao 48 sati.—²¹
6. VII. 1944. Na cesti Sisak — Kostajnica, kod Komareva, dignut je u vazduh jedan armirani betonski most duljine 12 metara. Promet je stajao 3 dana. —
7. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, sječena je pruga na 27 mjesta u suradnji sa T.P.O. Nadalje su postavljene 2 nagazne mine. Došlo je do borbe sa bandom, te je ispućano 84 šmajser metaka i 20 mauser metaka.—²²
7. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Zdenčine i Horvata, dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona a 4 vagona su

"i" Vidi dok. br. 122.

^e Vidi dok. br. 124.

oštećena. — Mrtvih i ranjenih je bilo ali je broj nepoznat. —

7. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac dignut je između Zdenčine? i Horvata u vazduh jedan vagonet sa 25 kom. šina za popravak pruge kojega su gurali radnici.—
7. Vn. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Zdenčine i Horvata, stupila je u dejstvo mina među radnicima koji su popravljali prugu. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nam točan broj nije poznat. Od akcija na toj pruzi od 7. VII. stajao je promet 48 sati.
11. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Mraclina i Vel. Gorice, dignut je u vazduh oklopni vlak. Uništen je jedan oklopni vagon i 2 sa šoderom. Mrtvih i ranjenih imade veći broj ali nam točni podaci nisu poznati. Promet je stajao 9 sati.—²³
12. VII. 1944. Na Pruzi Zagreb — Beograd, kod Zivaje, dignut je u vazduh njemački transportni voz sa vojskom. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, a 4 su oštećena. Mrtvih je bilo 3 a 17 ranjenih. Promet je stajao 9 sati.—
13. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, postavljene su 2 na-gazne mine koje su pronađene.—
13. VII. 1944. Na pruzi Bos. Novi — Bihać, dignut je u vazduh njemački transportni vlak sa vojskom. Uništena je lokomotiva i 7 vagona. Mrtvih je bilo: 8 njemačkih vojnika, 2 oficira, 4 domobrana, 3 željezničara, a ranjen je 51 domobran. Iz tog vlaka su utekla 3 partizana koji su bili zarobljeni. Promet je stajao 10 sati.²⁴
12. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Peščenice i Turopolja, postavljena je mina, koju je banda pronašla i izvadila.—
14. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Turopolja i Peščenice, postavljena je mina koja je pronađena i izvađena.—
14. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Turopolja i Peščenice, dignut je u vazduh teretni vlak. Uništeno

^a Vidi dok. br. 127.

^{M, a} i» Vidi dok. br. 130.

je 6 vagona a lokomotiva je oštećena. Mrtvih je bilo 15 a ranjenih 10. — Promet je stajao 10 sati.²³

14. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Turopolja i Mraclina, dignut je u vazduh jedan vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Mrtvih je bilo 16 a ranjenih 15. Promet je stajao 12 sati.—
14. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, sječena je pruga na 14 mjesta u suradnji sa T.P.O. i srušen jedan podvožnjak duljine 6 metara. Osim toga postavljena je jedna nagazna i 3 tempirne mine.—²⁶
14. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, dignut je u vazduh jedan vagonet natovaren sa mrtvim ustašom kojega su gurali 3 ustaše. Vagonet je uništen a ustaše pobijeni. —
14. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine sječena je pruga na jednom mjestu sa temp. minom. Uslijed tih akcija na 14. VII. o.g. bio je promet obustavljen na 48 sati. —
14. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Turopolja i Mraclina, dignut je u vazduh oklopni voz. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Mrtvih i ranjenih je bio veći broj ali nam nisu poznati točni podaci. Promet je stajao 8 sati.—
16. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Vel. Gorice i Mraclina, dignut je u vazduh transportni vlak sa vojskom i ratnim materijalom. Oštećena je lokomotiva i 7 vagona. Mrtvih je bilo 70 a ranjenih još i više ali nam broj nije poznat. Promet je stajao 14 sati.²⁷
17. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Beograd, između Saša i Zivaje, dignut je u vazduh njemački transportni vlak sa ratnim materijalom. Uništena je lokomotiva, službena kola i 4 vagona. Mrtva 2 željezničara i 2 vojnika. Promet je stajao 12 sati.—
17. VII. 1944. Na cesti Velika Gorica — Kravarsko, minirana je cesta od kuda je na 16. VII. o.g. prodrila banda sa 3 blindirana kamiona do Pokupskog.—

⁵⁷ Vidi dok. br. 133

18. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, sječena je pruga na 14 mjesta u suradnji sa T.P.O. i postavljena je jedna mina koju je banda pronašla i kada su čistili teren oko nje ista je detonirala i nekoliko radnika usmrtila i ranila. Promet je stajao 48 sati.²⁸
18. VII. 1944. Na ciglani Velika Gorica oštećen je veliki dimnjak.
18. VII. 1944. Prema Blinjskom Kutu, u namjeri da se sruši most na cesti, naišli smo na zasjedu koja je otvorila vatru kao i iz bunkera te nas odbili. Utrošeno 30 puš. mitraljez, metaka i 15 šmajser metaka.—
19. VII. 1944. Na aerodromu Kurilovec, kod Vel. Gorice, dignuto je u vazduh skladište avionskih bombi. Postavljeno je 18 tempirnih mina, od kojih je 6 detoniralo a 12 je zakazalo. Uništeno je 800.000.— kg. avionskih bombi i još raznog drugog materijala, za kojeg još nemamo tačne podatke. Mrtvih i ranjenih imaće veći broj, ali nam točan broj nije poznat. Automobili su u 2 navrata po danu prevažali mrtve i ranjene. Od učinka detonacije porušeni su krovovi na kućama u Vel. Gorici, Novim i Starim Cičama, a imade mjesta gdje su čitave stanbene zgrade porušene.²⁹ Ostalih 12 mina koje su zatajile morali su demontirati talijanski ratni zarobljenici, a prije njih su išle Švabe koje su otišle u zrak.
19. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Jaske i Draganića, dignut je u vazduh kontrolni vlak. Uništena su 2 vagona, a 2 su oštećena. Promet je stajao 10 sati.—
19. VII. 1944. Na pruzi Sisak — Zagreb, između Vel. Gorice i Mraclina, dignut je u vazduh njemački transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 6 vagona. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nam broj nije poznat.—³⁰
21. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Mraclina i Vel. Gorice sječena je pruga na 5 mjesta.—
22. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Draganića i Karlovca, dignut je u vazduh domobranski kon-

¹⁸ Vidi dok. br. 134.

²⁸ U ovoj diverziji učestvovao je i 2. bataljon Turopoljsko-posavskog NOP odreda. (Vidi dok. br. 97 i 107.)

³⁰ Vidi dok. br. 135.

trolni vlak. Uništena su 3 vagona a lokomotiva je oštećena. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nam točan broj nije poznat.— Promet je stajao 8 sati.—

23. VII. 1944. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Zdenčine, postavljena je jedna nagazna mina u suradnji T.P.O. Podaci nam točni još nisu stigli.—

Akcije su većinom vršene samostalno svagdje gdje se je to moglo, a tamo gdje je trebala pomoć i jače snage u suradnji sa operativnim jedinicama.

U svim tim akcijama imali smo jednog mrtvog i šest ranjenih, od toga tri teže.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, kapetan
S.O.

Komandant, kapetan
Bulat Mićo

(M. P.)

**ŠTAB IV. KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
Op. Broj 214/44
26. VII. 1944

BR. 74

**PREGLED BROJNOG STANJA OFICIRA I PODOFICIRA
8. DIVIZIJE NOVJ 25. JULA 1944. GODINE¹**

O b r a z l o ž e n j e :

Razlika od prošlog brojnog stanja po spisku:

a) oficiri:

1 kapetan manje i to: 2 poginula, 1 prekomandovan u Korpus,¹ dok je 1 proizveden i 1 došao iz Grupe Odreda.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 5/5, k. 827.

⁵ Odnosi se na 4. korpus NOVJ.

^J U Grupi NOP odreda bili su tada Kordunaški, Karlovački i Plaščanski NOP odred.

8 poručnika više i to: 10 proizvedeno, 3 dobivena iz Grupe Odreda, dok su 2 poginula, 1 unapređen u veći čin i 2 brisana kao nesposobna. — P. poručnika 10 više i to: 18 proizvedeno u čin, 1 dobiven iz Grupe Odreda, dok su 4 unapređena u veći čin, 3 poginula i 2 brisana kao nesposobni. — 2 zastavnika više i to 3 proizvedena, dok je 1 poginuo.—

b) podoficiri:

Stariji vodnici: 5 manje i to: 5 poginulo, 2 brisana kao nesposobni, dok su 2 dobivena iz Grupe Odreda.—

Vodnika: 1 više i to: 6 dobiveno iz Grupe Odreda, dok je 1 brisan kao nesposoban i 4 poginula.

Mlađi vodnici: 8 manje i to: 9 poginulo, 3 brisano kao nesposobni i 4 postavljena za političke rukovodioce, dok je 8 primljeno iz Grupe Odreda.

Desetari: 17 manje i to: 10 poginulo, 3 brisana kao nesposobni i 4 Komandi područja⁴ na raspolaganje.—

R a s h o d .

a) oficiri:

P. pukovnika: 1 u bolnici

Kapetana: 3 u bolnici i 1 na kursu

Poručnika: 10 u bolnici i 6 na bolovanju

P. poručnika: 8 u bolnici i 6 na bolovanju

Zastavnika: 2 u bolnici i 1 na bolovanju.

b) podoficiri:

Starijih vodnika: 26 u bolnici, 10 na bolovanju, 3 na kursu

Vodnika: 27 u bolnici, 18 na bolovanju, 5 na kursu, 2 na službenom putu,

Mlađih vodnika: 40 u bolnici, 22 na bolovanju, 10 na kursu, 3 kod kuće,

Desetara: 59 u bolnici, 40 na bolovanju, 10 na kursu, 3 kod kuće, 1 na službenom putu i 2 nestala.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

D.⁵ Hrstić

Komandant, p.pukovnik:

M.⁶ Šumonja

⁴ Riječ je o Komandi područja za Kordun.

⁵ Dušan

• Miloš

P R E

Brojnog stanja oficira i podoficira VIII Udarne

J E D I N I C A		0 1 1 c i					
		General lajtnant	General major	pukovnik	p.pukovnik	major	c. m. d. JC
Stab Divizije	Po spisku				2	1	1 2
	u rashodu				1	-	-
	Na licu				1		2
I. Brigada	Po spisku					1	4
	u rashodu						3
	Na licu					>	1
II. Brigada	Po spisku			1			4
	u rashodu						1
	Na licu					1	1 3
III. Brigada	Po spisku					1	2
	u rashodu			1			
	Na licu					1	2
Brdski divizion	Po spisku					-	-
	u rashodu ^					-	-
	Na licu					-	-
Sanitet i Ambulanta	Po spisku						
	u rashodu						
	Na licu						
Četa za vezu	Po spisku					1	
	u rashodu					1	
	Na licu						
Izviđački vod	Po spisku						
	u rashodu						-
	Na licu						
Intendantura	Po spiskj						1
	u rashodu					-	-
	Na licu					1	1
Ukupno	Po spisku				2	4	1 13
	u rashodu				1	1	4
	Na licu			1	1	4	1 9

Politkomesar:
D. Hrštić

SMRT FAŠIZMU —

G L E D

Divizije N.O.V.J. na dan 25 jula 1944

t i				P o d o l i c i r i					Primjedba
I poručnik	it c u r 3 Q L C i. ci.	Zastavnik	Ukupno	Stariji vodnik	Vodnik	Mladi vodnik	Desetar	o D M	
i	1	-	7	2	1	14	6	23	
-	-	-	1	1	1	3		5	
i	1		6	1		11	6	18	
18	10	5	38	41	51	58	99	249	
4	2	2	11	14	18	19	43	94	
14	8	3	27	27	33	39	56	155	
13	23	3	44	43	35	105	79	262	
5	9	1	15	15	16	33	38	102	
8	14	2	28	28	19	72	41	100	
23	10	1	37	30	44	49	70	193	
5	3	-	8	7	13	14	24	58	
18	7	1	29	13	31	35	46	135	
-	2	-	2	5	7	16	16	44	
-	-	-	-	1	3	3	5	12	
-	2	-	2	4	4	13	11	32	
2	1	-	3	-	5	fi	12	23	
-	-	-	-	-	-	1	-	1	
2	1	-	3		5	5	12	22	
•	1	-	1	3	5	6	2	16	
1			1	-	-	1	1	2	
		1	1	3	5	5	1	14	
	-	-	-	1	1	2	2	6	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	
				1	1	2	2	6	
	2	-	3	5	7	5	11	28	
-	-	-	-	1	1	1	4	7	
-	2	-	3	4	6	4	7	21	
58	49	10	136	130		261	297	«44	
15	14	3	37	39	52	75	115	281	
43	35	7	SB	91	104	186	18:	563	

SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant p.pukovnik:
M. Šumonja

BR. 75

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. DIVIZIJE OD 25. JULA 1944. ŠTABU
8. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA I STANJU U JEDINI-
CAMA U VREMENU OD 15. JUNA DO 15. JULA¹**

STAB
XIX. DIVIZIJE NOVJ JUGOSLAVIJE
A. br. 331.
25. jula 1944. g.

ŠTABU VIII. KORPUSA NOVJ JUGOSLAVIJE
OPCI IZVJEŠTAJ:

Dostavlja se opći vojni izvještaj u vremenu od 15. VI. do 15. VII. t.g.

Opća vojnička situacija: Period druge polovine mjeseca juna mogli bi nazvati period u kome nije bilo znatnih akcija i operacija. Nakon izbacivanja naših snaga iz Ravnih Kotara² težište je bilo bačeno na vojničku i političku izgradnju jedinica i pojedinaca, sređivanje, održavanje sastanaka i konferencija, te prelaženje i savlađivanje vojničkog i političkog programa koji je bio u zaostatku.

U ovaj period spada i proslava Vidovdana. Značaj proslave toga dana je u tome što je ona znatno doprinijela jačanju duhovne veze između vojske i naroda Bukovice, i što je toga dana od Grupe bukovičkih bataljona formirana III. »Bukovička« brigada (XIV. Dalmatinska).³

Za ovako dulji period smanjena je aktivnost naših jedinica čemu je doprinijelo i to što je neprijatelj znatno pojačao okolne garnizone i svi su znaci govorili da neprijatelj ima namjeru preduzeti ofanzivu na Bukovicu. Naše snage zauzele su odbrambeni raspored. Neprijatelj je rušenjem mosta kod Skradina prebacio svoj saobraćaj na komunikaciju Roški Slap — Mostine — Benkovac. Ovom komunikacijom znalo je po noći proći 200—300 kamiona u pravcu Zadra.

Stalnim borbama, kao i porastom jedinica pojavio se problem municije i oružja u ozbiljnoj formi. Osim toga iscrpljenost Bukovice postavila je pred naš Štab težak problem ishrane jedinica. Snabdijevanje preko kanala br. 2 na dosadašnji način

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 26—1/2, k. 1009.

² Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 30 i 67.

³ Vidi primjedbu br. 9 uz dok. br. 11.

nije bilo moguće. Potrebna je bila intervencija jačih snaga da bi se dodijeljeni materijal mogao prebaciti i primiti.

Donijeta je odluka da divizija sa većim dijelom svojih snaga pređe na sektor primorja iz slijedećih razloga:

- prijem municije, oružja, robe i hrane sa otoka,
- izvođenje akcija na tome sektoru, pošto za ovo bili su povoljni uslovi,
- mobilizacija još nemobilisanog ljudstva,
- ishrana vojske — jedinica na ovoj neiscrpljenoj prostoriji.

Prebacivanje većeg dijela naših snaga sa ovim Štabom u Primorje je izvršeno noću 2/3. VII. o.g., te je prva polovina mjeseca jula okarakterisana borbama naših jedinica u Primorju. Na sektoru Bukovice ostala je novoformirana Bukovička brigada i Štab Grupe sa Kninskim i Prominskim Odredom.

Boravak naših većih snaga u Primorju nije dao očekiva-juće rezultate. Zabrana prevoženja i plovidbe brodova po moru u vremenu od 4 do 9. VII. o.g., što nam je onemogućilo primanje materijala i sprema na obali, a zatim je neprijatelj zatvorio kanal, tako da se je isti morao pod borbom nekoliko puta otvarati u čemu smo uvijek i uspijevali.⁴ I pored toga što smo pod borbom stvorili i obezbijedili kanal za prijem materijala, iako je postojala veza, ipak brodovi nisu bili upućivani, uslijed toga što su smatrali da je nemoguće kada se vodi borba na mjestu gdje treba materijal iskrcati. Uslijed vezanosti snaga za čišćenje kanala i prijema materijala izostavile se i akcije koje bi se mogle izvoditi, ali baš nas je u mnogome ograničavalo raspolaganje sa malim brojem municije za sva oružja.

Oko 12 jula primijećeni su pokreti neprijatelja, te se je moglo zaključiti da neprijatelj namjerava poduzeti ofanzivu u cilju našeg odbacivanja sa obale. Odlučeno je da se veći dio snaga povuče iz Primorja prema sjeveru, a na južnom dijelu ostaviti izvjesne snage, koje će imati u zadatak i biti u stanju:

- odbiti manji ispad neprijatelja,
- u slučaju jačeg napada — probiti se u pravcu Bukovice,
- dovršiti započetu mobilizaciju i
- primati, bunkerisati ili sprovesti materijal u koliko bude uslova za iskrčavanje.

: Za izvršenje toga zadatka na južnom dijelu ostavljeni su i to: jedan bataljon iz Bukovičke brigade, jedan bataljon iz I. brigade, jedan iz II. brigade, bataljon Narodne Odbrane i

⁴ Vidi dok. br. 53 u ovoj knjizi i relaciju 19. divizije u Arhivu V.II., reg. br. 1—12/6, k. 1020.

novomobilisani bataljon, koji je formiran od Stankovačke čete sa potpunom povih boraca. Za rukovođenje sa ovim jedinicama formiran je privremeno Stab Primorskog Sektora.

Sa I. i II. brigadom imali smo namjeru likvidirati neprijateljsko uporište Bulić, Lepure i Lišane koji su neprijateljski garnizoni najviše smetali saobraćaju preko ceste između Primorja i Bukovice, i na taj način bi osujetili neprijateljsku ofanzivu u Primorju. Bataljoni I i II. ud. Brig. koji su ostali na južnom dijelu imali su zadatak dejstva sa južne strane na ovu komunikaciju.

Noću 13/14 VII. o.g. prebacile su se I i II ud. brigada u Bukovicu, a 14. VII. o.g. ujutro otpočela je neprijateljska ofanziva na naše snage u Primorju.

Štab Primorskog sektora nije shvatio u potpunosti dobiveni zadatak i značaj situacije, nego se je potcjenjujući snage neprijatelja upustio u borbe na takav način da je jedinice doveo u težak, a može se reći bezizlazan položaj. Prvog dana borbe Štab sektora ne cijeneći pravilno situaciju, smatrao je da je to samo manji neprijateljski ispad, sve dok se neprijatelj nije zadržao na zauzetim položajima i u toku nastupajuće noći. Jedinice prvog dana borbe može se reći da su se približno dobro držale i izvodile manevrovanje. Štab sektora u takvoj situaciji i ne prozrevši namjere neprijatelja upustio se je u daljnje borbe uporne sa neprijateljem, umjesto da je težio izvlačenju bataljona na sjever, kada su za to postojali uslovi. Štab sektora donio je odluku da se sa jedinicama prebaci na sektor Zatonski, s tim da bi izmanevrisao neprijatelja i izvukao jedinice iz borbe, ali ta se njihova odluka nije ostvarila, jer su nosile neprijatelja na leđima i u toku drugog dana borbe na Zatonskom sektoru došlo je do toga da je neprijatelj, uhvativši naše jedinice na uzanom prostoru, uspio razbiti i nanijeti osjetne gubitke, tako da drugog dana borbe nastalo je cijepanje jedinica pri izvršenom proboju. U ovoj borbi najveći teret nosio je I. bataljon I. ud. brigade koji je i pretrpio najveće žrtve a naročito u komandnom kadru, dok su i ostali bataljoni, ali u manjoj mjeri, obzirom što su se većim dijelom razbježali. I dan danas kriju se na donjem sektoru, ili se nalaze kod svojih kuća. Jedan dio qvih boraca iz svih bataljona prebacio se je i na otoke sa ranjenicima u toku drugog dana borbe...

Ovaj neuspjeh nije zaključak ovog perioda jer su I i II ud. brigada, noću 15/16. o.mj. izvršile uspješan napad na neprijateljsko uporište Bulić, Lepure, Lišane i Kozulovac, a II. još na neprijateljski garnizon u Buković, gdje je većim dijelom iz ovog sela i protjerala neprijatelja, te zaposjedanjem čitave linije Mostine — Benkovac i držanjem u našim rukama dovelo je do

toga da je neprijatelj morao povlačiti svoje snage sa juga da bi nas odbacio sa ove linije i ovladao sa istom koja mu je u današnjem momentu najglavnija za vršenje saobraćaja.⁵

Stvarni gubitci u ljudstvu i materijalu, iako znatni, ipak nisu tako veliki kako je u prvi momenat izgledalo. Kod boraca koji su učestvovali u ovim borbama ne primjećuje se utučenost koja se je mogla očekivati. Kod I. bat. I. ud. brigade čak je pojačana ogorčenost na neprijatelja i želja za osvetom za voljene starješine i drugove koji su pali. Zdrav osnov i vojnička svijest svih rukovodilaca i boraca učiniti će da se brzo preboli ova rana, ali mučan utisak ovog neuspjeha još će se duže vremena **povlačiti** kroz život naših jedinica, pa i kod samog naroda Sjeverne Dalmacije.

Općenita je pojava nedostatak starješinskog kadra, jer je mnogo rukovodilaca izbačeno iz stroja. Stručna — teorna sprema rukovodilaca nije na dovoljnoj visini i ne zadovoljava, a oni osjećaju taj nedostatak, teže ga nadoknaditi ličnom hrabrošću i isticanjem — što dovodi do njihovog gubljenja.

Vanjski izgled naših jedinica danomice se popravlja. Iako je dobavljanje robe sa otoka onemogućeno, ipak se sve rede susreću kape partizanske i civilne kape. Vojničko držanje i odnosi postaju redovna pojava. Nesređenosti oko štabova obraća se veća pažnja.

Naoružanje protivkolskim bacačima »Džon Bul« povoljno je djelovalo na borbenost, te sa većim povjerenjem idu u akcije, znajući da se neće ponoviti slučaj Kule Atlagića.⁶

Neriješeno pitanje u svim našim jedinicama je pitanje dezertiranja. Ono se pojavljuje u raznim oblicima — od organizovanog dezertiranja — pa do samovoljnog udaljivanja na dan dva. Karakteristična je pojava da je većina dezertera većinom baš iz izvjesnih sela. Da bi se ovome stalo na kraj preduzete su potrebne mjere kako u jedinicama tako i po pozadinskim vlastima. Po svojim kvalitetima brigade se međusobno znatno razlikuju:

1. Ud. brigada je uvijek još najbolja naša brigada. Ova brigada po svom brojnom stanju je najjača. Neuspjeh u Primorju teško ju je pogodio jer je izgubila gotovo sve komande četa I bataljona. Ipak će biti u stanju da sama nadoknadi ova;

⁵ Prva brigada (5. dalmatinska) napala je i zauzela sela Bulić i Lepure i visove sjeverno i zapadno od sela Lišane. U sadejstvu sa 3. bat. 14. brigade napala je iste noći Lišane ali se uslijed jakog otpora neprijatelja morala povući. Druga brigada (6. dalmatinska) napala je i istjerala neprijatelja istoga dana iz sela Kozulovac, Prigrade i Podvornica i iz istočnog dijela sela Buković (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—12/6, k. 1020).

⁶ Četničko uporište Kulu Atlagića napala je 2. (6. dalmatinska) brigada 10. juna 1944 (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 67).

gubitak. Disciplina u ovoj brigadi dosta je dobra i svakog dana popravlja se. Odnosi među štabovima ispravni su. Svi problemi se pravilno uočavaju i rješavaju. Kod ove brigade teži je nedostatak u političkom nego u vojničkom kadru.

II. ud. brigada zaostaje po svojoj vrijednosti za I. brigadom. Dodjeljivanje naziva »udarna«⁷ u povoljnom je smislu djelovalo na ovu brigadu. Duh takmičenja je razvijen. Brigada je spremna na izvršenje svakog zadatka, ali ipak ne bi bila u stanju samostalno izvršiti neki teži zadatak. Nedostaje im borbenosti, iskustva i manevarske sposobnosti. Ipak može postati za kratko vrijeme dobra brigada, jer za to ima uslova. Neuspješne borbe u Primorju nisu ovu brigadu tako teško pogodile kao I. Brigadu, jer je izgubila manje boraca i kadra. Sređenost oko štabova nije najbolja. U odnosima među štabovima pojavljuje se izvjestan ton familijarnosti. Općenito bi se za štabove moglo reći da se ne udubljuju previše, nego da stvar uzimaju manje više površno.

III. »Bukovička« brigada, koja je naša najslabija brigada. Mlada jedinica koja je nedavno prerasla iz Odreda u brigadu i kroz nju se provlače još mnoge negativne odlike odredskog života . . . Niže rukovodstvo izdignuto nedavno, bez ikakvog borbenog iskustva, a regrutovano iz redova tih istih boraca samo slabo može odgojno djelovati na potčinjene i u dovoljnoj mjeri potpomagati pretpostavljene štabove. Viši štabovi boluju od ležernosti. Odnosi još nisu postavljeni na zdravoj vojničkoj osnovi, mada se je u tome pogledu znatno napredovalo. Općenito za brigadu bi se moglo reći da je slabe borbene vrijednosti. U napadu je slabe prodornosti, a u odbrani slabe upornosti. Do sada nije pokazala sposobnosti uspjeha u manevrisanju mada je imala uslova prilikom ispada neprijatelja na oslobođeni teritorij manjim dijelovima. Uvođenjem u borbu postepeno, i u suradnji sa I i II brigadom nadamo se da će se i u tom pravcu stanje znatno popraviti. Energičniji niži starješinski kadar znatno bi doprinio ubrzanju ovoga procesa. Međusobno nepoznavanje izazvalo je i međusobno nepovjerenje, što se može razbiti jedino uspješnim akcijama. Viši štabovi trebali bi da pokazuju više inicijative.

ORGANIZACIONO STANJE JEDINICE :

Stab Divizije uglavnom je potpun. Na mjesto inf. oficira p. poručnika Rodić Đure, koji je premješten, mislimo postaviti p. poručnika druga Drobca Milana, dosadanjeg inf. of. S.D.G.⁸

⁷ Naziv udarne dobila je Brigada naredbom Glavnog štaba NOV 1 PO Hrvatske (vidi primjedbu br. 17 uz dok. br. 11).

⁸ Sjevernodalmatinske grupe

odreda. Uslijed nevraćanja naših bolesnika sa Visa bili smo prinuđeni uspostaviti našu bolnicu na Visu. Ovo je učinio naš ref. saniteta koji se još nije vratio uslijed zatvaranja kanala. U dužnosti ga zastupa vođa kirurške ekipe poručnik Frančišković Vinko. Novi upravnik bolnice Dr. Vais primio je svoju dužnost a prijašnji Dr. Jamnick upućen je u štab XX. Divizije. Načelnik mtendanture i ref. za naoružanje isto se nalaze na putu za obalu i čekaju povoljan momenat za iskrcavanje.

I. Ud. brigada: Štab je uglavnom potpun. Mjesto inf. of. popunjeno je drugom poručnikom Dmitrom Zigićem, bivšim komandantom III. bataljona te brigade. Radi pomanjkanja novomobilisanih ukinuta je dopunska četa.

Štabovi bataljona i četa znatno su izmijenjeni. Tako je na pr. Štab III. bat. tri puta izmijenjen. U ovoj brigadi rukovodioci stradavaju što se ima pripisati njihovom elanu i isticanju u borbi. Ukazivano je na ovo, ali to oni samo teško primaju.

I bat. I. Ud. brigade u borbama na Primorju izgubio je 3 komandira i 3 komesara čete. Obzirom na solidnost brigade, ona će biti u stanju da upražnjena mjesta ispuni drugovima za koje se predviđa da će moći udovoljiti na novim dužnostima. Na kursevima pri G.S.H.⁹ nalaze se 3 oficira, čiji se povratak očekuje ovih dana.

II. ud. brigada: Štab je uglavnome popunjen. Komesar brigade drug Stevo Maoduš bolestan je, a zastupao ga je drug Obradović Đuro, koji je u borbama 24. VII. poginuo prilikom izviđanja te je dužnost ponovo primio drug Stevo Maoduš.

Štabovi bataljona i komande četa uglavnom su popunjeni.

III. »Bukovička« brigada: Štab uglavnom popunjen. Nedostaje inf. oficir i liječnik. Štabovi bataljona i komande četa isto su u glavnom za nuždu popunjeni.

ISHRANA VOJSKE :

U ishrani vojske još uvijek je glavna vrsta jela meso. Novom žetvom znatno su poboljšani uslovi, jer vojnici mogu dobivati i kruh. Izgrađeno je 5 pekara koje sada peku kruh. Hrana je jednolična jer nedostaje povrća.

VOJNIČKA NAOBRAZBA :

U tome pogledu osjeća se izvjestan napredak kod I i II. ud. brigade. Pri vojničkom uzdizanju starješina neophodno potreban bio bi nekakav zajednički priručnik, odnosno pravilo iz koga bi se moglo učiti.

⁹ Glavnom štabu Hrvatske

Tehnika ove divizije nije u stanju da puno toga umnoži radi nedostatka materijal?.

Bacački i intendantski kurs nisu se do sada mogli ostvariti uslijed nedostatka nastavnika. Veliki je nedostatak kursa za vezu.

BUDUĆI PROGRAM :

Težiti snabdjeti jedinice u prvom redu sa municijom, onda i sa ostalim materijalom (odijelom).

Osnažiti i učvrstiti XIV. brigadu (Bukovičku).

Povesti oštru borbu protiv dezerterstva u jedinicama i u pozadini.

Sa divizijom djelovati ofanzivno prema situaciji (prvenstveno sa sve tri brigade).

Vršiti popunu brigada sa novomobilisanim ljudstvom sa sektora na kome budemo djelovali.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.
Petar Babić

Komandant, p.pukovnik
T.¹⁰ Popović
(M. P.)

BR. 76

PISMO ŠTABA 33. DIVIZIJE NOVJ OD 25. JULA 1944. ŠTABOVIMA BRIGADA O NEKIM NEDOSTACIMA PRI NAPADU NA USTAŠE U KLOŠTRU IVANIĆU¹

**STAB XXXIII DIVIZIJE X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG N. O. V. i P. O. J.**

Broj SI.

Dne 25. VII. 1944.

ŠTABU I. i II. BRIGADE

Prilikom akcije na neprijateljsko uporište jedinice naše II. brigade napravile su više propusta, tj. nedostataka koji su bili presudni za likvidaciju uporišta.

¹⁰ Tomica

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 45—1/3, k. 1207.

1) *Zakašnjenje*. Jedinice II. brigade stigle su u neposrednu blizinu uporišta 30 minuta prije određenog vremena za početak napada. Unatoč toga napad na uporište izvršen je u zakašnjenju od jedan sat. Iz toga vidimo da naši rukovodioci nisu insistirali na tome da se akcija počne tačno u određeno vrijeme i ako su imali dovoljno vremena. Uslijed toga zakašnjenja od uporišta se odstupilo jer više nije bilo vremena za likvidaciju samog uporišta i ako bi to uporište vjerovatno za sat, dva borbe bilo potpuno likvidirano.

2) *Paljenje zgrada*. Snage II. bataljona II. brigade koje su imale zadatak likvidirati posadu u Janešovoj zgradi i ustaškom taboru učinile su grešku što su u svom naletu odmah zapalili okolne zgrade i time napravili prepreku između sebe i neprijatelja iako paljenje tih zgrada nije bilo odlučujuće za ishod borbe u samom uporištu. Iste zgrade trebalo je likvidirati vatrom iz protivtenkovskih bacača i miniranjem tih zgrada. Na taj način mi bi dobili mnogo više na vremenu te ne bi morali čekati dok iste zgrade izgore da možemo preko njih prolaziti, a iz njih samih napadati na ostale objekte. Time smo samo izgubili na vremenu i neprijatelju dali mogućnosti da se sredi, utvrdi, a i povuče u podrum.

3) *Neiskorištavanje eksploziva u punoj mjeri*. Kod miniranja zgrada upotrebljavala se mala količina eksploziva tako da učinak toga eksploziva nije bio efektan i nismo time postigli željeni rezultat iako je eksploziva bilo u dovoljnoj mjeri za miniranje svih objekata u uporištu.

Kod miniranja pojedinih zgrada treba staviti toliku količinu eksploziva koja će temeljito uništiti zgradu i time omogućiti daljnje prodiranje preko te zgrade, osim u izuzetnim slučajevima gdje treba da se minira pojedina strana kuće kako bi omogućio se prolaz kroz istu zgradu.

4) *Neiskorištavanje vatre teškog oružja*. U akciji na Kloštar² II. brigada imala je na raspoloženju 4 protivtenk. bacača, koji su bili dodijeljeni pojedinim jedinicama sa raznih pravaca za likvidaciju uporišta. Time nismo ništa postigli jer vatra iz pojedinog bacača nije bila dovoljna da onesposobi posadu u zgradi, već ih je djelomično onesposobljavala. A da smo imali svi četiri bacača skoncentrisana na jednom mjestu, te da se izvršila temeljita priprema sa bacačkom vatrom, tj. neprijatelja zbunilo, moglo se omogućiti bombašima i minerima da priđu zgradi te da unište posadu u zgradi. Također teški bacač bio je na izvjesnom udaljenju od samih objekata iz kojih je davan otpor i vatra istog bacača nije bila efikasna već se i iz njega

¹ O toku i rezultatima napada na ustaše u Kloštru Ivaniću vidi dok. br. 61 i 99.

tuklo pojedinačno bez sadejstva ostalih snaga. Teški bacač možemo da iskorištavamo na neutvrđene tačke neprijatelja tj. na otvorene i na žive ciljeve, a ne na utvrđenim zgradama ili bunkerima, jer dejstvo teškog bacača nije tako razorno da bi moglo doprinijeti rušenju same zgrade i uništavanju neprijatelja u zgradi, a naročito noću, i uporište koje se napada iz više pravaca, jer postoji mogućnost da mine padaju i na naše vlastite snage.

5) *Nekonzcentracija vatre automatskog oružja.* Za vrijeme same akcije iako smo imali premoć u automatskom oružju, šest puta više od neprijatelja, vatra našeg automatskog oružja nije došla do izražaja i u ni jednom momentu nismo učitali neprijatelja, a to zato što se je pogrešno komandovalo sa vatrom ili gotovo nikako. U ovakvim slučajevima gdje imamo jaku nadmoć u automatskom oružju treba da koristimo to i da koncentrišemo sa jednog ili sa dva pravca jaku vatru i sa našom vatrom da prisilimo neprijatelja na ćutanje i time sebi omogućavamo podilaženje pod samu zgradu te ubacivanje bombi ili podmetanje eksploziva.

6) *Neorganizovani napadi.* Za vrijeme same akcije češće je dolazilo do jake pucnjave s jedne i s druge strane bez ikakvog efekta. Iz toga se vidi da napadi koji su vršeni nisu bili pripremljeni već da su bili pojedinačni ili djelomični, pa se je događalo i to da su i sami rukovodioci išli naprijed bez ikakve zaštite mitraljeske vatre ili pješadije te sami poduzimali probijanje kroz zgrade. Isto tako desio se slučaj sa onim drugom što je poginuo i ostao u samoj zgradi, išao je sam vjerujući u svoju snagu bez ikakve zaštite, te je bio pogođen i ostao mrtav u samoj zgradi u neposrednoj blizini neprijatelja. Da su štabovi bataljona i komande četa organizirali prodiranje iz zgrade u zgradu sigurno ne bi došlo do ovakvih neželjenih slučajeva gdje je bio ranjen sam načelnik brigade, nekoliko boraca i jedan drug poginuo.

Kod prodiranja iz zgrade u zgradu treba da se organizuju bombaške grupe naoružane sa dovoljnom količinom bombi, koje će iz prostorije u prostoriju ubacivati bombe i pod zaštitom automatske vatre ići iz prostorije u prostoriju. Isto tako prelaz iz jedne zgrade u drugu zgradu treba provjeravati koji je prostor tučen, a koji nije, a ne srljati u većim grupama i izaći pred cijev neprijatelju. Kod miniranja zgrada i ubacivanja bombi u zgrade potrebno je prethodno skoncentrisati automatska oružja u pravcu otvora na objektu i osuti jakim automatskom vatrom i to neprekidnom, te tada kad neprijatelj prestane tući sa istih otvora, mogu bombaši da polete i da ubace što veću količinu bombi, ne da idu pojedinačno te svaki da baca po jednu bombu, već po 5—6 bombi da baca jedan bombaš.

7) *Neinicijativa rukovodilaca.* U ovoj akciji rukovodioci nisu bili inicijativni i prodorni, a isto tako nije se pokazala kod njih upornost za borbu do pobjede. Štab II. bataljona je jednostavno ostao pri tome da čeka sa bataljonom dok izgore okolne zgrade da bi mogao prići ostalim zgradama, a nije Štab ništa poduzimao da se pronade neki drugi prolaz i prilaz ostalim objektima koje se ima likvidirati. Štab je ostao pri tome da izvrši svoj zadatak ne namjeravajući da pomogne ostalim jedinicama napad na glavno uporište tj. šumariju. Čekati na udaljene zgrade dok izgore da bi se moglo prići ostalim zgradama je dalo mogućnosti neprijatelju da se sredi i očeliči pod slabijom vatrom ostalih snaga i spremalo ga se na jaku i krvavu borbu.

U Štabu I. bataljona također se pokazala slaba inicijativa naročito po pitanju zamjene ranjenog komandanta. Tu je trebao komesar bataljona i operativac bataljona da preuzmu komandu i da budu inicijatori za uništenje neprijatelja, da podstreknu borcu na osvetu za ranjenog komandanta. Kod istih se desilo obratno, te su i oni klonuli kao i cio bataljon kad je komandant bataljona bio ranjen.

8) *Neodržavanje veze.* Za vrijeme akcije veza je funkcionisala između pojedinih komandi četa, štabova bataljona i do štaba brigade, ali veza između susjednih jedinica nije funkcionisala i svaka je jedinica išla naprijed prema svom nahodanju a ne zajednički sa ostalim jedinicama. Za sve vrijeme akcije pojedini štabovi bataljona, pa i štab brigade nisu bili detaljno upoznati sa situacijom kod svojih jedinica, već su do štaba divizije dolazili kontradiktorni izvještaji o zauzimanju Janešove zgrade i tabora i o paljenju istih, pa i o miniranju pojedinih zgrada, tako da se pregled preko vršenja operacije nije mogao dobiti.

Uočeni nedostaci prilikom akcije na Kloštar Ivanić treba da nam koriste da u idućim akcijama ne bi grešili po istim nedostacima i da ne bi jedno te isto iskustvo plaćali višestruko.

Dostavljamo vam prednje nedostatke s time da se razradi u svim štabovima bataljona, a i da se upoznaju svi komandiri četa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA -NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Komandant potpukovnik:
J. Antolović

(M. P.)

BR. 77

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA ZA ISTRU IZ DRUGE
POLOVINE JULA 1944. POLITIČKOM KOMESARU U. KOR-
PUSA NOVJ O POLITIČKOM STANJU I RADU U JEDINI-
CAMA I NA TERENU*

OPERATIVNI STAB ZA ISTRU
XI KORPUSA N. O. V. i P. O.
— JUGOSLAVIJE —
Pov. Br. 46 Dne VII. 1944.

Politički izvještaj.

POLITKOMESARU XI. KORPUSA NOVJ.

I. Razmotrili smo dobro političku situaciju u svijetu, u zemlji i kod nas. Mnogo su nam pomogli telegrami koje ste nam u tom pogledu upućivali, -' također dobro smo iskoristili pismo, koga ste pisali politkomesaru drugu Đuri Matiću.³ Odluke III. Zasjedanja ZAVNOH-a smo dobro praradili kao i materijal o osnivanju N.O.F.⁴ Hrvatske. Prvomajski proglas koji je uputio C.K.K.P.J. povodom 1. maja i prvomajsku Staljinovu zapovijest koristili smo, kako bi stanje pravilno ocijenili i postavili stvari kako treba. Svú širinu i elastičnost linije N.O.B, pravilno smo shvatili i u svakodnevnom radu primjenjujemo je sa punim uspjehom. Konkretizirajući tu širinu linije na naš rad postavili smo putem konferencija ukazati borcima i narodu na značaj početka otvaranja drugog fronta i vršenja ogromnih priprema za opći juriš na hitlerovsku Njemačku. Također upoznajemo borce i narod sa uspjesima Crvene Armije koje je postigla na Bjeloruskom i Finskom frontu kao i sjajne ofenzivne operacije Saveznika u Italiji. Podvlačimo ogromni značaj odluka III. Zasjedanja ZAVNOH-a za budućnost naših naroda i prikazujemo kao veliki politički događaj stvaranje N.O.F. Hrvatske i popularizaciju I.O. N.O.F.⁵ Hrvatske, kao jedinstveno političko vodstvo hrvatskog i srpskog naroda. Donijeli smo zaključak koji

* Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 28—1/10, k. 1321 A.

¹ Vidi knjigu predanih depeša Štaba 11. korpusa NOVJ u Arhivu V.U., reg. br. 2/3, k. 572.

² Redakcija nije mogla utvrditi o čemu se govori u tom pismu. Đuro Matić bio je tada politički komesar 13. divizije.

⁴ Narodnooslobodilački front

⁵ Izvršni odbor Narodnooslobodilačkog fronta

nam ovakva situacija nalaže, tj. da pojačamo rad na mobilizaciji svega sposobnog od 16 do 40 godina uz prethodnu političku pripremu. Ovdje smo već i zabilježili dobre uspjehe. Uvlačimo **veliki** broj Talijana u NOB i svakim danom se broj povećava, politiku bratstva nastojimo čim bolje sprovesti i potpuno ostvariti. Također postavili smo kao glavni zadatak koji takva situacija nalaže da budno pazimo kako se primaju novi borci i kako se odnose stari borci prema njima. Sve nam više prilaze viđeni građani iz gradova i školovani ljudi, zahvaljujući baš **ispravnosti** našeg stava. Također kao jedan od glavnih zadataka uzeli **smo** pitanje spašavanja narodu žetve i brige da ju pomognemo spremiti u zemunice. Također smo povelili kampanju o sakupljanju hrane za našu vojsku. Srbima koji su ovdje nastanjeni **oko** s. Peroj treba također posvetiti pažnju i nastojat ih mobilizirati u NOV. Sve momente iz političke situacije i produblji- vanje pojedinih stavova prenijeli smo kako izgleda sa uspjehom na političke i vojne rukovodioce brigada, odreda i područja, tako da smo osigurali njihovo provođanje do najnižeg rukovodioca i borca. Nadamo se da neće biti sektaških pogrješaka, makar ne krupnih. Može se donijeti opća ocjena da smo uspjeli produbiti liniju NOB u shvatanjima naših rukovodilaca. Molimo vas da nam po mogućnosti pomognete objasniti pojedine momente iz vanjske i nutarnje političke situacije preko radio- stanice, kako ste to i do sada činili.

II. Politička situacija u jedinicama.

1.— Od zadnjeg izvještaja® naše jedinice su imale veliki polet, kako u pogledu brojčanog ojačanja⁷ i formiranja novih jedinica tako i u pogledu organizacionog sređivanja, a naročito smo imali vrlo lijepih uspjeha u pogledu aktivnosti naših jedinica. Nastupio je novi period u razvoju naše vojske i njene udarne snage. Sadašnje stanje skoro i ne bi se moglo usporediti sa stanjem koje smo opisali u prošlom izvještaju.

Naše su jedinice prošle kroz jednu prilično jaku i dobro pripremljenu neprijateljsku ofenzivu. Neprijatelj je koncem aprila počeo sa ofenzivom i trajala je sve do 10. maja⁸ kada je neprijatelj bio prisiljen da povuče svoje trupe obzirom na jaku savezničku ofenzivu poduzetu u Italiji, tako da nije uspio izvršiti svoj plan da nas uništi. Mi smo na vrijeme bili obaviješteni o neprijateljskoj ofenzivi ali nismo znali jačinu i namjeru neprijatelja, svakako mi smo se odlučiti da izvučemo I. brigadu »Vladimira Gortana« iz sektora Istre i prebacili je na sektor Klane,

• Izvještaj se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 4—1/9 I, k. 571.

⁷ Vidi dok. br. 20.

⁸ Ofanziva je počela 25. aprila 1944 (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 72).

također smo izvukli i još jedan bataljon I. odreda, tj. I. Udarni bataljon i povukli smo iz II. Pulskog odreda tri čete da njima popunimo brigadu i da tako brojčano oslabimo odrede da bi se mogli oni održati na terenu. Na sektoru na koji je neprijatelj započeo ofenzivu bio je svega jedan terenski bataljon, tj. II. bataljon I. odreda. Mi smo se odlučili da odrede nećemo izvlačiti, jer i tako ne bi bili u stanju da ih probijemo preko komunikacija koje je neprijatelj već bio zaposjeo, tako smo odredima dali zadatak da pod svaku cijenu ostanu na terenu samo da snage dekoncentrišu kako bi se najlakše izvukli i sačuvali. Ovakva situacija sama od sebe dovela je do toga da je odmah neprijatelj preuzeo inicijativu i počeo juriti naše jedinice po miloj volji, aktivnost je potpuno bila prestala na terenu gdje je neprijatelj vršio ofenzivu tako da je on vršijao svuda i svakuda kako god je htio. No ipak smo uspjeli zadati nekoliko udaraca neprijatelju oko Sušnjevica i Pazina kao i oko Buzeta gdje još neprijatelj nije bio u pokretu i to je prilično olakšalo situaciju na opkoljenom terenu, jer neprijatelj je stekao uvjerenje da su naše jedinice izvučene iz obruča i njegova istrajnost kod čišćenja tog terena nije bila onolika kolika bi bila da mu nisu nanijeti ovi udarci izvan obruča. U isto to vrijeme I. brigada izvađa jednu vrlo uspješnu akciju na pruzi Rijeka — Trst. Zapalila je neprijateljski transportni vlak od 25 vagona i također je izvela još nekoliko lijepih akcija.⁹ Tada je brigada bila oko Klane a Klana je bila oslobođena. Neprijatelj je otpočeo ofenzivu i u pravcu brigade, tj. protiv Klane. Mi smo izvukli i ovdje naše snage ispod udarca neprijatelja koji je bio premoćniji. Išli smo zatim da neprijatelju nametnemo borbu tamo gdje mi hoćemo i zbilja u tome smo i uspjeli. 5. maja brigada vrši akciju na pruzi između Ilirske Bistrice i Svetog Petra na transportni neprijateljski vlak. Akcija uspjeva u potpunosti, pobijen je veliki broj Nijemaca.¹⁰ Značajno je da je tog istog dana neprijatelj vršio veliku koncentraciju u samoj Ilirskoj Bistrici da bi nas isti taj dan udario na sektoru Klana — Gomanjce. Odmah smo brigadu prebacili na prugu Sveti Petar — Postojna gdje je razrušeno nekoliko štosova i pruga je bila onesposobljena. Ovdje je došao do izražaja vrlo uspješni manevar koji je izvršila naša I. brigada »Vladimira Gortana«.

Mi smo bili primorani da poduzmemo i da se rukovodimo ovakvom taktikom, jer u svakom drugom slučaju bili bi razbijeni i doživjeli neuspjeh. Naše jedinice su bile mlade i još neočeličene u borbi. Defanzivnih bojeva još uopće nisu vodile a i znali smo da je baš u ovome slabost njihova i prema tome to smo

• Vidi dok. br. 41.

¹⁰ i ¹¹ Vidi dok. br. 41 u ovoj knjizi i tom V, knj. 27, dok. br. 72 i 147.

morali uzeti u obzir. Dali smo štabu brigade naređenje da drži uvijek prikupljene bataljone, da nikada ne dozvoli rasparčanost snaga bataljona, bataljon treba držati čvrsto u rukama i kada neprijatelj naiđe lupiti ga sa jakim snagama. Tako smo bili postavili i tako je uglavnom i sprovedeno, te smo i postigli uspjehe. Uglavnom smo uspjeli da sa snagama koje su bile sjeverno od pruge Rijeka — Trst održimo inicijativu i tako smo uglavnom spasili skoro svu vojsku. Međutim odrede smo prosto prepustili svojoj sudbini, dali smo im uputstva ali veze sa njima od početka ofenzive pa sve dok je prestala skoro i nismo imali. Na taj način nismo mogli uticati na njihovo držanje i aktivnost za vrijeme ofenzive. Kako smo rekli, neprijatelj je odredima odmah u početku ofenzive preuzeo inicijativu i oni nisu bili aktivni, neprijatelj ih je svakodnevno jurio a oni uvijek bez borbe se povlačili. Ova neaktivnost odreda mogla je biti katastrofalna za njih same, da je neprijatelj produžio ofenzivu na srednju i zapadnu Istru, sreća je bila u tome što je počela saveznička ofenziva u Italiji i neprijatelj je morao povlačiti svoje snage i tako je bila situacija spašena.

Jedna dobra strana u radu i držanju odreda za vrijeme ofenzive može se uočiti a to je da su štabovi bataljona prilično dobro manevrisali sa jedinicama iako nisu neprijatelju zadržali udarce. Uzeli su pogrješan stav da se moraju sakriti sa vojskom dok ofenziva prođe, tako je jedan štab bataljona sakrio cijeli bataljon u neku šumu po špiljama i zbilja samo slučaju ima se zahvaliti da ga neprijatelj nije otkrio i uništio. Uglavnom svi su bataljoni izvučeni iz ofenzive i vojska je spašena. Bilo je par pojedinaca koji su napustili svoje jedinice. Jedino II. bataljon I. odreda »Učka« je potpuno raspršen zahvaljujući nesposobnosti štaba bataljona i njegovim oportunističkim držanjem, gdje je već i prije ofenzive u cijelom bataljonu vladalo nezdravo familijarno stanje između boraca i komandnog kadra. Bataljon je istina bio potpuno opkoljen. Pojedine čete prvi dan ofenzive vodile su prilično uspješnu borbu sa okupatorom, ali pošto nisu bile obaviještene ni vojnički ni politički pripremljene za ofenzivu brzo su se demoralizirale pred jačim neprijateljem . . .

Na sjevernoj strani pruge, položaj oko Gomanjca držao je II. bataljon I. brigade dok je brigada otišla sa zadatkom u Sloveniju. Ovaj bataljon zadržali smo ovdje da nam posluži za prodiranje poslije ofenzive u Istri dok se brigada povraća. No međutim naša ocjena da jedinice nisu sposobne da prime jači udar neprijatelja i da će se pod takvim udarom vrlo lako rasprsnuti potpuno se obistinila. Neprijatelj je 5. maja došao sa prilično malim snagama na Gomanjce i bataljon je razbijen

prije nego je neprijatelj izvršio svoj udar. Razlog je tako brzog popuštanja i rasprskavanja i to što je bataljon bio razbačen po ogromnom sektoru, učinjeno je protivno našem naređenju...

U brigadi koja je bila u Sloveniji nije bilo dezerterstva i povratak brigade nam je omogućio da se stanje ovako brzo popravilo. Mi smo s time i računali te smo brigadu i nastojali na vrijeme izvući i dati ju na drugi teren gdje će se izbjeći demoralizacija i panika, koja je bila zahvatila u ofenzivi i vojsci i narod.

Usljed terora i zvjerstva okupatora narod je bio vrlo prestrašen i taj strah i paniku prenašao je na vojsku. Teror je bio strašan koji je neprijatelj izvršio u Lipi gdje je samo u školi 230 osoba zapalio i dignuo u zrak. O ovim zvjersvima podnijeli smo vam ranije izvještaje. Neprijatelj je uspio što je htio jer je zatjerao strah u kosti cijelom narodu... Sredina mjeseca maja uglavnom je bilo zatišje kod nas, skoro sve naše jedinice su mirovale a neprijatelj se šepurio. 17. maja dolazi I. brigada iz Slovenije, izvađa nekoliko uspješnijih akcija te su tako počele i druge jedinice da se aktiviziraju.¹¹ Sa aktivnošću jedinica riješili smo sve. Stanje i u jedinicama i na terenu počelo se naglo popravljati kako smo to već rekli pa čak počela je i prilična mobilizacija na zapadnom dijelu Istre. Tamo gdje smo do sada bili najslabiji a i iz južnog dijela počeli su stizati novi borci. Kriza je prebrođena. Poučeni iskustvom a i imajući u vidu držanje svakog pojedinog rukovodioca, mogli smo već pod konac maja pristupiti vršenju pripremnih radnji za formiranje II. brigade.¹² Shvatili smo od kolike bi ovo bilo političke i vojničke vrijednosti, ogromni značaj imalo bi formiranje II. brigade baš neposredno poslije neprijateljske ofenzive za koju je neprijatelj trubio da je u njoj uništio sve partizane a isto tako likovala je i reakcija. Oni su bacali letke kako su uništili oko 5000 partizana, zarobili štab »divizije« i druge izmišljotine. Usporedo smo pripremali sve jedinice a naročito I. brigadu za jedan opći napad na neprijateljske komunikacije i uporišta, kako bi pokazali da je lažna propaganda neprijatelja a i da dokažemo narodu da neprijatelj ma kakvu ofenzivu poduzimao ne može uništiti partizane. Ovo je trebalo baš sada da bi se podigao autoritet komande i rukovodstva i da narod stekne vjeru u sebe i svoju vojsku, vjeru da naše vojske ne može uništiti nikakva neprijateljska ofenziva. Narod je ovdje držao da poslije svake ofenzive mora biti kao i poslije one prve,¹³ naime da svaki ode svojoj

¹¹ i^M Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 44.

¹² " Odnosi se na prodor Nijemaca u Istru, Hrvatsko primorje i Gorski kotar poslije kapitulacije Italije (vidi tom V, knj. 20, dok. br. 62 i 163 i knj. 21, dok. br. 13).

kući. Ovakvo mišljenje doprinijelo je dobrim dijelom što je tako veliki broj boraca napustio jedinice. Za 11. spremali smo formiranje II. brigade i opći napad svih jedinica. I. brigadi dali smo zadatak da pristupi likvidiranju neprijateljskih uporišta Pićan, Gračišće, Sumbreg i Sveta Nedelja a ostale jedinice da se obore na komunikacije. Uglavnom u ovome smo i uspjeli, a o aktivnosti jedinica u ovom razdoblju govoriti ćemo naknadno.

Namjere neprijatelja u ofenzivi bile su da nas nabaci na Učku gdje nas je mislio uništiti. Odmah u početku nismo mogli saznati namjere neprijatelja, ali poslije njegovog dolaska iz Mune i Zejane i blokiranja Skrapne i Veprinca bilo nam je jasno što neprijatelj namjerava i na osnovu toga donijeli smo odluku o kojoj smo naprijed govorili. Naš štab bio je tada u neprijateljskom okruženju, trebalo se dakle izvući. Grješka je bila od naše strane što smo čekali posljednji čas sa izvlačenjem iz okruženja.

Uglavnom možemo reći da je ofenziva završila vrlo povoljno za nas, a neprijatelj nije postigao skoro nikakvog uspjeha. Nama je ofenziva dobro došla, jer smo čeličili kadrove i sada možemo smjelije pristupiti izdizanju novih rukovodilaca kako vojničkih tako i političkih. Ofenziva nam je omogućila da smo se mogli odlučiti i na formiranje II. brigade, da nije bilo ofenzive ne bi još mogli tome pristupiti.

Na poziv druga Tita, da sve jedinice pređu odmah u ofenzivu mi smo pripremili sve naše jedinice za jedan zbilja ozbiljan napad sa svih strana.¹⁴ Svim silama nastojali smo aktivizirati jedinice, jer o tome ovisio je daljnji razvoj naših jedinica. U tome i uspijevamo. 11. VI. naša I. brigada oslobodila je Pićan i Gračišće¹⁵ a već 13. Sumbreg i Svetu Nedelju.¹⁶ Zarobili smo veliki broj neprijateljskih vojnika i zahvatili velike količine ratnog materijala. Ovim momentom nastaje prekretnica u razvoju naših jedinica. Sve je u pokretu, sve je oduševljeno sa ovim uspjesima. Izgleda da je i vojsku i narod zahvatila grozničava žudnja da se čim prije potjera okupator iz zemlje. Narod precjenjuje naše snage a i sama vojska pa čak i štabovi. Izgledalo je da više nema neprijatelja, nastalo je opće slavlje. Kad god je brigada oslobodila koji garnizon narod je slavio. Nitko nije htio taj dan raditi. Postojala je opasnost da dođe do vrtoglavice od uspjeha i kod naših rukovodilaca. Nastojali smo

¹⁴ Riječ je o naredjenju koje je Vrhovni komandant NOV i POJ uputio svim jedinicama poslije njemačkog vazdušnog desanta na Drvar (25. maja 1944). Vidi tom V, knj. 28, primjedbu br. 9 uz dok. br. 31 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 93—106.

¹⁵ Opširnije o tome vidi tom V, knj. 28, dok. br. 61 i 103.

¹⁶ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 104.

da utičemo na ovo, ali val oduševljenja i vjere u sebe i svoju snagu sve se više širio, ovo je bilo dobro jer je narod pod cijenu najtežih žrtava pomogao vojsci u ovim njezinim borbama. Usporedo sa ovim borbama vodili smo stalno pregovore sa karabinjerima i fašistima o njihovom prelazu na našu stranu. Ovim smo htjeli izazvati jaz i nepovjerenje Nijemaca prema fašistima i karabinjerima. Naša aktivnost je pospjela ove pregovore i svakim danom prelazile su na našu stranu manje grupe dok na koncu nije 4. VII. prešao na našu stranu čitavi garnizon u Sv. Vinčentu sa tri oficira na čelu i sa cjelokupnim naoružanjem.¹⁷ Demoralizacija nije samo zahvatila karabinijere i fašiste, već i dnevno prilazi po koji Nijemac. Okupator je, nemajući povjerenja prema karabinjerima i fašistima, počeo iste razoružavati, a ovi od straha pred Nijemcima počeli su sve više prilaziti k nama. Nema dana da pojedine grupe ne pređu na našu stranu. Sve je ovo prouzrokovano lijepim uspjesima naših jedinica a i uvjetovala je to međunarodna politička situacija. Dakako da i naš stav po ovom pitanju mnogo je doprinio demoralizaciji kod neprijatelja. I fašisti i karabinijeri vide da im se sa naše strane neće ništa dogoditi te bez straha i ustručavanja prelaze. Sa vrlo malim otporom a često i bez otpora padaju neprijateljska uporišta jedna za drugim.

Aktivnost naših jedinica u mjesecu junu bila se je uglavnom usredotočila u srednjoj, južnoj i istočnoj Istri, dočim zapadni dio nije bio jače zahvaćen akcijama, zato smo pod konac juna prebacili I. brigadu na taj sektor, a također smo prebacili i dva bataljona I. odreda »Učka« i sam štab odreda, tako smo 30. VI. likvidirali Gradinje¹⁸ a nekoliko dana ranije jedinice II. Pulskog odreda likvidirale su neprijateljsko uporište u Livadama.¹⁹ 7. VII. II. brigada likvidirala je uporište Grožnjan kod samog s. Buje a II. Pulski odred Karojbu, gdje se nalaze rudokopi boksita.²⁰

Uglavnom aktivnost naših jedinica bila je prilična i od prošlog izvještaja pokazuje veliki napredak, a pogotovo kada se uzme da su jedinice za vrijeme ofenzive preživjele krizu. Doduše poletu naših jedinica dobrim dijelom je doprinijelo i opće političko stanje u svijetu i naročito povoljna situacija za nas. Otvaranje drugog fronta, saveznička ofenziva u Italiji, sjajni uspjesi Crvene Armije, sve nam je ovo išlo u prilog i sve te momente dobro smo iskoristili.

¹¹ Opširnije o broju zarobljenih i zaplijenjenom oružju vidi dok. br. 107.

¹⁸ Vidi dok. br. 25 i 41.

¹⁹ Napad je izveden 27. jula 1944 (vidi dok. br. 41).

²⁰ Vidi dok. br. 107 u ovoj knjizi i dok. br. 1—1, k. 119/10, u Arhivu V.II.

Poslije ofenzive mislim da je naš stav bio pravilan. Nastojali smo pomoću brigade sa pojačanim akcijama popraviti i podići moral i kod naroda i kod vojske, jer je jedino ona bila u stanju da napravi prekretnicu, ona je to i učinila. U takvoj situaciji izvukli smo skoro sve ljudstvo iz I. i II. odreda za formiranje II. brigade. Odredi su nam ostali na vrlo malom broju partizana, tako da je pred nas postavljen kao ozbiljan zadatak da popunimo odrede. Zato smo pojačanom aktivnošću jedinica pristupili i pojačanim političkim pripremama za mobilizaciju. Tu smo koristili uspjele akcije I. brigade, jer je poslije njih sve bez razlike navrlo u vojsku. Uglavnom smo već kroz 15 dana juna popunili odrede i već u drugoj polovici pridružili su se i oni općem jurišu na okupatora i postigli su dobre uspjehe.

II. brigada poslije svog formiranja nije odmah mogla da se saživi i teško se snalazio i sam štab brigade. Brigada nije dugo vremena izvršila ni jednu uspješnu akciju. U ovom vremenu najslabija aktivnost bila je II. brigade. Ona se vrlo teško pokretala u borbu. Danas već se može reći i za nju da je prebrodila krizu. Sada se nalazi na sektoru Buje — Umag na krajnjem zapadnom dijelu Istre, na samoj obali, i već je likvidirala kako smo rekli par neprijateljskih uporišta i time se je podigao moral kod boraca i na pravom je putu da dostigne I. brigadu ...

Od koristi je spomenuti da smo uspjeli aktivizirati i partizanske straže. One svakodnevno imaju par prilično dobrih i uspješnih akcija i pokazuju svakodnevno sve bolje rezultate. Da bi podigli aktivnost i borbenost jedinica, naš štab izdaje pregled akcija, koji daje pobude borcima i rukovodiocima na svakodnevne nove podvige. Uglavnom nosioc aktivnosti je I. brigada, koja je ponajviše zaslužna i za podizanje borbenosti kod ostalih jedinica. Zadnje uspjele akcije pronijele su slavu I. brigadi i zbilja narod vjeruje da »Gortanova« brigada može sve učiniti.

Rezultati aktivnosti naših jedinica mogli su se ovako dobro postići zahvaljujući baš činjenici da smo uspjeli potpuno parirati neprijateljevu taktiku. Mi smo uspjeli da namećemo neprijatelju borbu tamo gdje mi hoćemo. Inicijativa je potpunoma u našim rukama i imademo slobodne ruke u pogledu operacija naših jedinica. Neprijatelj nam uopće ne nameće borbu već mi njemu.

Brigade izvađaju već i složenije akcije sa par bataljona a poneka i sa cijelom brigadom. Međutim time mi ne izbjegavamo i akcije sa manjim jedinicama. Odredi još uvijek izvađaju akcije samo sa četama, te bi ih trebalo na tome polju aktivizirati. Diverzantske grupe također su stalno aktivne. Ovih diverzantskih grupa imademo prilično po jedinicama, tako da

bi samo njima mogli brzo i potpunoma paralizirati saobraćaj da imademo eksploziva. Nastojimo da privikavamo odrede na izvođenje akcija većeg stila ne samo sa jednom četom. U pogledu aktivnosti mi imademo veliku prednost u tome što uopće ne imademo slobodnog teritorija pa nikada ni ne branimo bilo kakvi teritorij. Međutim naše jedinice zadnjih dana postizavaju veliko iskustvo u odbrani terena, dobro su se naučile držanju položaja. Ovo važi uglavnom za I. brigadu a i II. brigada može prilično davati povjerenja za upornost u defanzivnim bitkama. Naše jedinice držanju položaja su se naučile na osiguranju kod zauzimanja uporišta. Uglavnom i ovu krizu smo dobro prebrodili. Odrede ćemo nastojati da uz aktiviziranje privikavamo i na defanzivne borbe.

2. — Moralno-političko stanje u jedinicama općenito se može reći da je zadovoljavajuće. Dosta otskaču jedinice I. brigade gdje je moral najčvršći, a ako usporedimo odrede i II. brigadu mora se uočiti da je stanje najslabije u II. brigadi; za ovakvo stanje u toj brigadi imade i opravdanih razloga jer brigada poslije formiranja nije imala ni jedne uspješne akcije već je naprotiv doživila priličan broj neuspjeha. Također je na moral boraca ove brigade uticalo i to što su desetak dana živjeli pod vrlo teškim uslovima, bez hrane, bez obuće a uslijed pokreta neprijatelja bili su stalno u pokretu. Ova brigada u 15 dana izbacila je bolesnih oko 60 boraca, element od koga je sastavljena ova brigada fizički je vrlo slab i odmah tjelesno oslabi te tako moral i raspoloženje brzo opada i lako dolazi do demoralizacije. Posljednji lijepi uspjesi brigade koje je imala na sektoru Buja mnogo su popravili stanje u brigadi i već se opaža veliki korak naprijed ka učvršćenju ove brigade. Brigada se popunjava mladim i zdravim borcima. Danas je već stanje i u ovoj brigadi dobro i svakim danom se popravlja.

Politička svijest boraca danas pokazuje priličan napredak. Linija NOB mnogim borcima nije poznata u detaljima ali u suštini poznaju liniju te borbe. Jedino talijanski borci teško shvaćaju liniju NOB. Zapaža se da mnogo prije u ovom pogledu pokazuju napredak elementi koji tek sada dolaze u borbu, nego oni koji su pred 6 i više mjeseci došli. Ovi stari borci sebe smatraju komunistima i dobrovoljcima pa nikako da shvate političku liniju naše borbe. Ali ovdje uglavnom dolazi do izražaja njihov oportunistički stav, jer baš po pitanju discipline i vojničkog odnosa neće da shvate liniju. Od ovih drugova vrlo se teško izdižu rukovodioci, tako da smo primorani izdizati rukovodioce od novih boraca koji pokazuju mnogo više interesovanja. Ovi stari borci, svi pa i zadnji zabušant smatraju se komunistima. Razbiti ovakav stav ovih drugova Talijana biti

će težak zadatak i mi smo ga postavili kao najprečim pitanjem koje trebamo riješiti. Teškoće su u tome što su to ljudi koji posjeduju prilično teoretskog znanja i dakako ne poštuju one mlade koji su im postali rukovodioci a koji nemaju toliko teoretskog znanja koliko oni. Među njima postoji i familijarnost pa smo u vezi s tim odlučili da ih porazbacamo po svim talijanskim jedinicama. Nadamo se da ćemo u tome i uspjeti...

Borci u hrvatskim jedinicama koji su već ranije došli u partizane prilično dobro su shvatili liniju NOB i dobro poznaju pojedine probleme i mogu već znanje prenašati i na druge borce. Dočim borci koji sada dolaze u partizane, to važi posebno za hrvatski elemenat, vrlo teško shvaćaju osnovne stvari. .. Glavni zadatak je podići političku svijest ovih boraca. Već se može zapaziti uspjeh, pogotovo kod omladinaca. Stariji su mnogo tvrdi. Ogromne su poteškoće u tome što ne poznaju hrvatski jezik i što mi još nemamo dobrih političkih rukovodilaca sa potrebnim znanjem koji bi mogli ove drugove brže izdizati. ..

Spontano se kod svih boraca i rukovodilaca osjeća velika mržnja prema fašističkom okupatoru. To im daje poleta u borbi. Znađu da ih je fašizam ugnjetavao i izrabljivao i da treba da dođe nešto boljeg — ljepšeg i zato su spremni da se bore i da se žrtvuju. Borci još nisu shvatili značaj odluka III. Zasjedanja Zavođa a time ni stvaranje nove Demokratske Federalne Hrvatske i Jugoslavije. Jugoslavija za njih je ideal i još nismo uspjeli da kod njih povučemo razliku između stare Versaljske i nove Federativne Jugoslavije koja se kroz borbu javlja. Uopće još su daleko da spoznaju sve važne momente i ciljeve NOB kao i događaje u zemlji i u svijetu. Moral kod boraca podigli su i posljednji događaji na međunarodnom polju. Otvaranje drugog fronta i savezničke operacije u Italiji primljene su od boraca sa pomalo prevelikim optimizmom da će rat brzo svršiti. Povjerenje naprama Saveznicima svakim danom raste. Svakodnevno vide kako saveznička avijacija pomaže našoj vojsci. Moramo priznati da jedino ispravno postavljanje stvari u pogledu odnosa prema Saveznicima i isticanje njihove pomoći pojačali su mobilizaciju i stalni priliv novih boraca u naše redove. Također kod boraca podignuta je vjera u našu NOV i njezinu potpunu pobjedu nad neprijateljem. Parola »Saveza« nama je mobilizaciona parola. U protivnom ne bi postigli ni izdaleka ovoliki uspjeh ni u pitanju mobilizacije a ni po pitanju aktivnosti jedinica. Uspjeli smo parirati rad reakcije. Posljednji ogromni uspjesi Crvene Armije oduševljavaju naše borce i u njoj vide svog najdosljednijeg Saveznika i nadaju se pomoći od strane Crvene Armije u pitanju odjeće i obuće, jer se je pročulo da su ruski avioni bacali oružje i materijal našim jedini-

čama u Gorskom Kotaru. Pobjede Crvene Armije našim borcima daju pobude za veće i teže napore i podvige, podižu im ofenzivni duh. Borci su pripravnici na žrtve koje će još tražiti sadanja situacija od njih. Svjesni su da će ovi posljednji napori za uništenje fašističke Njemačke tražiti od svakog pojedinca veće i teže napore. Gubitci koje naše jedinice imaju borci primaju sa nužnošću i smatra se da bez žrtava se rat ne može voditi. Zvjerstva okupatora izazivaju kod boraca želju za osvetom i to je pozitivno. U ovom pogledu postiglo se je mnogo. Poslije ofenzive borci su bili skloni da sagnu šiju i da na teror okupatora odgovore dezertiranjem iz naše vojske i predajom okupatoru. Danas je to potpuno razbijeno i izgleda da nikakav teror okupatora ne može pokolebati naše borce. Tu se osjeća učvršćivanje jedinica i podizanje morala. Svi se skoro borci osjećaju pistašama Komunističke partije. Oni nemaju još jasnu sliku o K.P. ali znadu da je to partija koja će se najdosljednije boriti za ostvarenje ideala za koje su oni pošli u borbu i o kojima sada misle i govore. Ne poznavajući ulogu i značaj K.P. u razvitku naše borbe i pokreta, kao i ne poznavajući liniju K.P. mnogi naši borci radi toga i čine dosta krupne sektaške pogreške. To se međutim nastoji suzbiti. Opet ovdje prednjače elementi iz Labinštine. To je proletarijat koji ne može još da shvati suštinu NOB, već oni kažu da se bore za komunizam. Pozitivno je tu to što su oni cijelim svojim bićem prirasli uz NOB i ovdje daju sve od sebe i vrlo su požrtvovni. Shvatili su, što je najglavnije, da svaki pravi komunističar treba biti najbolji vojnik u NOV, koji svuda treba služiti primjerom i samoprijedorom. Ovakav je cijeli kotar Labin koji zbilja prednjači u borbi u cijeloj Istri. Vrijedno je uočiti da iz Labinštine nije bilo dezertera za vrijeme ofenzive i da se moral nije bio ni za trenutak pokolebao iako je iskušenje bilo teško. Ovakvo držanje prenaša vojska na pozadinu a pozadina na vojsku. Uočavamo i da je elemenat iz Labinštine naša najsvjesnija vojska u koju treba imati najviše nade. Poteškoća jedino [je] u tome što je ovaj kraj najviše nacionalno izgubio za vrijeme 25-godišnjeg robovanja pa najslabije poznaju hrvatski jezik i zato se teško izdižu kao rukovodioci, a inače imaju mnogo uslova da se razvijaju u dobre i solidne oficire i politkomesare. Zadnjih dana zapaža se i ovdje uspjeh. Počeli su prilično hrvatski govoriti i pisati i zato pokazuju veliki interes.

Podizanjem političke svijesti učvrstiti će se političko-moralno jedinstvo naših jedinica.

Borbenost i borbena disciplina nije kod svih jedinica jednaka. Općenito se može reći da svakim danom raste ofenzivni duh kod svih jedinica. Danas se ne može ni usporediti borbe-

nost sa onom kada smo pisali prošli izvještaj. Od tada je kod nas nastupila čitava prekretnica. Naši borci ne samo da postizavaju velike uspjehe u ofenzivnim operacijama, nego i pokazuju veliku upornost i izdržljivost u defanzivnim borbama, što mi ranije nismo bili postigli. Naši borci bili su ranije uglavnom priviknuti samo na zasjede i vrlo rijetko su primali borbu sa neprijateljem kada je on napao prvi. Rijetko je bilo da su naše čete ranije vodile takvu borbu. Naš glavni nedostatak ranije bio je što naši borci nisu bili uopće priviknuti na borbu oko zauzimanja utvrđenih neprijateljskih položaja. Vladalo je vrlo opasno mišljenje da se uopće ne mogu poduzimati takve akcije bez artiljerije. I zbilja bilo je teško povesti borcu u takvu borbu. Danas međutim naši borci vrlo smjelo jurišaju na neprijateljske bunkere i zgrade. Ovo smo postigli uz dosta velike gubitke komandnog kadra među kojima i komandanta i politkomesara bataljona a da i ne govorimo o vrlo velikom broju komandira. Dakle naši borci pokazuju pomalo već priličnu borbenost u svim vidovima borbe. Nije rijedak slučaj da se javlja sve više boraca za juriše, a isto tako i za penjanje na krovove objekata. Imade lijepih primjera junaštva i pojedinaca a i cijelih jedinica gdje se dogodilo da su naši partizani jednom prilikom kod zauzimanja položaja pomiješali se sa Nijemcima koji su ranije im došli na taj isti položaj. Nastala je borba kundacima i naši su odnijeli pobjedu. Mnogo SS-ovaca su uništili a da sami nisu imali velike gubitke. Drugom jednom zgodom naši su borci ostali na položaju dok god nisu utrošili i posljednji metak. Izvršavali su naređenje da se položaj mora držati pod svaku cijenu i oni su ga i održali. Nije rijedak slučaj da po koji naš bataljon bude opkoljen te se borci pokazuju dobro kod probijanja neprijateljskog obruča. Postoji i mišljenje kod boraca da je dobro da bataljon bude po koji puta opkoljen, jer da se u tome borci čeliče. Sve ovo govori da je prilična i borbena disciplina kod jedinica. Ovakva ocjena stvari uglavnom se odnosi na brigade kao cjeline, dočim za odrede ne bi se mogla dati ovakva ocjena borbenosti. Ali je sigurno da postoji i u odredu dobar ofenzivni duh i želja za borbom. Borbenost komandnog kadra općenito se može ocijeniti kao vrlo dobra jer oni svuda u borbi služe primjerom i njihova je najveća zasluga za podizanje borbenosti u jedinicama. Razumljivo je da borbenost komandnog kadra je zadovoljavajuća jer se kod postavljanja novih rukovodilaca uzima kao glavno mjerilo borbenost. Uz male iznimke postoji i dobra borbena disciplina jer se naređenja izvršavaju bez pogovora i rješavanju postavljenih zadataka prilazi se najozbiljnije. Borbenost koju posjeduje komandni kadar podiže mu autoritet kod boraca i borci u većini slučajeva izvršavaju savjesno naređenja starješina. Još uvijek polit, de-

legati i desetari ne osjećaju se dovoljno. Disciplina općenito je prilično dobra i dati će se postići još mnogo bolja, samo kad starješine steknu više stručnog znanja i veću rutinu u radu. koje još nemaju u dovoljnoj mjeri. Uglavnom pitanje discipline u našim jedinicama je pitanje izdizanja komandnog kadra koji će znati i umjeti rukovoditi. Starješine koje posjeduju dovoljno znanja i borbenosti mogu postići upravo željeznu disciplinu u svojoj jedinici. Disciplinu i red naši borci vole. Vole da im se naređuje i oni da izvršavaju. Borci sami neće i ne vole labavog komandira, žele da im komandir bude oštar. Za starješinski kadar općenito se može reći da naređenja svojih pretpostavljenih izvršavaju bez pogovora. Ovo pogotovo važi za štabove bataljona, brigada i odreda a i u malo manjoj mjeri za komande četa. Doduše bio je jedan slučaj da komandant bataljona nije izvršio naređenje svog pretpostavljenog štaba ali ovo je samo pojedinačni slučaj. O ovom slučaju još ćemo [se] osvrnuti u daljnjem našem izlaganju. Imade jedan krupan nedostatak kod naših starješina da uslijed toga što su sigurni i hrabri postanu pomalo neoprezni [pa] često dolazi do iznenađenja.

Svakako treba uočiti da odnos komandnog kadra prema borcima nije potpunoma zdrav. Osjeća se pomalo pravljene jaza između njih. Komandni kadar sa svojim držanjem nije blizak borcima i oni se sve više udaljuju od njega. Nema onog potrebnog drugarstva, koje je potrebno da se razvije pravi starješinski i drugarski odnos. Opaža se da se sve više udaljuju jedni od drugih i na taj način negativno utiču jedni na druge. Kod boraca se izaziva nepovjerenje prema rukovodiocima a kod starješina nevjerovanje u borce. Inače borci imaju povjerenje u svoje štabove, pogotovo više, naročito poslije vještog manevriranja u ofenzivi i poslije izvođenja ovih akcija koje ulivaju povjerenje. Nekako izgleda da drugovi iz komandi četa i ponekiji iz štabova bataljona izbjegavaju razgovor i boravak sa i među borcima. Ovo dolazi pogotovo do izražaja u teškoj situaciji, što može baš zato biti od velikog značaja za pravilan razvoj naše vojske i njezine uspjehe. Ovakav stav starješina liči na kaplarizam o kojem smo ranije govorili. Ovaj problem je uočen i postavljen oštro pred sve rukovodioce. Rezultata još nema. Nasuprot ovoga dolazi do jedne druge stvari da ondje gdje se ovo ovako oštro ne postavlja dolazi do familijarnosti...

Drugarstvo među borcima nije razvijeno u dovoljnoj mjeri. Imade još puno egoizma i ličnog. Kolektivni život još je stran mnogim borcima i uopće nemaju smisla za kolektivno življenje. Naprotiv zapaža se grupašenje što se pretvara u familijarnost. Baš ovakvo stanje dovelo je do onako velikog broja dezertera u prošloj ofenzivi. Mi nastojimo da borce promije-

šamo i u teme prilično uspijevamo. Naročito se zapaža veliko nedrugarstvo unutar talijanskih jedinica. Partizani iz okolice Rovinja nikako da se sažive sa ostalima. Rovinjani su naročito lokalni a ima ih priličan broj. To dovodi do nepovjerenja među borcima. Imade jedna vrlo neugodna pojava da ovi Rovinjani nikako ne mogu gledati Talijane koji su prije bili karabinijeri ili u bilo kakvoj drugoj službi. Dolazi do otvorenog izazivanja, tako da se ove naziva »karabinijer« ili »fašista« u međusobnom njihovom razgovoru. Ovu nezdravu pojavu nastojimo otkloniti. Naročito se ispoljava nepovjerenje Talijana iz Istre prema Talijanima iz matice koji se nalaze u našoj vojsci. Ovdje dolazi do otvorenih sukoba. Ovi domaći otvoreno optužuju one da su svi pomagali Musolinija i da su mu vjerno služili pa zato da su i bili svi u državnoj službi.

Po moralno-političkoj čvrstoći ističe se I. brigada.

Sigurno je da su se uspjeli uvući neprijateljski elementi u naše jedinice. Već imademo i nekoliko tragova. Budnost jedinica u tom pogledu nije zadovoljavajuća. Neprijateljski elementi mogu se vrlo lako uvući u naše jedinice pa čak i izdići na rukovodeća mjesta. Ova opasnost predstavlja za nas ozbiljno pitanje. Bilo je već slučajeva da su ovi elementi u nekoliko navrata izazvali paniku u jedinicama. Mi smo još nemoćni prema njima a širom su im vrata otvorena, pogotovo sada kada svakodnevno prilaze ljudi iz neprijateljskih redova. Ovo dakako podgriza moralno stanje naših jedinica.

Moralno-političko stanje u vojno-pozadinskim ustanovama u zadnje vrijeme se znatno učvrstilo. Politička svijest skoro se brže diže nego u operativnim jedinicama. Razlog je taj što su tamo zadržani najbolji borci i koji su najranije došli u partizane. Formiranjem područja i postavljanjem komandi područja,²¹ polit, komesari su mnogo učinili u pogledu rada na političkoj izobrazbi. Ovdje smo vršili i čišćenje, tako da se sada nalaze u vojno-pozadinskim ustanovama prilično solidni kadrovi i oni iako neiskusni prilično dobro vode svoje ustanove. Razumije se da imade i pogrješaka u odnosu prema NOO-ima što proizlazi iz nepoznavanja značaja i uloge NOO-a kao nosilaca narodne vlasti a i što su i sami NOO-i ponegdje vrlo slabi i ne zadovoljavaju te dolazi često do nepravilnog odnosa. U duhu takmičenja uspjeli smo podići i borbenost kod partizanskih straža koje pokazuju volju za borbom i takmičenjem. Disciplina nije zadovoljavajuća, imade dosta familijarnosti koja će

²¹ i^M O formiranju komandi područja i komandi mjesta na području Istre vidi dok. br. 19.

se prilično teško otkloniti u potpunosti. Čak je bilo i korupcije i krađe koju su izvršili neki rukovodioci. U ove ustanove izgleda nam da je neprijatelj najviše uspio ubaciti svojih ljudi, koji vrlo vješto vrše svoju radnju. Primijećen je nestanak nekih službenih pisama i paketa. Ispitujemo pomno te slučajeve ali teško da će dati rezultate. Ovdje dolazi kao dosta ozbiljan problem odnos prema drugaricama. Mi smo u interesu borbe mnoge drugarice izvukli iz operativnih jedinica ... i dali ih u pozadinu. To međutim nije bilo rješenje. Prisustvo ovih drugarica na našim vojno-pozadinskim ustanovama nije korisno i morati ćemo pristupiti rješenju ovog pitanja na nekoj drugoj bazi. Sada u dogovoru sa AF2 nastojimo naći im pravo mjesto jer se i one pomalo demoraliziraju, pogotovo kad vide da ih nigdje ne gledaju kako treba. Dakle mi smo dali direktivu da drugarica ne smije uopće biti u našim štabovima, mogu biti jedino u četi kao borci, no za sada imademo samo jednu takvu, koja je zbilja vrlo dobra i služi primjerom svuda a pogotovo u borbi. Ona je desetar. Ovaj naš stav je nepravilan ali je koristan i bili smo prisiljeni da ga zauzmemo.

U našim sanitetskim ustanovama stanje nije zadovoljavajuće. Nema reda u dovoljnoj mjeri. Razlog je ovome što nemamo dobre politkomesare u tim ustanovama. Njega ranjenika nije zadovoljavajuća. Razlog je što nemamo dovoljan broj dobrih bolničara i liječnika. Politički rad je prilično slab, jedino u bolnici je nešto bolji zahvaljujući nekim drugovima koji se tamo nalaze na liječenju. Ovim ustanovama posljednjih dana posvetili smo punu pažnju te će biti i rezultata. Napominjemo da je stručna njega u bolnici vrlo dobra jer imademo dovoljan broj liječnika u bolnici.

3. — Po iznešenom stanju i ocjeni aktivnosti naših jedinica treba da uočimo još neke nedostatke naših jedinica. Također ćemo iznijeti i probleme koji traže svoje rješenje.

Naše jedinice još uvijek pokazuju veliku nestalnost u pogledu čvrstoće i borbenosti. Jedinica može izvršiti vrlo težak zadatak, a s druge strane može prsnuti pod jednim malim iznenađenjem. Razlog je tome što komandovanje u borbi ne dolazi do izražaja. Rukovođenje jedinicama u borbi još se uvijek vrši više srećom nego jednim dobro pripremljenim planom koji se izvađa po zapovijestima od strane višeg štaba. Razlog je tome i taj što komandni kadar nema još potrebnog znanja i rutine u rukovođenju* u borbi. Malo ima rukovodilaca koji ispravno cijene situaciju. Mali poremećaj može da ih baci iz kolotečine i dovodi do neuspjeha ili čak i poraza. Mnoge naše starješine donošaju mnogo puta nerealne odluke tako da se ponekad suprotstavljaju daleko nadmoćnijem neprijatelju, a drugi puta

bježe pred vrlo slabim neprijateljem koga su čak mogli vrlo uspješno tući. Također se ne koristi u dovoljnoj mjeri moć svoga naoružanja. Kad treba da se koncentriše vatra svih automatskih oružja na neprijateljski položaj, obično se događa da pucaju samo dva do tri mitraljeza. Ostali čekaju na neki drugi cilj. Također vatrena moć ne koristi se dovoljno iz razloga što borci nisu dobro obučeni rukovanju oružjem i nisu prošli nastavu gađanja, te ne znaju nišani i pogodci su dosta slabi.

Nedostatak se ogleda još i u tome što za vrijeme borbe nema baš uvijek povezivanja jedinice sa jedinicom na bokovima. Svaki bataljon samostalno vrši akciju i uopće se ne uspostavlja veza sa susjednim bataljonom. Veza u borbi prilično slabo funkcioniše. U mnogo slučajeva ni štab brigade se ne uspije povezati sa bataljonima, a da i ne govorimo da se povezuju manje jedinice međusobno. Kad jedinica dobije zadatak ona ga samostalno izvršava te se mnogo puta dogodi da čak ni štabovi ne znaju je li dotična jedinica zauzela na vrijeme svoj položaj, događa se da jedinica zaluta i uopće ne zauzme položaj za koji je dobila zadatak. Međutim ostale jedinice i bez obzira na to vrše akciju. Tako se događa da se jedinice izlažu vrlo velikim opasnostima. Obezbjedenju jedinica također se ne posvećuje velika pažnja. Dolazi do čestog iznenađenja. Tako je baš ovih dana II. bataljon II. brigade doživio iznenađenje gdje im je neprijatelj došao na jurišno otstojanje a da ga nisu primijetili. Zahvaljujući sreći nismo imali gubitaka ali smo izgubili jedan dio oružja. Krivica za ovo pada na štab bataljona. Komandant bataljona . . . biti će pozvan na odgovornost. Istraga se vodi i još nije donešena nikakva odluka.

Zapaža se da jedinice troše mnogo municije u borbama. Više puta i bez ikakve koristi. Na ovo smo našim jedinicama skrenuli pažnju ali rezultat još nije zadovoljavajući.

Konspiracija kod pripremanja akcija uopće se ne održava. To dovodi do toga što rijetko gdje iznenadimo neprijatelja. Odgovornost za ovo pada najviše na štabove koji su sami dosta nekonspirativni.

Nismo također posvetili dovoljnu pažnju kome dajemo oružje u ruke. Događa se bespotrebno gubljenje oružja. Mi smo bacili parolu »oružje u sigurne ruke«. Jednog borca koji je inače bio paničar streljali smo zato što je ostavio mitraljez na položaju. Ovako oštru mjeru morali smo poduzeti da bi skrenuli pažnju svima i kako bi prestalo gubljenje oružja. Nadamo se da ćemo u velikoj mjeri spriječiti gubljenje oružja.

Jednog komandanta bataljona koji nije htio izvršiti naređenje svoga štaba stavili smo pod istragu i biti će najstrožije kažnjen. Taj drug je pred kratko vrijeme bio primio dužnost

komandanta bataljona . . . Sigurno je da ćemo ga degradirati. Mi nastojimo da spriječimo ovakve slučajeve neposluha i u tome uspjevamo. Drugih slučajeva odbijanja izvršavanja naređenja od strane štabova nije bilo.

Primjećuje se da se akcije prilično slabo pripremaju, kako vojnički tako i politički i zato i ne postizavamo sto postotni uspjeh. Akcije još uvijek nisu politički dobro pripremljene i to utiče na rezultat istih. Također poslije akcija ne izvlači se iskustvo iz borbe putem mitinga i konferencija. To se smatra kao krupni nedostatak u našem radu, obzirom na mlade rukovodioce kojima je baš ovo potrebno. Drže se mitinzi i konferencije po četama i bataljonima, ali uslijed neznanja ove stvari se uopće ne postave pred borbu u dovoljnoj mjeri i ne pomogne im se uočiti nedostatke. Borci baš radi toga što im komandni kadar nije u stanju objasniti u čemu se sastoje nedostaci kritikuju samo komandni kadar i njega krive za svaki neuspjeh. Na ovom polju je naš komandni kadar još dosta slab, nema rutine i mlad je. Opaža se da komandni kadar ne voli držati ovakve sastanke kako bi izbjegao kritici na koju on nije u stanju da odgovori.

Naše jedinice i pored naprijed navedenih nedostataka u borbi imadu i još organizacionih i političkih nedostataka od kojih nekoji po svojoj krupnoći treba da se uzmu kao ozbiljna pitanja.

Uočili smo da pomalo vojska prerasta komandni kadar. Ovaj ne posvećuje dovoljno pažnje svojoj vojničkoj i političkoj izobrazbi i tako da po znanju rukovodioci vrlo malo otkaću od boraca. Ovo pogotovo važi za niže rukovodioce, vodnike, polit-delegate i desetare. Pod zadnje vrijeme osjeća se mali napredak od kako je počeo da radi naš vojni kurs. Nadamo se da će biti svaki dan veći uspjeh na ovom polju.

4. — Kako smo već naprijed iznijeli da su naše jedinice poslije ofenzive počele se naglo razvijati i jačati, a i kroz samu ofenzivu su se očeličile. Mi smo pod konac maja počeli vršiti pripremne radnje za formiranje II. brigade. Kadrove za ovu brigadu izbacila je ofenziva. Zapazili smo dobar broj dobrih i požrtvovanih mladih rukovodilaca koji su obećavali mnogo i mi smo mogli se osmjeliti da ih izdignemo. S druge strane imali smo u vidu to što nam je iskustvo pokazalo da mnogo lakše izdižemo i učvršćujemo jedinicu kao brigada. U brigadi pomoć mlađima može biti mnogo veća i kontrola kadrova i njihovo izdizanje pravilnije i bolje. S druge strane brigada je jedinica koja će se uvijek moći izvući iz neprijateljske ofenzive a i za slučaj da bude opkoljena. Odredi su naša dosta nesigurna

vojska, zato smo i donijeli odluku da početkom juna formiramo drugu brigadu, koju smo i formirali 11. juna ov. god.²² U ovu brigadu uvukli smo pored jednog bataljona iz I. brigade i dva bataljona iz odreda. Samo formiranje II. brigade vrlo dobro je odjeknulo kod boraca a pogotovo kod naroda.

Također smo u I. brigadi formirali IV. talijanski bataljon. Borce i komandni kadar za ovaj bataljon izvukli smo iz II. Pulskog odreda . . .

Ovakva situacija nametala nam je da potpuno reorganiziramo odrede, jer su oni ostali sa vrlo malim brojem ljudstva. Imajući u vidu pak mobilizaciju koja je počela poslije ofenzive nastojali smo stvoriti takve jedinice koje će moći primiti veliki broj novomobilisanih i tako smo kod I. odreda opet formirali tri bataljona koji za početak nisu imali veliki broj ljudstva ali su se brzo popunjavali. Da bi mogli obuhvatiti veliki broj Talijana koji svakodnevno prilaze formirali smo kod svakog bataljona I. odreda po jednu talijansku četvu, tj. Riječku, Pulsku i Bujsku. Nastojati ćemo da od ovih triju četa u najskorije vrijeme formiramo talijanski bataljon kojeg ćemo dati II. brigadi, IV. talijanski bataljon.²³

Kod II. Pulskog odreda formirali smo dva bataljona i dvije samostalne čete od kojih je jedna talijanska a kroz kratko vrijeme formirat ćemo još jednu talijansku četvu kod tog odreda da bi obuhvatili novomobilisane Talijane. Kao jezgro za formiranje III. bataljona tog odreda formirana je samostalna Zminjska četa koja će s vremenom moći prerasti u bataljon.

Da bi omladinu još više aktivizirali i pokrenuli u borbu dali smo III. Udarnom bataljonu »Ante Vrban« I. brigade naslov »Omladinski« a sada se pripremamo da proglasimo još jedan bataljon »Omladinski« i to iz II. brigade.

Ako nam uspije savladati sve nedostatke i poteškoće na koje nailazimo u našim jedinicama, moći ćemo u skoro vrijeme pristupiti i formiranju drugih većih jedinica. Mi već nastojimo da I. odred »Učka« čim prije učvrstimo i provedemo kroz borbu i moći ćemo ga upotrebiti kao jezgro za formiranje III. brigade. Također će se postaviti kao vrlo važan politički i vojnički momenat da se pristupi i formiranju talijanske brigade. Pod konac augusta i početkom septembra moglo bi se ovo formiranje i iz-

²³ Četvrti talijanski bataljon »Pino Budičin« formiran je naredbom Štaba 11. korpusa NOVJ od 11. juna 1944. Bataljon je ušao u sastav I. brigade »Vladimir Gortan« (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 44).

vršiti.⁴ Razumije se da će ovdje biti prilično velikih poteškoća pogotovo u pogledu štaba talijanske brigade a pogotovo da se pronade politički komesar i pomoćnik. Trebamo se ovim temeljito pozabaviti jer ovo bi bilo od velike važnosti za podizanje i učvršćivanje borbenog bratstva talijanskog i hrvatskog naroda. A reakciji biti će zadan vrlo ozbiljan udarac jer još uvijek nastoji igrati na ovu kartu. Imademo još neke planove u pogledu formiranja nekih pomoćnih jedinica koje ćemo nastojati i ostvariti.

Ovo su uglavnom iznesene naše namjere u pogledu formiranja novih jedinica, koje će se i ostvariti ako nešto nepredviđenog ne dođe. Danas već postoje svi preduslovi da se ovo ostvari. U našem općem vojno-organizacionom izvještaju iznijeli smo detaljnije ove stvari.²⁶

5. — Pitanju izdizanja kadrova posvećivali smo dosta pažnje. Skoro sva mjesta su popunjena. Da bi dali čim više vojničkog i političkog znanja našim kadrovima pojačali smo rad našeg vojnog kursa. Sada vojni kurs ima tri vojna a tri politička nastavnika. Organizirali smo vodničko-desetarski kurs koji ima usporedo dvije klase. Također imademo i komandirski kurs, kao i niži partijski na kojem imademo također dva uspooredna odjeljenja, da bi moglo čim više kursista proći kroz kurs i tako dobiti ono najosnovnije teoretsko znanje. Za vojnu pozadinu također smo organizirali kurs a isto tako i bolničarski. Nastavnici su dosta solidni i nastoje čim više dati slušaocima. Nedostatak je u tome što kursisti nemaju onog osnovnog predznanja a mnogi skoro i ne znaju hrvatski čitati ni pisati. Za Talijane organizirali smo posebni talijanski kurs kako bi mogli čim prije podići potreban vojnički kadar za talijanske jedinice. Općenita ocjena kadrova u odredima je mnogo slabija nego u brigadama . . .

Mi smo do sada proizveli svega oko 50 podoficira. Ovo proizvođenje snažno je odjeknulo i među vojskom i među narodom. Proizvođenje prvih podoficira u Istri politički smo

²⁴ Dvadeset devetog avgusta 1944. formirana je na području Istre 43. divizija NOVJ. U njen sastav ušle su slijedeće jedinice: 1. brigada »Vladimir Gortan«, 2. istarska brigada i 3. istarska brigada koja je tada formirana od 1. NOP odreda »Učka«. Divizija je u svom sastavu imala Cetu za vezu, Cetu pri aerobazi, Radnu četvu, Sanitetsku četvu, Izviđački vod, Minerski vod. Njen komandant bio je Savo Vukelić a politički komesar Joža Skočilić. Brojno stanje Divizije zajedno sa jedinicama Operativnog štaba za Istru (koji je bio njoj podređen) bilo je u septembru 3.782. Od naoružanja ona je tada imala: 2.128 pušaka, 346 automata, 173 puškomitraljeza, 34 mitraljeza, 17 minobacača, 9 protivtenkovskih pušaka i 453 pištolja (Arhiv V.M., reg. br. 26—3. k. 1234, 8—5/II. k. 569).

²⁵ Redakcija nije pronašla taj izvještaj.

prilično iskoristili. Proizvedenim prišivani su znakovi uz prisustvo naroda. Zapaža se da su činovi podigli odgovornost kod **oyih** drugova i da im činovi imponiraju. Sada se pripremamo da proizvedemo još oko 200 do 300 podoficira pa mislimo da ćemo time prilično podići autoritet komandnog kadra a i **podići** red i disciplinu u našim jedinicama. Naprotiv, teško ide pitanje prijedloga za oficirske činove. Mi imademo komandnata bataljona koji su podoficiri, jer to su sve ljudi koji su tek nekoliko mjeseci u borbi. Nećemo za sada moći poslati neki veći prijedlog.

Proizvođenje polit, komesara u odgovarajući oficirski rang ne znamo kako ide i naši polit, komesari nose svi stare oznake. Mi ne bi imali mnogo političkih komesara kojima bi se mogao dati predviđeni oficirski rang, jer to sa svojim dosadašnjim radom još ne zaslužuju.

Da bi podigli borbenost i želju za radom kod boraca i komandnog kadra pohvaljivali smo sami nekoliko puta jedinice, pojedine štabove i pojedince. Dostavili smo i štabu korpusa prijedlog da se pohvali naša I. brigada »Vladimira Gortana« i da se istakne štab brigade sa komandantom na čelu.²⁰ Za odlikovanje predložiti ćemo vam pet drugova i sve za hrabrost. Ova odlikovanja imala bi veliki uticaj na moral ostalih rukovodilaca i boraca pa i samog naroda. Ovdje narod živi sa svojom vojskom i dijeli s njom sve dobro i zlo.

Podvlačimo da su politički rukovodioci po četama i vodovima dosta slabi. One najbolje izdigli smo u štabove a ovi se još ne snalaze. Nastojimo imati pregled nad svim kadrovima i u tome donekle uspijevamo.

Na stručnom osoblju ne oskudijevamo.

6. — Štabovi bataljona tako i odreda uglavnom su popunjeni i prilično dobro funkcionišu. Nešto su slabiji štabovi bataljona u odredima, dočim u brigadama su bolji. Osjeća se da štabovi ne daju dovoljnu pomoć mlađima. Nekoji su se prilično birokratizirali i nastoje da pismeno rješavaju probleme svojih jedinica. Štabovi imaju tendencu da se odvoje od vojske i vole da otkaću u svakom pogledu, pogotovo u pitanju nošnje, ishrane i privatnog života. Štabovi odreda imaju jedan krupan nedostatak u tome što vrlo malo pomažu bataljonima da provedu kroz borbu svoje čete. Rijetko se događa da netko od njih odlazi sa bataljonom u borbu. Ne osjeća se kolektivno rukovođenje. Sastanci su suhoparni i na njima se ne konkretizira

Operativni štab za Istru je pohvalio borce i rukovodioce Brigade za uspjehe postignute prilikom napada na Pićan, Gradišće, Sumbreg i Svetu Nedelju (vidi tom V. knj. 28, dok. br. 61).

stanje i ne donošaju se zaključci za budući rad. Problem svojih jedinica dosta slabo uočavaju a također samoinicijativno ne pristupaju njihovom rješavanju. Istina zadnjih dana zapažen je napredak i u ovom pogledu, ali još nije zadovoljavajući. Štabovi imaju dosta slab uvid u komandni kadar i događa se da ne poznavaju baš sve svoje rukovodioce. Štabovi dosta lokalno gledaju na svoje jedinice i nije razvijeno potrebno drugarstvo naprama drugim jedinicama . . . Naročito uočava se slabost štabova da nemaju potrebnog autoriteta da srede ljudstvo svojih štabova. U mnogome su familijarni prema ovom ljudstvu.

Općenita ocjena štabova je zadovoljavajuća i pokazuju puno volje da sve ove nedostatke uklone i imaju uslova da postanu dobri štabovi. Štabovi bataljona u brigadama su kako smo rekli mnogo bolji nego u odredima a izgleda da će poslije malih izmjena o kojima smo naprijed govorili štabovi bataljona Druge brigade biti najbolji, pa onda Prve, najslabiji će biti u II. odredu. Svi drugovi u štabovima bataljona osjećaju se odgovorni samo im nedostaje znanja.

7.— Rad na vojničkoj izobrazbi nije dao zadovoljavajuće rezultate. Uzrok je što nije komandni kadar u stanju da prenese znanje na borce. Sadašnji vojni kurs daje nam u tome mnogo pomoći i izgleda da će se rad na vojničkoj izobrazbi ipak dobro pokrenuti.

Da bi podigli ovaj rad odlučili smo da po ovom pitanju održimo niz konferencija na kojima ćemo pitanje vojne izobrazbe postaviti kao glavnu točku; dobivene direktive od vas i Glavnog štaba Hrvatske nastojimo sprovesti u djelo te smo u tom pogledu donijeli zaključke. Davati ćemo štabovima zadatke iz vojnih priručnika što trebaju u određenom vremenu da nauče, a povremeno ćemo vršiti ispitivanje postignutog uspjeha. Nastojat ćemo štampati još koji priručnik i dati ćemo umnožiti topografske znakove. Ispitivanju kursista u vojnom kursu posvetiti ćemo punu pažnju kao i kontroli rada vojnog kursa. Vrlo je otežana kontrola rada pa zato nema ni željenih rezultata. Svakako koristimo takmičenje da rad na vojničkoj izobrazbi i boraca i komandnog kadra postavimo temeljito i da postignemo bolje rezultate.

8.— Političko-prosvjetni rad postavljen je planski. Rad još nije dao željene rezultate što u njemu nema sistema. Dolazi do izražaja da naši rukovodioci nemaju rutine u radu. Općenito se može reći da će biti uspjeha u tom radu, jer borci posjeduju mnogo volje za učenje i interesiraju se da doznadu ono što ne znadu. Ali politkomesari nisu još sami dovoljno spremni da prenose znanje na borce. Opaža se da rukovodioci ne pokazuju dovoljno volje za teoretski rad i ne interesiraju se za po-

litička pitanja. Također ćemo sa takmičenjem pokrenuti ovaj rad. Dali smo parolu »Pojačajmo političko-prosvjetni rad« i postavljeno je na konferencijama i mitinzima pred rukovodioce i borce da ozbiljno shvate izučavanje političkog materijala. Rad će se svakako pokrenuti.

Plan političkog rada šalje se u prilogu.²⁷ Plan je sastavljen za 2 mjeseca, tj. za juni i juli. Plan je dosta opširan i mislimo ga produljiti još na dva mjeseca sa dopunama koje nameće sadanja situacija a neke stvari koje su bolje prorađene ćemo izostaviti. Materijal koji smo u planu predvidjeli već smo umnožili u našoj tehnici i dostavili jedinicama. Da bi našim politkomesarima čim više pomogli, na osnovu plana izradili smo dva rasporeda rada koje također šaljemo u prilogu. Daljnje rasporede rada sastavljati će sami politkomesari odreda i brigada kao i područja a slati će ga nama na odobrenje.

Štampali smo priličan broj materijala te vam u prilogu šaljem po jedan primjerak od svakog.

Da bi podigli aktivnost jedinica štampamo pregled »Akcije« u koji samo unašamo izvršene akcije naših jedinica i pohvale borcima i jedinicama. Šaljemo vam do sada izašle brojeve na uvid i ocjenu.

Da bi u ovim sudbonosnim danima punim krupnih događaja naši borci bili na vrijeme upoznati sa događajima, izdajemo radio vijesti. One izlaze svaki drugi dan a ponekad i svaki dan. U radio vijesti često unašamo i bolje akcije naših jedinica. Do sada su radio vijesti izvršile svoj zadatak.

Politkomesarima brigada, odreda i područja uputili smo jedno direktivno pismo u kojemu smo iznijeli neke važne momente iz vanjske i nutarnje političke situacije i povezali sa našim zadacima u Istri. Šaljemo vam to pismo na uvid.

9.— Kulturno-prosvjetni rad počeo se pokretati. Mnoge ćete izdaju džepne novine a i drugi rad se pokrenuo. Nastojimo da pitanju održavanja tečajeva za nepismene i polupismene posvetimo najveću pažnju. Mi smo izdali plan kulturno-prosvjetnog rada za mjesec juli i august pa vam ga šaljem na odobrenje i kritiku.²⁸ Također smo izdali i štampali neki materijal iz tog plana pa vam i njega šaljem. Osjeća se da će ovaj rad brzo krenuti naprijed iako još ne daje zadovoljavajuće rezultate.

10.— Nastojimo razviti veliku kampanju za takmičenje. U ovom takmičenju uzeli smo si kao glavni zadatak da pojačamo rad na vojničkoj izobrazbi i da kroz takmičenje postavimo si-

« Vidi dok. br. 15—4/10, k. 1321 A u Arhivu V.I.I.

⁴⁸ Plan je poslan jedinicama 8. jula 1944 (vidi dok. br. 29—10, k. 1321 A).

stematski i politički i kulturno-prosvjetni rad. Imade veliko interesovanje za takmičenje i takmičenje će uspjeti.

11.— Ob. služba je tek sada postavljena u svim jedinicama, ali još ne zadovoljava i nije bilo nekih boljih rezultata. Tako sada imamo u našem štabu još iz ranije ob. oficira kao i u brigadama i odredima, dok je u područjima ova služba postavljena preko komesara. Ob. oficiru našeg štaba treba velika pomoć pa da bi se mogao razviti na svojoj dužnosti.

12.— Informativna služba je također prilično organizirana ali još ne daje zadovoljavajuće rezultate. 1. juna u našem štabu postavljen je informativni oficir drug Marko Drinković. Njegov rad još se nije ispoljio, ali ima izgleda da će moći zadovoljiti i prilično se snalazi. U odredima su postavljeni informativni oficiri a još će se postaviti i kod komandi područja. Tako će se preko ovih moći povezati posebnom mrežom sa gradovima.

13.— Organizacija saniteta uglavnom zadovoljava ali još nije na potrebnoj visini. Referent saniteta je dobar a pored njega je postavljen sada i njegov pomoćnik. Tako će stručna pomoć i nadzor biti veći nego do sada. Referent saniteta uz našu pomoć do sada dobro je proveo organizaciju i uložio dosta truda, ali kako je porast ranjenika u posljednjih mjesec dana bio mnogo veći nego prvo, trebalo je još bolje proširiti i organizirati sanitet, kako trupni tako i pozadinski, no ovo ipak nije u potpunosti uspjelo.

14.— Intendantura je organizirana još iz ranije, ali ni izdaleka nije izvršila postavljene zadatke. Dobili smo jednog drugu iz XIII. divizije ali i to sve nije pomoglo. Prije nekog vremena postavili smo za načelnika intendature bivšeg komesara II. brigade druga Matasa ali se još nije snašao. Intendanturi bi trebalo dati veliku pomoć svakodnevnu i kontrolu nad radom. Ishrana jedinica u Istri je dobra ali na sjevernom dijelu preko pruge je slaba zbog teškog snabdijevanja. Dakle pitanje Intendanture još nije zadovoljavajuće riješeno.

15.— Također smo organizirali Tehniku. Njezin rad još nije na visini ali se uspjelo da prilično umnožava materijal, izdaje redovite radio vijesti i pregled akcija. Ima uslova da se razvije dobro i zadovoljit će našim potrebama. Ratni dopisnik koji ujedno priprema materijal još se nije osamostalio u svom radu i treba mu velika pomoć ali ima puno volje i moći će se razviti.

16.— Općenito rad svih pomoćnih organa nije zadovoljavajući i treba im velika pomoć a dosta teško se snalaze.

17.— 1. juna formirane su četiri komande područja, tj. pretvorene su ranije komande vojno-pozadinskih stanica u ko-

mande područja. U posebnom izvještaju iznijet je razvoj ovih komandi kao i njihov rad. Općenito se može reći da sve ove komande imaju uslova da se razviju u dobre komande područja uz svestranu i dobru našu pomoć. Ove komande i ostale vojno-pozadinske ustanove poprimile su postepeno karakter prave vojno-pozadinske vlasti iako na neoslobođenom, poluoslobođenom i kontroliranom terenu. Također je formirano 13 komandi mjesta.²⁹ U sve ove komande izdignut je komandni kadar od onih koji su pokazivali najviše uslova iz komandi vojno-pozadinskih stanica. Pozadinski kurs koji je organiziran moći će dati veliku pomoć ovome kadru.

Kako smo napomenuli potrebna je velika i stalna pomoć ovim ustanovama a da bi se mogle pravilno razvijati. Naš štab u tome pogledu uložio je do sada sve napore ali ipak pomoć nije dovoljna. Šef Vojno-pozadinskog ostsjeka dok su bile ove ustanove u manjem obimu mogao je uz našu stalnu pomoć zadovoljavati, ali čim se ovo proširilo on se sve više gubi i nema perspektiva niti uz našu pomoć da bi mogao ispuniti zadatke. Da bi mogli dati što veću pomoć vojno-pozadinskim ustanovama i olakšati našem štabu rukovodstvo, predložili smo da se osnuje neka vrsta vojne oblasti kojom bi kao zamjenik komandanta rukovodio sadašnji načelnik našega štaba.³⁰ Napominjemo, da bi jedino na taj način mogli dati punu pomoć i ostvariti pravilno rukovodstvo, te da bi ove ustanove mogle izvršiti svoj zadatak. Izdali smo nove upute za rad ovih ustanova, a pri tome smo se služili naredbom o organizaciji Korpusne Vojne Oblasti³¹ u tome što se odnosilo na komande područja izvodno primijenjeno na naše prilike.

U pogledu organiziranja i priprema komande mjesta Rijeka i Pula izvršene su neke manje pripreme uz pomoć part. org. ali još nije organizaciono obuhvaćeno ništa, osim što je nešto učinjeno u samim gradovima.

III. Politička situacija na terenu:

1.— Do početka neprijateljske ofenzive situacija na terenu [bila] je dobra. Cijela unutrašnjost Istre, osim slabije zapadni dio, bila je kontrolirana, narod gotovo sav uz našu borbu i pomagao je svestrano svoju vojsku. Pomalo se već bilo počelo prodirati i na zapadni dio. Bili su gotovo svuda narodno-oslobodilački odbori i narod je bio sav pod našim uticajem i gotovo u cjelosti uz NOB.

Početak neprijateljske ofenzive i tokom trajanja, situacija na terenu se pogoršala. Odmah u početku zvjerstva nepri-

³⁰ Stanko Perhavec

³¹ Naređenje je izdao Vrhovni štab NOV i POJ 23. februara 1944. (Arhiv V.I.I., reg. br. 4/1, k. 15).

ateljja u Lipi i selima oko Učke i Krasa, a naročito u Lipi gdje su poklali cijelo selo, narod se pokolebao, bojeći se represalija i klanja.³ Naročito se ovo odrazilo na Riječkom okrugu i jednom dijelu Buzetskog okruga. Neprijatelj je popalio dosta sela i odveo u logore priličan broj ljudi i ženske omladine. Stanje je bilo teško. Neprijatelj je krstario po svuda a narodu prijetio klanjem i paljenjem. Neprijateljski agenti su vješto ubacivali glasine o uništenju partizana, o novoj još većoj ofenzivi a time još više na narod djelovalo što su pojedini borci napustili svoje jedinice i došli kućama. Narod u ova dva okruga nije davao gotovo nikakve pomoći u hrani a često se neprijatelju pokazivale naše zasjede i čitavo selo dolazilo da se ne vrše akcije ako su doznali za koju jedinicu u zasjedi. Tokom ofenzive palo je dosta drugova iz raznih organizacija.

Na pulskom i pazinskom području nije bilo demoralizacije ali je ipak zavladao strah od nove ofenzive koju je neprijatelj najavljivao.

Ovakvo stanje na terenu moglo se popraviti samo dobrim akcijama naših jedinica. Odmah po dolasku brigade stanje se počelo popravljati. Iako još u strahu, kad se brigada pojavila na terenu u selu Vodice, narod ju je dočekaao sa velikim oduševljenjem. I staro i mlado okupilo se oko brigade i donosio je narod hranu i pozdravio njezin dolazak a naročito omladina. Sama pojava brigade razbila je kod naroda neprijateljsku propagandu o uništenju partizana čemu je narod već prilično bio nasjeo.

Nakon započete naše uspješne ofenzive na neprijateljska uporišta u kojoj se proslavila naša I. brigada »Vladimira Gortana«, stanje se naglo popravljalo, narod je stekao uvjerenje u svoju vlastitu snagu koju zaista neprijatelj ne može uništiti. Spoljna situacija također je uticala na povećan moral naroda, tako se stanje u potpunosti izmijenilo od onoga što je bilo odmah poslije neprijateljske ofenzive. Kod naroda je također dobro primljeno iskrcavanje Saveznika u Francuskoj kao i saveznička ofenziva u Italiji koju smo mi iskoristili kao direktnu pomoć nama a isto tako veliki uspjesi Crvene Armije na istočnom bojištu. Poslije zauzeća Pićna i Gračišća narod je gotovo iz svih krajeva Istre pozivao vojsku da dođe u njihova sela.

Tokom operacija koje su izvodile naše jedinice narod je donosio hranu borcima na položaj, gotovo je i sam učestvovao u borbi. Prilikom akcije na Svetu Nedelju pale su dvije drugarice koje su sa položaja samoinicijativno i svjesno išle izvući

³ Opširnije o tome vidi tom V, knj. 27. dok. br. 72.

ranjenog druga. Uspješne akcije oduševile su narod toliko da je narod čim čuje za borbu ostavljao svoj posao i pretvorio taj dan kao praznik dolazeći u blizinu bojišta. Ukratko rečeno u posljednje vrijeme moral kod naroda je na velikoj visini iako nije osiguran od okupatorskog terora. Postoji mišljenje da neprijatelj ne može više poduzeti veliku ofenzivu kao ovaj put, ali se ukazuje na to da neprijatelj još nije uništen i da će borba biti još teška.

Linija NOB nije još narodu jasna ali se i na tome mnogo postiglo. Nacionalni momenat koji je iskorišćen igra važnu ulogu. Većinom se osjećaju Slaveni a pored ovoga Hrvati i Jugoslaveni, ali [ima] još starih navika, iako se osjećaju Jugoslaveni u razgovoru se uvijek čuje »preko u Jugoslaviji«.

Iako je postignuto na tom polju, da se uvuče talijanski narod u NOB, što se najbolje manifestira talijanskim jedinicama i populariziraju se njihove akcije, ipak nije pitanje koje je ranije bilo zaoštrenije i još potpuno riješeno. Narod hrvatskih sela rade dočekuje i bolje prima hrvatske nego talijanske jedinice, a s druge strane i sami borci Talijani čine dosta pogrešaka koje se otklanjaju. U ovome se mnogo uspjelo i nadamo se da će pitanje odnosa hrvatskog i talijanskog naroda biti zadovoljavajuće riješeno. Reakcija se trudila svim silama da pomoću karabinijera stvori jaz između talijanskog i hrvatskog naroda, ali baš posljednjih dana je u tome postignut uspjeh, kad je oko 70 karabinijera sa svim naoružanjem iz garnizona Sv. Vinčenat prešlo na našu stranu. Ovi su po njihovoj želji otpremljeni preko Slovenije u Italiju. Narod je ovo pozdravio a reakcija je doživjela u tome neuspjeh.

Aktivnošću naših jedinica i uvlačenjem sve većeg dijela naroda u aktivnu borbu može se reći da se razbijaju i posljednji tragovi oportunitizma i narod postaje svaki dan revolucionarniji. Pomalo se narod priviknuo na žrtve i svaki dan je više spremniji na to.

Važno je napomenuti da se pokret i naš uticaj prenosi i prema zapadnoj obali gdje još nismo bili prodrli uslijed dobre kontrole sa strane neprijatelja. Na sektoru Buje situacija svaki dan se poboljšava, gdje je dosad bila najslabija. Kotar Labin prednjači u svemu i najviše je spreman žrtvovati. Narod na tome kotaru ne osvrće se mnogo na liniju NOB, ali je počeo pomalo shvaćati. Na ovome kotaru sam narod i organizacije izvršili su dosta streljanja nad raznim špijunima i sumnjivim licima što mi do poslije ofenzive nismo uspjeli spriječiti. Isti slučaj bio je oko Pazina, samo u manjoj mjeri. U ovome pogledu izdali smo najstrožije naredbe našim jedinicama a naročito pozadinskim ustanovama i to je dosta dobro otklonjeno. Postojalo

je mišljenje kod naroda da ima mnogo >špijak< a izgleda da je to neprijatelj još više potpirivao, ne bi li stvorio nepovjerenje između samog naroda. Otkako se malo bolje učvrstila i organizirala vojna pozadina, ovo je razbijeno a kod naroda je nastala veća javna bezbijeđnost; u ovome su mnogo griješile naše organizacije ali se sada suzbilo.

2. — Mobilizacija poslije uspjeha koji su postignuti a u vezi sa općom situacijom svaki dan se povećava. Ovih dana započela je mobilizacija iz zapadnog dijela Istre prisustvom naše II. brigade, a isto tako mobilizacija se provodi u ostalim krajevima. Za nas je bilo važno da izvršimo makar i u manjem obimu mobilizaciju u zapadnom dijelu, što sad već uspijevamo. U unutrašnjosti Istre već je gotovo sve mobilisano ali se mobilizacija provodi i dalje od 16 do 40 godina. Ovih dana nešto malo je započela mobilizacija iz Rijeke, dok u Puli još nije. Ima izgleda i svi su uslovi da će se mobilizacija dobro provesti i da će se priličan broj moći poslati u jedinice XIII. divizije i tamo dalje. Ima poteškoća u tome što mi za sada ne možemo primiti veći broj u naše jedinice a ona lokalnost još nije mnogo popustila i teško se odvajaju od svog kraja. Mobilizacija iz gradova još nije otpočela ali ima izgleda da će [se] dići i gradovi jer Nijemci što mogu uhvatiti kupe i odvođe. U gradovima kao što je Rijeka i Pula okupator i reakcija imaju još velikog uticaja, što svakako utiče na našu mobilizaciju, no ipak se zna za velike uspjehe NOV kao i naše uspjehe u Istri i svakako da će biti uspjeha u mobilizaciji.

Mobilizacija Talijana svaki dan se povećava. Pojačanom mobilizacijom Talijana u naše jedinice, stvoreni su svi preduslovi za formiranje talijanske brigade čemu će se morati pristupiti, jer se Talijane ne može slati a niti bi uspjelo u tamošnje jedinice. Porastom naših jedinica i pojačanom mobilizacijom također se stvaraju uslovi za formiranje III. brigade.

Općenito se može reći da je mobilizacija nanovo započela i ovih dana u velikim grupama preko naših komandi područja otpremaju se novomobilisani u XIII. diviziju.

Gotovo svaki dan prebjegavaju neprijateljski vojnici iz garnizona na našu stranu. Ove također upućujemo sa novomobilisanim jer isti žele da stupe u NOV dok jedan manji dio zadržimo u našim jedinicama.

Rad našeg štaba: Još uvijek je štab nepopunjen, što u mnogome otežava naš rad. Štab ima autoriteta i povjerenja podređenih štabova i boraca a naročito poslije neuspjele neprijateljske ofenzive. Uslijed ogromnog i nepodesnog teritorija rukovođenje je otežano a tim još više što nema dovoljnog broja članova ali je ipak nad svim ostvareno rukovodstvo. Štab

se do sada snalazio u svim prilikama i donosio na vrijeme pravilne odluke i pravilna je bila procjena situacije.

Još do sada nismo uspjeli da popunimo naš štab vlastitim snagama. Ovo će biti dosta teško a porastom naših jedinica možda i nemoguće.

Pomoć našeg štaba kadrovima i podređenim štabovima bila je prilična a svakako kad bi bio štab popunjen, ova pomoć mogla je biti veća.

Rad štaba kao cjeline može se reći da je dosta dobar i moći će izvršiti zadatke ako bude popunjen. Članovi štaba većinom se nalaze na terenu u jedinicama.

Isto tako sam štab trebamo organizaciono srediti, jer sadašnja organizacija našeg štaba ne bi mogla zadovoljiti, štab bi se rasplinuo na mnoga pitanja jedinica kojima neposredno rukovodi. U vezi sa ovim davali smo vam prijedloge koji do sada nisu bili usvojeni. Boljom organizacijom našega štaba i potpunom članova mogla bi se davati veća i efikasnija pomoć podređenim štabovima i komandnom kadru uopće a rukovodstvo bilo bi bolje osigurano.

Može se napomenuti da je teoretski rad kod samih članova štaba bio nedovoljan i ovome će se u buduće posvetiti više pažnje.

Izvještaj ranije nismo mogli poslati zbog stalnog pokreta samog štaba, sređivanja jedinica kao i organizacije i formiranja novih jedinica i što su naši izvještaji bili neredoviti a time postali preveliki, jer se ukraće ne bi moglo prikazati pravo stanje. Trudit ćemo se da u buduće budemo redoviti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, potpukovnik:
Savo Vukelić

Politkomesar:
Joža Skočilić

BR. 78

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI U
BANIJI, O ORGANIZACIONOM STANJU I RADU JEDINICA'

STAB 28. 7.44.
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V A. 343/44
JUGOSLAVIJE
A. Br. 406—44
Dne 26.VII— 1944.

Opći vojni izvještaj
za juli 1944. dostavlja.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

7. *Opća Vojna situacija:* Opća vojnička situacija u ovom periodu na Baniji (na kome je djelovala glavnina naših snaga), u znaku je znatnog slabljenja neprijatelja. Inicijativu koju smo uzeli od neprijatelja još u prošlom periodu zadržali smo i dalje u rukama. Što je naročito karakteristično neprijatelj ni ne pokušava da povрати izgubljenu inicijativu.

Svoju vojničku aktivnost neprijatelj je ograničio na tvrdokorno branjenje komunikacija koje su mu od životne važnosti. Jačina garnizona i ostalih stalnih posada ista je i ne mijenja se. Nakon naših posljednjih napada na prugu² neprijatelj je pojačao svoje posade na istima. Isto tako neprijatelj je pojačao svoje utvrde na prugama izgrađujući čitav sistem podzemnih utvrđenja (ovo je posljedica naših uspješnih napada na bunkere).

Teritoriju Trokuta stavili smo pod našu vojničku i političku kontrolu. Četnike koji su se nalazili u Strmenu potpuno smo razbili tako da je sada četnički uticaj u »Trokutu« skoro nikakav." Na tome terenu sada stalno djeluje naš Odred⁴ a pored njega i snage naših brigada.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 20—4.1, k. 426.

⁵ Divizija je vršila diverzije i napadala neprijateljske posade na komunikaciji Sisak — Sunja i Sunja — Kostajnica (vidi dok. br. 48, 111, 113 i 114).

¹ U depeši Štaba 7. divizije Štabu 4. korpusa o tome piše: »Dva bataljona II. brigade izvršili su 1 na 2 ov. mj. napad na četničke grupe u Strmenu i rastjerali ih iz sela. Uhvaćeno oko 60. Detaljnih podataka još nemamo«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 7—1, k. 432.)

¹ Odnosi se na Banijski NOP odred.

Imamo stalnu vezu sa slavonskim i bosanskim snagama i nastojaćemo da koordiniramo rad sa njima.

Posljednjih dana stigla je u Sunju jedna grupa četničkih oficira i intelektualaca pod vodstvom profesora Dragosavljevića. Ista grupa drži političke govore u Sunji i priprema terorističke napade na naše štabove. Ovih dana ubili smo jednoga četnika iz petorke koja je imala zadatak da napadne štab divizije i pritom smo doznali za izvjesne četničke veze na našem terenu. Likvidacijom ovih veza i pojačanim našim pritiskom na njih, nadamo se da ćemo ih sasvim onemogućiti u njihovom radu.

U neprijateljskim redovima osjeća se prilična demoralizacija tako da nam posljednjih dana dolaze Čerkezi, ustaše, gestapovci, četnici itd. Među ovima koji dolaze ima i zlikovaca koji se moraju likvidirati tako da to utiče na daljnji dolazak novih.

II. Organizaciono stanje: U vezi sa pripremanjem nove Muslimanske divizije na Krajini,⁵ iz naše divizije isključena je II. brigada i priključena Unskoj Operativnoj grupi tako da se sada naša divizija sastoji iz 3 brigade i P.O. Banije. Pored toga imamo artiljerijski divizion od 3 baterije, inženjersku i bolničarsku čet.

Od čete u »Trokutu« formirali smo bataljon koji će ući u sastav Odreda kao IV. bataljon P.O. Banije.⁶ Drugih organizacionih promjena u našoj diviziji u ovom periodu nije bilo.

III. Ocjene štabova: Naši štabovi u ovom periodu u glavnom su zadovoljili. Za nešto je podbacio štab I. brigade koji još uvijek ne može da se potpuno sredi. Štab divizije ponovo je oštro reagirao na isti štab i preduzeće sve da ovaj štab bude ravan ostalim štabovima. .. Kod štabova bataljona nije bilo nikakvih promjena u ovom periodu. Za sada su najbolji štabovi bataljona u III. brigadi.

Od štabova brigada u ovom periodu najbolji je bio štab III. brigade.

IV. Pregled vojničke obuke.

Vojnička obuka izvodi se još uvijek po planu koji je dostavljen od strane ovoga štaba još u mjesecu maju. Rezultati postignuti u nastavi još uvijek su prilično slabi. Pregledom nastave u pojedinim jedinicama u ovome periodu konstatovali smo da naši borci još uvijek ne znaju ni osnovne stvari a koje bi neophodno morali znati.

⁵ Do formiranja te divizije nije došlo.

• Štab 4. korpusa NOVJ naredio je Diviziji 27. jula da pored postojećeg formira još jedan odred (vidi dok. br. 88).

Konstatovano je da se nastava izvodila šablonski tek da se udovolji postojećim naređenjima te kao rezultat toga i jesu onako slabi rezultati. U vezi sa tim štab divizije izdao je raspis u kom je dao detaljne primjedbe na dosadašnji rad i upute kako će se u buduće raditi. Pored ovoga pitanje nastave postavlja se najoštrije na svim konferencijama sa starješinskim kadrom. Da bi što prije postigli osnovnu stvar a ta je da vojnik zna da gađa pristupili smo uređenju jednog strelišta gdje će se praktično izvoditi obuka boraca u gađanju.

Od kurseva za sada radi podoficirski kurs, vodničko-desetarski kurs za vezu, kurs za četne bolničare. Bilo bi neophodno potrebno da se u inženjerskoj četi održi jedan pionirsko-minerski kurs. Za takav kurs mi nemamo nastavnike, te u koliko bi štab Korpusa raspolagao sa takovim nastavnicima, molili bi da nam se isti uputi.

V. Vojno-političko stanje jedinica.

U vojno-političkoj situaciji u našim jedinicama u ovom periodu nije bilo bitnih promjena. Općenito stanje u našim jedinicama popravlja se u svakom pogledu. Boravak naših jedinica na Kordunu, Krajini⁷ i Lici pokazao je priličnu čvrstinu naših jedinica. Borbenost naših jedinica je na priličnoj visini. Naročito je moral porastao dobijanjem novoga oružja u većoj količini.

VI. Način i kvalitet ishrane.

Snabdijevanje hranom vrši se preko narodno-oslobodilačkih odbora. Većina jedinica hrani se na kazanu kad god je to moguće. Ishrana kod jedinica koje se nalaze na Baniji je dobra i obilna. Nedostatak soli čini velike teškoće u ishrani. Ishrana IV. brigade koja se nalazila na teritoriji u Lici bila je vrlo slaba.

Zdravstveno stanje u jedinicama je dobro. Pojava zaraznih bolesti svedena je na minimum. Lična higijena je isto tako zadovoljavajuća.

U jedinicama imamo još uvijek dosta bosih drugova i sa lošim odijelom, što otežava duže marševe.

VII. Sadašnji raspored jedinica.

- I. brigada na prostorijsi Gradusa — Staro Selo,
- II. brigada na putu za Krajinu,
- III. brigada na prostorijsi Mečenčani — Prevršac — Kostreši, i
- IV. brigada na putu sa Krajine na Baniju, te Banijski odred (bez jednog bataljona) u Trokutu.

⁷ Riječ je o Cazinskoj krajini.

VIII Planovi budućih operacija.

Konkretnih planova za neke veće akcije i operacije **ne-
mamo**. Ostaje nam i dalje težište rada u dejstvu na komuni-
kacije Petrinja — Sisak, Sisak — Sunja i Sunja — Kostajnica.
Važno mjesto u našim planovima jeste dejstvovanje u Trokutu
i transportovanje hrane iz Slavonije za Baniju.

S. F. — S. N.

Politkomesar, ppuk.:
Uroš Krunić

Komandant, ppukovnik,
Mil.^s Pavlović

(M. P.)

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU
**11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA KOD GOMIRJA, TUŽE-
VICA I DREŽNICE**«

**ŠTAB XIII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE
Broj 480
Dne 26/VII. 1944**

Operativni izveštaj
za 19, 20. juli 1944.

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ.

Borba je vođena na sektoru Ogulina, u Gomirju i Drež-
nici — Tuževiću. Zemljište na kome je izvođena operacija je
potpuno brdovito, pošumljeno i delomično golo. Neprijatelj sa
kojim je vođena borba sastoji se iz legionara, ustaša i domo-
brana.² Neprijatelj je bio naoružan sa teškim bacačima i pe-
šadijskim naoružanjem. Borba je vođena izvan uporišta, tj. na
otvorenom manevarskom terenu.

⁸ Milan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br.
35—1/3, k. 569.

² Borba je vođena protiv dijelova 846. puka njemačke 392. legio-
narske divizije i 33. ustaške bojne iz Ogulina (vidi dok. br. 137, 138 i
139 u ovoj knjizi i dok. br. 41/3, k. 74 u Arhivu V.I.I.).

Zemljište na kome je izvođena akcija nalazi se na karti Ogulin 1:100.000.

Neprijateljska najbliža uporišta su: Ogulin, Oštarije, Josipdol, Modruš, Carska Kuća, Vrh Kapele, Razvala, Jezerane, Križpolje, Brinje.

Stab Divizije nalazio se u Srp. Moravicama.

Zapovest za ove operacije nije se izdavala budući da je neprijatelj borbu nametnuo.

19. VII. 44. Naše jedinice bile su raspoređene na sledeći način: I. brigada sa tri bataljona nalazila se na liniji Stari Laz — Sušica sa Štabom brigade u Ravnoj Gori, jedan bataljon dobio je zadatak da se prebaci i zaposedne položaje Gomirje — Ljubošina, ali je toga dana još bio na putu. II. brigada: štab se nalazio na Stubici, jedan bataljon u Gomirju, a jedan u Lukovom Dolu, dva bataljona nalazila su se na putu radi osiguranja puta XI. Korpusu na cesti između Modruša i Josipdola kod sela Salopeka.³ I. Odred nalazio se u Drežnici i to jedan bataljon u Tuževiću, a jedan u Lokvama. II. Odred nalazio se: Stab u Lokvama, a jedan bataljon Mrzla Vodica — Osoji. Drugi bataljon Benkovac — Brdo.

Pomenutoga dana u 6 sati u jutro neprijatelj je krenuo iz Ogulina sa jačinom od 80 ljudi prema Gomirju, tj. prema položajima IV. bataljona II. brigade. Neprijatelj se je kretao u tri kolone i to jednom kolonom pravcem Puškarić — Vitunj zapadno od Lumbarde na Mamulu. Jačina ove kolone bila je oko 50 ljudi. Jedna kolona išla je preko Brestovca, Bukovca na kotu Goljak, treća kolona kretala se je pored pruge Hreljin — Okruglica — Ljubošina. Jačina ovoga neprijatelja bila je oko 120 ljudi. Neprijatelj se je na Goljaku utvrdio, a zatim je sa izvesnim delovima pokušao da nadire prema Gomirju, odakle je bio dva puta vraćen. Oko 12 sati neprijatelj je naišao iz Jasenka preko Tepica na Kosanoviće sa snagom od oko jedne bojne legionara, koji su kod Kosanovića se razišli u tri kolone, tako da su se spustili u jednoj koloni cestom Gomirje, druga kolona preko Musulina, a treća kolona ivicom šume preko Ranića, Vignjevića sa namerom da zaobidu Manastir i naše jedinice u Gomirju. Naše jedinice pred nadmoćnim neprijateljem povukle su se kod Manastira, gde su zauzele položaj i nekoliko puta odbile neprijatelja, koji je imao nameru da ovlada Manastirrom. Za celo vreme ove borbe neprijatelj je svoje jedinice pomagao iz Ogulina sa dva teška topa. U svojim pokušajima, gde je neprijatelj pokušao svakako da manevrom zaobiđe i razhije

³ Stab Korpusa je tada prešao iz Like u Gorski kotar (vidi dok. br. 81).

naše jedinice, jedna neprijateljska grupa vojnika naišla je na naše jedinice, koje su se pritajile, pustile neprijatelja u neposrednu blizinu, a zatim otvorile žestoku vatru, gde su odmah na licu mesta ostala mrtva 3 nepr. vojnika, dok su ranjeni i ostali uspeali da pobegnu, tom prilikom zarobljen je jedan neprijateljski oficir. Naredne noći neprijatelj je zanoćio u Gomirju utvrdivši se u svojim položajima. Pomenuti bataljon pokušao je da neprijatelja izbaci, ali nije uspeo radi nadmoćnosti neprijateljske. 20. t.m. rano u zoru nastavila se borba sa neprijateljem i vođena je do oko 12 sati, kad je neprijatelj počeo da se povlači prema Ogulinu. Neprijatelj u svom ovom povlačenju nije dostojno praćen i gonjen i nisu mu naneti zasluženi mogući gubitci, već je neprijatelj uspeo da sa svojim manjim odeljenjima koja je zgodno bacio na bokove sa zadatkom da ofanzivno deluje, da zadrži i zavara naše jedinice, što je delomično i uspeo, te su naše jedinice pratile ga u odstupanju, ali ne tukući po njegovoj glavnini već po delovima za zaštitu.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih i 9 ranjenih, dok je zarobljen 1 oficir.

Naši gubitci: 3 ranjena, 1 zarobljen, 1 nestao za vreme borbe.

Kritički osvrt:

U ovoj borbi bataljon kao celina držao se je dobro, naročito u borbi kada je neprijatelj nastupao, a kod rukovodilaca pokazala se sposobnost snalaženja u momentu kada je neprijatelj sa velikom snagom ispao iz šume sa tendencijom da ih zaobiđe, obuhvati sa boka i leđa. Pored toga što je neprijatelj bio mnogo jači nije uspeo da se probije dalje, a u čemu je pokazao namere. Nedostatak bataljona bio je u tome što za vreme odstapanja neprijatelja nije ga energično gonio tukući njegovu glavninu. U ovoj borbi pokazao se vrlo hrabar komandir Udarne čete U. brigade, koji je noću sa jednom desetinom upao u neprijateljski logor u Gomirju i sa žestokom vatrom ručnih bombi i automatskih oruđa izazvao veliku zabunu kod neprijatelja kao i gubitke, a zatim se uspešno povukao.

20. VII. 44. neprijatelj sa jakim snagama napao je naš I. Odred koji se nalazio na liniji Tužević — Lokve sa snagama i to: od Krivog Puta sa oko 200 vojnika, a Brinja 150 vojnika koji su imali zadatak napasti Tužević, dok jedna manja kolona imala je zadatak od Alana preko Vodica da napadne naše jedinice, koje bi se eventualno povlačile od Skalića prema Vukelićima. Neprijatelj sa svojim snagama posle jednosatne borbe uspeo je potisnuti bataljon iz Tuževića, koji je zauzeo položaj na Iva-kuši, gde je vodio borbu do podne odbivši nekoliko neprijateljskih naleta u kojoj borbi je zarobio 1 mali bacač, 1 rez. cev za

»šarac«, 1 bicikl i nešto spreme. Dok je neprijatelj sa pravca Jezerana naišao sa vrlo jakim snagama i sa oko 40 motornih vozila, među kojima je bilo do 10 tenkova. Naše snage primile su borbu na Jabučkoj Kosi. Borba se vodila dosta dugo, a zatim pod pritiskom mnogo jačeg neprijatelja koji je nastupao u kolonicama prema svim kotama, koje su se nalazile desno i levo od našega bataljona, a sa jakim snagama pritiskivao je na front tako da se je posle podne ceo Odred povukao zapadno od Drežnice na liniju Jagetići — Tomići, dok je u isto vreme neprijatelj sa jednom kolonom došao iz Ogulina preko Bjelskoga u Jase-nak, tako da je Odred bio prinuđen da se povuče na liniju Ja-vornica — Crna Draga.

Neprijatelj je u ovoj borbi imao 6 mrtvih i 10 ranjenih vojnika. Zaplenjeno od oružja: 1 laki bacač, 1 rez. cev za »ša-rac«, 1 bicikl, redenik za »šarac« i nešto spreme.

Naši gubitci: 1 ranjen, 1 mrtav, 1 zarobljen (ref. saniteta bataljona). Na našoj strani nije ništa izgubljeno od oružja, dok je propalo 5 konja sa kazanima, koje je susrela neprijateljska pobočnica u šumi kod Vukelića, koja ih je uništila.

Kritički osvrt:

U ovoj borbi naročito se je istakla udarna četa pri Štabu Odreda koja je sa neprijateljem primila na vrlo kratkom od-stojanju borbu u Tuževiću, vodila je uporno tako dugo dok nije neprijatelja naterala da odstupi preko polja, kojom prili-kom je i uhvaćen plen.

Kod Odreda još nedostaje moć manevra na zemljištu na-ročito onda kada neprijatelj nastupa. Naročita se poteškoća oseća u održavanju veze čiju važnost još u dovoljnoj meri sta-rešine nisu shvatile te tako dozvoljavaju da po nekoliko sati viši štabovi budu u neizvesnosti te se ne može blagovremeno reagirati i pružiti pomoć, odnosno izdati potrebno naređenje u vezi opšte situacije.

Prilog: Liste gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Matić Đ.

Komandant, pukovnik:

Vinko Antić

(M. P.)

P. S.

Utrošak municije: U svim ovim akcijama utrošeno je 3.000 pu-šanih metaka, 5000 puškomitraljeskih i mitraljeskih, 2000 šmajferskih metaka, 50 mina za teški bacač, 70 mina za laki bacač, 50 raketa. 120 ručnih bombi.

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABU 34. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U ŽUMBERKU OD 10.
DO 17. JULA¹

STAB 30_7_44_
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA 34. divizija Op. br. 219/44
NOV. JUGOSLAVIJE
Op. broj 174/44
Dne 26. VII 1944 god.

Operativni izvještaj za
borbe od 10.—17. srpnja

ŠTABU IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Borbe su se vodile na prostori: između rijeke Kupe, ce-
ste Krašić — Kostanjevac — Željezno, sela Kupčina, s. Reštovo,
s. Malince, s. Lešće i Metlike. Zemljište je vrlo ispresijecano,
dosta pošumljeno i sa mnogo naselja. Pretstavljeno na sekciji
Samobor 1 : 100.000 i Novo Mesto 1 : 100.000, izdanje V.G.I.,
Beograd.

Od naših snaga u ovim borbama učestvovala je Brigada
»Franje Ogulinca-Selje« i dijelovi Zumberačkog P. Odreda, za-
tim dijelovi VIII. Divizije i XV. Divizije.²

Neprijatelj je u ovim borbama učestvovao sa slijedećim
snagama: I. Donski i IV. Kubanski Kozački puk, dva bataljona
Jägerersatzregimente,³ jedan bataljon gestapovaca i dijelovi
X. ustaške bojne. Ukupno oko 7.000 ljudi.

Neprijatelj je imao namjeru da sa ovim snagama razbije
naše jedinice na Zumberku, da se spoji sa svojim snagama iz
Novog Mesta i ovlada komunikacijama Karlovac — Metlika —
Novo Mesto.⁴

Odluka naših jedinica bila je da neprijatelja upornom od-
branom zamara i slabi, a zatim u pogodnom momentu da pređu
u protivnapad i protjeraju neprijatelja sa oslobođenog teri-
torija.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.IJ., reg. br.
55—1/3, k. 426.

* Vidi dok. br. 50 i 69.

³ Lovačkog rezervnog puka

⁴ Vidi dok. br. 134 i 135.

Neprijatelj je u svom nadiranju prema položajima jedinica VIII. Divizije 10. VII. pred večer izbio na liniju: s. Simenić — Relić — Prvinići — Radušće — Dvorišće — Vivodina — Draščice. U takvoj situaciji Brigada »Franje Ogulinca-Selje« koja se nalazi u sektoru Goljaka i Slavetića dobila je zadatak da krene na Oštre i smijeni na položajima III. Brigadu VIII. Divizije, dok je Zumberački P. Odred dobio zadatak kontrolisanja zemljišta sjeveroistočno i istočno od ceste Krašić — Kostanjevac — Kalje. Prilaže se zapovijest Operativnog Slaba Zumberak o rokiranju i zadacima naših jedinica, dok je ovaj Stab izdao brigadi i odredu zapovijest telefonskim putem.

Brigada »Franje Ogulinca-Selje« smijenila je 11. VII. u 7 časova III. Brigadu VIII. Divizije prema zapovijesti i zauzela raspored: dva bataljona na položajima G. i D. Oštre, a jedan bataljon u rezervi kod sela Ognjanovac.

Oko 9,30 časova 11. VII. neprijatelj je otpočeo sa napadom na položaje brigade »Franje Ogulinca-Selje« i to frontalno i obuhvatno sa lijevoga boka preko sela Tupčina i Duralija. Posle žestoke borbe uslijed jakog neprijateljskog pritiska bataljoni su se u 11,30 sati povukli: jedan preko s. Ognjanovca na položaje kod s. Visoča, drugi preko s. Kokote na bezimenu kotu zapadno od istog sela; dok je treći bataljon, koji je bio u rezervi kod Ognjanovca, ostao na svom položaju.

U 17 časova neprijatelj je ponovno napao naše jedinice na položajima kod Ognjanovca i kod s. Kokote, te je uspio nadmoćnim snagama potisnuti naš bataljon sa položaja kod Ognjanovca. Taj se je bataljon povukao prema Visoču, dok je bataljon koji se nalazio zapadno od Kokota održao svoj položaj. U nastavku napada neprijatelj je jednom kolonom pravcem preko s. Dragište i kote 564 izbio kod crkve Sv. Jakob, a drugom kolonom od s. Ognjanovca izbijao prema sjevernom dijelu s. Visoče. Bataljoni se nisu uspjeli održati na položajima, koje je neprijatelj napadao, radi velike zamorenosti i povukli se prema s. Kordići, zauzevši položaje: s. Kordići — kota 632.

Neprijatelj se je zadržao na liniji Plavci — Visoče, a Brigada je zanoćila sa dva bataljona na položajima kod s. Kordići, a s jednim u s. Radinović.

12. VII. u 7 časova prema telefonskom naređenju brigada je krenula u napad sa dva bataljona na neprijateljske položaje kod s. Visoča. Radi organizovanog otpora neprijatelja, manjka municije Mauser i ručnih bombi, te zamorenosti Brigade, napad nije uspio i bataljoni se povukli na polazne položaje, dok je bataljon iz s. Radinović još prije napada rokirao na položaj zapadno od s. Kordići.

Oko 11 sati istoga dana neprijatelj je pokušao odbaciti Brigadu sa njenih položaja napadajući sa dva pravca: od s. Plavci prema koti 692 i putem od s. Visoča prema Kordićima. Napad je odbijen i neprijatelj se povukao na svoje polazne točke. Poslije neuspjelog napada na naše položaje u toku čitavoga dana neprijatelj nije bio aktivan, te su naše snage zanoćile na položajima koje su držali u toku dana.

Oko 12 sati 12. VII. jedan bataljon Zumberačkog P. Odreda, prema telefonskom naređenju ovoga Štaba, zauzeo je položaje kod s. Reštovo sa zadatkom osiguranja lijevoga boka naših snaga.

Ostale snage Zumberačkog P. Odreda kontrolišući dodijeljeni im sektor nisu naišle na neprijatelja na našoj oslobođenoj teritoriji.

13. VII. oko 9 časova neprijatelj je ponovno napao naše jedinice na položajima kod s. Kordići sa pravca Plavci — kota 692 i uspio iznenadnim obuhvatom sa lijevoga boka odbaciti naše jedinice sa položaja. Po napuštanju položaja kod s. Kordići Brigada je zauzela sa dva bataljona položaje: na Gordinoj Gori sjeverozapadno od s. Kordići, a sa jednim bataljonom kod crkve Sv. Ilije. Bataljon Odreda povukao se prema Sošicama.

Brigada je zanoćila sa jednim bataljonom na Gordinoj Gori, jednim kod crkve Sv. Ilije, dok je jedan povučen u Jezernice kao brigadna rezerva.

14. VII. Brigada je dobila zadatak da napadne neprijatelja u zajednici sa I. Brigadom VIII. Divizije u s. Kordići, a po istjerivanju istoga iz Kordića, da produži sa napadom na s. Visoče. U napadu neprijatelj je protjeran iz s. Kordića, ali napad na s. Visoče nije uspio i jedinice su rokirane na položaje kod Sv. Ilije, da bi izvršile napad na neprijatelja koji se nalazio na koti 632 istočno od s. Badovinci. Napad na te položaje vršen je sa dva bataljona, ali nije uspio i jedinice se povukle na polazne položaje.

Na desnom krilu naših jedinica nalazile su se I. i II. Brigada VIII. Divizije koje su čitav dan vodile upornu borbu sa neprijateljem na položajima Sv. Nikola — kota 632. Da bi se te jedinice odmorile povučene su unazad na odmaranje dok je Brigada »Franje Ogulinca-Selje« prema zapovijesti Operativnog Štaba za Zumberak zanoćila na predstražnom položaju na liniji Radinović — Sv. Ilija — s. Kordići — s. Jezernice.

15. VII. neprijatelj je oko 11 časova napao na bataljon Brigade »Franje Ogulinca-Selje« koji je bio u Kordićima i uspio ga potisnuti. Bataljon se je povukao na bezimenu kotu sjeverozapadno od s. Kordići.

Bataljon Zumberačkog P. Odreda držao je položaje u Sošicama. Ostale jedinice Zumberačkog P. Odreda napale su jednu

neprijateljsku kolonu kamiona koja se je kretala cestom od Oštrca prema Krašiću i nanio neprijatelju gubitke.

16. VII. prema zapovijesti Operativnog Štaba za Zumberak imao se u 18 sati preduzeti napad svim snagama na cijelom frontu u cilju protjerivanja neprijatelja u pravcu Dvorišća i Prekrižja. Brigada »Franje Ogulinca-Selje« u tom napadu dobila je zadatak obrazovanja divizijske rezerve na prostoru Radinović — Sv. Ilija. No pošto se je neprijatelj već u toku dana sa glavnim snagama povukao prema Prekrižju, ostavivši na položajima samo manje snage, koje su se povukle ne upustivši se u borbu, postavljeni ciljevi postignuti su bez borbe. Po povlačenju neprijatelja Brigada »Franje Ogulinca-Selje« zanoćila je sa dva bataljona u s. Kordići, a sa jednim u Radinoviću, dok je I. Brigada VIII Divizije zanoćila na sektoru Oštrca.

Neprijatelj se je u toku noći povukao u svoje polazne baze prema Krašiću i Ozlju.

17. VII. Brigada je rokirana na odmor na sektor G. i D. Lokvica.

Dobivene zadatke u toku ovih borbi Brigada je izvršavala djelimično. Ovo radi premorenosti u dugotrajnim borbama i pokretima, te oskudici u municiji.

U toku ovih borbi neprijatelj je pretrpio gubitke od strane jedinica ove Divizije: 25 mrtvih i 55 ranjenih. Od materijala nije ništa zaplijenjeno.

Naši gubici: 7 mrtvih, među kojima komandir čete Babić Ivan, 17 ranjenih, među kojima Laić Milan, zamjenik komandanta bataljona, Maslak Ivan, komandir čete, Jedvaj Dragutin, komesar čete, te 3 nestala borca. Svi iz Seljine Brigade.

Od oružja izgubljen je jedan p. mitraljez i 7 pušaka.

Utrošeno municije: 8.550 metaka za puške i automatska oruđa, 50 mina za t. bacač i 100 za laki bacač.

U toku ovih borbi Brigada se je dosta slabo držala radi premorenosti boraca, jer su u toku 40 dana vođene borbe i vršeni pokreti. Pored toga Brigada je bila slabo opskrbljena sa municijom »Mauser«, ručnim bombama i minama za bacač. Slabo se je pokazao I. Bataljon te Brigade, jer je bio iznenađen na položajima kod Kordića 13. VII. radi slabog obezbjeđenja. Komandant tog Bataljona pozvan je na odgovornost i smijenjen sa dužnosti.

Izdavane zapovijesti u toku ovih borbi bile su realne, samo što Stab Brigade često puta nije obraćao pažnju na pripremu boraca prije polaska na zadatak. Donašane odluke o novonastalim situacijama bile su dosta dobre i nije bilo većih grešaka.

Saradnja pratećih oruđa, koliko su imala municije, bila je dobra. Primjena fortifikacije nije zadovoljavala. Veza je funkcionisala dosta dobro.

Pouke koje se mogu izvući iz ovih borbi:

1.) U frontalnim borbama protiv neprijatelja primjenjivati što više fortifikaciju.

2.) Položaje osiguravati slanjem patrola i izviđača na sve strane, a ne samo frontalno prema neprijatelju.

3.) Na položaju kad nema borbe ne držati sve snage, nego samo osmatrače, da se ne bi trpili nepotrebni gubici od neprijateljske artiljerije.

4.) U napadu na neprijateljske položaje koristiti što više manevar i stvarati dobar plan vatre za pomaganje boraca u napadu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
S.O.

Komandant-p.pukovnik:
M. Dasović

**STAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 219/44
30. VII. 1944**

BR. 81

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O SARADNJI NIJEMACA, USTAŠA I ČETNIKA, O MJERAMA ZA ZAŠTITU ŽETVE I O PLANU NAREDNIH OPERACIJA¹

**STAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 417./26/VII 1944**

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. i P.O. HRVATSKE

Sa štabom našeg Korpusa nemamo veze od kako je otišao iz Like,² te nalazimo za potrebno da naš viši štab obavijestimo

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10—1/4, k. 1234.

² Štab 11. korpusa NOVJ krenuo je iz Like 18. a stigao u Gorski kotar 23. jula 1944. Glavni štab Hrvatske 20. jula obavijestio je Vrhovni štab NOV i POJ, da je premještaj izvršen »sa ciljem pojačavanja uticaja Štaba korpusa na Istru i neposrednije rješavanje problema G. Kotara« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119 4 i 119/10).

0 životu i radu naše divizije, dok smo preduzeli i potrebne mjere da uspostavimo vezu sa štabom Korpusa.

Stanje kod naše Divizije sada je ovako:

a) Brojno stanje: (vidi pregled)³

b) Situacija:

1) *Opšta*: Sektor oslobođenog teritorija na kome djeluje ova divizija graniči neprijateljskim strategijskim komunikacijama i to: dijelom Unske: Gračac — Mazin — D. Lapac — Nebljusi — Bihać i dijelom Gacke: Gospić — Perušić — Lešće — Otočac. Na ovim linijama neprijatelj drži snage u: Gračacu, Lapcu, Krugama, Nebljusu, Bihaću, Petrovu Selu, Cudinu Klancu, G. i D. B.⁴ Potoku, Zalužnici, Otočcu, Lešću, Janjči, Perušiću, Osjeku,⁵ Budaku, Gospiću i Lovincu (prilog jačine i pregled sastava neprijateljskih snaga⁶). Pri jačoj upotrebi rečenih komunikacija neprijatelj koristi i pomoćne komunikacije koje prolaze kroz oslobođeni teritorij između rečene dvije komunikacije. Obadvije rečene komunikacije od životne su važnosti za neprijateljski front na Jadranu, radi čega ih neprijatelj čvrsto drži i osjetljiv je pri izvođenju akcija na ista.

Prisustvo jačih neprijateljskih snaga nastoje iskoristiti unutarjni neprijatelji (ustaše i četnici), a sada naročito četnici, koji su u zadnje vrijeme razvili aktivnu propagandu i oformljavaju izvjesne grupe. Naročito su aktivni u Lapačkoj i Gackoj Dolini. Oni imaju svojih uhoda na našem teritoriju, te nam otkrivaju bolnice, zemunice, raspored jedinica i mjesta štabova i drugih pozadinskih ustanova i izvještavaju o tome njemačke štabove. Četnika ima u njemačkim, ustaškim i raznim drugim uniformama. Njihov podli rad više nam škodi no ustaški.

Ustaše i četnici u odnosu na rad protiv partizana slažu se, pošto im se podudaraju njihove podle namjere. Međutim, odlaskom Nijemaca vjerujemo da bi se njihovi međusobni odnosi brzo pogoršali, a možda i pretvorili u oštru međusobnu borbu.

Ustaše i četnici vrše informativnu službu u korist Nijemaca, pa u cilju da lakše izvedu svoje podle namjere, daju Nijemcima neistinite podatke da bi ih angažovali u akciju na naš teritorij. Na primjer: navode da je izvršena jača koncentracija naših snaga, da je stvoren saveznički aerodrom na Krbavskom polju,⁷ gdje dolazi u većim količinama razni materijal, a najviše benzin namijenjen za proširenje južnog fronta prema

³ Vidi dok. br. 71.

* Gornjem i Donjem Babinom

⁵ Lički Osik

⁶ O neprijateljskim snagama u Lici vidi dok. br. 26.

⁷ Na Krbavskom polju bio je improvizovan aerodrom za prijem materijala od saveznika i transport ranjenika u bolnice u Italiji.

Liki. Nijemci i ako oskudni u pogonskom materijalu često nasjedaju smicalicama četnika i ustaša, vrše po njihovom traženju akcije, a oni to iskorišćavaju za svoju propagandu i ekonomski uništavaju narod.

Osjeća se izvjesna priprema svih zajedno rečenih neprijatelja da ugrabe za sebe ovogodišnju žetvu. Nijemci zbog opšte situacije u još okupiranim državama neće biti u mogućnosti da uobičajenim načinom oduzmu žetvu od ovih država, a potisnuti iz žitnice Ukrajine, biti će prisiljeni na ovakve akcije, dok će ih četnici i ustaše svesrdno potpomagati u nadi da nas ekonomski oštete i time olakšaju svoju situaciju po odlasku Nijemaca.

Usjevi u Lici ove godine jesu odlični i dosta je svega zasijano — zasađeno. Radne snage ima prilično, ali divizija, s obzirom na svoje i neprijateljske snage, a naročito s obzirom na veličinu sektora, neće biti u punoj mogućnosti da potpuno zaštiti ovogodišnje usjeve, a time bi mnogo i politički izgubili.

2.) *Posebna situacija:*

a) Kod neprijatelja: *ustaše*: moral slab i u daljem opadanju.⁸ Ovo zbog toga, što smo uspjeli da uništimo veći dio aktivnih ustaša, te su sadanje njihove bojne većim dijelom popunjene prisilnom mobilizacijom i u akcijama se popunjavaju privremeno naoružanom milicijom. Pozadina na koju su za sada orijentisani sve to manje im vjeruje i mrzi ih, pošto su ih u većem dijelu nagovorili na pljačku našeg stanovništva u zadnjoj ofanzivi⁹ i izjavili da su našu Diviziju uništili. Ova laž je bila kratka, pošto su u kratkom vremenu poslije ofanzive zadobili nekoliko snažnih udaraca na svim mjestima a naročito u pozadini, u kojim je akcijama oduzet veći dio opljačkanog blaga od naroda, koga je u dobrom broju bilo i kod mještana, koji su učestvovali u pljački.

Legioneri.¹⁰ moral dobar, kao i borbenost.

Četnici: vrlo slaba borbenost, a velike ambicije. U tim redovima su većinom plašljivci, ljudi slaba karaktera i beskičmenjaci, koji za svoju ideju ne žele se boriti i plaše se partizana.

b) *Kod naše divizije*: stanje se je vidno popravilo u svakom pogledu. Ovome je doprinijelo: zadovoljavajuća ishrana, dobita u dovoljnoj mjeri, odjeća i obuća, godišnje doba i povoljne atmosfere prilike, povoljan razvoj opšte situacije, nekoliko uspješnih akcija u zadnje vrijeme i planski politički rad po jedinicama, kao i vojnički. Neprekidne borbe ometale su nas da

⁸ Vidi tom V, knj. 31, bojnu relaciju Zapovjedništva Operativnog područja Velebit od 9. avgusta 1944.

⁹ Vidi dok. br. 85.

¹⁰ Odnosi se na njemačku 392. legionarsku diviziju (o rasporedu i dejstvima njenih jedinica vidi dok. br. 41/3, k. 74 u Arhivu V.M.).

bolje učvrstimo disciplinu i stručno znanje u jedinicama, radi čega ima još dosta nedostataka a naročito pri manevarskim borbama, zbog slabosti nižeg starješinskog kadra. Nastojimo i pored svih poteškoća da i ove nedostatke otklonimo.

Od odlaska Korpusa naš rad bio je orijentisan na:

1) Raspodjelu pridodatih nam jedinica iz organskog sastava Korpusa (art. divizionu i inženjerskog bataljona).

2) Tješnji kontakt sa aero-bazom, savezničkim predstavnicima, upravama bolnica, područjima i pozadinskim vlastima, sa kojima smo održali sastanke i uskladili zajednički rad u odnosu njihovom na rad divizije i obratno.

3) Čišćenje neprijatelja sa sektora Ljubovo¹¹ da bi ponovo aktivizirali aerodrom, u čemu smo i uspjeli, te se i hrana i ostale potrebe ponovo dobivaju.

4) 22 ov.mj. napali smo neprijatelja u Vrhovinama — Crnoj Vlasti i Čudin Klancu i nakon vođene borbe dan i noć uspjeli smo zauzeti Vrhovine, Crnu Vlast i Mali Obijaj, dok Klanac i pored sadejstva savezničke avijacije nije nam uspjelo zauzeti. U Vrhovinama i Crnoj Vlasti uhvaćeno je 30 artiljerijskih konja, nešto oružja, priličan broj sprema i hrane, sanitetskog materijala — instrumenata i drugih sitnica.¹²

Naš rad u glavnom je orijentisan na zaštitu aerodroma, od koga smo u dosta velikoj mjeri zavisni, ali i pored ovoga dok se ukaže povoljan momenat vršimo aktivne operacije, tako da smo, s obzirom i na neprijateljsku djelatnost, takorekuć redovno u borbi.

Raspored naših snaga je sada: jedna brigada na sektoru Ljubovo, jedna na sektoru Krbavica i jedna na sektoru Homoljac — Prijeboj, Odred na sektoru Kamensko, a štab sa jedinicama u neposrednom organskom sastavu u Debelom Brdu.

Svi štabovi u glavnom zadovoljavaju. Manje nedostatke sistematski otklanjamo i u tome ne nailazimo na veće poteškoće, pošto je volja kod svih dobra.

Na osnovu izloženog predlažemo i molimo:

1) Da se za zaštitu žetve ojača ovaj sektor sa jedinicama IV. ili VIII. Korpusa u što kraćem roku, zbog toga što na sektorima rečenih korpusa žetva ranije sazrijeva te mislimo da ima mogućnosti da te jedinice pomognu nam u zaštiti žetve na ovome sektoru.¹³

¹¹ Vidi dok. br. 85.

¹² Vidi dok. br. 83.

¹³ U prvoj polovini avgusta upućena je u Liku (Prijeboj — Uvalica) 2. brigada 8. divizije a krajem mjeseca na područje Gračaca 9. divizija 8. korpusa NOVJ (opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 35. divizije Štabu 11. korpusa NOVJ od 23. avgusta 1944. i operacijski dnevnik Štaba 9. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 56—2, k. 824 A).

2) Da se rasmotri izvođenje operacija širih razmjera, uz jače sadejstvo savezničke avijacije na sektoru: Lapac — Kruge Nebljusi — Drenovača — Bihać sa jedinicama IV., V. i VIII. Korpusa, ili veće operacije sa jedinicama XIII., VIII. i XXXV. Divizije na sektoru Gacke Doline. Akcija na sektoru Gacke Doline lakše je izvodljiva i potrebno je manje snaga a postigao bi se veći uspjeh politički, vojnički i ekonomski, a naročito politički, pošto bi se razbilo četničko grupisanje i oformljivanje te pružila mogućnost šire mobilizacije.

3) Da se od Saveznika traži jače i češće tučenje četničkih garnizona koje će ih demoralisati, pošto je veliki broj istih u zabludi u pogledu odnosa Saveznika prema nama.

4) Da se od višeg štaba pozovu na predaju svi prisilno mobilisani ustaše sa određenim im za to rokom, poslije toga, u koliko se ne odazovu zadnjem pozivu, će se smatrati kao i aktivne ustaše — koljači i sa njima podjednako postupati.¹⁴

¹⁴ Predsjednik Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije Josip Broz Tito uputio je 30. avgusta 1944. pripadnicima domobranskih i četničkih formacija slijedeći poziv: »lako je već nekoliko puta upućen poziv svim hrvatskim domobranima, slovenskim domobrancima i zavedenim četnicima da napuste okupatora i pređu na stranu Narodno-oslobodilačke vojske, ipak izgleda da taj poziv oni, kojima je upućen, nisu shvatili ozbiljno i nisu svijesni posljedica, koje ih čekaju po završetku rata:

1. Svi oni, koji će se zateći poslije 15. septembra 1944. u oružanim formacijama domobranstva, četnika i drugim neprijateljskim oružanim formacijama i koji se bore protiv Narodno-oslobodilačke vojske, bit će izvedeni pred ratni sud i suđeni kao izdajice naroda i kažnjeni najstrožom kaznom. Kao olakšavajuća okolnost uzimat će se u obzir, ali samo za pojedince, neke naročite teškoće da pređu na vrijeme u Narodno-oslobodilačku vojsku.

2. Prelaženje na stranu Narodno-oslobodilačke vojske ili predavanje oružja i spremne može se vršiti svugdje gdje ima naših jedinica Narodno-oslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Jugoslavije. Sve naše jedinice dobile su o tome tačne upute.

3. Nama je vrlo dobro poznato, da su se složile ustaše i neki reakcionarni pristaše Mačeka, da se čim više pojačava domobranstvo, da se ono ne predaje Narodno-oslobodilačkoj vojsci, već da do kraja izdrži na strani okupatora, da sačeka Saveznike pomoću kojih žele preuzeti vlast u Hrvatskoj i spriječiti Narodno-oslobodilačku vojsku i Partizanske odrede Jugoslavije i Narodno-oslobodilački pokret da ostvare svoje ciljeve za koje se bore. Svaki onaj, koji vjeruje tim glupostima, jako će se prevariti.

Saveznici se neće miješati u naša unutrašnja pitanja. Narodno-oslobodilačka vojska i Partizanski odredi Jugoslavije bore se na strani Saveznika protiv istog neprijatelja i Saveznici neće pomagati izdajice, već narod koji se bori protiv okupatora.

4. Nitko nas neće sprečavati da kaznimo izdajice naroda i sluge okupatora.

5) Ako opšta situacija ne dozvoljava akcije po našim predlozima, tada molimo da se bar naš sjeverni sektor, tj. Prijeboj — Poljanak dodijeli IV. Korpusu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.D. Politkomesara:
Stevo Ilić

Komandant, potpukovnik,
N. R. Grubor

BR. 82

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU U. KORPUSA NOVJ O RAZMJEŠTAJU NEPRIJATELJSKIH SNAGA U LICI I O ORGANIZACIONOM STANJU I RADU DIVIZIJE¹

ŠTAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 417/26-VII. 1944.

Opći Vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec juli
1944. godine.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

I. **Operativna situacija:** U proteklom mjesecu raspored neprijateljskih snaga, promjene i djelovanja istih, na sektoru naše divizije bili su: 4. ustaški djelatni stajaći zdug u Gospiću većim dijelom snaga nalazi se na prostoru Perušić — Š. Kula — L. Osik — Bilaj.²

III. ustaški stajaći zdug (novoformirani od odbranbenih bojni) sjedište u Gospiću, a snage raspoređene po garnizonima Gospić — L. Osik — Perušić — Brušane — Rizvanuša i Kosinj.

5. Svi oni, koji pomažu domobrane, četnike i druge da služe i dalje okupatoru, isto tako će doći pred ratni sud i biti kažnjeni.

Pozivam posljednji put sve zavedene koji služe okupatoru i slušaju izdajice, da se trgnu barem u posljednjem času i donekle isprave svoj zločin prema narodu«. (»Naprijed«, organ KP Hrvatske, od 4. septembra 1944.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10—3/4, k. 1234.

² i ³ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 26.

III. bojna 846. pukovnije 392. leg. (Plave) Divizije, nalazi se na prostoru Čudin Klanac — Babin Potok. XIX. ustaška bojna raspoređena na liniji Crna Vlast — Vrhovine. Na sektoru Otočac — Brlog nalaze se I. i II. bojna 846. pukovnije 392. leg. divizije.¹ Na prostoru Lešće — Janjče — Sinac — Zalužnica nalaze se snage sastavljene od novomobilisanih milicionera i jedan bataljon (t.zv. Karadorđe) četnika. Na prostoru L. Petrovo Selo — Vaganac nalazi se VIII. ustaška bojna (Cazinska). Neprijatelj je u proteklom mjesecu iz gore navedenih garnizona vršio neke manje ispade na oslobođeni teritorij, a jednom prilikom sa jačim snagama potpomognut sa motorizacijom neprijatelj je izvršio ispad preko Korenice u Kravsko polje.⁴ Cilj neprijateljskih ispada je bio: uznemiravanje naših snaga, ometanje normalnog rada u našoj pozadini, da pljačka pozadinu i da ugrožava aerodrom. Prilikom prodora u Kravsku dolinu svrha mu je bila da odvuče naše snage od garnizona Perušić — L. Osik — Lešće, jer smo ih bili ugrozili.⁵ U toku ovog mjeseca na komunikaciji Gračac — Gospić i Karlobag — Gospić — Otočac nije bilo pokreta većih neprijateljskih snaga, jedino bio je saobraćaj međugarnizonski. Na komunikaciji Otrić — Srb — Lapac — Bihać također nije bilo većeg saobraćaja, a i što ga je bilo bio je jači u pravcu Bihaća, nego u pravcu Otrića — Knina.

Naša divizija u proteklom mjesecu vodila je borbe ofanzivnog karaktera i to: na liniji S. Kula — Perušić — Janjče — Vrhovine — Babin Potok — Čudin Klanac i Ličko Petrovo Selo," te partizanskim djelovanjem na komunikaciji Lapac — Srb.⁷ Izvršene su dvije operacije sa snagama cijele divizije i uz sadejstvo savezničke avijacije,⁸ te nekoliko manjih akcija i prepada. Gotovo u toku cijelog mjeseca naša divizija imala je inicijativu u svojim rukama, jedino što je neprijatelj prodorom u Kravsku dolinu preuzeo inicijativu na kratko vrijeme.

II. Organizacija štabova jedinica:

a) U štabu divizije nastale su sljedeće promjene: politkomesar štaba divizije drug Simo Mrda ranjen je u akciji kod S. Kule 9. VII. o.g. i nalazi se u bolnici na liječenju. Za v.d. politkomesara štaba divizije postavljen je drug Stevo Ilić, do tada na dužnosti komesara III. brigade. Mjesto informativnog oficira štaba divizije popunjeno je i postavljen je na tu dužnost drug Radovan Zec, do tada v.d. komandanta 4. bataljona III. brigade.

⁴ Vidi dok. br. 27.

⁵ i ⁸ Vidi dok. br. 26, 27, 42, 84 i 85.

⁶ Vidi dok. br. 85 i 86.

⁷ Na toj komunikaciji dejstvovao je Lički NOP odred (Arhiv V.I.I., reg. br. 18—1.5, k. 569).

b) U štabu I. brigade za ob. oficira postavljen je drug Pražić Sreten, dosadašnji politkomesar bataljona iste brigade.

Za v.d. politkomesara III brigade postavljen je drug Rudolf Bašić dotadašnji politkomesar iste brigade.

Za v.d. pomoćnika komesara III. brigade postavljen je drug Stevo Grubišić, dosadašnji politkomesar bataljona iste brigade.

Za ob. oficira III. brigade postavljen je drug Milojko Tomić, dosadanji pomoćnik politkomesara bataljona.

Štabovi brigada u svom sadanjem sastavu uz manje nedostatke koji nisu neotklonjivi, te uz pomoć i kontrolu štaba divizije zadovoljavaju.

Štabovi bataljoni prosječno zadovoljavaju, ali još uvijek nedostaje im dovoljno iskustva i rutine u komandovanju i vođenju jedinica. Naročito u ofanzivnim operacijama nedostaje im samoinicijative. Pri izvršenjima zadataka osjeća se da često precjenjuju objektivne poteškoće. U posljednjim borbama izgubljeno je dosta komandnog kadra, naročito nižeg, a na njihovo mjesto uzdignut je i uzdiže se novi kadar od boraca. Niži komandni kadar uopće u diviziji još uvijek se nedovoljno osjeća starješinom i ne uživa kao takav dovoljan autoritet. Naročito kod nižeg komandnog kadra osjeća se posljedica malog vojničko-teoretskog znanja.

III. Formacijsko stanje:

Vidi se iz priloženog izvještaja.

U toku ovog mjeseca formirana je diverzantska četa, a rasformirana radna četa ove divizije.

IV. Brojno stanje jedinica i naoružanje prilaže se.⁹

V. Pregled socijalno-nacionalnog sastava prilaže se.¹⁰

VI. Vojničko stanje:

1. Komandovanje:

a) Odnos štabova prema borcima od zadnjeg izvještaja popravio se vidno. Štabovi imaju veće povjerenje u svoje jedinice kao i u niži komandni kadar. Autoritet štabova kod boraca popravljaju se u pozitivnom smislu. Disciplinacija s formalne strane dosta je dobra, ali borbena disciplina još uvijek nije na visini. Zadaci postavljeni pred jedinice — borci izvršavaju se, ali se opaža da ni komandni kadar ni borci ne ulažu sto postotno znanje i trud pri izvršavanju.

b) Odnos viših i nižih štabova dosta je dobar. I pored sistematskog rada u otklanjanju familijarnosti u štabovima, još

* i ¹⁰ O brojnom stanju, socijalnom i nacionalnom sastavu Divizije vidi dok. br. 71.

uvijek se osjećaju tragovi iste, ali radom vjerujemo da će isti brzo iščeznuti.

c) Odnos unutar našeg štaba dobar je. U štabovima brigada i bataljona odnosi su uglavnom dobri. Stapski sastanci održavaju se, ali ne redovito već po potrebi.

d) Naš štab pružio je pomoć nižim štabovima putem sastanaka i pismenim direktivama. Na održanim konferencijama štabova brigada u štabu divizije i konferencijama u štabovima brigada, na kojima su prisustvovali komandant i komesar ove divizije, davata su konkretna uputstva za rad u jedinicama, ukazivano je na dosadašnje nedostatke u radu, otklanjanje istih i analiziranost operacija. U akcijama i operacijama slati su članovi ovog štaba radi ukazivanja i davanja direktne pomoći.

e) U našem štabu odnos užeg štaba prema referentima dobar je i pravilan. U štabovima brigada uglavnom također je dobar.

2. U cilju podizanja stručnog znanja starješinskog kadra, pri štabu divizije održava se vodničko-desetarski kurs. U ovom mjesecu završen je peti takav kurs sa vrlo dobrim uspjehom. Održava se također i minobacački kurs, koji je također završio sa vrlo dobrim uspjehom. Održan je i niži sanitetski kurs i rezultat je zadovoljavajući. Svi ovi kursevi i dalje se održavaju.

Obuka boraca izvođena je po četama i bataljonima. Ova obuka nije sistematska i intenzivna, jer se često prekida uslijed pokreta i operacija. Obuka u artiljerijskom divizionu je redovita i planska. Kod jedinica pri ovom štabu (četa za vezu, izviđačka četa, diverzantska četa i straža i kuriri) obuka se održava redovno i planski. Minerska odjeljenja upotrebljavaju se sistematski i sa priličnim uspjehom.

3. Moral jedinica i izdržljivost popravio se i popravlja se i dalje. Naročito pozitivno na moral jedinica utječe vojno-politička situacija u svijetu i ofanzivno djelovanje naše divizije, a na izdržljivost što su popravljeni ekonomski uslovi.

4. U vođenim borbama zapazilo se da nema uzajamnog potpomaganja jedinica, manevarska sposobnost jedinica još uvijek se ne izražava jasno, razlog su slabe veze i opterećenost boraca sa materijalom i oružjem, uslijed malog brojnog stanja nižih jedinica. Pomanjkanje samoinicijative i teoretskog znanja kod nižeg komandnog kadra omogućava da se sve pozitivne okolnosti iskoriste do maksimuma u našu korist. Obezbjeđenje položaja i vlastita osiguranja jedinice još uvijek nisu na visini, te se i u ovom mjesecu dogodilo nekoliko puta da je neprijatelj iznenadio jedinicu. Budnost na položajima još uvijek je nedovoljna. Organizacija i disciplina vatre još nije postignuta, vatra se otvara bez komande i na dosta veliko odstojanje, te u

gonjenju neprijatelja ne kombinuje se sa pokretom. Fortifikacija, maskiranje i prikriveno držanje položaja, još uvijek se ne praktikuje potpuno i uvijek, iz razloga što borcima nije dovoljno prikazana važnost istog, a rukovodioci (poneki) skloni su podcjenjivanju tih radnji. U ofanzivnim radnjama jedinice su energičnije i udarnije, a i sposobnije nego u odbranbenim. Glavni nedostatak je u tome, što niži komandni kadar postavljajući se linijski i frontalno vjeruje da će održati položaj i pravac zatvoriti, a ne praktikuje manevar i ofanzivne radnje u odbrani. Na ovaj nedostatak ukazivano je na konferencijama i direktno na položaju.

5. *Specijalne službe:*

a) Veza: korištene su telefonske, kurirske i radio veze, a ponekad i relejne. Veza još uvijek ne ispunjava sve uslove, a naročito kod štabova brigada u operacijama. Optička veza nije dovoljno korištena. Glavni nedostatak ovakvog stanja veze jest nestručna sprema osoblja, pomanjkanje dovoljne količine i kvaliteta materijala.

b) Informativna služba vrlo je slaba, spora, neprecizna, nepouzdana i nije sistematska. Do sada ova služba nije dala pozitivnih rezultata. Razlog što ta služba u jedinicama nije još razvijena. Postavljanjem informativnog oficira divizije i novog kadra u nižim jedinicama vjerujemo da će se ta služba popraviti.

c) Sanitet dosta je dobro organizovan, a i u toku proteklog mjeseca prilično je popunjen sa nižim sanitetskim kadrom. Kvalitet našeg kadra u stručnom pogledu nije na dovoljnoj visini. Održava se bolničarski kurs kako je gore spomenuto.

6. *Ishrana jedinica:*

U proteklom mjesecu bila je uglavnom dobra i redovita. U operacijama nije redovita iz razloga, što kadar koji je odgovoran za nabavku namirnica i donošenje hrane na položaj nema dovoljno prakse. U kvalitetu ishrane nedostaje soli i povrća. Obuća i odjeća u toku prošlog mjeseca, naročito odjeća, znatno se popravila.

7. Zdravstveno stanje popravilo se. Zaraznih bolesti nije bilo. Higijenske mjere pri logorovanju provodaju se. Bilo je oboljenja želudca, zbog nestašice soli i u nedostatku vitamina.

Napomena: Dobiveno je sa Korduna i Banije 40 konja za potrebe ove divizije, ali svi ti konji su došli bolesni, šugavi i ozlijeđeni i u vrlo lošoj kondiciji, te su upućeni na liječenje u marvenu bolnicu, koja je osnovana, i tamo se i sada nalaze. Međutim u operacijama ovog mjeseca zarobljeno je od nepri-

jatelja priličan broj konja, te se sada ne osjeća velika manjkavost ni u tovarnim ni u sprežnim grlima.

U toku mjeseca bilo je nekoliko dezertera, ali većina od njih pohvatana je od komandi mjesta i ostalih pozadinskih organizacija i vraćeni su u jedinice.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. Politkomesara:
Stevo Ilić

Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

(M. P.)

BR. 83

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA CUDIN KLANAC, GORNJI I DONJI BABIN POTOK. CRNU VLAST I VRHOVINE'

STAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 418/26-VII-1944

Dostavlja se operativni
izvještaj za operaciju
izvršenu 22. ov.mj. na
Cudin Klanac—Babin Po-
tok—Crnu Vlast i Vrhovine.—

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

1.— Teren na kojem je izvršena operacija i na kojem su se nalazila neprijateljska utvrđenja i uporišta uglavnom je nepokriven, a zemljište je mekano, uglavnom livade i oranice. Prilaz terenu, odnosno položajima je pokriven šumom i moguć je neprimjetan. Preko ovog sektora prolazi komunikacija Otočac — Vrhovine — Babin Potok — Pl. Leskovac. Na ovom terenu ima dosta kuća koje nisu čvrsto građene, ali mogu da posluže kao zaklon od puščanog zrna. Neprijateljski položaji bili su utvrđeni gustim pješačijskim rovovima i suhim bunke-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 47—1/5. k. 1234.

rima (zidanim od kamena i drva, pokrivenim i maskiranim granjem i sijenom). Sekcija Gospić 1 : 100.000.—

2.— I., II. i III. brigada, artiljerijski divizion (dvije cijevi haubičke i jedna poljska, dva protukolska topa 47 mm). Od III. brigade jedan bataljon ostavljen je na sektoru Ljubovo, a jedan na sektoru Turjanski, zaselak Sječivica, čiji zadatak je bio osiguranje od pravca Kule i Čanka. Od II. brigade jedan bataljon ostavljen je na Prijeboju sa zadatkom osiguranja od pravca Ličkog Petrovog Sela. Sadejstvovala je i saveznička avijacija u jačini 6 aparata, odnosno 3 aparata navraćala su se dva puta.

3.— Borba je vođena sa III. bojnom 846. pukovnije 392. divizije (»Plave«), naoružane sa 9 šaraca, 3 topa i 3 teška bacača, te strojnicama i puškama, jačine (borbeni dio) oko 400 vojnika, XIX. ustaškom bojnom IV. Stajaćeg ustaškog djelatnog zdruga, jačine 450 vojnika. U borbu je stupilo pojačanje, jačine dva tenka, 3 blinde i još nekoliko motornih vozila sa 300 pješadije, 2 brdska topa, 1 bacačem. Kojoj jedinici pripadaju ovi dijelovi nije poznato, a stiglo je iz Otočca.-'

4.— Neprijatelj drži uporišta Cudin Klanac — Babin Potok — Crna Vlast — Vrhovine, a ova uporišta mu služe za osiguranje Gacke doline i garnizona Otočac. Iz ovih uporišta neprijatelj je vršio česte ispade prema slobodnoj teritoriji i ugrožavao nama vezu sa Kordunom.

Sopstvena definitivna odluka: napasti neprijatelja na Čudinom Klancu, G. i D. Babinom Potoku, zauzeti pomenuta mjesta i produžiti energičnim gonjenjem u pravcu Vrhovina — Zalužnice i Otočca i uz sadejstvo savezničke avijacije nanijeti neprijatelju što više gubitaka.

5.— 21. VII. 1944. u 12 časova izdata je pismena zapovijest koja se dostavlja u prilogu.³

6.— Borba je počela u 7.15 časova 22. VII. 1944. g. na Cudinom Klancu.

7.— I. i II. brigada do 7 časova zauzele su polazne položaje za napad i to: II. brigada sa jednim bataljonom k. 873 — Končarev Kraj, a sa dva bataljona liniju Vrelina — k. 923. I. brigada liniju položaja Bogdanović — k. 1000 — k. 1082 — Beli Vrh. Divizijska artiljerija 200 metara sjeverno od ceste Homoljački Klanac — Babin Potok na prvom poljskom putu koji se odvaja od te ceste. Tačno u 7 časova saveznička avijacija otpočela je sa bombardovanjem i mitraljiranjem neprija-

³ Napadnutom neprijatelju — koji je prema ocjeni Zapovjedništva Operativnog područja Velebit bio u teškom položaju — pošle su u pomoć 32. i 34. ustaška bojna pravcem Široka Kula — Kuzmanovača — Turjanski (Arhiv V.M., reg. br. 7/1—83, k. 58).

' Vidi dok. br. 64.

teljskog uporišta Čudin Klanac — k. 940 — Babin Potok. Mitraljirala je do 7,30 časova, u kojem momentu su dijelovi II. brigade otpočeli napad i to jednovremeno na položaje k. 940 i na položaje k. 828. Ovi dijelovi napadali su pod neprijateljskom pješadijskom, bacačkom i topovskom vatrom. Koncentrišući bacačku vatru i potpomognuti pješadijskom, te uz pomoć savezničke avijacije (koja je demoralisala neprijatelja) i naše artiljerije u prvom naletu uspjeli su zbaciti neprijatelja sa k. 940 i iz prednjih bunkera i kuće na okuci ceste Čudin Klanac — Pl. Leskovac. Dijelovi koji su napadali od pravca Končarev Kraj na k. 828 bili su tučeni bočnom vatrom neprijatelja, koji se nalazio na sjeveroistočnoj padini Kose, i frontalno vatrom sa k. 828, te su bili prisiljeni da se povuku u šumu zapadno od Končareva Kraja uz cestu. Odmah po odlasku avijacije, tj. oko 8.15 časova, neprijatelj je pod zaštitom koncentrične bacačke i topovske vatre izvršio protunapad na k. 940 i uspio ju ponovo zauzeti, odbacivši naše snage prema polaznim položajima. Pri zauzimanju ove kote sa strane naših dijelova, isti su pretrpjeli osjetne gubitke od neprijateljske vatre, a djelomično i od avijacije, te nisu bili u stanju da održe u rukama ovaj položaj, a naročito zato, jer nisu bile potpomagane od III. brigade, koja još u to vrijeme nije bila stigla na određeni položaj — Kosu. U 8.45 časova I. brigada prešla u napad i uz pomoć bacačke vatre uspjela je da neprijatelja odbaci sa svih položaja koji se nalaze sa južne strane komunikacije Babin Potok — Vrhovine — Otočac i to: k. 827 — k. 793 — Crna Vlast — k. 1074 (Panos) — ž. st. Vrhovine i M. Obijaj (k. 835). Po zauzimanju ovih položaja, dijelovi I. brigade gonili su neprijatelja sve do Rudopolja i zapadne ivice Vrhovina, te su držali ove položaje čvrsto u rukama sve do 13 časova. Neprijatelj se povukao u pravcu V. Ogradka i na k. Perušić, odakle je davao žestok otpor. U 9.15 časova dijelovi III. brigade sukobili su se sa neprijateljem na sjevernoj padini k. 911 — Metla i u naletu neprijatelja izbacili iz rovova oko ceste i istog gonili do padina k. Perušić. U 9.20 časova od Metle preko Krive Drage — Stajina jedan bataljon III. brigade, izbio je na Kosu, gdje se sukobio sa neprijateljskim manjim dijelovima koje je odbacio i potom zauzeo sjeveroistočni rub šume, a neprijatelj se zadržao u rovovima koji su se nalazili 100 metara južno od kuća G. Babina Potoka. Sa položaja k. 940 neprijatelj je pokušavao u toku dana da napada snage II. brigade koje su se nalazile na južnim padinama Crnog Vrha i sjevernim padinama k. 940, ali u tome nije uspijevaao, jer je bio odbijen. U 13 časova jedna neprijateljska motorizovana kolona u jačini 2 tenka, 3 blinde i još nekoliko motornih vozila sa oko 300 pješadije iz Otočca

preko Zalužnice došla je kao pojačanje i napala je snage I. brigade na ž. st. Vrhovine, a neprijatelj sa k. Perušić napao je naše dijelove na M. Obijaju i Crnoj Vlasi. Poslije jednosatne borbe ovi dijelovi su se povukli prema k. 1074 i Vrtlini i neprijatelja zadržali na liniji k. 827 — k. 793 — M. Obijaj — ž. st. Vrhovine. U isto vrijeme tj. oko 13.50 časova neprijatelj u jačini oko 150 vojnika od pravca k. Perušić i D. Babinog Potoka pokušao je napadati naše dijelove na Metli, ali je odbijen. U 17 časova pod zaštitom koncentrične bacačke i artiljerijske vatre i potpomognuti pješadijskom vatrom naših dijelova sa Kose, snage II. brigade ponovo su izvršile napad na k. 940, neprijatelja sa iste uz gubitke protjerali i na njoj se zadržali sve do povlačenja. Neprijatelj je poslije toga tukao artiljerijskom i bacačkom vatrom k. 940 i položaje na sjeveroistočnom rubu šume Kose, a vatrom iz automatskih oružja sprječavao svaki pokušaj nadiranja preko polja ka svojim položajima. 23. VII. o.g. u 1 sat jedan bataljon i dvije čete drugog bataljona III. brigade sa pravca Kose napali su neprijatelja u G. Babinu Potoku, ali u napadu nisu uspjeli, jer je neprijatelj organizacijom položaja i planom vatre onemogućio svaki prilaz svojim položajima preko polja.

Radi ekonomije snaga, neprijateljske upornosti, pojačanja koje mu je stiglo i manjih izgleda na uspjeh ove operacije, obustavljen je daljnji tok iste i izdato je naređenje jedinicama za povlačenje i smještaj sa novim zadacima i to: I. brigada na sektor Cuića Krčevina — Prijeboj — Homoljački Klanac, II. brigada Krbavica, III. brigada Ljubovo — Jagodnje — Svračkovo Selo.

8.— Postavljeni ciljevi djelomično su postignuti. Neprijatelj je bio odbačen iz Vrhovina, Panosa, Crne Vlasi, M. Obljaja i D. Babinog Potoka, te sa k. 940. Neprijateljski gubitci u ljudstvu 52 mrtva, 95 ranjeno i 5 zarobljeno. Zaplijenjeno je 24 puške, 1 puškomitraljez, 1 signalni pištolj, 2.500 raznih metaka, 16 mina za teški bacač, 1 ispravan telefon, 62 ručne bombe, 2 gas maske, 10 pari cipela, 17 kompletnih uniformi, 100 čakšira novih, 21 cebe, 14 šinjela, 20 pari veša, jedna apoteka sa sanitetskim materijalom i priborom, 23 tegleća i jahaća konja sa zaprežnim priborom i amovima, 4 kola, 1 komplet kuhinja (poljska) i još druge sitne ratne spreme. Uništen je jedan sanitetski kamion sa sanitetskim postrojenjem i jedan teretni kamion.

9.— Naši gubitci: 8 mrtvih, 69 ranjenih (većina lakše ranjeni) i 5 nestalih. Oštećen je jedan puškomitraljez, a jedan puškomitraljez i jedna puška izgubljeni (puškomitraljez i puška je sa borcima koji su nestali). Među ranjenima su: Butković

Mate, komandant 4. bataljona II. brigade, komesar 1. bataljona II. brigade Bojević Ratko, komandir čete II. brigade potporučnik Orlić Dragan, komandir čete II. br. Kajfež Marijan, komandir čete II. brigade potporučnik Aleksa Tatalović, komandir čete II. brigade Filipović Mile, komandir čete II. brigade Mile Sojat, komesar čete II. brigade Tomić Simo, komesar čete II. brigade Tibljaš Branko, zamjenik k-dira čete II. brigade potporučnik Turina Slavko, zamjenik k-dira čete II. brigade Balas Jovo, referent saniteta 1. bataljona II. brigade Marijan Dane, komandir čete I. brigade Mikulić Joso, potporučnik u I. brigadi First Vlado, vodnik u I. brigadi Baić Vlado i vodnik Mavrinc Fabijan. Poginuli: potporučnik iz II. brigade Pejnović Branko, oper. oficir bataljona.

10.— Utrošeno je municije 19.450 metaka mitraljeskih, puškomitraljeskih i puščanih, 60 mina za teški bacač, 45 mina za laki bacač, 130 ručnih bombi, 42 nagazne mine, 79 tempirnih granata 100 mm, 96 udarnih granata 75 mm, 29 granata za protukolski top 47 mm i 14 granata za top 37 mm.

11.— U ovoj akciji naročito su se istakli: sanitetski vod II. brigade kao cjelina u svom požrtvovanom radu za izvlačenje ranjenika i brigada oko istih. Pojedinci: potporučnik k-dir čete u II. brigadi Aleksa Tatalović istakao se u hrabrosti, kao ranjenik nije htio napustiti svoju jedinicu sve dok ista nije bila predana u sigurne ruke, komesar bataljona Bojević Ratko, koji nije htio od prve rane da ode sa položaja, dok nije bio i drugi put ranjen, a i u samoj borbi služio je za primjer. Zamjenik referenta saniteta 4. bataljona drugarica Anka Vraneš, koja je ranjena previjala ranjene drugove na položaju i tek potom dala se previti sama i otpremiti sa položaja. Komandir 1. čete Filipović Mile, koje je teško ranjen hrabrio svoje borce i u borbi se držao primjerom. Svi gore navedeni drugovi su iz II. brigade i biće pohvaljeni od strane ovog štaba naredbom.

12.— Jedinica i lica koja su se slabo držala u ovoj borbi i koja bi trebalo kazniti nije bilo.

13.— Kritički osvrt: Ovakva akcija šire razmjere uzeta je radi toga, što je bila obećana veća saradnja avijacije, tj. obećano je više aparata i dulje djelovanje od strane saveznika.

Pripreme za ovu operaciju bile su dovoljne i na vrijeme izvršene kod I. i II. brigade, dok kod III. brigade radi toga što je kurir zakasnio i donio u štab brigade zapovijest tek 22. ov. mj. u 7.15 časova, nisu bile temeljite ni dovoljne.

Odluke i izdate zapovijesti bile su realne.

Upravljanje i rukovođenje operacijom bilo je otežano i izvršenje ideje manevra u samom početku nije postignuto radi

toga što nedolaženje III. brigade u određeno vrijeme imalo je za posljedicu da prvi nalet nije dao očekivane rezultate.

Štab II. brigade nije pravilno shvatio sadejstvo sa avijacijom i nije vršeno pravilno obilježavanje zauzetih tačaka, što je prouzrokovalo da smo imali manjih gubitaka, većinom lakše ranjenih, od savezničke avijacije.

Upotreba svih vrsta oruđa bila je pravilna.

Sadejstvo artiljerije i avijacije, s obzirom na teren, bilo je otežano, pošto je putanja zrna u padnom uglu ugrožavala aparate.

Odvajanje od neprijatelja bilo je organizovano, uspješno i bez gubitaka.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. Politkomesara:
St.⁴ Ilić

Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

(M. P.)

BR. 84

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE NA LINIJI
BILAJ — RIBNIK — LICKI OSIK — ŠIROKA KULA — PE-
RUŠIĆ — JANJCE'

ŠTAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ

Br. 418/1, 26. VII. 1944. g.

Dostavlja se operativni
izvještaj za izvedenu o-
peraciju na sektoru Š.
Kula—L.Osik—Perušić—
Janjče 9. i 10. VII. o.g.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

1.— Operacija je izvršena na sektoru Bilaj — Ribnik —
L. Osik — S. Kula — Perušić — Janjče. Teren uglavnom pro-
hodan, mjestimično pošumljen, kršovit i brdovit. Južni sektor.

⁴ Stevo

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br
43—1/5. k. 1234.

490'

tj. Perušić — L. Osik — S. Kula — Bilaj — Ribnik podesniji je za odbranu nego za napad, jer je predteren uglavnom nepokriven i ispresijecan mnogim komunikacijama. Sektor Janjče pogodan za napad, jer je pokriven gustom šumom i moguć je neprimjetan prilaz. Neprijatelj je bio na svim položajima utvrđen suho zidanim bunkerima i pješadijskim rovovima. Najutvrđeniji položaj je na Marinoj Glavi. Na sektoru na kome se izvodila operacija ima dosta puteva sposobnih za saobraćaj, a preko istog prolazi komunikacija i željeznička pruga Gospić — Perušić — Otočac i komunikacija Osik — S. Kula — Ljubovo. Sekcija Gospić 1 : 100.000.

2.— I., II. i III. brigada ove divizije, dva bataljona Ličkog Partizanskog Odreda, pridodata dva bataljona Zadarskog Part. Odreda, inženjerski bataljon Korpusa i jedna baterija divizijske organske artiljerije uz sadejstvo savezničke avijacije.

3.— 31., 32., 34. ustaška bojna i 16. odbranbena bojna. Dijelovi legionarske bojne iz Otočca, te novomobilisani vojnici (milicioneri). Ukupna jačina neprijatelja oko 2.000 vojnika.-

4.— Neprijatelj drži garnizone Ribnik — Bilaj — S. Kula — Osik — Perušić — Janjče i Gospić i položaje ž. st. Bilaj-Ribnik (k. 568) — Medovača (k. 609) — Zubar (k. 701) — Metla — Gradina (k. 912) — Karaula (k. 773) — Marina Glava (k. 775) — Lipova Glavica (k. 684) — k. 671 — V. Čardak (698) — M. Čardak (k. 696) — Vrščić (k. 670) — ž. st. Janjče (k. 675) — ž. st. Lešće (k. 710). Sa ove linije položaja neprijatelj je vršio česte ispade prema našim položajima i u našu pozadinu, sa ciljem uznemiravanja, ometanja normalnog rada, pljačke i ugrožavanja aerodroma.³

Sopstvena odluka: napasti neprijatelja na liniji Ribnik — Bilaj — L. Osik — S. Kula — Perušić — Janjče, a ako se pruže pogodni uslovi pristupiti likvidaciji Gospića, koristivši sadejstvo avijacije težiti da se što više uništi neprijateljskih vojnika.

5.— Zapovijest je izdata za ovu operaciju 9. jula 1944. g. pismena,⁴ a za vrijeme operacija prema razvoju situacije izdavana su usmena i telefonska naređenja.

³ Neprijateljske snage imale su slijedeći raspored: 31. i 32. ustaška bojna u Širokoj Kuli, jedna satnija 3. bojne 3. pošadnog zdruga držala je Zubar (k. 701). 34. ustaška bojna na liniji: Mali Čardak (k. 696) — V. Čardak (k. 698) — Lipova Glava (trig. 671), 4 km s.i. od Perušića. Doknadna bojna 4. SDZ na obezbjedenju komunikacije Perušić — Lešće i ustaška milicija (seoske ustaše) u Perušiću i okolini (vidi tom V, knj. 31, bojnu relaciju Zapovjedništva Operativnog područja Velebit od 9. avgusta 1944).

⁵ Vidi dok. br. 27. 85 i 87.

⁴ Vidi dok. br. 26.

6.— Borba je počela u 7.30 časova 9. jula 1944. godine.

7.— II. i III. brigada neprimjetno su se podvukle i zauzele polazne položaje za napad na vrijeme do 7 časova i to Crni Vrji (k. 786) — Vršak (k. 840) — Miloševac (k. 665) — Debeli Vrh (k. 903) — Tepšanovac (k. 852) — Senokos — k. 738 — Gradina (k. 882). Oko 7.30 časova I. brigada naišla je na neprijateljsku patrolu i manje predstražarske dijelove na liniji Boište — Pocrnici — Gostovača, ali je nesmetano ne osvrćući se na ove dijelove (jer su isti pobjegli) produžila pokretom i do 8 časova zauzela polazni položaj na Vijencu (k. 734) i jugozapadnu ivicu šume Selište. Sa ovih položaja II. i III. brigada uz pomoć artiljerijske i minobacačke vatre koja je bila koncentrisana na Karaulu (k. 773) i bočnom pješadijskom vatrom sa sjevernih padina k. 595 do 9 časova uspjele su ovladati Karaulom (k. 773) i k. 665, i do istog vremena bombaškim odjeljenjima, pješadijskom vatrom i uz potpomaganje minobacačke vatre, dijelovi III. brigade odbacili su neprijatelja sa Zubara (k. 701) i Metle. Oko 8.15 časova I. brigada bočnim napadom sa dva bataljona i jednim bataljonom frontalno uz potpomaganje minobacačke vatre, otpočela je napadati liniju položaja Vrščić — M. i V. Čardak i oko 9.30 časova uspjeli da ovladaju tim položajima. Sa ove linije položaja neprijatelj se povukao i zadržao na liniji Konjsko Brdo — Lipova Glavica (k. 671) — Marina Glava — S. Kula i ž. st. L. Osik — Gospić⁵. Oko 10 časova jedna neprijateljska kolona jačine jedne bojne⁶ pokušala je da ugrozi bok i leđa II. brigadi i krenula je u četnim kolonama od Lipove Glavice preko Hećimovića Brda — Sv. Trojice do k. 702 i prednjih kuća Jurišića. Jedan bataljon i jedna četa I. brigade i jedan bataljon II. brigade zajednički napali su neprijatelja oko Sv. Trojice i prednjih kuća Jurišića i prisilili ga na povlačenje u pravcu Lipove Glavice, na kojoj je neprijatelj u povlačenju ostavio jedan dio svojih snaga, a sa ostalima preko Glunčuške povukao se na Marinu Glavu, gdje se zadržao. Po zbacivanju neprijatelja sa malo prije spomenute linije položaja, jedinice su bez odlaganja krenule u gonjenje neprijatelja i zauzimanje Konjskog Brda — Lipove Glavice — S. Kule. I. brigada do 11 časova uspjela je da zbací neprijatelja sa Konjskog Brda i istog natjerala da se preko polja povuče prema Perušiću. II. i III. brigada uspjele su neprijatelja da protjeraju iz S. Kule i on se povukao jednim dijelom za L. Osik, a drugim dijelom

⁵ Navedenim pravcem povukla se 32. i dijelovi 31. ustaške bojne koja se prema izvještaju ustaške komande gotovo potpuno rasula (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—83. k. 58).

⁶ Odnosi se na 34. ustašku bojnu (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—83, k. 58).

u pravcu Marine Glave. U 11.45 časova jedan bataljon uz pomoć bacačke vatre jurišem uspio da zauzme Lipovu Glavicu, odakle je neprijatelj, pretrpjevši vidne gubitke, u paničnom bjekstvu povukao se u pravcu Perušića. Neprijateljske snage koje su se nalazile do tada neprimijećene na sjeveroistočnim padinama Ravnog Vrha i Glunčuše, izvršile su kontranapad na Lipovu Glavicu i uspjele da pokrenu dijelove I. brigade sa iste, ali u tom momentu dijelovi I. brigade energičnim rukovodstvom zadržani su na padinama Lipove Glavice i uz pomoć koncentrisane bacačke vatre i bočnim djelovanjem II. brigade ponovo su neprijatelja zbacili sa Lipove Glavice i isti se povukao padinama Ravnog Vrha i Marine Glave prema Perušiću. Oko 18 časova dijelovi II. brigade uz pomoć koncentrisane bacačke i artiljerijske vatre uspjeli su da zbacе neprijatelja sa Marine Glave i isti se povukao preko ceste na položaje zapadno od s. Prvanci. U toku 9. VII. neprijatelj je pokušavao u dva navrata da napadne naše dijelove na položajima Zubar — S. Kula i Konjsko Brdo, uglavnom svi ovi pokušaji ostali su bez uspjeha, jer je neprijatelj bio odbijen. U 22 časa neprijatelj se nalazio na liniji položaja Kujinjača (648) — k. 603 — Grabovača — Vučjak (k. 747) — k. 780 — Lisičev Vršak (k. 736) — Gradina (683) — L. Osik — duž. želj. pruge L. Osik — Gospić. Naše snage nalazile su se na liniji: Zubar (701) — Čukovac — Š. Kula — Marina Glava — Lipova Glavica — Konjsko Brdo i manji dijelovi u toku noći nalazili su se i u Perušiću. U 23 časa dijelovi III. brigade izvršili su napad na L. Osik, ali uslijed lošeg vremena, međusobne nepovezanosti i radi toga što je neprijatelj organizovao odbranu i dovukao pojačanje nisu uspjeli da zauzmu L. Osik. U to vrijeme izdato je naređenje I. brigadi da sa svojim snagama krene na sektor Janjče, neprijatelja da napadne i goni prema Gackoj dolini. Oko 13 sati dijelovi Zadarskog Odreda uspjeli su protjerati neprijatelja iz Ribnika i gonili su ga do ž. st. Bilaj-Ribnik, gdje su se zaustavili, jer su naišli na jači i organizovaniji otpor od pravca Bilaja. Ovi dijelovi zadržali su se na sektoru Ribnika do 22 časa, kada su se bez ikakvog pritiska neprijatelja povukli u pravcu Počitelja.

10. VII. dijelovi I. brigade u 7 časova napali su neprijatelja na liniji ž. st. Janjče — k. 689 — Janjče i nakon jednosatne borbe uz gubitke po neprijatelja uspjeli su neprijatelja potisnuti sa tog položaja i dalje ga gonile vatrom i pokretom prema ž. st. Lešće, gdje se neprijatelj pokušao zadržati, ali nije uspio, već je i sa tog položaja, tj. Čardak (789) i k. 710 bio protjeran i povukao se prema Gackoj dolini. Naše jedinice su ga gonile i zadržale se na liniji Turčin Vrh (923) — k. 567 — istočne padine Ogorelog griča (736). Na ovom sektoru u toku

cijelog dana nije bilo značajnih promjena. Jedna neprijateljska kolona jačine jedne satnije iz Vrhovina preko Vučjaka i želj. prugom pokušala je da napadne ove položaje (uz pomoć artiljerije), ali bez uspjeha. Na sektoru Marina Glava — Š. Kula — Zubar neprijatelj je također u toku dana pokušao da napada, ali bez uspjeha.⁷ Oko 9 časova jedna neprijateljska kolona jačine jedne bojne sa jednim brdskim topom uspjela je bez jačeg otpora da se probije od Crne Vlasti preko Turjanskog — Oštrog griča (1053) — Dumana — Golog Vrha — Čanka — Pocrnića — Uremovića — Konjskog Brda u Perušić.⁸ Ovoj bojni suprotstavili su se dijelovi I. brigade, tj. jedan bataljon koji se nalazio na sektoru Oštri grič — Duman. Otpor je bio vrlo slab, jer je neprijatelj uspio da donekle iznenadi ovaj bataljon kao i brigadnu komoru, koja se u tom momentu nalazila u pokretu prema brigadi i neprijatelj ju je zatekao na istočnim padinama Ivčevića Kose.

U 14 časova neprijateljska grupa nepoznate jačine sa motorizacijom stigla je do Korenice i kretala se dalje komunikacijom Kerenica — Bunić." U tom momentu izvršena je pregrupacija snaga i to: II. brigada prebačena je na sektor Bunić — Pisačuša — Mrsinj, sa zadatkom da napadne neprijateljsku kolonu i da zatvori pravac Bunić — Ljubovo. Dijelovi ove brigade stupili su u kontakt sa neprijateljem sa položaja Javornik (776). III. brigada sa dva bataljona postavila se na komunikaciju S. Kula — Ljubovo, sa zadatkom zatvaranja tog pravca, a ostali dijelovi te brigade zadržani su na liniji Zubar — Metla.

9. i 10. VII. saveznička avijacija u jednom navratu bombardovala je Gospić i u toku dana u nekoliko navrata mitraljirala Gospić i Perušić, te kontrolisala komunikaciju Otočac — Perušić — Gospić — Gračac.¹⁰

8. Ishod borbe: Postavljeni ciljevi uglavnom su postignuti. Zadatci su djelomično izvršeni. Linija položaja i neprijateljska uporišta Lešće — Janjče — Vršak — V. i M. Čardak — Konjsko Brdo — Lipova Glavica — Marina Glava — Karaula — Gradina — S. Kula — Ribnik — Metla — Zubar i Perušić zauzeta su i neprijatelj je sa ove linije položaja i uporišta, pre-

⁷ Vidi dok. br. 127, 129 i 130.

⁸ U namjeri da olakša položaj ustaša, komanda njemačke 392. legionarske divizije je naredila komandantu 846. puka da u sadejstvu sa 19. ustaškom bojnom dejstvuje u bok i pozadinu 35. divizije. Prvi bataljon 846. puka prodirao je pravcem: Babin Potok — Turjanski — Čanak — Podovi — Perušić, a uporedo s njim pošla je iz Vrhovina 19. bojna (Arhiv V.I.I. reg. br. 7/1—83, k. 58).

⁹ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 27.

¹⁰ Vidi dok. br. 126 i 128.

trpjevši osjetne gubitke, povukao se. Neprijatelj je imao 123 mrtva, 126 ranjenih i 5 zarobljenih vojnika. Zaplijenjeno je 57 pušaka, 5 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza, 15.000 metaka, 10 mina za bacač, 9 brdskih kazana, 1 protivkolski top, 1 pištolj, 76 bombi ručnih, 16 tovarnih i teglećih konja, te mnogo druge vojničke spremne, obuće i odjeće.

9. Naši gubici: 11 mrtvih, 27 ranjenih, 20 nestalih i 1 zarobljen. Među ranjenima je komandir čete I. brigade Bubalo Nikola, zamjenik referenta saniteta bataljona I. brigade Došen Marica, st. vodnik II. brigade Kauzlarić Vinko, komesar čete II. brigade Ladić Ilija, komandir čete II. brigade poručnik Mamula Sava. Neprijatelj je zarobio 12 konja I. brigade sa samarima.

10.— Utrošeno municije: 35.200 metaka za mitraljeze, puškomitraljeze i puške, 80 ručnih bombi, 150 mina za teški bacač, 75 mina za laki bacač, 100 metaka za protukolske puške, 18 nagaznih mina, 90 tempirnih granata 100 mm, 42 granate 75 mm, 15 granata za protukolski top.

11.— U ovim borbama nije se naročito istakao ni pojedinac niti jedinica kao cjelina, koje bi trebalo pohvaliti, a nije bilo ni izrazito lošeg držanja koje bi trebalo kazniti.

12.— Kritički osvrt: Operacija je bila dobro pripremljena — pripreme su izvršene na vrijeme. Odluke i izdate zapovijesti bile su realne.

Upravljanje i rukovođenje operacijom bilo je pravilno.

Komandovanje nižim jedinicama nije se dobro snašlo (očitovalo se u tome, što nije pravilno ocijenilo situaciju kad se neprijatelj povlačio i što su sporo donášali odluke u vezi postupka pri istom), manevrisanje i odsijecanje neprijatelja uglavnom nije primjenjivano, što je neprijatelju omogućilo da se preko otvorenog tj. nepokrivenog terena izvuče sa manjim gubicima (neprijatelj kada je odstupao iz Kule, da je III. brigada od pravca Čukovca bila brža i aktivnija, bio bi neprijatelj pretrpio osjetljivije gubitke).

Upotreba svih vrsta oružja bila je uglavnom dobra. Naročito upotreba bacača bila je odlična pri napadu na Lipovu Glavicu i Marinu Glavu. Bacačka vatra bila je precizna. Upotreba pješadijske vatre nije u svim momentima bila pravilno u taktičkom pogledu upotrebljena.

Uzajamni rad između pješadije i teškog oružja bio je pravilan i potpun. Sadejstvo avijacije u taktičkom smislu nije mnogo pomoglo, jer je djelovanje iste bilo nepotpuno i uopće nije djelovalo na rad pješadije. Djelovanje avijacije moralno je djelovalo na neprijatelja demorališući ga. Taktički i borbeni

postupci nižih starješina i trupa nisu uvijek bili u skladu sa razvojem situacije, naročito u gonjenju neprijatelja, jer se neprijatelj gonio uglavnom vatrom, a ne kombinacijom vatre i pokreta. Koordinacija rada među jedinicama bila je dosta dobra.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. Polikomesara:
Stevo Ilić

Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

BR. 85

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA SEKTORU SRDARI
— LJUBOVO — BUNIĆ — DEBELO BRDO — KUZMANO-
VACA — KRBAVICA¹

STAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ

Br. 418/2. 26. VII. 1944. g.

Dostavlja se operativni
izvještaj za vođene borbe
11, 12 i 13. ov.mj.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

1.— Borbe su vođene na sektoru Srdari — Ljubovo — Bunić — Debelo Brdo — Kuzmanovača — Krbavica. Jugoza- padni dio sektora na kojem se vodila borba uglavnom je pošumljen, dosta neprohodan i za odbranu nepodesan. Sjevero- istočni dio sektora slabije pošumljen, prohodan, veći dio rav- nica, podesan za odbranu. Sjeverozapadni dio mjestimično pošumljen, brdovit, podesan za odbranu. Preko prostora na ko- jem su vođene borbe ima više komunikacija. Glavne su Kore- nica — Bunić — Ljubovo i Čanak — Kozjan — Ljubovo. Spo- rednije Bunić — Krbavica, Bunić — Debelo Brdo, Bunić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 44—1/5, k. 1234.

— Pišač, S. Kula — Jagodnje — Podlapac. Sekcija Gospić
1 : 100.000.

2.— Borbu su vodili dijelovi II., I. i III. brigade ove divizije.

3.— Borbe su vodene sa dijelovima 16, 31, 32. ustaške bojne i 35. legionarske bojne, naoružani pored pješadijskog naoružanja jednom poljskom baterijom i imali su 32 motorna vozila, od toga oko 12 tenkova, ostalo kamioni.²

4.— 10. ov.mj. neprijatelj u jačini jedne bojne sa 32 motorna vozila preko Korenice probio se u Bunić — Debelo Brdo.⁵ Sa tim svojim probijem ugrozio je leđa naših jedinica, koje su vršile operacije na sektoru Perušić — S. Kula i ugrozio aerodrom.⁴ Na temelju takve situacije naše snage napustile su pritisak i napadanje na gore spomenutom sektoru i pregrupisale se kako bi novim rasporedom mogle da tuku i ovog neprijatelja u Debelom Brdu i spriječe ga u slobodnom kretanju i pljački naših sela. Neprijatelj iz S. Kule, osjetivši da su naše snage na tom sektoru oslabljene, napada u pravcu Ljubova, sa ciljem da se spoji sa kolonom u Debelom Brdu.

Onemogućiti neprijatelju da se spoji preko komunikacije Kula — Bunić, onemogućiti mu da se nesmetano razvija na sektoru Debelo Brdo i nanijeti mu što više gubitaka.

5.— Zapovijesti i naređenja izdavati su preko telefona prema razvoju situacije.

6.— Borba je otpočela u 10 časova 11. ov.mj. na sektoru S. Kula.

7.— Tok borbe:

11. VII. o.g. neprijatelj u jačini jedne bojne napao je dijelove III. brigade na liniji položaja Zubar (701) — Metla — S. Kula i potpomognut artiljerijskom i minobacačkom vatrom uspio je da potisne naše snage, koje su se zadržale na liniji Bilo (k. 811) — Mašljenovac (787) — Kurjak, te Jezeranski Vrh — Tepšanovac — Srdari, na kojim položajima dijelovi te brigade su zanoćili. Snage II. brigade koje su se nalazile na zapadnim padinama iznad Bunića i na položajima Javornik — Murgovača vodile su manje borbe u toku dana sa neprijateljem koji je sa manjim snagama pokušavao da iz Debelog Brda nadire prema Buniću. Oko 16 časova neprijatelj je uspio da zbací naše snage sa Javornika i Murgovače, te se naše snage povukle

² O neprijateljskim snagama koje su učestvovala u tim borbama vidi primjedbu br. 5 uz dok. br. 42.

⁵ Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 27.

⁴ i • Opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, bojnu relaciju Zapovjedništva Operativnog područja Velebit od 9. avgusta 1944.

u pravcu Sijanove Kose. Dva bataljona koja su bila upućena u pravcu Korenice, sa zadatkom da napadnu neprijatelja u Korenici, povratili se jer neprijatelja nije bilo u Korenici.

12. VII. o.g. neprijatelj je napao položaje III. brigade na liniji Bilo (811) — Mašljenovac (787) — Kurjak — Jezeranski Vrh — Srdari⁵ i nakon kraće borbe (oko 10 časova) uspio je da potisne naše snage prema Liscu i Cubrića stanu. Neprijatelj je dalje pratio pokretom i vatrom naše desno krilo, koje je bilo na Liscu, i uspio je da ga zbaci sa Lisca, a potom je neprijatelj u jačini od 300 vojnika preko Jelovače i Ošipove Glave nadirao i prisilio je na povlačenje naše snage koje su se nalazile na liniji Tepšanovac — Srdari. Borba se vodila sve do 16 časova i prestala je na liniji k. 830 — Orlovica (1110) — V. Lisina (1318). Po zauzeću položaja Srdari — Rakići neprijatelj je nadirao preko Ljubova prema Buniću. Naš bataljon koji se nalazio iznad Bunića povukao se u pravcu Crnog Vrh i prebacio se na Pisačušu, gdje je zajedno sa dijelovima koji su se nalazili na Javorniku zatvarao pravac Bunić — Kozjan i Bunić — Krbavica. Naše snage zanočile su na liniji Srnećak (1019) — Ravne Drage — V. Lisina — Ljutik i Pisačuša — Murgovača — Javornik, te dva bataljona na prostoru južno od Vrpila.

13. VII. 1944. g. u 7 sati neprijatelj je napao naše položaje na liniji Srnećak — Ravne Drage — Matarica — Palež — V. Lisina.⁶ Borba se vodila od 7 sati ujutro do 18 časova. Neprijatelj je imao namjeru da nabaci naše snage na Podlapačko polje, ali u tome nije uspio. Naše desno krilo držalo se vrlo dobro i branilo je položaje uporno, ali pod jačim pritiskom i radi toga što je nestalo municije, oko 18 časova naše snage povukle su se u pravcu Jelovog Venca — M. Lisine — Zelića Drage i Mačkovog Vrh.

Jedna kolona oko 9 časova krenula je od pravca Debelog Brda cestom prema Vrpilama. Naše snage koje su se nalazile na Pogledalu (k. 809) dale su manji otpor i bile su odbačene u pravcu Grabušića. Neprijatelj je također sa snagama oko 200 vojnika pokušao nadirati preko Krbavice prema Sijanovoj Kosi, ali je bio odbijen. Manje neprijateljske snage sa pravca Kuzmanovače, preko zapadnog dijela Crnog Vrh, pokušale su napadati i napasti naše dijelove na Tromedi, ali su i tu bile odbijene.

8.— Postavljeni ciljevi nisu ispunjeni, niti zadatci izvršeni. Neprijatelj je uspio da potisne naše snage od komunikacije Kula — Ljubovo — Bunić, da ovlada istom, kao i položajima oko nje. Neprijateljski gubitci 59 mrtvih, 68 ranjenih. Zaplijenjeno je: 22 puške, 4.500 metaka, 9 mina za teški bacač, 50 ručnih bombi, 2 konja. Oštećen je jedan tenk.

9.— Naši gubitci: 4 mrtva, 10 nestalih. Izgubljen je jedan puškomitraljez, a jedan puškomitraljez je uništen od bacačke mine i oštećen jedan teški bacač.

10.— Utrošak municije: Utrošeno je oko 25.000 metaka mitraljeskih, puškomitraljeskih i puščanih, 200 mina za teški bacač i 80 za laki bacač, 15 granata za protukolski top i 20 metaka za protukolsku pušku.

11.— Imena učesnika — lica i jedinica koji su se za vrijeme ove borbe naročito istakli nije bilo, kao ni onih koji su se loše držali i koji zaslužuju kaznu. Jedinice kao cjelina dobro su se držale.

12.— Kritički osvrt: U ovim borbama taktički postupci nisu u svim situacijama bili pravilni. Očitovalo se u tome što je komandni kadar postavljajući se frontalno prema neprijatelju računao da će se uspješno suprotstaviti istom, dok topografski sklop zemljišta i razmjera snaga to nisu dozvoljavali, te se dogodilo da je neprijatelj uz manji pritisak, potisnuvši 12. VII. lijevo krilo naših položaja, ugrozio čitavu liniju položaja, te prisilio naše snage na povlačenje i došao u takav položaj da je diktirao pravac povlačenja.

Korištenje teškog oruđa nije bilo korisno ni potpuno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. Politkomesara:
Stevo Ilić

Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJA NA
KOMUNIKACIJAMA RAMLJANE — ŽELJEZNIČKA STANI-
CA LEŠĆE, PRIJEBOJ — PLITVIČKI LESKOVAC I CRNA
VLAST — VRHOVINE¹

STAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 418/3 26. VII. 1944

Dostavlja se kratak operativni
izvještaj o izvedenim akcijama
14. i 17. VII. o.g.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

- 14.VII.44. 1. — Akcija je izvedena na sektoru Crna Vlast
Vrhovine i Ramljane — Lešće. Sekcija Gospić
1 : 100.000.—
2. — Dva bataljona 1. brigade ove divizije.
3. — Borba je vođena sa dijelovima 16. ustaške
bojne i novoosnovane odbranbene bojne sastavljene
od novomobilisanih milicionera.
4. — Neprijatelj drži komunikaciju Otočac —
Vrhovine — Babin Potok i uporišta Vrhovine — Crna
Vlast — Babin Potok i Cudin Klanac.² Ova uporišta
neprijatelj je oslabio odvučavši jedan dio snaga, sa
kojima je prodro preko Korenice u Debelo Brdo —
Bunić i ovladao komunikacijom Š. Kula — Ljubovo
— Bunić — Debelo Brdo, s namjerom da ugrozi ae-
rodrom i da pljačka naša sela, te da rastereti nepri-
jateljska uporišta Perušić — Janjče, L. Osik, koja su
bila pritiješnjena od naših snaga.³

Naša odluka djelovanje u neprijateljsku poza-
dinu na liniji Vrhovine — Crna Vlast — Ramljane
da bi razvukli snage neprijateljske na liniji Debelo
Brdo — Bunić.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br.
46—1/5, k. 1234.

² Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 26.

³ Opširnije o tome vidi dok. br. 27, 42, 84, 85 i 87.

5. — Zapovijest je izdata usmena i telefonskom depešom.

6. — Borba je počela u 1 sat 14. VII. o.g.

7. — Dva bataljona 1. brigade upućena su, jedan na sektor Ramljane sa zadatkom da napadne neprijatelja na liniji Ramljane — Janjče — Lešće ž. st. Ovaj bataljon je krenuo iz Dumana i sukobio se sa neprijateljem južno od Ramljana na položaju Alana (811), odakle je neprijatelja potisnuo i gonio ga preko Ramljana prema Čardaku (789) i Turčin-Vrhu (k. 923), gdje je neprijatelj se zaustavio i organizovao otpor, bataljon se zadržao na padinama ovog položaja, odakle se pred zoru povukao.

Drugi bataljon je krenuo sa Zivulje preko Klanca — Bogdanovića za Crnu Vlast i napao neprijatelja koji se nalazio na položajima k. 827 i k. 793. Borba je vođena oko jedan sat, kada se neprijatelj u neredu povukao prema Babinom Potoku. Naše snage su se zadržale do dana u Crnoj Vlasti i odatle se povukle bez borbe.

8. — Postavljeni ciljevi djelomično su ispunjeni i zadaci izvršeni, jer je neprijatelj u toku dana pojačao ta svoja uporišta. Naneseni su neprijatelju gubici 8 mrtvih i oko 20 ranjenih. Zaplijenjena je jedna puška, 200 metaka, 5 ručnih bombi, 12 čebadi, 16 šatorskih krila i još nešto sitnije spreme, te 35 komada sitne stoke i 5 konja.

9. — Naši gubici: 6 ranjenih, od kojih je jedan na putu umro. Ranjen je komesar 3. čete 2. bataljona drug Uzelac Mićo i pomoćnik komesara iste čete drug Župan Pavao. Izgubljena je jedna puška i 600 metaka.

10. — Utrošeno je 1600 metaka po pješadijskim oruđima, 65 ručnih bombi i 20 mina za mali bacač.

11. — Imena učesnika lica i jedinica koji su se naročito istakli, kao i onih koji su se loše držali u ovoj akciji nije bilo. Dobro se držala 2. četa 2. bataljona ove brigade.

12. — Kritički osvrt: Bataljon koji je napadao nije bio dovoljno uporan pri gonjenju neprijatelja i frontalnim djelovanjem htio je da zbac neprijatelja sa Čardaka, premda su bili bolji uslovi da zaobiđe Čardak sa jugozapadne strane i da neprijatelju

ugrozi leđa i da na taj način ga prisili da napusti taj položaj.

17.VII.44.

1. — Akcija je izvedena na sektoru Prijeboj — Plitvički Leskovac. Teren uglavnom pošumljen i pogodan za napad. Obiluje sa vrtačama. Sekcija Gospić 1 : 100.000.—

2.— Borbu su vodila dva bataljona II. brigade ove divizije.

3.— Borba je vođena sa dijelovima III. ustaške bojne (Cazinske) jačine oko 400 vojnika.

4.— Obostrana situacija: Neprijateljske snage potisnule su dijelove brigade iz Prijeboja i ovladale istim, ugrozivši na taj način vezu između Like i Korduna. Sopstvena odluka: zajedno sa dijelovima Banijske brigade napasti neprijatelja i protjerati ga u polaznu bazu.⁴

5.— Zapovijest je izdata usmeno preko telefona.

6.— Borba je počela u 16 časova 17. ov.mj.

7.— Tok borbe: Neprijatelj je uspio potisnuti dijelove IV. banijske brigade i zadržao se u Prijeboju. Dva bataljona II. brigade preko Javornika (878) napali su neprijatelja u bok i uspjeli da ga protjeraju iz Prijeboja i gone sve dok nije pao mrak prema Ličkom Petrovom Selu. U momentu kada je neprijatelj bio potisnut iz Prijeboja pojavila se jedna neprijateljska grupa u jačini 100 vojnika na položaju Gusto (701). Ova grupa je došla od pravca Pl. Leskovac. Po izbijanju ove grupe jedan bataljon II. brigade orijentisan je prema ovoj grupi, istu je napao i protjerao prema Ličkom Petrovom Selu. Radi mraka obustavljeno je gonjenje na jednom i drugom pravcu i cijela brigada koncentrisala se na sektoru Prijeboj — Cujića Krčevina.

8.— Postavljeni ciljevi i zadaci izvršeni su. Neprijatelj je odbačen od Prijeboja u svoje polazne baze.⁵ Neprijateljski gubici su bili 8 mrtvih i oko 20 ranjenih.

9.— Naši gubici: 1 mrtav.

10.— Utrošeno municije: 2100 metaka za mitraljeze, puškomitraljeze i puške, 12 mina za teški bacač.

⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 42.

11. Imena učesnika — lica i jedinica koji su se naročito istakli, kao ni onih koji su se slabo držali u ovoj akciji nije bilo.

12.— Kritički osvrt: Taktički postupci komandnog kadra nisu bili pravilni. Postojala je mogućnost da se neprijatelju nanese više gubitaka, presijecajući ga na liniji Sorića Krčevina — Brnjina Kosica. Komandni kadar u ovoj akciji nije bio dovoljno energičan i u gonjenju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Stevo Ilić

Komandant potpukovnik:
N. R. Grubor

BR. 87

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 26. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PRAVCU ŠIROKA
KULA — LJUBOVO — BUNIC I ŠIROKA KULA — JA-
GODNJE — PODLAPAC'

ŠTAB
XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA
NOVJ
Br. 418/4 26. VII. 1944

Dostavlja se operativni izvještaj
za izvršenu akciju 15. VII. o.g.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

1.— Teren na kojem je akcija izvršena uglavnom je br-
dovit i pošumljen, slabo komunikativan, a mjestimično i ne-
prohodaan. Preko istog prolazi komunikacija Š. Kula — Lju-
bovo — Bunić i Š. Kula — Jagodnja — Podlapac. Teren po-
desniji za napad nego za odbranu. Sekcija Gospić 1 : 100.000.

' Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br.
44—1/5, k. 1234.

2.— Akciju je izvela I. brigada, a trebala je i III. brigada ojačana sa divizionom (koji je djelovao kao pješadijska jedinica), ali radi slabe veze III. brigada počela je sa napadom oko 1 sat i u prvom naletu nije uspjela likvidirati neprijatelja na svom pravcu, te se povukla. Kasnije u toku dana nije vodila borbu, već samo I. brigada.

3.— Borba je vođena sa dijelovima 19. i 35. ustaške bojne u jačini oko 450 vojnika, naoružanih sa dva teška bacača, dva šarca i oko 11 puškomitraljeza, te strojnicama i puškama.¹

4.— Obostrana situacija: Neprijatelj je držao liniju položaja Gradina — Srdari — Čardak — Konjski Vrh — Velonj — Goloura — Sove (1018) — Panos (987) — Kosa — Prosina (878) — Svračkovo Selo — k. 729 — k. 777 — k. 705 — Pišać — Bunić — Debelo Brdo. Neprijatelj je upadom u Krbavsko polje ugrozio našu pozadinu i imao je namjeru onesposobiti aerodrom, te pljačkati našu pozadinu.³ Naša odluka: Na sektoru Srdari — Ljubovo — Svračkovo Selo — Pišać napasti i likvidirati neprijatelja sa ciljem da bi ga presjekli od Krbavskog polja, kako bi bio prisiljen da se izvuče i nanijeti mu što više gubitaka.

5.— Zapovijest za ovu akciju izdata je direktivna radio depešom, a usmena preko članova štaba divizije.

6.— Borba je počela kod 3. brigade u 1 sat, a kod I. u 4 sata 15. VII. o.g. ¹

7.— III. brigada napala je od pravca Tolić — Vjenac — Podlapac neprijatelja na liniji Svračkovo Selo — k. 729 — k.

² O njemačko-ustaškim snagama koje su učestvovala u toj borbi rečeno je u bojnoj relaciji 1. zbornog područja slijedeće: »Oko 01.00 sati jedna jača skupina odmetnika (po nepotvrđenim podacima ciela I. brigada 35. divizije), napala je XXXI. bojnu IV S.D.Z., koja je osiguravala put Široka Kula — Bunić.

Napad je izvršen u području sela Rastići (3,5 km z. od Bunića) te XXXI. bojna koja je bila jako razvučena, nije mogla izdržati. U prvom sukobu, bojna je bila razčepljena i povukla se jednim dielom ka Buniću, a jednim dielom ka Širokoj Kuli.

Da bi se odmetnici protjerali i oslobodila cesta Široka Kula — Bunić, upućena je XXXIV. bojna IV. S.D.Z. sa postava kod Salamunića (3 km j. od Bunića). Ova bojna je međutim odmah u početku izvršenja dobivenog zadatka zapala u jaku unakrsnu vatru između dielova I. brigade sa sjevera i III. brigade sa juga, koje su izgleda imale namjeru spojiti se.

Tek kada je ova bojna zapala u veoma težak položaj, upućene su i ostale bojne (odnosi se na 19. i 32. ustašku bojnu i 1. bataljon 846. puka 392. divizije, nazvan još i bojna Krüger — prim. red.) sa postava na zapadnoj ivici Krbavskog Polja u napadaj.

Bojne su stigle blagovremeno, te je neprijatelju spriječeno sjedinjavanje i brigade su sa velikim gubicima odbačene na pravce odakle su i došle«. (Arhiv V.M., reg. br. 7/1—83, k. 58).

¹ Vidi dok. br. 84 i 85

705 — Pišać. Prednji dijelovi ove brigade sukobili su se sa neprijateljem, tj. sa njegovim predstražarskim dijelovima na k. 745 i nakon kraće borbe ovi dijelovi su bili odbačeni, nakon čega su snage ove brigade napadale neprijatelja na spomenutoj liniji i uspjele da ga potisnu iz Svračkovog Sela — k. 729 i iz s. Pišać. Neprijatelj se zadržao na liniji položaja k. 705 — k. 773 — k. 790 i k. 987 (Panos), odakle je neprijatelj davao žestok i organizovan otpor. III. brigada povukla se i odustala od daljnjeg napada u 3.45 sati.

I. brigada od pravca Kuzmanovača — Crni Vrh napala je neprijatelja na liniji Srdari — Čardak — Obsenica i u 4 sata otpočela je borbu na Čardaku. Nakon kraće borbe neprijatelj je bio protjeran od Obsenice i energičnim pritiskom u naletu zauzet je i Čardak (942). Neprijatelj koji se nalazio na sektoru Rakić — Čardak — Obsenica, bio je u jednosatnoj borbi razbijen i povlačio se u neredu u grupicama u više pravaca. Glavni dio snaga se povlačio preko Velonja na Golouru. Po razbijanju ovih snaga, dijelovi I. brigade osiguravši se od Bunića na bezimenim kotama istočno od Obsenice i od Kule na liniji Srdari — Tepšanovac produžili su gonjenje i napad u pravcu Velonj — Konjski Vrh — Goloura. Oko 6 časova neprijatelj u jačini jedne satnije od pravca Bunića napao je naše osiguranje istočno od Obsenice, ali je bio uz gubitke odbijen. Za to vrijeme naše snage zauzele su Golouru — Konjski Vrh i protjerale neprijatelja u pravcu Svračkova Sela. Neprijatelj je uz upornu odbranu povlačio se sa položaja na položaj prema Ratkovića poljani i Vukovirovića stanu i Srnećaku. Oko 10 časova neprijatelj u jačini jedne bojne (legionera) od pravca Svračkova Sela — Vukmirovića stana i Panosa kretao se prema Konjskom Vrh i Golouri te Obsenici. Sa ovim neprijateljem, koji je prihvatio njihove dijelove koji su odstupali, vođena je borba na prostoru Srnećak — Goloura — Velonj — Konjski Vrh — Obsenica sve do 15 časova, kada su naši dijelovi, ostavivši manje snage, povukli se preko Baračke Drage — Brezova dola u pravcu V. i M. Lisine. Dijelovi koji su ostavljeni na Golouri bili su sve do mraka na istoj. Sa ovom bojnom vođena je ogorčena borba i položaji su prelazili iz ruke u ruku nekoliko puta i posljednji put bojna je bila odbijena sa položaja Konjski Vrh — Goloura. Ista do mraka nije pokušavala da napada. Borba je završena u 15.30 časova.

8. — Postavljeni ciljevi nisu u potpunosti postignuti. Naneseni su neprijatelju veliki gubici i neprijatelj je vjerovatno uslijed tih gubitaka u toku noći 15/16 povukao se iz Krbavskog polja. Neprijateljski gubici: 56 mrtvih (od kojih je 39 nađeno na položaju) i oko 86 ranjenih. Zaplijenjeno je 29 pušaka, 6.600

metaka, 85 ručnih bombi, 16 mina od teškog bacača, 500 met. telefonskog kabla, 34 ranca sa raznom spremom i ostale spreme kao: šatorskih krila, ćebadi, porcija itd.

9.— Naši gubici: 3 mrtva i 9 ranjenih, 4 nestala i 5 dezertirali. Poginuo je operativni oficir 1. bataljona I. brigade Suđuković Branko i vodnik 1. bataljona I. brigade Draganić Branko. Ranjen je komandir baterije potporučnik Vlatković Dušan i pomoćnik komesara Svilar Stojan.

10.— Utrošak municije: 18.120 metaka mitraljeskih, puškomitraljeskih i puščanih, 104 ručne bombe, 28 mina za teški bacač i 50 mina za mali bacač. Izgubljen je jedan tal. puškomitraljez u jurišu na Velonj.

11.— Dobro se držali uglavnom borci 1. i 2. bataljona I. brigade, a naročito se istakla 2. četa 2. bataljona, koja je na juriš odbacila neprijatelja, a pri ponovnom neprijateljskom napadu, istoga sačekala na vrlo bliskom odstojanju i odbacila ga bombama.

12.— Ni lica ni jedinica koji su se slabo držali u ovoj akciji i koje bi trebalo kazniti nema.

13.— Kritički osvrt: Pripreme za ovu akciju nisu bile potpune, niti je bilo ugovoreno vrijeme za zajednički napad obiju brigada, što je prouzrokovalo da nije neprijatelj potučen u onakvoj mjeri kako je trebalo, jer djelovanjem I. brigade neprijatelj je doveden u kritičan položaj i da je III. brigada u toku dana bila aktivna neprijatelju bi bili naneseni mnogo veći gubici.

Upravljanje i rukovođenje borbom kod I. brigade bilo je energično i pravilno. Komandovanje više i niže snašlo se je dobro.

Borbeni postupci bili su pravilni.

Upotreba sviju oružja bila je pravilna i potpuna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. Politkomesara:
Stevo Ilić

Komandant, potpukovnik
N. R. Grubor

BK. 88

NAREĐENJE ŠTABA 4. KORPUSA OD 27. JULA 1944. ŠTABOVIMA 7, 8. i 34. DIVIZIJE U VEZI SA FORMIRANJEM JEDINICA¹

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Br. 340/44
Dne 27. jula 1944

ŠTABU VII, VIII i 34. DIV.

1.) Borce Istrane, koji se nalaze u jedinicama našeg Korpusa, ne treba rasipati po jedinicama, već ih treba držati zajedno u jednoj jedinici (desetini i vodu). Treba također nastojati da im se dade komandni kadar uzet između njih i da se uzdižanju kadra kod Istrana posveti najveća pažnja.

Analogno ovome može se postupiti i sa Talijanima, gdje za to ima uslova.

2.) VII. Divizija formiraće II. Banijski Odred od 2 bataljona.² Jedan bataljon toga odreda treba djelovati u »Trokutu«, a jedan između pruge Sunja — Dubica i rijeke Save. Za ovaj odred treba izabrati dobar komandni kadar, jer je teren dosta težak i zadaci koje će ovaj odred dobivati složeni su i važni.

Odred se treba popuniti sa terena na kojem djeluje.

3.) Štab VIII. Divizije narediće odmah formiranje 5. bataljona u svojoj I. i II. brigadi. Ovi bataljoni neće odlaziti sa divizijom prilikom njenog odlaska sa Korduna, već će djelovati jedan na sektoru prema Karlovcu, a jedan na sektoru prema Tounju, Oštarijama i Josipdolu. Ovi bataljoni djelovaće partizanski, tj. prodiraće što dublje u neoslobođenu teritoriju i tamo napadati neprijatelja, a manje se zadržavati na graničnom sek-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—9, k. 426.

² Drugi banijski NOP odred formiran je 7. avgusta od 4. bataljona 1. odreda i jednog novformiranog bataljona. Komandant Odreda bio je Mile Martinović a politički komesar Dragan Rula (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 7. divizije Štabu 4. korpusa NOVJ od 26. avgusta 1944).

toru oslobođenog teritorija. Operativni štab za ova dva bataljona biće postavljen naredbom.

Bataljoni će biti povremeno smjenjivani drugim bataljonima iz brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, pukovnik:

(M. P.)

BR. 89

**IZVJEŠTAJ ŠTABU 8. DIVIZIJE OD 27. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA PRILIKOM PRELAZA DI-
VIZIJE I RANJENIKA IZ SLOVENIJE NA KORDUN¹**

**STAB VIII. UDAR. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE**

Opr. Br. 43/44.
27. jula 1944. g.

28. 7. 44
Op. 218/44
14-VII — 22-VII

Operativni izvještaj:
za prelaz naše Divizije
iz Slovenije na sektor
Korduna.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj o vođenju borbi prilikom prebacivanja naše Divizije na sektoru Korduna. Naša III Brigada prilikom prebacivanja ranjenika sa Zumberka na Kordun vodila je borbu 14 ov. mj. na pruži Gornje Dubrave — Generalski Stol. Jačina neprijatelja bila je jedna satnija legionara potpomognuti jednim teškim bacačem. Namjere neprijatelja bile su da prođu iz Generalskog Stola prema Ogulinu, ne znajući za naše namjere sukobili se s našim snagama.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 44—1/5, k. 1234.

Naše namjere bile su osigurati transport ranjenih partizana te za eventualni nailazak neprijatelja odbiti ga i uništiti. III i IV bataljon III brigade prihvatio je borbu na liniji Dubrave — Mašnik.

U isto vrijeme sa manjim snagama neprijatelj je nailazio od Tounja u pravcu Donjih Dubrava gdje se sukobio sa snagama III bataljona III. brigade, i nakon kraće borbe neprijatelj je odbijen u svoje polazne baze, međutim borba ispod Donjih Dubrava i Generalskog Stola nastavlja se i dalje koja traje sve do 7 časova u jutro, do koga je vremena neprijatelj bio protjeran, uz gubitke.

Za izvršenje ovih zadataka, tj. prebacivanje i osiguranje ranjenika, izdana je pismena zapovijest od strane štaba brigade. U ovim borbama neprijatelj je pretrpio 12 mrtvih, 8 ranjenih i 4 zarobljena. Zaplijenjeno je 1 p. mitraljez, 1 pištolj,² 2 karabina, 260 metaka, 2 džepna sata i nešto druge spreme.²

Dana 22. ov.mj. krenula je naša Divizija, tj. naša I i II brigada za Kordun.

II brigada dobila je zadatak da pređe u prethodnicu Divizije, zatim da dade osiguranje sa jednim bataljonom prema Ogulinu, sa jednim bataljonom prema Tounju — Generalski Stol, a sa dva bataljona Generalski Stol — Tounj — Gornje Dubrave.

I. brigada sa jednim bataljonom da dade zaštitnicu Divizije, a po dolasku na sektor Dubrava zaštitnicu da prihvati brigada 34 Divizije »Franje Ogulinca (Selje)«. Sa dva bataljona da dade prethodnicu ranjenika, a jedan bataljon da ide neposredno uz ranjenike, tj. uz sama kola.

Naše namjere bile su prebaciti ranjenike na Kprdun, uništiti neprijatelja koji bi eventualno nailazio komunikacijom Generalski Stol — Tounj ili vršio ma kakovi napad na naše snage na tome sektoru.

U isto vrijeme naša III brigada koja se nalazila na Kordunu sa dva bataljona osigurala je na desnoj obali rijeke Mrežnice i to na liniji Keić most — Brest — Cerovac.

Za ovaj pokret i izvršenje ovog zadatka izdata je pismena zapovijest³ štabovima brigada. Za vrijeme samog pokreta nije dolazilo do nikakvih borbi. Tek oko 4 sata u jutro kad su ranjenici bili već prebačeni preko rijeke Mrežnice naišlo je od Tounja u pravcu Generalskog Stola 8 kamiona neprijateljskih, većinom praznih. Nakon kraće borbe uništeno je i zapaljeno 5

¹ Vidi dok. br. 132.

² Vidi dok. br. 56.

neprijateljskih kamiona, ubito 5 njemačkih vojnika a dva zarobljena.⁴

Dana 22/VII. 44 neprijatelj je prešao na desnu obalu rijeke Mrežnice kod Zvečaja i sa nešto manjih snaga kod Keić mosta te se sukobio sa dijelovima naše III brigade koji su osiguravali prelaz ranjenika. Nakon kraće borbe neprijatelj je protjeran preko Mrežnice uz nepoznate gubitke.

Istog dana naša Divizija sa potpuno izvršenim zadatkom prebacila se na Kordun.

Ishod borbe: Naša Divizija prilikom prebacivanja na Kordun izvršila je zadatak u potpunosti. Sva naređenja i odluke sprovedane su na vrijeme i potpuno zadovoljstvo. Prilikom ovog prebacivanja neprijatelj je pretrpio gubitke u ljudstvu i materijalu sa ukupnim brojem: 25 mrtvih, 23 ranjena i 6 zarobljenih vojnika.

Zaplijenjeno je 2 p. mitraljeza, 2 pištolja, 7 karabina, 6.000 kuna, 105 maraka, 800 metaka, 2 džepna sata, 8 kompletnih odijela, i nešto druge sprema, a uništeno i zapaljeno 5 kamiona.

Naši gubici u ljudstvu i materijalu: 3 mrtva, među njima pomoć, komesara čete drug Ivanović Mirko, 4 ranjena, među kojima komandant bataljona iz III brigade drug poručnik Sudar Cvijan, te 2 nestala druga.

Utrošak municije: u svim ovim borbama utrošeno je 2.250 metaka raznog kalibra i osam mina 81 mm.

Imena lica koja su se naročito istakla u borbi, koja bi trebalo pohvaliti ili se slabo držala u borbi uopće nije bilo.

Kritički osvrt: Postavljeni zadatak u potpunosti je izvršen, nedostataka je bilo u glavnom malenih koji ne povlače za sobom nikakove posljedice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
s.o.

Komandant p.pukovnik:
M. Šumonja

(M. P.)

* Vidi dok. br. 141.

BR. 90

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 8. DIVIZIJE OD 27. JULA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 4. KORPUSA NOVJ O POLITIČKOM STANJU U DIVIZIJI I NA KORDUNU, U ŽUMBERKU, POKUPLJU I JEDNOM DIJELU BELE KRAJINE¹

POLIT. KOMESAR VIII. UDARNE DIVIZIJE
N. O.V. JUGOSLAVIJE
K. Broj 7/1944 g.
27. VII. 1944 g.

Politički izvještaj za mjesec
juli dostavlja. —

POLITKOMESARU IV. KORPUSA N.O.V.J.

Naša Divizija za posljednjih mjesec dana kretala se po Zumberku i dijelu Bele Krajine. Čitav put koji je prevalila naša Divizija u trajanju od jedan mjesec i više dana bio je uspješan. Vojnički dio nije bio izvršen u potpunosti, već polovično, jer nam je neprijatelj uspio nametnuti borbu i nismo izveli operacije koje su po planu bile predviđene.² Vojničkih nedostataka i grešaka bilo je. —

Politički uspjesi bili su ogromni. U Pokuplju i Zumberku razbijen bedem neprijateljske propagande. N.O.P. proširen je. Čitav put doprinio je za daljnje jačanje bratstva i jedinstva naših naroda. Iz ovih borbi naša Divizija izlazi jača i čvršća i vojnički i politički za predstojeće borbe. Narod u svim krajevima dobro nas je primio. Naročito dobro nas je dočekaao na Zumberku gdje su Kordunaši popularni i u koje imaju najveće povjerenje. —

Smotra srpskih, hrvatskih i slovenskih snaga u Metliki imala je povoljnog učinka na naše jedinice, a i na narod Bele Krajine. Doček u Crnomelju bio je veličanstven. Priredbe i zborovi naišli su na prijatno iznenađenje kod naših boraca i odlično raspoloženje. —

Za čitavo vrijeme boravka u Zumberku i Beloj Krajini nije postavljano nikakvih pitanja kada ćemo na Kordun i tome slično. Činjenice govore, da su pripreme koje su vršene za ovaj

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9—1/13, k. 827.

² Krajem juna vršene su pripreme za napad na neprijateljske garnizone u Ozlju, Zorkovcu i Stativama (Arhiv V.I.I., reg. br. 10—1/1 k. 426 i 11—1/1, k. 1223).

put uspjele. Za vrijeme osamdnevnih uzastopnih borbi koje su naše jedinice vodile, pravilno im je bilo objašnjeno širi smisao tih borbi i naišlo je na potpuno odobravanje." Poteškoća bilo je objektivnih. Ishrana prvih dana bila je nedovoljna uslijed pomanjkanja soli i kruha i uslijed boravka mnogo jedinica na teritoriji Zumberka. U posljednje vrijeme ishrana se znatno popravila. U ovim borbama naša Divizija imala je gubitaka, ali kad pogledamo kolike je gubitke imao neprijatelj onda nisu veliki. Gubitci nisu imali lošeg odraza u jedinicama. Naši borci pričaju lijepe stvari sa tog puta i istinite. Boreći se zajedno sa hrvatskim i slovenskim brigadama moral, borbenost i raspoloženje bilo je na visini.—

Za vrijeme boravka na Zumberku neprijateljska propaganda u manjim slučajevima našla je utočište. Alarmantne vijesti širile su se u glavnom da je neprijatelj na Kordunu redovno vršio ispade itd. Grešaka i političkih prestupa bilo je. Greške pravljene su od strane boraca zaposlenih oko intendanture.—

Rad pozadinskih organizacija u Zumberku odvija se dosta pravilno, dok u Pokuplju slabo i skoro nikako. Politički rad u tim krajevima je nedovoljan i površan. Nedostatak mnogih ljudi je čit. Kao najosnovnija greška uočena je u sljedećem: ljudi koji pod uticajem neprijatelja na prvom koraku nisu pristale N.O.B., kršteni su odmah bandom i od njih su dignute ruke. Jedini saobraćaj sa njima jest putem rekvizicije ili konfiskacije. Ovdje kao sjajan primjer suprotnosti može poslužiti Slovenija. Ovdje je pronađen metod za rad i saobraćaj sa svakim čovjekom. Rezultat toga je da su ljudi raznih političkih stranaka i raznih uvjerenja pristale antifašističke borbe. Organizacije kao N.O.O.-i, te ustanove kao komande mjesta po svojoj organizacionoj vrijednosti i praktičnoj spretnosti upravo su primjera vrijedne.—

Prebacivanje ranjenika na Kordun uspjelo je u potpunosti.⁴ Organizacija samoga rada nije bila na visini. Kod I. Brigade koja je transportovala ranjenike i neposredno osiguravala, komandni kadar nije zadovoljio. Po prelazu na Kordun jedinice su se razmjestile na određenom sektoru. Vrijeme iskorištavaju za sređivanje i popunu sa ljudima sa terena i Odreda. Rad vojnički i politički odvija se pravilno i normalno. Za vojnički rad pored ostalog uzeli smo kao glavno očuvati ovo što smo naučili i povući potrebno iskustvo. Za politički rad: sporazum, bratstvo i jedinstvo. Za vrijeme ovoga puta mnogo se ispoljavalo o brat-

³ O borbama u Zumberku od 27. juna do 2. jula i od 10. do 17. jula vidi dok. br. 7, 8, 31, 50, 69 i 80.

⁴ Opširnije o transportovanju ranjenika iz Zumberka na Kordun vidi dok. br. 50 i 89.

stvu i jedinstvu naroda, no ipak u našim jedinicama između Primoraca, Istrana i Srba ne odskaje niti drugarstvo, niti ljubav. Prikupljanje dezertera također dato je u zadatak iskoristivši naše uspjehe. Borci koji su došli iz Odreda primjećuje se, da se velik broj javlja za ljekarsku.—

Stanje na Kordunu popravilo se. Daleko od toga da je dobro. Razumije se da mi ne možemo za mjesec dana istjerati ono što su izdajice radili dvije godine. Njihov uticaj širio se među ljude koji se nalaze u našim pozadinskim organizacijama. Potrebno je da se kod tih ljudi najprije razbije njihov uticaj pa onda kod masa.—³

Naši rukovodioci pomoći će pozadinskim organizacijama i održavaće zborove u selima.—

Stab Divizije nije potpun. Načelnik je ranjen i kroz mjesec dana neće biti sposoban za dužnost. Operativni oficir privremeno je poslan za v.d. komandanta I. Brigade i sada se povratio, a za komandanta postavljen je major drug Mikašinić Simo, dosadnji komandant Grupe Odreda. U štabu za ovo vrijeme bio je samo komandant i komesar. Naš rad bio je otežan uslijed manjkavosti ostalih članova, ali rad ipak nije zaostajao i bilo je rezultata. Referenti za ovo vrijeme uz veliku pomoć zadovoljili su. Do konflikta sa nikim nije došlo. 7. ov. mi. komandant naše Divizije otišao je na Kordun i tada je došao potpukovnik drug Dasović,⁰ komandant XXXIV Divizije, i djelovali smo kao operativni Stab. Drug Dasović bio je vrlo vrijedan i posjeduje dovoljno znanja za tu dužnost. Naš Stab je solidan štab, život i rad je vrlo dobar, neslaganja nema. Moja pomoć i snalažljivost sve veća. Za ovo vrijeme bio sam opterećen poslom, ali sam radio neumorno i mislim onoliko koliko sam u mogućnosti, da sam zadovoljio. Konkretnu pomoć u mnogome dao mi je drug komesar Korpusa.—

Naša štampa i opšte kulturno prosvjetni rad ne daje željene rezultate. Na Diviziskom komitetu postavljeno je da se rad po tom sektoru pojača i vjerujem da će biti poboljšanje u tom pravcu.—

Stanje po brigadama.

I. Brigada po organizacionom promijenila se od prošlog izvještaja u tome što je v.d. komandanta Brigade kapetan Kljajić⁷ poginuo u borbi kod Kordića. Pogodio ga metak na jednoj

⁵ O saradnji četnika sa Nijemcima i ustašama i njihovom radu na razbijanju NOP na Kordunu vidi dok. br. 9—5 i 16—5, k. 1781 i »Srpsku riječ«, organ Srpskog kluba vijećnika Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske.

⁸ Martin

⁷ Miloš, narodni heroj

čistini i nakon 1 sat umro. Sahranjen je u Radatovićima. Pogrebu je prisustvovala jedna kombinovana jedinica uz učešće omladine. Nad otvorenim grobom govorio je pomoćnik komesara te Brigade, član K.K. Zumberak i jedan borac. Privremeno dužnost komandanta vršio je operativni oficir drug major Karaš. Načelnik Štaba kapetan Kosanović poginuo je u borbi na Krašiću 2. VII. o.g. Operativni oficir kapetan Lalić i obavještajni oficir ranjeni su teško. Popune u' štabovima izvršile se u najkraće vrijeme. Brigada za ovo vrijeme dobro se držala i očvrsla je.... Politički program malo je prorađivan. Grešaka i političkih prestupa dešavalo se. Moral kod Brigade povećao se. Disciplina u stroju jača je nego kod ostalih jedinica. Partijska organizacija slabija je nego u ostalim jedinicama. Interes za natjecanje nije zatalasao sve jedinice podjednako. Brigada u cjelosti sposobna je da izvrši zadatak koji se stavi pred nju.

II. Brigada po organizacionom u Štabu Brigade od posljednjeg izvještaja nije se ništa izmijenilo. Kod štabova bataljona bilo je promjena u tome što je komandant IV bataljona kapetan Mišćević ranjen. Za cijelo vrijeme borbi Brigada se dobro držala. Izdržala je žestoke borbe. Moral i disciplina je na visini. Komandant Brigade⁸ odlično se snašao na ovom terenu, vrlo vješto rukovodio sa jedinicama. Grešaka pravljeno je. Politički program vrlo malo je prorađen.

III. Brigada po organizacionom nije se ništa promijenilo. Brigada po odlasku sa svoga terena bolja je. Stanje u istoj krenulo u mnogom na bolje. . . .

Dezertera u Brigadi nije bilo po povratku na ovaj sektor.

Stanje u Divizionu nije se promijenilo od prošlog izvještaja. Intendantura i sanitet zadovoljili su.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
D. Hršić

⁸ Mihajlo Vojnović

BR. 91

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 27. JULA 1944. ŠTABU
4 KORPUSA O RADU I STANJU U DIVIZIJI OD 15. JUNA
DO 27. JULA¹

STAB VIII. UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

A. Broj 145/1944
27. VII. 1944 g.

Opći vojno organizacioni izvještaj
dostavlja za mjesec juli 1944 g.

ŠTABU IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

a) Kako je teritorij ove Divizije oslobođen od neprijatelja i vezan sa oslobođenim teritorijem na kojem djeluje VII., XXXIV Divizija i Unska operativna Grupa i kako se neprijatelj na tom teritoriju naše Divizije u mjesecu julu držao u glavnom defanzivno, nije pojačao svoje snage, niti pravio ispade, a na teritoriju XXXIV Divizije kroz koji prolaze dvije važne komunikacije i to: Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak postojali su preduvjeti za uspješne operacije i djelovanje na komunikacijama, a uz to i omogućavanje bolje mobilizacije za jedinice XXXIV Divizije, to je naša Divizija polovinom mjeseca juna prebačena na sektor Pokupja, gdje je izvršila dvije operacije u zajednici sa XXXIV Divizijom i to: na Buševac, Blatnicu i Rečicu.² Politički važna bila je akcija na Buševac, gdje je razbijena Turopoljska ustaška bojna, čiji su borci iz Turopolja i Pokupja. Do 20 juna naša Divizija zadržala se na Pokupju i kroz to vrijeme neprijatelj nije vršio nikakov ispad u pravcu oslobođenog teritorija Pokupja, a neprijateljska avijacija pojavljivala se sa pojedinim izviđačkim avionima. Daljnji plan za rad naše Divizije bio je u zajednici sa XXXIV Divizijom ometati saobraćaj Zagreb — Karlovac, preći na teren Zumberka, izvršiti što više uspješnih operacija, srušiti i uništiti neprijateljski garnizon u Ozlju, uništiti i tamo centralu i time otežati industriju u Karlovcu i Zagrebu, potom prebaciti se na sektor Karlovačkog Partizanskog Odreda, djelovati na njemu

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10/1—2, k. 827.

* Napad na Buševac izveden je 14/15. a na Rečicu i Blatnicu 17/18. juna 1944 (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 48, 58, 79 i 80).

i nakon toga prebaciti se na Kordun. U vezi ovoga plana 20 juna prebacila se naša Divizija sa jednom Brigadom³ XXXIV Divizije iz Pokupja za Zumberak. Uz put izvršena je velika diverzija na želj. pruzi Karlovac — Zagreb i ista je bila onesposobljena za saobraćaj 9 dana.⁴ Po dolasku na Zumberak naša Divizija smjestila se na prostoriji Krašić — Pribić — Slavetić. Neprijatelj je dnevno upućivao manje patrole prema našim predstražarskim položajima, ali do jačih borbi nije dolazilo. Za to vrijeme vršene su pripreme za operaciju na Ozalj i čekalo se na dolazak slovenskih i primorsko-goranskih jedinica.⁵ Da bi zavarali neprijatelja u našim namjerama, naša III. Brigada u sastavu XXXIV Divizije noću 25"26 juna o.g. izvršila je sa jedinicama XXXIV Divizije ponovno veću diverziju na pruzi Karlovac — Zagreb.⁶ Osjetivši jake naše snage na teritoriju Zumberka, koje su ometale neprijatelju saobraćaj na komunikaciji Zagreb — Karlovac, neprijatelj je izvršio koncentraciju raspoloživih snaga oko Karlovca, u Draganićima i Jaski i 27 juna napao je tim snagama naše položaje.⁷ U napadu neprijatelj je pretrpio velike gubitke i odbacio naše snage samo do Prekrižja, ali primjetivši naše namjere, tj. podilaženje naših jedinica za protivnapad, neprijatelj se povukao pod borbom. Ove neprijateljske snage bile su skupljene iz neprijateljskih garnizona oko Karlovca, koji su bili oslabljeni, što je iskorišteno od strane naših drugih jedinica. Kako nije u to vrijeme bilo povoljne mogućnosti za napad na koji garnizon u Zumberku, prebačene su naše dvije brigade I i II. na sektor Karlovačkog Partizanskog Odreda, s tim, da u zajednici sa slovenskim jedinicama unište garnizone u Stativama i Lešću i sruše mostove koje ti garnizoni čuvaju. Dolaskom naših brigada na sektor Lipnika, neprijatelj je izvršio ispad u Bosiljevo i time onemogućio izvršenje našeg plana, zbog toga brigade su se ponovo prebacile za Vivodinu i Draščicu u Sloveniju. S obzirom na situaciju na tom terenu, tj. koncentraciju neprijateljskih snaga na prostoru Jaska⁸ — Draganići — Ozalj i dolazak Čerkeza sa komunikacije Zagreb — Sisak, odlučeno je da naša III. Brigada i jedna brigada XXXIV Divizije sa ranjenicima prebace se za Pokupje i tamo aktivno djeluju, koristeći se što je neprijatelj oslabio tamo garnizone.

³ Odnosi se na Brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« (vidi dok. br. 97).

⁴ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106.

⁵ Na šire područje Karlovca stigli su tada dijelovi 15. slovenačke i 13. primorsko-goranske divizije (vidi dok. br. 50).

⁶ Vidi dok. br. 31 u ovoj knjizi i tom V, knj. 28, dok. br. 106.

⁷ Vidi dok. br. 8.

⁸ Jastrebarsko

Međutim kod prebacivanja tih brigada 7 jula o.g. neprijatelj je bio zaposjeo Plešivicu i dok se je taj neprijatelj protjerao prošlo je vrijeme i nije se više moglo krenuti, jer vremenski nije bilo moguće da se u toku noći prebace ranjenici preko pruge za Pokupje. Zbog toga brigade su vraćene na svoje položaje, a ranjenici za bolnicu. Kroz ovo vrijeme neprijatelj je pojačao još više svoje posade na prostoriji Jaska — Draganići — Ozalj, sa dva puka Čerkeza, i 10 ov. mj. krenuo sa tim svim snagama u pravcu naših položaja.⁸ Namjere neprijatelja bile su spojiti se preko Metlike sa neprijateljem iz Novog Mesta. ovladati oslobođenim teritorijem Zumberka i Bele Krajine, opljačkati te dvije pokrajine i nanijeti našim jedinicama što veće gubitke. Naše jedinice svojom upornom borbom u sadejstvu sa jedinicama XXXIV Divizije i jedinicama VII. Korpusa u teškim borbama slomile su ovu neprijateljsku ofanzivu i primorale neprijatelja na povlačenje i ne dozvolivši mu ostvarenje njegovog plana i spajanje sa neprijateljskom posadom iz Novog Mesta.¹⁰ Još za vrijeme ovih borbi noću 14/15 ov. mj. naša III. Brigada prebacila se sa ranjenicima i sa Karlovačkom Brigadom XXXIV Divizije pravcem Črnomelj — Vinica — Ponikve — Trošmarija — Gojak — Gornje Dubrave za Kordun, a po skršenoj neprijateljskoj ofanzivi 21. ov. mj. prebacile su se i ostale dvije brigade sa Štabom Divizije, ranjenicima istim pravcem za Kordun. Po prebacivanju na Kordun sve tri brigade smještene su na odmor, sa zadatkom popune jedinica iz jedinica Grupe Odreda i sređivanja samih jedinica.

b) U toku ovih borbi mi smo imali nekoliko rukovodilaca izbačenih iz stroja i to ranjen je Načelnik štaba Divizije,¹¹ a kako je poslije i operativni oficir otišao za v.d. komandanta I. Brigade,¹² a komandant Divizije na Kordun, to se rad u Štabu Divizije odvijao sa dosta poteškoća, tj. sve je poslove morao obavljati sam politkomesar. Stab I. Brigade kroz vrijeme ovih borbi izgubio je sve svoje vojne rukovodioce, tj. načelnik¹³ i komandant¹⁴ su poginuli, a operativni oficir je ranjen, što je svakako imalo odraza i [na] samu Brigadu. Stab II. Brigade kroz ovo vrijeme bio je potpun i djelovao je kako u borbi, tako i van borbe dobro snalazeći se u svim situacijama. Štabu III. Brigade manjkao je operativni oficir i kako je ova Brigada po prvi put išla na ovakav put, bilo je izvjesnog nesnalaženja kod Štaba Brigade koje nesnalaženje nije imalo težih posljedica.

» i " Vidi dok. br. 50, 69 i 80.

¹¹ Joco Tarabić

Operativni oficir u Štabu 8. divizije bio je Milutin Karaš. On je vršio dužnost komandanta 1. brigade samo nekoliko dana a zatim je za komandanta postavljen Simo Mikašinović (vidi dok br. 90).

" Dušan Kosanović

¹⁴ Miloš Kljaić

Pored ovoga u štabovima bataljona I i III Brigade bilo je izbačeno nekoliko drugova starješina iz stroja i koji su do danas ostali nezamijenjeni, tj. na mjesto njih nisu postavljeni drugi. Popuna svih štabova bataljona kao i štabova brigada izvršiće se ovih dana dok uđu u sastav naših brigada bataljoni Kordunaškog i Plaščanskog Odreda.¹⁵

c) Kroz ovo vrijeme nije formirana ni jedna nova jedinica u našoj Diviziji.

d) Poslije ovih borbi uslijed izbačenih iz stroja brojno stanje naših jedinica smanjilo se, ali kvalitet naših boraca i starješina poslije ovog puta i borbi mnogo je bolji, jer kroz ove borbe i ovaj put mnogo se naučilo. Predzadnjim ovim borbama manjkalo je municije za pješadijska oruđa, ali dolaskom na Kordun jedinice su popunjene potrebnim brojem svih vrsti municije. Sve jedinice poslije ovog puta mnogo su sposobnije za izvršenje zadatka, nego što je to bilo prije.—

e) Vidi pregled koji se dostavlja.

f) Općenito kod svih naših boraca i starješina primjećuje se pomanjkanje stručne vojne spremljenosti, kako u borbi, tako i van nje. Ovom nedostatku do sada nije se stalo na kraj u onoj mogućnosti u kojoj se moglo, pošto naše starješine neće da uče ni onoliko koliko im se pruža mogućnosti. Sa ovim moraćemo se pozabaviti. U trupu nastava se vrši prema stvorenom programu od Štaba Brigade, ali u prošlom mjesecu nastava se nije izvodila zbog stalnih borbi i pokreta. U pogledu korišćenja zemljišta u borbi, utvrđivanja i izviđanja, slanja izvještaja, stvaranja plana vatre, zajedničkog rada sa teškim naoružanjem pokazalo se u ovim borbama dosta nedostataka, naročito je bio nedostatak u pogledu izvršenja kakovog manevra, gdje to u početku ovih borbi nije nikako išlo zbog sporosti, neposlušnosti i nenaviknutosti naših starješina na manevre. Pri našoj Diviziji održava se podoficirski kurs, koji je dosad dao dobre rezultate. Novi kurs otpočeo je 25 ov. mj. Uslijed pokreta i pomanjkanja papira nisu ovo vrijeme izdavani svi listovi, tj. bataljonski, četni i brigadni, ali počelo se sa pisanjem istih. —

g) Stanje u našem Divizionu u pogledu discipline i vojničkih odnosa stoji slabo, zbog toga što rukovodioci i većina boraca iz istih mjesta i stoje u rodbinskoj vezi, dok po borbenosti i stručnom znanju i spremi zadovoljavaju. Stanje u našim pratećim jedinicama dobro je i borci i starješine poznaju dobro svoja oruđa, samo se još pravilno i u potpunosti ne iskorišćuje od strane onih starješina kojima se pridaju. Stanje stručne spre-

¹⁵ Kordunaški i Plaščanski NOP odred rasformirani su početkom avgusta 1944. a ljudstvo raspoređeno po brigadama (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106).

me u našim jedinicama za vezu dobro je. Isto tako disciplina, borbenost u tim jedinicama dobra je, jedino ne zadovoljava referent za vezu pri našem Štabu koji je mlad i moraćemo ga smijeniti. Naše inženjerske jedinice slabe su kako u stručnom pogledu, tako i po brojnom stanju i moraćemo ih popuniti i stručno osposobiti. Informativna služba u našoj Diviziji vrlo je slaba i u tom pogledu moraćemo izvršiti radikalne promjene. Intendanture su organizovane i u glavnom zadovoljavaju. Najbolja je intendatura II. Brigade, a najslabija je I. Brigade. Sve komore osim bojnih biće u vrlo kratkom roku na brdskom transportu. I ako se naš sanitet u čitavoj Diviziji poboljšava, stanje u njemu je nezadovoljavajuće, a naročito u njemu nema vojničkog odnosa ni discipline, tako nam se desilo da je čitav vod koji je pri sanitetu Divizije tražio da im se vrati bivši komandir koji je učinio niz grešaka i kao takav smijenjen sa dužnosti. Zbog ovakovog stanja promijenićemo jedan dio ljudstva u sanitetskoj četi. S obzirom da po dosadašnjoj formaciji sanitetski vodovi potpadaju pod sanitetsku četvrt Divizije i unose se u brojno stanje saniteta Divizije, mišljenja smo da bi sanitetske vodove stavili potpuno pod kofnandu Štaba Brigade.

h) Općenito stanje u našoj Diviziji poslije puta u Pokupje i Zumberak u pogledu discipline i borbenosti poboljšalo se. Postoji opasnost, da se to stanje dolaskom na Kordun, uslijed samog političkog stanja na Kordunu i drugih uvjeta života, ne pogorša; u vezi s tim mi smo poduzeli već mjere da bi to spriječili. Inače tokom puta primijetilo se, da u našoj Diviziji još uvijek disciplina i vojnički odnos nije onakav kakav treba, da tu ima familijarnosti i kod preduzetih mjera za uklanjanje ovih nedostataka naišlo se na otpor kod naših starješina, pa čak kod nekih i u štabovima brigada, ali vjerujemo da će se upornim radom ovi nedostaci ukloniti. Što se tiče snalaženja naših starješina na nepoznatom terenu, također se vidilo niz nedostataka a i kod pojedinaca vidjelo se da ne daju od sebe onoliko koliko mogu u pogledu izvršavanja dobivenih naređenja i da neki ne primaju naređenje onako kako to zahtijevaju vojnički propisi. U svemu ovaj put koristio je mnogo našoj Diviziji, imali smo prilike da vidimo ko je kakav i na što mu treba ukazati pažnju i pravilnim korištenjem svih ovih zapažanja tokom ovoga puta i upornim sprovođenjem u život stanje u našoj Diviziji svakako popraviće se.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
D. Hršćić

Komandant, P.pukovnik:
M.¹⁶ Šumonja

(M. P.)

"> Miloš

BR. 92

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 27. JULA 1944. ŠTABU
10. KORPUSA NOVJ O BORBAMA I RADU U DRUGOJ PO-
LOVINI JULA NA BILO-GORI I MOSLAVINI¹

**ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Oper. broj: 163/44
Dne 27. srpnja 1944

Predmet: Operativni izvještaj za drugu
polovicu srpnja 1944 god.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Dana 16. jula 1944. godine jedinice naše Divizije držale su slijedeće položaje: Udarne Brigada »Braće Radića« Stara Rača, Brigada »Matija Gubec« Drljanovac, a I. Zagorska Brigada Bulinac.

U 5 sati i 15 min. istoga dana u jutro I. Zagorska Brigada prihvatila je borbu sa neprijateljem koji je nastupao prema njezinim položajima kod Bulinca, od pravca Severina.² Neprijatelj je u svom sastavu imao i motorizaciju. Borba je bila vrlo kratka, neprijatelj je odstupio, motorizacija nije mogla naprijed prema Bulincu, zbog toga što je most bio porušen.

Kao što je bilo predviđeno u 5 sati 30 min. Udarne Brigada »Braće Radića« smijenila je na položaju Bulinac I. Zagorsku Brigadu. I. Zagorska Brigada zauzela je položaj od raskršća u Bedeniku, tj. od puta koji vodi od Lasovca za Bedenik, pa do raskršća u Bulincu.

Pri sukobu sa I. Zagorskom Brigadom kod Bulinca neprijatelj je snage radvojio i jedan dio bacio u pravcu M. Severina — Orovca, a jedan dio prema Dautanu. Da bi mogli osujetiti neprijatelju njegove namjere, Udarne Brigada »Braće Radića« dobila je naređenje da dva bataljona prebaci za sjeverni dio sela Stara Rača, dok je na položaju Bulinac ostao jedan bataljon. Brigada »Matija Gubec« dobila je naređenje da zaposjedne južni dio sela Stara Rača, sjeverni dio sela Kozarevac i put Stara Rača — Nevinac, kota 123. Ujedno zatraženo je od XXXVIII. Di-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9—22'4, k. 551 a.

* Vidi dok. br. 52, 132 i 133 u ovoj knjizi i bojnu relaciju 1. zbornog područja u Arhivu V.I.I., reg. br. 7/1, k. 58.

vizije da njihova jedna brigada krene preko M. Severina u pravcu Ciglene. Ovim našim manevrom htjelo se je neprijatelja uvući među naše položaje, a zatim snažno lupiti sa svim snagama i uništiti. Očekivalo se, prema primijećenim pokretima, da će neprijatelj krenuti iz Dautana u pravcu naših položaja. Neprijatelj je oklijevao, nije imao odlučnosti. XXV. Brodska Brigada, prema naređenju Štaba svoje Divizije krenula je već ranije, čim je I. Zagorska brigada prihvatila borbu, u pravcu Severina s namjerom da udari neprijatelja sa boka.⁵ Ista Brigada vodila je cijelo vrijeme borbu sa neprijateljem u samom Severinu. Naš Stab donio je odluku da se neprijatelja napadne. Udarne brigada »Braće Radića« dobila je zadatak da sa dva bataljona izvrši napad na neprijatelja u Dautanu, a jedan bataljon koji se nalazi u Bulincu taj će preći u napad onda kada se neprijatelj uskoleba uslijed pritiska naših jedinica, i nastupat će u pravcu južnog dijela sela Severina.

Brigada »Matija Gubec« dobila je zadatak da zaobilaznim putem udari neprijatelja bočno i izbije na cestu Bjelovar — Severin kod Prespe i na taj način presiječe neprijatelju odstupnicu, koji bi se povlačio u pravcu Bjelovara.

U međuvremenu dok su se naše jedinice pripremale za napad, neprijatelj se također pripremao za napad i u jačini dvije satnije gestapovaca krenuo prema položajima Udarne Brigade »Braće Radića«. Naši borci pustili su neprijatelja na blisko odstojanje, opalili plotun, zatim odmah prešli na juriš i neprijatelja potisnuli sve do sela, nanijevši mu dosta velike gubitke. Nastupanje naših boraca nije bilo energično i u znaku gonjenja neprijatelja, tako da je neprijatelj uspio donekle da se sredi s obzirom na snage koje su mu ostale još u selu i da pruži organizovan otpor, tako da je neprijatelj nanio našim borcima nepotrebne gubitke.

Jedna četa od II. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića« uspjela je da od pravca Nevinca uđe u selo Dautan i udari neprijatelja sa boka, te se neprijatelj pokolebao i počeo da bježi. Naši borci nastavili su sa gonjenjem neprijatelja. Neprijatelj nije imao viemena da prelazi preko mosta kod Patkovca već je skakao u potok Severinski i na taj način prebacivao se prema Patkovcu, dok su naši borci uništavali neprijatelja. U isto vrijeme dok je neprijatelj bježao iz Dautana, III četa I. bataljona Brigade »Matija Gubec« samoinicijativno, videći kako neprijatelj bježi, zaposjela je most kod Patkovca i na taj način spriječila prebacivanje neprijatelja preko mosta i prinudila ga da skače u vodu, gdje ga je mogla lakše uništavati. Ostale snage Brigade

⁵ Jedinice Brodske brigade napale su neprijatelja pravcem Orovac — Severin (Arhiv V.I.I., reg. br. 12—2. k. 1124).

»Matija Gubec« nisu izvršile svoj zadatak, već su oklijevale, tako da je neprijatelj ipak uspio da se prebaci za Bjelovar.

I. bataljon Udarne Brigade »Braće Radića« nije pravilno ocijenio situaciju, kada treba prijeći u napad, te je napad izvršio prerano, a to je razlog što nije tijesno održavao vezu sa ostalim bataljonima svoje Brigade i na jurišu bio je odbijen.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 200 mrtvih i ranjenih, dok ih je oko 100 nestalo.

Od neprijatelja je zarobljeno:

1 teški mitraljez posadni, tipa M. G. 1917 g., 30.000 metaka, 6 mina za teški bacač, 20 čebadi, 10 ranaca, 10 ofanzivnih bombi, 6 pušaka i ostale ratne spreme. Zarobljeno 3 živa neprijateljska vojnika.

Naši gubitci:

3 mrtva i 22 ranjena.

Utrošeno metaka: 6.800 komada.

Od rukovodilaca poginuo: Komandir čete Skarda Antun, delegat Zormanić Slavko. Od rukovodilaca ranjen: Oper, oficir bataljona Božić Josip i vodnici Sekulić i Slamić.

Pri prelazu u kontranapad primijetila se kolebljivost kod boraca, nisu znali da li da pređu u napad prema neprijatelju ili ne, videći ga kako nastupa prema njima. Pri izbijanju neprijatelja, nije se produžilo sa energičnim gonjenjem neprijatelja, već se dozvolilo da se isti sredi i pruži organizovan otpor. Daljnje nastupanje prema selu Dautan vršeno je u razvučenom streljačkom stroju iako je bilo odstojanje još dosta veliko, tako da je zbog pokrivenosti zemljišta žitom i kukuruzima bila vrlo slaba veza između pojedinih dijelova u bataljonu, a između bataljona uopće nije bilo veze. Sam prodor u selo vršen je u širokom streljačkom stroju što je opet bilo nepravilno, jer neprijatelj u selu čeka u grupicama koristeći pojedine dobre zaklone i na taj način pruža efikasniji otpor. Naš jedan ili dva borca kada naiđu pri prodoru u selo na takvu jednu veću grupicu, nisu u stanju da neprijatelja potisnu, ali kada bi oni nastupali u desetičnim ili poludesetičnim kolonicama ili grupicama onda bi bili u stanju razbiti ovakve neprijateljske grupice.

Brigada »Matija Gubec« nije bila dovoljno energična u svom izbijanju na cestu kod Prespe kako bi na taj način presjekla odstupnicu neprijatelju, već je samo jedna četa I. bataljona samoinicijativno udarila neprijatelja na mostu kod Patkovca i nanijela mu velike gubitke i zarobila gore navedeni ratni plijen. Načelnik štaba Brigade sa jednim bataljonom nalazio se je nedaleko sela Dautan, posmatrao borbu i pravio skicu kako će izvršiti napad na samo selo. Brigada kao cjelina nije uopće došla do izražaja u ovoj borbi.

Poslije završene borbe jedinice su se povukle na svoje stare položaje.

17. jula 1944. god. Jedinice su držale slijedeće položaje: Udarne Brigada »Braće Radića« Stara Rača, Brigada »Matija Gubec« Kozarevac — Nova Rača, a I. Zagorska Brigada Bulinac (sekcija Bjelovar 1 : 100.000). Istoga dana jedinice su se odmarale i sređivale poslije borbe.

Ranjenici su previjeni i prebačeni za Moslavinu. Ujedno je poslato 24 druga za Bataljon protiv pete kolone. Neprijatelj iz uporišta Bjelovar izašao je u patrolu do mjesta Patkovic, ali do sukoba sa našim jedinicama nije došlo. Diverzanti Udarne Brigade »Braće Radića« srušili su most na putu između Nevinca i Obrovice. U toku noći nije bilo nikakvih promjena.

18. jula 1944 god. Jedinice su ostale na istim mjestima, radeći na sređivanju i vojno-političkoj izgradnji. Zbog dolaska nekih novih neprijateljskih snaga u uporište Bjelovar, pojačana budnost i opreznost prema Česmi.

Istoga dana Udarne Brigada »Braće Radića« ranjena su dva druga od sopstvene bombe, ofanzivne, svojom nepažnjom za vrijeme hrvanja.

U toku dana i noći nije bilo nikakvih promjena.

19. jula 1944 god. Jedinice su se nalazile na istim položajima. Neprijatelj ne izlazi iz uporišta. Sa borcima se radi vojnički i politički. Poslije podne dobiveni su podatci od informativne službe da neprijatelj sprema ofanzivu na bazen Bjelovara i to sa većim snagama. U vezi sa ovim izviješten je Stab Korpusa i Stab Divizije, s obzirom da je jedinicama potreban malo duži odmor, donio je odluku da se Divizija prebaci za Moslavinu, na sektor oko Bereka — Petričke.

U 21 sat jedinice su izvršile pokret na novoodređene položaje. I. Zagorska Brigada prema naređenju Štaba Korpusa krenula je za Draganac kod Čazme.

20. jula 1944 god. U 2 sata u noći jedinice su zauzele nove položaje i to: Udarne Brigada »Braće Radića« Berek — Babinac, a Brigada »Matija Gubec« Gor. i Donja Petrička. U toku dana jedinice su se odmarale poslije izvršenog marša, a u 19 sati priređen je u D. Petričkoj veliki miting za cijelu Diviziju.

U toku dana do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

21. jula 1944 god. Brigade su ostale na istim položajima. Radilo se je vojnički i politički sa borcima. Podoficirska škola vršila je manevar oko Samarice. Radi bolje ishrane dva bataljona Brigade »Matija Gubec« prebačena su za Krivaju (sekcija Bjelovar 1 : 100.000), dok je jedan bataljon ostao i dalje u D. Petričkoj. U toku dana nije došlo do sukoba sa neprijateljem.

22. jula 1944 god. Jedinice su ostale na istim položajima. Podoficirska škola vršila je gađanje mitraljezom i puškom. Udarne Brigada »Braće Radića« vršila je manevre (nastupni i odstupni marš) u pravcu Samarice i Miklouša (Seksija Čazma 1 : 100.000). Do sukoba sa neprijateljem u toku dana nije došlo.

23. jula 1944 god. Divizija se nalazila na istim položajima. Brigada »Matija Gubec« vršila je manevar u pravcu sela Martinec (nastupni i odstupni marš). Manevar uspio i na istom primijećeni su mnogi nedostaci koje su činili borci i rukovodioci i koji su odmah na samom položaju ispravljani. U 15 časova istoga dana održan je sastanak sa politkomesarima brigada i bataljona, u prisustvu komesara Korpusa.⁴ U toku dana do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

24. jula 1944 god. Jedinice su ostale na istim položajima. U 16 časova održan je sastanak sa štabovima brigada i bataljona. Sastanku prisustvovao komandant korpusa, general-major Matetić.⁵ Dnevni red na sastanku, izvještaji komandanata bataljona o stanju u bataljonima, zatim vojna situacija na teritoriji X. Korpusa, što je vrlo lijepo prikazao komandant Korpusa dovodeći to u vezu sa stanjem u našoj zemlji i na spoljnim frontovima, taktika neprijatelja o kojoj se također vodila diskusija.

Na večer u 23 časa izvršena je noćna vježba sa jednom i drugom brigadom u brzini stavljanja jedinica u pripravnost i brzini izviđanja i podnošenja izvještaja. Predpostavka da je neprijatelj iz Narte stigao u Ivanjsku i Sredsku, a iz Hercegovca u Simljanu i Simljanicu. Vježba je uspjela dosta dobro. U toku dana i noći nije došlo do sukoba sa neprijateljem.

25. jula 1944 god. Brigade se nalaze na ranijim položajima. Po jedinicama radi se na vojno-političkoj izgradnji boraca, a ujedno vrše se pripreme za bojno gađanje, koje će izvršiti obje brigade u blizini svojih položaja. Poslije podne u 16 časova izvršeno je gađanje. Gađanje je pokazalo vrlo loše rezultate, naročito u Brigadi »Matija Gubec«, jer borci nisu upoznati sa nastavom gađanja.

U toku dana podoficirska škola polagala ispit iz posljednjeg predmeta, a na večer priredila svoj miting.

U toku noći, u vezi dobivenih podataka od Štaba X. Korpusa, neprijatelj ima namjeru da izvrši pokret iz Narte u pravcu Čazme, Brigada »Matija Gubec« zauzela je nove položaje i to: Jedan bataljon sjeverozapadno od sela Šušnjari raskrsnica puteva u šumi Kosarnice. II. bataljon istočno od sela Šušnjari na

⁴ Politički komesar 10. korpusa bio je tada Ivan Šibi.

⁵ V l a d o

raskrsnici puteva između slova »S« sjeverno od riječi Šušnjari sa zadatkom da kontroliše pravac Laminac. Do sukoba u toku noći sa neprijateljem nije došlo.

26. jula 1944 god. Jedinice nalaze se na istim položajima. U toku dana radi se na vojno-političkoj izgradnji boraca. Neprijatelj nije izlazio iz uporišta. U noći 26/27. VII. 1944 god. neprijatelj iz Narte pokušao je da izvuče žito iz sela Stefanja. Brigada »Matija Gubec« da bi osujetila plan neprijatelja uputila je svoju jednu četvu za Stefanje. Neprijatelj primijetivši približavanje naših boraca, pobjegao je za uporište ostavivši kola i konje u Stefanju. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

U ovom razdoblju naša Divizija nije vodila više borbi, već samo kod Dautana — Patkovca gdje je uništila i raspršila veći broj neprijateljskih vojnika. Divizija se je nalazila na sektoru Moslavine radi odmora i vojničkog usavršavanja.

Za vrijeme od 16. do 26. jula 1944 god. naša Divizija uništila je, ranila i raspršila oko 300 neprijateljskih vojnika.

Zarobila: jedan teški mitraljez posadni tipa M. G. 1917 g.,
30.000 metaka,
100 ofanzivnih bombi,
6 mina za teški bacač
20 čebadi,
10 ranaca i

6 pušaka i dosta ostale ratne spremne.

Zarobljena su tri živa neprijateljska vojnika.

Na bojnem polju kod Dautana — Patkovca neprijatelj je ostavio oko 35 mrtvih svojih vojnika.

Naši gubitci:

3 mrtva, 22 ranjena u borbi, dok su dvojica ranjeni svojom nepažnjom pri hrvanju od bombe.

U borbi utrošeno metaka 6.800 komada.

Od rukovodilaca poginuo komandir čete Skarda Antun, delegat Zormanec Slavko. Ranjen oper. oficir bataljona Barić Josip i vodnici Sekulić i Slamić.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
SI. otsutan,

Komandant - potpukovnik,
Bulat Rade

(M. P.)

STAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« N. O. V. i P. O.
JUGOSLAVIJE

Oper. Broj 393/44
Dne 30.VII. 1944.

BR. 93

**ZAPOVIJEST ŠTABA 7. DIVIZIJE NOVJ OD 28. JULA 1944
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJAJ-
TELJSKI GARNIZON U KOSTAJNICKOM MAJURU¹**

**ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE**

Op. Br. 411 — 1944.
Dne 28. jula 1944

Z A P O V I J E S T

Sekcija Kostajnica 1 : 100000.

Neprijatelj za osiguranje saobraćaja na cesti i pruži Sunja — Kostajnica zaposjeo je neke dijelove položaja na toj liniji.

Graboštani: 60—80 Čerkeza i nešto Nijemaca, raspoređeni na prostoriji između Stubljana i Graboštana, utvrđeni u 4 bunkera i rovove oko obližnjih kuća. Naoružani sa 6 šaraca i jednim lakim bacačem, ostalo karabini.

*Majur:*² Prema podacima koje smo dobili u Majur je stiglo 27. ov. mj. tri satnije domobrana, koji do sada još nisu utvrđeni. Njihovo naoružanje nije nam poznato.

Naša divizija, bez IV. brigade napašće neprijatelja u selu Majur.³

Za izvršenje ovog zadatka,

N a r e đ u j e m o :

1.) I. brigada
sa vodom inž.
čete i protiv-
kolskom bateri-
jom.

Zadatak: Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od Graboštana zatvoriće cestu i prugu Graboštani — Stubljani i vršiti demonstrativni napad na neprijateljsku posadu u Graboštanima. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Sunje zatvoriti cestu Cetvrtkovac — Radonja Luka kod sv. Bogorodice. Sa jednim bataljonom, u cilju osiguranja u pravcu Kostajnice, zatvoriti cestu Panjani — Ku-

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 17/1—1, k. 813.

² Kostajnički Majur

³ Vidi dok. br. 114.

kuruzari na Kukuruzarskom groblju sa isturenim patrolama prema D. Velešnji. Jedan bataljon razmjestiti na prostoriji Vel. Gradusa sa zadatkom kontrolisati pravac prema s. Paukova. Sa jednim odjeljenjem minera postaviti nagaznu minu za oklopni voz na pruzi kod željezničke stanice D. Hrastovac. Sa jednim minerskim odjeljenjem presjeći prugu sjeverno od puta koji iz D. Hrastovca vodi za Rakovac. Sa jednim odjeljenjem podminati cestu Panjani — Kukuruzari.

2.) III. brigada, sa 4 protivtenkovska bacača, jednim bacačem i vodom inž. čete.

Zadatak: Sa 3 bataljona napasti će neprijatelja u s. Majuru pravcem k. 234, Krčevina i uz cestu i prugu od s. Panjana. Glavni pravac napada — usječenim putem od Krčevina prema raskrsnici puteva u selu i želj. stanici. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Kostajnice zaposjeće Majursko groblje. Sa odjeljenjem minera podminati cestu Panjani — Majur i presjeći prugu Panjani — Majur.

3.) P. O. Banije sa odjeljenjem inž. čete.

Zadatak: Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od pravca Sunje zatvorice cestu Sunja — D. Hrastovac (na Siukovoj strani). Sa dva bataljona u cilju osiguranja od pravca Kostajnice, zaposjesti položaje na liniji Krčevine (k. 248), k. 229, i zatvoriti cestu Kostajnica — Selište. Bataljon koji bude na pravcu Kostajnica — Selište vršiće demonstrativni napad na neprijateljske položaje sjeverno od Kostajnice. Sa jednim minerskim odjeljenjem podminati cestu u D. Hrastovcu a sa jednim minerskim odjeljenjem podminati cestu Kostajnica — Selište.

4.) Art. divizion.

Zadatak: Poljsku bateriju postaviti na prostoriji Prevršac — Kukuruzari (staro mjesto) i tući želj. stanicu Kostajnica. Protivkolsku bateriju uputiti I. brigadi, bataljonu na pravcu prema Kostajnici (Kukuruzarsko groblje).

5.) Inž. četa:

Zadatak: jedan vod sa potrebnim materijalom uputiti štabu I. brigade. Je-

dan vod s potrebnim materijalom uputiti štabu III. brigade. Jedno odjeljenje sa potrebnim materijalom, uputiti štabu P. O. Banije.

Veza: Veza će se održavati radio-putem sa I. i III. brigadom i P.O. Banije. I. brigada od 24 časa javljaće se svako pola sata, III. brigada i P.O. Banije od 24 časa pa nadalje stalno će raditi. Art. divizion vezaće se telefonski na liniju koja ide za Kostreše i sa bataljonom na Kukuruzarskom groblju.

Sanitet: Divizijsko zavojište i kirurška ekipa nalaziće se u s. Mećenčani kod križanja.

Stab divizije nalaziće se na Kostreškom groblju.

Borbeni znaci za noć 28/29 biće: Branko — Jovan.

Početak napada 28. ov. mj. u 24 časa, do kog vremena sve jedinice treba da izbiju na određene položaje.

Po završenom zadatku jedinice će se povući i to: I. brigada na prostoriju Svinjica — Severovac — Gradusa — Staro Selo, III. brigada i art. divizion u dosadašnje baze, P.O. Banije ostaće u »Trokutu«.

Napomena: IV. brigada danas do 20 časova izbiće na prostoriju Deanovići — Budičina — Moštanica — Letovanci.

Jedinice na osiguranjima neka se dobro utvrde i organizuju dobru odbranu od tenkova. Jedinice koje vrše napad dajuće znak dokle su stigle paljenjem slame i drugih zapaljivih predmeta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: ppukovnik:

Komandant, ppukovnik:

(M. P.)

Dostavljeno:

Štabu I, III brigade,
P.O. Banije, art. divi-
ziona, i inž. četi.

Ovjerava, za načelnika, kapetan:
M. Trninić

PS. Prijem zapovijesti potvrditi. Prije početka napada sravniti časovnike.

(M. P.)

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 28. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O PROBLEMU ISHRANE I PRIPREMI
ZA NAREDNA DEJSTVA¹

STAB XIII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE

Broj 481

Dne 28/VII. 1944.

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ.

U vezi vaše radio-depeše od danas po pitanju pripreme izvođenja akcija, odgovaramo:²

a) Vršimo pripremu za izvođenje opsežnije akcije na sektoru Karlovac — Ogulin, tj. uporište Lešće. Za ovo smo dali naređenje našoj II. brigadi koja se nalazi na sektoru Bosiljevo da ispita.³

b) Linija Zlobin — Plaše — Grobnik također je za nas vrlo važna i u tom pravcu također smo namislili preduzeti izviđanje u cilju ispitivanja mogućnosti za akciju na jedno od ovih uporišta.⁴ Za ova uporišta imamo izrađene skice i sa manjom pripremom mogli bi odmah otpočeti sa radom.

c) Sektor Drežnica — Škalić također ispitujemo da bi izvršili akciju, tj. likvidaciju uporišta na toj prostoriji.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 31—1/5 I, k. 569.

² Stab 11. korpusa NOVJ poslao je 28. jula podređenim jedinicama slijedeću depešu: »V. S. (Vrhovni štab — prim. red.) javlja: »Saveznici će tući saobraćaj na svim putevima. Naznačite saveznicima put koji ne treba tući. Prema gornjem se pridržavajte s tim da štab XIII. divizije i Oper. štab za Istru traže da se ne tuku njima potrebne komunikacije preko našeg štaba...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 3—3, k. 572.)

³ O borbama 2. brigade kod Bosiljeva 23. i 26. jula 1944. vidi dok. br. 98.

⁴ Dejstva 13. divizije bila su od 20. jula do 20. avgusta 1944. orijentisana na komunikaciju Karlovac — Ogulin — Brinje, a manjim dijelom prema Hrvatskom primorju (Arhiv V.I.I., reg. br. 36—1/51, k. 569).

⁵ Divizija je napala njemačko-ustaško uporište u Drežnici 14. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 13. divizije Štabu U. korpusa od 23. avgusta 1944).

Mi do sada od posljednje akcije" nismo mogli da preduzemo nešto ozbiljnijega iz razloga: što je pitanje ishrane bilo sasvim slabo i nismo se mogli krenuti ni u kom pravcu (na sektoru Karlovačkog Područja bila je XXXIV. i VIII. Divizija,⁷ dok na ostalim sektorima nismo mogli zbog prehrane, i što smo reorganizovali formacijsko stanje jedinica.⁸ Zaista veliki problem za nas predstavlja prehrana, da bi se mogli pokrenuti u akciju, jer put prema Drežnici i prema Primorju bez hrane je vrlo riskantan.

Sada smo mišljenja da na prvom mjestu pripreмимо — izveujemo aKCiju na liniji — komunikaciji Karlovac — Ogulin i u, prvo likvidaciju uporišta Lešće, koje se nalazi sa ovu i sa onu stranu Dobre. Likvidacijom ovog uporišta dobilo bi se u tome što bi zapadna obala Dobre bila potpuno slobodna i što bi baš ta linija omogućila za izvjesno vrijeme prehranu naših jedinica, a ujedno nam omogućila da uspješno djelujemo na komunikaciji Karlovac — Ogulin. Za ovu svrhu poslati ćemo sutra oper. oficira divizije⁹ da ispitivanja koja je učinila naša II. brigada provjeri i izvrši pripremu za akciju. Jačina neprijatelja u ovom uporištu je 250—300 Švaba i legionara, imaju 1 top i 2 teška bacača. Za likvidaciju ovog uporišta angažovali bi u napadu našu II. brigadu koja je sad tamo, dok bi I. ostavili u zasjedi. Također u koliko bude Karlovačka brigada na tom sektoru tražili bi njeno sadejstvo u cilju zatvaranja pravca prema Karlovcu, a u koliko ne, tražili bi Karlovački Odred. Upotreбили bi u akciji i artiljeriju.¹⁰ Poslije likvidacije ovog uporišta, a ujedno bi se postarali da pribavimo nešto i rezervne hrane, napali bi uporište Zlobin i Grobnik. Potrebno bi nam bilo sadejstvo savezničke avijacije pri likvidaciji ovih uporišta. Po ovom pitanju su razgovarali kapetan g. Barlet i drug komandant divizije, te je postignuta saglasnost, tj. da će g. Barlet tražiti avione da nam pomognu u likvidaciji uporišta koga budemo napadali.

Nadali smo se da ćemo dobiti pomoć u prehrani od saveznika ili sa koje druge strane, te da odmah počemo na izvršenje zadatka. Smatramo da odmor koji sada imamo nije odmor,

* Redakcija nije mogla utvrditi na koju se akciju misli. O dejstvima 13. divizije u julu 1944. vidi dok. br. 23, 24, 29, 57, 65, 79 i 98.

⁷ Vidi dok. br. 89 i 90.

⁸ Vidi primjedbu br. 13 uz dok. br. 24.

⁹ Jovo Lončarić

¹⁰ Napad na neprijateljsko uporište Lešće planiran je za 11. avgust 1944. Zbog dolaska neprijateljskih snaga u Bosiljevo i potrebe da se dio snaga Divizije prebaci na područje Brežnice, napad tada nije izveden (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 13. divizije Štabu 11. korpusa od 23. avgusta 1944).

već s obzirom na slabu prehranu dosta rizično stanje u cilju slabljenja discipline i gubljenja borbenog poleta. Dobijamo svakodnevno upite od štabova kad ćemo otpočeti sa radom. Ponašnjamo, da jedino je ovdje kočila prehrana i ništa drugo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za štab
Načelnik Štaba, potpuk.:
D.¹¹ Vojvodić

BR. 95

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 19. DIVIZIJE OD 28. JULA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 8. KORPUSA NOVJ O RADU I STANJU U DIVIZIJI I NA TERENU¹

STAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
K. br. 55
28. VII. 1944. g.

Komesarski izvještaj

POLITIČKOM KOMESARU VIII KORPUSA NOVJ

Od prošlog izvještaja naša divizija, i to drugom polovicom mjeseca juna, nije bila aktivna. Obadvije brigade su se odmarale i sređivale poslije borbi koje su vodile prvih 15 dana juna u Primorju i Ravnim Kotarima.² U tom periodu (28 juna t.g.) formirana je naša III (XIV) brigada.³ Pošto u Bukovici nije bilo momentalno uslova za akcije, a i mobilizacija je manje više dovršena, potrebno je bilo prenijeti težište borbe u Primorje i Ravne Kotare,⁴ tako da našim prisustvom na tom dijelu našeg

¹¹ **Dimitrije**

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 7—1/3, k. 522.

² Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 30 i 67.

³ Opširnije o tome vidi primjedbu br. 9 uz dok. br. 11.

⁴ Vidi dok. br. 53 i 75.

sektora doprinesemo učvršćenju **vojno**-pozadinskih vlasti, razbijanju četnika oko Skradina i pojačanju našeg uticaja, a i vršenja akcija u Ravnim Kotarima, te da se na kanalu snabdijemo sa spremom, oružjem i municijom. Po dolasku na sektor nastojali smo da se odmah snabdijemo sa dovoljnim brojem municije, koje nam je bila potrebna za izvođenje i težih borbi u Ravnim Kotarima. To nismo uspjeli radi slabe veze sa morem, obustave plovidbe i nezauzumljivosti ljudi koje smo poslali po tu spremu, kao i P.O.⁵ Sektora. To iščekivanje na kanalu nas je omelo i pasiviziralo, tako da nismo poduzimali akcija izuzev jedne manje u pravcu Skradina, koja je slabo uspjela, borba na kanalu i odbranbenih borbi od pravca Benkovca. Tu našu pasivnost neprijatelj je iskoristio i prikupljao snage i mi smo se sa glavninom ponovo prebacili za Bukovicu. Tim našim prebacivanjem u Bukovicu mislili smo izmanevrisati neprijatelja i napasti Lišane i Bulić sa sjevera i to 15. i 16. VII na večer, dok bi bataljoni koji su ostali dolje koordinirali sa svojim brigadama i sačekali neprijatelja u zasjedi koji je uvijek do sada bježao tim pravcima kada smo ga napadali. Ostali bataljoni koji su ostali trebali su primiti oružje i spremu, prebaciti ranjenike i dovršiti započetu mobilizaciju.

Dolazak brigade na donji sektor narod je dobro dočekao. Vojno-pozadinske vlasti dosta su mlade i nastojali smo da im pomognemo i da zajednički pristupimo rješavanju problema koji su nam se nametali. Održali smo jedan kratki sastanak sa Kotarskim N.O.O. za Vodice i drugi širi sastanak na kojem su prisustvovali drugovi iz O.K. Šibenik i Zadar, Kotarskog komiteta i K. N.O.O. Vodice, Komande mjesta, Zadarskog Područja i komesar V brigade.⁶ Tu smo pretresli situaciju na sektoru, pitanje mobilizacije, koordinaciju rada vojske i organizaciju i pitanje ishrane. Uočili smo da po pitanju mobilizacije, naročito u primorskim gradovima i otocima, drugovi imaju prilično nepravilan stav. Mobilizaciona parola kod njih je bila »Vis« i »Mornarica« i radi toga, a ne imajući uslova ni za ispunjenje mobilizacije i na tim parolama, mobilizacija se slabije odvijala, . . . Nije se ukazivalo na potrebu stupanja u N.O.V., koristeći povoljnu situaciju i najnovije događaje u našoj zemlji.

Rad N.O.O. i komandi slabo se osjećao na tom sektoru. Na pr. gorući problem za čitava sela kotara Vodice je pitanje popravka mlina u Stankovcima. Narod je morao da ide mljeti u Benkovac i Šibenik sa poluoslobođenog teritorija u neprija-

⁵ Odnosi se na 3. pomorski obalski sektor.

⁶ Politički komesar 5. dalmatinske brigade bio je tada Stanko Parmač.

teljsku žicu.⁷ To drugovi nisu shvaćali kao osnovno pitanje, a narod je na zborovima koje smo održali i najviše postavljao baš potrebu opravke mlina u Stankovcima. Poduzete su mjere da se popravi taj mlin.

Na tome zajedničkom sastanku donijet je plan o mobilizaciji u stankovačkoj opštini. Prethodno su jedinice po selima održale zborove sa narodom (Stankovci, Mala Čista, Banjevci). Po zaseocima bili su također organizovani sastanci i razgovori sa narodom. To smo tako postavili da se ne govori direktno o mobilizaciji, nego smo uzeli u zadatak objašnjavanje odluka III zasjedanja ZAVNOH-a, jer do tada malo su bile poznate narodu.⁸ Mobilizacija je u potpunosti uspjela. Mobilisano je oko 150 boraca.

Pomoć narodu u žetvi za to vrijeme nije bila zadovoljavajuća. Naši drugovi nisu shvatili da pomoć pruže narodu sami, jer N.O.O. i seljaci slabo su tu pomoć i tražili, vjerovatno pomalo se i plašili. Kad smo to uočili postavljeno je pred štabove da se svi raspoloživi konji daju seljacima i ako oni to ne traže. Boravkom našim na tom sektoru stvoreni su uslovi za bolji rad i učvršćenje vojno-pozadinskih vlasti. Ofanzivom na taj sektor i gubicima koje smo mi pretrpjeli⁹ stanje se je momentalno pogoršalo i to u većem broju dezertera i mobilizaciji sa strane neprijatelja u nekim selima, dok izvještaji koje dobivamo govore nam da narod, iako opljačkan, paljen itd. nije popustio.

Na Vidovdan uz prisustvo preko 1000 omladine, muškaraca i žena, na svečan način izvršeno je formiranje Bukovičke brigade u Biovičinu Selu. Pred samo formiranje brigade povedena je 8-dnevna kampanja za proslavu Vidovdana i formiranje brigade. Omladina i narod dolazili su sa transparentima i nacionalnim zastavama. Održan je pomen palim vidovdanskim junacima i borcima N.O.V., a potom je izvršeno formiranje brigade. U prisustvu naroda brigada je položila zakletvu. Prisustvo hrvatske omladine iz Promine, koja se probijala pokraj neprijateljskih garnizona da dođe na tu svečanost, dobro je odjeknulo i doprinijeće učvršćenju jedinstva. Proslava Vidovdana također je organizovana i izvršena u Zegararu. Bijelini, Erveniku i Kistanjama. Na svim tim svečanostima bila je prisutna i naša vojska. U Zegararu su prisustvovala dva bataljona VI ud. brigade i to I i IH-ći, gdje je također i na svečan način i pred narodom predat šmajser i Titova slika najboljim borcima iz tih bataljona. Sve te proslave naročito su dobro odjeknule kod naroda

⁷ Neprijatelj je oko mjesta gdje su se nalazile njegove jedinice postavljao žičane prepreke.

^p Vidi primjedbu br. 8 uz dok. br. 47.

* Vidi dok. br. 53 i 75.

Bukovice i mislimo da je taj momenat stvarno učinio velik korak u političkom stanju u Bukovici. Četnici su bili naročito ošamućeni i nije se osjetilo njihovo pisanje o Vidovdanu na ovom sektoru.

Poslije povratka iz Primorja uočili smo da je kod naroda i organizacija u Bukovici sporazum Tito — Subašić¹⁰ unio izvjesno nerazumijevanje i držanje, nepravilnim tumačenjem. Četnici su to naročito koristili govoreći da je to naša slabost, da je Tito priznao kralja, da će sve jedno biti partizanima, četnicima itd. Najprije o sporazumu narod je doznao iz usta neprijatelja i njegove propagande, dok se mi i drugovi sa terena nismo usuđivali govoriti o njemu. Uzeli smo si u zadatak da organiziramo zajedničku konferenciju na kojoj bi bili prisutni drugovi iz O.K.,¹¹ odbora i komandi mjesta i područja sa sektora Bukovice. Konferencija je održana 24. VII. i na njoj su, sem gore prisutnih, prisustvovali i sva tri pomoćnika komesara brigada,¹² komesar grupe¹³ i komesari Kninskog i Prominskog Odreda, a također i zamjenik komandanta Korpusa¹⁴ i drug Mujo Dizdar. Prodiskutovali smo i donijeli zajednički stav kako da djelujemo po pitanju sporazuma među narodom. Također smo diskutovali o izborima N.O.O.-a u pojedinim selima, odnosno pomoći koju mi možemo pružiti N.O.O.-ima, o snabdijevanju vojske i mobilizaciji. Konferencija nije u potpunosti završena, jer nas je omela ofanziva, a i sami zaključci sa konferencije baš radi ofanzive neće se odmah sa uspjehom početi sprovoditi.

Neki politički problemi u našoj diviziji imaju punu podršku u nezdravom stanju u nekim selima i ovim zajedničkim konferencijama ćemo nastojati da se to otkloni.

STANJE U DIVIZIJI :

Od prošlog izvještaja, formiranjem III (XIV) brigade, izvedenim uspješnim akcijama prve polovine mjeseca juna uz središnji politički rad, bolji vojnički i takmičenjem, divizija je počela napredovati, što se osjetilo po držanju i raspoloženju boraca. Taj napredak najviše se osjetio kod VI Brigade. Proglašenje iste udarnom iskorišćeno je i vrlo dobro je djeiovalo na borce. Njeno sadašnje držanje u ofanzivi i najmanji broj dezertera potvrđuje to. Ofanziva u Primorju i gubici, i sadašnja ofanziva na Bukovicu ostavili su velik trag na stanje u diviziji,

¹⁰ Vidi primjedbu br. 4 uz dokumenat br. 11.

¹¹ Odnosi se na okružne komitete KPH za Zadar, Šibenik i Knin.

¹² Pomoćnik političkog komesara u 5. brigadi bio je Vlado Maričić, u 6. Vlado Aleksić i u 7. Milojko Cuk.

¹³ Milan Munižaba

¹⁴ Peko Bogdan

pooštrilo još više neriješene probleme, a time postavilo pred nas i veće zadatke. Brigade su se brojčano smanjile, potreba u kadru porasla, dezerterstvo se povećalo i udarna snaga divizije kao cjeline se umanjila. Pored već pomenuih momenata koji su djelovali na privremeno opadanje divizije, naš štab u svom radu imao je propuste koji su također prouzrokovali takvo stanje. To naročito važi za slučaj u Primorju. Nismo smjeli ostaviti različite jedinice iz brigada i dati im takav štab koji nije bio u stanju ostvariti jedinstvo komande nad istima. Tu se osjetilo da nismo dovoljno zrelo procijenili i prozreli namjeru neprijatelja . . .

Za slučaj u Primorju mi smo odmah održali divizijsku konferenciju štabova brigada, na kojoj smo pretresli plan Štaba divizije i povlačenje brigada u Bukovicu, proanalizirali uzroke zbog čega je to došlo, tako da se je sa jedinstvenim mišljenjem izašlo pred borcu i to objasnilo. Isto tako odmah smo izvršili popunu I bataljona V ud. brigade sa 80 boraca iz Kninskog Odreda. Iz depeša koje smo vam slali, a i saslušanja i izvještaja koji ćemo podnijeti upoznaćete se podrobnije o tom slučaju. . . . Karakteristično je za sve brigade, da kad napuštamo Bukovicu dezerterstvo se pojavljuje u većoj mjeri. To nam dokazuje da još nismo ubijedili borcu o potrebi borbe na svim sektorima. Taj problem ima svoju punu podršku na terenu, koji će se jedino moći rješavati popravljanjem stanja i na samom terenu. Mi smo ovo uočili i postavili smo si u zadatak da ubijedimo i pomognemo drugovima na terenu i vojno-pozadinskim vlastima da bi tako zajedničkim radom i nastojanjem rješavali ovaj problem. Zajednička konferencija, kao što je naprijed navedeno, imala je i taj zadatak da rješava.

Iz izvještaja komesara V ud. brigade vidjećete da smo mi u ovom periodu izgubili velik broj komesarskog kadra.¹⁵ I taj momenat je uticao na stanje u našoj diviziji. Nečuvanje kadra i njegovo ovako naglo gubljenje govori nam da mi u našim jedinicama još uvijek nismo razvili masovni heroizam boraca. Brzo uzdizanje novog kadra jedino ćemo riješiti većom pomoći i teoretskim osposobljavanjem. Za sada nećemo biti u stanju u potpunosti popuniti i nadoknaditi izgubljeni kadar, ali za kratko vrijeme to ćemo biti u stanju.

Pitanje Sporazuma mnogi naši borci i rukovodioci smatrali su kao našu slabost, jer se u prvi mah nije imalo podataka o

¹⁵ U borbama od 15. maja do 15. jula 1944. Brigada je izgubila 2 politička komesara bataljona, 3 zamjenika političkih komesara bataljona, 11 političkih komesara četa i 10 političkih delegata — od toga 17 poginulih i 9 ranjenih. U tom vremenu Brigada je dala u druge jedinice 5 političkih komesara bataljona i četa. (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—19, k. 1009.)

istom, a i rukovodioci su izbjegavali govoriti o njemu, jer su se plašili da će nepravilno objasniti. Kako smo već naprijed naveli nepravilnim objašnjavanjem i tumačenjem isto je djelovalo na povećanje dezertera. Poslije depeše koju smo dobili od vas i tačkaka sporazuma, u tom pogledu se manje griješi. Na svim sastancima i konferencijama smo to pitanje naročito pretresli, a biće potreba i još radi što pravilnijeg poznavanja.

I pored momentalnog stanja u diviziji koje ne zadovoljava, perspektive za dalji razvoj su dobre, jer su rukovodioci stekli više iskustva, srediće se kadar i stvoreni su uslovi za bolji rad na terenu.

Mi smo u našoj diviziji od 5 do 15 jula povelili kampanju za proradu Odluka III zasjedanja ZAVNOH-a i proučavali i upoznavanje karaktera i zadataka JNF-e.¹⁶ Ovo smo uzeli zato što se pokazala potreba jer borcima — Srbima nije bilo jasno pitanje položaja i ravnopravnosti Srba u federalnoj Hrvatskoj, a Hrvatima također malo poznato. Zatim smo dobili plan političkog rada od Vas, i učinili smo tako da smo poslije prorade Odluka III zasjedanja ZAVNOH-a uzeli ponavljanje prve teme, a zatim IV pa V-u temu.¹⁷ Ovaj je plan u proradi. Sadašnje borbe i ofanziva donekle ometa njegovo puno sprovođenje.

Organizacija novog takmičenja postavljeno od Glavnog štaba Hrvatske u našoj diviziji je dosta zakasnila i mi smo tek od 1 jula to uspjeli.¹⁸ Takmičarski duh je naročito zavladao kod boraca i rukovodilaca u VI brigadi. Pored vojničkog plana rada izdata je jedna okružnica političkim rukovodiocima u kojoj se pokušalo razraditi postavljene tačke. Okružnica je bila već skoro napisana kada smo dobili okružnicu od Vas po istom pitanju. Šaljemo Vam na uvid istu, kao i pismo u vezi prorade Odluka III zasjedanja ZAVNOH-a i molimo odgovor na njih. Osjeća se momentalni zastoj u takmičenju. To naročito poslije slučaja u Primorju.

Divizijski list za ovaj mjesec nije izašao. V i VI brigada su izdale redovne svoje listove. U XIV brigadi još nije pokrenut. Radio vijesti naša Tehnika redovno izdava 2—3 puta nedjeljno, a kad su važniji događaji i češće. Sve stvari koje radimo i umnožavamo u našoj Tehnici slali smo vam na uvid. Ne znamo da li

" Jedinstveni narodnooslobodilački front

¹⁷ Opširnije o mjerama koje je Stab 19. divizije preduzeo da bi borce i narod upoznao sa odlukama Trećeg zasjedanja Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske vidi dok. br. 6—19 i 1—2, k. 1009 u Arhivu V.U.

¹⁸ Glavni štab NOV i PO Hrvatske je raspisao međukorpusno takmičenje u vremenu od 15. juna do 15. septembra (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106).

cima. Jedan bataljon u pratnji ranjenika za Moslavinu. Jedinice su se patrolama vezale sa susjednim dijelovima i osiguravale se prema Koprivnici i Križevcima.

II brigada. Dva bataljona bazirana u G. i S. Mostima. Isti dan izvršili su ti bataljoni [marš] u selo Jagnjedovac, odakle je jedna četa pošla u pravcu Koprivnice i izvršila demonstrativni napad na istu tokom noći. Jedan bataljon pošao je za Kalnički Ivanec u svojstvu rezerve Korpusa savezno sa akcijom na Ludbreg.-

7. VII. *I brigada* u G sati izvršila je pokret za Zrinski Topolovac i razmjestila se sa jednim bataljonom na Turski Brijeg, sa jednim bataljonom u Soštaričko Selo, sa jednim bataljonom u Pednjevo Selo. IV bataljon još uvijek je odsutan. Oko 18 časova još jedan bataljon odlazi u osiguranje ranjenicima na put za istočnu Bilo Goru.

Osiguranja su vršena u pravcu uporišta Bjelovar, a patrolama je održavana veza sa susjednim dijelovima (II brigadom i dijelovima XXVIII Udarne Divizije).

II brigada. U isto vrijeme izvršila pokret i razmjestila se sa dva bataljona u Povelic, a sa jednim u Topolovac (Brezovac). Tokom dana odmor jedinica. Iste večeri izvršili su bataljoni bazirani u Povelicu diverziju pruge Križevci — Bjelovar u međuprostoru Hrsovo — Crkvena.³ Zelj. pruga prekinuta na 52 mjesta, te srušen most na potoku Jugovka (cesta Križevci — Bjelovar). Nakon izvršenog zadatka bataljoni su se vratili u polazne baze.

Osiguravanje vršeno prema uporištu Križevci, a patrolama održavana veza sa susjednim dijelovima (I brigada istočno, dijelovi XXXII Divizije sjeverno i sjeverozapadno).

8. VII. Cijela Divizija (izuzev dva bataljona I brigade na putu) nalazila se u istim bazama. Prije podne jedinice su izvodile vojničku obuku. Sa pravca na kom su bile raspoređene jedinice XXVIII Udarne Divizije začula se oko 10 sati pešadijska i artiljerijska vatra. Od tog časa veza sa tim dijelovima nije uopće

³ O napadu na Ludbreg vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 6.

⁵ Vidi dok. br. 124.

funkcionisala, pa je neprijatelj bez većih smetnji prodro u same naše baze i doveo naročito I brigadu u loš odbrambeni položaj (detaljnije dostavljeno izvještajem Op. br. 94 od 10. VII. 1944).⁴

9. VII. Jedinice obiju brigada zadržale su poslije borbe svoje baze. Rad se sastojao u čišćenju oružja i sprema, te odmaranju. Osiguranja su vršena izviđačkim patrolama u pravcu uporišta Križevci, Sv. Ivan Zabno i Bjelovar.
10. VII. Sve jedinice nalaze se u istim bazama. Izvodena je vojnička nastava, u I brigadi egzercir, a u II brigadi borbena obuka. U 20 časova istog dana izvršila je Divizija pokret u pravcu Moslavine. Osiguranje preko ceste i pruge istočno i zapadno od Crkvene dala su dva bataljona II brigade. U koloni se nalazilo oko 20 ranjenika i dva topa za Stab X Korpusa. Pokret je izvršen bez smetnje od strane neprijatelja.
11. VII. *I brigada* stigla je oko 6 časova u Kabal i smjestila svoja dva bataljona u istom mjestu na odmor. Osiguranje vršeno patrolama u pravcu Šarampov — Farkaševac.
Bataljon koji je 6. VII. otpratio ranjenike iz Bilo Gore nalazi se u Grabovnici, gdje je od Štaba X Korpusa preuzeo materijal za XXXII Diviziju, te se istog dana uveče uputio za Bilo Goru sa spomenutim materijalom.
Bataljon koji je 7. VII. iz Topolovca otpratio ranjenike za istočnu Bilo Goru nije se još vratio u sastav brigade.
II brigada: stigla je oko 7 sati i razmjestila se u Vukšinač Gornji i Donji. Kroz cijeli dan jedinice su odmarale uz osiguranja u pravcu Sv. Ivana Zabna te Vrbovec — Gradec. Ranjenici i topovi predani su na pratnju Udarnom bataljonu Istočne Grupe P. Odreda.
12. VII. *I brigada* u 7 sati izvršila pokret i smjestila se sa jednim bataljonom u selo Podlužan, a sa jednim u Kostanj. Vršena obuka prema dnevnom rasporedu rada, osiguranje patrolama. Dva bataljona još uvijek odsutna.

⁴ Vidi dok. br. 30.

II brigada izvršila je u isto vrijeme pokret i razmjestila se u Zetkan — Graberec i Prnjarovac. Vršena vojno-politička obuka i davana osiguranja patrolama na pravcu Vrbovec i Kloštar Ivanić.

13. VII. *I brigada* preko dana obuka, odmor i priprema a u večer sa dva bataljona vršena diverzija na ž. pruzi od Vrbovca prema jugozapadu do Lonje zaključno (k. 108). Presječena je pruga na 112 mjesta, porušena su tri propusta.

Istog dana vodio je IV bataljon koji se nalazio u Bilo Gori borbu sa jačim nepr. snagama. U dva navrata bataljon se morao probijati kroz obruč i imao slijedeće gubitke: Jedan mrtav, 4 ranjena i 4 nestala. Izgubljen je 1 p. mitraljez.

II brigada preko dana vršena je priprema a u večer pošla u akciju na želj. prugu. Vršena je diverzija pruge između Vrbovca zaključno ž. st. Gradec, i napadana domobranska posada koja je čuvala most na potoku Cernec. Zadatak je ispunjen u potpunosti. Posada na mostu je razjurenjena, narednik (zapovjednik posade) je poginuo, a 9 vojnika je zarobljeno. Zarobljen je 1 šmajser, 8 pušaka, 2.345 metaka i nešto sitnije sprema. Naši gubitci 2 mrtva, 1 lakše ranjen.

Porušena su dva mosta (jedan 8 metara, a drugi 16 metara dug). Pruga je prekinuta na 78 mjesta, uništene su 4 skretnice (srca).⁵

14. VII. *I brigada* po povratku sa zadatka odmor. Poslije podne politički časovi. U istim bazama sa istim osiguranjem kao i 12. VII. 1944
II brigada vratila se sa zadatka. Jedinice odmaraju i uređuju oružje i spremu.

⁵ U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o napadu na domobrane koji su obezbjeđivali most na potoku Cernec piše: »Dne 13. VII. 1944. oko 23.00 sati neprijatelj je izvršio jak napad na posadu željezničkog mosta na r. Cernec. Poslije kratke borbe posada je uslijed jake premoći neprijatelja savladana.

Gubitci: Jedan narednik mrtav (Troha Ignac) i 8 zarobljeno. Neprijateljski gubitci nepoznati. Jedan domobran je ranjen. Posadu je sačinjavalo 25 domobrana 1. sati I. žestra. (željezničko stražarske — prim. red.) bojne 1. dok. pukovnije i 20 domobrana 4. sati III bojne 1. p.z. (prometnog zdruga — prim. red.).

Utrošeno 4.000 nabojja. Propalo oružje: 1 strojosamokres i 11 pušaka sa priborom. Od opreme propalo: 1 veliki šator, 12 kompletnih garnitura odijela. i 12 gunjeva. (Arhiv V.I.I. reg. br. 71—30, k. 58.)

15. VII. *I brigada* u istim bazama, drži se vojno politička nastava.
II brigada u istim bazama, drži se vojno politička nastava.
16. VII. Preko dana odmor i pripreme u istim bazama. Poslije podne pošle su obje brigade na diverziju pruge u međuprostoru Repinec — Križevci i Križevci — Sv. Ivan Zabno.⁶
I brigada presjekla je prugu na 86 mjesta, porušila dva manja i jedan veći propust preko kanala, te srušila veliki podvožnjak kod Sv. Ivana Zabna. Povlačenje u Novake i Dubravu.
II brigada vršila je diverziju između Repinca i Križevaca te Križevaca i Tremovačkog potoka. Pruga je prekinuta na 125 mjesta, srušena su tri mosta (jedan 5 metara, jedan 8 metara, a jedan 12 metara dugačak). Neprijatelj iz Repinca — Križevaca i Sv. Ivana Zabna ometao je izvođenje zadatka mitraljeskom i artiljerijskom vatrom, no bez učinka. Jedinice su izvršile zadatak u cjelosti i povukle se u Markovac — Ladine i Koritnu.⁷
17. VII. Nakon povlačenja sa zadatka jedinice odmaraju.
I brigada u 18 časova vrši pokret i smješta se sa dva bataljona u G. Dragičevac. III i IV bataljon koji su bili odsutni vratili su se tokom noći 16—17. VII i ušli u sastav brigade. Smjestili su se u D. Dragičevcu.
II brigada. U vezi s pokretom I brigade premjestila je svoj jedan bataljon u sjeverni dio Dubrave tako da je raspored bataljona bio slijedeći: Dubrava — Ladina — Koritna.

• Vidi dok. br. 45.

⁶ O toj diverziji rečeno je u bojnoj relaciji 1. zbornog područja slijedeće: »Noću 16/17. VII. 1944. oko 23.00 sati pa do 03.00 sati partizani su vršili miniranje želj. pruge Križevci — Sv. Ivan Zabno i Križevci — Repinec.

Na pruzi Križevci — Sv. Ivan Zabno uništeno je 347 m tračnica i porušen most na Tremovačkom potoku, kod sela Poljana. Isto je tako porušen most (kolni) kod Sv. Ivana Zabno, koji vodi za Haganj. —

Na pruzi Križevci — Repinec uništeno je oko 50 tračnica i porušen je most na potoku Petrovinec kod s. Pokosin (6 km južno od Križevaca) i jedan mali propust. —

Ovom prilikom partizani su pripucali na posadu Repinec. Žrtava nije bilo. Vatrom odgovoreno. Utrošeno 1.500 naboja«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—30, k. 58.)

18. VII. *I brigada* vršena je reorganizacija jedinica. IV bataljon brigade rasformiran je, a po jedna četa tog bataljona ušla je u ostale bataljone. Održavani sastanci štabova.

II brigada bez promjena. Osiguranje, odmor i vojno-politička nastava, baze iste.

19. VII. *I brigada* vrši se daljnje sređivanje, uglavnom sastanci sa jedinicama.

II brigada kao i 18. VII. 1944.

20. VII. *I brigada*. Preko dana u istom rasporedu odmor i obuka jedinica, pred večer se jedan bataljon premješta u Lipovčane.

II brigada izvršen pokret u nove baze. Jedinice su se smjestile u Zvekovac, Gornji i Donji Marinkovac. Preko dana obuka vojna i politička. Pred večer su milicioneri iz Kloštra Ivanića upali u Mostare i sukobili se sa jednom našom patrolom. Dva milicionera su mrtva ostala na terenu, a nekoliko ih je ranjeno. Naša patrola nije imala gubitaka.

U tom razdoblju neprijatelju su naneseni, odnosno pretrpljeni vlastiti slijedeći gubitci:

<i>Neprijateljski</i>	<i>gubitci:</i>	32 mrtva
		61 ranjen
		10 zarobljenih
		1 zarobljen šmajser
		14 pušaka
		2485 metaka
		9 bombi
		13 pari odijela
		11 pari cipela
		9 ranaca
		1 nizač metaka
		4 čebeta
		9 opasača
		1 rez. cijev za Brno
		7 mostova srušeno
		5 propusta srušeno
		412 mjesta presječena pruga
		2 puta
		4 skretnice presječene
		1 podvožnjak srušen

3

M.M.C. - M.P.P.
 1944. godine
 No. 202/2-374
 1112

II brigada U vezi s pokretom I brigade premjestila je svoj jedan bataljon u sjeverni dio Dubrave tako da je raspored bataljona bio sljedeći: Dubrava - Ladina - Koritna.

18.VII. I brigada vršena je reorganizacija jedinica. IV bataljon brigade reformiran je za po jednu četu tog bataljona ušla je u ostale bataljone. Održavani sastanci četova.

II brigada bez promjena. Osiguranje, odmor i vojno politička nastava, baze iste.

19.VII. I brigada vrši se daljnje sredjivanje, uglavnom sastanci sa jedinicama.

II brigada kao i 18.VII. 1944.

20.VII. I brigada preko dana u istom rasporedu odmor i obuka jedinica, pred večer sa jednim bataljonom premjesta u Lipovčane.

II brigada izvršen pokret u nove baze. Jedinice su se smjestile u Zvekovac Gornji i Donji Mrinkovec. Preko dana obuka vojna i politička. Pred večer su milicioneri iz Klošter Ivanica upali u Mostare i sukobili se sa jednom našom patrolom. Dva milicionera su mrtva ostala na terenu, a nekoliko ih je ranjeno. Naša patrola nije imala gubitaka.

U tom razdoblju neprijatelju su nanosani, odnočno pretrpljeni vlastiti sljedeći gubici:

Neprijateljski gubici:

30 mrtva
61 ranjen
10 zarobljenih
1. zarobljeni šmajsar
14 pušaka
2485 metaka
9 bombi
13 pari odjela
11 pari cipela
9 ranaca
1 nizak metaka
4 šebadi
9 opasnada
1 rez. cijev za Brno
7 mostova srušeno
5 propusta srušeno
412 mjesta presječena <u>pruga 2 puta.</u>
4 skretnice presječene
1 podvoznjak srušen

Vlastiti gubici:

9 mrtvih drugova
21 ranjen
4 nestale
4 odjela izgubljena
11.115 kor. metaka utrošeno
100 šmajsar municije
8 bombi
1 p. mitraljez

SMRT FASIZMA SLOBODA NARODU I

Politkomesar: *mir...* Komandanat, potporučnik *J. Antolović*

Fotokopija posljednje stranice dokumenta br. 96

Vlastiti gubitci: 9 mrtvih drugova
21 ranjen
4 nestala
4 odijela izgubljena
11.315 kom. metaka utrošeno
180 šmajser municije
8 bombi
1 p. mitraljez

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, potpukovnik
Mutak Vlado J. Antolović
(M. P.)

BR. 97

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 28. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O RASPOREDU I DEJSTVIMA NEPRI-
JATELJSKIH SNAGA U ZUMBERKU I STANJU U DIVI-
ZIJ¹

STAB
XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA
NOV. JUGOSLAVIJE
Op. Broj 175/44
Dne 28 VII 1944 god.

Opći vojni izvještaj
za juli 1944.

ŠTABU IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Mjeseca juna vojnička situacija na sektoru naše Divizije okarakterisana je manjim neprijateljskim ispadima naročito na oslobođeni dio Zumberka. U tom mjesecu nije bilo nikakvih koncentracija niti prolaza nekih većih jedinica. Početkom mjeseca jula poslije prelaza jedinica VIII. i naše Divizije iz Pokuplja za Zumberak neprijatelj je počeo vršiti koncentraciju svojih snaga na sektoru Jaska — Draganići — Karlovac spre-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 4—1/8, k. 426.

majući se za napad na Zumberak.² U međuvremenu neprijatelj je vršio svakog dana jače ispade na oslobođeni dio Zumberka u cilju zadržavanja naših snaga što dalje od komunikacije Zagreb — Karlovac kako bi mogao nesmetano i u tajnosti vršiti koncentraciju, te u isto vrijeme zamarat naše snage. Pored stalnih posada koje je neprijatelj imao na tom sektoru prvih P dana mjeseca jula dovukao je neprijatelj sa pruge Zagreb — Sisak dva kozačka puka (I. Donski i IV. Kubanski), jedan bataljon Jägerersatzregimente iz Karlovca, te jedan bataljon gestapovaca iz Samobora. Sa ovim snagama neprijatelj je otpočeo 10. o. mj. ofanzivu na Zumberak sa ciljem brzog prodora u Metliku i Belu krajinu.³ U desetdnevnim borbama neprijatelju je konačno uspjelo prodrijeti u Metliku odakle se je odmah povukao. Po završenoj ofanzivi neprijatelj je povukao kozačke pukove kao i ostale jedinice u njihove stare baze, a na komunikaciji Zagreb — Karlovac ostavio je stare posade, koje su poslije ofanzive sa manjim snagama ispadale na oslobođeni teritorij u cilju zadržavanja naših snaga što dalje od njihovih uporišta. Poslije ove ofanzive, a naročito poslije događaja u Njemačkoj⁴ osjeća se veća demoralizacija u neprijateljskom taboru koja je ovaj puta zapažena i kod Nijemaca. Po izjavama Nijemaca prebjeglih k nama vidi se da je njemački vojnik počeo sticati uvjerenje da je za njih rat izgubljen, te danas postavljaju pitanje spasavanja života. Rad naših jedinica u ovom periodu bio je u glavnom, uslijed neprijateljske ofanzive, obrambene naravi. Držanje jedinica bilo je prilično dobro.

Situacija na sektoru Pokuplja ostala je u glavnom nepromijenjena. Neprijatelj na tom sektoru nije pokazivao nikakove naročite aktivnosti, izuzev nekoliko manjih ispada. U ovom mjesecu aktivnost Turopoljskog Odreda bila je prilično dobra. Odred je porušio 1,5 km. željezničke pruge, te digao u Kurilovcu slagalište avionskih bombi.⁵

Organizaciono stanje: Naša Divizija ima dvije brigade i tri odreda. Svaka brigada ima po 4 bataljona, prateću četvu, četvu za vezu, minerski i bolnički vod. Zumberački Odred ima 4 bataljona, četvu za vezu, prateću četvu, minerski i bolnički vod. Turopoljsko-Posavski Odred ima 3 bataljona, četvu za vezu, prateću

¹ Jedinice 8. i 34. divizije prešle su iz Pokuplja u Zumberak 20/21. juna a već 27. juna upale su jake neprijateljske snage na oslobođenu teritoriju Zumberka (vidi dok. br. 8 i 31).

² Opširnije o tome vidi dok. br. 50, 69 i 80.

³ Odnosi se na pokušaj puča u Berlinu i atentat na Hitlera izveden 20. jula 1944.

⁴ Ovu diverziju izveo je Odred zajedno sa 2. diverzantskim bataljonom (vidi dok. br. 73 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—13/1, k. 429A).

četu, minerski i bolnički vod. Karlovački Odred ima 1 bataljon, 3 čete i jednu udarnu grupu, četu za vezu, minerski i bolnički vod.

Reorganizacija i formiranje novih jedinica: Ruski bataljon,⁶ koji je bio u sastavu Turopoljskog Odreda, rasformiran je i s njim je popunjena Brigada »Franje Ogulinca-Selje«. A Turopoljski Odred, umjesto njega, formirati će novi bataljon u Posavini. U sastav naše Divizije ušao je i Karlovački Odred. Ukoliko uspije mobilizacija na sektoru Zumberka formirat ćemo od Zumberačkog Odreda Zumberačku Brigadu.⁷ . . .

Pregled vojničke obuke: Posljednih mjesec dana rad na vojničkoj izobrazbi uslijed borbi i pokreta je oslabio. Taj rad ćemo ponovo oživiti. Slaba vojnička obuka se osjeća najviše u Karlovačkoj Brigadi, pa smo pred rukovodioce Brigade najoštrije postavili pitanje izobrazbe rukovodilaca i vojnika. Naša podoficirska škola radi neprekidno i kadrovi koje izbacuje su prilično dobri.

Vojno politička situacija: Vojno politička situacija u jedinicama obzirom na događaje u svijetu i kod nas se je mnogo popravila . . . Borbenost naših jedinica se je znatno popravila, a naročito kod Zumberačkog Odreda, koji je pomalo preživio krizu od zimus. Karlovačka Brigada se je malo prekalila u borbama na Zumberku, no njezin komandni kadar još uvijek nema dovoljno upornosti u borbi.

Sadašnji raspored jedinica: Karlovačka Brigada se nalazi na sektoru Bosiljeva sa zadatkom mobilizacije i prihvata Seljine Brigade.

Seljina Brigada se nalazi u Kordunu.⁸

Zumberački Odred se nalazi na sektoru Krašić sa zadatkom kontrole Ozlja — Draganića i Jaske, te osiguranja vršidbe. Karlovački Odred nalazi se na sektoru Netretić — Ribnik.

Ishrana i zdravstveno stanje: Sve jedinice imaju kazansku ishranu. Za posljednji mjesec dana ishrana je bila prilično slaba uslijed stalnih borbi. U zadnje vrijeme ishrana se je nešto popravila, ali je još uvijek nezadovoljavajuća, zato što Karlovačko područje snabdijeva i XIII. Diviziju. Zdravstveno stanje je zadovoljavajuće, nema slučajeva zaraznih oboljenja.

Stanje odjeće i obuće: Karlovačka brigada je dobro odjevena i obučena, izuzev novomobilisanih kojih je oko 100 golih i bosih. Najgore stoji Zumberački Odred, koji ima 75% potpuno bosih i golih, tako da nije rijedak slučaj da pojedinci

• O formiranju tog bataljona vidi tom V, knj. 26, dok. br. 141, primjedba br. 111.

⁷ Vidi primjedbu br. 9 uz dok. br. 7.

⁸ Vidi dok. br. 7 i 89.

dezertiraju baš iz tih razloga. Karlovački Odred također slabo stoji sa opremom. Jedinice pri Štabu Divizije su također ostale gole i bose.

Plan za buduće akcije i operacije: Sa jedinicama ćemo se nekoliko dana zadržati na Karlovačkom sektoru radi mobilizacije. Imamo u planu napasti zorkovački most, pa smo već u tu svrhu poduzeli izvidanja, a postoji nekoja veza sa posadom. Poslije ćemo se prebaciti na Zumberak, pa ukoliko uspije mobilizacija formirati Zumberačku Brigadu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
s.o.

Komandant-p.pukovnik:
M. Dasović
(M. P.)

BR. 98

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 29. JULA 1944. ŠTABU
11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA KOD BOSILJEVA I FU-
ZINA¹

STAB XIII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Op. broj 485
Dne 29/VII. 1944.

Operativni izveštaj
za dane: 23 i 26. VII.
1944. — dostavlja.

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ.

Teren: Borba je vođena na sektoru Fužine — Vrata i Bosiljevo. Zemljište na kome je izvođena operacija je brdovito, delomično pošumljeno, a delomično golo.

Teren na kome je izvođena akcija nalazi se na sekciji Sušak — Ogulin 1 : 100.000

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 44—1/5, k. 1234.

Podaci o neprijatelju:

Neprijatelj sa kojim je vodena borba sastavljen je iz legionara 392. legionarske divizije, ustaša i domobrana.

Neprijatelj je bio naoružan teškim bacačima, topovima i teškim i lakim pešadijskim naoružanjem.

Dne 23. VII. 44. — IV. bataljon II. brigade nalazio se je na sektoru Lukovog Dola i dobio zadatak da se krene i smesti u selo Varoš na sektoru Bosiljeva i da da svoje lično obezbeđenje prema Lešću. Prilikom pokreta, bataljon je u Bosiljevu naišao na neprijatelja² koji se je nalazio na koti 296 (Majka Božja). Neprijateljska patrola otvorila je vatru na IV. bataljon koji je već bio u borbenom rasporedu, isti je odmah zauzeo položaj i prihvatio borbu. Bataljon je sa svojim glavnim snagama zaposeo kotu Veliki Družac (kota 469) i utvrdio se. Neprijatelj je tri puta pokušavao da direktnim napadom i zaobilaženjem digne naše snage sa položaja, ali je sva tri puta bio odbijen uz gubitke. U 16 sati neprijatelj je sa oko 60 vojnika pokušao da desnom stranom ceste koja vodi Lešće — Bosiljevo zaobiđe gore pomenuti bataljon, ali je bataljon blagovremeno ubacio četvu iz rezerve ispred neprijatelja i tako mu osujetio manevar, sačekavši neprijatelja na 50 koraka i sa jakim vatrom ga rastrojila i nagnala u beg. Neprijatelj je bežao sve do Majke Božje. Na terenu je ostavio 2 mrtva, dok je 3 ranjena povukao sa sobom. Istoga dana IV. bataljon pokušao je u 19 sati da napadne neprijatelja na koti 296, ali budući da je neprijatelj bio utvrđen, a ispred njega brisan prostor, neprijatelj je dalje ostao na svom položaju. Jačina neprijatelja na ovoj koti bila je 160 Nemaca sa 1 topom i 1 teškim bacačem, dok u mestu Bosiljevu nalazio se 1 tenk i 1 blindo.

Čim se je smračilo, neprijatelj se je neprimetno izvukao i povukao u Toplice Lešće. U to vreme Stab II. brigade sa Karlovačkom brigadom pripremao je napad na neprijatelja na gore navedenoj koti, ali budući da se neprijatelj povukao, do istoga nije došlo.

Za ovu operaciju nije izdana pismena zapovest, budući da je neprijatelj naturio borbu.

² i ³ Vjerovatno dijelovi njemačkog 1 lovačkog rezervnog puka koji je od februara 1944. osiguravao komunikaciju Jastrebarsko — Karlovac — Ogulin (Arhiv V.I.L. reg. br. 2'6. k. 78—A i 41'3, k. 74).

Ishod borbe: U toku ove borbe rezultat je delimično postignut, jer je neprijatelj prisiljen da se povuče u svoje uporište. Neprijatelju su naneti vrlo osetljivi gubici. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 5 ranjenih, od kojih su 2 ostala na položaju.

Naši gubici: 1 ranjen.

Zaplenjeno: 2 kompletna odela, 1 ranac sa 170 metaka »mauzer«, 2 bombe i sitne spreme.

Izgubljeno nije ništa.

Utrošeno municije: 260 metaka za puške i 500 metaka za mitraljeze.

Kritički osvrt: U gore navedenoj borbi IV. bataljon II. brigade pokazao se vrlo dobro, budući da je istoga dana došao iz Gomirja u Lukov Dol, a zatim krenuo dalje na određeno mesto iako dan ranije nije dobio sledovanje, u samom nastupanju primio je borbu, zauzeo položaj i više puta odbio neprijateljske nasrtaje, koji su činjani sa poznatim manevrima opkoljavanja, zatim sa svojom borbom neprijatelja prinudio na povlačenje.

Dne 26. VII. 44. IV. bataljon II. brigade nalazio se na položaju kod Bosiljeva. Bataljon je držao položaje i uvek bio spreman za borbu.

Zadatak: Zadatak ovoga bataljona bio je da se smesti u okolna sela Bosiljeva, da kontroliše pravac Lešća i da se prehranjuje na tome prostoru. Isti zadatak imao je i III bataljon II. brigade s time da se smesti u selo Dugače, te da održava vezu sa IV. bataljonom i u slučaju nailaska neprijatelja da ga zajednički napadnu.

Položaji su držani na koti 296 i. kod sela Varoš na bezimenoj koti, zatim istočno od sela Dugače prema Lipi i Lešću. II. bataljon II. brigade nalazio se u Vukovoj Gorici, a I. bataljon u Bosancifria kao rezerva. Ostale jedinice sa Štabom brigade u Pribancima.

Tok borbe: U 10.30 sati neprijatelj³ je napao na položaje IV. bataljona kod Bosiljeva sa tri pravca sa snagom od 300 vojnika, 2 tenka i 2 auto-blinde, 3 kamiona i 1 protukolski top.⁴ Iz samog Lešća neprijatelj je krenuo odmah u borbenom rasporedu u tri kolone tako da mu je jedna kolona išla preko kote Privis (461), jedna kolona samom cestom Lešće — Bosiljevo sa

⁴ Vidi dok. br. 144. -••

kojom su išli tenkovi i blinde, a jedna kolona Jurić Brdo — k. 212 — k. 217. Izvidnice IV. bataljona primetile su neprijatelja dok je izišao iz Lešća tako da su jedinice blagovremeno zaposele položaj i sačekale neprijatelja. Jedan vod nalazio se na koti 296 (Majka Božja), kojega je neprijatelj napao sa Privisa sa oko 100 vojnika i tukao ga sa teškim bacačima i topom, tako da su ovom vodu nanesen i gubici od 3 mrtva, a vod je bio prisiljen da se povuče na prihvatni položaj. Jedna četa nalazila se je na severoistočnoj strani Bosiljeva na bezimenoj koti. Neprijatelj je tri puta napadao i vršio juriš, gde je svaki puta bio odbijen pretrpevši gubitke od 22 mrtva i ranjena. Neprijatelj je uspeo da uđe u Bosiljevo sa tenkovima i blindama, koji je sa svojom levom kolonom pokušao da odbaci naše snage sa Velikog Drušća, što mu nije uspelo, već su ga naše jedinice naterale u beg. Borba je vođena do 17 sati. Za vreme ove borbe IV. bataljonu pružena je pomoć jedne čete I. bataljona, a III. bataljon koji se nalazio u selu Dugačama napao je neprijatelja sa istočne strane Bosiljeva u bok. U 17 sati naišla je jedna kolona od Ogušina preko Grabrka kao pomoć u jačini od oko 500 vojnika sa nekoliko topova, tenkova i automobila, a kako je posle konstatovano ova kolona je imala tuda da promaršira preko Lešća za Karlovac. Ova kolona čim je ušla u Bosiljevo dobila je jaku minobacačku vatru sa naše strane, u njoj zavladao je panika, te se nije puštala u borbu, već se je hitno povukla prema Lešću, a štitili su je tenkovi i blinde. Sa ovom kolonom povukle su se i ostale neprijateljske snage. Čim su naše jedinice primetile da neprijatelj odstupa, počele su ga energično goniti. Neprijatelj je davao otpor sa pojedinih kota, ali je uvek bio blagovremeno dignut i bežeći se povlačio do sledeće kote. Gonjenje je trajalo do samoga Lešća.

Ishod borbe: U ovoj borbi neprijateljski i sopstveni gubici bili su sledeći:

- neprijateljski: 20 mrtvih i 27 ranjenih.
 - naši gubici: 4 poginula, 6 ranjenih i 1 nestao.
- Zarobljeno i zaplenjeno nije ništa.
Izgubljeno nije ništa.

Utrošeno municije: 4221 metak za puške i puškomitraljeze, 24 mine za teški bacač, 15 mina za laki bacač, 10 ručnih bombi.

**Kritički
osvrt:**

U ovoj borbi dobro se pokazao IV. bataljon II. brigade, a naročito se istakla 2. četa istog bataljona koja je tri puta zauzimala kote, koje je neprijatelj naizmenično osvajao. U borbi se istakao bivši legionar Cančarević Bartol, koji je puštao neprijatelja na 20 koraka i na jednom mestu ubio i ranio 17 neprijateljskih vojnika, a zatim neprijatelja sa svojim »šarcem« najprvi gonio do samoga Lešća. Dobro su se pokazala dva minobacačka odeljenja, koja su precizno tukla neprijatelja. U gonjenju se istakao i III. bataljon.

U ovoj borbi dobro su se držali i rukovodioci i borci. Moral kod Istrana se vrlo podigao, kada su videli da neprijatelj beži oni su ga još sa većim elanom progonili.

Za ovu akciju nije bila izdata pismena zapovest, ali je izdata usmena.

Odluke i zapovesti bile su realne.

Rukovanje sa operacijom bilo je dobro.

Upotreba teških bacača bila je dobra.

Dana 24. VII. 44. prilikom preuzimanja položaja novoformiranog I. bataljona II. Odreda, budući da je II. Odred preformiran u III. brigadu⁵ i predao položaj, saznajući to neprijatelj, sa malim snagama oko 30 vojnika, ispao je iz svoga uporišta Zlobina i krenuo cestom preko Brda, Benkovca i Fužina i naišao na naše snage koje su držale kotu 880 (Plasa) — 853 — Mrkovac — i kotu 889, sve severoistočno od Fužina. Ovaj bataljon pustio je neprijatelja na vrlo blisko odstojanje, a zatim otvorio žestoku vatru na njega. U tom prepadu neprijatelj je pretrpeo 4 mrtva i više ranjenih i u paničnom begu povukao se u Zlobin ostavivši mrtve na terenu.

Istoga dana oko 14,30 sati neprijatelj sa snagom od oko 100 vojnika, izabranih starih Nemaca, pošao je prema našim položajima sa zadatkom da napadne naše snage i izvuče svoje mrtve. Ovoga puta neprijatelj je išao drugim pravcem, tj. preko Liča — Pirovišta — južnim padinama Jukin-Dolca na kotu 953 gde se je razdelio na tri dela, te sa jednom snagom ostao na pomenutoj koti, sa jednom kolonom krenuo na kotu 809, a sa jednom na kotu 880 sa namerom da napadne naše snage s leđa i boka, budući da su

⁵ O formiranju 3. brigade i reorganizaciji odreda 13. divizije vidi dok. br. 24.

ga naše snage blagovremeno primetile, sa bliskog odstojanja otvorile na njega vatru, a poručnik Arbanas je hitno napao neprijatelja sa severne strane na koti 809 i prinudio ga na povlačenje. Neprijatelj je sa svih tačaka posle kraćeg otpora koji je bio vrlo žestok — panično se povukao u pravcu Liča noseći mrtve i ranjene. Za vreme same borbe naredio je seljacima Fužina da izvuku poginule u borbi pre podne, što su ovi učinili i odvukli ih u groblje, odakle su ih neprijateljski bolničari sa sobom odneli.

Ishod borbe: U ovoj borbi su naknadno poginula 3 neprijateljska vojnika, tako da je toga dana poginulo 7 neprijateljskih vojnika, među kojima 1 poručnik — komandant mesta Plaše, koji je ostao na položaju, a ranjeno je 12 nepr. vojnika.

U borbi je zaplenjeno: 5 pušaka »mauzer«, 1 poluautomatska puška, 1 pištolj, 1 signalni pištolj, 5 pari odela, 3 para cipela, 5 opasača i 5 pari fišeklja, 300 kom. metaka, 1 ranac bombi za tromblon-pušku.

Naši gubici: 2 lakše ranjena, 1 nestao.

Od oružja i materijala nije ništa izgubljeno.

Utrošeno municije: 200 kom. pušanih metaka, 890 kom. mitraljeske, 20 mina za laki bacač, 15 ručnih bombi i 145 metaka za šmajser.

Kritički osvrt: Priprema za akciju nije izvršena, jer je borba bila nametnuta. Upravljanje i rukovođenje bilo je dobro.

Upotreba ostalih rodova vojske nije primenjena, niti je bilo sadejstva susednih jedinica.

Taktički i borbeni postupci naših starešina bili su u skladu sa razvojem situacije. Nedostatak u ovoj akciji pokazao se što jedinice pri odstupanju neprijatelja istoga nisu gonile, gde su imale mnogo izgleda da mu nanesu osetnije gubitke.

U ovoj borbi istakao se zamenik komandanta I. bataljona poručnik Arbanas Franjo.

Rezime: U svim gore navedenim borbama neprijateljski i naši gubici bili su sledeći:

— neprijateljski: 32 mrtva, 44 ranjena.

— naši gubici: 4 mrtva, 9 ranjenih, 2 nestala.

Zaplenjeno: 5 pušaka »mauzer«, 1 poluautomatska puška, 1 pištolj, 1 signalni pištolj, 470 metaka »mauzer«, 1 ranac sa tromblonskim bombama, 2 ručne

bombe, 7 pari komplet odela, 3 para cipela, 5 opasača, 5 pari fišeklija, 1 ranac i ostale sitne spreme.

Od naše spreme i oružja nije ništa izgubljeno.

Utrošeno municije: za puške, puškomitraljeze i mitraljeze 6071 metak, za šmajser 145 metaka, za teški bacač 24 bombi, za laki bacač 35 bombi i ručnih 25 komada bombi.

Prilog: Liste gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Matić Duro

(M. P.)

Komandant, pukovnik:

Vinko Antić

BR. 99

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 29. JULA 1944. ŠTABU
10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE U KLOŠTRU
IVANIĆU¹

STAB XXXIII DIVIZIJE X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG N. O. V. i P. O. J.

Broj Op. 103

Dne 29 srpnja 1944.

Predmet: Operativni izvještaj o
akciji na Kloštar Ivanić, dostavlja.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Naša Divizija izvršila je likvidaciju neprijateljskog uporišta Kloštar Ivanić u kojem se nalazilo oko 350 milicionera, naoružanih sa dva t. mitraljeza, 2 p. mitraljeza, 1 laki bacač, nekoliko šmajsera, ostalo puške. Neprijatelj se služio unutarnjim obrambenim sistemom, posjednuvši i uredivši za obranu 4 zidane zgrade (šumarija i štala, tabor, Janešova kuća i samostanska crkva). Isti objekti nalazili su se u sredini mjesta i dominirali su čitavim mjestom. Ključ neprijateljske odbrane bio je tabor i Janešova kuća (jedno uz drugo).

Likvidaciju samog uporišta dobila je u zadatak² II brigada da izvrši sa svoja dva bataljona pojačani sa jednom četom dok

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 32—1/3, k. 551 a.

* Vidi dok. br. 61.

se ostatak nalazio u brigadnoj rezervi. Napad je počeo 21. VII. 1944. godine u 23 časa i 50 minuta, dakle sa zakašnjenjem od 50 minuta. Obzirom na čvrste konstrukcije zgrada u kojima se je neprijatelj nalazio odlučeno je da glavni zadatak kod likvidacije izvrše protivtenkovski bacači i jurišni pioniri miniranjem zgrada, dok je pješadija trebala pomagati izvršenju njihovih zadataka i čišćenje objekata nakon miniranja i demoralisanja neprijatelja.

Glavni napadni pravci bili su:

Sa jednim bataljonom napadalo se sa južne strane uporišta, a sa jednim bataljonom napadalo se sa sjeverozapadne strane, dok je jedna četa napadala sa sjeverne strane na crkvu.

I bataljon koji je nastupao sa južne strane približio se prvim kućama do šumarije i odatle počeo sa napadom. Već u samom početku borbe bio je ranjen komandant bataljona i operativac, a ostali članovi Štaba nisu se snašli, nego ih je to zbunilo tako da nisu nastavili sa upornim napadom na šumariju, nego su čete svaka posebno, neorganizovano tukle na taj objekt nepotrebno gubeći vrijeme. Ipak nakon dužeg vremena uspjelo je tom bataljonu da likvidira štalu u kojoj se nalazio neprijatelj, a zatim je minirati. Neprijatelj u šumariji osjetio je neodlučnost toga bataljona te je davao još žešći otpor.

II bataljon koji je napadao sa sjeverozapadne strane također se približio prvim kućama kraj tabora i Janeša i za kratko vrijeme uspio prići samim tim objektima, te ih zapalio umjesto da ih je minirao. Neprijatelj nakon što je bio ugrožen od požara u prvom spratu spustio se u podrum koji je ranije uredio za obranu, te je odatle davao žestok otpor. Nakon što su zgrade zapaljene onemogućeno je radi siline vatre našim jedinicama da se približe zgradama, te su bili primorani čekati dok gornji dijelovi zgrada izgore, radi čega je utrošeno više od tri sata vremena. Nakon toga pokušalo se minirati kuće, ali kod toga nije upotrebljena dovoljna količina eksploziva tako da je i samo miniranje djelomično izvršeno. Za čitavo to vrijeme neprijatelj je iz podruma davao jak otpor ne obazirući se što gornji dio zgrade gori. Naprotiv na našoj strani primijećena je neodlučnost, neorganizovanost kako vatre tako i samog pokreta kao i nedovoljno korištenje eksploziva. Protivtenkovski bacači su tukli svaki za sebe neorganizovano i bez veze sa pješadijom koja je očekivala da će sami -bacači uništiti neprijatelja, ne koristeći zabunu koju su unosili neprijatelju bacači.

Za čitavo to vrijeme naša pješadija nalazila se iza zaklona tukući opet neorganizovano u zgradu kojoj radi njene čvrstine nije bila u stanju ništa učiniti.

Ceta koja je napadala sa sjeverne strane na samostansku crkvu, iako nije nailazila na jači neprijateljski otpor ipak je

potrošila mnogo vremena tako da je istom oko 4 sata približila se k crkvi i postavila eksploziv (80 kg.). Međutim, toranj se nalazio u sredini crkve tako da mu eksplozija nije nanijela nikakve štete, te je posada koja se nalazila na tornju ostala nepovređena. Ipak ta posada nakon detonacije koja je bila snažna nije davala više otpor. Da bi se ista potpuno likvidirala bila je potrebna veća količina eksploziva i više inicijative kod rukovodilaca.

Ujutro u 5 sati vidjelo se da se ne bi bilo u stanju ubrzo potpuno likvidirati uporište, radi toga je izdano naređenje za povlačenje.³

I brigada postavila je osiguranje prema neprijateljskim uporištima: Križu, Dugom Selu i Ivanić-Gradu. Jedinice su zaposjele položaje u određeno vrijeme i ostale na njima do povlačenja. Neprijatelj nije pokušavao niti iz jednog uporišta da intervenira napadnutom neprijatelju.⁴ Prilikom povlačenja 1 brigade, koja se povlačila preko Vučje jame, na putu je saznala da je jedna neprijateljska patrola u jačini čete krenula iz Križa preko Šušnjara i izbila do Marčana. Brigada je odmah izvršila manevar sa ciljem da obuhvatnim napadom uništi neprijatelja. Međutim, neprijatelj se povukao na pola sata prije nego što su naše snage izbile na polazne položaje.

Tokom ove akcije imali smo slijedeće gubitke (najvećim dijelom od ručnih bombi koje je neprijatelj bacao iz zgrada): 2 na mjestu mrtva i jedan umro od rana i 16 ranjenih.

Od ranjenih drugova ranjeni su slijedeći rukovodioci:

1. Načelnik Štaba II brigade, poručnik Anušić Petar.
2. Komandant I bataljona potporučnik drug Culibrk Mirko.
3. Operativni oficir I bataljona Bosna Branko.
4. Komandir čete iz I bataljona Grbeša Pajo.

U borbi je potrošeno:

- 6.700 puščanih, mitraljeskih i šmajferskih metaka,
- 60 mina za pr. tenk. bacač,
- 19 mina za t. bacač

* i ⁴ U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o napadu na Kloštar Ivanić piše: »21. VII. 1944. g. Noću jače odmetničke snage II. Moslavačka brigada, XXI., XVI. i XII. brigada (21. brigada 28. divizije nije tada bila u Moslavini. Ona je 11. jula upućena sa Bilo-gore u Slavoniju. Omladinska brigada »Joža Vlahović« (ranije 16) bila je tada u sastavu 40. divizije na području Podravske Slatine, a 12. brigada 12. divizije na obezbjeđenju žetve u Požeškoj kotlini — prim. red.) napale su sa sviju strana ustašku posadu u Kloštar Ivaniću. Djelovi zdruga (odnosi se na 1. gorski zdrug — prim. red.) iz Ivanić-Grada poslali su pomoć, te je napadaj odbijen. Naši gubitci: 2 mrtva, 14 ranjenih. Gubitci odmetnika 2 mrtva.« (Vidi dok. br. 76 u ovoj knjizi i dok. br. 3—2, k. 1125 i-7/1—9, k. 58 u Arhivu V.I.I.).

15 upaljivih bombi

120 kg. eksploziva.

Neprijateljski gubitci: do danas nisu tačno utvrđeni. Predpostavlja se da je neprijatelj imao znatnije gubitke, naročito u ranjenima i u borbi nestalim, jer se saznaje da je istoga jutra krenulo samo 60 milicionera u Ivanić-Grad.

Kritika akcije: Kao prvi nedostatak jeste zakašnjenje od čitavog jednog sata, koji bi i te kako dragocjeno poslužio za potpunu likvidaciju uporišta. II bataljon koji je vršio napad na tabor i Janešovu kuću zapalio je iste prije nego što je neprijatelja uništio i samim time stvorio je prepreku između sebe i neprijatelja, tako dok je trajao požar taj bataljon nije mogao vršiti likvidaciju. Iako je naglašeno da će težište borbe snositi protivtenkovski bacači i jurišni pioniri, oni ipak nisu dovoljno iskorišteni. Samo miniranje vršeno je sa malo eksploziva iako se u Štabu brigade nalazila velika količina eksploziva, koja je trebala biti doturena do prvog borbenog reda. Protivtenkovski bacači nisu iskorišteni potpuno jer su tukli neorganizovano, i njihovo dejstvo nije koristila pješadija kada su isti unosili zabunu kod neprijatelja.

Iako se raspolagalo sa mnogo većom nadmoćnosti automatskog oružja ipak vatrena nadmoć nije postignuta i opet radi neorganizovanosti u planu vatre. Sam napad također je bio neorganizovan. Napadala je svaka jedinica posebno a bez da su bile međusobno povezane i da su koordinirano napadale. Dakle, veza unutar jedinica nije postojala. Kao najveći nedostatak moglo bi se uzeti nedovoljna a možda i nikakva inicijativa kod rukovodilaca. U toku čitave borbe nije došlo do izražaja čvrstina, odlučnost i upornost koje karakterišu napad.

Komandant te brigade istom je postavljen na tu dužnost, te nije mogao izraziti dovoljno svoj uticaj, tako da Štab brigade u stvari nije imao pregleda nad situacijom za čitavo vrijeme akcije, te kao takav i nije funkcionisao. Na pr. Štab brigade izvještava nakon pola satne borbe da je Janešova kuća i tabor likvidiran, što nije odgovaralo istini.

Mišljenja smo da prednji nedostatci nisu izbili u tolikoj mjeri da bi se uporište uspješno likvidiralo.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mutak Vlado

Komandant, potpukovnik
(M. P.) J. Antolović

⁵ Opširniji opis napada na Kloštar Ivanić dao je Štab 33. divizije u posebnom dokumentu (vidi dok. br. 76).

BR. 100

IZVJEŠTAJ ŠTABA UNSKE GRUPE OD 29. JULA 1944
ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA KOD SKOKOVA I
PECIGRADA OD 19. DO 24. JULA¹

STAB
UNSKE GRUPE 4. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. Broj: 30/44; —29. VII-1944.

Operativni izvještaj o borba-
ma na Skokovima i Pećigradu u
vremenu od 19 do 24-VII-1944.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaji oko sela Skokovi podesni su za odbranu, za neprijateljsko nadiranje od Cazina, dok Pećigrad nezgodan jer je utvrđen zidinama staroga grada i nepodesan za prilaz našim jedinicama koje su ga napadale. Neprijatelju je kao naseljeno i utvrđeno mjesto koristio za odbranu.

Zemljište je pretstavljeno na sekciji Petrinja 1:100.000.

U ovim borbama od naših jedinica učestvovala su **I.** i **II.** brigada naše grupe. Neprijatelja je sačinjavala V. ustaška bojna iz Cazina jačine 600 ljudi sa 3 topa a pri pakušaju oslobađanja neprijatelja iz Pećigrada, učestvovala su i 2 satnije legionara iz 373 »Tigar« divizije sa 8 tenkova.

Zapovjednik V. ustaške bojne bio je nadporučnik Sulejman Ljubijankić. a privremeno blokirane satnije u Pećigradu bio je zastavnik (ustaški) Bajro Keserević zvan »Baba«.

Za obranu i protunapade izdavane su usmene zapovjedi. Raspored naših snaga bio je slijedeći:

I. brigada nalazila se je na položajima oko Drežnika, a **II.** brigada nalazila se je sa dva bataljona Skokovi — Barska a sa jednim bataljonom u Bužimu.

Borba je počela 19. VII. 1944 u 6 sati u jutro i to poslije snažne artiljerijske vatre, na položajima oko Barske. Neprijatelj je uspio naše odbaciti, ali je protunapadom bio odbačen natrag. Nakon ovoga neprijatelj je počeo bočno prilaznje preko Čajić Sela težeći da se dohvati Metle (kota 498). Oko 20 sati pod pritiskom neprijatelja frontalno a i cijeneći

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6/2—7, k. 1616.

neprijateljske namjere, tj. bočni manevar, naši su se povukli na Metlu i na kotu 409 — Krakača. Neprijatelj je naše bataljone odbacio i ovladao cestom i potom produžio u Pećigrad. Nakon ovog prebačen je i III bataljon II brigade iz Bužima u Luke da bi zatvorio dalje napredovanje neprijatelja cestom prema Kladuši, ali neprijatelj iz Pećigrada nije krenuo.

20. VII, neprijatelj je ovladao i sa Metlom (kota 498) a naše snage se povukle na Kudić brdo (522) i Pećka Brda — kota 430. Neprijatelj je pokušao se popeti na Pećka Brda, ali je bio spriječen.

21. VII. I. brigada izvršila je pokret u 2 sata u jutru pravcem Drežnik — Tržac, ali u to vrijeme bio je stigao neprijatelj u Tržac jačine 40 vojnika sa jednom radio-stanicom i čim je osjetio I. brigadu da se razvija i da teži zaobići Tržac, pobjegao je u pravcu Cazina. I. brigada nastavila je sa pokretom i to dva bataljona prema Mutniku a dva bataljona prema Metli i Barskoj. U Mutniku oko 14 sati ova dva bataljona sukobila su se sa 200 ustaša i protjerala ih u Cazin, a druga dva bataljona, koji su kretali ka Metli i Barskoj, razdvojili su neprijatelja i onog sa Metle odbacili u Pećigrad, a neprijatelja sa Barske na Skokove. Nakon proganjanja neprijatelja iz Mutnika u Cazin, jedan bataljon se još prebacio na Skokove i nastavio sa proganjanjem neprijatelja sa Skokova prema Cazinu.

22. VII, u jutru izvršene su pregrupacije jedinica: I. brigada prebacila se sa jednim bataljonom na Mrkovine a sa dva bataljona na Sanac brdo (kota 508) i Mahmutovići — kota 518 i 466, dok sa jednim bataljonom u rezervi u Čajić-Selu. II. brigada nalazila se je s jednim bataljonom u Krivaji — kota 303 i na Urgi (kota 378), dok sa jednom na Visibabi — kota 404.

Pošto su izvršene pripreme i pregrupacija jedinica to smo odlučili napasti Pećigrad sa I. bataljonom I. brigade i I. bataljonom II. brigade. Napad je započeo u 18 sati i 30 min. pod bacačkom vatrom. Borba se je vodila do 22 sata i 30 min. kada smo obustavili dalje napadanje jer se neprijatelj bio jako utvrdio i nije htio pucati sve dok naši borci ne priđu pod sam zid.

U toku cijelog dana neprijatelj je pokušavao preko Skokova poslati pomoć blokiranoj satniji u Pećigradu, ali je uvijek bio odbacivan uz gubitke, i pred samo veče našim bočnim napadom od Čajić-Sela bio je odbačen u Cazin.

23. VII. neprijatelj je opet pokušavao sa jakom artiljerijskom vatrom pružiti pomoć Pećigradu, ali je uvijek odbacivan tako da je 5 puta u toku dana sjuren nazad prema Coralići selu i Cazinu. U toku dana vršili smo pripreme i na veče u 21 sat i 10 min. počela je naša artiljerijska priprema i naša dva bataljona pod artiljerijskom i bacačkom vatrom počela su opet

napadati i podilaziti zidovima. Neprijatelj opet nije pucao nego je čekao pod samim zidovima naše borce i tada se branio tromblonskim i ručnim bombama. Pokušano je dva puta jurišati i čak neki drugovi bili su na polovici zida i odozgo su padali mrtvi i ranjeni, ali neprijatelj je tek tada otkrivao svoju obranu i precizno tukao naše borce.

24. VII. neprijatelj je pokušao opet prodor prema Skokovima sa tenkovima. Mi smo tada odlučili povući snage I. brigade sa Skokova i Barske prema Pečkim Brdima, da bi izbjegli frontalnu borbu a i neprijateljsko zaobilaženje sa desnog krila od Čajić-Sela i Ljeskovca. Neprijatelj je oko 10 sati spojio se sa svojim snagama u Pećigradu i počeo povlačenje prema Cazinu, i u povlačenju napadali smo ga ali napad nije dovoljno brz i energičan i tako se neprijatelj prilično lako pod zaštitom tenkova povukao.²

Gubici neprijatelja u ovoj borbi iznose 33 mrtva i 40 ranjenih. Zaplijenjeno od oružja i sprema: 1 puška, 5 ranaca, 1000 metaka, 1 tromblonska puška, 15 km. kabla i još nekih sitnih stvari.

Zarobljena su 2 neprijateljska vojnika.

Naši gubitci u ovim borbama: 14 mrtvih, 16 ranjenih i 2 odbjela neprijatelju. Među ovim ranjenicima i mrtvima nalaze se i rukovodioci i to: mrtvi: komesar čete II. brigade Suljić Zaima Omer i vodnici: Karalić Hasan Mahin i Fatkić Ale Hasin, oba iz I. brigade; ranjeni: komesar bataljona I. brigade Terzić Smajo, komesar čete I. brigade Nadarević Nurija i Galijašević Mehmed, komesar čete u I. brigadi.

U ovim borbama utrošeno je municije mitraljeske i pušćane i to: 29.891 metak, 45 granata za poljski top cal. 75 mm., 48 mina za t. bacač, 10 mina za engleski bacač, 6 mina za talijanski bacač, 8 metaka za protukolsku pušku. Izgubljen je jedan p. mitraljez i jedan oštećen.

U ovim borbama dobro se pokazao I. i III. bataljon I. brigade i I. i II. bataljon II. brigade, a od rukovodilaca istakao se komesar i komandant I. bat. I brigade drug Smajo Terzić i poručnik Bego Seferagić i komesar čete I. bat. I. brigade drug Nurija Nadarević, a od boraca puškomitraljezac I. bataljona II. brigade drug Coso Hasan.

Akcija vojnički i politički slabo je pripremljena, jer je neprijatelj nadirao neprekidno iz Cazina i nametao tj. djelovao na ubrzavanje našega napada na sam Pećigrad.

Komandovanje u ovoj akciji bilo je otežano zbog slabih telefonskih veza i zbog malo razumijevanja od strane štabova

² Vidi dok. br. 139.

brigada kao i njihovih bataljona o potrebi svih veza u koliko otkažu telefonske veze.

Iz ovih borbi mogu se izvući slijedeće pouke:

1. Napadanje danju neprijatelja, koji je organizovao odbranu i utvrdio se, da je skopčano sa gubitcima i da je u mnogo slučajeva osuđeno na neuspjeh kao što se je to i nama desilo oko napada na Pećigrad. Kod nas je diktirala situacija, pošto je neprijatelj nadirao iz Cazina.

2. Da čvrsto držanje frontova isto vodi gubitcima i izloženosti artiljerijskoj vatri i na kraju koncentracije neprijatelja i onda prodor od strane neprijatelja. U ovoj samoj akciji našoj I. brigadi date su direktive i sam Štab brigade nije se mogao otkinuti od držanja frontova uporno bez manevra.

3. Da artiljerijska vatra na utvrđeno mjesto nema efekta naročitog i da rezultati koje smo očekivali nisu postignuti i ako su pogotci naših granata na Pećigrad bili dobri.

4. Da, ako nema dobre i redovite veze pretpostavljenih i potčinjenih kao i susjeda, ne može biti pravilnog rukovođenja borbom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major:
Šukrija B.¹

Komandant, major:
Halil⁴

(M. P.)

20 — 24-VII

* Bijedić
⁴ Šakanović

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. BRIGADE OD 29. JULA 1944. ŠTABU
20. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA ČETNIKE NA LINIJI
TOPOLJE — BISKUPIJA — ORLIĆ«

STAB
IX BRIGADE XX DIVIZIJE NOVJ.

Broj 612
29 jula 1944 godine

ŠTABU XX DIVIZIJE N.O.V.J.

1.— Naša brigada izvršila je napad u noći između 28/29 jula t.g. na neprijatelja (četnike) i to na liniji Topolje — Biskupija — Orlić, sekcija Split — Šibenik — Knin.

2.— U ovom napadu učestvovala su sva četiri bataljona osim jedne čete IV bataljona, koja je bila u rezervi. Lijevo od nas vršila je napad na Markovac VIII brigada.²

3.— Neprijateljske jedinice protiv kojih se brigada borila jesu Dinarska četnička brigada i oko 50 Nijemaca sa 25 Talijana¹ Ukupan broj neprijateljskih vojnika oko 400 vojnika.

4.— Navedena neprijateljska uporišta jesu obranbena linija doline Kosova i pretstraža Knina.

Naše namjere su bile, razbiti i uništiti pomenutog neprijatelja kao i uništenje njemačkog skladišta benzina. Na temelju ovoga je donešena odluka od strane ovoga štaba za izvršenje gore navedene akcije.

5.— Za ovu akciju izdata je pismena zapovijest štabovima bataljona, koji su usmeno istu proradili sa komandama četa.

6. Početak napada uslijedio je 28. ovog mj. u 23 časa, prema predviđenom planu.

7.— Jedinice su krenule u napad sa sadanjih naših položaja i to III bataljon preko Crne Glavice na Turopolje i potom da zahvati sjevernu stranu Biskupije. II bataljon da napadne Biskupiju. IV bataljon zaselke između Biskupije i Orlića, a I bataljon da napadne Orlić. Izbijanjem III bataljona na Crnu Glavicu, neprijatelj je otvorio iz veće daljine jedan rafal iz puškomitraljeza

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—3, k. 1032, I.

* Prema izvještajima koje je Štab 20. divizije pisao Štabu 8. korpusa NOVJ 4. i 5. avgusta 1944, 1. i 4. bataljon 8. brigade, 2. bataljon 9. brigade i 3. bataljon 10. brigade napali su 28. jula neprijatelja u selima: Ridane, Kosovice, Markovci i Orlić i pri tom ubili 18, ranili 20 i zarobili 7 neprijateljskih vojnika (vidi tom V, knj. 31).

i zatim pobjegao u Knin, tako da III bataljon nije uopšte ove noći ni vodio borbu. II bataljon upao je neprimjetno u Biskupiju, gdje je primijetio po jednom čovjeku koji je bježao, u kojoj se kući nalazi neprijatelj. Istu je napao i nakon kraće borbe uspio je istu zauzeti. Tom prilikom zarobio je 6 Talijana i jednog teško ranio i 4 Švabe ubio. IV bataljon zbio je sa sjeverne strane neprijatelja u Orlic i to nakon polusatne borbe. I bataljon vodio je oko tri sata borbu, u čemu ga je ispomagao i IV bataljon, ali neprijatelj uporno je branio Orlic, tako da je bez težeg oružja bilo nemoguće istog zauzeti, radi toga što je neprijatelj izgradio čitavi vijenac bunkera, a ispred istih je ravan brisani teren. Neprijatelj je iz Orlic u tri navrata fingirao kontranapad i to sa povcima i žestokom vatrom, ali se nije usudio izaći iz bunkera. U 3.30 sati sve jedinice su bile povučene u logor, tj. na polazne položaje.

8.— Zadatak nije u potpunosti izvršen, radi toga, što je II bataljon u Biskupiji propustio priličnu količinu plijena, a vjerovatno prema informativnoj službi postoje još i neki drugi magazini, o čemu nije dovoljno vodio računa, da pretraži čitavo selo.

9.— U ovoj borbi nismo imali uopšte gubitaka u ljudstvu i materijalu, jedino jedan drug je bio nagazio na talijansku ručnu bombu i od eksplozije zamrla mu je noga, tako da će morati ostati nekoliko dana u ambulanti.

10.— Utrošak municije jeste: jugoslovenske 545, talijanske 953, engleske 980. Ukupno 2478 metaka, i 18 komada bombi ofanzivnih i defanzivnih kao i 5 granata teškog bacača.

U ovoj akciji nije bilo tih, koje bi se moglo istaknuti niti loših koje bi trebalo pozvati na odgovornost.

Borbenost kod boraca bila je na dobroj visini, isto tako i kod rukovodilaca, jedino u rukovođenju nije se dovoljno snasao štab II bataljona, i kao opšta pojava kod svih bataljona, veza je bila vrlo slaba među jedinicama i sa štabom brigade.

Pod tačkom 8. neprijatelj je imao pored gore zarobljenih i mrtvih još dva zarobljena četnika, zapaljen jedan kamion, jedan motorcicl, zaplijenjene dvije strojnice engleske, oko 2000 metaka za šarce, jedna gasmaska i ostale vojne spreme.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Grgin Vicko

Komandant, major
Knezović Luka

(M. P.)

Po kuriru u
22 sata.

BR. 102

**ZAPOVIJEST ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 30. JULA 1944.
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJ-
SKI GARNIZON U BADLJEVINI¹**

**STAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. Broj: 1223

Dana: 30./VII. 1944 u sati

Z A P O V I J E S T

{Sekcija Bjelovar i Pakrac 1:100.000}

U cilju likvidacije neprijateljskog uporišta Badljevinu

N A R E Đ U J E M O :

I.

XII. divizija

sastav: 3 brigade

1 odred (Posavski)

1 bataljon iz XXVIII.

Udarne Divizije

Zadatak:

— sa 1 brigadom napada i

likvidira neprijateljsko uporište
Badljevinu,²

— sa 1 brigadom postav-
lja obruč oko napadnutog upo-
rišta u cilju sprečavanja napad-
nutom neprijatelju da bježi.³

— sa 1 brigadom, Posav-
skim NOP odredom i 1 bataljo-
nom iz sastava jedinica XXVIII.
U. Divizije postavlja zasjedu
prema neprijateljskim uporišti-
ma Pakrac i Lipik, sa glavnim
položajem na liniji: s. Toranj —
s. M. Banovac — s. G. Obriež —
k. 265 — k. 242 — s. Kusonje.⁴
Odred se nalazi na desnom kri-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 18—1/1, k. 473.

² Prema izvještaju Štaba 12. divizije uporište su napali Osječka brigada (tri bataljona), 2. bataljon, Jurišna četa i jedna četa 3. bataljona 12. brigade (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 12. divizije Štaba 6. korpusa NOVJ od 5. avgusta 1944. godine).

³ i ⁴ Obruč oko uporišta postavila je Čehoslovačka brigada »Jan Žižka«, a zasjedu prema Pakracu 12. brigada. Posavski NOP odred i jedan bataljon Brodske brigade (vidi zapovijest Štaba 12. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 22/1—1, k. 882).

lu zasjede, a bataljon iz XXVIII. Udarne Divizije na lijevom.

II.

XXVIII. Udarne divizija:
sastav: 2 brigade
2 polj. topa 75/12 i
2 brd. topa 65/06 iz
art. diviziona

Zadatak:

— sa dijelom 1 brigade i pridodatim topovima iz artiljerijskog diviziona te teškim bacačima vrši fingirani napad na neprijateljsko uporište Daruvar,⁵

— ostatak te brigade nalazi se u divizijskoj rezervi s tim, da se upotrebi za udar u bok i leđa neprijatelju koji bi eventualno nadirao na desno krilo naše zasjede na sektoru Podbor. Doljani,

— 1 brigada bez 1 bataljona ostaje u korpusnoj rezervi,⁶

— bataljon brigade korpusne rezerve pridodaje se u sastav XII. Divizije s tim, da se upotrebi na zasjedi prema Pakracu, na sektoru s. Kusionja,

— divizijski diverzanti i svi protivtenkovski topovi iz divizije, sa potrebnom municijom, pridodaju se XL. Diviziji, koja će ih upotrebiti na zasjedama.

m.

XL. Divizija:
sastav: 2 brigade
2 odreda (Daruvarski i Bilogorski)

Zadatak:

— sa 1 brigadom⁷ i pridodatim Daruvarskim NOP Odredom postavlja zasjedu prema Daruvaru na liniji: G. Daruvar

⁴ i * Demonstrativni napad na Daruvar izvela su dva bataljona 17. brigade pravcem: Podborski Batinjani — Donji Daruvar — Daruvar, dok su druga dva bataljona ove brigade bila u divizijskoj rezervi kod Podborskog Vrbovca. U korpusnoj rezervi nalazila se Brodska brigada (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 6. korpusa Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske od 7. septembra 1944. i zapovijest Štaba 28. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 29—1/1, k. 1134).

⁷ i ⁸ U zasjedi prema Daruvaru bila je Omladinska brigada »Joža Vlahović«, a prema Garešnici 18. brigada (vidi tom V, knj. 31, izvještaj

— Podbor. Doljani — k. 230.
Odred posjeda ostsjek G. Daru-
var, tj. lijevo krilo zasjede,

— sa 1 brigadom* postav-
lja zasjedu sa glavnim položa-
jem na liniji: potok Dabrovica
— s. G. Sređani, a sa pretstra-
žarskim položajem na liniji: po-
tok Točak — s. D. Sređani.

— Bilogorski NOP Odred
bez 1 čete stavlja se u divizij-
sku rezervu.

IV.-
Zapadna Grupa NOP Odreda
sastav: 3 odreda

Zadatak:

— Daruvarski odred sta-
vlja se na raspoloženje i pod
komandu XL. Divizije,

— Posavski odred, bez 1
čete, stavlja se na raspoloženje
i pod komandu XL. Divizije.
Četa koja ne ulazi u sastav XII.
Divizije vrši, potpomognuta sa
1 teškim bacačem, fingirani na-
pad na Pakrac i to sa jugoistoč-
ne strane.

— Bilogorski odred, bez 1
čete i minobacačkog odjeljenja,
stavlja se na raspoloženje i pod
komandu XL. Divizije. Četa i
minobacačko odjeljenje koje ne
ulazi u sastav XL. Divizije vrše
fingirani napad na neprijatelj-
sko uporište Grubišno Polje.

V.
Artiljerijski divizion

Zadatak:

— stavlja na raspoloženje
i pod komandu XXVIII. Udar-
ne Divizije 2 poljska topa 75/12
i 2 brdska topa 65/06, sa po-
trebnom municijom.

Štaba 40. divizije Štabu 6. korpusa NOVJ od 4. avgusta 1944. i zapo-
vijest te divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 5—1/1, k. 1291).

II.

Diverzantski bataljon:

Zadatak:

— Bilogorsku diverzantsku četvu, sa dovoljnom količinom diverzantskog materijala, stavlja na raspoloženje i pod komandu Bilogorskog odreda, a

— Psunjsku diverzantsku četvu pod komandu i na raspoloženje Posavskom odredu.

VII.

Mjesto štabova:

- Stab Korpusa u s. Sirač.
- Stab XII. Divizije na Popovom salašu.
- Stab XXVIII. Udarne Divizije u s. Podbor. Vrbovac.
- Stab XL. Divizije u s. Kip.

VIII.

Korpusna rezerva:

- Korpusna rezerva u s. Orašje.

IX.

Početak napada:

- 2. VIII. 1944 u 3 sata ujutro.⁹

X.

Veze:

- a. — sa svim štabovima divizija, veza će se održavati preko radio-stanice.
- b. — Korpusna četa za vezu uspostaviće telefonsku liniju sa Štabom XII. i XL. Divizije, a sa Štabom XXVIII. Udarne Divizije telefonska veza održavaće se preko stalne telefonske linije.
- c. — Pored toga će se veza sa Štabom XII. i XL. Divizije održavati po potrebi još i kuririma.

Detaljnija organizacija veze dostavlja se u prilogu dopunskom zapoviješću.

* U borbi koja je trajala četiri časa neprijateljski garnizon u Badljevini bio je savladan. Jedinice 12. i 40. divizije vodile su uspješne borbe sa neprijateljem koji je iz Daruvara i Pakraca pokušao priteći u pomoć napadnutom garnizonu. Prema našim podacima neprijateljski gubici u Badljevini bili su slijedeći: ubijenih 41, ranjenih 25, zarobljenih 78; zaplijenjeno je: 8 puškomitraljeza, 66 pušaka, 8 automata, 4 revolvera, 21.000 metaka i drugi vojni materijal. Gubici naših jedinica: 4 mrtva i 34 ranjena. (Vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 6. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 7. septembra 1944. godine.)

XI. -r- Sanitetska služba

Sanitetsku službu organizirati po dopunskoj zapovijesti referenta trupnog saniteta ovog štaba.

Pravac evakuacije ranjenika za jedinice na zasjedi prema Pakracu:

Španovica — Sumetljica — bolnice Novogradiškog područja,¹⁰ a za sve ostale jedinice: Bijela — Borci — bolnice Daruvarskog područja.

XII. Znaci raspoznavanja: za noć 1/2. VII Džon Bul
za dan 2. VIII. važe opšti znaci.

XIII. — Povlačenje: Povlačenje izvršiti na osnovu pismenog ili radio-telegrafskog naređenja ili na osnovu ugovorenih znakova danih od strane i sa mjesta ovog štaba i to: 2 bijele, 2 crvene i 2 zelene rakete izbačene u pravcu Garešnice.

Povlačenje izvršiti na sljedeće sektore:

XII. Divizija: Grahovljani — Sirač.

XXVIII. Udarne Divizija: Bastaji — G, Vrijeska.

XL. Divizija: Bijela — Borci — Markovac. Posavski odred: Kraguj — Brusnik.

XIV. Prilozi:

1. — Skica uporišta sa podacima okolnih uporišta
2. — Uputstva za organizaciju napada i odbrane¹¹
3. — Dopunske zapovijesti:
 - a. — za vezu
 - b. — za sanitet.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
Vlado Janić

Komandant, ppukovnik:
Mate Jerković

(M. P.)

¹⁰ Ove bolnice bile su izgrađene na Psunju.
¹¹ Vidi dok. br. 103.

BR. 103

TAKTIČKA UPUTSTVA ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 30.
JULA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE U VEZI SA NAPADOM NA
BADLJEVINU¹

STAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. Broj: 1223 a
Dana: 30^oVII 1944 u 11.30 sati

Nekoliko općih i konkretnih
napomena u vezi sa napadom
na uporište B.²

ŠTABU XL. DIVIZIJE

Obzirom na srazmjer našeg brojnog stanja i naoružanja i stanja neprijatelja u uporištu B., što u svakom pogledu ide nama u prilog, obračun s neprijateljem može i treba da bude nagao, brz i kratak.³

Sistem odbrane i utvrđenja neprijatelja u B. je takav da će se on vrlo vjerojatno nakon prve oštre vatre i naglog prodora njegove vanjske odbrane s bilo koje strane, odmah povući u centar mjesta, na križanje, gdje mu je blok odbranbenih zgrada i bunkera najpodesniji za obranu.

Ovakav postupak neprijatelja nama bi konvenirao s obzirom na naša raspoložuća sredstva (»partizanske čarape«, džonbule, protiv-tenkovske topove, minobacače i neuporedivo veći broj automatskog oružja). Neprijatelj u tom slučaju bio bi potpuno uništen, ukoliko se ne preda.⁴

Druga mogućnost, kojoj bi neprijatelj mogao pribjeći jeste da se brani širim obručem uporišta, a po tom da pokuša bijeg. S obzirom na njegovu malo brojno stanje i neuporedivo slabije automatsko naoružanje, naš prodor ka centru značio bi početak brzog razbijanja takve neprijateljske odbrane. U tom slučaju potrebno je brzo »uliti« na mjestu prodora glavninu napadne kolone i otjerati neprijatelja na naš drugi obruč. Ovakvu obranu

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 5—5/1, k. 1291.

² Badljevinu

³ i ⁴ Jedinice 12. divizije napale su Badljevinu 2. avgusta 1944. Mjesto je branila jedna ojačana satnija (130 vojnika) iz sastava 4. gorskog zdruga (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 6. korpusa Glavnog štabu NOV i PO Hrvatske od 7. septembra 1944. godine).

ne izgleda da će neprijatelj ovdje primijeniti. No bez obzira kojem vidu obrane neprijatelj pristupi treba se držati sljedećeg:

1. Napad.

a) nastupanje izvršiti sa sve četiri strane sela B. a glavni prodor načiniti sa strane gdje se prije borbe mogu napadači uhvatiti zgrada (sa zapadne strane sela).

b) pri nastupanju kroz selo od dobivanja prve vatre koristiti bezuvjetno zgrade, što znači da eksplozivom treba razbiti zidove i tako s lijeve i desne strane ceste napredovati bez oklijevanja. Ne smije biti izbačen iz stroja ni jedan borac zbog toga što se nije u potpunosti koristilo zgrade, nego se otvoreno kretalo kraj kuća i tome slično.

c) glavnine napadnih kolona rasporediti po dubini kroz krakove sela i iste treba da su do kraja borbe neprestano spremne za odbranu iz vana, što znači da oružja, osobito automatska treba da budu raspoređena tako da brišu svaki prilaz selu iz vana. Ne može se opravdati slučaj Krndije,⁵ gdje su naši bataljoni napustili selo pred daleko slabijim neprijateljem koji je nastupao brisanim prostorom po danu, dok su naši borci držali kuće. Tu se neprijatelju može nanijeti više gubitaka nego u samom uporištu. Dobro organizirana odbrana sela uz ovakve uslove gotovo je nesalomljiva. Opkoljavanja se ne treba bojati, ako se sve pravovremeno predvidi.

Znači: jedinice koje napadaju moraju uvijek biti spremne, organizovane i za eventualnu odbranu. Zadržavanje po kućama, razilaženje najosnovnijih jedinica (desetina) ne može se ničim opravdati. S obzirom na malo brojno stanje neprijatelja u konkretnom slučaju, glavnina naše napadne snage neće biti ispočetka neposredno angažovana.

Istovremeno takovi dubinski raspored onemogućava potpuno neprijatelju manevar iznutra (slučaj Đakova)," a također ne može iz uporišta niko ni da pobjegne.

d) čitave napadne kolone pomiču se prema centru, tako kako napreduju prednji prodorni dijelovi kolona.

e) prednji dijelovi (jurišne čete) treba da su snabdjeveni:
— eksplozivom i alatom za razbijanje zidova zgrada i pravljenje potrebnih puškarnica u zidovima.

— džon-bulima za likvidaciju zgrada iz kojih se pruža otpor.

⁵ Neprijateljsku posadu u selu Krndija napali su 24. juna 1944. dijelovi 12. divizije (vidi tom V, knj. 28. dok. br. 108).

• Dvanaesta divizija je u junu 1944. vodila više uspješnih borbi na području Đakova a 14. decembra 1943. napala je neprijateljske snage u samom Đakovu (vidi tom V, knj. 22, dok. br. 62 i knj. 28, dok. br. 108).

Osvojene zgrade smjesta posjedati.

— dovoljno automatskih oružja čijom će se koncentracijom vatre omogućiti priprema i precizno nišanjenje iz džon-bula.

— ručnim bombama i »partizanskim čarapama« za trganje žičanih prepreka, gonjenje iz neutvrđenih zgrada.

— lakim bacačima za tučenje živih ciljeva van zgrada i bunkera (rovovi, saobraćajnice, neprijateljski manevarski prostori unutar uporišta, tavana zgrada, višekatni bunker i sa otvorenim gornjim spratom itd.).

— telefonom, povlačeći za sobom stalno liniju pri napredovanju.

f) za prodor vanjske odbrane koncentrisati sva razorna sredstva a kasnije ih rasporediti prema tvrdoći otpora koji daje neprijatelj.

g) sve napadne kolone treba povezati telefonom ukoliko ne postoje radiotelefone stаницe, sa centrom koji neposredno rukovodi napadom radi regulisanja pritiska s raznih strana, kao i za regulisanje vatre teških bacača i eventualno protivtenkovskih topova koji se koriste u uporištu. To će u ovom slučaju biti štab brigade.

h) držati stalnu vezu sa širim obručem oko uporišta radi primanja izvještaja o situaciji iz vana, kao i davanja obavještenja o razvoju situacije iznutra. Ovo posljednje doći će do izražaja osobito u dva maha:

— ako treba da se uži обруч još više stegne;

— ako neprijatelj počne da bježi, da bi se glavna pažnja tog obruča mogla skrenuti na tu stranu.

2) Zadaci užeg obruča. Čitava brigada biće raspoređena na uskom prostoru oko napadnutog uporišta. Njen zadatak je trostruk:

a) da spriječi da nijedan neprijateljski vojnik ne umakne iz uporišta. Jedinice užeg obruča ne pozivaju nikog na predaju. Dobro organizovana mitraljeska vatra, ručne bombe, miniran predteren i utvrđen položaj mora i može izdržati svaki uobičajeni pokušaj grupnog prodora i bježanja neprijatelja iz uporišta.

b) da spriječi svaki pokušaj prodora iz vana. Ta odbrana može da ima karakter presudne obrane (ako predstoji skori pad uporišta) ili za dobitak u vremenu (ako napadne jedinice treba da se izvuku). To zavisi o odluci štaba koji komanduje i s jednom i s drugom brigadom.

c) da napadne eventualne dijelove koji bi se možda našli između napadnih jedinica i užeg obruča, bilo da su otsječeni, pa prave kontranapad, bilo da su namjerno tu postavljeni.

Jedino stalna veza sa jedinicama u uporištu omogućava užem obruču da izvrši svoje zadatke u potpunosti.

Uži obruč nikako ne pretstavlja prihvatne položaje jedinica u zasjedama isturenim prema okolnim neprijateljskim položajima. Ipak vezu s njima treba stalno održavati radi obavještenosti.

Saradnja sa vanjskim zasjedama izložiće se niže.

Jedinice užeg obruča treba da su osobito dobro utvrđene na čitavoj liniji. Rovovi treba da su iskopani s grudobranima sprijeda i straga i spojeni saobraćajnicama na mjestima gdje ne postoje prirodne saobraćajnice (kanali, potoci, i tome slično).

Teren izvan obruča treba da je miniran i stvorene prema mogućnosti i ostale vještačke prepreke, sve prema propisima za poljsko utvrđenje. Minirana polja vidno obilježiti ugovorenim oznakama i svi borci moraju biti s tim upoznati.

Položaj se utvrđuje neprekidno dok traje borba u uporištu.

Kordonski raspored užeg obruča nikako ne isključuje počasne rezerve.

3. Zasjede.

Pod zasjedama razumijevamo u užem smislu jedinice šireg obranbenog pojasa, isturene pred uporišta oko napadnutog uporišta.

Njihov rad i držanje uopće u bitnim crtama dato je aktom ovog Štaba Op. broj 21 do 25/1. 1944, stavak IV, tačka 4., a ovdje naglašavamo slijedeće:

a) pri utvrđivanju položaja ne ustaviti se samo na kopanju rovova. Predstražne položaje na kojima se daje otpor i pravce na kojima se ne smije propustiti neprijatelj treba utvrditi svim raspoloživim sredstvima (nagazne pješadijske mine, eksplozivna punjenja na konopac, trnje i granje, bodljikava žica, itd.). Na takav način moći će, uz pravilan izbor mjesta i raspored oružja, daleko manje snage držati određene linije. Raspored trupa i oružja mora bezuslovno da prekontroliše neki rukovodilac iz štaba brigade.

b) ne zaboraviti da neprijatelj dobro pozna naš način postavljanja zasjeda, te da u zadnje vrijeme svoje iskustvo koristi, što znači da on u zadnje vrijeme redovno neće da se tvrdoglavi na jednom pravcu na kome naiđe na otpor, nego manje snage ostavlja na tim pravcima, a glavninom nastoji da zaobiđe naše obrambene linije.

Iz toga slijedi da nijedna jedinica u zasjedi ne smije biti bez jake rezerve, koja će biti svaki čas spremna da parira svakom neprijateljskom manevru. U vezi s gore izloženim, ovo nam je moguće (tačka a.).

Konkretno na ovo treba osobito da pazi brigada prema Daruvaru.

c) Zbog jakog fingiranog napada na Daruvar može se desiti da neprijatelj sa linije Garešnica — Grubišno Polje podo Daruvaru u pomoć, što znači da Štab XL Divizije treba odminira duboko od svojih položaja cestu Garešnica — Dežanovac — Daruvar, kao i cestu Garešnica — Trojeglava. Mine treba da su neotklonjive, dobro maskirane i čuvane.

d) za neprijatelja koji bi eventualno prošao bez ikakvog otpora između susjednih jedinica dvaju štabova odgovorna su oba štaba. Zbog toga ima da se vrši stalno patroliranje nezatvorenih položaja. Osmatranje i patroliranje treba vršiti najsavjesnije, i treba skrenuti posebnu pažnju na činjenicu da neprijatelj vrlo dobro koristi ispresjecanost i prekrivenost zemljišta (žita, kukuruza) čemu treba od njega da se uče svi naši pokretni dijelovi. Osmatrače i patrole stalno mijenjati, da ne zaspu. Osmatrači i patrole na čijem sektoru dođe do iznenađenja biće pozvani pred vojni sud. Nepotrebno kretanje na položajima jedanput posjednutim i otkrivanje istih ne može se opravdati. Službena kretanja (kurira, patrola itd.) vršiti prikriveno.

e) eventualno provaljenje zasjede nije nikako razlog da se ta jedinica rasipa i izvlači iz borbe. Sve starješine počev od desetara pa na više ima da sa svojom jedinicom, ako im je odbacena ili otcjepljena od višeg štaba, da samoinicijativno slijede neprijatelja i tuku ga u leđa, dok ne naiđe na uži obroč gdje treba da ga se razbije. Držati na umu da taj neprijatelj ima zadatak i teži stići u pomoć napadnutoj posadi.

f) osobito naglašavamo i skrećemo pažnju na međusobnu pomoć susjednih jedinica. Za to ne treba naređenja i ako se ne postupi po ovom uputstvu bez opravdanih objektivnih razloga, smatra se da starješina koji nije odmah pritekao u pomoć svom susjedu koji vodi borbu, nije izvršio naređenje.

g) zasjeda kod Podbor. Doljana treba da tuče bacačem neprijateljske utvrde kod Crkve u istom mjestu. Time će se stvoriti u vezi s jakim fingiranim napadom na Daruvar još veća vjerojatnoća pravog napada.

Jedinice XXVIII. Udar. Divizije na sektoru P. Doljana ne smiju dopustiti da se neprijatelj izvuče ukoliko se započne borba s desnim krilom zasjede Brda — kota 230.

Dijelovi XXVIII. Udarne Divizije koji će topovima, bacačima i teškim mitraljezima fingirati napad na Daruvar, treba da koriste eventualnu efikasnost izbačenih mina i granata, te da upadnu i likvidiraju po mogućnosti vanjske bunkere, željezničku stanicu i neprijateljsku artiljeriju.

Topovi i bacači treba da tuku neprijateljsku artiljeriju. Vatra treba upočetku da je snažna (plotunska) i prepadna, da ne dozvoli uopće pristup neprijateljske posluge topovima i da

je kasnije stalno drže pod vatrom. Duel dobiva onaj ko je bolje zaklonjen i ko bolje gađa.

Kasnije pojedina oruđa treba da biraju ciljeve i što preciznije da gađaju. U koliko ipak neprijatelj krene iz Daruvara prema P. Doljanima, za što nema vjerojatnosti, treba mu tući kolone na cesti.

Topovi iz Daruvara i Pakraca imaju domet do B.

Navodno neprijatelj u B. ima partizanke za uspjelije bježanje. O tome treba svakako voditi računa i ugovoriti posebne izrazite znakove raspoznavanja.

Štabovi divizija i brigada upoznaće s ovim i eventualno konkretnim popunama potčinjene štabove.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dostavljeno:

Na uvid
Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske
Na korištenje
Štabu XII. Divizije
Štabu XXVIII. Udarne Divizije
Štabu XL. Divizije.

Po naređenju komandanta
Sef operativnog otdjeka

major:
Inkret⁸

(M. P.)

⁷ Zadaci jedinica koje su učestvovalе u napadu na Badljevino konkretizovani su pismenim zapovjestima Štaba korpusa, štabova divizija i brigada (vidi dok. br. 102 u ovoj knjizi i dok. br. 22/1—1, k. 882, 29—11, k. 1134. 5—1/1, k. 1291).

⁸ Franc

BR. 103

**NAREDBA ŠTABA 1. DIVIZIJE NARODNE ODBRANE OD
30. JULA 1944. O FORMIRANJU I ZADACIMA DIVIZIJE¹**

N A R E D B A B R . 1

Štaba I. Divizije O.Z.N-a¹ Hrvatske

- 1.— Naša Divizija OZN-a formirana je i mora biti osposobljena za borbu protiv svih oblika petokolonaške djelatnosti na oslobođenom teritoriju i borbu protiv svih četničkih, ustaških, bjelogardijskih i ostalih naoružanih grupa neprijatelja Narodno-oslobodilačkog pokreta.
- 2.— Jedinice naše Divizije nisu za stalno vezane za sektor na kojem momentalno djeluju, već mogu po potrebi biti premještene na razne sektore oslobođenog teritorija.
- 3.— Jedinice naše Divizije djelovat će po Brigadama i Bataljonima na pojedinim oslobođenim područjima, a Štabovi Brigada i Bataljona prema konkretnim potrebama upućivati će u razne krajeve na pojedine zadatke i manje svoje dijelove (čete, vodove i desetine).
- 4.— Po prirodi zadataka naše Divizije sve naše jedinice djelovati će u najužoj saradnji sa Odsjecima OZN-a na svojim sektorima.
- 5.— Da bi saradnja bila što bolja i čvršća, naše jedinice dužne su da obavezno i stalno traže od Odsjeka Z.N-a na svome sektoru podatke i zadatke.
- 6.— Na zahtjev Odsjeka Z.N-a naše jedinice su dužne obavezno i odmah pristupiti izvršenju zadataka.
- 7.— Štabovi Brigada i pojedini Bataljoni kod dobivanja zadataka od Odsjeka Z.N-a dužni su se detaljno upoznati

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 22—2'6, k. 1123.

¹ Prilikom formiranja zvana je i 1. divizija »Vojske za zaštitu naroda«. O sastavu, dislokaciji i zadacima Divizije u naredbi Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 5. avgusta 1944. pored ostalog piše: »Divizija će se sastojati iz pet brigada koje će djelovati na slijedećim sektorima: I. brigada — Lika, Kordun, Banija i Pokuplje. II. brigada — Slavonija, III. brigada — Zagorje, Moslavina i Kalnik. IV. brigada — Istra, Primorje i Gorski kotar. V. brigada — Dalmacija«. Brigade su imale 3—4 bataljona, a ovi po tri čete. Brojno stanje brigada kretalo se od 600—700 ljudi (Arhiv V.I.I., reg. br. 11—2, k. 113 A i 41—1, k. 222).

sa određenim zadatkom te sami određivati potreban broj ljudstva, odnosno jačine jedinica, koje će zadatak izvršiti, a sami su odgovorni za pravilno izvršenje istoga.

- 8.— Prema stvarnim potrebama i nahođenju Odsjeka Z.N-a Štabovi Brigada i pojedinih Bataljona dužni su staviti privremeno na raspolaganje pojedine svoje dijelove istim Odsjecima. Za vrijeme dok se jedinica nalazi na raspoloženju Odsjeka i dalje je dužna da o svome radu redovito izvještava svoj predpostavljeni Stab, a za to vrijeme podvrgava se naređenjima Odsjeka Z.N-a kome je stavljena na raspolaganje.
- 9.— Naše će se jedinice za vrijeme djelovanja na sektoru pojedinih vojno-pozadinskih institucija za svoje potrebe na njih obračati (za podatke, hranu, smještaj i svu ostalu potrebnu pomoć).
- 10.— Naše jedinice u koliko nemaju za to posebno naređenje ne saopćavaju razlog svog boravka nikome za vrijeme vršenja zadataka na jednom određenom sektoru.
- 11.— Naše jedinice će pored svojih stalnih zadataka postavljati i zasjede neprijateljskim kuririma, trupovima ili grupama neprijateljske vojske koja pokušava krstariti po oslobođenom teritoriju i uništavati. Također za vrijeme svoga boravka na jednom teritoriju budno će kontrolisati taj teritorij od neprijateljskih elemenata. Sva sumnjiva lica legitimisati i sa neispravnim ispravama privoditi najbližoj instituciji vojno-pozadinskih vlasti. Upućivati patrole na pravce kud bi mogli prolaziti neprijateljski špijuni i hapsiti ih.
- 12.— Jedinice naše Divizije vršiti će pretraživanje zgrada, grupe, kuće, sela, dijelove grada, cijelog grada, prema za to dobivenim naređenjima.
- 13.— Jedinice naše Divizije vršiti će hapšenja sumnjivih lica po naređenju Odsjeka Z.N-a, svojih predpostavljenih Štabova ili onog centra kome je u konkretnom momentu podređena.
- 14.— Sva uhapšena ili pritvorena lica naše jedinice predaju prvoj, odnosno najbližoj instituciji pri kojoj postoje sudski isljednici i sud, u koliko nemaju naređenje drugog sadržaja.
- 15.— Sve naše jedinice, odnosno Štabovi dužni su nakon izvršenog svakog dobivenog zadatka odmah pismeno izvještiti o rezultatima kako svoj predpostavljeni Stab tako

i Odsjek Z.N-a na čijem je sektoru zadatak izvršen, odnosno od koga je zadatak dobiven.

16. — Jedinice naše divizije boraveći na nekom teritoriju dužne su se povezati sa svim vojno-pozadinskim vlastima na tom sektoru, te se obavještavati preko njih o stanju u koliko nemaju suprotnog naređenja za to.
17. — Boraveći naše jedinice na nekom sektoru sa konkretnim zadacima ili ne, dužne su da se samoinicijativno obavještavaju o stanju preko stanovništva ili organizacija i da prema ustanovljenom obavijeste nadležnu instituciju te se sa njome saglase o potrebnim mjerama koje treba poduzeti.
18. — Jedinice naše Divizije će prema dobivenim naređenjima na određenim sektorima vršiti legitimisanje i pretraživanje lica na javnim mjestima, lokalima, privatnim stanicama te će prema dobivenim naređenjima postupiti. Borci naše Divizije ne smiju vršiti premetačinu nad licima ženskog spola, nego za to trebaju naći povjerljive drugarice.
19. — Jedinice naše Divizije odnosno Štabovi, kad samostalno djeluju na terenu nemaju pravo vođenja samostalne istrage kao ni lišavanja slobode pojedinih lica za koje nemaju naređenje, već samo u slučaju u koliko na osnovu stvarnih i dovoljnih podataka smatraju, da bi isto lice moglo pobjeći neprijatelju ili momentalno nanositi znatnu štetu NOP-u, tada prikupljaju te podatke te ih usmeno ili pismeno prenose instituciji vojno-pozadinskih vlasti ili Odsjeku Z.N-a kojoj i predaju uhapšeno ili pritvoreno lice.
20. — Borci naše Divizije smiju upotrebiti silu jedino u slučajevima, ako im se tko suprotstavi pri vršenju njihove dužnosti.
21. — Za vrijeme službenog odnosa sa građanskim vlastima, sve starješine i borci moraju se kloniti izricanja svake grubosti, psovke, prijetnje, te moraju saobraćati sa svima najpristojnije.
22. — Sav starješinski kadar i borci ove Divizije moraju se svuda i na svakom mjestu ponašati što pristojnije.
23. — Za svaki prekršaj reda, nesavjesno vršenje dužnosti, nediscipline, narušavanje autoriteta naše vojske bilo od strane boraca ili starješina najstrožije će se kazniti. Za svaku zloupotrebu svojih prava i dužnosti, primanje mita ili samovlasno zadržavanje tuđih predmeta kažnjavati će se smrću.

Sa ovom naredbom moraiu se upoznati svi borci i starješinski kadar ove Divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dana 30. jula 1944.
Broj: 1/1944.

Politkomesar:
Lenac Mirko v.r.

Komandant, major:
Pekić Dušan v.r.

Dostavljamo na znanje:
Glavnom Štabu NOV i POH,
Štabu IV, VI, VIII, X i XI Korpusa NOVJ,
Na znanje i postupak:
Svim Štabovima Brigada ove Divizije.

BR. 105

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 30. JULA 1944. ŠTABU
6. KORPUSA NOVJ O BORBI PROTIV NIJEMACA I USTAŠA
NA PRUZI KOD LIPOVLJANA PRILIKOM PREBACIVANJA
ŽITA IZ SLAVONIJE U BANIJU¹**

**ŠTAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. Broj: 61S
Dana: 30/VII 1944 g.

Operativni izvještaj o borbi
prilikom prebacivanja žita
preko Save.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV I POJ

Jedinice Osječke Brigade dobile su zadatak da prebace jednu količinu žita preko Save za Liku, a jedinice XII. Udarne Brigade da postave zasjedu na pruzi Lipovljani — Banova Ja-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10—2/II, k. 473.

ruga i likvidirati bunker na istoj pruži, a jedinice Čehoslovačke Brigade da postave zasjedu na cesti Banova Jaruga — Lipovljani i s time osiguraju nesmetan prolaz jedinicama Osječke Brigade i kolima sa žitom preko ceste i pruge.²

Sam položaj po izlasku iz Lipovljana prema pruži bio je ravan ali sa kanalima i putevima, pomoću kojih se moglo privući blizu same pruge i bunkeru koji treba da bude likvidiran. Oko napadnutog bunkera bila je bodljikava žica sa nagaznim minama, a sam bunker bio je čvrsto građen od cigle i betona visok oko 10 met. sa 2 sprata i prizemljem. Pored ovog bunkera nalazili su se rovovi iskopani u cik-cak liniji također ograđeni žicom. Pored ovog bunkera koji je bio napadnut nalazili su se bunkeru sa lijeve i desne strane od ovog bunkera, koji su sprečavali nesmetan prolaz jedinica Osječke Brigade sa žitom preko pruge.

Položaj na kome su vodile borbu jedinice Osječke Brigade bio je ravan, pošumljen, sa desne strane bila je rijeka Sava, a sa lijeve strane kanal Trebeš.

U borbi je učestvovao III. bataljon XII. Ud. Brigade koji je likvidirao bunker, a jedinice I. bataljona XII. Ud. Brigade vršile su diverziju pruge, a II. bataljon iste brigade je fingirao napad na nepr. posadu na želj. stanici Lipovljani, a jedan dio ovog bataljona bio je u brigadnoj rezervi. U borbi kod Trebeša učestvovao je I. bataljon Osječke Brigade.

Sa strane neprijatelja u borbi je učestvovala posada iz napadnutog bunkera u jačini od 20 ljudi, posada sa želj. stanice Lipovljani u jačini od 240 Švaba i domobrana i posada iz bunkera na Trebešu u jačini od 40 ustaša. Naziv njihovih jedinica, kao i imena njihovih komandanata nisu nam poznati. —

Naše jedinice imale su zadatak prebaciti žito preko pruge i Save za Baniju i likvidirati bunker na pruži radi nesmetanog prolaza preko iste, dok su namjere neprijatelja bile spriječiti svaki prolaz preko pruge.

Zapovijesti za prebacivanje žita i za osiguranje prevoza žita izdate su pismeno, koje se prilažu.⁵

Borba je otpočela kod XII. Ud. Brigade 24. VII. u 22.45. čas. i trajala do 1.40 čas. 25. VII., a kod jedinica Osječke Brigade borba je otpočela 25. VII. u 8 čas. i trajala je 20 minuta.

¹ i ⁴ O napadu na posadu bunkera i izvršenoj diverziji rečeno je u bojnoj relaciji 1. zbornog područja slijedeće: »24. VII. 1944. g. Noću jače odmetničke snage napale su želj. prugu između Banove Jaruge i Lipovljana i želj. postaju Lipovljani. Napad na postaju uz pomoć njemačkog oklopnog vlaka odbijen. 2elj. pruga između Banove Jaruge i Lipovljana minirana. Popravak u toku« (Arhiv V.I.I., reg. br. 71—1, k. 58).

³ Vidi dok. br. 70 i 109.

Odmah nakon što su presječene šine na pruzi pristupilo se likvidiranju bunkera. Naše su se jedinice podvukle do same žice pod zaštitom jake mitraljeske vatre. Neprijatelj je iz bunkera obasipao naše položaje jakom mitraljeskom vatrom a čulo se iz bunkera gdje se neprijateljski vojnici dogovaraju »pusti ih samo blizu na žicu«. Kod neprijatelja je moral bio visok, i bili su uvjereni da se bunker ne može likvidirati, ali uslijed dejstva granata iz topova i protutenk. bacača »Džon-Bula« neprijatelj je ubrzo bio stjeran iz gornjih spratova u prizemlje a potom u okolne rovove odakle se očajnički branio i sprečavao svaki prilaz bunkeru. Snažnim jurišem pod zaštitom vatre naši borci su jurnuli na rovove i u času pohvatali sve neprijateljske vojnike žive.⁴

Ustaše iz bunkera kod Trebeša krenuli su u pravcu naših položaja sa namjerom da odvoje sijeno koje se nalazilo u blizini na livadi. Usput su primijetili naše jedinice i otvorili vatru na iste, našto su ubrzo snažnim jurišem naših boraca stjerani nazad u bunker.

Poslije ovoga vršeno je nesmetano prebacivanje žita i jedinica preko Trebeša i Save. Do 20 časova uveče bile su jedinice i sva kola već prebačena nazad preko Trebeša i krenula u pravcu pruge gdje su se jedinice iste noći prebacile nazad u polazne baze sa jednim dijelom kola, dok je jedan dio kola ostao u Kraljevoj Velikoj pošti se nije uspio prebaciti, od kojih su se mnogi sutradan prebacivali preko pruge. Za vrijeme prebacivanja nazad preko pruge jedinice XII. Ud. Brigade ponovo su postavile zasjedu na prugu i izvršile diverziju pruge, da bi osigurale prelaz preko pruge. Pri prelazu pruge neprijatelj je sa želj. stanice Lipovljani i bunkera prema Banovoj Jaruzi otvorao žestoku vatru iz topova, minobacača, brzomet. topova i mitraljeza, ali pored toga naše su se jedinice uspjele prebaciti bez ikakvih gubitaka, jedino što je cstaio jedan izvjestan broj kola i od onih sa neoslobođenog teritorija koji nisu htjeli da se prebacuju preko pruge pošto je neprijatelj na samo mjesto prelaza preko pruge uperio žestoku vatru.

Postavljeni zadatci izvršeni su u potpunosti. Zito je u cjelosti prebačeno preko pruge i Save, koje je primio Banijski NOP Odred, a isto tako likvidiran je bunker na pruzi koji je kočio slobodan prelaz preko pruge.

Ubijeno je: 3 Švabe i 1 domobran u bunkeru, dok je zarobljen 1 Švabo i 15 domobrana, od kojih je bilo nešto ranjeno. . . .

Zarobljeno je: 1 teški engleski mitraljez, 1 engl. puškomitraljez, 1 američki ručni mitraljez, 1 talijanski laki bacač, 17

ruskih pušaka, 30 mina za laki bacač, 23 ručne bombe, 8000 metaka i 50 okvira za engl. puškomitraljez.

Pruga je presječena na 31 mjestu, uništen do temelja 1 bunker.

Naši gubitci u ovoj borbi iznose: 5 mrtvih i 18 ranjenih. Među poginulima nalazi se komandant 1. bataljona Čehoslov. brigade Kabiček Josip, koga je zahvatio mitraljeski rafal kada je došao na prugu da izvrši diverziju. Među ranjenicima nalazi se Josip Vukojević, komandant III. bataljona, ml. vodnik Vlahović Dimitrije, vodnik Brkić Veljko, st. vodnik Golubović Pavao, politdelegat Santek Stjepan i vodnik Milinković Gavro, svi iz XII. Ud. Brigade.

U ovim borbama utrošeno je: 3600 pušč. i mitr. metaka, 15 granata za top 45 m/m., 25 mina za »Džon-Bul«, 10 mina za teški bacač, 13 mina za laki bacač, 9 trombl. bombi, 16 ručnih bombi i 100 kg. eksploziva.

Oštećenog i izgubljenog oružja nemamo.

U ovoj borbi držali su se dobro svi pojedinci i jedinice, naročito se nije nitko istakao, dok nije bilo pojedinaca i jedinica koji bi se slabo držali u borbi.

Akcija je dobro pripremljena. Donesene odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Upravljanje i rukovođenje borbom bilo je dobro.

U ovoj borbi naročito se pokazao kao dobro i efikasno oružje pješ. protutenkovski bacač »Džon-Bul« pomoću kojeg se uglavnom i uspjelo likvidirati ovako jako i čvrsto građeni bunker.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
Otmar Kreačić

Komandant, major:
Demonja Nikola

BR. 106

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. DIVIZIJE OD 30. JULA 1944. ŠTABU
8. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NIJEMCE NA PUTU
GOLUBIĆ — STRMICA¹

STAB
IX. DIVIZIJE NOVJ JUGOSLAVIJE
30. VII. 1944.—

ŠTABU VIII. KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Operacijski izvještaj za borbu
vođenu 29. VII. o.g. na putu
Golubić — Strmica.

1.) Naša Divizija poslije čišćenja Cetine, Kijeva i Polače² i dolaska snaga XX. Divizije na naše položaje prema Kninu i Kosovu³ rokirala se je na položaje Crna Glavica sjeverno od puta Kijevo — Knin — Vršina — PlešeViCa — ispod Surdupa — k. 638 i k. 446 — Javorova Glava (k. 834) — Tavani — Mizdrak — k. 758 — Jelino Polje — Sunčanica (k. 1136) — Čvakoviea — k. 1049 — Trivanov Do sjeverno od komunikacije Grahovo — Strmica — Malinjak (k. 1121) i Bilek (k. 1087).

2.) Sa ovakvim rasporedom nastojali smo blokirati neprijatelja koji se nalazi utvrđen na Cigelju (k. 1075) — s. Kneževićima — s. Vranjkovićima — Stožištu i Deralu i presjecanjem puta Golubić — Strmica odcijepiti ga i prekinuti mu vezu sa Kninom, pa vršeći pritisak na njega uništiti ga ili razbiti. Pritiskom naših snaga na njegova utvrđenja i uspješnim dejstvom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 28/2, k. 842 A.

² U operacijskom dnevniku Štaba 9. divizije o lome piše: »Naša divizija dobila je zadatak napasti i očistiti s. Cetinu, Kijevo, M. i V. Polaču i postaviti se za dalje dejstvo prema Kninu i Kosovu. Izvršenje ovog zadatka potpomoći će čišćenju Dinare i skoro čitavog predjela južno od puta D Peulje — Grahovo — Strmica. Ovo sve u sadejstvu sa XX. Divizijom, koja je istovremeno imala napasti i očistiti Cetinsku dolinu zaključno sa Vrlikom i Civljanima. Tok ove akcije regulisan je zapoviješću Štaba XX. div. za njezine tri brigade i za našu IV. Splitsku brig. pojačanu jednim bataljonom XIII. Južnodalm. brig. ... Naša IV. S. brig. je izjutra 23. VII. o.g. očistila i likvidirala Cetinu, Kijevo, V. i M. Polaču«. (Arhiv V.U., reg. br. 56 2, k. 842 A.)

³ Jedinice 20. divizije izbile su na te položaje 24. jula (vidi dok. br. 72 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 20. divizije Štabu 8. korpusa od 4. avgusta 1944).

Štab
IX. Divizija NOV Jugoslavije
30. VII. 1944.

№. 10. 0. 1. 1. 1.
№. 10. 0. 1. 1. 1.
№. 10. 0. 1. 1. 1.

by: JY

Štabu VIII. Korpusa NOV i PO Jugoslavije

Operacijski izvještaj za borbu
vođenu 29. VII. o. g. na putu Go-
lubić-Strmica.

1. Naša Divizija poslije čišćenja Cetine, Rijeve i Polače i do-
laska snaga XX. Divizije na naše položaje prema Kninu i Kosovu rokirala
se je na položaje Crna Glavica sjeverno od puta Rijevo Knin-Vrčina-Plje-
ševica-ispod Surdupa k. 638 i k. 448-Javorova Glava k. 834-Tavan /Mizdrak/
k. 788-Jelino Polje-Sunčanica k. 1136-Cvukovica k. 1048-Trivunov Dol sjever-
no od komunikacije Grahovo-Strmica-Kalinjak k. 1121 i Rilek k. 1087.

2. Sa ovakvim rasporedom nastojali smo blokirati neprijatelja
koji se pokušavao utvrditi na Cigelju k. 1075-a. Fneževicima-a. Vrankovicima-
Stožiću i Deralu i presjecanjem puta Golubić-Strmica odcijediti ga od
i prekinuti mu vezu sa Kninom, pa vršeci pritisak na njega uništiti ga ili
razbiti. Pritiskom naših snaga na njegova utvrđenja i uspješnim dejstvom
artiljerijske vatre, vatre iz teških orudja, kao i čestim noćnim napadajima
neprijatelj je bio doveden u vrlo kritičnu situaciju i baš pred odlu-
ku za konačnim njegovim uništenjem na ovim položajima uslijedila je in-
tervencija jačih njegovih snaga iz Knina u cilju spašavanja.

3. U 29. o. g. oko 11 9 časova neprijatelj je iz Knina sa jačin
snagama od preko 600 Nijemaca i preko 15 motornih vozila, od kojih je bilo
6 tenkova krenuo u pravcu položaja naših snaga na pravcu Knin-Golubić-
Strmica, sa jačom desnom pobojnicom u pravcu Plješevice. Vodila se je že-
stoka borba sve do 14 časova, kada je neprijatelj uz velike gubitke po-
vraćen od Strmice i Plješevice. On se je ponovo skoncetrisao u Golubiću,
dobio izvjesna pojačanja od Knina i ponovo krenuo u pravcu Strmice, gdje
je dočekan od snaga IV. Splitske brigade ponovo na prostoru Golubić-
Strmica sa zapadnih padina Plješevice i položaja iza same ceste od s. Dar-
gaša do s. Vojnovića. Na ovim položajima bio je III. bataljon ove brigade,
koji je jako potukao neprijatelja nanijevši mu ogromne gubitke. Neprija-
telj je bezobzirno i uporno navaljivao sa tenkovima cestom, dok mu je
pješadija gazila rijekom Ratušnicom, čije je korito donekle zaštiteno od
pješadijske vatre, iskoristio ga i pred samu večer oko 20 časova usnio
prodrijeti u Strmicu.

4. U ovoj borbi neprijatelj je imao 45 mrtvih i 80 ranjenih
Nijemaca. Ovaj broj neprijateljskih gubitaka je utvrđen osmatranjem iz
neposredne blizine, jer su svi liješevi ostali po cesti za izvjesno vri-
jeće, a ranjeni su doznije prebacivani većim brojem kamiona sa Knina. Pred-
postavlja se, da su juče rašnji gubitci neprijatelja na ovom pravcu kao
i na pravcu Plješevice mnogo veći. Jedan neprijateljski kamion pun voj-
nika sa nekim teškim orudjem naišao je na našu nagasnu minu i dignut u
zrak, osmatranjem je utvrđeno, da je posada ovoga kamiona čitava strada-
la, računna se da je u kamionu bilo preko 20 vojnika.

5. U ovoj borbi IV. Splitska brigada i njen III. bataljon imao
je samo jednog mrtvog druga i petoricu ranjenih.

6. U ovoj borbi istakao se je čitav III. bataljon IV. Splitske
brigade, kako borci tako i rukovodioci u hrabrosti i vještinama borbe.
Naročito se je istakao desetar puškmitraljezac ovog bataljona drug Bo-
tušić Ivan, koji je sa svojim puškmitraljezom, ujedno i sa svojom do-
vratkom, videci da sa neprijatelj zaobilazi sa boka od k. 448, koji ga je

artiljerijske vatre, vatre iz teških oruđa, kao i čestim noćnim napadima neprijatelj je bio doveden u vrlo kritičnu situaciju i baš pred odluku za konačnim njegovim uništenjem na ovim položajima uslijedila je intervencija jačih njegovih snaga iz Knina u cilju spašavanja.

3.) 29. o.mj. oko 9 časova neprijatelj je iz Knina sa jačim snagama od preko 600 Nijemaca i preko 15 motornih vozila, od kojih je bilo 6 tenkova krenuo u pravcu položaja naših snaga na pravcu Knin — Golubić — Strmica, sa jačom desnom pomoćnicom u pravcu Pleševice. Vodila se je žestoka borba sve do 14 časova, kada je neprijatelj uz velike gubitke povraćen od Strmice i Pleševice. On se je ponovo skoncentrisao u Golubiću, dobio izvjesna pojačanja od Knina i ponovo krenuo u pravcu Strmice, gdje je dočekan od snaga IV. Splitske brigade ponovo na prostoru Golubić — Strmica sa zapadnih padina Pleševice i položaja iznad same ceste od s. Dragaša do s. Vojnovića. Na ovim položajima bio je III. bataljon ove brigade, koji je jako potukao neprijatelja nanijevši mu ogromne gubitke. Neprijatelj je bezobzirno i uporno navaljivao sa tenkovima cestom, dok mu je pješadija gazila rijekom Batušnicom, čije je korito donekle zaštićeno od pješadijske vatre, iskoristio ga i pred samu večer oko 20 časova uspio prodrijeti u Strmicu.

4.) U ovoj borbi neprijatelj je imao 45 mrtvih i 80 ranjenih Nijemaca. Ovaj broj neprijateljskih gubitaka je utvrđen osmatranjem iz neposredne blizine, jer su svi leševi ostali po cesti za izvjesno vrijeme, a ranjeni su docnije prebacivani većim brojem kamiona za Knin. Predpostavlja se, da su jučerašnji gubici neprijatelja na ovome pravcu kao i na pravcu Pleševice mnogo veći. Jedan neprijateljski kamion pun vojnika sa nekim teškim oruđem naišao je na našu nagaznu minu i dignut u zrak, osmatranjem je utvrđeno, da je posada ovoga kamiona čitava stradala, računano se da je u kamionu bilo preko 20 vojnika.

5.) U ovoj borbi IV. Splitska brigada, tj. njen III. bataljon imao je samo jednog mrtvog druga i petoricu ranjenih.

6.) U ovoj borbi istakao se je čitav III. bataljon IV. Splitske brigade, kako borci tako i rukovodioci u hrabrosti i vještina borbe. Naročito se je istakao desetar puškomitraljezac ovog bataljona drug Botušić Ivan, koji je sa svojim puškomitraljezom, a ujedno i sa svojom desetinom, videći da ga neprijatelj zaobilazi sa boka od k. 446, koji ga je bio prošao, jer se je on nalazio na k. 638 i sa nje je udario jako neprijatelja, kojom je prilikom sam iz puškomitraljeza ubio preko 15 Nijemaca i omogućio odstupnicu svojem bataljonu po vrlo rđavom terenu u pravcu Samogreda (k. 1040), te je izvukao i ranjenike i sam se povukao sa desetinom.

7.) Mi smo poslije ove borbe zadržali ranije položaje, sem što su se povukli predstražarski dijelovi iznad s. Dragaša i Vukovića — k. 638 i k. 448 na prihvatne položaje Pleševice i Javorove Glave.

Ovog dana vodio je borbu prvo IV. bataljon XIII. Južnodalmatinske brigade sa Javorove Kose (k. 834) i k. 448, a poslije njega I. bataljon III. Dalmatinske udarne brigade, jer se ovog dana baš vršila smjena položaja između ovih dviju brigada. U ovim borbama neprijatelj je također imao prilično velik broj gubitaka, koji nijesu ocijenjeni. Saznali smo sad da je i onaj bataljon ubio 13, a ranio 23 Nijemca. Sa naše strane poginuo je komandir 1. čete I. bataljona III. Dalm. udar. brigade od artiljerijske granate.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar P.pukovnik:
Andro Kovačević

Komandant — P.pukovnik:
A. Banina

BR. 107

IZVOD IZ KNJIGA PREDATIH DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA
NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA I RADU JEDINICA OD
1. DO 31. JULA 1944. GODINE¹

Za V. S.:

Ustaše su se ponovno aktivizirali. Na prostoru Babin Potok — Vrhovine došle jake snage. Jedna bojna poslije oštre borbe zauzela Homoljački klanac. Jedna kolona ustaša pokušala je proboj preko Vaganca u Rakovicu. Odbijena je uz gubitke. Ispad iz Cazina je odbila Unska Grupa.® Na sektoru Zumberka, gdje operišu jedinice IV. Korpusa, neprijatelj je vršio ispade uz pomoć avijacije. Odbijen je našim protivnapadima u polazne baze. Kod Cvjetkovića i Subotice (sekcija Čakovec) jedinice XXXII. div. vodile su borbu sa ustašama. Zarobljena 2 i ubijeno 30. Oštećen 1 tenk. Zaplijenjena 2 motor-kotača, 2 strojnice, 11 pušaka i druga sprema. Naši gubitci 2 mrtva i 4 ranjena. Prilikom prodora Bobanovih ustaša u Sredice 15 km. južno od Koprivnice zaklano je 29. VI. 44 9 staraca i starica koji nisu mogli da bježe. Četvero od njih bačeno u vatru, jednom od njih puštali krv u lavor.

1. VII. 1944 Br. 2571 (280 gr.)

Za 4. korpus:'

Poduzmite sve potrebno da žetva potpuno uspije i pružite punu pomoć NOO-u. Mogu se angažovati kod toga partizanske straže, radne jedinice, operativne jedinice na od-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/4, 119/7, 119/8, 119 9, 119/10 i 4—13/1, k. 429 A.

² Vidi dok. br. 15 i 16.

⁵ Ispad iz Cazina prema Konjodoru odbila je 26. juna 1944. Druga brigada Unske grupe (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—11/13/1, k. 429 A).

⁴ Vidi dok. br. 8 i 31.

⁵ Vidi dok. br. 51.

• Ratni zločinac Rafajlo Boban je tada bio komandant 5. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruza (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112).

⁷ Glavni štab NOV i PO Hrvatske poslao je ove depeše i ostalim njemu podređenim korpusima (6. 8, 10. i 11) (vidi dok. br. 1—1, k. 119/7, 119/8, 119/9 i 119/10 u Arhivu V.I.I.).

moru kao i tehničke radionice za popravak alata.

1. VII. 1944 (Br. 75 Telef. dep.)

Za 6 korpus:

Dostavite nam hitno kratku reportažu o akciji u Podgoraču naznačujući imena onih koji su se istakli." Objaviće se u »Slobod. Jugoslaviji«.⁹

1. VII. 1944 Br. 205 2573 (57 gr.)

Za 10 korpus:

Vaša naredba o postavljanju komandanta XXXII. Div. nepravilna. Naše odobrenje o postavljanju daje pravo da se pristupi primopredaji. Naredbu o postavljanju komandanta brigada pa na više izdaje ovaj štab. Pri državajte se u buduće naše naredbe br. 37 od 15. IX. 1943 g.

1. VII. 1944 Br. 2572 (89 gr.)

Za V. Š.:

IV. Korpus: U borbama na sektoru Bresarić — Pribić — Slavetić — Sv. Jana sek-

⁸ Napad na Podgorač izvela je 12. divizija 19. juna 1944. Štab 6. korpusa NOVJ odgovorio je 3. jula slijedeće: »U akcijama na Podgorač i Bizovac istakli su se: komesar XII div. Otmar Kreačić i komandant major Demonja Nikola time što su ocenili pravilno situaciju, solidno pripremili akcije, u toku istih davali potčinjenim štabovima pravovremena, konkretna i pravilna naređenja i upute«.

»Komandant iz Udarne brig. (Odnosi se na 12. brigadu — prim. red.) major Senjug Ivan i politički komesar Ivica Miličević, koji su sa svojim vještim raspoređivanjem jedinica i majstorskim manevrisanjem, koncentracijom, upotrebom teškog i lakog oružja uništili u vrlo kratkom vremenu glavninu nepr. snaga u Podgoraču«.

»Zamjenik k-dira diverzantske čete, stariji vodnik Erdeljević Milan, koji je pod zaštitom naše mitraljeske vatre dovukao 50 kg eksploziva pod dvorac, zgradu glavnog otpora, razorio čitavu jednu stranu i tako smo zarobili posadu od 300 nepr. vojnika.

Puškomitraljesci II i IV. bat. XII. Brig. koji su svojom preciznom vatrom omogućili diverzantu Milanu rad i koji su nakon eksplozije uništili u zgradi 250 nepr. vojnika«.

»Osim ovih istakli su se borci I, II i III bat. XII. ud. brig., naročito Prodanović Stjepan, Biberović Marijan, Divljak Drago, Božić Adam, Bogdanović Petar, Suša Janko, Hegedušić Josip, Prodanović Jovan, Stojminger Drago, Termljanin Jure, Prodanović Đoko, koji su pali junačkom smrću. Od ljudstva iste brig. istakao se sa junaštvom zamjenik politkomesara I. bat. Panjković Miloš, koji je izletio pred neprijatelja i zarobio 3 nepr. vojnika i t. mitraljez« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/7, depeše br. 123, 125, 207 i 211).

" Odnosi se na radio-stanicu »Slobodna Jugoslavija«.

cija Samobor neprijatelj je razbijen, povukao se iz Prekrižja i Begova Brda (sekcija Samobor). 1. VII. ponovo ušao u Krašić.¹⁰ Neprijateljski gubitci oko 200 mrtvih, među njima 5 oficira, i mnogo ranjenih. Naši gubitci osjetni.¹¹ Borbe se nastavljaju. XIII. div. i slovenačke jedinice zauzele Bosiljevo. Ubijeno 100, sagorjelo 20, zarobljeno 20 Nijemaca i veći broj ustaša. Plijen 2 topa, 4 bacača i ostalo naoružanje.¹² Dijelovi VII. div. vrše čišćenja u Strmenu i četničkim selima sjeverno Sunja — Dubica. Na pruži Sunja — Kostajnica ubijeno 7 Čerkeza i 2 zarobljena. Bombardovanjem savezničke avijacije zapaljeni su rezervoari nafte u Capragu.¹³

X. Korpus: Neprijatelj napustio Čazmu." U borbama kod Rasinje (Čakovac) 29. VI. 32. Div. istrijebila je 45 i ranila 52, a zarobila 15 iz sastava P.T.Z.¹⁵ i crne legije. Naših 4 mrtva i 10 ranjenih, a zarobljeno nešto municije i oružja. Izgubljen 1 p. mitraljez.¹⁶

XI. Korpus: dvije nepr. bojne prodrle do Salamunića i Podlapače, zadržane su na Ljubovu. I ovdje naše snage su zadržale inicijativu i prešle u napad. Minama uništeno nekoliko motornih vozila. Borbe se vode i kod Homoljačkog klanca.¹⁷ 29. VI. u Istri na sektoru Klane neprijatelj iznenađio naše snage. Izgubljena u povlačenju 2 t. mitraljeza i 1 p. mitraljez. Na sektoru Kastavštine neprijatelj pokušava čestim napadima izbaciti naše snage od glavne ceste i pruge.¹⁸

2. VII. 1944 Br. 2588 (416 gr.)

¹⁰ i " Opširnije o tome vidi dok. br. 8 i 31.

is j a« N a P a c j na Bosiljevo izvele su jedinice 15. divizije u sadejstvu sa 13. divizijom (vidi dok. br. 23).

¹¹ Vidi tom V, kni. 28, dok. br. 129.

¹⁴ i ⁴⁷ U Čazmu su 24. juna 1944. ušli dijelovi 1. kozačke konjičke divizije i 1. gorskog zdruga (vidi dok. br. 18 u ovoj knjizi, i dok. br. 6/1, k. 58, 1—1, k. 119/9).

¹⁵ Poglavnikov (Paveličev) tjelesni zdrug

> Vidi dok. br. 51.

¹⁷ Borba je vodena između 1. brigade 35. divizije i 19. ustaške bojne (vidi dok. br. 13).

¹⁸ Vidi dok. br. 41.

Za 4. /corpus:¹⁹

Izvijestite depešom koliko imate ispravnih artiljerijskih oruđa po kalibrima i vrstama. Koliko imate kompletne municije po vrstama.²⁰ Dostavite detaljan pismeni izvještaj o stanju formiranih artiljerijskih jedinica. Kadar i ljudstvo, ispravnost materijala, pokretljivost, stanje municije, stanje opreme i sredstava za vezu. Izvijestite količinu i vrstu neispravnog materijala sa naznačenjem nedostataka i materijala u slagalištu.²¹

2. VII. 1944 Br. 76 telef.

Za 11. korpus:

DDD Javite XIII. Div. da izbjegne frontalnim udarcima neprijatelja. Ostavljamo joj slobodan izbor prema situaciji. Iz sadašnjih izvještaja smatramo da je najbolje orijentisana prema Sloveniji odnosno Zumberku, gdje može predati ranjenike jedinicama IV. Korpusa.²² Uslijed kojih razloga su tako veliki naši gubitci na Ljubovu.²³ Obratite pažnju na rukovođenje. Stalno nas obavještavajte o svim promjenama u G. Kotaru i vašem sektoru. Od primljenog materijala pošaljite nam 200 pari odijela, obuće i veša,

2. VII. 1944 Br. 2584 (209 gr.)

¹⁹ Depeša je poslana i 6. i 10. korpusu (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/7 i 119/9).

²⁰ Štabovi korpusa javili su slijedeće: 4. korpus: »Ispravno artiljerijsko oruđe u ovom korpusu: Jedan merzer 152 mm. sa 40 granata. Sedam haubica 100 mm. sa 165 granata. Šest poljskih talijanskih 75 mm, 277 granata. Šest brdskih »Škoda« 75 mm, sa 230 granata. Jedan brdski talijanski 65 mm. sa 50 granata. Ova oruđa nalaze se u jedinicama«. 6. korpus: »Ispravna 2 brdska topa 65 mm. sa 5 granata i 73 šrapnela, 3 haubice 100 mm. model 18 (1918. godine — prim. red.), sa 32 granate i 14 šrapnela, 2 poljska topa 75 mm, model 12 sa 43 šrapnela, 1 brdski top 75 mm, model 28 sa 50 granata i 3 šrapnela, 5 protivtenkovskih topova 47 mm, model 32 sa 335 udarnih granata i 5 protivtenkovskih 37 mm »Škoda« sa 28 pancera i 88 udarnih granata«. 10 korpus: »Od artilj. oruđa imamo 2 brdska topa 75 mm, sistem »Škoda« 28. Art. munic. nemamo ništa«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1 k. 119/7, 119/9 i 4—13/1. k. 429 A.)

²¹ Izvještaj se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 12/9, k. 429

²² Vidi dok. br. 24.

²³ Gubici 2. i 3. brigade 35. divizije u borbama na Ljubovu 30. juna i 1. jula 1944. iznosili su: 18 mrtvih i 24 ranjena (vidi dok. br. 14 u ovoj knjizi i reg. br. 1—1, k. 119/10 u Arhivu V.I.I.).

Za V. S.:

IV. Korpus: 2. VII. 44 ispad ustaških snaga iz Cazina (sekc. Bihać) odbila je I. Muslimanska brigada nanijevši nepr. gubitke. Naši gubitci 2 mrtva i pet ranjenih. Iz Ličke Jasenice nepr. povukao se prema Glibodolu, sekcija Gospić. Zarobljeni 2 ustaše sa oružjem, zaplijenjeno nešto sprema. Prilikom čišćenja Strmena i okolnih sela (sekc. Kostajnica) zarobljeno je 50 četnika 1 zaplijenjeno nešto oružja.²⁴ Diverzijama 2. VII. 1944 u Sunji uništeno je slagalište eksploziva. 29. VI. pruga Sunja — Kostajnica srušena na 8 mjesta, a radovi na opravci sprečavani postavljanjem tempiranih mina.²⁵

XI. Korpus: U Lici 1. VII. u borbama kod Petrova Sela (sekcija Gospić) i Prijeboja, ubijeno 6 ustaša i zaplijenjeno 3 puške i nešto sprema.²⁶ Iz Ljubova neprijatelj je noćnim napadom 30. VI. na 1. VII. odbačen na liniju Obsenica — Čardak. Neprijateljski dnevni napad je odbijen sadejstvom 2 brigade i neprijatelj je ponovno odbačen na liniju Široka Kula — Gradina (sekcija Gospić). Gubitci nepr. 50 mrtvih i više ranjenih. Uništen 1 motocikl, oštećen je 1 tenk i zaplijenjeno nešto pušaka i municije.²⁷ Nagaznim minama istoga dana u Lici uništeno 42 vojnika, 3 kamiona, jedna kola i 1 motocikl. Neprijatelj vršeći ofanzivu na Gorski Kotar od 30. VI. prodro je iz Sušaka 1. VII preko Mrzle Vodice do Delnica, sekc. Sušak, gdje je zadržan. Od Ogulina prodro je do Vrbovskog i Senjskog, ali je vraćen do Hambarišta, gdje su borbe još u toku.²⁸ Sekcija Ogulin. Iz Drežnice neprijatelj je preko Jasenka prodro u Mrkopalj i odatle tenkovima do Ravne Gore.²⁹ U borbama kod Vrbovskog pogi-

²⁴ i ²⁵ Četnike su zarobile jedinice 7. divizije (Arhiv V.II., reg. br. 4—13/1, k. 429 A).

²⁶ « Vidi tom V, knj. 28. dok. br. 144.

²⁷ « Vidi dok. br. 13 i 16.

¹⁷ U toj borbi učestvovala su 3 bataljona 2. i dva bataljona 3. brigade (vidi dok. br. 14).

²⁸ i ²⁹ Vidi dok. br. 23.

nuo je k-dant I. brig. major Srdan Uzelac, a kod Bosiljeva 2. VII. ranjen je komesar i operativni oficir XIII Div.³⁰ 21. VI. istarske snage prilikom napada na jednu motorizovanu kolonu na cesti Barban — Pula; ubijeno je 76 vojnika, uništen 1, a oštećeno 13 kamiona. Naši gubitci 3 mrtva i 3 ranjena.³¹
3. VII. 1944 Br 2607 (254 gr.)

*Za VIII. korpus:*TM Pohvala XIX Div.: Jedinice XIX Div. VIII. Korpusa likvidirale su u vremenu od 11—16 juna nepr. uporišta Vranu, Polaču i Kulu Atlagića. Ubijeno 250 nepr. vojnika i oficira, a zarobljeno 1 ...
Zaplijenjeno: 1 top 47 mm, 1 t. bacač, 12 t. i 1. mitraljeza, preko 100 pušaka, 101 bicikl, 1 radio-stanica i druga sprema.³³ Za ovakve uspjehe pohvaljujemo borce i rukovodioce XIX Div. i ističemo ih za primjer. Ovu pohvalu pročitati pred strojem.
3. VII. 1944 Br. 2606 (178 gr.)

Za V. S.: U Lici napad ustaša 2. VII. kod Kuzmanovače (sekc. Gospić) i ispad neprijateljskih snaga iz Babina Potoka na Plitvička Jezera i iz Petrova Sela na Prijeboj, odbijeni su. Zaplijenjeno je 12.500 metaka i nešto sprema. Gubitci neprijatelja nepoznati. U ovim borbama XXXV. div. imala je 10 mrtvih, 17 ranjenih i 12 nestalih.³⁴
U Gorskom Kotaru 1. VII. snage XI. Korpusa odbacile su nepr. nanijevši mu osjetne gubitke iz Vrbovskog i gonile ga do Ogulina.³⁵ Na ostalim sektorima borbe se

³⁰ Politički komesar bio je tada Duro Matić a operativni oficir Vlado Lončarić.

" Borba je vođena na cesti Barban — Pula (vidi dok. br. 41).

³² Depeše su dostavljene i ostalim korpusima na području Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—13/1, k. 429 A, 1—1, k. 119/7, 119/9 i 119/10).

³³ Vidi tom V, knj. 28. dok. br. 30, 67 i 76.

³⁴ Vidi dok. br. 13 i 14.

s Vidi dok. br. 139.

nastavljaju. U zasjedi kod Generalskog Stola (sekc. Karlovac) ubijeno je 100 nepr. vojnika i zaplijenjeno nešto oružja, konja i sprema. Naši gubitci 5 mrtvih, među njima operativni oficir Odreda,³⁶ kapetan Nikola Bunjevac. U Kalniku XXI. brig. XXVIII. div. rtapala je dvije bojne P.T.S. i feldžandarme. Neprijatelj je razbijen uz gubitke od 50 mrtvih i 25 ranjenih. Zaplijenjeno 2 topa 75 mm, 12 granata, 5 bacača sa minama, 35 mitraljeza i 3 p. mitraljeza sa drugom spremom.³⁷ Istakao se kapetan Pero Volanović, k-dant II. bat., koji je smrtno ranjen. U Zumberku snage IV. Korpusa uz sadejstvo XV. Div. nastavljaju borbe. Neprijatelj je na ovom sektoru u posljednja dva dana imao oko 100 mrtvih i mnogo više ranjenih.³⁸ Prema naknadnim podacima u borbama kod Bosiljeva ukupno je ubijeno 110, zarobljeno 25 Nijemaca i 25 ustaša, zaplijenjena 2 topa, 200 karabina, 14 p. mitraljeza, 4 bacača i drugi ratni materijal.³⁹ Teže ranjen major Molek,⁴⁰ a lakše potpukovnik Tarabić.⁴¹

4. VII. 1944 Br. 2624 (274 gr.)

Za 8. korpus: Javite nam koje se komande područja i komande mjesta nalaze na vašem teritoriju.⁴²

4. VII. 1944 Br. 2621 (30 gr.)

^M Odnosi se na 1. NOP odred 13. divizije.

" i ⁴⁸ U borbama kod Prkosa 2. jula 1944. učestvovali su i dijelovi 17. brigade. O rezultatima vidi dok. br. 39.

⁵⁸ Opširnije o borbama u Zumberku od 27. juna do 2. jula vidi dok. br. 8, 24, 31 i 50.

⁴⁰ Franjo Molek, umro od zadobivenih rana.

⁴¹ Joco

⁴⁵ Na teritoriji 8. korpusa NOVJ bile su slijedeće komande: Split-skog, Cetinskog, Zadarskog, Kninskog, Biokovskog, Srednjodalmatinskog, Otočkog i Šibenskog područja. Dotada su formirane komande mjesta: Split, Kaštela, Trogir, Muć, Omiš, Sinj, Satrić, Vrlika, Božava, Preko, Vodice, Biograd n/m, Benkovac, Zadar, Obrovac, Knin, Kistanje, Drniš — Promina, Makarska, Metković, Imotski, Vis, Komiža, Brač, Hvar, Šibenik i Skradin. (Arhiv V.I.I., reg. br. 21—5, k. 1891—1.)

Za 11. Korpus: Kad stigne divizija VIII Korpusa na odsjek Srb — Zrmanja biće potrebna koordinacija rada te divizije sa XIX i XXXV. div. Imajte to u vidu i obavijestite nas o njenom nailasku.⁴³
4. VII. 1944 Br. 2611 (gr.)

Za V.Š.: Stanje na svim sektorima bez promjena. Borbe se nastavljaju u Lici i Gorskom Kotaru. Ubijeno i ranjeno 14 ustaša i zaplijenjeno 3 p. mitraljeza sa dosta municije i sprema.⁴⁴ Na pruzi Zagreb — Karlovac kod Draganića srušena dva pancera i uništena lokomotiva i pet oklopnih vagona. Ima više mrtvih i ranjenih. Na prostoru Sunje kod daljeg čišćenja sela jedna banjska brigada uhvatila još 60 četnika i zaplijenila nešto oružja.⁴⁵ Za prošle ofanzive na Moslavinu Nijemci, Čerkezi, ustaše i milicioneri popalili su Čazmu i djelimično sela Grabovnicu, Derezu i Suhaju. Opljačkali su sela Cerinu, Lipovčane, Grabovnicu, Suhaju, Pobjenik, Vrtlinsku, Pavličane, Milaševac i Vučane. U mnogim selima hapsili su ljude i silovali žene. U Čazmi silovali su staricu od 60 godina i ubili je.¹⁷
5. VII. 1944 br. 2640 (158 gr.)

Za 10. korpus: Izvještaj o borbama kod Prkosa konfuzan. Sastavite ga jasnije i pokažite ukupne rezultate. Koje su naše jedinice vodile borbu i ko se istakao.⁴⁸
5. VII. 1944 Br. 2650 (50 gr.)

Za 11. korpus: DD. V. S. traži hitno podatke o pokolju ranjenika sa Dr. Kajfežom od strane četnika. Objaviće se preko radija i vršiti kampanja u inostranstvu. Dajte nekoliko ime-

⁴³ Odnosi se na 9. diviziju koja je na taj odsjek došla u avgustu (Arhiv V.I.I. reg. br. 11—1/3, k. 518 i 56—2, k. 842 A).

⁴⁴ U Lici je vodila borbe 35. divizija, a u Gorskom kotaru 13. divizija (vidi dok. br. 15, 16 i 23).

⁴⁵ Diverziju je izveo Drugi diverzantski bataljon 2. jula 1944 (vidi dok. br. 73).

na poklanih. Imate li izjavu savezničkog oficira, očevidca. Smatrajte ovo kao vrlo važno i hitno.⁴⁹ Šaljite u buduće odmah sve slične podatke — po mogućnosti dokumentovane.

4. VII. 1944 Br. 2036 (90 gr.)

Za 11. korpus:

Ponavljamo depešu po pitanju evakuacije poslatu 2 jula. Rekonvalescente uputite na Kordun, gdje će imati bolju hranu. Sem težih ranjenika za koje treba duže liječenje, avionima šaljite slabu i bolešljivu djecu. O ovome se sporazumite sa pozadinskim vlastima. Niko drugi ne smije ići avionom bez prethodnog odobrenja G.Š.H. O ovome obavijestite i aerobazu. Smatramo da je ova depeša jasna i da treba pristupiti radu u njenom duhu.

4. VII. 1944 Br. 2610 (171 gr.)

Za 6. korpus:

V.Š. vam javlja: »Iz Srema pošla ka vama jedna brigada od devet bataljona i nenaoružanima. Naoružajte je i stavite pod vašu komandu.« Postupite po prednjem i izvjestite.⁵⁰

5. VII. 1944 Br. 2639 (72 gr.)

Za V. S.:

Stanje na svim sektorima bez promjene. Naše jedinice svuda su aktivne, ali neprijatelj uporno brani svoja uporišta na komunikacijama i vrši ispade. U Lici poslije žestoke borbe 2 bataljona XXXV. Div. zauzeli su u noći 4/5 Ličko Petrovo Selo,

⁴⁹ Riječ je o pokolju koji su četnici izvršili nad ranjenim partizanima 2. juna 1944. u selu Krčane (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 90 i knjigu depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/10).

⁵⁰ Štab 6. korpusa NOVJ javio je depešom 6. avgusta slijedeće: »Od prije nekoliko dana prebacila su se k nama na Dilj VII. Vojvodfanska brigada, Majevički i Bosutski odred sa 400—500 nenaoružanih, 40 teških ranjenika, veći broj polit, funkcionera, deo G.[lavnog] Š[taba] Vojvodine pod komandom zamj. k-danta G. Š-a. Održali sa njima sastanak. Sporazumeli se po svim pitanjima« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/7).

koje su branili dijelovi 8 bojne. Usljed dolaska jačih nepr. snaga iz Bihaća sa tenkovima, naši su se povukli. Ubijeno je 49 ustaša, 70 ranjeno i zaplijenjena izvjesna količina ratnog materijala. Naših 6 ranjenih.⁵¹ Dijelovi VII. i XXXV. div. napali su 3/4. VII. 44 Vaganac (sekc. Gospić). Neprijatelj se žilavo branio iz crkve i zidanih kuća dok mu 4 VII. stigla pojačanja i naše snage su se povukle. Gubitci nepr. 10 mrtvih i više ranjenih.⁵² Odbijen je ispad nepr. snaga iz Široke Kule prema Ljubovu, sekc. Gospić, i nanešeni mu gubitci od 20 izbačenih iz stroja. Naš jedan ranjen.⁵³ U Gorskom Kotaru XIII. Div. je vodila borbu sa neprijateljskom kolonom od 10 tenkova i 80 kamiona pješadije, koja je iz Mrkoplja preko Ravne Gore došla u Vrbovsko — Sekc. Ogulin. Zaplijenjene su 3 radio stanice.⁵⁴ U Baniji 3. VII. ispad ustaša iz Petrinje u pravcu Gore odbio je Banijski odred nanijevši neprijatelju osjetne gubitke.⁵⁵ Na pruzi Zagreb — Sisak između Vel. Gorice i Mraclina, sekc. Zagreb, uništena je 1 lokomotiva i 2 vagona jednog transportnog voza. Gubitci nepr. nepoznati. Jedna jaka nepr. motorizovana kolona sa 30 tenkova od Ogulina i Vrbovskog 5. VII. ušla je ponovo u Bosiljevo i Bosance, potisnuvši naše snage.⁵⁶ 6. VII. 1944 Br. 2659 (262 gr.)

Za 4. Korpus:

Hitno prikupite i dostavite podatke o Kozacima po sljedećim pitanjima: 1) iz kojih su pokrajina rodnom, 2) tko ih je i kako vrbovao, 3) gdje su formirani i obučavani, 4) gdje su se do sad borili, 5) sadanji mo-

⁵¹ Napad na Ličko Petrovo Selo izvela su dva bataljona, Prateća i Izviđačka četa 1. brigade (vidi dok. br. 16).

⁵² Neprijateljsko uporište u Vagancu napala je 4. brigada 7. divizije (vidi dok. br. 43).

⁵³ Opširnije o tome vidi dok. br. 15.

⁵⁴ Vidi dok. br. 23.

" Riječ je o ispadi dijelova 2. bojne 8. ustaškog zdruga (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1 — 4. k. 58).

⁵⁶ Vidi dok. br. 23 i 123.

ral, borbenost i disciplina, 6) postupci i izvještaji narodu, 7) šta misle o sebi, o svojoj budućnosti i čega se plaše. Izvještaj sastaviti u dva dijela: 1) za Kozake koji su kod neprijatelja. — Za njih naznačiti još i nazive divizija, pukova, bataljona i diviziona i 2) za one koji su prešli k nama. Za ove posljednje označiti njihov broj kod vaših jedinica."⁷

6. VII. 1944 Br. 29/2664 (133 gr.)

Za 6. Korpus:^{ih}

Prikupite podatke o svim nepr. slagalištima tečnog goriva i sa skicama mesta dajte hitno savezničkim misijama kod Vas. Izvestite o izvršenju kao i o rezultatima bombardovanja. Kad zapazite da nepr. vozila počnu da upotrebljavaju naftu umesto benzina izvestite.

6. VII. 1944 Br. 2662 (91 gr.)

Za 6. Korpus:

Za Gošnjaka:⁵⁹ Na Zumberku IV. Korpus nije izvršio postavljene zadatke. Ozalj nije napadan jer su ga posjele njemačke snage. Neprijatelj se pokazao osjetljiv i reagirao. Vođene su neprekidne borbe protiv tenkova. Učestvovala nepr. avijacija. Po njihovim podacima od 22. VI — 2. VII. neprijatelj imao 700 izbačenih iz stroja. XIII. div. i Slovenci¹⁰⁰ zauzeli Bosiljevo. Neprijatelj prodro iz Ogulina, Drežnika, Jasenka i Sušaka do Delnica i Ravne Gore. Od Ogulina odbačen — na ostalim pravcima vode se borbe.⁶¹ Poginuo Srđan Uzelac. U Lici neprijatelj ustaškim snagama pokušao da presiječe vezu sa Kordunom. Od-

^{s7 j k7} Redakcija nije pronašla taj izvještaj. O njenom formiranju, formaciji, nacionalnom i socijalnom sastavu, naoružanju i dislokaciji vidi dok. br. 2/6, k. 78—A.

^{5*} Depeša je poslana i ostalim korpusima.

^{5» i 114} Komandant Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Ivan Gošnjak bio je od 2. do 10. jula 1944. u Štabu 6. korpusa. (Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106 1 dok. br. 1—17/1, k. 119/7, depeša br. 3872 od 14. jula u Arhivu V.I.I.)

⁶⁰ Odnosi se na 15. diviziju 7. korpusa NOVJ.

Vidi dok. br. 23.

bijen je.^{1,2} U Krajini lokalni ispadi iz Cazina. Na Kalniku XXI. brigada razbila 2 ustaške bojne i zadobila veliki plijen. U Trokutu Banovci čiste posavska sela. Do sada zarobljeno preko 200 četnika. Zigić na poziv maršala odletio 2. VII.^{6S}
6. VII. 1944 Br. 2651 (130 gr.)

Za 11. Korpus: Slažemo se sa projektovanim pravcem. Obratite pažnju jer sadejstvo avijacije bi moglo izostati. Prvenstveno napadati uporišta koja nisu na samoj glavnoj komunikaciji (Ogulin — Žuta Lokva — Senj, Žuta Lokva — Otočac — Gospić, eventualno Karlobag). Na ovaj način ćete izolovati glavnu komunikaciju i uporišta. Prema situaciji napasti uporišta i na gore rečenim komunikacijama, inače na njima partizanske akcije većim ili manjim snagama.⁶⁴
6. VII. 1944 Br. 40/2655 (gr. 144)

Za V. S.: Saveznici su obustavili evakuisanje ranjenika i djece. Ranjenici iz G. Kotara i Zumberka su na putu za Kordun. Molimo za intervenciju da se evakuacija nastavi bar za ranjenike.
7. VII. 1944 Br. 2672 (39 gr.)

Za V. S.: U Lici, Istri, na Kordunu i Baniji stanje bez promjena. Primijećen je življi saobraćaj i pokreti neprijateljskih, u glavnom njemačkih snaga, sa juga prema Bihaću i dalje preko Sunje ka Sisku, a snaga N.D.H u protivnom pravcu. Također pokreti preko Ogulina, ka Karlovcu. U Gorskom Ko-

Vidi dok. br. 43 i 123.

^M Rade Zigić je tada bio politički komesar Glavnog štaba Hrvatske. Vjerovatno je pozvan na Vis.

^M i ⁷¹ Stab 11. korpusa NOVJ planirao je tada napade na neprijateljska uporišta na odsjeku Široka Kula — Perušić 1 Brušani — Lički Novi. 35. divizija je u sadejstvu sa savezničkom avijacijom 9 jula napala neprijatelja na liniji Ribnik — Bilaj — Lički Osik — Široka Kula — Perušić — Janjče (vidi dok. br. 26 i 84 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, bojna relacija Zapovjedništva Operativnog područja Velebit od 9. avgusta 1944. Zapovjedništvu 1. zbornog područja).

taru 7. VII. jedna jaka nepr. kolona pješadije sa 80 kamiona i 30 tenkova 846-te regimente 392 divizije pod pritiskom jedinica XIII naše divizije napustila je Sungere, Mrkopalj, Ravnu Goru i Vrbovsko (sekcija Ogulin). Povlači se pod borbom ka Karlovcu. Ubijeno je dosta nepr. vojnika, zaplijenjeno nešto oružja i sprema i uništena su tri tenka.⁶⁵ Četničke bande kod Kozje Drage iz zasjede su ubile dva naša šofera. Na pruzi Zagreb — Karlovac 4. VII. kod Zdenčine srušen je 1 ustaški oklop. voz. Oštećena je lokomotiva i uništena 4 vagona. Srušen je pomoćni voz sa radnicima koji je hitao u pomoć i uništena lokomotiva i 3 vagona.⁶⁶ 5. VII. na istoj pruzi kod Desinca srušen je ustaški oklopni voz kojom prilikom je uništena lokomotiva sa 7 vagona. Broj mrtvih i ranjenih nije poznat.⁶⁷ U Zagorju noću 5/6. VII. izvršila je XVII. brig. napad na Ludbreg. Posada je bila 1 bojna PTS. sa 2 haubice. Nepr. se ogorčeno branio. Naši su prodrli u mjesto, ali su protivnapadom odbačeni i povukli se.⁶⁸

7. VII. 1944 Br. 2670 (163 gr.)

Za 4. Korpus:

Vrhovni Stab traži od nas dnevne borbene izvještaje življe opisane sa izvjesnom vojnom idejom i perspektivom. Da se istakne važnost operacije, navedu borci i starješine koji su se istakli, da se obuhvate svi sektori i jedinice. Vrhovni Stab podvlači da je to mjerilo njihove aktivnosti i uticaje na unapređenja, odlikovanja, isticanja itd. Prema prednjem naređujemo, da počev od 10 ov. m. štabovi korpusa obavezno šalju dnevne borbene izvještaje u duhu gornjeg naređenja, i to neizostavno radio-vezom u 16.30 po novom vremenu, na istim talasnim dužinama. Ostali plan veza ostaje po dosadanjem. Od 10 ov. m. slušamo vas i

•⁵ Vidi dok. br. 23.

«« j »» Diverzije je izveo 2. diverzantski bataljon (vidi dok. br. 73).

» Vidi dok. br. 6.

čekamo dnevni borbeni izvještaj u zakazanom vremenu.
8. VII. 1944 Br. 31/2684 (157 gr.)

Za 11. Korpus:

Rok je suviše kratak da bi mogli izvršiti pregrupisanje snaga koje neminovno zahtijeva vaš predlog. Jedinice su na izvršenju svojih zadataka. Brigadu VII. Div. ne možemo dati. U toku je prebacivanje jedne div. VIII. Korp. na sektor Gračac. Za projektovanu akciju morate se osloniti na sopstvene snage.⁶⁹
8. VII. 1944 Br. 75/2676 (133 gr.)

Za V. S.:

1) U Lici obostrana aktivnost manjim snagama. 5/6 jula, na cesti Lapac — Srb, Lički part. Odred uništio minama 4 kamiona. Ubijeno i ranjeno više nepr. vojnika. U Istri na sektoru Klane, sekc. Sušak u manjim borbama posljednjih dana, ubijeno je 20 nepr. vojnika. Gorski Kotar je opet slobodan poslije prolaza 846. pukovnije, 392. legionarske div. od Drežnice za Karlovac. Kordun: Na sektoru Vaganac, Ličko Petrovo Selo, gdje su posljednjih dana vodene borbe za obezbjeđenje komunikacije Lika — Kordun, juče su vodene manje borbe. 2) Krajina: Jedinice Unske Grupe sve više se aktiviziraju. Zemljište je očišćeno od dezertera. Manje grupe posljednjih dana ubile su i zarobile nekoliko ustaša i legionara. Kod ove grupe stanje se znatno popravilo. *Banija:* Jedinice VII. Div. dovršavaju čišćenje četničkih bandi

•• U prijedlogu Štaba 11. korpusa NOVJ od 7. jula 1944. rečeno je slijedeće:»U vezi sa projektovanom operacijom na otcjku Bilaj — Kula — Perušić predlažemo da nam stavite na raspoloženje brigadu VII. div. koju bi mi upotrebili na sektoru Cudin Klanac — Prijeboj i oslobodili čitavu XXXV. div. za operaciju. Također predlažemo da se XIX. div. sa jednom brigadom angažuje na sektoru Gračac — Otrić, kako bi vršila osiguranje sa toga pravca. U koliko se slažete sa našim predlogom molimo da izdate hitna potrebna naređenja i nas obavijestite. Operacija bi trebala početi 10. ov. m. u 8 sati u jutro uz saradnju savez, vazduhoplovstva. Turkulin, Šakić«. (Arhiv V. I. I., reg. br. 1—1, k. 119/10, depeša br. 3681).

na prostori Sunja — Dubica. 7. VII. se predalo 20 četnika sa oružjem. Ostatak je demoralisan i stalno se predaje. Ovdje nam je glavni cilj stvaranje sigurne veze Banije sa Slavonijom.⁷⁰ Br. 3) *Zumberak*: Sljedujući vašoj sugestiji obustavili smo daljnje akcije jakim snagama. Jedinicama ćemo dodijeliti prikladnije zadatke. Zagrebački Odred napao je 7. VII. jednu grupu ustaša. Ubijeno 6, zaplijenjen 1 teški mitraljez, 15 pušaka i dosta municije.⁷¹ Ostali sektori X. Korpusa bez promjene. 8. VII. 1944 Br. 2680 (292 gr.)

Za V. S.:

Lika: Nije bilo značajnijih borbi. U toku su pripreme za početak ofanzivnih akcija ka zapadnoj Lici. G. Kotar:⁷² Jučer je druga kolona od 80 kamiona i 10 tenkova prodrla sa pravca Ravne Gore ka Vrbovskom. Po neprovjerenim podacima to su dijelovi 392 div. koja se ovim pravcem probija za Karlovac. 846. puk. ove div., koja je 5. VII. u prolazu kroz Gorski Kotar ušla u Bosiljevo, juče ga je napustila i produžila za Karlovac. U Istri bez promjena. Na Kordunu juče nije bilo borbe. U Krajini Muslimanske udarne grupe izvršile su akcije uznemiravanja neprijatelja u Cazinu. Ubijeno dosta legionara i ustaša. Na cesti Ostrožac — Cazin dignut u zrak 1 kamion. Ovakvim akcijama želimo očvrstnuti i aktivizirati Muslimane.⁷³ Do sada su samo pasivno branili oslobođenu teritoriju. Banija: 6. VII. I. Brig. VII. Div. presjekla je pod borbom prugu Sunja — Kostajnica na 34 mjesta. II. Brig. iste div. produžava čišćenje »Trokuta« Sunja — Dubica — Kostajnica. Zarobljeno 7 ustaša sa oružjem.⁷⁴ Na Zumberku manje borbe

⁷⁰ O značaju uspostavljanja stalne veze između Slavonije i Banije vidi tom V, knj. 28, dok. br. 99 i dok. br. 12—4/1, k. 426. 1—1. k. 119 7 i 4—13/1, k. 429A.

⁷¹ Odred je tada napao ustaše kod Kašine. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/9.)

⁷³ Odnosi se na jedinice Unske grupe (vidi dok. br. 100).

⁷⁴ Vidi dok. br. 17.

oko Krašića, koji je u neprijateljskim rukama. Na sektoru X. Korpusa bez promjene. U borbi kod Prkosa na Kalniku, naročito su se istakli komandant 2. Brig. XXVIII. Div. major Kreča Dušan i politkomesar brig. Puba Šrenf,⁷⁵ te poginuli kapetan Petar Balanović, k-dant II. bat. 9. VII. 1944 Br. 2698 (108 gr.)

*Za IV. Korpus:*⁷⁶

Više puta se desilo da štabovi korpusa projektuju akciju u vezi sa savezničkom avijacijom, a zatim traže preko ovog Štaba sadejstvo neke susjedne jedinice. To je gotovo uvijek vezano sa kratkim rokovima. U prkos pohvalne inicijative ovih štabova Glavni Stab Hrvatske nije često u mogućnosti da im izađe u susret. Tražene jedinice obično su u to vrijeme vezane za zadatke čiji značaj može da ocijeni samo ovaj Stab. Često su toliko odvojene prostorom da je i tehnički nemoguće njihovo sadejstvo. Zato je potrebno da štabovi korpusa prethodno sačine obrazložene predloge ovom štabu. 9. VII. 1944 Br. Telef. dep. 30

Za 8. Korpus:

Izvijestite da li se kod vas redovno spuštaju saveznički avioni.⁷⁷ 9. VII. 1944 Br. 1/2699 (25 gr.)

Za VI. Korpus:

Obustava evakuacije ranjenika i djece je privremena. 9. VII. 1944 Br. 2675 (22 gr.)

Za 11. Korpus:

Pošaljite nam 1 primjerak predloga za formaciju div. G.Š.H.⁷⁸ 9. VII. 1944 Br. 81/2703 (29 gr.)

⁷⁵ Franjo Šrenpf Puba

⁷⁶ « J » « Depeše su poslone svim korpusima.

⁷⁷ Stab 8. korpusa NOVJ odgovorio je 12. jula slijedeće: »Saveznički avioni spuštaju se kod nas samo za ranjenike, do sada tri puta« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1. k. 119/8).

⁷⁸ Prijedlog formacije nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 22/6, k. 569 A.

Za 11. Korpus: DDD. Jedna kolona jačine oko 900 vojnika sa 50 vozila, preko Plaškog i Jesenice prošla za Plitvički Leskovac.⁷⁹ Naredili smo jedinicama IV. Korpusa da ih napadnu s leđa. Obratite pažnju.
10. VII. 1944 Br. 2714 (40 gr.)

Za V. S.: *Lika.* Česti ustaški ispadi sa baza oko Gospića u pravcu aerobaze i veze Lika — Kordun ugrožavali naš oslobođeni teritorij. Štab XI. Korpusa odlučio se za napad potpomognut savez, avijacijom na sektoru Perušića. Napad počeo 9. VII. u 7 časova. Gospić bombardovan u 2 naleta dok su savez, lovci cio dan patrolirali oko Gospića. U dva oduševljena naleta XXXV. Div. zauzela Široku Kulu i Perušić. Dvije brig. produžile danas napad na L. Osik, a jedna na selo Janjče.⁸⁰ Zadarski Part. Odred prodro je na linije Bilaj — Divoselo — Rizvanuša do Jasikovca (2 km. južno od Gospića) gdje su vođene žestoke borbe. Zbog kvara na radio aparatima savez, lovaca saradnja nije 100% uspjela, te lovci nisu izletali sa aerobaze kako je to bilo predviđeno. Iznenadađenje postignuto, što je silno pokolebalo moral 31 i 32 perušićke ustaške bojne dok je moral naših jedinica na visini. Zaplijenjen 1 protu-kolski top, a još nepoznata količina oružja i municije. Do sada naši gubitci minimalni. Lakše ranjen komesar div.⁸¹ Neprijatelj reagirao. Jedna kolona jačine 900 vojnika sa 50 motornih vozila probila se od Plaškog preko Plitv. Leskovca ka Korenici. Naredili smo jedinicama IV. Korpusa da ih napadnu iz pozadine. Skrenuli smo pažnju XI. Korpusu da se suviše ne angažuje. Detalje ćemo javiti.

⁷⁹ Navedenim pravcem prošli su dijelovi njemačke 392. legionarske divizije (Arhiv V.I.I. reg. br. 7/1—83, k. 58 i 41/3, k. 74).

^M i »⁷ Vidi dok. br. 84, 127, 128, 129 i 130 u ovoj knjizi i dok. br. 7/1—83, k. 58 u Arhivu V.I.I.

⁸¹ Stevo Ilić

Kordun: III. Banij. Brig. odbila ispad od Generalskog Stola preko Keić Mosta na slobodni teritorij.

iva Baniji: II. Brig. razbila nepr. bunkere u »Trokutu« Sunja — Dubica — Kostajnica i uspostavila borbenu vezu sa Slavonijom.⁸²

Na Zumberku: je neprijatelj vrlo aktivan i vrši česte ispade.⁸³

Na Bilo Gori: neprijatelj preduzeo ofanzivu iz Bjelovara, Koprivnice i Križevaca. 28, 32, 33 Div. vode oštre borbe od Sokolovca do Sredice (Čakovec).⁸⁴ Teško ranjen komandant brig. »Braće Radića«.⁸⁵ Detalje ćemo javiti naknadno. Na ostalim sektorima bez promjene.

11. VII. 1944 Br. 2726 (403 gr.)

Za V. S.

Br. 1. Na sektoru Gospić — Perušić nastavljaju se borbe. Nepr. motor, kolona sa pravca Ogulina juče je preko Prijebolja stigla na Krbavsko Polje do aerobaze.⁸⁶ Jedna brig. XXXV. div. upućena prema njoj.⁸⁷ U Istri se 4. VII predao nepr. garnizon Sv. Vinčenat (Pazin). Razoružana 2 oficira i 70 karabinijera. Zaplijenjeno 4 t. mitraljeza, 6 strojnica, 44 puške, 20 pištolja i druga sprema.⁸⁸ (81 gr.)

Br. 2. Muslimanske jedinice spustile su se na prugu Bihać — Otoka. Porušili jedan most na desnoj obali Une. Dva bataljona I. brig. Unske Grupe napala u noći 9/10 neprijatelje u Križu na periferiji Bihaća. Ubijeno 3 i 7 ranjeno. Naši gubitci 3 ranjera. Između Krupe i Otoke Musli-

⁸⁵ Vidi dok. br. 78.

Vidi dok. br. 80.

^M Vidi dok. br. 51.

⁸¹ Ivan Vulić

* Na Krbavsko polje prodro je Izviđački odred 392. legionarske divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 41/3, k. 74).

⁸⁷ Pravcem Bunić — Pišaćuša — Mrsinj upućena je 2. brigada 35. divizije (vidi dok. br. 84).

⁸⁸ Garnizon se predao jedinicama 2. pulskog NOP odreda. (Vidi tom V, knj. 31, izvještaj Operativnog štaba za Istru Štabu 11. korpusa NOVJ od 4. avgusta 1944.)

mani su iz zasjede bez sopstvenih gubitaka napali jednu legionersku bojnu. Neprijatelju su nanijeti gubitci.⁸⁹ Između Sunje i Siska jedinice VII. Div. porušile još dva bunkera. Ubijeno 12, zarobljeno 4 nepr. vojnika. Zaplijenjen 1 teški i 2 p. mitraljeza, nekoliko pušaka i 15.000 metaka. Naši gubitci 4 lanjena. Engleski protivtenkovski bacač pokazao se vrlo dobar. U toku 9. VII. [neprijatelj] iz Kostajnice vršio 2 ispada ka Timarcima. Oba odbijena. Zapaljen 1 tenk i 1 kamion. Ubijeno i ranjeno više nepr. vojnika.⁹⁰ (161 gr.)

Br. 3. Na Zumberku nastavlja se nepr. ofanziva. Ugrožena je bolnica i Metlika. Vršiti se evakuacija ranjenika. Slovenci će poslati pojačanja. Sa Slovencima se bore pred Metlikom 4 brigade našeg IV. Korpusa. Dali smo im direktive da se povrate na Kordun zajedno sa ranjenicima.⁹¹ . . .
11. VII. 1944 Br. 2739 (81, 161 i 76 gr.)

*Za IV. Korpus:*⁹²

Zbog popularizacije javljajte nam ukratko koje vaše jedinice i komande područja gdje i kako pružaju narodu pomoć za vrijeme žetvene kampanje.

11. VII. 1944 Br. 2727 (36 gr.)

Za XI. Korpus:

Bilo bi korisno minirati cestu oko nepr. kolone na Krbavi, a naročito prema Ramljanima i Širokoj Kuli. Uopšte što više koristite mine. Saznali smo da ova kolona ima zadatak da onesposobi naše letilište. Naredili smo angažovanje izvjesnih snaga IV. Korpusa u nepr. pozadini ali je to malo. Vaš manevar je potpuno uspio.⁹³ U daljnjem angažovanju imajte na umu nepr. protunapade koji mogu uslijediti. Ko-

⁸⁹ Vidi dok. br. 4—13 I, k. 429 A u Arhivu V.I.I.

⁹⁰ Vidi dok. br. 4—13 I, k. 429 u Arhivu V.I.I.

⁹¹ Opširnije o tome vidi dok. br. 8, 31, 50, 69 i 80.

⁹³ Vidi dok. br. 84.

risno bi bilo angažovanje XIII. div. na liniji Ogulin — Žuta Lokva.⁹⁴

11. VII. 1944 Br. 2732 (115 gr.)

Za XI. Korpus:

Do sela Klapavice pošaljite hitno VIII. Korpusu 100 kom. krupne i 250 kom. sitne stoke. Tamo će sačekati delegat VIII. Korpusa. Potvrdite primitak depeše.⁹⁵ Stupite sa njima u vezu. Stoka za vas je na putu. 11. VII. 1944 Br. 2712 (84 gr.)

Za V. Š.

Lika: Neprijatelj vjerovatno uznemiren sadejstvom savez, avijacije, probio se jutros još jednom motor-kolonom od Bihaća preko Plitvičkog Leskovca — Čudinog Klanca. 36. ustaš. bojna stigla iz Zagreba u Gospić.⁹⁸ Kolona od 300 četnika krenula od Lapca ka Visuću — odbijena. Po zadanju uspješnog iznenadnog udarača na ustaške baze XXXV. div. se otkačinje od neprijatelja.⁹⁷ (Broj 1)

II. Istarski Odred likvidirao je jedno nepr. uporište blizu Motovuna (Rovinj). Ubijeno i ranjeno nekoliko fašista. Zaplijenjena 2 t. i 2 p. mitraljeza, 12 pušaka, municija i sprema.

U Gorskom Kotaru predalo se 17 Nijemaca i legionara sa 1 oficijom. Jedinice XIII. Div. u manjim borbama kod Zlobina ranile 7 Nijemaca i k-danta Zlobina. Na sektoru Plaškog 5 legionara iz Josipdola prešlo na našu stranu. Unska Grupa uspješno nastavlja sa prepadima protivu nepr. saobraćaja. Kod Srpske i Turske Gate Muslimani ubili 5, ranili 20 i zarobili 1 ustašu, organizatora ubijstva i pljačke. (Broj 2)

Već 13. jula Divizija je napala dijelove 392. divizije u Drežnici i Tuževiću (vidi dok. br. 57).

»5 gtab 11. korpusa NOVJ potvrdio je primitak depeše 12. jula (Arhiv V.U., reg. br. 1—1, k. 119/10).

•• Na području Like u julu 1944. bile su slijedeće ustaške bojne (bataljoni): 9, 19, 19.a, 31, 32, 33, 34. i 35. Pod neposrednom komandom 392. legionarske divizije bile su: 19. i 19.a. bojna (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Zapovjedništva Operativnog područja Velebit od 9. avgusta 1944. god.).

Na Baniji uspješno se nastavljaju akcije čišćenja desne obale Save. U toku jučerašnjeg dana II. Brig. VII. div. vodila oštre borbe sa 300 ustaša i 4 tenka blizu rijeke.⁹⁸ Rezultat još nije poznat.

Na Zumberku jedinice IV. Korpusa pomažu Slovence u odbrani Metlike. Ranjenici su prebačeni u Sloveniju.⁹⁹

Na Bilo Gori nepr. odbijen. Jedinice XXII, XXXIII. i XXVIII. div. vodile 8. VII. cio dan borbu i duboko u noć. U toku noći nepr. se povukao. Ubijeno 65, ranjeno 90 i zarobljeno 2 nepr. vojnika. Učestvovalo 4—5 Bobanovih bojni. Naši gubitci 16 mrtvih, 32 ranjena.¹⁰⁰ (Br. 3) 12. VII. 1944 Br. 2757 (321 gr.)

Za VI. Korpus:

Zašto niste do sada stupili u vezu sa VII. div. kako je naređeno. Učinite to odmah, i posle toga počnite sa prebacivanjem žita. Preduzmite potrebno i javite kad možemo od prilike očekivati prvi transport, koji na Savu treba da stigne u 10 čas. na večer.¹⁰¹ 12. VII. 1944 Br. 2743 (105 gr.)

⁹⁸ Borba je vodena kod sela Crkveni Bok (istočno od Sunje) (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—17/13/1, k. 429 A).

⁹⁹ i ¹⁰¹ Stab 4. korpusa javio je o tome depešom slijedeće: »U toku jučerašnjeg dana neprijatelj je uspio da zauzme Kokote, Visoče i ftozalnice kod Metlike. Borbe su vođene pod samom Metlikom. Neprijatelj pali neka sela i vrši pljačku. Neprijatelj hoće da zauzme Metliku i Sošice u ovoj ofanzivi koja traje već tri dana. Sudjeluje oko 5.300 nepr. vojnika Nijemaca, Čerkeza i ustaša. Sa naše strane sudjeluju jedinice IV i VII Korpusa. Formirali smo operativni štab. Komandant Tanasković, pukovnik, komesar Holjevac. Noćas vršimo protunapade sa ciljem da razbijemo neprijatelja u Rozalnicama i Drapšćima. Jučer je neprijatelj imao velike gubitke oko 100 mrtvih i 30 ranjenih. I. brig. VIII. div. pustila neprijatelja na blisko odstojanje kod Oštrca. Vitrna i pokosile prolaznu kolonu sa mitraljeskom vatrom. Zarobljen je 1 ustaški podoficir. Naši gubici jučer 10 i 10 ranjenih... Slovincima je naročito važna odbrana Metlike i sprječavanje daljnjeg nadiranja u Bijelu Krajinu, Holjevac«. Ranjenici su nekoliko dana kasnije prebačeni na Kordun. (Vidi dok. br. 56 i 89 u ovoj knjizi i dok. br. 4—13'I, k. 429 A u Arhivu V.I.I.)

¹⁰⁰ Vidi dok. br. 51.

¹⁰¹ j 10) gt,tj 6. korpusa NOVJ javio je 15. jula da sa prebacivanjem može započeti za 4 do 5 dana i da raspolaže sa svega 1000 vreća. Kao najpogodnije mjesto za prelaz transporta preko Save Korpus je predložio selo Ivanjski Bok. Navedeni transport žita stigao je na Savu 25. jula 1944 (vidi dok. br. 105 u ovoj knjizi i dok. br. 1—1, k. 119/7, u Arhivu V.I.I.).

- Za VI. Korpus:* Zašto niste uspostavili radio-vezu sa VII. Div. po planu poslatom depešom 7 jula, da bi mogli početi sa prebacivanjem papira i hrane. VII. Div. je spremna za prihvata. Izvijestite.¹⁰²
12. VII. 1944 Br. 2756 (82 gr.)
- Za V. S.* *Lika:* Neprijatelj protivnapada. Od Bilaja prema Vrepcu odbijen. Na pravcu Ljubovo — Bunić neprijatelj se probio i spojio sa motorizovanom kolonom u Deb. Brdu.¹⁰³ U toku 13. VII. od Bunića i Prijeboja dvije nepr. kolone nadiru ka Korenici. Borbe su u toku. Jedna Banijska brig. izvršiti će pritisak na Prijeboj u cilju olakšanja. Br. 2. Jedinicama IV. Korpusa na Zumberku naredili smo da se sa ranjenicima prebace na Kordun. Na Bilo Gori 32. Div. vodi borbe sa neprijateljem koji nastupa od Bjelovara, Novigrada i Koprivnice.¹⁰⁴ Na ostalim sektorima bez promjene.
13. VII. 1944 Br. 2772 (115 gr.)
- Za IV. Korpus:* DDD— Zbog situacije u Pokupju i Lici odmah prebacite VIII. Div. na Kordun, a XXXIV. na njezin sektor.¹⁰⁵
13. VII. 1944 Br. 2763 (28 gr.)
- Za VI. Korpus:*¹⁰⁶ Dostavite depešom brojni pregled nacionalnog sastava za svaku brigadu i odred ponaosob pokazujući samo Srbe i Hrvate.¹⁰⁷

¹⁰³ Opširnije o tome vidi dok. br. 85.

¹⁰⁴ Vidi dok. br. 51.

¹⁰⁵ Vidi dok. br. 7, 89 i 90.

¹⁰⁶ Depeša je poslana i ostalim korpusima (vidi dok. br. 1—1, k. 119/9, 119/10 i 4—131, k. 429 A).

¹⁰⁷ Štabovi korpusa su odgovorili. Šesti: »Nacionalni sastav XII. brig.: 667 Srba, 320 Hrvata; XVIII. 667 Srba i 362 Hrvata; Osječka 417 Srba i 338 Hrvata; XVII. 611 Srba i 534 Hrvata; XXI. brig. 603 Srbina i 451 Hrvat; Brodska: 496 Srba i 379 Hrvata; Diljski odred: 139 i 108; Osječki 236 i 108; Požeški 170 i 73; Posavski 393 i 80; Daruvarski: 245 i 16; Bilogorski: 81 i 270. Prve brojke označavaju Srbe a druge Hrvate«. Deseti: »Nacionalni sastav brig. »Braće Radić« — Hrvata 527, Srba 117; [brig.] »Matija Gubec«: Hrvata 534, Srba 38; 1. brig. XXXIII div. Hrvata 639, Srba 18; 2. brig. [XXXIII.] div. Hrvata 479, Srba 80. Zagorska brig.

13. VII. 1944 Br. 2762 (55 gr.)

Za štab Mornarice:

Depešom ili avionom dostavite nam odmah preglede brojnog stanja i naoružanja i socijalnog i nacionalnog sastava.¹⁰⁸ Obavijestite XXVI. diviziju da postupi na isti način.

13. VII. 1944 Br. 2770 (67 gr.)

Za V. S.

13. VII. jedna kolona četnika sa 70 legionara — svega oko 300 i jednim tenkom stigla iz Obrovca u Lovinac. 180 četnika iz Lapca došlo preko Kuka u šumu Sarajevo (prema Udbini). Danas su Saveznici bombardovali neprijatelja u Lapcu i nepr. kolonu koja je prodrila na lički aerodrom. Šteta je velika.¹⁰⁹ Rezultate ćemo javiti. (Br. 1)

IV. Banijska brigada noću 13/14 napala neprijatelja u Prijeboju i izbacila ga nanijevši mu osjetne gubitke. 14. VII. kolona od 300 legionara sa artiljerijom i ten-

Hrvata 463, Srba 3. Odredi: Zagrebački: Hrvata 212, Srba 2, Zagorski: Hrvata 112, Srba nema. Kalnički: Hrvata 253, Srba 23, Bjelovarski: Hrvata 39, Srba 48. Moslavački: Hrvata 221, Srba 23. Posavski: Hrvata 91, Srba nema. Jedanaesti: Pregled nacionalnog sastava brigada i odreda: XIII div. I. Brig.: Hrvata 1015, Srba 242; II. brig.: Hrvata 1065, Srba 88; III brig.: Hrvata 403, Srba 122; II. odred: Hrvata 351, Srba 56; XXXV. Div. I. brig. Hrvata 314, Srba 544, II. brig. Hrvata 695, Srba 135, III. brig. Hrvata 495, Srba 400: L. P. odred (Lički partizanski — prim. red.) Hrvata 40, Srba 277; Op.[erativni] Štab za Istru; I. brig. Hrvata 841, Srba 5. II. brig. Hrvata 536. Srba —. I odred Hrvata 414, Srba 2; II odred Hrvata 290, Srba 2. Stanje po spisku od 26 juna«. Četvrti: »7. divizija, 1. brigada 917 Srba, 28 Hrvata; 2. brigada: 847 Srba, 39 Hrvata; 3. brigada 872 Srbina, 38 Hrvata; 4. brigada: 781 Srbin, 294 Hrvata; Partizanski NOP odred Banije 661 Srbin, 26 Hrvata; 8. divizija, 1. brigada: 1135 Srba i 173 Hrvata; 2. brigada 1.375 Srba, 172 Hrvata; 3. brigada: 1.378 Srba i 246 Hrvata; 34. divizija, Brigada »Franje Ogulinca Selje«: 25 Srba i 811 Hrvata; Karlovačka brigada: 22 Srbina i 593 Hrvata; Karlovački odred: 15 Srba i 269 Hrvata; Zumberački odred: 13 Srba, 716 Hrvata; Turopoljsko-posavski odred: 34 Srbina i 478 Hrvata«. Redakcija nije pronašla podatke o nacionalnom sastavu ljudstva 8. korpusa po brigadama i odredima već po divizijama i grupama NOP odreda (vidi dok. br. 2 u ovoj knjizi i dok. br. 1—1, k. 119/7, 119/9, 119/10 i 37/12, k. 426 u Arhivu V.I.I.).

¹⁰⁸ Redakcija nije pronašla izvještaj o nacionalnom sastavu ljudstva Mornarice NOVJ za juli. 15. oktobra 1944. u jedinicama Mornarice bilo je: Srba 94, Hrvata 5.390 (vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 63).

¹⁰⁹» Vidi dok. br. 131.

kovima ponovno ušla u Prijeboj. Ako ne dobije pojačanja noćas će opet biti napadnuta. Na drumu Modruš — Jezerane Plaščanski Odred iz zasjede napao 4 kamiona. Ubijeno 6 vojnika, 1 satnik i 1 natporučnik. Zarobljeno 6 legionara. Uništena 3 kamiona i 1 putnički. Zaplijenjeno 7 pušaka, jedna radio stanica i druga sprema. (Br. 2)

Turopoljski Odred sa diverzantskim bataljonom porušio je 14. VII. prugu Zagreb — Karlovac na 14 mjesta i 1 podvožnjak.¹¹⁰ Na Zumberku jedinice IV. Korpusa i Slovenci vode uporne borbe sa ciljem razbijanja nepr. ofanzive na Belu Krajinu.¹¹¹ Na Bilo gori XXXII. Div. povukla se pred jačim neprijateljem.¹¹² Noću 13/14 XXXIII. div. presjekla je željez. prugu Križevci — Koprivnica i porušila 4 mosta. U kratkoj borbi sa stražom ubijeno nekoliko i zarobljeno 9 domobrana. Zaplijenjeno nešto oružja i sprema.¹¹³ (Br. 3)

14. VII. 1944 Br. 2788 (264 gr.)

Za V. S. Za Italiju uputit ćemo iz VI Korpusa 3 ljekara, iz XI. Korpusa 1 ljekara, iz IV. Korpusa 2 ljekara i svega 20 bolničara. Molimo javite da li je još potrebno.¹¹⁴

14. VII. 1944 Br. 2785 (36 gr.)

Za VI. Korpus: za generala Gošnjaka:¹¹⁵ DDD. Vrhovni štab naređuje:

»U duhu naših ranijih direktiva prebacite iz Slavonije najhitnije jednu brigadu u Centralnu Bosnu, a kasnije i cijelu diviziju iz VI. Korpusa, koja je predviđena da nam se stavi na raspoloženje. To je potrebno zbog odlaska XI. Divizije u istoč-

»• Vidi dok. br. 130.

»« Vidi dok. br. 51.

»» Vidi dok. br. 96.

¹¹⁴ Vrhovni štab NOV i POJ odgovorio je slijedeće: »Lekare pošaljite odmah. Ako imate još lekara koji Vam nisu nužni šaljte u Italiju ...» (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/4).

nom pravcu radi rješavanja zadataka u Srbiji. Molimo Te da to sprovedeš na licu mjesta, a nas izvijestiš kako bi javili V.S.¹¹⁶

14. VII. 1944 Br. 2786 (86 gr.)

Za V. S.

Br. 1. Neprijatelj drži sela u sjev. zap. dijelu Kravskog polja. Jedinice 35 div. pripremaju se za napad.¹¹⁷ Jedna manja nepr. kolona Nijemaca i ustaša koja se juče od Bunića preko Korenice probila ka Prijebuju sačekana od IV. banijske brig.¹¹⁸ Razbijena i prebačena preko Plješivice za Bihać. Ubijeno 15, ranjeno 40. 13. VII. jedinice XIII. Div. na juriš zauzele Drežnicu. Ubijeno, ranjeno i zarobljeno dosta nepr. vojnika. Zaplijenjena velika količina oružja i materijala, među ostalim 2 topa 105 mm. Plijen se prebrojava. Naši gubitci minimalni.¹¹⁹ Detalji slijede.

Br. 2. 14/15 III. Brig. VII. div. sačekala u zasjedi blizu Generalskog Stola njemačko-ustašku kolonu. Ubijena 2 oficira, 16 vojnika i 40 konja, a 2 vojnika zarobljena. Zaplijenjen 1 t. mitraljez, 36 amova, municija i druga sprema.¹²⁰ I. Istarska brig. i II. P.O. zauzeli uporište Gradinje.¹²¹ Zarobljeno 14 fašista. Plijen 7 mitr. i 1 bacač. Naši gubitci 2 mrtva i 7 ranjenih. Napad na Klanu nije uspio, jer je nepr. dovukao pojačanja.

Br. 3. Na Zumberku 3 brigade¹²² IV. Korpusa i Zumberački P. O. vode i dalje uporne borbe pred Metlikom. Neprijatelj

• u j us Glavni štab Hrvatske javio je o tome Vrhovnom štabu NOV i POJ 25. jula slijedeće: »XXI. Ud. brig. XXVIII. Div. prebacila se bez smetnje na Motajicu u noći 23 24 jula. Brojno stanje brigade 1024. Javlja da je stanje na sektoru dobro«. Štab 28. divizije sa 17. i Brodskom brigadom prešao je u Bosnu u septembru 1944 (Arhiv V.U., reg. br. 1—1, k. 119/4 i 3—2, k. 1125).

Vidi dok. br. 87 i 131.

¹¹⁸ Vidi dok. br. 132 i 133.

U. { II/ Vidi dok. br. 57

¹¹⁹ Vidi dok. br. 110.

¹²¹ Mjesto je zauzeto 30. juna 1944 (vidi dok. br. 25).

¹²² Odnosi se na brigade 8. divizije (vidi dok. br. 50 i 69).

trpi velike gubitke. Mi 8 mrtvih, među njima i komandant I. Kordunaške brigade kap. Kljaić, i 25 ranjenih. 1. Brigada VIII. i 1 brig. XXXIV. div. prebacile se na Kordun sa ranjenicima.¹²³ Na pruži Bihac — Novi dignut u zrak 1 transportni voz.¹²¹ Uništena lokomotiva i 7 vagona. Promet obustavljen 48 časova. Između Zagreba i Karlovca presječena pruga na 3 mjesta. Tempirnom minom uništena dresina i 3 ustaše, koji su gurali jednog mrtvog ustašu.¹²⁵ Saobraćaj još nije uspostavljen. Na sektoru X. Korpusa danas nije bilo borbe. 15. VII. 1944 Br. 2805 (103 gr., 87 gr. 124 gr.)

Za V. S.

Još jedna kolona od 700 ustaša pokušala prodrijeti od Bunića prema Prijeboju. Odbačena Banijskom brig. Napadnuta je II. brig. XXXV. div. Nanešeni joj gubitci. Minama uništena 2 tenka. Napad prošle noći protiv neprijatelja na aerodromu nije uspio. Obnoviče se.¹²⁶ Četnički napad sa pravca Visuća na Udbinu odbijen. Br. 1.

Po zauzeću Drežnice XIII. Div. produžila ka komunikaciji Brinje — Kapela. Zauzeto s. Tužević, zaplijenjena veća količina oružja i materijala. Neprijatelj reagira od Senja i Ogulina. Od Ogulina odbijen, sa pravca Senja teži da povrati Drežnicu. Borbe su u toku.¹²⁷ Br. 2.

16. VII. 1944 Br. 2816 (69, 55 gr.)

II. Istarska brig. likvidirala je 8. VII nepr. uporište Grožnjan (sekc. Rovinj) poslije borbe od 4 sata. Zaplijenjena 2 t. mitraljeza, 58 pušaka, od kojih 28 lovačkih, bomba, municije i druge spremne.¹²⁸ Naši gubitci 2 ranjena. I. Istarski Odred roki-

¹²³ Polovinom jula prebacila se sa ranjenicima iz Zumberka na Kordun 3. brigada 8. divizije, a 22. jula. prešla je iz Slovenije na Kordun 8. divizija (bez 3. brigade) i brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (vidi dok. br. 89).

¹²⁴ J ¹²⁵ Vjdi dok br]30.

¹²⁶ Opširnije o tome vidi dok. br. 85, 87, 132 i 133.

¹²⁸ Vidi dok. br. 77.

ran je prema zapadnoj obali sa ciljem jačanja uticaja i mobilizacije. Br. 3

12. VII. na pruzi Zagreb — Beograd sjevero-zapadno od Dubice dignut u zrak 1 njemački transportni voz, uništena lokomotiva i 3 vagona, a 4 vagona oštećena. Nepr. gubitci 1 mrtva i 17 ranjenih.¹²⁹ Na sektoru Krajine Muslimanske jedinice uspješno produžavaju akcije protivu ustaških snaga. Na Zumberku su i dalje u toku teške odbranbene borbe ispred Metlike.
17. VII. 1944 Br. 2816 (69. 79 gr.)

Za X. Korpus:

Za generala Gošnjaka: V. S. naređuje: »U duhu naših ranijih direktiva prebacite iz Slavonije najhitnije jednu brigadu u Centralnu Bosnu, a kasnije cijelu diviziju iz VI. Korpusa, koja je predviđena da nam se stavi na raspoloženje. To je potrebno zbog odlaska XI. Div. istočnim pravcem radi izvršenja zadatka u Srbiji«. Ostavili smo Tebi da to središ, a sada vidimo da uslijed slabog rada telegrafista VI. i X. Korpusa Ti još nisi obaviješten i zakasnili smo dva dana. Zbog toga naredio sam VI. Korpusu da smjesta popuni i prebaci XII. Brig. na Motajicu bez ikakvog zadržavanja i da uhvati sa XI. Div. veze. V. S. smo obavijestili da će se prebaciti odmah XII. Brig.¹³⁰ i da će je XXVIII smijeniti pošto se prethodno popuni. Molimo Te da urediš potrebno sa XXVIII., da naš obavijestiš kako bi mogli obavijestiti V. Š. kada će od prilike početi XXVIII. Div.

16. VII. 1944 Br. 2807 190 gr.

Za V. 5.

IV. brig. VII. div. napala je 17. VII. i u oštrim borbama izbacila neprijatelja iz Prijeboja i L. Petrova Sela.¹³¹ Ponovno je

¹²⁹ Voz je miniran između želj. stanice Saš i Zivaja (vidi dok. br. 129).

¹³⁰ Dvanaesta brigada 12. divizije nije tada napuštala Slavoniju. Ona je bila u Bosni od novembra 1943. do 15. maja 1944 (vidi tom V, knj. 27, dok. br. 104, primjedba br. 8).

¹³¹ Vidi dok. br. 4—13.1, k. 429 A u Arhivu V.M.

uspostavljena veza sa Likom. Detalji još nisu poznati. I ostale 3 brig. VII. Div. vodile su borbe na svojim sektorima.^{1M} Dnevni borbeni izvještaji nisu prikupljeni od Korpusa uslijed premještanja mjesta G.Š.H. i njegovih radio stanica. Dostavićemo naknadno.

17. VII. 1944 (2829./gr.)

Za IV. Korpus

Saveznička avijacija počela je saradivati s nama u taktičkim operacijama. Tražite uvijek nekoliko dana prije početka operacija saradnju avijacije preko svoje misije i regulišite sve pojedinosti.

18. VII 1944 Br. 2797 (46 gr.)

Za IV. Korpus:

V. S. javlja: »Saveznici će tući saobraćaj na svim putevima. Naznačite Saveznicima puteve koje ne treba tući«.

18. VII. 1944 Br. 2834 (27 gr.)

Za IV. Korpus:

Javite odmah brojno stanje konja, jahaćih, teglećih i mula.^{1*1}

18. VII. 1944 Br. 2796 (15 gr.)

Za IV. Korpus:¹³

V. S. se interesuje konkretno na kakav je odjek naišao sporazum sa Subašićem u masama, u našoj vojsci, u nepr. krugovima itd. Ako se radi o pojavama negativnog odnosa saopštite uzroke. Učinite sve da se podesno protumači ovaj sporazum koji predstavlja punu pobjedu našeg NOP i koji će bez sumnje ojačati međunarodni položaj i koristiti NOB. Uopće nas redovno

Vfđi dok br. 48 i 111.

^m Korpus je tada imao: »jahaćih konja 251, tovarnih 466. teglećih 276, mazgi 124«. (Arhiv V.U., reg. br. 4—13/1, k. 429 A.).

^{1.1} Depeša je poslana svim korpusima (Arhiv V.I.I., reg br. 1—1, k. 119/7, 119/8, 119/9, 119/10 i 4—13/1, k. 429 A.).

obavještavajte o političkom razvitku na vašem terenu. Odgovorite odmah.¹³⁵
18. VII. 1944 Br. 2800 (100 gr.)

Za V. Š.

Br. 1) Neprijatelj uporno teži da ovlada komunikacijom Bihać — Prijebaj — Vrhovine — Otočac, da odvoji Liku od Kor-duna i spriječi naše korišćenje aerobaze.¹³⁶

us odgovor Štaba 6. korpusa: »Narodne mase su slabo upoznate sa sporazumom. Neke organizacije su do sada malo poduzele da upoznaju mase tako da mnogima nije jasno šta da zapravo rade. Dio Hrvata koji se boji komunizma, misli da je ovim sporazumom otklonjena opasnost od komunizma. Kod poštenih rodoljuba, naročito iz redova H.S.S., sporazum se komentariše povoljno, jer smatraju da je time otklonjena opasnost od bratoubilačkog rata i skraćene narodne patnje. Sva srpska omladina primila je sporazum nesimpatično, jer mrzi kralja, ali je to ne zabrinjava — jer ima povjerenja u K.P. a među dobrim dijelom starijih Srba sporazum je primljen dobro jer među njima dobar dio priželjkuje kralja, starci to smatraju kao popuštanje kralju. Među borcima se gunda protiv kralja, ali imaju povjerenja u svoje rukovodioce. Nema nikakvih negodovanja, vojska je primila razgovore disciplinovano i uglavnom smatra da će iz njih izići nove koristi za NOB . . . Naši politički uspjesi bili bi mnogo veći kada bi naši rukovodioci znali pravilno tumačiti sporazum«.

Štab 8. korpusa: »... Općenito o sporazumu se mnogo komentariše u jedinicama. Mi još od početka poduzimamo potrebne mjere da se pravilno objasni. Do sada nismo naišli na neko nepovjerenje prema sporazumu ... «

Štab 10. korpusa: »Politkomesaru: Sporazum sa Subašićevom vladom naišao je kod boraca na nepovoljne komentare [što smo] smatrali našom slabošću. Uzrok tome leži u antikraljevskom raspoloženju kod boraca i rukovodilaca koji već od ranije mrze kralja i monarhiju. Borcima je ukazano i tumači im se kako treba gledati na taj sporazum. Sada je raspoloženje boraca u tom pogledu dobro. Sporazum smatramo našim uspjehom. Kod naroda sporazum sa Subašićem ne komentariše se u većoj mjeri. Narod još nije uglavnom obaviješten. Sibl«.

Štab 11. korpusa: »Za komesara — Sporazum je izazvao u početku zabunu u našim jedinicama jer se nije znalo dosta dugo o čemu se radi. Cim je objavljen sam tekst sporazuma unesao je smirenje i odmah je protumačen kao velika pobjeda i odstupanje izbjegličke vlade od političkih napada i sabotiranja NOP... Vojska s punim povjerenjem gleda u Maršala Tita i naše vodstvo. U Hrvatskom Primorju sporazum nije naišao na veću zabunu. Narod sa povjerenjem gleda u naše vodstvo. U Gorskom Kotaru sporazum je unesao veliku zabunu. Hrvati strahuju od povratka kralja. Stalnim tumačenjem situacija se poboljšava... U neprijateljskim garnizonima sporazum je izazvao zabunu. Tek nakon nekoliko dana objavili su kako je kralj kapitulirao pred komunistima...«
Štab 4. korpusa izvjestio je o tome u redovnom izvještaju političkog komesara 5. avgusta 1944. (Vidi tom V, knj. 31, i dok. br. 1—1, k. 119/7, 119/8, 119/9 i 119/10 u Arhivu V.I.I.)

IM I 138 Vidi dok br 42> 85, 87, 129, 130 i 131 u ovoj knjizi i dok. br. 41/3, k. 74 u Arhivu V.I.I.

U tom cilju vode se neprekidno borbe i to:
1) na otcjeku Ličko Petrovo Selo — Prijeboj. Ova mjesta stalno prelaze iz ruke u ruku. Ovdje ćemo prebaciti dijelove VIII. Div. koji će 20. VII. stići iz Zumberka.¹⁻⁷
2) Na sektoru Ljubova, gdje su jučer razbijene 2 ustaške bojne, izbačeno iz stroja preko 80 nepr. vojnika. Nađeno 25 leševa.
3) Kod Lovinca gdje su legioneri odbačeni u Gračac. 4) Kod Visuća gdje su četnici odbačeni u Lapac i 5) Na Krbavskom polju gdje je nepr. mofor. kolona sabijena na uski prostor sjev. zap. dijela.¹³⁸

Br. 2) Na sektoru Kapela, zbog teške ishrane otežane operacije XIII. Div. Nastojaćemo da otvorimo put za snabdijevanje ovog sektora radi bolje kontrole nepr. komunikacije Ogulin — Senj. U Istri velika aktivnost svih jedinica i Odreda. Kod Kršana napadnuta motor, kolona. Ubijeno 24, ranjeno 20. Manji garnizoni se predaju bez borbe. Neprijatelj se povlači u veće garnizone.¹³⁹

Br. 3) Na Baniji I. i II. Br. VII. Div. napale nepr. uporišta Hrastovac i Stubljane. Iz Hrastovca neprijatelj se probio ka Sunji dok je u Stubljanima davao jak otpor. Nailaskom pojačanja sa tenkovima od Kostajnice borba je prekinuta. Neprijatelj je imao 12 mrtvih, 7 ranjenih i 7 zarobljenih. Zaplijenjeno 2 p. mitraljeza, 10 pušaka i dosta municije.¹⁴⁰

Br. 4) Jedinice XXXIII. Div. porušile su prugu Križevci — Sv. Ivan Zabno i Križevci i D. Selo na 420 mjesta. Uništeno 850 šina i 4 manja mosta.¹⁴¹ Nepr.

Jedinice 8. divizije poslije povratka sa Zumberka na Kordun (22. jula 1944) imale su slijedeći raspored: 1. brigada na prostoriji Tušilović — Krnjak, 2. brigada: Plaški — Perjasica. 3. brigada Rakovica — Slunj. 2. brigada je 16. avgusta prebačena na liniju Prijeboj — Ličko Petrovo Selo radi sadejstva 35. diviziji (vidi tom V. knj. 31, izvještaj Štaba 8 divizije Štabu 4. korpusa NOVJ od 24. avgusta 1944).

Napad su izvele dvije čete 1. NOP odreda »Učka« (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Operativnog štaba za Istru Štabu 11. korpusa NOVJ od 4. avgusta 1944).

¹⁴⁰ Napad je izveden 17. jula (vidi dok. br. 48 i 111).

¹⁴¹ Vidi dok. br. 96.

nastoji da odbaci naše jedinice sa Bilo Gore da bi sebi obezbijedio žetvu. XXXII. div. vodi ogorčene borbe sa 3 ustaške i jednom gestap. bojnom i nanosi im velike gubitke.¹⁴² Uopšte se zapaža nepr. težnja za otimanjem žetve.

19. VII. 1944 Br. 2838 (154, 84, 74, 78 gr.)

Za V. S.

Br. 1) Neprijatelj pokazuje veliku osjetljivost na komunikacijama ka obali i po svaku cijenu nastoji da obezbijedi komunikac. Ogulin — Senj. Motoriz. i pješad. snage poslije oštarih borbi ušle su u Drežnicu, Jasenak i Gomirje. Kod Gomirja borbe su još u toku.¹⁴³ Zbog pokreta štaba XI. Korpusa sa Likom nemamo vezu.¹⁴⁴ Na Kordunu, Baniji i u Krajini lokalne borbe.

Br. 2) 17. VII. na pruzi Zagreb — Beograd između Saša i Živaje dignut u vazduh voz sa rat. materijalom. Uništena lokomotiva, služ. kola i 4 vagona. Promet stajao 12 sati.¹⁴⁵ Na teritoriji X. Korpusa manja aktivnost. Sve jedinice dovode u sklad svoje akcije sa potrebama odbrane žetve.

20. VII. 1944 Br. 2868 (83, 66 gr.)

Za V. 5.

Stab XI. Korpusa u pokretu je za Gorski Kotar te nemamo podataka o operacijama na njihovom sektoru. Ovaj premještaj vršimo sa ciljem pojačavanja uticaja Štaba Korpusa na Istru i neposrednijeg rješavanja problema G. Kotara. U Krajini, na Kordunu i Baniji lokalni nepr. ispadi. Svi su odbijeni. Na Bilo Gori jedinice XXXII. vodile borbu sa 4. gors. zdruhom kod Dau-

i« j i« vjdi dok br 92.

"» Vidi dok. br. 98.

¹⁴⁴ O prelasku Štaba 11. korpusa NOVJ iz Like u Gorski kotar vidi dok. br. 81.

¹⁴⁵ Diverziju je izveo 2. diverzantski bataljon (vidi dok. br. 73).

tana. Nepr. razbijen, mnogo mrtvih i 80 ranjenih. Zaplijenjeno nešto oružja i municije. Naši gubitci 3 mrtva i 22 ranjena.¹⁴⁶ 20. Vn. 1944 Br. 2845 (109 gr.)

Za IV. Korpus: Dostavite hitno kurirom sumarni pregled za tromesečje april, juni o broju akcija, gubitcima, plijenu i uništenom materijalu.¹⁴⁷ Podatci vaših izvještaja ne slažu se. 20. VII. 1944 Br. 2858 (39 gr.)

Za IV. Korpus: Šaljite obavezno svakih 10 dana izvještaj koliki je ukupan broj ranjenika i bolesnika — pokretnih i nepokretnih. Koliko je evakuisano u Italiju i koliko se još ima evakuisati. Uputite hitno u Italiju direktno ili preko nas za svaku div. po jednog medicinara ili bistrijeg bolničara na 10-dnevni kurs za transfuziju krvi. Javite da li ste poslali kursiste na tečaj zdravstvenih nadzornika.¹⁴⁸ 20. VII. 1944 Br. 2870 (94 gr.)

Za V. S. Br. 1. Sa XI. Korpusom nije još uspostavljena veza. O situaciji na njihovom području javićemo naknadno. U Krajini nepr. izvršio ispad iz Cazina sa 2—3 bojne. II. Musliman, brigada odbacila ga je od Buzima i istjerala iz Tržića. Nanijeti su mu gubitci.¹⁴⁹ Na Baniji Čerkezi i ustaše krenuli su danas iz Petrinje ka Glini. Zadržali se ispred Glinske Doline. Svi ovi ispadi imaju za cilj ometanje i otimanje žetve.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Vidi dok. br. 68.

¹⁴⁸ Vidi knjige depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u Arhivu V.M., reg. br. 1—I, k. 119/7, 119/8, 119/9, 119/10 i 4—13/1, k. 429 A.

¹⁴⁹ Vidi dok. br. 100.

¹⁵⁰ Stab 7. divizije, pisao je o tome u izvještaju od 24. avgusta 1944. slijedeće: »Prikivanjem neprijatelja uz njegova uporišta postigli smo pored ostalog i to da je inicijativa i sloboda akcije ostala čvrsto u našim rukama, a narodu Banije omogućeno je mirno življenje, sakupljanje i spremanje ovogodišnje žetve, što je imalo kao posljedicu popravljanje političke situacije i čvrsto vezivanje naroda za našu vojsku«. (Arhiv V.M., reg. br. 12/1—3. k. 813.)

Br. 2. Na pruzi Sunja — Kostajnica dignut u zrak 1 vlak, teško oštećena lokomotiva i 1 oklopni vagon sa posadom od 40 njem. vojnika. Uništeno 5 vagona sa ratnim materijalom.¹⁵¹ U noći 18/19 II. bat. Turopoljskog p.o. i II. diverz. batalj. digli u zrak slagalište avion, bombi na aerodromu Kurilovac 15 km. j. ist. od Zagreba. Uništeno 80 vagona teških avionskih bombi. Velik broj mrtvih i ranjenih.¹⁵² Tempirne mine koje su zatajile demontirali su ital. ratni zarobljenici. Na sektoru X. korpusa nije bilo borbi.
21. VII. 1944 Br. 2890 (93 i 116 gr.)

Za IV. Korpus:

Iz izvještaja o borbama zaključujemo da štabovi nisu ovladali i ne primjenjuju taktiku Okružnice¹⁵³ G.S.H. br. 18 od 2. VI. Pojedini štabovi dugo zadržavaju ili vode uporne borbe velikim jedinicama na najosjetljivijim nepr. pravcima i komunikacijama. Drugi se suprotstavljaju neprijateljskom nadiranju jakim snagama i front, borbama uporno brane oslobođenu teritoriju. Ovako kruto, neelastično rukovođenje donosi velike i neopravdane žrtve, rastrojava jedinice, a slobod. teritorija se ne odbrani. Treći, nalazeći se u zoni jakih nepr. snaga, po nekoliko dana nemaju sukoba sa nepr. kao da ne postoje diverzanti i partizanska taktika. Gore izloženi nedostaci nepovoljno utiču na razvoj naših jedinica te su za osudu. Naređujemo da se taktika Okružnice stalno proučava po štabovima i primjenjuje. Zastupa komesara Brkić¹⁵⁴ v. r., zamjenik k-danta Drapšin.
21. VII. 1944 Br. 2885 (195 gr.)

Za V. S.

Br. 1 Lika — U okviru plana obezbjeđenja Like od čestih upada i osiguranja veze Lika — Kordun, 22 ov. m. započela je ak-

¹⁵¹ Vidi dok. br. 135 i 136 u ovoj knjizi i dok. br. 4—13/1, k. 429 A u Arhivu V.I.L

¹⁵² Vidi dok. br. 97.

¹⁵³ Okružnica se nalazi u Arhivu V.I.L., reg. br. 16/1, k. 111.

¹⁵⁴ Duško

cija čišćenja nepr. uporišta na liniji Čuciin Klanac — Babin Potok — Crna Vlast. Sa-
dejsstvovali su 8 »Spitfajera«. Detalji još
nisu poznati. Borbe su i danas nastavlje-
ne.¹⁵⁵ Stab XI. Korpusa stigao je danas u
G. Kotar. Na Kordunu i Baniji nije bilo
većih borbi.

Br. 2. U Krajini neprijatelj se još
drži opkoljen u Pećigradu. Pomoć upuće-
na iz Cazina odbijena je.¹⁵⁶ U cilju podi-
zanja na ustanak i mobilizacije hrvatskih
masa jedinice XXXIII. div. napale su
21/22. VII. nepr. uporište Ivanić-Kloštar
(Čazma). Posada oko 370 milicionera. Na-
kon 6-satne borbe uporište je gotovo pot-
puno likvidirano. Ubijeno 50—60 i ranjeno
preko 100 nepr. vojnika. Veliki broj mr-
tvih i ranjenih ostao pod ruševinama utvr-
đenih zgrada koje su bile minirane. Borbe
su bile oštre i vođene uglavnom ručnim
bombama. Naši gubitci 4 mrtva i 16 ra-
njenih.¹⁵⁷ Na ostalim sektorima bez pro-
mjene.

23. VII. 1944 Br. 2904 (88 gr. i 136 gr.)

Za V. Š

Na Baniji noću 21/22 juna I. brig. VII div.
napala je na pruzi Sisak — Sunja željez.
stanicu Brđane i dva bunkera na istoj pru-
zi. Poslije oštre borbe likvidirana su i raz-
rušena oba bunkera. Iz staničnih bunkera
je nepr. takođe istjeran ali se je zadržao
u rovovima. Ubijeno 20, a zarobljeno 10
Nijemaca i ustaša. Zaplijenjeno 20 pušaka
i druga sprema. Naši gubitci 4 mrtva i 25
ranjenih. Pruga je presječena na 10 mjesta
i srušen 1 manji most.¹⁵⁸ U borbi se naro-
čito istakao III. bat. pod komandom po-
ručnika Crnojevića. Naši neprekidni napa-
di na ovom sektoru imaju za cilj izbaciva-
nje nepr. iz bunkera u veće garnizone.
Time ćemo stvoriti sigurnu vezu sa Slavo-
nijom.

¹⁵⁵ Opširnije o tome vidi dok. br. 64 i 83.
i-» j isu v i d i dok. br. 100.

¹⁵⁷ Vidi dok. br. 61. 76 i 99.

¹⁵⁸ Vidi dok. br. 62 i 113.

Br. 2. U Krajini Musliman, jedinice izbacile nepr. iz Skokova i opkolile ga u Pećigradu. Ubijeno 8, a ranjeno 5 i teže jedan njem. natporučnik. Naši gubitci 3 mrtva i 4 ranjena.¹⁵⁹ U vremenu od 14—19 jula na pruzi Zagreb — Sisak dignuta u zrak 2 voza. Uništena jedna lokomotiva i 12 vagona, a 1 lokomotiva oštećena.¹⁶ⁿ Veliki broj mrtvih i ranjenih. 21 jula ista pruga presječena na 5 mjesta. U akciji na skladište teških avionskih bombi u Mraclinu kod Zagreba istakli su se borci i rukovodioci II. diverz. bat., a naročito komandir II. čete potporučnik Vignjević Milan i pom. k-dira III. čete Ursijević Drago.¹⁶¹ Na ostalim sektorima bez promjene. 23. VII. 1944 Br. 2896 (146 i 144 gr.)

Za IV. Korpus:

U vremenu od 11 VI—13/VII. jedinice XIII. div. odbile su u žestokim borbama dvije veće nepr. ofanzive na Gorski Kotar¹⁶² i sadejstvovale slovenačkim jedinicama pri zauzeću Bosiljeva. Noću 12/13 iste jedinice zauzele su na juriš Drežnicu, gdje su ubile 95, a ranile 106 i zarobile 20 nepr. vojnika. U svim ovim borbama pokazale su veliku hrabrost i umješnost. Neprijatelju su nanijeti veliki gubitci. Zaplijenjena je velika količina oružja i materijala, a kod Drežnice i 2 topa 105 mm.¹⁶⁵ Za ovakve uspjehe pohvaljujemo borce i rukovodioce XIII. Div. i ističemo ih za primjer. Ovu naredbu pročitati pred strojem. Zastupa komesara Brkić, zamjenik k-danta Drapšin.¹⁶⁴ 23. VII. 1944 Br. 2884 152 gr.

Za IV. Korpus:

V. 5. naređuje: »Mobilizaciji novih boraca i vojnopolitičkom učvršćenju jedinica posvetite sada naročitu pažnju. Mora postojati

¹⁶⁰ vozove je minirao 2. diverzantski bataljon (vidi dok. br. 73).

¹⁶¹ Vidi dok. br. 73.

¹⁶⁵ Vidi dok. br. 65 i 79 u ovoj knjizi i tom V, knj. 28, dok. br. 64.

¹⁶² Vidi dok. br. 57 i 132.

¹⁶³ Petar

jati velika razmjera između priliva novih boraca i naših gubitaka. Vršiti prvenstveno takve akcije koje stvaraju uslove za mobilizaciju novih boraca. Čuvati u tajnosti od svih vaše namjere, vaše akcije i pokrete. . . . Postupite i potvrdite prijem.¹⁶⁵
23. VII. 1944 Br. 2895 (94 gr.)

Za VI. Korpus:

Jučer nam niste poslali borbeni izvještaj u zakazano vrijeme. Natpis »borbeni izvještaj« u depeši nepotreban.¹⁶⁶ Niste nam poslali podatke o Kozacima — traženo 6. VII.,¹⁶⁷ podatke i spiskove šifranata traženo 9. VII., koje su njemačke jedinice na vašem sektoru — traženo 13. VII., niste odgovorili kako ste uredili sa general Gošnjakom pitanje štaba XII. Brig. Niste nam javili kako ste uskladili naše naređenja i nared. gen. Gošnjaka o prebacivanju jedinica u Bosnu. Na odgovore koje šaljete poštom obavijestite depešom.
23. VII. 1944 Br. 2853 (111 gr.)

Za V. B.

Sa Likom danas uspostavili vezu. Lička aerobaza¹⁶⁸ je slobodna i avioni se opet spuštaju. U Gorskom Kotaru odbijen je nepr. ispad iz Zlobina i nanijeti mu gubitci.¹⁶⁹ U Krajini nepr. iz Cazina uspio da se sjedini sa opkoljenim dijelovima u Pećigradu. Odbačeni su svi u Čazin.¹⁷⁰ U Trokutu nastavlja se čišćenje i otvaranje veze Banija — Slavonija. Još jedan bunker na pruži uništen. Na ostalim sektorima lokalne borbe za odbranu žetve. Juče i danas nepr. je bio manje aktivan.
25. VII. 1944 Br. 2937 (106 gr.)

¹⁶⁵ Stab 4. korpusa mobilisao je u avgustu 1944. godine 1.289 novih boraca, Stab 6. korpusa 2.010; Stab 10. korpusa 1.495; Stab 11. korpusa 1.672. Redakcija ne raspolaže podacima o broju novomobilisanih u 8. korpusa. (Arhiv V.I.I., reg. br. 41—2/1, k. 112 A i 47—1/1, k. 482.)

IM O dejstvima jedinica 6. korpusa NOVJ u julu 1944. vidi dok. br. 109.

¹⁶⁸ Ona se nalazila na Krbavskom polju (vidi dok. br. 81).

¹⁶⁹ Vidi dok. br. 98.

¹⁷⁰ Vidi dok. br. 100.

- Za V. S.* Molimo javite da li da šaljemo naše ljude pilote u Italiju.¹⁷¹
25. VII. 1944 Br. 2929/16 gr.
- Za VI. Korpus:* Jeste li primili naredbu o disciplinskoj odgovornosti vojnih lica. Ovu naredbu proučite na štabskim sastancima i izvijestite.¹⁷²
25. VII. 1944 Br. 2854 (31 gr.)
- Za VI. Korpus:* Da li ste popunili XVII i Brodsku brigadu i pripremili za prebacivanje. Ako niste učinite to i javite kada će biti spremne za polazak.¹⁷³ Drapšin.
25. VII. 1944 Br. 2940 38 gr.
- Za V. S.* Naređenje o upućivanju **lica** u inostranstvo primili. Molimo objašnjenje: 1) Hoće li se ljekari i bolničari smatrati sastavnim dijelom transporta ranjenika ili i za njih tražiti prethodno odobrenje. 2) Kako da postupimo sa licima za koje smo ranije dobili vaše principijelno odobrenje i to: a) djeca, b) invalidi, c) stariji Jevreji, d) telegrafisti, e) kuriri sa redovnom poštom, f) lica koja po služb. poslu upućuje ovaj Stab.¹⁷⁴ Napominjemo da smo već ranije uspostavili kontrolu upućivanja svih gore nabrojanih lica i bez saglasnosti **Ozne** nikoga nismo upućivali.
26. VII. 1944 Br. 2960 (143 gr.)
- Za V. S.* Na cesti Karlovac — Ogulin kod Tounja III. Kordunaška brig. iz zasjede napala 1 nepr. kolonu. Ubijeno 15 i 3 zarobljeno

¹⁷¹ Vrhovni štab NOV i POJ naredio je 28. jula da se pošalju u Italiju piloti i ostalo stručno vazduhoplovno osoblje (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/4).

¹⁷² Stab 6. korpusa je odgovorio da je naredbu primio i da je ona na sastancima proučena. Naredbu je izdao Vrhovni štab NOV i POJ u maju 1944. (Arhiv V.I.I., reg. br. 3/2, k. 110 A i 1—1, k. 119/7.)

¹⁷⁴ Vrhovni štab je odgovorio depešom 29. jula 1944. da se bez specijalne dozvole mogu upućivati u inostranstvo ranjenici, bolničari, liječnici, djeca i stari Jevreji. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/4.)

nepr. vojnika. Zaplijenjeno 25 konja i trija kola raznog materijala. Naši gubitci 1 lakše ranjen. U toku noći 25/26 jedinice VII. div. uz pomoć jedinica VI. Korpusa prebacile iz Slavonije na Baniju 5 vagona žita. Neprijatelj koji je pokušao da omete prebacivanje — odbijen je. Tom prilikom pruga Sunja — Kostajnica presječena na 26 mjesta, a Sunja — Dubica na 8 mjesta.¹⁷⁰ Na sektoru X. Korpusa nije bilo borbe. Radi se na sređivanju jedinica i obuci. Br. 1

U Lici neprijatelj je jutros jačim snagama preduzeo ispade iz Cudinog Klanca i Perušića. Pojednosti još nepoznate.¹⁷⁷ U Istri se nastavljaju uspješne operacije II. brig. na sektoru Buje. Jednovremeno se sklanja žetva. U noći 22/23 iznenađena i razoružana nepr. straža na periferiji Rijeke. Zarobljeno 5 fašista. Zaplijenjen 1 t. i 1 l. mitraljez, 1 t. bacač, 8 pušaka i druga sprema.¹⁷⁸ Na ostalim sektorima bez promjene.

26. VII. 1944 Br. 2973 (142 i 110 gr.)

*Za IV. Korpus:*¹⁷⁹

V. S. traži redovne i tačne rezultate savezničkog] bombardovanja i taktičke saradnje avijacije i naših jedinica. O ovome nas redovno obavještavajte.

27. VII. 1944 Br. 100 (Telef. dep.)

Za VI. Korpus:

Ruski avioni uskoro će početi sa bacanjem oružja i materijala. Pronađite i hitno javite koordinate jednog mjesta za bacanje i koordinate mjesta za spuštanje u slučaju potrebe. Po mogućnosti mjesta za bacanje da budu odvojena od engleskih. Znake ra-

¹⁷⁰ Opširnije o tome vidi dok. br. 89. 144 i 145.

Vidi dok. br. 70 i 105 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 4. korpusa NOVJ od 13. avgusta 1944.

¹⁷⁷ Vidi dok. br. 18—1/5, k. 569 u Arhivu V.M.

¹⁷⁹ Stražu od devet ljudi zarobila je Udarina grupa 1. brigade 13. divizije (vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 13. divizije Štabu 11. korpusa NOVJ od 23. avgusta 1944).

¹⁷⁸ Depeša je dostavljena i ostalim korpusima.

spoznavanja javit ćemo vam mi. I za Ruse i za Engleze biće isti. Javite koji materijal želite i to u procentima.¹⁸⁰
27. VII. 1944 Br. 2993 (85 gr.)

Za VI. Korpus: Je li formirana nova divizija raspodjelom brigada kako je naredio general Gošnjik ^
27. VII. 1944 Br. 2987 (23 gr.)

Za VIII. Korpus: Kongres pravnika održaće se 10 augusta. Pošaljite nekoliko delegata.
27. VII. 1944 Br. 2965 (32 gr.)

Za V. Š. *U Lici* je odbijen nepr. ispad iz Čudinog Klanca.¹⁸²
Gorski Kotar. — U cilju zaštite svoje komunikacije Josipdol — Karlovac nepr. vršio ispade ka Bosiljevu od Stativa, General. Stela i Ogulina. II. brig. XIII. Div. opkolila srednju kolonu ispred Bosiljeva. Izvukla se kad je stiglo pojačanje od oko 500 ustaša i 3 topa iz Ogulina. Neprijateljski gubitci 50 mrtvih i ranjenih. Naši 3 mrtva i 3 ranjena.¹⁸³

Br. 2 — *Istra.* 13 jula vršeno aktivno osiguranje konferencije AFZ.¹⁸⁴ I. brig. napala garnizon od 500 fašista u Mošćeničkom Kraju. Zapaljeno uporište i izgorjelo 40 fašista.¹⁸⁵ II. brig. razoružala nepr. garnizon na drumu Trst — Rijeka. Ubijeno 20, zarobljeno 28. Uništen 1 kamion. Za-

¹⁸⁰ Redakcija nije pronašla odgovor Štaba 6. korpusa. Glavni štab je 2. avgusta poslao Korpusu slijedeću depešu: »Rusi će bacati materijal južno od šume Biljana, sekc. Podravska Slatina. Hitno pripremite sve za prijem materijala...« (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/7.)

¹⁸¹ Odnosi se na 40. diviziju. Ona je formirana u avgustu 1944. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 28, dok. br. 57.

¹⁸⁸ Napad je odbio 3. bataljon 1. brigade 35. divizije 26. jula (vidi dok. br. 18—1/5, k. 569 u Arhivu V.I.I.).

^{8a} Vidi dok. br. 79.

^{1,4} Antifašističkog fronta žena las j 8« Opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 13. divizije Štabu 11. korpusa NOVJ od 4. avgusta 1944.

plijenjeno: 1 p. mitraljez 20 mm, 6 p. mitraljeza, 43 puške, 2 šmajsera, 7000 metaka i druga sprema.¹⁸⁶ U manjim borbama od 17—21 jula II. Istarski P.O. ubio i ranio 22 nepr. vojnika, uništio 35 telef. stubova i minama ošteti 3 vagona na pruzi Pula — Trst.

Br. 3 — Na sektoru IV. Korpusa nije bilo promjena. Izbačena su iz šina 2 voza. 1 na pruzi Sunja — Dubica, a drugi na pruzi Sunja — Kostajnica.¹⁸⁷ Iz Jaske je prebjeglo na našu stranu 12 Nijemaca i 5 žandarma sa p. mitraljezom. Kad budu saslušani javiti ćemo motive. Na sektoru X. Korpusa bez promjene. Saveznički lovci kod Popovače uništili 1 tenk i zapalili nekoliko benz. cisterni.¹⁸⁸
28. VII. 1944 Br. 3000 (98, 135 gr./91 gr.)

Za X. Korpus:

U vezi formiranja Posavskog Područja i prebacivanja hrane ovamo potrebno je očistiti Martinsku Ves i Dubrovčak. Ovaj zadatak ćete izvršiti vi i brigada XXXIV. div. Stavite se u vezu sa XXXIV. Div. radi dogovora. Izvršenju pristupite odmah.¹⁸⁹
General-lajtnant Gošnjak.
28. VII. 1944 Br. 3004 (76 gr.)

⁸ Diverzije je izveo Drugi diverzantski bataljon (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

¹⁸⁸ Vidi dok. br. 143.

^{18*} Jedinice 33. divizije napale su i uništile 9. avgusta 1944. ustaška uporišta u Dubrovčaku i Mahovu. U Dubrovčaku je zarobljeno 55 i ubijeno 4 ustaše. U Mahovu je ubijeno 44 i zarobljen 1 ustaša. Zaplijenjeno: 1 teški mitraljez, 1 puškomitraljez, 50 pušaka, 6.000 metaka i druga sprema. Gubici Divizije bili su: 2 poginula i 19 ranjenih.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (34. divizije) napala je istovremeno ustaše u Martinskoj Vesi. Napad nije uspio. (Vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 10. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 15. avgusta 1944. i dok. br. 40—3/5, k. 426 u Arhivu V.I.I.)

O prebacivanju hrane sa operativnog područja 10. korpusa (teritorija između Save i Drave, Sutle i Hove) javio je Štab 10. korpusa depešom 11. avgusta 1944. slijedeće: »Stoka i hrana je spremljena za prebacivanje u Liku. Ceka se na likvidaciju uporišta na Savi zbog probijanja kanala za prebacivanje. Možemo li se dotle služiti kanalom preko »Trokuta«.

Štab 4. korpusa je izvijestio 12. avgusta depešom Glavni štab NOV i PO Hrvatske da je iz Moslavine prebačeno 350 m žita a ostalo je još sjeverno od Save 150 m. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/9, i 4—13/1. k. 429 A.)

Za X. Korpus: Između pruge Sunja — Zagreb i Kutina — Zagreb osnujte komandu Posavskog Područja. Za komandanta područja postavite majora Cizmeka¹⁹⁹ a ostale predložite.
28. VII. 1944 Br. 3003 (41 gr.)

Za X. Korpus: »Trokut« je kanal za prebacivanje žita iz Slavonije. Vi morate stvoriti vaš kanal kao što je ugovoreno sa generalom Gošnjakom.
28. VII. 1944 Br. 2992 (33 gr.)

Za XI. Korpus: Oblasni NOO Istra može navodno kupiti 3.000 pari cipela. Javite što znate o tome. ZAVNOH bi dao novac. Da li ste što poduzeli u vezi prebacivanja hrane sa Korduna.¹⁹¹ Hitno su nam potrebne vreće, za što još nisu prebačene. Pošaljite kurira po novac koji vam je odobren za kupovanje hrane.
28. VII. 1944 Br. 2981 (43 gr.)

Za V. 5. Lika i Gorski Kotar bez promjene. U zap. Istri neprijatelj je napustio uporišta Brtniglu, Petroviju, Vilaniju, Kaštel i povukao se u Buje. U toku su daljnje ofanzivne akcije.¹⁹ Na sektoru IV. Korpusa nije bilo značajnijih borbi. Na sektoru X. Korpusa jedinice Istočne Grupe Odreda vodile borbu 27/VTI sa nepr. koji je izašao iz Garešnice. Bez sopstv. gubitaka, ubijeno 8 i 12 ranjeno nepr. vojnika. Udarni bataljon iste grupe presjekao prugu Križevci — Bjelovar na 25 mjesta.

Br. 2. Saveznička bombardovanja: 19. VII. bombardovana Rijeka. Pogođeno: zgrada željez. direkcije, magazin na željez. stanici, kasarna lučke policije, naprave za rafineriju nafte, 2 gazometra tvornice pli-

Duro Cizmek

^{1,1} O prebacivanju hrane sa Korduna u Liku i Gorski kotar vidi dok. br. 1—1, k. 119/10 u Arhivu V.I.I.

¹⁶² Vidi tom V, knj. 31, izvještaj Operativnog štaba za Istru Štabu II. korpusa NOVJ od 4. avgusta 1944. i dok. br. 1—1, k. 119/10 u Arhivu V.I.I.

na, 1 karabinijer. kasarna, kasarna Princa Umberta, električni vod, telef. kabl pod zemljom i želj. i tramvaj, pruga na više mjesta. 50 kuća potpuno uništeno. Tvornice torpeda bez veće štete. Brodogradilište i grobnički aerodrom nisu pogođeni.¹⁹¹ 29. VII. 1944 Br. 3019 (115 gr. i 114 gr.)

Za X. Korpus: Iz padobrana hitno dajte izraditi 2.500 komada vreća po 50 kg. 1500 šaljite odmah VI. Korpusu, a 1000 za vaše potrebe prebacivanja hrane ovamo. 29. VII. 1944 Br 3014 (45 gr.)

Za V. S. U Lici i Gor. Kotaru bez promjene. Istra — 15 jula I. i II. P.O. i Rovinjska četa u manjim akcijama i ranile 24 nepr. vojnika. Istoga dana I. Odred srušio još dva mosta na rijeci Dragonji čime su porušeni uglavnom svi važniji mostovi na cesti Trst — Pula.¹⁹⁴ Na Kordunu dijelovi VIII. Div. u napadu na nepr. komunikaciju Gen. Stol — Jezerane ubili 7 i ranili 14 nepr. vojnika. Zaplijenjeno nešto oružja i municije. Na Baniji snage VII. div. napale 28/29 nepr. uporište Majur kod Kostajnice. Napad nije uspio jer su domobrani bili pojačani 1 bataljonom Nijemaca. Nanijeti su im znatni gubici. Naši gubici 4 mrtva i 18 ranjenih. Napad je izvršen u cilju razoružavanja i priključivanja domobrana našim snagama.¹⁹⁵ Za vrijeme ove akcije Sunja — Kostajnica srušen 1 oklopni voz. Uništena lokomotiva i 4 vagona.¹⁹⁶ Na sektoru X. Korpusa bez promjene. Domobrani na ovom sektoru sve više dezertiraju iz svojih jedinica kućama. 26. VII. na pruži Du-

Vidi dok. br. 138.

^{1.4} Vidi tom V, knj. 31, izvještaj Operativnog štaba za Istru Štabu 11. korpusa od 4. avgusta 1944.

^{1.5} Napad je izvela 3. brigada 7. divizije da bi stvorila povoljnije uslove za prebacivanje žita iz Slavonije. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, izvještaj Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 13. avgusta 1944.

^{1.6} Vidi dok. br. 146.

bica — Sisak saveznički avioni uništili i oštetili 10 lokomotiva.¹⁹⁷
30. VII. 1944 Br. 3030 (65. 131, 46 gr.)

Za V. S.:

Br. 1. U Lici: — Lokalni ispad jedne ustaške bojne ka Ljubovu. Borbe su u toku.¹⁹⁸ Ovdje su četnici razvili aktivnu propagandu naročito u lapačkoj i gackoj Dolini. Obmanjuju Nijemce da na aerobazu dolazi dosta benzina, te ovi vrše česte upade da bi se snabdjeli. Sa ustašama i Nijemcima stalno nastoje da nam onemoguće snabdjevanje avionima. XXXV. div. je najviše angažovana odbranom aerobaze koja je za njih od velikog značaja. Isto se tako sa njima vodi borba za žetvu.¹⁹⁹ Stanje u XXXV. div. dobro, pošto se jedinice sada dobro hrane.

Br. 2. U Gorskom Kotaru bez promjene. Angažovali smo se da jedinicama koje gladuju hitno prebacimo dovoljnu kolanu hrane. Istra: Demoralizacija neprijatelja raste. Manji garnizoni se predaju bez borbe. 28. VII. prešlo na našu stranu 17 Italijana iz SS. bat. i donijeli 4 p. mitraljeza i 17 pušaka.²⁰⁰ Na pruži Trst — Pula minama uništeno 6 vagona i presječena pruga na 50 metara. Promet stajao 52 sata. Neprijatelj je imao velike gubitke. U manjim borbama kod Labina 23 i 24. VII. I.P.O. ubio i ranio 13 nepr. vojnika.

Br. 3. Na sektoru IV. i X. Korpusa nije bilo promjene. Na pruži Novi — Bihać kod Blatine srušen 1 oklopni vlak. Uništena lokomotiva i 2 vagona. Promet stajao 12 sati.²⁰¹

31. VII. 1944 Br. 3063 (265 gr.)

Opširnije o tome vidi dok. br. 143.

Jedinice 35. divizije odbile su neprijatelja i vratile ga u Široku Kulu (Arhiv V.I.L., reg. br. 1—1, k. 119'10).

Vidi dok. br. 81.

¹⁹⁸ Vidi tom V. knj. 31, izvještaj Operativnog štaba za Istru Štabu 11. korpusa NOVJ od 4. avgusta 1944.

¹⁹⁹ Vidi dok. br. 146.

- Za IV. Korpus:* V. Š. se interesuje koliko je do sada ukupno spaseno savezničkih avijatičara. Hitno nam javite podatke sa vašeg sektora.²⁰²
31. VII. 1944 Br. nema (putem kurira).
- Za VIII. Korpus:* Pošaljite pismeni pregled svog materijala do sada primljenog od Engleza.²⁰³ U buduće šalžite uz mjesečni izvještaj i popis primljenog materijala.
31. VII. 1944 Br. 3052 (53 gr.)
- Za XI. Korpus:* Usvajamo vaš plan za prebacivanje hrane. Kod mlina će biti hrana sutra u 22 časa. Mogu li sa vaše strane da dodu kola do Mrežnice. Ponijeli bi više. Uzmite ovo u razmatranje za u buduće i izvijestite.²⁰⁴ Na ovaj sektor možete prebaciti još jednu brigadu.
31. VII. 1944 Br. 3062 (65 gr.)

²⁰² Štab 4. korpusa NOVJ javio je depešom 10. avgusta 1944 slijedeće: »Na sektoru našeg Korpusa spaseno je u toku ove godine 80—10!) savezničkih avijatičara. Pored toga preko našeg područja prošlo je 150—200 avijatičara spasenih u Slavoniji i Sloveniji«. (Arhiv V.I.I., reg br. 4—13/1, k. 429 A.)

²⁰⁵ O ukupnim količinama materijala koje je 8. korpus primio od saveznika od 15. oktobra 1943. do 31. decembra 1944. vidi dokumenta u kutiji br. 2095 i 2099 u Arhivu V.I.I.

²⁰⁴ Štab 11. korpusa odgovorio je 1. avgusta depešom slijedeće: »Ekonomskom Odeljenju. Na putu po hranu 60 tovarnih konja i 30 kola Mogu uzeti 20 metara žita. Ovo predvidjeti. Stići će na mjesto na vrijeme«. (Arhiv V.M., reg. br. 1—1, k. 119 10.)

BR. 109

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA GLAVNOM ŠTABU NOV
I PO HRVATSKE O BORBAMA I DIVERZIJAMA U JULU
1944. GODINE¹

Izveštaj o akcijama
izvedenim u toku me-
seca jula 1944.—

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE.—

Dostavlja se izveštaj o akcijama koje su izvele jedinice ovoga korpusa, bez jedinica XXVIII. Udarne Divizije,² u toku meseca jula 1944. Isto tako se dostavlja izveštaj za one akcije koje su izvedene u toku meseca juna ali za koje još nije podnet pismeni izveštaj.³

XII. DIVIZIJA

1. VII. 1944. Jedinice XII Divizije nalazile su se na Dilju u sledećem rasporedu:

— Jedinice XII Udarne Brigade bile su smeštene u selu Čenkovo, Milincima, Levanjskoj Varoši i Brezmcu (Sekcija Brod).

— Jedinice XVIII Brigade bile su smeštene u selima: Mušić, Slob. Vlast, i na kosi preko koje vodi put Cenkovo — Lipovica.

— Jedinice Osječke Brigade nalazile su se na bilu Dilja.

— Jedinice Cehoslovačke Brigade nalazile su se u Jedinjoj Rijeci i Ruševu.

Neprijatelj je toga dana u 5.30 sati nastupao sa jednom kolonom od sela Zdenkovac prema položaju II Bataljona XII Udarne Brigade. Kolona je puštena na blisko odstojanje i posle prvih plotuna neprijatelj se je morao povući. Ali povukao se samo toliko da se je sradio, pa je zatim ponovno krenuo u pravcu naših položaja. Tako je taj bataljon odbio dva neprijateljska juriša a posle trećeg njegovog juriša, bataljon se je pod borbom povlačio nanoseći neprijatelju velike gubitke. U to

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7—1/7, k. 475 g.

² Ona je tada operisala na području 10. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 39 i 40 u ovoj knjizi i tom V, knj. 27, dok. br. 34 i 83).

³ O dejstvima jedinica 6. korpusa u junu 1944. vidi tom V, knj. 28, dok. br. 108.

vreme tek stigli su ostali bataljoni XII Udarne Brigade i nastojali da neprijatelja obkole, ali kako je istom stiglo pojačanje, uspelo mu je da se probije u pravcu sela Paka.⁴

Ta neprijateljska kolona brojila je oko 3.000 Čerkeza, koji su u svojem sastavu imali 2 brdska topa 75 m/m, 1 top 37 m/m, te više teških bacača. Iz ispitivanja zarobljenika zaključuje se da je neprijatelj znao da se kod Divizije nalazi Komandant Korpusa i Saveznička Vojna misija, zbog čega je i neprijatelj napravio taj prodor u pravcu naših jedinica.

Kada je neprijateljskoj koloni uspelo da se probije u pravcu sela Paka, naređeno je Osječkoj Brigadi da sa 2 bataljona pojača jedinice Čehoslovačke Brigade kod sela Paka, s tim da napadne neprijatelja u bok i leđa. Ali zbog velike brzine kojom se je neprijatelj povlačio jedinice Osječke Brigade nisu stigle na vreme a jedinice Čehoslovačke Brigade zbog nadmoćnosti neprijatelja i zbog tenkova koji su neprijatelju dolazili u susret iz Pleternice nisu mogle da neprijateljskoj koloni pre-seku put — odstupnicu, već su se morale povući.

Zadatak, koji je bio postavljen u tim borbama pred naše jedinice, nije izvršen u potpunosti zbog velike nadmoćnosti neprijatelja i što nije bilo potrebnog vremena za izvršenje manevra, koga su naše jedinice trebale da izvedu.

U svim tim borbama učinjeno je sledeće:

Zaplenjeno: 1 laki bacač sa 30 mina
11 karabina
3 pištolja
18.200 puščanih i mitraljeskih metaka
48 ručnih bombi
25 konja
6 sedala
3 poljske kuhinje
7 vojničkih kola, i ostalog ratnog materijala.

Neprijateljski gubitci:
182 ubijena.

Naši gubitci:
8 poginulih
37 ranjenih.

Među poginulima nalazi se komandant XVIII Brigade drug Nikola Miljanović, komandir čete XII Udarne Brigade drug Tomo Borić, a među ranjenima polit, komesar XVIII. Brigade Mato Jurčić. Operativni oficir XVIII Brigade poručnik Ivan Ujević, pomoćnik politkomesara bataljona Miloš Panjković, komandir čete Tanasija Berić, komesar čete Petar Jurišić, pomoć-

⁴ Vidi dok. br. 4—2¹¹, k. 473 u Arhivu V.I.I.

nik komesara čete Radišić Bogdan i komandant bataljona poručnik Stanko Basarić, svi iz XVIII Brigade.

Od neprijateljske vatre oštećen je: 1 teški mitraljez, 1 puškomitraljez i 1 laki mitraljez šarac.—

U ovim borbama naročito su se istakli iz XII Udarne Brigade: komandir čete Tomo Borić i Vukojević Josip, borci Atalić Đuro, Kukić Stevo, Biberović Marijan, Radić Vaso, Tulum Mirko, Lazić Zora, Sajatović Janko, Vrbašlija Đuro, Katalić Franjo, Aćimović Ljuba, Turkalj Jozo, i Stojnović Vaso. Iz XVIII Brigade istakao se je puškomitraljezac Milorad Krajnović, a iz Osječke Brigade desetar Varžak Karlo, komandir Dragan Njegovanović i Stjepanović Alojz, bolničarke Kadić Jelka i Krivokuća Ljubica, te borac Lombar Alojz.

Da su naše jedinice bile u gonjenju pokretljivije i brže, da su se brže snalazile i prema konkretnoj situaciji donetu odluku brzo sprovadale u delo, neprijatelju se je moglo naneti kud i kamo većih gubitaka.

6. VII. 1944. Jedinice XII Divizije napale su neprijateljsko uporište Jakšić (Sekcija Požega). Prema prikupljenim informativnim podacima u uporištu je trebalo biti oko 400 Čerkeza i domobrana, a kao predstraža uporištu na senjaku oko 60 domobrana.

Raspored naših jedinica bio je u glavnom sledeći:

— XVIII Brigada trebala je sa dva bataljona likvidirati uporište, sa jednim bataljonom postaviti zasedu prema Željezničkoj stanici Blacko-Jakšić, a sa jednim bataljonom je trebala obrazovati Brigadnu rezervu.

— Čehoslovačka Brigada trebala je postaviti zasedu prema Požegi i to na liniji: Loznica — k. 150.

— XII Udarne Brigada trebala je postaviti zasedu prema Požegi na liniji: Alaginci — Eminovci.

— Osječka Brigada trebala je postaviti zasedu prema Pleternici, na liniji: Trapari — Sesevete — Ivanin Dvor.

Napad je trebao otpočeti u 23 sata, do kog su vremena sve jedinice bile na određenim položajima, ali je neprijatelj isto veče napustio uporište i povukao se u Požegu, tako da su jedinice XVIII Brigade bez borbe ušle u uporište i tamo porušile sve bunkere i zgrade kojima se je koristio neprijatelj.

Jedinice Čehoslovačke Brigade prilikom dolaska na određeni položaj naišle su na neprijateljsku zasedu, koja je posle kratke borbe razbijena. Na iste položaje je kasnije još jednom naišao neprijatelj iz Požege, ali je bio i ovoga puta odbit i tako su se jedinice Čehoslovačke Brigade zadržale na svojim položajima sve do naređenja za povlačenje.

Neprijateljski gubitci:
34 ubijeno
6 zarobljeno.
Zaplenjeno: 1 teški mitraljez
5 pušaka
1000 metaka.

Naši gubitci:
14 ranjenih.

Uništeno: Porušeni svi bunker i zgrade u uporištu Jakšić, kojima se je služio neprijatelj, a isto tako i na Željezničkoj stanici Jakšić-Blacko. Pruga Pleternica — Požega presečena na dva mesta i porušena su 2 mosta na cesti Požega — Jakšić.

U borbama koje je vodila Čehoslovačka Brigada naročito se istakao zamenik komandira čete Mirko Hladik i pomoćnik komesara čete Andrija Bestvina, drugarica Marenka Svantko, desetar Josip K. Taček i mitraljesci Anatolije Lucijuk i Jan Pfilip.⁵

9. VII. 1944. Jedinice XVII Brigade dobile su zadatak da likvidiraju neprijateljsku posadu iz električne centrale u Kuzmici (Sekcija Požega) a centralu samu da unište.⁶

U uporištu Kuzmica nalazilo se je 50 domobrana naoružanih sa 2 teška mitraljeza i nekoliko puškomitraljeza.

Napad je počeo u 23.45 h i borba je završena u 0.30 časova, kada je neprijateljski otpor slomljen i centrala zauzeta.

Zaplenjeno: 1 teški mitraljez
2 puške
2200 metaka
1 motocikl.

Uništeno: Električna centrala, koja je davala osvetljenje Požegi, potpuno je uništena kao i sva postrojenja u istoj.

Neprijateljski gubitci:
7 ubijenih
4 zarobljena.

Naši gubitci:
1 mrtav
2 nestala
2 prebegla
4 puške izgubljene.

Kao celina istakla se je jurišna četa iste Brigade zajedno sa svojim komandrom Brankom Skorićem.

Akcija je uspela ali zadatci nisu izvršeni u potpunosti, jer se je dozvolilo neprijatelju da iz napadnutog uporišta pobjegne.

⁵ Opširnije o tim borbama vidi dok. br. 38.

⁶ Vidi dok. br. 44.

U vremenu od 12. do 20. VII. 1944. jedinice XII Divizije štatile su žetvu u Požeškoj kotlini i tom prilikom vodile borbu na dan 12. i 13. VII. 1944.⁷

Raspored jedinica u cilju osiguranja žetve bio je sledeći:

— XII Udarne Brigada bila je na položaju: Mala Velika — Golobrdci (Golo brdo) — Treštanovci (Sekcija Požega).

— Osječka Brigada zaposjela je Jakšić i Rajsovac (Sekcija Požega).

12. VII. 1944. jedinice XII Udarne Brigade vodile su na svojim položajima borbu sa oko 400 Čerkeza i ustaša, naoružanih sa 2 topa i 4 teška bacača, a jedinice Osječke Brigade vodile su istoga dana borbu sa oko 600 Čerkeza i 150 ustaša, naoružanih sa 3—4 topa i većim brojem teških bacača.

Neprijatelj koji je nadirao i toga dana vodio borbu sa jedinicama XII Udarne Brigade bio je odbijen, dok su se jedinice Osječke Brigade, koje su vodile borbu od 10.30 do 13.30 h, zbog nadmoćnosti neprijatelja morale povući iz Jakšića, ali se je pred večer neprijatelj sam povukao u Požegu, a jedinice Osječke Brigade ponovo su zauzele prvobitne položaje.

13. VII. 1944 jedinice XII Udarne i Osječke Brigade bile su na istim položajima i sa istim zadatkom kao na dan 12. VII. 1944.

Toga dana neprijatelj je ponovo jakim snagama iz Pleternice i stanice Blacko-Jakšić nastupao prema položajima Osječke Brigade. Borba je bila žestoka, ali neprijatelju nije uspjelo da se probije i da omete našu žetvu već je bio prisiljen da se povрати u svoje položne baze.

Na poicžaje koje su zaposjele jedinice XII Udarne Brigade naišlo je toga dana u 13.30 sati oko 400 Čerkeza i ustaša, koji su jakim topovskom i minobacačkom vatrom tukli naše položaje u cilju da si stvore povoljnu situaciju za izvršenje juriša. Ali naše su jedinice ostale uporne, odbile nekoliko neprijateljskih juriša i u 19 sati prisilile neprijatelja na povlačenje u pravcu Požege.

U svim tim borbama učinjeno je sledeće:

Zaplenjeno: 7 pušaka
20 teških mina
7 lakih mina
1 postolje, dvonožac i nišanske sprave za teški bacač
2 kare.

⁷ Vidi dok. br. 49.

Neprijateljski gubitci:
76 ubijenih (od toga 7 ustaša a ostalo Čerkezi),
među njima 2 čerkeska oficira i jedan
podoficir
1 zarobljen (Čerkez).

Naši gubitci:
10 mrtvih
32 ranjena
5 nestalih
1 protivtenkovska puška, 1 laki bacač i 4 pu-
ške koje su odneli nestali.

Među poginulima nalaze se: St. vodnik Jefto Bogdanović,
voda mitraljeskog voda Osječke Brigade, zamenik komandanta
bataljona XII Udarne Brigade poručnik Drago Manojlović.

Među ranjenima nalaze se: Operativni oficir XII Udarne
Brigade Ostojić Dušan, komandir čete poručnik Pero Pavković,
pomoćnik komesara čete Josip Adlešić i delegat Dušan Uzelac,
svi iz XII Udarne Brigade.

U borbama naročito se je istakla Jurišna četa Osječke
Brigade sa komandirovom Dragom Perićem, stariji vodnik: Jefto
Bogdanović i borci: Stevo Građanski i Bogdan Gedošević, svi iz
Osječke Brigade.

U tim borbama koje su vođene u glavnom sa Čerkezima
uvidelo se da oni hvataju na larmu i brzinu, što ponekada naše
jedinice stvarno zbuni. Kod naših boraca primećeno je da još
uvek smatraju za kukavičluk ako se kreću prikriveno ili ako
puze, ne obazirući se pri tome da odkrivaju naše položaje i da
trpe nepotrebne gubitke.

17. VII. 1944. Jedinice XII Divizije (bez XVIII Brigade)
i Požeški Odred osiguravali su žetvu na sektoru Bekteža —
Poreča i Kule, posedajući položaj na liniji: Cerovac — Suma-
novac — Granje — Lakušije — Sesevete — Vražja šuma — Buk
(Sekcija Požega i Brod). Na desnom krilu bila je XII Udarne
Brigada, na centru Osječka Brigada a na levom krilu (Vražja
šuma — Buk) Požeški Odred.

Kod jedinica Osječke Brigade borba je vođena od 6.30 do
14.30 časova i razvijala se je ovako: Neprijatelj je još u toku
noći podišao našim položajima u jačini od oko 1500 ustaša i
gestapovaca i u zoru posle jake artiljerijske i minobacačke pri-
preme krenuo prema našim položajima u više kolona. Nepri-
jatelju je prvo uspelo da odbaci sa položaja Požeški Odred,
ali pokret tog istog neprijatelja zaustavila je Brigadna rezerva
kod sela Zarilac. Neprijatelj koji je nastupao prema Cerovcu
i Sumanovcu bio je odbijen ali kako je osetio da je njegova
desna kolona zadržana kod Zarilca hteo je pod svaku cenu da

oslobodi put Pleternica — Kutjevo i da naše jedinice preko Grabarja odbaci za Ciglenik. U tome je neprijatelju stvarno uspelo da obiđe naše položaje i da odbaci jurišnu četvu koja je na k. 185 zatvarala put Čosinac — Kutjevo. Ali da bi se neprijatelju osujetio njegov plan, upućen je deo snaga u Vražju šumu koji je imao zadatak da udari neprijatelja u bok i leđa. U momentu kada je neprijatelj izvršio glavne koncentracije svojih kolona u namjeri da odbaci jedinice Osječke Brigade, dva bataljona XII Udarne Brigade došla su u pomoć jedinicama Osječke Brigade, napala neprijatelja s boka i s leđa, stvorila u njegovim redovima paniku i prisilila ga u paničan beg.

Na položajima XII Udarne Brigade borba je odpočela u 6.30 časova i trajala je do 13 časova. Na tom sektoru neprijatelj je bio u jačini od oko 500 Čerkeza i ustaša. Ustaše su pripadale 1. satniji V. ustaške bojne pod zapovednikom Mikićem.

Neprijatelj je hteo da se kroz međuprostor položaja XII i Osječke Brigade, tj. preko sela Granje probije u pravcu sela Sumanovca. Ali u tim njegovim namerama sprečila su ga dva bataljona XII Udarne Brigade koja su ga napala bočno od sela Cerovca i k. 175, odbacivši ga ispred položaja Osječke Brigade i zajedno sa jedinicama te Brigade prisilila ga na povlačenje.

Postavljeni ciljevi postignuti su. Neprijatelj nije uspeo da omete žetvu, da se probije kroz našu zasedu ali taj uspeh nije iskorišćen u potpunosti. Nije naime vršeno gonjenje, jer se je neprijatelj pod zaštitom jake kiše i slabe vidljivosti suviše brzo povlačio.

U svim tim borbama učinjeno je sledeće:

Zaplenjeno: 2 laka mitraljeza šarca
2 poluautomatske puške
10 pušaka
3 šmajsera
40 mina za laki bacač
20 bombi
4500 metaka i ostale ratne spreme.

Neprijateljski gubitci:
70 ubijenih
3 zarobljena.

Naši gubitci:
8 mrtvih
44 ranjena (među kojima veći broj lakše ranjeno).

Među poginulima nalazi se polit, komesar čete XII Udarne Brigade Jovo Smiljanić, a među ranjenima delegat Momči-

lović Radovan. Vodnici: Jovan Kokić i Nikola Dražić, svi iz XII Udarne Brigade te komandir čete Perić Drago i vodnik Žarko Tatomirović iz Osječke Brigade.

Od pojedinaca naročitom hrabrošću istakao se desetar XII Udarne Brigade Božo Bartulović.

Sve jedinice u borbi pokazale su se dobro, sadejstvo sa teškim naoružanjem bilo je dobro a isto tako bilo je dobro sadejstvo jedinica Osječke sa jedinicama XII Udarne Brigade. Prilikom odstupanja neprijatelja sva teška oružja iskorišćena su do maksimuma.

19. VII. 1944. Jedinice XVIII Brigade napale su neprijatelja u Đakovačkoj Satnici (Seksija Brod).⁸

Za vreme osiguranja žetve, dok su se ostale jedinice XI Divizije nalazile u Požeškoj Kotlini, XVIII Brigada osiguravala je žetvu na Dilju. U Đakovačkoj Satnici nalazilo se je oko 200—300 gestapovaca naoružanih sa nekoliko teških i puškomitraljeza, koji su štitili vršidbu.

Stab Brigade doneo je odluku i izdao sve potrebne zapovesti da se neprijatelj napadne i uništi ili protera a vršaći strojevi da se zapale u koliko ne bi bilo mogućnosti da se izvuku.

Zadatak koji je postavljen pred jedinice nije izvršen. Jedan bataljon koji je bio u napadu uspeo je za vrlo kratko vreme da istera neprijatelja iz sela, ali štabovi ostalih napadnih kolona olako su shvatili svoj zadatak, zakasnili sa početkom napada i u toku napada nisu držali svoje jedinice čvrsto u rukama, tako da ih je neprijatelj za vrlo kratko vreme uspeo razbiti i naterati u beg. Isti takav slučaj je bio sa jedinicama koje su trebale postaviti zasedu prema Đakovu, gde su naišle na mnogo jačeg neprijatelja i u neredu su se povukle.

U borbama je učinjeno sledeće:

Neprijateljski gubitci: 13 ubijenih
3 vršalice i 8 kamara žita zapaljeno.

Naši gubitci: 3 mrtva
7 ranjenih
9 nestalih
1 teški bacač
1 teški mitraljez
1 puškomitraljez
1 protutenkovska puška
12 pušaka.

Kao celina istakao se u borbi III bataljon iste brigade na

⁸ Vjerovatno omaška. Treba: seksija Vinkovci.

čelu sa operativnim oficijom Kesić Urošem, koji je uspeo za vrlo kratko vreme da neprijatelja istera iz sela.

24. VII. 1944. Jedinice XII Divizije pristupile su izvršenju zadatka tj. prebacivanju žita iz Slavonije za Baniju. Kola sa žitom trebala su se prebaciti preko glavne ceste i pruge između Banove Jaruge i Lipovljana (Sekcija Pakrac).

Kako su svi putevi koji vode preko glavne ceste i pruge osigurani jakim bunkerima, to je Štab Divizije doneo odluku da likvidira jedan od tih bunkera i da na taj način napravi slobodan prolaz kolima sa žitom.⁰

Bunker, koga je napao jedan bataljon XII Udarne Brigade građen je iz cigle i betona i visok oko 10 metara, sa dva sprata i prizemljem. Oko bunkera iskopani su rovovi u cik cak, a sve skupa je ograđeno bodljikavom žicom i nagaznim minama. Posadu u bunkeru sačinjavalo je 20 domobrana i Švaba, naoružanih 1 teškim i 1 puškomitraljezom, te 1 lakim bacačem.

Napad na bunker počeo je u 22.45 časova i u 1.40 časova bunker je likvidiran. Neprijatelj se žilavo branio obasipajući naše položaje jakim mitraljeskom vatrom, osećajući se u bunkeru potpuno sigurnim. Ali usled dejstva granata iz protivtenkovskog topa i mine iz protivtenkovskog bacača »Džon-Bula« neprijatelj je prvo iz sprata steran u prizemlje a zatim iz prizemlja u rovove oko bunkera gde [je] i zarobljen.

Posle likvidacije tog bunkera počelo je prebacivanje preko oeste i pruge i kolona je nesmetano produžila svoj pokret u pravcu Trebeša (Sekcija Kostajnica). Tu su jedinice Osječke Brigade naišle na oko 40 ustaša koji su hteli da voze neko seno a bili su iz bunkera na Trebešu. Posle 20 minuta borbe neprijatelj je razbijen i pokret kolone se je nastavio.

Istoga dana oko 20 časova jedinice su se već vraćale preko Trebeša u pravcu glavne pruge i prešle istu bez borbe ali [pod] jakim topovskom i minobacačkom vatrom koja je dolazila iz Banove Jaruge i Lipovljana. Gubitaka od te vatre nismo imali, samo se jedan deo kola nije usudio da pređe prugu već se je vratio nazad i tek sutradan prešao prugu.

U svim tim borbama učinjeno je sledeće:

Zaplenjeno: 1 teški mitraljez
1 puškomitraljez
1 šmajser
1 laki bacač
17 pušaka
30 mina za laki bacač

" Vidi dok. br. 146.

23 ručne bombe
8000 metaka.

Neprijateljski gubitci:

4 ubijena (od toga 3 Švabe)
16 zarobljenih (od toga 1 Švabo).

Naši gubitci:

5 mrtvih
18 ranjenih.

Među poginulima nalazi se komandant I. bataljona Čehoslovačke brigade Kabiček Josip, koji je poginuo kada je došao na prugu da izvrši diverziju. Među ranjenima *nalaze* se: Komandant bataljona Vukojević Josip, ml. vodnik Vlahović Dimetrije, vodnik Brkić Veljko, st. vodnik Golubović Pavao, polit. komesar čete Stjepan Santek i vodnik Gavro Milinković, svi iz XII Udarne Brigade.

Uništeno: 1 bunker

31 preseka šina glavne pruge.

28/29. VII. 1944. Jedinice XII Divizije dobile su zadatak¹⁰ da prevuku sa sektora: Antunovac — Gaj (Seksija Pakrac) žito, koga je neprijatelj pokosio, na naš oslobođeni teritorij. Istovremeno sa tim prebacivanjem jedinice XII Udarne Brigade izvršile su napad na dva bunkera koja su osiguravala železnički most na reci Bjela, na pruži Poljana — Lipik. Bunker i su bili solidno građeni i pokriveni, a u svakom je bilo 20—25 domobrana i ustaša. Iz jednog je bunkera neprijatelj pobjegao odmah čim je osjetio prisustvo naših jedinica, a iz drugog bunkera posle prvih mina izbačenih iz protivtenkovskog bacača.

Zaplenjeno: 3 puške, 2000 metaka.

Neprijateljski gubitci: 3 ubijena.

Naši gubitci: 3 mrtva i 5 ranjenih (od toga 3 lakše). Među ranjenima nalaze se komesar bataljona Klem Drago i komandir čete Knežević Dušan, obojica iz XII Udarne Brigade.

Uništeno:

2 mosta srušena (na reci Bjeli dug 18 m a u šumi Brezinski Lug dug 6 metara)

17 preseka pruge Banova Jaruga — Lipik.¹¹

* 29/30. VII. 1944. jedinice XII Brigade, koje su se vraćale sa Dilja u sastav svoje Divizije napale su neprijatelja u selu Ramanovac (Seksija Požega). U selu je bilo oko 1200 domobrana

¹⁰ Vidi zapovijest Štaba 12. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 20—1/1, k. 473.

¹¹ Vidi dok. br. 145 u ovoj knjizi i bojnu relaciju 1. zbornog područja u Arhivu V.I.I., reg. br. 7/1, k. 58.

koji su osiguravali vršidbu. Posle 1 sat 30 minuta borbe neprijatelj je pobjegao u pravcu Požege.

Zaplenjeno: 25 pušaka
4000 metaka
2 vršaće mašine.

Neprijateljski gubitci:
15 ubijeno
20 zarobljeno.

Naši gubitci:
2 ranjena.

Akcija je uspela, ali uspeh nije potpun jer je neprijatelju usled slabe budnosti jedinica u napadu uspelo da pobjegne.

XL. DIVIZIJA

16. VII. 1944. Jedinice Omladinske Brigade »Jože Vlahovića« nalazile su se u selu Lukavcu (Sekcija Slatina) i u 7.20 časova bile su iznenađene od oko 300 ustaša XV ustaške bojne iz Slatine. Zbog iznenađenja koga je postigao neprijatelj nad IV bataljonom iste Brigade naš se je bataljon morao povući iz sela i neprijatelj je ušao u selo gde je popalio nekoliko kuća i štagljeva.

Kad se je kasnije bataljon sredio, krenuo je u napad sa ciljem da napadne neprijatelja u Lukavcu ali je u tom momentu neprijatelj već odlazio iz sela tako da ga naše jedinice nisu mogle napasti već su samo ubrzale njegovo odstupanje.¹²

20. VII. 1944. IV. bataljon iste Brigade ponovo je bio u selu Lukavcu. Neprijatelj je i ovoga puta hteo da iznenadi naše jedinice ali mu to nije uspelo. Posle kratke borbe bio je odbačen i progonjen sve do njegovih polaznih baza.

Istoga dana je jedan bataljon Omladinske Brigade bio na položaju oko Cačinaca. Neprijatelj je u jačini od jedne satnije ustaša ušao u selo Obradovac, dolazeći iz Đurđenovca. Jedna četa našeg bataljona koja je trebala da ide u to selo, došla je do ispod samog sela ne znajući za neprijatelja. Kada je saznala za istoga, na brzu ruku je stvoren plan i neprijatelj napadnu¹³ Posle kratke borbe neprijatelj je pobjegao.¹³

U svim tim borbama učinjeno je sledeće:

Neprijateljski gubitci:
20 mrtvih
32 ranjena
1 laki mitraljez uništen pogodkom mine
2 ustaše zarobljene.

! j u vidi dok. br. 137 u ovoj knjizi i izvještaj Omladinske brigade »Joža Vlahović« u Arhivu V.I.I., reg. br. 15'8, k. 1296 i 2'2, k. 1291.

Naši gubitci:

4 mrtva
4 ranjena
1 puškomitraljez
1 puška.

Zaplenjeno:

1 puška
300 metaka.

27. VII. 1944. II bataljon Omladinske Brigade bio je na položaju kod sela Humljana (Vranovac — trigonometar 186). U 7 sati ujutro bataljon je bio napadnut od neprijatelja iz Čačinaca u jačini od 250—300 ustaša. Kako je neprijatelj nastupao u dve kolone, i to jednom preko K. 138 a drugom preko K. 139 i bio je nadmoćniji, to se je bataljon povukao na K. 180, gde se je i zadržao.

Gubitci neprijatelja nisu poznati.

Naši gubitci: 2 mrtva i 5 ranjenih.

ZAPADNA GRUPA NOP ODREDA

1/2. VII. 1944. Jedinice Bilogorskog Odreda vršile su diverziju pruge Barč — Virovitica (Sekcija Slatina). Iste noći manji delovi istog Odreda vršili su diverziju pruge Virovitica — Pitomača i Virovitica — Suhopolje. Pruga Barč — Virovitica porušena je u dužini od 4 kilometra a ostatak pruge je presečen na 20 mesta, porušena su dva železnička mosta i jedan most na cesti dok su na železničkoj stanici Bazije minirana tri srca i dve skretnice. Pruga Virovitica — Pitomača porušena je u dužini od jednog kilometra i šliperi su popaljeni a pruga Virovitica — Suhopolje porušena je u dužini od 1 km 500 met.

Porušeno je: 6.5 kilometara pruge
3 mosta
3 srca
2 skretnice.

4. VII. 1944. bataljon »Hajduk Veljko« postavio je zasedu kod sela Medari (Sekcija Pakrac) na koju je naišlo oko 20 Nemaca i koji su posle prvih plotuna razbijeni.

Zaplenjeno: 5 karabina.

Neprijateljski gubitci: 8 mrtvih.

5. VII. 1944. Jedinice Bilogorskog Odreda vodile su borbu od 13.30 do 17.30 kod sela Lukača i Kolca (Sekcija Slatina).

Neprijatelj je pošao sa dve strane u pravcu položaja Odreda i to iz Virovitice, u jačini od oko 500 ustaša i gestapovaca pod komandom hauptmana Šerera i oberlajtnanta Felicijana,

a iz Barča u jačini od oko 140 Mađara. Naše jedinice su se prvo sukobile sa neprijateljem iz Virovitice i posle dvosatne borbe sa istim naišao je i neprijatelj iz Barča, koji je došao našim jedinicama s leđa. Neprijatelj iz Mađarske odbijen je posle kratke borbe i gonjen sve do Drave. Borba sa neprijateljem iz Virovitice bila je žilavija i teža. Prvi pancerski bataljon sa kojim je došao neprijatelj došao je do sela Brezika, gde se i pešadija iskrcala i krenula u pravcu naših položaja. U prvom sukobu neprijatelj je bio nateran u beg, pobjegao je u pancerski bataljon i vratio se u Viroviticu. Ali odmah zatim izašla su iz Virovitice u pravcu Lukača dva pancerska bataljona sa neprijateljskom vojskom. Naše su jedinice primile borbu i u toj borbi uništile jednu lokomotivu i dva vagona i uspele su da se zadrže na svojim položajima dok je neprijatelj bio primoran da se posle bezuspešne petosatne borbe povuče u Viroviticu.

Neprijateljski gubitci:

16 mrtvih

17 ranjenih, dok se za broj mrtvih i ranjenih gestapovaca ne zna.

Naši gubitci: 1 ranjen.

6. VII. 1944. Jedinice Posavskog Odreda zajedno sa diverzantima postavile su mine na pruzi Banova Jaruga — Lipik, na koje je naišao teretni voz.

Uništeno: 1 lokomotiva

4 vagona

2 vagona oštećena.¹⁴

19. VII. 1944. Jedinice Bilogorskog Odreda porušile su jedan kilometar pruge Virovitica — Suhopolje (Sekcija Slatina) i srušile jedan most dug 6 metara.

18. VII. 1944. Jedan bataljon Daruvarskog Odreda postavio je zasedu na cesti Pakrac — Daruvar, između Omanovca i Badljevine. U 8 sati na zasedu su naišle ustaše koje su prihvatile borbu i koje su uspele da jednu našu četvu potisnu sa položaja zbog toga što druga četa nije izvršila predviđeni manevar. Kada se je bataljon ponovno sredio, krenuo je u napad, proterao neprijatelja sa položaja i naterao ga u povlačenje u pravcu Badljevine.¹⁵

Gubitci neprijatelja:

5 mrtvih

7 ranjenih.

¹⁴ Vidi dok. br. 124.

¹⁵ Vidi dok. br. 7/1—12, k. 58 u Arhivu V.M.

Naši gubitci:

2 mrtva
3 ranjena.

20. VII. 1944. Izviđačka desetina Posavskog Odreda zarobila je u selu Omanovcu (Sekcija Pakrac) jednog neprijateljskog činovnika iz Garešnice sa 140.000 kuna državnog novca.

21. VII. 1944. Predveče, neprijatelj je postavio zasedu na cesti i pruži između Pakraca i Daruvara kod sela Omanovca (Sekcija Pakrac) u nameri da sačeka jedinice Daruvarskog odreda koje su te noći trebale prebacivati žito na naš oslobođeni teritorij. Prilikom tog prebacivanja, jedinice Daruvarskog Odreda stvarno su naišle na neprijateljsku zasedu ali su istu za vrlo kratko vreme i bez sopstvenih gubitaka razbile.¹⁶

Gubitci neprijatelja: Nisu poznati.

Isti je bio slučaj i u noći 22/23. VII. 1944. i to na istom mestu, to jest kod sela Omanovca.

22. VII. 1944. Bataljon »Hajduk Veljko« osiguravao je žetvu u Pakračkoj kotlini i postavio je zasedu između Tornja i Kukunjevca (Sekcija Pakrac). Na zasedu je naišla ustaška patrola iz Pakraca koja je jednim delom potučena a drugim delom naterana na povlačenje u Pakrac.

Plen: 3 puške
1 šmajser.

Neprijateljski gubitci: 4 mrtva
2 ranjena.

Mi nismo imali gubitaka.

11. VII. 1944. Jedinice Zapadne Grupe Odreda napale su neprijateljsko uporište Badljevinu (Sek. Bjelovar) u kome se je nalazila 1 satnija domobrana IV. Gorskog Zdruga.¹⁷

Raspored jedinica bio je sledeći:

— Daruvarski Odred sa pridodatim teškim bacačem trebao je likvidirati neprijateljsku posadu u Badljevinu. Pored teškog bacača pridodat mu je još i 1 protivtenkovski bacač »Džon-Bul«.

— Bilogorski Odred, kome je bio pridodat 1 teški bacač trebao je postaviti zasedu prema Daruvaru i Poljani.

— Posavski Odred trebao je postaviti zasedu prema Pakracu a

— Mađarski bataljon je obrazovao opštu rezervu.

U bojnoj relaciji 1. zbornog područja rečeno je o toj borbi slededeće: »Grupa Majer se povratila iz pothvata u Pakrac. Noću raspršena odmetnička skupina 4 km si. Pakraca. Gubitci odmetnika: 8 mrtvih.« (Arhiv V.I.L., reg. br. 7/1—12, k. 58.)

¹⁷ U Badljevinu se nalazila 7. satnija 2. bojne 8. gorske pukovnije (Arhiv V.I.L., reg. br. 1/1—66, k. 58).

Napad je otpočeo u tačno određeno vreme i razvijao se je na sledeći način:

U toku podilaženja, jedinice u napadu došle su do ispred samih žica, bez da bi bile ometane od neprijatelja. Tek kada su iste bile u neposrednoj blizini žica, neprijatelj ih je primetio i otvorio jaku vatru. Ali i pored toga naše su jedinice napredovale i na nekim mestima uspele da pređu žicu i očiste nekoliko bunkera. Ali kako je neprijatelj imao u svom naoružanju i 1 teški bacač, to je njegovu vatru uperio na ta mesta prodora i naše su se jedinice morale povući. Ostale jedinice, koje nisu uspele da pređu žice ostale su na položajima neposredno pred žicom i nepotrebno trpele gubitke. Posle prvog neuspeha, naše se jedinice a i rukovodstvo nije snašlo. Svi su nešto čekali a sami nisu znali šta.

Teško oružje, tj. teški bacač i protivtenkovski bacač ostali su neiskorišćeni. Protivtenkovski bacač nosili su sa jednog na drugi položaj i nigde nije došao do izražaja, jer nije bilo koordinacije sa pešadijom a i sami njegovi položaji nisu odgovarali situaciji. Isto tako se nije iskoristio ni teški bacač. Osmatranje noću nije bilo moguće a veza između pešadije i teškog bacača je bila tako slaba, da su svi izveštaji stizali sa zakašnjenjem tako da se je do onoga vremena kada je izveštaj došao do teškog bacača situacija već znatno izmenila.

Gubitci neprijatelja:

8 mrtvih
12 ranjenih.

Naši gubitci:

4 mrtva i
17 ranjenih (od kojih 6 vrlo lako).

19/20. VII. 1944. Jedinice Bilogorskog Odreda porušile su 1 most dug 12 metara na cesti Terezino Polje — Bazje (Sek.» Slatina), a na pruzi Barč — Virovitica most dug 10 metara. Na minu, koja je postavljena na istoj pruzi, naišao je pancir i uništen je 1 vagon.

Jedan deo jedinica istoga odreda išao je iste noći na diverziju pruge Virovitica — Pitomača, u visini sela Korije. Jedinice su na samoj pruzi naišle na neprijateljsku zasedu koju su u vrlo kratkom vremenu razbile i zatim pristupile diverziji. Pruga je presečena na 50 mesta. Zarobljen je 1 ustaša.

Srušeno: 2 mosta
1 vagon uništen
50 preseka.

20/21. VII. 1944. Jedan deo jedinica Bilogorskog odreda u zajednici sa diverzantima porušili su 1 most na pruzi Virovitica — Suhopolje i istu prugu presekli na 75 mesta.

21. VII. 1944. Jedinice Bilogorskog odreda izvukle su iz Lukača (Sek. Slatina) 50 kola žita. U tom selu je neprijatelj preko dana vršio žito, a preko noći je vozio mašine u Viroviticu. Naše jedinice su iskoristile noć i žito izvukle.

21/22. VII. 1944. Jedna patrola Bilogorskog odreda uhapsila je u s. Bačevac (Sek. Slatina) 2 gestapovca, koji su se izdavalj kao partizani i na naš račun pljačkali i pravili razne svinjarije.

Zaplenjena je 1 puška.

26. VII. 1944. jedan bataljon Bilogorskog Odreda postavio je zasedu između Virovitice i Lukača, svega 500 metara od prvih kuća Virovitice. Na zasedu je naišao kamion, u kome se je vozilo oko 30 neprijateljskih vojnika. Kamion je pušten na blisko otstojanis i otvorena je vatra. Neprijatelj je doduše odmah pobjegao nazad u Viroviticu, ostavivši kamion, ali pošto su zajtili puškomitraljezi to uspeh nije potpun.

Zaplenjeno: 4 puške
2 pištolja
1000 metaka
4 bombe
1 kamion — ispravan.

Neprijateljski gubitci:
5 mrtvih
10 ranjenih
2 zarobljena (žandara).

Mi nismo imali gubitaka.

29. VII. 1944. Izviđačka grupa Posavskog odreda zarobila je u zasedi kod Lađevca (Sek. Pakrac) 3 financa.

29/30. VII. 1944. Jedinice Bilogorskog odreda porušile su 4 km pruge Barč — Virovitica i 2 mosta, 1 od 12 a drugi od 8 metara.

ISTOČNA GRUPA NOP ODREDA

1. VII. 1944. Jedinice Diljskog Odreda u zajednici sa diverzantima izvršile su diverziju glavne pruge na odseku Brod — Gornja Vrba. Sine su presečene na 72 mesta i porušen je jedan betonski most u selu Bukovlju dug 8 metara.

5/6. VII. 1944. Jedinice Diljskog Odreda u zajednici sa diverzantima izvršile su diverziju glavne pruge na odseku Staro Topolie — Andrijevc (Sekcija Brod). Sine su presečene na 56 mesta i oštećen je jedan most na pruzi.

5. VII. 1944. Jedinice Požeškog NOP Odreda u zajednici sa diverzantima presekli su prugu Požega — Pleternica na 5 mesta i porušili dva propusta.

6/7. VII. 1944. Jedinice Diljskog Odreda zajedno sa diverzantima postavile su minu na pruzi Kapela-Batrina — Pleternica. Pancer nije naišao u toku noći već preko dana, kada su se naše jedinice već povukle. Mina je pod pancermom eksplodirala ali se ne zna tačan rezultat.¹⁸

5. VII. 1944. Jedinice Osječkog Odreda u zajednici sa diverzantima porušile su most na cesti Đakovo — Našice, kod sela Razbojište (Sekcija Brod).

6. VII. 1944. Jedinice Osječkog Odreda zajedno sa diverzantima srušile su most na cesti Našice — Đakovo, kod sela Stipanovci (Sekcija Brod).

8. VII. 1944. Jedna četa Diljskog Odreda postavila je zasedu između sela Bučje — Zagrade (Sekcija Požega). Na zasedu je naišlo 10 Čerkeza.

Plen: 4 puške
1 šmajser
300 metaka
3 konja
6 sedala.

Neprijateljski gubitci:

6 ubijenih
2 ranjena.

Naši gubitci:

1 lako ranjen.

12. VII. 1944. Jedan bataljon Osječkog Odreda sa diverzantima izvršio je diverziju glavne pruge između Andrijevac i St. Topolja (Sekcija Brod). Sine su presečene na 44 mesta.¹⁹

12/13. VII. 1944. Jedan bataljon Diljskog Odreda zajedno sa diverzantima izvršio je diverziju glavne pruge na sektoru St. Topolje — Sapci (Sekcija Brod). Sine su presečene na 45 mesta.

17. VII. 1944. Jedinice Osječkog Odreda nalazile su se u zasedi kod sela Ostrošinci (Sekcija Brod). Oko 9 sati pre podne na zasedu je naišlo 150 ustaša i gestapovaca iz Našica, podpomognuti sa 3 tenka i 2 oklopna automobila. Posle kratke borbe naše su se jedinice morale povući. Gubitci neprijatelja nam nisu poznati. Od nagazne mine uništen je 1 tenk »Panter«.

17/18. VII. 1944. Jedinice Osječkog Odreda u zajednici sa diverzantima porušile su 3 mosta ukupne dužine 112 metara i to: na pruzi Vinkovci — Osijek most dugačak 50 metara na reci Vuki kod sela Gaboš (Sekcija Vinkovci), drugi most du-

¹⁸ Vidi dok. br. 124.

¹⁹ Vidi dok. br. 128.

gačak 40 metara isto na reci Vuki između sela Laslovo i Ernestinovo (Sekcija Vinkovci). Treći most porušen je na pruzi Đakovo — Osijek, dug 22 metra, između Širokog Polja i Dopšina (Sekcija Vinkovci).

17. VII. 1944. Jedinice Požeškog Odreda, koje su osiguravale žetvu u Požeškoj kotlini vodile su borbu sa nadmoćnijim neprijateljem u Vražjoj šumi (Sekcija Brod). U tim borbama u kojima su se naše jedinice morale povući neprijatelj je imao 3 mrtva i 7 ranjenih.

23. VII. 1944. Jedinice Podravskog Odreda zajedno sa diverzantima porušile su dva mosta na cesti između Feričanaca i Bankovaca (Sekcija D. Miholjac).

21. VII. 1944. Jedinice Podravskog Odreda sa diverzantima porušile su dva betonska mosta u dužini od 15 i 7 metara na putu: Zdenci — Gutmanovci — Kutovi (Sekcija D. Miholjac).

25. VII. 1944. Jedinice Podravskog Odreda napale su neprijatelja u selu Zdenci (Sekcija D. Miholjac). U selu se je nalazila jedna ustaška jurišna satnija sa još nekim prirodanim delovima, tako da je bila ukupna jačina neprijatelja oko 350 vojnika. Kako to nije stalno neprijateljsko uporište to se je neprijatelj utvrdio sa rovovima i dva manja bunkera prema selu Bankovci, a jedan prema Orahovici. Naše jedinice koje su napadale brojile su 80 vojnika sa 7 puškomitraljeza. Neprijatelj je dao slab otpor i posle kratke borbe je pobjegao ostavivši svoju komoru i arhivu.

Neprijateljski gubitci: 9 mrtvih
7 ranjenih.

Mi nismo imali gubitaka.

28/29. VII. 1944. Jedan bataljon Diljskog Odreda sa diverzantima vršio je diverziju glavne pruge između D. Vrbe i Zadbavljaja (Sekcija Brod). Sine su presečene na 32 mesta.²⁰

DIVERZANTSKI BATALJON

U toku meseca jula, jedinice Diverzantskog bataljona izvele su samostalno sledeće akcije:

8. VII. 1944. Na železničkoj stanici Vel. Grđevac minirano je 5 srca i 5 skretnica i na cesti Vel. Pisanica — Vel. Grđevac dignut most dug 20 metara.

9. VII. 1944. Dignut je 20 metara dugačak most na pruzi Bjelovar — Vel. Pisanica i most na cesti Bjelovar — Vel. Pisanica. Na cesti Kapelna — Viljevo (Sekcija D. Miholjac) dignut je most dug 30 metara.

" Vidi dok. br. 146.

10. VII. 1944. Srušen je 15 metara dugačak most između Crnca i Pustare Breštanovci (Sekcija D. Miholjac), a kod Kri-vaje Pustare most dug 20 metara.

12. VII. 1944. Dignut je voz na pruzi Banova Jaruga — Pakrac. Oštećena lokomotiva i 2 vagona. Istoga dana je srušen 15 metara dugačak most između Adolfovca i Bazja (Sekcija D. Miholjac).

14. VII. 1944. Dignut je 20 metara dugačak most na cesti između Severina i Bulinca (Sekcija Bjelovar) i 12 metara dugačak most između Stare Rače i Nevinca i 14 metara dugačak most između Stare i Nove Rače.

19. VII. 1944. Postavljene su nagazne mine kod Sumetlice (Sekcija Požega). Na mine su naišli Čerkezi od kojih su dvojica ranjeni.

22. VII. 1944. Dignut je na glavnoj pruzi između St. Perkovaca i Vrpolja transportni voz. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. Broj žrtava nije poznat.²¹

Istog dana dignut je voz na pruzi Kapela-Batrina — Pleternica između sela Sulkovca i Ratkovice (Sekcija Požega). Uništena lokomotiva i 4 vagona. Neprijatelj imao 12 mrtvih i 16 ranjenih. Promet obustavljen 30 sati.

Istoga dana srušena su na kanalu Marijanovac 3 mosta u dužini od 10—15 metara (Sekcija D. Miholjac).—

24. VII. 1944. Porušen je na cesti Novska — Banova Jaruga (Sekcija Pakrac) most dugačak 20 metara.

25. VII. 1944. Dignut je most na glavnoj pruzi između Andrijevaca i St. Topolja (Sekcija Brod). Uništena lokomotiva i 4 vagona, u kojima se je prevozio materijal za opravak pruge. Promet je bio obustavljen 12 sati.²²

Istoga dana dignuta su na pruzi Osijek — Našice, između Naš. Breznice i Jelisavca (Sekcija D. Miholjac) dva voza. Prvi voz je dolazio iz Našica i dignut je u 7.30 sati. Uništena je lokomotiva i 2 vagona. Drugi voz je dolazio iz Osijeka i dignut je u 9.30 sati. Uništena lokomotiva i 4 vagona. Promet obustavljen 48 sati. Broj žrtava se ne zna. Vozovi su bili mešoviti.²³

27. VII. 1944. U 9 sati pre podne dignut je voz na pruzi Banova Jaruga — Pakrac (Sekcija Pakrac). Uništena lokomotiva i 2 vagona. Broj žrtava nije poznat.²⁴

30. VII. 1944. Dignut je voz na pruzi između Pleternice i Sulkovca (Sekcija Požega). Uništena je lokomotiva i 5 vagona. Broj žrtava nepoznat.

²¹ Vidi dok. br. 139.

²² Vidi dok. br. 142.

²³ Vidi dok. br. 143.

²⁴ Vidi dok. br. 144.

AKCIJE

Ostalih jedinica u toku mjeseca jula

9. VII. 1944. Specijalna četa Brodskog Područja zarobila je u Brodskom Brdu (Sekcija Brod) jednog Čerkeza sa 1 lakim mitraljezom šarcem, jednim pištoljem i 700 metaka.

10. VII. 1944. Ista četa isterala je iz sela Podcrkavje (Sekcija Brod) jaču ustašku patrolu i pri tome ranila jednog ustašu, a u neposrednoj blizini Broda pronašla 2 Talijana koji su pobjegli iz Broda.

Partizanska straža Komande mesta Kutjevo dopremila je sa neoslobođenog teritorija: 8 traktora, 12 dreševa, 1 vršalicu, 4 kosilice, 50 litara benzina i 2250 litara nafte.

17. VII. 1944. Dve čete bataljona PPK. postavile su zasedu između Feričanaca i Đurđenovca. Usled nadmoćnosti neprijatelja koji je naišao iz Đurđenovca naše su se jedinice morale povući. Neprijatelj je imao 7 mrtvih i nepoznat broj ranjenih, dok smo mi imali 1 lakše ranjenog.

Prva četa pozadinskih straža Brodskog Područja izvukla je na naš oslobođeni teritorij iz sela Pridvorje (Sekcija Brod) 2 vršaće mašine, a u Podgoraču je pronašla 20 lakih mina, koje je neprijatelj izgubio.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, pukovnik:

Vlado Janić

Komandant, potpukovnik:

Mate Jerković

(M. P.)

UKUPAN REZULTAT

postignut u akcijama koje su izvele jedinice ovoga Korpusa u toku meseca jula 1944. god.

Zaplenjeno: 3 teška mitraljeza
3 laka mitraljeza
1 puškomitraljez
2 laka bacača
20 mina za teški bacač
127 mina za laki bacač
110 pušaka
6 pištolja
6 šmajsera
99 bombi
42.200 puščanih i mitraljeskih metaka
28 konja
12 sedala

3 poljske kuhinje
1 motocikl
1 kare
1 kamion.

Neprijateljski gubitci:

507 ubijenih
115 ranjenih (za koje se ima tačne podatke,
dok je stvaran broj verovatno mnogo veći)
63 zarobljena.

Naši gubitci:

50 mrtvih
192 ranjena
18 nestalih.

Izgubljeno:

1 teški bacač
21 puška
2 puškomitraljeza
1 teški mitraljez
1 laki bacač
2 protivtenkovske puške.

Uništeno:

8 lokomotiva
29 vagona
38 mostova
329 preseka pruge
1 kamion
1 električna centrala
3 vršalice
8 srca
7 skretnica
23 kim pruge porušeno
1 tenk.

Oštećeno:

1 lokomotiva
5 vagona.

Naše jedinice izvele su:

8 akcija na neprijateljska uporišta
36 akcija na pruge i ceste
21 borbu na terenu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, pukovnik:
Vlado Janić

Komandant, potpukovnik:
Mate Jerković

(M. P.)

BR. 110

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 31. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O BORBI NA KOMUNIKACIJI TOUNJ
— GENERALSKI STOL¹

STAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 427/44
Dne 31. VII 1944

Operativni izvještaj o borbi
na komunikaciji Tounj — General-
ski Stol.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Borba je vođena na položajima na liniji s. D. Dubrave — Rebići — Mikašinovići — Zatezale — kota 224, Ljubanović — kota 245. Ovi položaji protežu se istočnom stranom komunikacije Tounj — Generalski Stol. Zemljište je ispresijecano i dijelom pošumljeno, a pretstavljeno je na sekciji Karlovac 1:100000.

Od naših jedinica u ovoj borbi učestvovala je III brigada.

Neprijateljske snage sačinjavaju III vozarski eskadron 392 pješadijske pukovnije koje su se kretale od Tounja u pravcu Generalskog Stola. Zapovjednik ovih snaga nije poznat.

Namjere neprijatelja nisu nam poznate, ali se pretpostavlja da je neprijatelj saznao za prebacivanje naših ranjenika iz Zumberka preko Mrežnice za Kordun i namjeravao omesti to prebacivanje.²

Naša odluka, a u vezi sa dobivenim zadatkom bila je postaviti zasjedu prema Generalskom Stolu i Tounju i osigurati prevoz ranjenika preko ceste i Korane za Kordun.

Za ovaj zadatak Štab brigade izdao je usmenu zapovijest.

Borba je počela 13. VII-1944 godine u 23 časa i trajala je do 14-VII do 10 časova.

Naša III brigada koja se neko vrijeme nalazila na Kordunu na sektoru oko Cerovca i Lučice dobila je od Štaba Korpusa naređenje da osigura prebacivanje ranjenika iz Zumberka na pravcu prema Generalskom Stolu i Tounju.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 41/1—2, k. 813.

* Neprijatelj je namjeravao da preveze 40 kola materijala (vidi dok. br. 132).

Neprijatelj jačine oko 150 vojnika sa 100 kola naišao je od Tounja. Naše snage u zasjedi na tom pravcu pustile su neprijatelja na blisko otstojanje i otvorili na neprijatelja jaku vatru, neprijatelj je dijelom uništen a ostatak razbijen i raspršen. U 2 sata neprijatelj jačine oko 200 vojnika krenuo je od Generalskog Stola u pravcu D. Dubrava u namjeri da spriječi prevoz ranjenika i pomogne koloni koja je u zasjedi dočekana u pokretu od Tounja. Naše snage u zasjedi na pravcu prema Generalskom Stolu pustili su i ovu kolonu na blisko otstojanje i otvorili na njih jaku vatru. Neprijatelj je zaustavljen i odbačen nazad. U 10 sati svi ranjenici u redu su se prebacili preko Mrežnice, od naše III brigade obrazovana je zaštitnica za dalje sprovođenje ranjenika.

Postavljeni zadaci u potpunosti su postignuti.

Zarobljeno 2, ubijeno 22, među njima 2 oficira, a ranjeno 60 neprijateljskih vojnika. Ubijeno 60 konja, zapaljeno i potrgano 40 kola.

Zaplijenjeno 1 teški mitraljez, 6 karabina, 3200 metaka, 20 ručnih bombi, 2 pištolja, 6 opasača i fišeklija, 10 šinjela, 10 pari odijela, 4 para cipela, 40 konja, 36 hamova, 20 ćebadi, 20 šatorskih krila, 2 kola živežnih namirnica i druge spremne.

Na našoj strani gubitaka nije bilo.

Utrošeno 3900 puščanih i mitraljeskih metaka, 20 ručnih bombi i 25 mina za talijanski mali bacač.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću istakao se 11 bataljon III brigade.³ Zasjeda je bila pravilno postavljena.

Rukovođenje jedinicama za vrijeme borbe bilo je dosta dobro.

U ovoj borbi nije bilo jedinica ni pojedinaca koji su se slabo držali.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
Sl. odsutan

Komandant, p.pukovnik:
Mil. Pavlović

(M. P.)

³ U naredbi Štaba 7. divizije br. 16 od 16. jula 1944. o tome pored ostalog piše:

»Za junačko držanje i umješno rukovođenje svojim jedinicama te pokazanu hrabrost *Pohvaljujemo* borce i rukovodioce I. i II. bataljona III. brigade i ističemo ih za primjer ostalim bataljonima naše divizije«. (Arhiv V.I.I., reg. br. 33/1, k. 813).

BR. 111

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 31. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU PO-
SADU U STUBLJANIMA I GORNJEM HRASTOVCU¹**

STAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 427/44
Dne 31. VII 1944

Operativni izještaj o napadu
na neprijateljsku posadu u
Stubljanima i G. Hrastovcu.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Selo Stubljani i željeznička stanica G. Hrastovac nalaze se na komunikaciji i željezničkoj pruzi Sunja, Kostajnica. Selo je dosta dugačko i u njemu ima nekoliko zidanih kuća, pored toga neprijatelj za svoju odbranu imao je nekoliko bunkera i rovove. Željeznička stanica je ranije još zapaljena ali je neprijatelj koristio zid za odbranu. Zemljište oko sela i stanice je ravno i otkriveno a predstavljeno je na sekciji Kostajnica 1:100000.

Od naših jedinica u ovoj borbi učestvovala je I i II brigada. Neprijateljske snage sačinjavale su u Stubljanima 80 Čerkeza i Nijemaca dobro utvrđenih u bunkere i rovove. Na željezničkoj stanici G. Hrastovac 2 satnije domobrana iz V Gorske pukovnije.²

Namjere neprijatelja bile su osiguranje pruge i saobraćaja na istoj i ometanje našim jedinicama odlazak u Trokut i Slavoniju.

Naša odluka bila je napasti neprijatelja, uništiti ga i protjerati ga sa te linije i time stvoriti povoljnije uslove za prevoz žita i materijala iz Slavonije preko Trokuta za Baniju.

Za ovaj zadatak izdata je pismena zapovijest koju prilazemo a iz koje se vidi raspored naših jedinica.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.U., reg. br. 40/1—2, k. 813.

² Komunikaciju Sunja — Gornji Hrastovac osiguravala je 1. satnija (četa) 1. gorskog zdruga. Njeni gubici u toj borbi bili su: »4 mrtva, 17 ranjenih i 10 nestalih« (vidi bojnu relaciju 1. zbornog područja u Arhivu V.U., reg. br. 7,1—6. k. 58).

³ Vidi dok. br. 48.

Borba je počela 17-VII-1944 godine u 4 i 45 časova i trajala do 8 časova.

Prilikom razvođenja jedinica na položaje neprijatelj nije osjetio ali mu je ipak prije početka napada skrenuta pažnja jer smo na nekoliko mjesta prije početka napada eksplozivom presjekli prugu prema Sunji i Kostajnici da bi spriječili dolazak oklopnog voza i time smo prisilili neprijatelja na budnost i opreznost. Napad je izvršen poslije artiljerijske i minobacačke pripreme.

Napad na s. Stubljeni, artiljerijska vatra nije bila efikasna i neprijatelj je davao jak otpor. Jedan bataljon ove brigade nije u opšte stigao na polazni položaj za napad na vrijeme, tako da je napad na ovu posadu vršio u početku samo jedan batajlon sa jednog pravca. IV bataljon koji je zakasnio na položaj napao je oko pola sata kasnije i neorganizovano tako da ga je neprijatelj brzo zaustavio. U to vrijeme naišao je 1 tenk od Kostajnice i ove snage povukle su se dijelom prema Krčevu a dijelom za Trokut.

Napad na željezničku stanicu G. Hrastovac, artiljerijska i minobacačka vatra na ovom pravcu bila je uspješna, neprijatelj poslije ove vatre bio je razbijen i davao je slab otpor. Neprijatelj osjetivši naše jače snage od pravca G. Hrastovac počeo je da se grupiše oko stanice i da se povlači uz prugu prema Sunji. Bataljon I brigade koji je trebao da izbije na prugu i od Sunje niz prugu da vrši napad nije izvršio zadatak već je svega sa jednom četom izbio na prugu. Neprijatelj pod pritiskom naših jačih snaga od G. Hrastovca jurnuo je na ovu čet, razbio je i pobjegao prema Sunji. Gonjenje neprijatelja nastavilo se prema željezničkoj stanici D. Hrastovac a zatim su se sve jedinice povukle po naređenju prema Rakovcu i Krčevu.

Postavljeni zadaci ovoga puta nisu postignuti.

Zarobljeno 7, među njima 1 zastavnik, ubijeno 12, među njima 1 natporučnik.

Zaplijenjeno 2 p. mitraljeza, 10 karabina, 66 mina za mali bacač, 12000 metaka, 2 pištolja, 30 ručnih bombi, 30 šatorskih krila, 5 pari odijela, 5 pari cipela, 15 čebadi i druge spremne.

Naši gubitci bili su 7 mrtvih i 15 ranjenih drugova.

Naši gubitci u oružju su 1 p. mitraljez (šarac).

Utrošeno 12200 puščanih i mitraljeskih metaka, 34 bombe za bacač 81 mm., 11 bombi za laki bacač.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenašću nije se niko naročito istakao.

Ovaj napad bio je dobro vojnički i politički pripremljen.

Rukovođenje jedinicama bilo je dosta slabo te je zbog toga neprijatelj uspio pobjeći i odbaciti naše slabije snage.

Napad je trebao biti energičniji i brži kad se osjetilo kolebanje kod neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
SI. odsutan

Komandant, p.pukovnik:
Mil. Pavlović

(M. P.)

BR. 112

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 31. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE U SELU
PRIJEBOJ¹**

STAB

VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.

JUGOSLAVIJE

Op. Br. 427/44

Dne 31. VII 1944.

Operativni izvještaj o napadu na s. Prijeboj.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Selo Prijeboj nalazi se na raskrsnici puteva Plitvička Jezera, Ličko Petrovo Selo, Korenica. Zemljište oko samog mjesta je ispresijecano i pošumljeno, a pretstavljeno je na sekciji Gospić 1:100000.

Od naših jedinica u ovoj borbi učestvovala je IV brigada koja se nekoliko vremena nalazila na tom sektoru.

Neprijateljske snage u mjestu bile su jačine oko 400 slunjskih ustaša.

Neprijateljske snage isturene u Prijeboju služile su neprijatelju za osiguranje te komunikacije i prekid veze našim jedinicama između Like i Korduna.

Naša odluka bila je napasti neprijatelja, uništiti ga i protjerati i osloboditi tu komunikaciju. Ovaj zadatak vršila je naša IV brigada po naređenju Štaba XI Korpusa.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 42—1/2, k. 813.

Za ovaj napad izdata je usmena zapovijest.

Raspored brigade za ovaj napad bio je sljedeći: jedan bataljon uz cestu Korenica, Prijeboj, polazni položaj k. 697, jedan bataljon od Matića krčevine preko k. 663, jedan bataljon duž ceste od Plitvičkih Jezera.

Borba je počela 17-VII-1944 god. u 22 časa i trajala do 18-VII do 5 sati.

Prilikom razvođenja jedinica neprijatelj nije osjetio i našim jedinicama uspjelo je bez borbe privući se na blisko otstojanje do 100 koraka; kad su prišli na ovo otstojanje otvorili su na neprijatelja jaku vatru, neprijatelj je na ovu vatru odgovorio jakom vatrom. Naše snage pod jakom vatrom krenule su u napad, pod jakim pritiskom naših snaga neprijatelj je bio potisnut iz bunkera i rovova spoljne odbrane. Neprijatelj je imao uređene položaje za odbranu u centru sela i kad je bio prisiljen da napusti utvrđenja spoljne odbrane povukao se u izgrađene rovove i bunkere u sredini sela. Neprijatelj je sada davao jak otpor i borba se nastavila u centru sela do 5 sati.¹

U 5 sati kad se već vidilo Stab ove brigade donio je odluku da koncentriše bacačku vatru u centar sela i da se ponovo vrši pritisak na neprijatelja. U 7 sati neprijatelj pod pritiskom jake vatre počeo se povlačiti prema Ličkom Petrovom Selu, povlačenje je vršio u redu sa jakom zaštitnicom. Gonjenje neprijatelja prema Ličkom Petrovom Selu nastavili smo sa dva bataljona. Kod Male Zivulje (k. 751) neprijateljska zaštitnica zauzela je položaj i primila borbu sa našim snagama koje su vršile gonjenje, poslije kraće borbe ova neprijateljska zaštitnica povukla se za Ličko Petrovo Selo.

Za zatvaranje pravca prema Ličkom Petrovom Selu postavili smo dva bataljona, jedan bataljon na Klokočevici (k. 571) i jedan bataljon na Paležu (k. 680), jedan bataljon ostao je u Prijeboju a jedan u Plitvičkim Jezerima.

Postavljeni zadaci u ovoj borbi postignuti su.

Zarobljeno nije ništa, ubijeno 60, a ranjeno 100 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno 4000 metaka, 2 karabina, 3 granate od haubice 100 mm., nekoliko sanduka osnovnog i dopunskog punjenja, 2 km. telefonskog kabla i ostale spreme.

Naši gubitci 4 mrtva, među njima ob. of. bataljona stari vodnik drug Cačić Slavko i zamjenik komesara čete Ivkovčić Božo. 31 ranjen, među njima poručnik Arambašić Zivko, komandir čete.

Utrošeno je 5830 puščanih i mitraljeskih metaka, 15 bombi za bacač 81 mm. i 15 ručnih bombi.

¹ Vidi dok. br. 134, 135 i 136.

U ovoj borbi jedinice su se dobro držale. Vatra iz pratećih oruđa pravilno je iskorištena. Nije se neprijatelju smjelo dozvoliti da napušta spoljnu odbranu i u redu da se povlači u unutrašnjost sela.

Dana 18-VII-44 g. neprijatelj je u Ličkom Petrovom Selu dobio pojačanje iz Bihaća i u 15 časova krenuo iz Ličkog Petrovog Sela u pravcu Prijeboja. Na položajima Mala Zivulja (k. 751) — Palež (k. 680) neprijatelj je dočekan i zaustavljen snagama dvaju bataljona koji su zatvarali ovaj pravac. Neprijatelj, raspolažući jačim snagama i artiljerijom, krenuo je u više pravaca i odbacio ova dva bataljona ka Prijeboju. U 21 čas neprijatelj je ponovo ušao u Prijeboj.³

Naša tri bataljona raspoređeni su na liniji k. 707, Gusto (k. 791) i k. 697, vrše ponovo pripreme za napad na Prijeboj, u to vrijeme stigla je jedna brigada XXXV divizije i pod pritiskom naših snaga neprijatelj se ponovo povukao za Ličko Petrovo Selo.

U ovoj borbi neprijatelj je pretrpio osjetne gubitke ali nam broj nije poznat.

Naši gubitci 5 ranjenih drugova, poginula 3 konja iz prateće čete.

Od oružja izgubili smo 1 teški bacač.

U 22 časa brigada je dobila naređenje da se prebaci za Rakovicu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
SI. odsutan

Komandant, p.pukovnik:
Mil. Pavlović

(M. P.)

³ Vidi dok. br. 136 i 137.

BR. 113

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 31. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKA OSI-
GURANJA NA PRUZI SUNJA — SISAK¹**

STAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 427/44
Dne 31. VII 1944

Operativni izvještaj o napadu
na željezničku stanicu Brđani
1 bunkere od stanice do potoka
Kinjačke.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Željeznička stanica nalazi se pored pruge sjevero-istočno od s. Brđani, sama stanica još od ranijih napada bila je zapaljena i kasnije je udešena kao bunker za odbranu. Zemljište oko stanice je otkriveno a od s. Brđani blago se spušta. Od željezničke stanice Brđani pa do potoka Kinjačke nalazila su se 2 dvospratna bunkera solidno izgrađena. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100000.

Od naših jedinica u ovoj borbi učestvovala je I brigada, 2 bataljona II brigade i 2 bataljona III brigade i jedan dio art. divizionu.

Neprijateljske snage sačinjavale su u svakom bunkeru i željezničkoj stanici 15—20 domobrana i ustaša i među njima po neki Nijemac.

Namjere neprijatelja bile su osigurati nesmetan saobraćaj na tom dijelu pruge.

Naša odluka bila je napasti neprijateljsku posadu u željezničkoj stanici i dvama bunkerima, zatim eksplozivom uništiti stanicu i bunkere i time stvoriti povoljnije uslove za rušenje pruge Sunja — Sisak i vršiti napad na voz na tom dijelu pruge.

Za ovaj napad izdata je pismena zapovijest koju prilazimo a iz koje se vidi raspored naših jedinica.²

Borba je počela 22. VII. 1944 god. u 4 sata i trajala do 6 sati.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 43/1—2, k. 813.

² Vidi dok. br. 62.

Neprijatelj je preko civila doznao za ovaj napad i razvođenje naših jedinica na položaje nije izvršeno neopaženo. Artiljerijska oruđa i protukolski bacači trebali su da razbiju bunke i istjeraju posadu van, zatim da se izvrši napad. Čim su naše jedinice prelazile i privlačile se na potrebno otstojanje do stanice i bunkera, neprijatelj ih je osjetio i otvorio jaku vatru. III bataljon koji se nalazio na lijevom krilu i napadao bunker na pruzi kod potoka Kinjačke čim je vidio da je otkriven i da neprijatelj na njega otvara vatru, krenuo je u napad. Početak napada na ovaj bunker pretvorio se kod drugog bunkera i stanice u puškaranje, ovo puškaranje omelo je pravilno postavljanje topova i raspodjelu artiljerijske vatre prema ciljevima. Poslije ovog puškaranja artiljerija je počela da gađa, njezina vatra nije bila sređena pa ni jaka, ovu vatru jedinice nijesu iskoristile za privlačenje i potpunu likvidaciju bunkera. U tom vremenu već je svitalo i jedinice od stanice i bunkera kraj stanice bile su prisiljene da se sa brisanog prostora povuku. Neprijatelj je iz bunkera i okolnih rovova davao jak otpor i napad na stanicu i prvi bunker do Blinjskog Kuta nije uspio. Bataljon na lijevom krilu koji je napadao bunker kod potoka Kinjačke naletio je na bunker i u prvom naletu uz vrlo male gubitke bombama uništio posadu. Poslije ovoga sve jedinice povukle su se prema Gradusi i Starom Selu.

Postavljeni zadaci u ovoj borbi nisu u potpunosti postignuti.³

Zarobljeno 5, ubijeno 25 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno 1 p. mitraljez, 1 mali bacač, 20 karabina, 2000 metaka, 10 bombi, 17 pari cipela, 10 pari odijela, 1 sanduk sanitetskog materijala i ostale sitne spreme. Uništeno eksplozivom 1 zidani dvospratni bunker, 1 prizemni bunker, 1 most na pruzi dugačak 7 metara i presjekli prugu na 10 mjesta.⁴

Naši gubitci 5 mrtvih i 29 ranjenih drugova. Među ranjenima nalazi se pomoćnik komesara IV bataljona I brigade drug Tadić Dragan.

Utrošeno 9720 mitraljeskih i puščanih metaka, 40 bombi za bacač 81 mm., 4 bombe za laki bacač, za protukolske topove 63 granate, za brdske topove 22 granate.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću istakao se III bataljon I brigade.

® U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o ishodu borbe piše: »21/22. VII. Partizani napali u 0415 sati bunker u Brđanima (6 km sz. Sunja), prekinuli željezničku prugu između Blinjskog Kuta — Brdana — Sunje. Gubitci: 1 domobran mrtav, 3 ranjena a za sudbinu ostale posade se ne zna. Bunker razrušen.« (Arhiv V.I.I., reg. br. 7/1—47, k. 58.)⁴

⁴ Vidi dok. br. 138.

Ovaj napad bio je dobro vojnički i politički pripremljen. Rukovođenje borbom i vatrom teških oruđa bilo je dosta slabo.

Nije u potpunosti i dovoljno iskorištena noć za privlačenje i utvrđivanje boraca.

Štednji municije posvetila se dovoljna pažnja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
SI. odsutan

Komandant, p.pukovnik:
Mil. Pavlović

(M. P.)

BR. 114

**IZVJEŠTAJ ŠTABU 7. DIVIZIJE OD 31. JULA 1944. ŠTABU
4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKI GAR-
NIZON U KOSTAJNICKOM MAJURU¹**

**ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 427/44
Dne 31. VII 1944**

Operativni izvještaj o na-
padu na s. Majur.²

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Selo Majiir leži na cesti i prugi Sunja — Kostajnica, selo je dosta dugačko i u njemu ima dosta zidanih kuća i željeznička stanica odakle je neprijatelj davao jak otpor. Zemljište oko samog mjesta sa istočne strane je isprijecano i dijelom pošumljeno a sa sjevero-zapadne strane ravno i otkriveno. Zemljište je pretstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100000.

Od naših snaga u ovoj borbi učestvovala je III brigada.

Neprijateljske snage sačinjavale su VI i VII bojna V gorske pukovnije i V satnija II bojne iste pukovnije, među njima je bilo Nijemaca i Čerkeza.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 45/1—2, k. 813.

* Kostajnlčki Majur

Namjere neprijatelja bile su osigurati nesmetan saobraćaj na cesti i prugi Sunja — Kostajnica i prekinuti nam saobraćaj za »Trokut«.

Naša odluka bila je napasti, uništiti i protjerati neprijatelja i time stvoriti povoljnije uslove za saobraćaj sa »Trokutom« radi prebacivanja žita iz Slavonije.

Za ovaj napad izdata je pismena zapovijest koju prilažemo a iz koje se vidi raspored naših snaga.³

Borba je počela noću 28/29-VII-1944 g. u 2 časa i trajala do 3 i 30.

Razvođenje naših jedinica na položaje neprijatelj nije osjetio, ali čim su krenule sa polaznih položaja prema selu neprijatelj ih je osjetio i otvorio jaku vatru. Naša prateća oruđa otvorila su jaku vatru i pod njenom zaštitom nastupalo se prema selu. U prvom naletu naše snage uspjele su ovladati spoljnim bunkerima i rovovima, neprijatelj se povukao u zidane zgrade prema sredini sela i željezničku stanicu odakle je davao jak otpor. U 3 sata pošto se neprijatelj sredio izvršio je protivnapad na I bataljon i odbacio ga iz sela, a na drugim pravcima neprijatelj je davao jak otpor. Kod II i III bataljona borba se razvila u selu na vrlo bliskom otstojanju i vodila se većinom ručnim bombama. Zbog brisanog prostora a i već je svitalo, Stab divizije donio je odluku da se brigada povuče da bi se jedinice prije dana mogle prebaciti preko pruge. Pošto su se jedinice povukle razmještene su i to: I brigada Svinjica — Gradusa — Staro Selo, III brigada Kostreši — Prevršac — Mečenčani, P. O. Banije sa tri bataljona povukao se u »Trokut«.

Postavljeni zadaci u ovoj borbi nisu u potpunosti postignuti.

Zarobljeno 1, ubijeno 26 i ranjeno 9 neprijateljskih vojnika. Ovo su neprijateljski gubici samo na pravcu I bataljona, dok na pravcu drugih dvaju bataljona neprijateljski gubici nisu nam dosad poznati ali ih je bilo dosta.

Zaplijenjeno 3 karabina, 1700 metaka, 15 komada ručnih bombi, 2 para cipela, 1 par odijela i 2 šatorska krila.

Naši gubici u ovoj borbi 5 mrtvih i 24 ranjena, među ranjenima poručnik Basta Miloš, komandir čete, i stari vodnik Putnik Aleksa, komandir čete.

Od oružja izgubili smo 2 karabina, 1 p. mitraljez Z. B. oštećen je od neprijateljske ručne bombe.

Utrošeno 10.100 mitraljeskih i puščanih metaka, 43 ručne bombe, 27 mina za laki bacač i 41 bomba za bacač 81 mm.

" Vidi dok. br. 146.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću istakla se I četa i II vod II čete I bataljona. Ličnom hrabrošću i umješnim rukovođenjem jedinicama istakao se komandir I čete I bataljona poručnik Basta Miloš.

U ovoj borbi nije bilo jedinica ni pojedinaca koji su se slabo držali.

Ovaj napad bio je dobro vojnički i politički pripremljen. Sve zapovijesti i odluke bile su realne i odgovarale su situaciji.

Informativna služba ovoga puta potpuno je podbacila. Podaci o neprijatelju koje smo preko njih dobili nisu ni približno bili tačni i odgovarali pravom stanju.⁴

Brigada je zakasnila na položaj i napad otpočela 2 sata kasnije od predviđenog vremena, razlog tome je što se nije dovoljno posvetila pažnja pri kretanju tako da se brigada ograničila na vodiča.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
Sl. odsutan

(M. P.)

Komandant, p.pukovnik:
Mil. Pavlović

28 — 29-VII

* Prema podacima s kojima je raspolagao Stab 7. divizije u Kostajničkom Majuru je neposredno pred početak napada bila samo jedna domobranska bojna (bataljon). (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—23/13/1, k. 429.)

BR. 115

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 12. DIVIZIJE OD
31. JULA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 6. KORPUSA
NOVJ O POLITIČKOM RADU U DIVIZIJI OD 20. JUNA DO
10. JULA¹

STAB XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Broj: 524

Dana: 31/VII. 1944 g.

POLITKOMESARU VI. KORPUSA NOV I POJ²

Položaj

Predmet: Dvadesetodnevni
izvještaj dostavlja za raz-
doblje od 20. VI. do 10. VII
1944 god.

I. OPCI PREGLED :

U toku proteklih 20 dana naše su jedinice vodile borbe s neprijateljem na sektoru Bračevca/¹ borbe za likvidaciju Krndije.⁴ Žestoke borbe s »Čerkezima« na Dilju, kod Levanjske Varoši i Pake.⁵ napadali smo Jakšić,⁸ likvidirali električnu centralu u Kuzmici,⁷ te vodili još neke manje borbe na zasjedama. Borbena djelatnost naše divizije iako je bila i ovoga mjeseca obilata, nije zadovoljavajuća obzirom naročito na akciju u Krndiji. Među uspjele akcije, tj. uspjele vođenje borbe spada borba Osječke Brigade kod Bračevaca i Razbojišta, borba XII. Udarne Brigade i XVIII. Brigade koja je vođena na Dilju. Jednako tako uspjela je i manja akcija na Kuzmicu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.L., reg. br. 26—1/2, k. 482.

¹ Politički komesar 6. korpusa NOVJ bio je tada Vlado Janić.

» Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 108.

⁴ Divizija je napala Krndiju 24. juna 1944, ali se poslije 18-časovne borbe povukla pod pritiskom nadmoćnijih neprijateljskih snaga, koje su iz Osijeka i Đakova pritekale u pomoć napadnutom neprijatelju (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 108).

⁴ Vidi dok. br. 4—2/II, k. 473 u Arhivu V.I.L.

• Jedinice 12. divizije napale su Jakšić 6. jula 1944 (vidi dok. br. 38),⁷

O napadu na električnu centralu u Kuzmici vidi dok. br. 44.

Opći pogled na stanje u našim jedinicama ukazuje na sljedeće činjenice:

a. Pojačani borbeni moral uprkos gubitcima prilikom akcije na Krndiju.

b. Još uvijek nedovoljnu umješnost u rukovođenju sa jedinicama a naročito sa strane komandnog kadra bataljona, te nižeg.

c. Na stalnu aktivnost naše divizije.

d. Na činjenicu da političkim radom, te kulturno-prosvjetnom djelatnošću nismo još uspjeli ukloniti niz nedostataka i propusta na vojničkom polju, a jednako tako još uvijek nismo uspjeli da političko stanje u našim jedinicama možemo nazvati primjernim.

e. Naša je Divizija uprkos niza nedostataka u stanju da izvrši svaki zadatak koji pred nju bude postavljen.

Duh natjecanja koji nastojimo na svaki način podići i usaditi svakom pojedincu, porastao je. U toku ovih 20 dana ne možemo govoriti o pomanjkanju dezerterstva, obzirom da je istoga bilo i to u velikoj većini sa strane novomobiliziranih, koji su tek došli u jedinice, a jednako tako učestali su i slučajevi samovoljnog odlazanja kući. Ovo posljednje smo uspjeli kod starih boraca u izvjesnoj mjeri smanjiti odlukom puštanja na otustvo najedanput 10% boraca iz svake brigade.

II. POLITIČKI RAD I SITUACIJA U JEDINICAMA :

Iako smo pokušali na svaki način da savladamo plan političkog rada, da podignemo kulturno-prosvjetnu djelatnost u našim jedinicama na jednu veću visinu, radi stalnih borbi i pokreta nismo uspjeli ni u prvom ni u drugom. Osnovni politički rad sa jedinicama bio je ovih 20 dana rad na proučavanju Odluka III. Zasjedanja ZAVNOH-a i učvršćenju naših jedinica.

Gotovo 400 održanih raznih sastanaka po vodovima, četama i bataljonima nije donio onakav plod kao što bi morao donijeti broj toliko održanih sastanaka. Jednoličnost tih sastanaka riješili smo ipak u izvjesnoj mjeri s time što su isti pretvoreni u usmene novine odnosno data im je forma usmenih novina. Gotovo 50% naših političkih komesara jesu veoma mladi rukovodioci i u velikoj mjeri sam nastojao da njih osposobimo za samostalniji rad.

Prvu temu plana komesara Glavnog Štaba Hrvatske uspjeli smo preći po svim našim jedinicama, pred rukovodiocima i borcima, te čak i po nekoliko puta. Buduće teme obzirom na plan komesara Korpusa gdje su postavljena najaktuelnija pitanja i problemi, te obzirom da ćemo velik dio političkog rada, a jednako tako i kulturno-prosvjetnog djelovanja morati

usredotočiti na ispravljanje vojnih grešaka i propusta, to ćemo plan komesara Glavnog Štaba Hrvatske morati izmijeniti u toliko što ćemo nastojati da zadate teme predemo barem sa svima rukovodiocima. U slijedećih 20 dana u svrhu popularizacije i učvršćenja Odluka III. zasjedanja te upoznavanja sa Narodno-oslobodilačkim frontom Hrvatske izvršit ćemo po svim našim bataljonima svečane akademije, odnosno sastanke s predavanjem o značenju odluka, o značenju formiranja NOF-a, sa kojih će biti upućeni pozdravi sa potpisima, kako bi zaista prihvaćanje tih odluka imalo gotovo i plebiscitarni karakter.

Radi jasnije slike stanja u našim jedinicama, a prema tome i rezultata političkog rada naših politkomesara počam od mene pa dolje donijet ću nekoliko općih primjedbi:

a) Još uvijek se mnogi problemi što se tiče AVNOJ-a, ZAVNOH-a, NOF-a miješaju i nejasni su mnogim drugovima.

b) Velika većina naših politkomesara, gotovo polovina, daleko su od toga da bi bili masovici.

c) Pomoć koju dajemo političkim delegatima nije ni u kom slučaju dostatna.

d) Odnos prema pozadini još uvijek nismo uspjeli podići do visine pravilnog gledanja. Ovo je naročito u odnosu prema NOO-ima, iako sam, čini mi se, baš ovom pitanju posvetio priličnu pažnju. Činjenica da nismo uspjeli ukloniti ili bar osjetljivo smanjiti broj samovoljnog odlaska bilo kući, bilo u koju odredsku jedinicu, u kranjoj liniji pak odraz je još uvijek premalog političkog rada.

e) Podignuto je povjerenje naših jedinica između sebe.

f) Postavljeno je gotovo u potpunosti pravilno gledanje na saveznike.

g) Međunarodna pa i unutarnja situacija u priličnoj je mjeri iskorištena za podizanje borbene odlučnosti i sposobnosti, a jednako tako i života u našim jedinicama.

h) Usmenim novinama i priredbama oživili smo mnoge teme.

To su samo neki od općih pogleda na stanje u našim jedinicama a osnovno što bih htio naglasiti jest, da rad politički i rezultat toga rada, ako možda nije pokazao uspon u odnosu prema prošlih 20 dana a ono nije pokazao ni nazadak.

III. KULTURNO-PROSVJETNI RAD :

Kulturno-prosvjetni rad u toku proteklih 20 dana pokazao je u Osječkoj, XVIII i djelimično Češkoj Brigadi izvjesni napredak. U mnogim osnovnim jedinicama tj. četama redovito izlaženje džepnih novina postalo je pravilo. Jednaka angažiranost što se tiče bataljonskih novina još uvijek izostaje, dok pi-

tanje naših brigadira nismo uspjeli riješiti, što je u velikoj mjeri rezultat tehničkih poteškoća.

Od kulturno-prosvjetnih odbora nikako da napravimo nesioce kulturno-prosvjetne djelatnosti u četi, uprkos nebrojeno puta kako je ovo pitanje postavljeno, ono nije pokrenuto s mrtve tačke. Ti odbori postoje, oni se čak u koliko je potrebno formalno i popunjuju, ali da oni budu žarišta kulturno-prosvjetnog rada, to nam nikako nije uspjelo.

Činjenica je da u kulturno-prosvjetni odbor ulaze drugovi koji, ukoliko nemaju već neku dužnost, a ono su ipak jedni od najboljih u četama i upravo kao takovi ili budu često u borbama izbacivani iz stroja ili pak podizani na nove dužnosti. Uza sve to morat ćemo pronaći neke forme kako bi zaista ti odbori postali nosioci kulturno-prosvjetnog rada. Htio bih i ovdje napomenuti da u općim crtama nismo krenuli ni po ovoj djelatnosti u odnosu prema prošlim danima unazad.

IV. RAD U NARODU I ZAPAŽANJE :

Izvjesci uspjesi naše Divizije, međunarodna i unutarnja situacija, a naročito otvaranje II. fronta, pa započeta velika ofenziva Crvene Armije, iako još uvijek nisu ovi momenti iskorišteni u punoj mjeri ni sa naše strane (mislim nas pojedinaca, kao i naših jedinica), ipak su rezultirale i našim uspješnijim radom među narodom. Tako su održani češće puta zborovi sa narodom, tj. narod se na te zborove odazivao, međutim daleko u manjem broju nego što bi zahvaljujući gore pomenutim uspjesima morao. Malo poboljšanje što se tiče odnosa naroda prema nama, a koje bi ipak mogli uzeti kao neko mjerilo, jest u izvjesnoj mjeri bolji prijem naših jedinica u selima istočnog dijela Požeške kotline, nego što je bio prijem ranije.

Nastojimo bilo pasivnost, bilo izvjesnu učmalost kod naroda nekih sela i krajeva otkloniti brzim saopćenjima međunarodnih uspjeha, priredbama, muzikom i pjesmom u predvečerje po selima, ličnim kontaktom pojedinaca, davanjem našeg štampanog materijala, kojeg ostavljamo specijalno za te svrhe i ne bi mogli reći da u izvjesnom smislu nismo postigli bar neke rezultate.

Odnos prema narodu uglavnom je pravilan, a pojedinih slučajeva samovolje, bezobraznosti i prljavštine, nedozvoljenih narodnim borcima ima još uvijek i u veliko nam ne dozvoljavaju da možemo reći da je on besprijekoran i primjeren. Nekoliko smo slučajeva takovih kaznili slanjem na prisilne radove, nekoliko pak skidanjem sa dužnosti, a u većini slučajeva još je uvijek opomena i prekor gotovo jedina mjera. Svakako da ćemo primjenjivanjem izvjesnih disciplinskih mjera uz pojačanje po-

litičkog rada uspjeti svesti nedozvoljenosti ove vrste na minimum.

U prkos još uvijek velike pasivnosti u hrvatskim selima nisam mogao primijetiti neke naročite organizovanosti mačkovštine.

V. ISHRANA, OBUĆA I ODJEĆA NAŠIH JEDINICA, TE ZDRAVSTVENO STANJE:

Ishrana djelomično po kazanima, a većinom po kućama zadovoljila je u oba slučaja. Što se tiče odjeće i obuće uslijed dolaska novih boraca, te onih koji se vraćaju iz bolnice, a takovi većim dijelom nisu bili za vrijeme dobijanja novog materijala, te donekle i uslijed cijepanja odijela i obuće onih koji nisu dobivali nova, brojka potrebnog odijela i obuće raste iz dana u dan. Tako konkretno imamo ponovno oko 150 bosih a ta će brojka i dalje rasti.

Zdravlje je uglavnom dobro, što međutim ne bih mogao reći da je rezultat naročitih higijenskih mjera, svjesnog čuvanja sa strane naših saniteta, ili pak rezultat pol. rada. Svakako morat ćemo ovo posljednje koristiti u mnogo većoj mjeri, kako bi zdravlje ostalo naših boraca zadovoljavajuće.

VI. RAD ŠTABOVA :

Svi naši štabovi brigada dovoljno su jaki da mogu da zadovolje. Po svojem znanju i sposobnostima oni stoje na daleko većoj visini nego naši štabovi bataljona, a pogotovo nego komande četa.

U ovom nas je razdoblju zadesio težak udarac gubitkom komandanta XVIII. Brigade druga Karaule.⁸ Teško da ćemo moći naći komandanta koji će biti toliko obljubljen i voljen, gotovo od svih, i rukovodilaca i boraca.

Pomoć koju smo u priličnoj mjeri dali štabu XII. Udarne brigade donijela je svoje rezultate i ovaj štab danas zadovoljava u potpunosti; sa malim korekturama obzirom na odnos druga Korčagina (u kojem ostali članovi štaba još uvijek po malo gledaju komesara jednog od svojih bataljona, pa prema tome i mala zbunjenost druga Korčagina) ovaj štab ima izgleda da bude najbolji.

Štab Osječke Brigade također se sve bolje snalazi a sam politički komesar⁹ ulazi sve više u posao i oživljava u svom radu.

⁸ Narodni heroj Nikola Miljanović Karaula. Poginuo 1. jula 1944. kao komandant 18. brigade.

⁹ Marijan Grozaj

U Štabu Čehoslovačke Brigade našom krivnjom odnosno sporošću nismo stanje niukoliko poboljšali, jer se taj štab još uvijek nalazi bez zamj. političkog komesara.

Štabovima naših bataljona iako smo davali na sastancima savjetima, uputama i direktivama dosta pomoći, ipak očito je da to nije dovoljno. Velik dio naših politkomesara bataljona ne zna da se iskreno i prisno poveže s masom boraca. Tako konkretno u XVIII. Brigadi iako gotovo sva 4 komesara bataljona imaju i iskustva i dovoljno znanja, da budu rukovodioci te vrste, ipak svu četvoricu odlikuje karakteristika da su od reda mrtvi i gotovo bez života. Pažnju zavrjeđuje mladi komesar I. bataljona Zailac Stevo, koji je pred mjesec dana bio još komesar čete u XII. Udarnoj brigadi.

Nažalost naši štabovi bataljona odnosno članovi malo ili gotovo vrlo malo rade na svojoj ličnoj izobrazbi, kako vojničkoj, tako i političkoj. Samo ukazivanje na ovu činjenicu našim drugovima rukovodiocima nije bilo dovoljno, već ćemo morati naći i načina i mjere da ih na ovo prisilimo.

VII. ZAKLJUČAK :

Divizija kao cjelina pokazala je izvjesni mali napredak. Veliku prepreku za brže razvijanje, učvršćivanje i poboljšanje stanja gotovo u svim jedinicama nalazim u činjenici da nema stvari na bilo kojem polju i djelokrugu, koja se ne mora gotovo redovito ponavljati i kontrolirati. Ma i najmanji zastoj u stalnom ukazivanju i guranju rađa gotovo redovito olabavljenje postavljenih pitanja i problema. . . .

Ovaj izvještaj šaljem sa priličnim zakašnjenjem, a uzrok je djelomično usljed toga što sam znao da se nalaziš u Mosla* vini, pa sam računao imam vremena, a kasnije kada si se vratio sa puta ne baš s naročito opravdanim razlozima odgađao sam.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Otmar Kreačić

BR. 116

**IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. BRIGADE OD 31. JULA 1944. ŠTABU
9. DIVIZIJE NOVJ O BORBAMA U DRUGOJ POLOVINI
JULA¹**

ŠTAB
III. DAL. UDARNE BRIGADE IX DIV. NOVJ
31-VII-1944 g.

ŠTABU IX DIVIZIJE NOVJ

Ponovno vam dostavljam izvještaj o rezultatima borbi tokom jula t. g.

U toku ovoga mjeseca izvedene su slijedeće akcije:

15-VII 1944 godine, III bataljon vodio je borbu sa četnicima u s. Rastičevu i protjerao ih. Tom prilikom je ubijeno 3 a ranjeno 10 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je 120 sitne i 30 komada krupne stoke, te 6 konja.

18. VII. t. g. II bataljon vodio je borbu s četnicima kod Savića staja. Ranjena su 2 neprijateljska vojnika.

19-VII t. g. III i IV bataljon napali Veliku Popinu. Borba je vođena protiv četnika. Ubijeno 5 a ranjeno 10 neprijateljskih vojnika. Naši gubitci su jedan mrtav i 2 ranjena. Zaplijenjeno 120 komada,² 7 komada krupne stoke i 5 teladi.

20-VII t. g. III bataljon vodio je borbu protiv četnika na Glogovu. Neprijateljski gubitci su 2 mrtva i 4 ranjena. Naši gubitci 1 ranjeni drug.

22—25—26- jula t. g. 3 četa III bataljona i Udarne Grupa su izveli 3 akcije. Prve dvije na komunikaciji: Srb — Knin na neprijateljske kamione, treća akcija na s. Rastičevo. U ovim akcijama uništeno je 4 kamiona natovarena sa hranom, oružjem, municijom i gorivom. Oštećena su 4 kamiona. U kamionima izgorio je veliki broj oružja koje nije moglo biti izvučeno zbog granata koje su eksplodirale prilikom paljenja kamiona. Zaplijenjeno je: 6 pušaka, 1 strojnica, 2 pištolja, 5 novih odijela, 5 pari cipela, 10 šatorskih krila, 5 čebadi, 10 noževa, 10 opasača sa fišekljjama kao i druge spreme. Neprijateljski gubitci u ovim akcijama iznose 16 mrtvih, 25 ranjenih i 1 zarobljen.

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I, reg. br. 11—1/6, k. 845.

* Vjerovatno se odnosi na sitnu stoku.

26—27 jula t. g. I brigada u akciji na Cigelj — Stožište i Deralo protiv četnika, Nijemaca i legionara. Neprijateljski gubitci 4 mrtva i 9 ranjenih. Naši gubitci 6 mrtvih i 21 ranjen.

27—28 jula t. g. I brigada u akciji na Cigelj, Stožište i Deralo, protiv Nijemaca, četnika i legionara. Neprijateljski gubitci 9 mrtvih i 16 ranjenih. Naši gubitci 5 mrtvih drugova.

30 jula t. g. I bataljon — Javorova Glava — borba protiv četnika i Nijemaca. Neprijateljski gubitci 5 mrtvih i 1 ranjen. Naši gubitci 1 mrtav i 1 ranjen.

30 jula t. g. III bataljon borba sa četnicima i Nijemcima na Tavanima. Neprijateljski gubitci 50 mrtvih i 150 ranjenih. Naši gubitci 5 ranjenih drugova.

U toku ovoga mjeseca izvedeno je 11 akcija.

Gubitci neprijatelja iznose 64 mrtva i 105 ranjenih. Neprijateljski gubitci u materijalu su slijedeći: 240 komada sitne stoke, 42 komada krupne stoke i 6 konja. Zaplijenjeno je 6 pušaka, 1 strojnica, 2 pištolja, 5 novih odijela, 5 pari cipela, 10 šatorskih krila, 5 čebadi, 10 noževa, 10 opasača. Uništena je četnička kuhinja i konji bojne komore.

Naši gubitci su slijedeći: 8 mrtvih i 35 ranjenih.

U toku ovoga mjeseca oslobođen je teritorij od Grahova do Strmice i Golubića, Velika Popina, koju su držali četnici, Rastičevo, koje su također držali četnici.

Uništeno je 4 kamiona sa oružjem, municijom i spremom. Oštećeno je 4 kamiona. Uništeno je 2 trokolice sa posadom.

Mobilisano u toku mjeseca nije ništa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

P. S. 31-VII od nagaznih mina uništena su 2 kamiona ispod Derala koja su bila puna vojnika. Vjerovatno 20 mrtvih i 10 ranjenih.

Za Štab brigade,
Načelnik — poručnik:
Sveto Katić s. r.
(Sveto Katić)